OTTO PRIMVS.

TTONEM Magnum plerique ſcriptores primum Germanorum Imperatorem numerant, quod imperium à iuſta ſobole agnationeq; Caroli Magni ablatum, primus hic Otto iuſtus Princeps, uir belli pacisq; inſignis recuperauit Pōtificis max. autoritate. Quaſi Carolus & tota eius progenies nō fuerit ex Germanis orta, quod ſuprà aſſeruimus: ac Conradus, Henricusq;, qui ingens nomen ſibi ex rebus geſtis uendicarant, quòd benedictione Pontificis caruerint, inter Cæſares non ſint numerandi: qui tamen ſanctiſſimè Romani imperij res adminiſtrarunt. licet autorem habeam, qui Henricum tradat ſpreuiſſe ac renuiſſe coronam à Pontifice accipere, qui iam erat concordi omnium uoto Rex deſignatus, & Cæſar à Bauaris, Thuringis, Saxonibus, Alemannis & Francis. Francorum enim regnum in Orientale & Occidentale diuiſum, ſua reliquit ſemina in Occidente, in Carolo rege cognomento Simplici, & ex gente Saxonica reparatum, altius iterum egit radices, & latius propagatum eſt. Quamuis aliqui illud Teutonicum nunc appellitent regnum. Sed de hoc aliàs. Fuit autem hic Otto filius Henrici regis & Mechtildis, primorū conſenſu regni ſucceſſor electus Aquiſgrani, & à Moguntino epiſcopo Hildeberto inunctus, quem pater ex Fuldenſi monaſterio ob uitæ ſanctimoniam & literarum eruditionem, ac ſingularem ſapientiam, ad pontificatū ſedis Moguntinæ tranſtulit. Quàm uerò prudentem ac ſtrenuum Principem ſe geſſerit rex benedictione unctionis percepta, uel hinc maximè patet, quòd mox rebelliones, coniurationes & diſcordiæ inteſtinæ ſunt ortæ, quas mira prudentia ſedauit ac compeſcuit. Nam ea tempeſtate mortuo Arnulpho Bauarorum duce, eius filij ambitione ducatus regi rebellant. Ducatum enim Rex fratri Bertholdo dedit, ob id comitatum abnuebant accipere. Tum nouæ exoriuntur inter Henricum regis fratrem, & Eberhardum Francorum ducem diſcordiæ, ob uaſallorum inimicitias. Propter quas Eberhardus uinctum Henricum duxit uelut uile mancipium, iunctus coniuratione cum Danquardo fratre Ottonis ex concubina, qui ſibi Saxoniam poſt Sigefridi obitum uſurpauerat contra regis uoluntatem, quam Gereoni comiti donauerat. Quocirca ducto contra eum exercitu, in templum fugiens, à milite cōfoſſus cecidit. Eberhardus necem ſui coniuratoris intelligēs, animo fractus, à captiuo ſuo Henrico duce ueniam petit. Timebat enim, ne ſimili caſu obrueretur. Henricus cupidine regnandi incenſus, iuuenili ardore flagrabat fratrem Ottonem regno deturbare. Veniam Eberhardo largitur, ſi ſecum conſpirationē ineat, ut corona poſſet potiri. Non audebat enim Eberhardus Regi confidere, ſibi ſuorumq́ue ſcelerum cōſcius. Ob id non modò Henrico ſuppetias pollicetur: ſed & Giſilbertum Lotharingiæ ducem, qui ſororem habuit Ottonis Gerbirgam uxorem, ſocium promittit eius factionis. Nam & ipſe regnum affectabat, cupiebatq́ue ipſum ſolio regni deij̄cere, aſcitis etiam nonnullis Eccleſiaſticis uiris & Epiſcopis. Giſelbertus Belgicæ dux Henricum fratrem Ottonis hac inani ſpe regnandi ineſcare enixus, ipſum eſſe ab Henrico Rege iam firmato genitum: licet maior natu Otto natus eſſet Henrico duce, non Rege. Sed reuera uoluit eius adiutorio uti debellando Ottonem, ut ſibi regnum pararet. Vtrunq; decipere Eberhardus inſtituit, quum cæſo Rege plures iam haberet comites quibus ſibi uſurpare regnū certo iam habuit. Et ob id dicitur uxori, cùm olim in eius ſinu (ut fit) quieſceret, dixiſſe: Mox chariſſima cōiunx nō in Ducis, ſed Regis amplexibus gaudebis. Sic tres pari anhelabant ſpe Regem ſolio deturbare, & alter alteri illudere, plurima largientes ſuis dona & regalia munera, luctabundi & regali ambitione inflati. Collectis itaque copijs, Henricus in Lotharingiam proficiſcitur, paraturus bellum contra Ottonem. Qui primùm non credidit: ſed certior factus,

Tamen Auguſtus quoq; caruit.

Verius Teutonicum regnum, quàm ſacroſanctum Romanum imperium

Anno Chriſti 936.

Anno 937.

Digital Collection

ctus,neq; militum multitudine neq; ducum temeritate territus,occurrit eis lætus:& festinanter ad Rhenum delatus,cùm suos transmisisset, insperatò Henrici copias offenderunt illi transmissi pauci (nec enim naues aderant, quæ omnem regis exercitum transmitterent) in altera itaque fluminis ripa rex suorum uidens periculum (erant enim pauci transmissi, & maior multitudo penes regem erat) in preces & lachrymas corruit, lanceam Domini cum clauis quam habuit ueneraturus. Deum opt. max. rogauit, ne pauci innocentes uiolenter obtererentur impiè. Et ecce Deus mentem ijs largitus, hostium exercitum in medio amplexi hi pauci, dum elato clamore fugam Gallicè consulerent, hostes arbitrati à socijs hunc clamorem emitti, fugientes cum duce suo Henrico, qui grauiter uulnerabatur, victoriam Ottonianis paucis relinquebant. Otto subsequutus, in Merseburgo duobus mensibus ipsum obsidet: urbe capta, induciæ xxx dierum datæ sunt, quatenus cum militibus è Saxonia secederet. Si cui uerò regem adire placeret, ueniæ locus esset. Henricus Lotharingiam ingressus, nouum cum Gisilberto comparat exercitum. Subsequutus rex ad Caprimontem usq; utrumq; obsidet. Sed cùm difficultate locorum parum procederet obsidio, undique est ferro ac flammis regio euastata. Interea Ludouicus rex Franciæ cognomento Transmarinus, filius Caroli regis Simplicis, inimicorum regis suggestu Alsatiam petit, recuperaturus (ut sperabat) Lotharingiam, quam pater perdiderat. Otto hunc insequutus Alsatia pellit, & Brisacum munitissimum castellum obsidet. Vbi Eberhardus multa regi incommoda inferens, cuncta populabatur. Erant in exercitu Regis Fridericus Moguntinus Episcopus, qui Hildeberto successerat, & Ruthardus Strasburgensis præsul. Qui fixis in obsidione Brisaci tentorijs, noctu clàm aufugerunt in urbem Metensem, Gisilberto & Henrico occursuri, quibus cum coniurauerant. Sed Hermannus Sueuorum dux, eiusq; frater Vto, atque Chunradus cognomento Sapiens, fortiter Regi astiterunt suis copijs. Et cùm iam Gisilbertus ac Eberhardus prope Andernacum Rhenum erant transituri, præmisso exercitu cum selectis ipsi subsequentes, ab Vtone & Chunrado Eberhardus occiditur. Gisilbertus cum equo in fluuium præcipitatus submergitur. Reliqui fusi, fugati, cæsiq; sunt. Brisacum deditum Regi, qui omnem Lotharingiam in suam deditionem usurpat. Ludouicus dehinc Franciæ rex, Gerbirgam Gisilberti uiduam relictam ab Ottone in uxorem petit, quæ ei data est. Filia autem Gerbirgæ sororis Ottonis regis data est coniunx Bertholdo Bauariorum duci, qui partes regis fouebat. Et cùm Henricus post hanc cladem iterum Caprimontem esset occupaturus (nam Metis, ut decreuerat cum Episcopis nullum reperit auxilium, cunctis fugientibus) à sorore Gerburga est prohibitus, quæ fratrem suum Ottonem noluit molestare: cui erat & filius Henricus paruulus, hæres Lotharingiæ, quem Ottoni Rex alendum commisit. Henricus autem frater Regis, quum nullum undique reperiret subsidium, desperatus nudis pedibus & capite detecto ante pedes Ottonis procidit, ueniam pro delictis rogat. Clementissimus Rex, licet & antea illi ueniam donasset, indignum iam censebat, elabi impunitum: fraterna tamen pietate motus, quoad ira resideret, iussit eum in Ingelheym oppido custodiri. Sed cùm precibus amicorum fatigaretur pientissimus rex, primùm in Lotharingiæ regno indulsit habitare, quem tamen Lotharienses expulerunt. Tandem mortuo Bertholdo Bauarorum duce, Henrico fratri, quòd Arnulfi ducis Bauarorum haberet filiam uxorem Iuditham, fœminam & forma & prudentia egregiam, ducatum Bauariæ, matris suæ precibus & intercessione concessit, concordiamque cum eo iniit, in qua perseuerauit. Et hic est Henricus Bauariæ dux Rixosus cognomento à posteris cognominatus, ex Saxonũ familia oriũdus. Nec tamẽ, licet intestinis bellis esset implicitus Otto rex, externa bella defuerãt. Venceslaus enim Boemiæ dux, humanissimus & optimus Princeps, à fratre suo Bolezlao occisus, ambi-

116

Anno 940.

Anno 941.

ambitione regnandi, & quòd Ottoni adhæreret, magnas excitauit turbas. Barbaris itaq; res nouas molientibus, Otto parcendũ non statuit: coactoq; exercitu, Barbaros fudit. Sed cùm recenti victoria victores securi agerẽt, à Barbaris sunt cæsi. Itaq; bellum hoc in decimumquintum annum est protractum. Sed tandem Boletzlaus in fidem Ottonis peruenit, in eaq; perseuerauit. Vngarij pariter noui regis uirtutem uolentes experiri, per Austrasiam & Alemanniam crebris urbibus euastatis, Vuormaciæ Rheno trãsito, Franciam ingrediuntur, si possent Saxoniam exurere. Sed Otto nihil moratus illis occurrit, à finibus regni eos repellit, & multis cædibus affligit. Ciuilibus dehinc intentus rex, Magdaburgum urbem, quæ & Parthenopolis dicitur, exornat & ædificat. Burgundiam dehinc intrat, eamque cum suo rege subiugat sibi. Et cùm Lotharingiæ præses Otto comes, cum nepote Henrico Gisilberti filio occubuissent, Rex Chunrado Sueuorum duci Lotharingiam concessit, illiq; unicam filiam Luitgardam coniugem dedit: quòd Princeps esset belli pacisq; artibus instructissimus, & qui filium regis Luitdolfum miro amore prosequeretur, qui Itham filiam Hermanni ducis habuit uxorem. Cui paulo pòst dum Hermannus moreretur, ducatum Alemanniæ donauit. Mouerunt autem ea tempestate bellum Franci regi suo Ludouico, cui rex Otto Gerbirgam sororem in matrimonium collocauerat, eumq; penè regno suo spoliarunt. Quod non passus Otto accurrit, hostiliter urbes & mœnia populatur, Regemq; Ludouicum uiri restituit, Hugone Rutberti filio expulso. Qui dehinc uires regis expertus, redijt in gratiam. Genuit hæc Gerbirga ex Ludouico filios Carolum & Lotharium, qui patri postea succeſſit. Regina autem Editha Ottonis coniunx, sub id tempus mortem obijt, non sine maximo uniuersæ Saxonicæ gentis planctu. Dum itaq; rex de alia ducẽda cogitat uxore, illi in memoriam uenit Adalheida uidua Lotharij regis Italiæ, filia Rhodulphi Burgundionum regis. Quæ sanctitate uitæ cæteris plurimùm commendabatur præstare, quæ in custodia à Berengario tenebatur, quò decus eius splendoris aut obscuraret, aut penitus extingueret: qui tyrannide crudeli totam uexabat Italiam, licet prius cùm rege Ottone in Germania fuisset, suppetias q; contra Hugonem esset precatus. Hanc itaque è uinculis liberare, sibiq; copulare magnanimus Princeps cogitauit: per eamq; regnum Italicum sibi uendicaturus, Romam ire simulat. Magno itaq; se apparatu ad hoc iter accingit, præmisso filio in Longobardiã Luitdolfo, cum Alemannis & numeroso exercitu. Reliquit enim ei socer Hermannus Sueuorum dux ditissimum ducatum, cum amplissimis diuitijs: quarum solus ipse cum coniuge unica ducis filia, hæres fuit. Cùm itaq; iter patri filius conaretur reddere securum, Ottone rege sequente, patruus eius Henricus Bauariæ dux inuidus gloriæ suæ, in plerisque Italiæ urbibus factiones excitat, quibus Luitdolfus ab urbibus aliquot excludebatur, incõmoda & molestias illi non paucas struens. At Otto Italiam ingressus nemine repugnante, Papiam armatus magna potentia ingreditur, Adalheidam fœminam clarissimam liberat: quam, Deo auspice, sibi rex coaptat coniugem. Et dum diem nuptijs celebrandis designat, Luitdolfus id ægre ferens, patre inconsulto mœstus discedit Italia, Saxoniamq; ingreditur. Post obitum enim prioris coniugis, Otto facto testamento, omnem potestatem in filium transtulit, quem & regem designauit. Ob id patri infensus, cœpit illi insidiari. Otto autem rex celebratis nuptijs regali magnificentia, Italiam relinquens, Saxoniam petijt: relicto Conrado duce cum militari præsidio in Papia. Sequente autem regem Berengario, qui pòst unà cum filio Adelberto fidelitatem iurans Regi in Italiam est reuersus, quæ ei regio dono est collata, excepta Marchia fratri Regis Henrico concessa. Sed reuersus Berengarius, in cunctos Italiæ Principes odiũ retorsit: magisq; quàm unquam sæuiendo, tyrannidem exercuit. Filius autem regis Luitolfus, & gener Chunradus, iam Ottoni moliuntur insidias, adiunctis ex Francia,

Anno 944.

Anno 949.

Anno 947.

Anno 952.

Anno 953.

Saxo-

Saxonia, Bauariaq; conſpiratoribus, & Friderico præſertim Moguntino epiſcopo. Quod intelligens rex Moguntiam uenit: quæ hoſtibus repleta, introitum intercepit. Henricus frater regi laturus opẽ, cum Bauaris aduenit urbem obſeſſurus, cum iam Lotharienſes in ſuas partes Otto traduxiſſet. Interea Luitolfus machinatione uxoris, Henrici Arnulfi iunioris ſororis, quæ aliquibus Iuditha, alijs Adelheidis dicitur, Bauaros à ſuo Principe alienauit: ac Ratiſponã ingreſſus, theſauros Henrici diripuit, & omnia bona ſuſtulit, coniugem cum filijs regione abegit. Indignatus enim Arnulfus ducatum paternum ab alio poſſideri, cum ipſe eſſet naturalis hæres: ſed Otto ob rebellionem ipſius & fratrũ, hoc eos ſupplicio mulctauit. Rex enim Otto, cùm omnibus uiribus Ratiſponam obſidione cinxiſſet, ad extremamq; famem incolas adegiſſet, coactus eſt Luitolfus urbem egredi, pacem petere & ueniam, ſi uitam uoluit ſuam à ciuibus integram ſeruare. Dicta eſt Luitolfo dies in Saxoniam, ubi de uenia cum illo erat acturus. Ratiſpona exuſta eſt. Pòſt cùm rex in Saxonia uenatione ſeſe oblectaret, filius & gener, eo inſcio, nudis pedibus ante regem in nemore procidentes, multis lachrymis patri extorſerunt miſericordiam. Qua donati, in fide deinceps manſerunt. Fridericus autem Moguntinus præſul mortuus eſt, & Moguntia cum omni Francia regi traditur, cui Guilielmus regis filius ſucceſſit. Vngarij ea tempeſtate per totam Galliam graſſantes, crudeliter eam populati ſunt. In Bauariam deinde cõceſſerunt, licet legatos ad regem, ad explorandũ, ſi uiribus eſſet bellis aſſiduis exhauſtus, miſiſſent. Sed à fratre Henrico admonitus, immenſas collegit copias, ut ijs reſiſtat. Nam ferũtur Vngarij tam immenſam habuiſſe hominum multitudinem, ut dicerent: Aut cœlum cadẽs nos obruet, aut terra dehiſcens nos abſorbẽt. Alioqui nemo hoſtium nos multitudine ſuperabit. Qua confiſi, in campo quem Lycus fluuius circa Auguſtã Vindelicam præterlabitur, conſerere manus auidiſſimè expectabant. Rex electis ex Saxonibus receptis (nam & bellum Sclauonicum inſtabat) quaſi nihil laboris ſuperioribus annis toleraſſet, ad Auguſtam feſtinat. Cui tum diuus Vdalricus ſummus Pontifex eius eccleſiæ præſidebat: ubi Francorum & Baioariorum illi ingens multitudo occurrit. Aduenit & Chunradus dux cum electiſſimo equitatu. Factis itaq; Deo opt. max. ſupplicationibus, ordinat Rex aciem, exercitum ductitans per aſpera & difficilia loca, ne daretur hoſtibus copia turbandi ſagittis (quibus maximè præſtant) agmina, arbuſtis protegentibus. Primam itaq;, ſecundam & tertiã legiones (nam octo coegerat) duxerunt Baioarij. Quibus præfecti erant ducis Henrici primores, qui tum aduerſa ualetudine, qua & perijt, laborabat. Chunradus dux cum Francis quartam ducebat legionem, uir domi militiæq; clarus: & quod rarò audacibus accidit, conſilio prudens: tam ſtrenuus eques, quàm bellicoſus pedes. Quintam & regiam maximam cum electis ex omnibus militibus agebat Otto rex, coramq; eo Angelus (ſic enim appellauerunt ſignum militare regium, noſtri uocant uexillum) præferebatur. Sueui ſextam & ſeptimam conſtituerãt duce Burchardo, cui nupſerat filia fratris regis. In octaua erãt Boemi armis inſtructiſſimi, cum ſarcinis & impedimentis: quam primùm Vngarij contra opinionem omnium adorti, trajiciẽtes Lycum, ſagittis & crudeli impetu, crudeliſſimaq; uociferatione uerterunt in fugam, multis etiam cæſis, ſarcinisq; potiti. Tum ſextam & ſeptimam aggreſſi pariter, plurimis ex eis fuſis, in fugam uerterunt. Sentiens rex à tergo periclitari exercitum, miſit ijs obuiam Cunradum ducem cum quarta legione, qui agmina Vngariorum perturbauit, captiuos & prædam omnem ſuſtulit hoſtibus, ac cum victricibus ſignis ad regẽ reuerſus eſt. Qui ſuos cohortatus paucis (nam plus gladijs mouentur Germani, quàm linguis & inani loquacitate) ipſe arrepto clypeo & ſacra lancea, primus in hoſtes ruit, ſtrenuiſſimi militis officio & imperatoris optimi functus. Quem ſequuti ueterani milites victorijs aſſueti, hoſtes in fugam uertunt, fugatos partim in Lyco ſubmergũt. Ex nimio

Anno 955.

Multitudo non ſufficit ad Victoriam.

ſolis

ſolis ardore, qui tum flagrabat, & labore corporis Cunradus fatigatus, dum lo
ricam reſoluit, ut auram ſuſcipiat, ictu ſagittæ cadit: non ſine maximo Franco-
rum planctu, Vuormaciam delatus & ſepultus. Tres Hungaricæ gentis reguli
capti, & Henrico oblati, ſuſpenſi ſunt in crucem, ut meruerunt: cæteri propè o-
mnes deleti. Rex pater patriæ & Imperator appellatus, triumphum egit cele-
brem: decretis prius Deo honoribus & laudibus. Ipſe præmiſſo nuncio ad ma
trem, quam de victoria fecit certiorem, lætus in Saxoniam eſt profectus, beni-
gniſſimè ab uniuerſo populo exceptus. nam ducentis propè annis nullus eſt re
gum parem aſſequutus victoriam. Dehinc rebus in Saxonia & Francia ritè or-
dinatis, & cæteris prouincijs, iterum Romam parat proficiſci. Sed prius Scla-
uos debellaturus, contra hos exercitum ducit, Luitolfo filio in Italiam præmiſ-
ſo. Qui Berengarij adeò oppreſſit tyrannidem, eo eiecto, ut penè omnem Itali-
am occuparet. Sed breui pòſt diem clauſit extremum: à Gulielmo Moguntino
epiſcopo eius fratre, Mogũtiam eius corpus translatum, in æde S. Albani con-
ditur. Interea epiſcopi comites, & plerique Italiæ principes à Berengario Italia
pulſi, regem adeunt, & pro ſubſidio petunt: nam ſæuiſſimè in omnes crudelis
erat. Venerunt & legati ſummi pontificis, à Ioanne papa miſſi, regi ſupplican-
tes, ut Italiam à tyrannis purgaret. Petiturus igitur Italiam, Vuormacię omnem
procerum multitudinem ad ſe uocat, eorumq; cõſenſu filium ſuum Othonem
regem deſignat. Hinc Aquiſgrani coronatur, filioq; Gulielmo Moguntino ar-
chiepiſcopo à patre commendatur. Tum per Tridentum Italiam ingreſſus, ho-
norificè ſuſcipitur. Papiam ingreſſus, fugiente Berengario & Vuilla eius uxo- Anno 962.
re palatium ab eo deſtructum reædificare præcepit, ab uniuerſo populo impe-
rator & Auguſtus acclamatus, à ſummo eſt Pontifice inunctus. Qui licet mul-
ta pio promitteret imperatori, alia tamen multo à promiſſis diuerſa ſunt ſubſe-
quuta. Nam & Adalbertus Berengarij filius, à pontifice uocatus, Romam eſt
intromiſſus, & ſubſidijs adiutus, contra iuſiurandum imperatori datum. Indi-
gnabundus itaq; imperator, relicta Papia, Romam ingreditur: quæ intra ſe di-
uiſa, habuit qui Pontificem & qui Imperatorem ſequerentur. Fugiente autem
Pontifice Iohanne, cõgregato omni clero, ac uniuerſo populo Romano, Leo
Protoſcrunarius uir ſtrenuus & induſtrius in Pontificem eligitur, ubi poſt ter-
tiam uocationem uenire recuſauit Ioannes. Sed hunc quoq; Romani, à Iohan
ne pecunijs corrupti, abijciunt pòſt paulo: & imperatorẽ adorti, uim illi inferre
moliuntur. Sed mox omnis eorum eneruata eſt uirtus. Niſi enim reuocaſſet mi
lites Imperator, ad internecionem Romani eſſent deleti. Datis igitur centũ ob
ſidibus, imperatori fidem ſyncerã promittunt, nec ſe iniuſſu eius electuros Põ-
tificem unquam iurant. Imperator itaq; ordinaturus Spoletanum ducatum, &
Camerinũ relinquens urbem, digreditur. Dimiſſis quoq; obſidionibus ob pre
ces Leonis, mox ingenitam perfidiam reaſſumunt, Iohãne reuocato. Leo cum
paucis ad Imperatorem fugit. Sed nec diu lætatus ſua tyrannide Iohãnes, dum
cum uxore cuiuſdam Romani plus æquo ſe delectat, ſubita morte corruit. Ro
mani ſibi timentes, & iuramenti ſui immemores, Benedictum Papam creant.
Imperator coacto exercitu urbẽ obſidet, adeò ut nulli penitus pateret exitus.
Benedictus Pontifex Romanus hortatur, ut in fide perſeuerent ſua contra Im-
peratorem, illi diras comminatus. Et cùm obſidio hæc duraret, in muros urbis
aſcendens, ſatis elatè Imperatori excõmunicationem minatur. Eo arctius urbs
obſidetur, & fame crudeliſsima affligitur: haud minus punita, quàm olim à Sen
nonibus Gallis Brennone duce, aut Alarico Gothorũ rege, aut Genſerico A-
fricæ rege, aut Odoacre Turcilingorum aut Rugorum principe, ac Totila Go
thorum rege, cùm humanis carnibus ueſci cogerẽtur. Fame itaq; coacti, urbis Anno 964. 23. Junij.
portas aperiunt, Imperatorem intromittunt, ueniam precantur, Leonem ſuſci-
piunt. Qui deiecto Benedicto, & pontificalibus exuto, ſedem reformat Roma
nam. Imperator Italiam relinquens, peſtilentia eius exercitus eſt moleſtatus. In

Iohannes XII.
Papa in adulterio moritur, anno 964. pridie idus Maij.
Platina ſcribit, in adulterio deprehenſum et confoſſum eſſe.
O ſanctum patrem—

Liguria uenationibus (quibus libenter indulsit) sese recreauit, cessante iam tabe & peste, toto autumno genio suo indulgẽs. Egressus deinceps Italiam, cùm uenisset ad confinia Franciæ, filios Othonem regem & Gulielmum episcopũ Moguntinum, sibi occurrentes, magna alacritate affatus est. In Vuormacia fratrem Brunonem Colonien sem archiepiscopum obuium habuit. Hinc nauigio Coloniã delatus, matrem suam Mechtildam, & sororem Gerbirgam reginam Franciæ, cum eius filio Lothario rege, benignissimè nõ sine ingenti gaudio amplexus est. Detulitq; secum Benedictum depositum Põtificem, quem in Francia, ad custodiendum Adaldago archiepiscopo dedit. Imperatrici uerò duas Berengarii filias elegantissimas donauit. Vuido Mutinensis episcopus uulpina astutia Imperatori illudere satagens, functus ‡Alberti legatione, nonnullos Italiæ proceres accusare nitebatur. Sed ab Imperatore non auditus, custodiæ est traditus. Mortuo hinc Leone pontifice, legatos Romani ad imperatorem mittunt pro nouo eligendo in Saxoniam usq;, qui Romam uicissim suos Oratores delegauit: factaq; synodo, electus est Iohannes Narni Marmensis episcopus in summũ pontificem: sed qui mox pulsus, in Campania exulauit. Imperator itaq; ordinatis regni Lotharingiæ rebus, iterum statuit Italiam ingredi, & reliquias tyrannidis conficere. Interim pontifex metu Imperatoris aduenientis, sedi suæ restituitur. Ingressus urbem Imperator, tredecim primores urbis, qui authores discordiæ fuerant, ut Iohannes eiiceretur, laqueis suspendit. Præfectus enim urbis aufugit: quem per Spoletum sequutus, Rauennæ Paschæ festiuitatem cum Pontifice celebrauit. Tum à Pontifice & Imperatore literæ sunt missæ Othoni regi filio, ut Romam ueniret inuitãtes: qui magno apparatu iter hoc assumpsit. Sed antequam Italiam ingrederetur Otho iunior, Nicephorus Græcus imperator, Rauennam ad imperatorem honorificam mittit legationem cum regijs muneribus, pacemq; ac fœdus amicitiæ petit. Timebat enim, ne & Græciam quoque, sicut Italiam iam subegerat, sibi uendicaret. Imperator cum ijs legatis suos quoq; adiungit, filioq; suo priuignã eius, Romani scilicet Imperatoris defuncti filiam, uxorem petit. Sed in itinere à Græcis impetiti, plures sunt occisi: aliqui capti, & Constantinopolim delati. Ob quod facinus indignatus, ex suis mittit qui Calabriam depopulentur: qui hostiliter euastantes urbes & uillas, quoscunq; inuenerant Græcos, truncatis naribus domum remittunt. Dehinc per Apuliam & Calabriam tributa exigunt. Cõstantinopolitani id intelligentes, in Nicephorum Cesarem suum insurgunt, qui est à Iohanne Zimisce strangulatus: cuius filiam Theophaniã uxorem accepit Iunior Otho, à summo Pontifice inunctus, & sacratus, patre astante, celebratis in Italia nuptijs. Hinc Saxoniam repetens Imperator, uenas argenti reperit circa Goslariam Saxoniæ oppidum, quod unà cum palatio mirè exornauit. Cùm itaq; Romanum imperium longè lateq; auxisset, senecta inualidus, tandem est morbo subitaneo, dum uespertinis laudibus interesset, correptus: caput inclinans deficere uisus est, allatoq; sacramento, religiosissimè id sine gemitu accepit. Delatus hinc in cubiculum, magna cum tranquillitate è uita excessit, nonis Maij, anno nostræ salutis noningentesimo septuagesimotertio, regni trigesimoseptimo, imperij decimotertio. Regia pompa in Magdeburgo, quæ Parthenopolis dicitur, in æde Sancti Mauricij sepultus. Magnus cognomento à rebus gestis, ut olim Carolus dictus, Christianissimus princeps: & qui more ueterum Germanorum barbam in pectus promissam gestare solebat, per quam, si quando seriò loquebatur, iurabat. Aureã securim more ueterum consulum præferri sibi præcepit, qua nocentes percutiebat.

Duas autem habuit uxores: primam Editham, quæ alijs corruptè Egid dicitur, Ethmundi Anglorum regis filiam, ex qua Luitdolfum filiũ & Gulielmum Moguntinum archiepiscopum tulit. Luitdolfo autem cessit ducatus Sueuiæ, quòd Hermanni ducis filiam Mechtildem duceret uxorem: ex qua peperit Othonem

‡ tyrani Lombardia.

Anno 965.

Anno 967.

thonem ducẽ Sueuiæ, qui pater fuit Brunonis, qui factus dehinc ſummus põtifex, & Gregorius quintus appellatus eſt. Sed prẹter hos filios ex Editha Otto filiam quoq; Luitgardam genuit, quæ nupſit Chunrado duci Francorum. Fuit hæc Editha regina fœmina ſanctiſſimæ religionis, quæ Magdeburgo eſt ſepulta, cùm Luitolfus annũ ageret decimumſextum, in quem pater tũ omne ſtudium tranſtulit. Altera Othonis uxor fuit Adalheidis Rodulfi Burgundionum regis & Berthæ filia, ſoror Chunradi regis Burgundionum, Lotharij Italiæ regis relicta uidua. Ex qua Otho progenuit Henricum, Brunonem & Othonem imperij ſucceſſorem, filiamq; Adalheidam nomen matris referentem, uxorem Hugonis comitis Pariſiorum. Berthę ſocrui Otho in Alſatia fœminę religioſiſſimę conceſſit Abbatiam, quę patria lingua Ereſtein uocitatur. Duo prẹterire nequeo, quæ ſub Othone Magno acciderant, & noſtro ſeculo eadem ſub diuo Maximiliano uiſa ſunt. Primum, quòd miræ magnitudinis lapis tonitru è cœlo iactus, miraculum ingens hominibus dedit. Alterum, quòd notulæ crucis anno eius regni uicesimoſecundo, in ueſtibus plurimorum apparuêre, qua ſi lepra ſordeſcentibus, quæ plures à uicijs coercuerunt. Sub Maximiliano noſtro, ingens lapis ſpecie ac forma Græcæ literę Δ, anno milleſimo quadringenteſimo nonageſimoſecundo, in Ensheym decidit, oppido Alſatię, qui hodie in æde ſacra cuſtoditur, à Sebaſtiano Ticione etiam carmine celebratus. Fuerunt item in pleriſque Germaniæ regionibus ueſtes crucis ſigno notatæ, quę magnũ hominibus terrorem incuſſerũt, anno noſtrę liberationis milleſimo quingenteſimo tertio. De qua re Franciſcus Iohannes Picus, comes Mirandulanus Grecè & Latinè doctiſſimus, multijugis eruditionis & doctrinę, carmen Stauroſtichos ad Maximilianum conſcripſit, cuius eſt initium:

Germanæ nuper delapſa inſignia terræ
Principis ætherij, canerem ter Maxime Cæſar, &c.

Excerpſimus hęc ex Abbate Vrſpergenſi, Othone præſule, Sigeberto, & nonnullis alijs ueteribus Chronicis. Apoſtolicus abbreuiator, Theodericus Othonis Nyem, originem Saxonum & res geſtas longè lateq; explicat. Sed Vuindichildus monachus, Saxonum eſt hiſtoriam complexus ubertim, uſque ad Othonis tempora. Res item geſtas Othonis, Roſuita uirgo monialis complexa eſt uerſibus: qui licet ſint, ut tempora ferebant, neque elegantes, neque ſatis culti: mirandum tamen eſt, ingenium muliebre in Saxonia, & ipſa Barbaria educatum & genitum, ea præſtare potuiſſe. Sed nunc more noſtro inſtituto claudamus hoc tetraſticho:

Magnus Otho Belgas, Sclauos, fortesq; Boemos
Subiugat, à dominis liberat Italiam.
Hungaricam gentem, quæ deuaſtauerat oras
Germanas, ſtrauit cum populo ac ducibus.

Anno 952. 958.

Subiungendi ſunt nunc iterum Græci Imperatores, qui per hæc Othonis tempora gubernarunt Orientale imperium. Et licet anni non uſquequaque reſpondeant, ordini tamen noſtro inſeruientes, illos tres, Romanum Iuniorem, Nicephorum Phocam, & Iohannem Zimiſcen (licet numerum annorũ Ottonis imperij, tres illi imperatores haud aſſequuti ſint) quia tamen ſeſe mutuò ſequuti ſunt, ordine locabo.

ROMANVS IVNIOR

ROMANVS Iunior, filius fuit Conſtantini Leonis & Helenę, filię Romani Lacapeni Imperatoris, qui cum omni familià extinctus eſt. Iunior dictus, non ob puericiam, cùm iam uirilem ageret ætatem, imperiũ poſt patris obitum adeptus: ſed quòd Romano materno auo ſucceſſerat, qui ſenior erat. Licet haud inepte eum quis Iuniorem appellitet, quòd pueriliter nimis & uitam egerit, & imperium adminiſtrauerit, quum uir fuerit omnium ignauiſſimus: uino, ocio, luxui, ac omnibus uoluptatibus deditiſſimus, licet ingenio nõ eſſet malo, ſed ſi id intenderet ſolerti. Ocio id corrupit, quum alieno arbitrio regeretur, ac ſubinde crudeliſſimus fieret. Voluptuarios tantum homines ac infames ſecum habens, quorum cõſuetudine magis inſaniebat, exitioſorũ ac praua rum cõſilio uſus. Curam autem imperij & regni adminiſtrationem cuidam
217 Bringæ Ioſepho præpoſito, & cubiculariorum præfecto commiſit. Filium primogenitum Baſiliũ imperij corona inſigniuit, ac mox alium natum patris nomine Conſtantinum, ut aui ſui nomen referret, appellauit. Impius in matrem Helenam ac ſorores, quas regia eiecit, ac cœnobio relegauit, exutis imperialibus ornamentis. Quæ ob dolorem regio ueſtitu ſpoliatæ, impudicitiæ ſeſe reddiderunt, & meretricium quęſtum amplexę ſunt. Vnde mater in ſummo luctu paulo pòſt uitam finiuit, diris imprecationibus filium execrata. Quemadmodum autem domi ob illecebras & incontinentem uitam fuit impius, ita foris ſatis fœlix, ſuorum fortuna in hoſtes uſus. Duo uerò eadem tempeſtate ſunt orta bella, in Creta unum à Sarracenis: contra quos miſit Nicephorum Phocam domeſticũ ſcholarum, qui ſeptem menſibus idoneo exercitu ſæpe manus cum iiſdem conſeruit, & machinis obſidionalibus urbes expugnauit, ac tandem ipſorum metropolim Chandaca ſubegit, capto Sarracenorum duce, cui Curupes nomen erat, & altero quodam, qui poſt hũc in alijs primatum gerebat, quẽ Anemas uocabãt. Et niſi reuocatus fuiſſet ab Imperatore Nicephorus, quod iam paſſim omnibus innotuit, & Sarraceni omnes eſſent inſula eiecti, & Creta fuiſſet Romanis conſeruata. Alterum uerò bellum excitauit Chamedas Turcus, qui Chalep tenebat. Cõtra quem Romanus imperator Leonem Phocam Nicephori conſanguineũ cum potenti exercitu miſit. Qui cum Chameda congreſſus totis uiribus, Barbarum adeò uicit, ut magna pars exercitus illius caderet, pars in captiuitatem redacta: ipſe imperator exercitus hoſtilis uix fuga eſt elapſus. Leo reuerſus, magnifica eſt exceptus pompa, & uictoriali triumpho honeſtatus. Quo tempore Romanus imperator ſumpſit pœnas ac ſupplicia de quibuſdam coniuratoribus, qui in eius uitam machinati ſunt, qui cum conſcijs in uinculis tum detinebantur. Nicephorus Phocas autem, qui ex Creta accerſitus eſt, ſed cum omni exercitu iuſſus ad Orientem properare, quum Chamodas Turcus armata manu iterum in Romanos aduentaret. Cui in Syria Phocas occurrit, & manus conſeruit, uictoria potitus, Berroeam quę urbem (excepta arce) expugnauit. Vbi magnam argenti uim coegit, innumera mancipia cepit, Chriſtianos multos è captiuitate liberauit. Quum autem interim Romanus Imperator illecebris carnis corpus extenuaſſet, ludis, crapulæ ac ueneri intentus, mortem obiit. Licet aliqui tradant, ipſum ueneno potionatum, Anno eius imperij tertiodecimo, relictis ſuperſtitibus liberis, Baſilio ac Conſtantino paruulis, cum matre Theophania, quam Annam alij cognominant, à Nicephoro plurimùm deamata. Quem ferunt olim Romano imperatori, quum interrogaſſet, quur tam infœliciter res Romanæ ſuccederent, Agarenis tum regionem uniuerſam populantibus, reſpõdiſſe liberè: Causa eſt (inquit) Imperator, quòd ſolo nomine Imperatorem agis. Quo reſponſo monitus, iuſſit ex animi ſui ſententia imperij negocium tractare. Qui mox

milita-

militaris rei curam ſuſcepit, aliquoſq; milites parum ſibi idoneos uiſos, in ordinem redegit. Nouum delectum militum faciens, quem frequenti exercitio ac uſu agilem ad rem militarem inſtituit: inſtrumenta ruſtica in machinas conuertit, & frequentes hinc uictorias aſſequutus eſt, unde & trophæa ſtatuit. Et quum triumphum ex Berrœa ageret, Byzantio ſpolia illa intulit: in quibus etiam partem uenerandæ tunicæ diui Iohannis Baptiſtæ adferebat, iuſſu reginæ & eius literis accerſitus. Veritus autem ne Bringa ipſum regno inhiare ſuſpicaretur, mira arte hominem eluſit. Vno enim famulo comitatus, cubiculum eius adijt, Bringam familiariſſimè compellans, ac iuſiurandum afferens, ſe pridem religioni addictum, cordi eſſe ſibi uitam ſolitariam, quam dudum elegiſſet tranſigere, niſi quædam ſingularis imperatoris obſeruantia, & Principum ſuorum affectio hactenus impediuiſſet. Et ut plus hominem falleret, cilicium ueſtem hirtam corpori adhærentem, alijs ſplendidioribus obtectam, oſtendit, moxq; ad pedes ſe ſubmiſit: teſtatus nulla ſe cupiditate regni, nulla ambitione teneri: ſeſe quàm primùm rebus paternis abdicaturum, & uaſtam quandam ſolitudinem ingreſſurum, ut religioni & ſoli Deo inuigilaret. Ac ſic petita uenia, domum in Cappadociã eſt reuerſus, eluſo præfecto cubicularij Bringa. Quem mox pœnituit, ubi aſtum hominis intellexit: omni ſtudio enixus, ut hominem è medio tolleret. Subitò literas ad præfectum Iohannem Zimiſcen, qui exercitui præfuit in Oriente, mittit, & ad præfectum Romanum Curbicam Orientis prætorem, & in re militari uirum inſignem, ut hominem comprehenſum uel necarent, uel quoquo modo è medio tollerent: pro mercede accepturi honores longè quàm nunc habeant maiores. Zimiſces domeſticus ſcholarum futurus Orientis, Romanus domeſticus ſcholarũ Occidentis, uterq; literas Phocæ oſtendit, eumq; adhortantur, ut regnum adeat: qui uehementer hoc recuſabat, quòd impotens eſſet, & uiribus impar: ſiue id fingeret, ſiue ſeriò faceret. At illi ſtrictis enſibus comminati ſunt mortem, niſi imperium arripiat. Ita ui penè coactus, imperatoris nomen accepit, ab uniuerſo Orientis exercitu Imperator conſalutatus. Ferunt etiam Theophanen reginam, quam haud uulgariter Phocas adamauit, eum conueniſſe, iuxta Megalopolim, & ad ſuſcipiẽdum imperium inſtigaſſe. Nam ea tempeſtate Stephanus rex Lacapeni filius in Lesbo iuxta Methymnam ſeruatus, ſuſpectus erat, ne imperium arriperet. Ob id nulla manifeſta cauſa mortuus eſt. Suſpicio in imperatricem Theophaniam cecidit, quòd eius opera eſſet è medio ſublatus. Mortuus eſt & ſub id tempus Bulgarorum dux Petrus, qui poſt defunctam coniugem ſuam fœdus cum Romanis initum renouauit, datis obſidibus filijs duobus propriis, quorum alter Barizes, alter uerò Romanus appellabatur. Sed poſt eius obitum liberi permiſſu Romanorum in ſua reuerſi ſunt, & paterno in dominio ſucceſſerunt. Vnius dein ex optimatibus inter Bulgaros quatuor liberi, Dauid, Moſes, Aaron, & Samuel, defectione Bulgaros commouerunt, ut inferius latè patebit. Romanus Imperator uxorem habuit Theophanen, ex qua duos filios Baſilium & Conſtantinum progenuit, ac filiam Theodoram, quam Iohannes Zimiſces Imperator poſt Nicephorum uxorem duxit, ut paulo inferius patebit. Hæc ex Zonara, & quibuſdam alijs Annalibus excerpſimus.

NICEPHORVS PHOCAS.

HIc Nicephorus Phocas, filius fuit Phocæ, qui Bardas cognomento dicebatur, quem filius poſtea Imperator factus Cæſaris dignitate honorauit: nepos illius Nicephori Phocæ, qui à Baſilio imperatore contra Sarracenos in Siciliã irruentes miſſus eſt, ut in uita Baſilij ſcripſimus: uir æqui ſeruantiſſimus, ac pius. Cumq; eos repreſſiſſet, paulo pòſt reuerſi, & Siciliam & Calabriæ magnam partem occuparunt. Nicephorus autem hic Imperator ab exercitu acclamatus, & literis reginæ accerſitus, ubi Conſtantinopolitanæ urbi appropinquabat, fama præcedente, Ioſephus Bringas cubiculariorum præfectus in urbe tumultum excitabat. Phocas Bardas pater Imperatoris in Eccleſiam magnam confugit, Leo alter eius filius elapſus urbe ad fratrem uenit, quæres cubicularium incertum ancipitemq; conſilij fecit: quippe cùm eſſet inaffabilis, facilè omnium odium commeruit, qui eum deturbare imperio optabant, ut ad alium deuolueretur. Ob id magnus in magnam Dei ædem concurſus factus eſt. Et cùm decuiſſet Bringam comi ſermone populum ac plebis multitudinem demulcere, uerborum aſperitate magis exacuit, dicens uultuoſe: Ego mox quietos reddam, eorumq; tumultum ſedabo, ſi uiuam. Tum uerò maius odium incidit uendendo frumenta, pro quibus iuſſit ementes pecuniam in ſuum recondere ſinum. Baſilius, qui prius cubicularius Bringæ fuerat, ampla cuſtodia munitus, hero ſuo ſatis infenſus, armatis ſuis famulis noctu per urbem diſcurrit, Nicephorum Phocam Imperatorem acclamat, aduerſarios ferit, multitudine plebis ſibi adiuncta, triremes adornat cum ſuis Chryſopolim profectus, ut Nicephorum deducat: qui ſeptimo die in urbem delatus, magnifica pompa in ſummam Eccleſiam ingreditur. In quam paulo antè cõfugerat Bringas, fortuna mutata miſerabilis. Et Bardas cum lætitia filio obuiã egreſſus eſt, qui prius in ea latuit. Hic Nicephorus inſidias ſibi à Bringa ſubornatas populo detexit, & merita ſua in Rempub. copioſius enarrauit. Quæ res effecit, ut ab omnibus acclamaretur Imperator. Tum Patriarcha Polyeuctus diademate Nicephorum aſtante populo inſigniuit. tum Ioſeph Bringas cubicularius in Paphlagoniam exactus eſt, & biennio pòſt è uita migrauit. Regina Theophania palatio depulſa, in Petrium deducta eſt. Sed paucos poſt dies eã rex ſibi cohabitare fecit: & cùm nuptias celebraturus eſſet, à Patriarcha à limine templi arcebatur, quòd ferebatur cõpater fuiſſe in lauacro Chriſtiano liberorum Theophaniæ, ob id Patriarcha illi ædem ſacram interdixit: aut diuortium celebrare cum Theophania, quam deperibat, iuſſit. Res hæc ad ſacerdotes primores ac maiores natu delata eſt, qui hac de re legem latam Conſtantino Copronymo adſcribentes, nihil prorſus momenti afferre oportere dixerunt, talis præſertim uiri legem. Et omnes unà conceſſionem ſcriptis expreſſam, hac in parte imperatori præbuerunt. Patriarcha obſtinatus in propoſito ſuo, flecti non potuit, quoad Principis genitor Cæſar Bardas (hac enim dignitate filius patrem adepto regno condecorauit) iuramentum attulit, Nicephorum nunquam compatrem extitiſſe liberorum Theophaniæ. Cæterùm auus regum Stilianus huius rumoris autor fuiſſe perhibetur, qui has libenter dirupiſſet nuptias ob eius nepotes. Sed res acta erat, & Patriarcha à ſua ſententia ceſſit, & Nicephorum admiſit ut nuptias concelebraret. Interea bello imperium extẽdere cogitauit: ac primùm Saracenos aggredi, qui Romanorum perpetui hoſtes fuerant, ſtatuit. Erant tamen in Sicilia & in Cilicia Saraceni. Cũ ijs qui in Sicilia erant, conditiones annui cenſus ſunt conſtitutę. Nam cùm olim illis nemo reſiſteret, Euſtatio Calabrię duci tum Romanis ſubiecto, mandatũ fuit, uti fœdus annui cẽ-
218 ſus cõditione cum Saracenis iniret. At cùm poſt hunc Iohannem Patriciũ, Muzalona ducem item Calabriæ interfeciſſent, Imperator Coſmam Patriciũ cum exercitu

exercitu misit, qui cum Pandulpho partem Calabriæ tenente conuenit, ut de communi sententia desisteret, ac partes Constantinopolitani sequeretur. Pax post hæc in Italia subsequuta non diu durauit, iterum atq; iterum tumultuante Sarraceno. Nicephorus itaq; indignè ferẽs iuxta uetustas conditiones Romanos tributarios esse Sarracenorũ, ac intolerabile existimans se imperante Agarenos uectigal Romanos pẽdere, commotus Manuelem patricium nothũ ex patruo Leone (qui domesticus scholarũ apud Romanum Seniorẽ cùm esset, tyrannidẽ affectans utroq; lumine priuatus erat) cum exercitu in Siciliam contra Sarracenos mittit. Qui ob iuuenilem arrogantiam simul & insolentiam ac rerũ inscitiam, cum omni exercitu periclitatus interijt, atq; extinctus est. In Ciliciam uerò, ubi Agareni quoq; dominabant imperiosè, misit Ioannem Zimisceu, Orientis domesticũ designatum: qui Adanan uersus profectus, cum Sarracenis congressus, ac potitus uictoria, gloriam quã in re militari habuit, auxit plurimùm ac dilatauit. Cuius glorię Imperator inuidit, & à militari primatu ad ciuiles administrationes locauit, Dromi Logotheten ipsum constituẽs. Quod uiro forti & bellicoso indignum, & non honor, sed pœna uidebat: quam præterea auxit, quòd eum domi latêre coegit. Cui tamẽ uir prudens obtemperauit, expectãs occasionem meliorẽ. Nicephorus idcirco secundo imperij anno magna manu in Ciliciam profectus est, comitante eum uxore sua cum liberis, quã apud Drizion (hoc em̃ Ciliciæ propugnaculum est) reliquit. Ipse uerò Ciliciæ admouens, Anabazan ui cepit, Rhosum simul et Adanan Cilicum urbes, ac cũ ijs arces ac munimenta multa. Tarso aũt & Mopsi aræ, ob hyemis appetentis asperitatem admouere commodum tum non censebat, uel Theophanię amore ab incepto retrahente, qua cum Cappadociam adijt, primo uere in Ciliciam reuersurus. Postquã redijt, Mopsi aram obsedit, & aduersus Tarsum fratrem Leonem cum exercitu remisit. Mopsi uerò aræ, mediũ fluuio dirimente Sara, partem alterã eius obsidendo cepit: & qui in ea erant Agareni alteram in partem transfugerunt ultra flumen, desertæ illi ignem injcientes: deinde & reliquũ cepit, nemoq; illinc aufugit. Tarsenses hanc ubi acceperunt expugnationem, ultrò regem accerserunt deditione facta. Post triduum classis ex Aegypto auxiliatũ Tarsensibus adnauigauit, quæ repulsa est à littore, & à triremibus Romanorum ac tempestate exorta maiori parte delata. Princeps Constantinopolim reuersus, portas Tarsi & Mopsi aræ, artis excellentiam testantes, secum duxit, quas in arce sua & ad Ortũ & ad Occasum statuit: primitias quasi Deo suæ expeditionis attribuens, & Sophiæ delubro dedicans, quæ spoliata inlignia attulerat. Est & Cyprus ab Agarenis detẽta, per ipsum Romano adiecta imperio. Postea in Syriã profectus, pleriscq; hic urbibus expugnatis, ac deuictis regionibus Libano & mari adiacentibus, Antiochiã peruenit. Quam cùm obsideret, ob cõmeatum & rerum necessariarum inopiam, qua milites premebant, simul etiam quòd Antiocheni uiriliter expugnarẽt, & quòd perpetui imbres regionẽ profundo cœno replerent, coactus est urbẽ deserere, & ad superioris se regionis urbes conferre: afferens secum seruatoris nostri Iesu Christi effigiẽ, quam ex luto reperit in Hierapoli Syriæ, & in uĩa cæsariẽ Baptistæ Ioannis sanguinolentã. Reuersus ex Antiochia Imperator ad Orõtem, arcẽ in monte Tauro ędificauit, quem montẽ Maurum illa tempestate multi nominabant. In qua Michaelem Burtzen reliquit, Patricia dignitate honestatũ, & Mauri montis Imperatorẽ ipsum appellauit: præcipiens illi, ut Antiochenis quæcunq; posset, inferret mala. Ac Petrum eunuchum ex suis familiarioribus, uirum alioqui strenuũ & fortem, & qui præesse scitè militibus potuit, exercitus ducem creauit, ut in Cilicia regionem ac locum dãret exercitui ubi hybernaret. Ipse deinde Imperator Byzantium redijt. Burtzes itaq; ex præcepto regis continuò erumpens, infestabat Agarenos in Antiochia, conatus urbe potiri, quò sibi gloriã pararet. Clàm altitudinẽ turris uniꝰ emẽsus, scalas lõgitudine equales quadã hyberna

& tenebricosa nocte turri admouit, & cum xxx. electis militibus nemine sentiente trucidatis custodibus, occupauit: mittẽs ad exercitus ducem, auxilium rogauit. Qui ferre suppetias recusabat, quòd uaticinio quodam ferebaẽ, post Antiochiæ expugnationem regis mortẽ subsequuturam. Et idcirco regem prohibuisse ferũt, ne Antiochię prorsus admouerẽt. Cæterùm dux exercitus anceps et dubius, in diuersas trahebatur sententias. Hinc eñ regis mandatum obuersabatur, illinc cędes Burtzę & nobilissimorum triginta militum. Satius igitur duxit, ne sineret tã egregios ac strenuos uiros perire, & moto omni exercitu Antiochiæ admouit. Tum Barbari uidentes turrim captam, & urbem obsessam, expassis manibus uitam orabãt. Qui uerò in turri cum Burtze erant, ex ijs suppetijs animos uiresq; resumpserũt. Burtzes securi claustra portarum confringẽs, duci exercitus facilem prębuit ingressum. Sic nobilis Antiochia, nullo labore, leui negocio, Romanis est subiecta. Quod ægre ferens Imperator, tristicia affectus, duci copiarum grauiter iratus, Burtzę diligentiam & strenuitatem minus ꝓbauit; sed dignitate spoliauit, ac minis incessit, & domi ingloriũ latitare decreuit. Quod regẽ populo infensum reddidit, qui aliàs iam odio haberi cœpit passim, ut paulo inferius narrabimus. Turci, qui & Vngri appellantur, sub id tempus oras Thracię populabanẽ, quod Nicephorus auertere nõ poterat: sed Bulgarorum principi scripsit, ne permitteret eis per Danubium transitum, ut Ro. ditionis solum uastarẽt, sed potius repelleret atq; arceret ab ijs regionibus. At Bulgarus nihili faciens eius petitiones: Olim (respondit) nobis illi hostes fuerunt, & cùm abs te auxiliũ rogassemus, distulisti. Vi coacti cum ijs fœdus pepigimus, quod nunc uiolare nõ cupis: & arma in eos mouere, qui nos bello rationabili ac iusto perdere, si facere uoluissent, tũ poterãt. Repulsam igitur passus Nicephorus, Sphendoslaum Roxolanorum principem excitauit contra Bulgaros, qui eorũ regionem magna parte depręda batur, ingentem prędam inde abigens. Et anno sequenti reuersus, maiori calamitate Bulgaros infestauit. Verùm enimuero licet Nicephorus Romani fines imperij propagaret atq; extenderet, omnibus tamen fuit ob aliquas causas admodum odiosus: tum quod militibus, qui defectionis tempore omnem conatum ei præstiterũt, in quoscunq; inciderat, parum fuit gratus, æquè insolens in uniuersos. Quemadmodum neque domesticos atq; excellentes uiros ab iniuria militum tuebatur, sed omnia dissimulauit, quasi nihil commissum esset. In ciues pariter debacchatus, atq; in eos ipsos qui adiutores ei in adipiscendo principatu extiterunt. Tum etiã omnibus inuisus, quòd pretextu bellorũ quæ continuò agebat, nouis tributis atq; exactionibus subditos expilauit, parum discriminis inter militem & hostem faciens. Senatui donatiua subtraxit, indigentiã causatus ob crebras ac uarias expeditiones. Sacris item ædibus, & in locis Deo dicatis, suos annuos redditus imminuit: & nouo decreto, ne immobilibus bonis ecclesiæ ampliarẽtur, cauit. Vnde antistites crebris suis prouentibus spoliati, rei diuinæ, sicut debebant, solitam operam nõ præstiterunt. Et eò tandem episcoporum facultatem transtulit, ut defuncto aliquo episcopo, in uiduatam ecclesiam aliquem regium ministrum mitteret, cui necessarias tantum expensas admodum tenuiter erogauit, reliqua conuertens omnia in suum usum. Sic et in prouincias descriptores censendis pro capitibus misit, qui per phas & nephas subditis graues imposuerũt exactiones, præteritis ne pauperibus quidem. Copiasq; ac ordines militares perturbauit, terrestres in naualem militiam, ac nauticos in pedestrem ordinem annumerando ac confundendo. Decretũ insuper sanxit, in prælio desideratos pari honore cum martyribus uenerãdos. Sed patriarcha & episcopi & senatorij ordinis pleriq; generosè restiterunt & decretum illud antiquarunt. Auaricię fuit tam inexhaustæ, ut numismata corrumperet, & pondus cõsuetũ imminueret, adeò ut redditus ponderosiore nummo, erogationes aũt siue expensas leuiore faceret. Sic pleriq; in paupertatem redacti, principi infensi, cupiebãt à

NB

o fatuum.

tyran-

tyrannide liberari: potissimùm cùm iam cœpisset regiam magno muro circundare, in cuius structuram magnas effudit opes. Intellexit enim quodã oraculo sese in regia interfectum iri: ob id hanc muniuit quantũ potuit firmissimè, licet frustrà, ut paulo inferius liquebit. Ciues enim hinc cõtristati, tyranni receptaculum iudicabant, non regiam, magisq; in regis mortem inhiabant. Accessit ad hæc, quòd cum quodam die festo, cùm Imperator ad ædem sacrã progrederet, inter Armenios & Nauticos quędam concertatio est orta, in quam ciues intermixti, tandem magnã cędem hominum excitauit: adeò ut primùm cõuicijs ac ignominia Imperatorem incesserent, dehinc lapidibus prosequerent, quòd nõ sua autoritate rem tantam cõposuisset. Et nisi à quibusdam fuisset in regiam deductus, mala esset passus. Id ulturũ sese minatus facinus, in hippodromo, cùm in theatrũ armatos introduxisset ueluti præliares copias formulam hostiũ populo ostendens: plebs uidens milites stringere enses, ex fama precedente principis iram cognouit, quę iã longè lateq; diuulgata erat, putãs re ipsa uelle eam exequi, diffugere cœpit. Interq; fugiẽdum magno impetu in theatri exitu multitudo cõculcata est, & inuicem collisi non pauci perierunt: perituri multo plures, nisi rex immobilis in sua sella fixus permãsisset. Cognati proculcatos & oppressos uidentes, in regem indignati conuicia iecerunt. Et cùm se in regiam occlusisset, quã firma custodia munierat, malum quod metuit magis auctũ est, omnibus odiosus. Neq; quicquam adiumenti attulit ei munitio, tantis consilijs extructa, quam infringere & domestici & intrinseci moliebãtur aduersarij. Indies enim eius odium augmentatum est in populo uniuerso. Nam cùm terræmotus huius principatu horrendissimus fieret, quo multæ ciuitates concussæ sunt, Maio sequenti crudeles exorti uenti, pullulascentes destruxerũt fruges: & hinc grauis sequuta est fames: quã in suum lucrum Nicephorus conuertit, maiore precio frumentum uenditans, & egentibus multo carius distribuẽs quàm ceteri mercatores. Vnde populo magis execrabilis fuit: non imitatus Basilium Macedonem Imperatorem, qui in simili penuria munificentiam ostendit liberalissimè. Progressus enim olim de more ad Apostolorum ædem sacram, ciues quosdam tristiciã ac mœrorem præferentes conspicatus, mœsticiæ causam rogauit. Qui intrepidè Imperatori, ô domine (respondẽrũt) quid ni tristemur, qui mortẽ nostram ac liberorum præsentem oculis uidemus, quum duos modios frumenti aureo uno mercari cogimur: & cùm iam pecunia deficiat, nunquid propediem deficiet & uita? His auditis rex ingemuit, & pecunijs mœrorẽ dissoluit. Tum eos qui ciuilibus præfecti erant negocijs, quòd tantæ indigentiæ eum non fecissent certiorem, magistratu amouit, ac dignitate priuauit. Econtrariò hic Nicephorus, non modò non miseratus afflictos fame, sed cauponariam exercens, quæstum undiq; inquisiuit: & calamitati insultans, famis ulcera lancinauit. Vnde & odium ingens cõmeruit, & inuidiam sibi cõparauit, populusq; in eum scõmata iecit: quemadmodũ dignus erat, qui ab omnibus derideretur. Cùm enim nouus quondam cõscriptus esset exercitus, quem rex de more lustrabat, uidens canum quendam militem iam emeritũ & nimio senio confectũ: Cur, inquit, ô senex ita uiribus destitutus, audes te in militiã adscribere? Cui ille generosè admodum extemplò respondit: Multo sum robustior (ò rex) atq; olim iuuenis cùm essem. Siquidem tum dimidij numismatis æstimatione frumentũ humero uix potui gestare, at nunc perfacilè duûm nummûm precio emptum attollo. Imperator irrisione intellecta, aliorsum se uertit. Quoniã Leo Imperatoris frater non leuius pressit populum & regionum incolas, cauponariã & ipse exercens: unde & ipse inuisus erat plebi. Theophania præterea uxor regem odio habere cœpit, liberis suis metuẽs, quos intelligebat clàm Phocam uelle emasculare, ac prolificis membris orbare, ac Leonem fratrem suum successorẽ instituere. Iam enim eius cõsuetudine abstinuit, uel satiatus amore, uel proposito cõtinentiæ, cùm ne iuuenis quidem satis prõptus in amores fuisset.

Ob id

Ob id indignata in colloquium uenit cum Ioanne Zimisce, quo cùm fertur adulterij consuetudinem habuisse. Nam ob decentem formam & speciem gratiosam illius amore capta erat, rata etiam facilè inimicum Nicephori posse concitare, quẽ sua dignitate priuauit, & ob id regi meritò infensus fuit: qui coegit eum domi latêre, quod tanto uiro grauis pœna erat, & ob id ira in regem exacerbatus est. Sic igitur fœmina meretrix facilè persuasit concitato tyrannidem inuadere, cùm talem haberet adiutricem: & ut prouerbio dicitur, Globum per preceps impulit. Cùm itaq; cõsensisset Ioannes Zimisces, habuit & alios quos læserat Nicephorus, Michaelem Burtzen, qui etiam ira exasperatus erat in regem, ob causam superius scriptam. Cum quo & Leo Amalantes, & Theodorus Niger (sic à colore corporis nominatus) & Zypodeodorus cum duobus alijs intrepidis, qui omnes nocte intempesta lembis mare ingressi, meridiẽ uersus prope regiam ad locum qui Bucoleon pastorali nomine appellatur, quòd marmoreus illic leo exculptus fuit qui bouem insc endit similem, & sinistro pede continente cornu ipsius, cernicem bouis contorsit. Eò cùm peruenissent, sportam uident demissam exalto, per quam ab ancillis Theophaniæ sursum trahuntur. Subeunt itaq; cubile regium, quod eis Theophania aperuit: & sopore oppressum ac humi dormientem offendũt Nicephorum, quem calce quidam impetens excitauit. Cùm itaq; experrectus caput attoleret, uulnus letale accipit, quod & corpus & animum eius concussit. Tum Zimisces lecto regio insedit, ac Phocam conantem plura loqui, & quur malis afficeretur rogantem, manubrijs ensium in maxillos ferire iubet ut dentes excutiat. Quidam à tergo hastam per dorsum eius traiecit, ut ferrum per pectus egrederetur. Tumultu itaq; & clamore exorto inter cubicularios ministros (iam insidiarum notitia detecta erat) caput regis occisi per fenestram, corporis custodibus demonstrat: quo uiso, impetus sedatus est. Frater regis Germanus Leo cum filio Nicephoro in ecclesiam confugit magnam, audita Imperatoris morte. Qui septem & quinquaginta annis uixit, è quibus sex annis ac totidem mensibus Rom. præfuit Imperio. Alij decẽ annos imperasse narrant. Fert tradito sibi libello, in quo cõiuratio hæc & coniuratorũ nomina scripta erant, ut sequentẽ noctẽ caueret, operã non impendisse ut legeret, alioqui mortẽ effugisset: sed ita fortè fatũ uoluit. Scribũt aliqui hũc olim à ciuibus expulsum per factionẽ, legatos ad Othonem dũ immoraretur Italiæ misisse, ac impetrasse ut restitueret per Othonẽ II. patre imperante. Cui sororẽ (uel ut alij tradunt) priuignam uxorem concessit, Theophaniam nomine, quam Ioannes Pont. Max. Romę coronauit, & Othoni copulauit. Alij uerò hanc fuisse neptem Ioannis Zimisces referunt, ita uariãt autores. Hæc ex Ioanne Monacho siue Zonara, & alijs excerpsimus.

Τὴν θάλασσαν κατὰ πρῶτος.

IOANNES ZIMISCES

MORTVO Nicephoro, Iohannes Zimisces imperio potitus, insignis antea militari laude, occupata regia, quò sibi firmius pararet imperium, Romani iunioris Imperatoris filios, Basilium & Constantinum consortes imperij asciuit (licet adhuc essent pueri) ipsorumq; sororem Theodoram matrimonio sibi copulauit. Quamuis alij tradunt opera cubicularij Basilij, Theodoram filiam Constantini Porphyrogeniti uxorem duxisse. Cubicularium aũt Basilium, quem Phocas præsidentis dignitate tum noua honestauerat, domesticæ prouisioni, ueluti uersatum communibus in rebus, præfecit. Cæteros uerò Nicephoro deditos, aut beneuolentia astrictos, è medio sustulit. Leonem Curopalaten & eius filium Nicephorum in Lesbum relegauit. Bardam uerò in Amassam, Theophaniam uerò in Procõnesum. Damnatos aũt à Nicephoro exilio reduxit: inter quos erãt episcopi, q edicto subscribere noluerũt, in quo sancitum fuerat, ne quis sine eo antistes constitueretur. Cùm autem magnam

gnam ecclesiam accepturus coronam peteret, à Polyeucto patriarcha prohibitus, tanquam cæde pollutus, placidè illud ferebat: fassus authores cædis Imperatoris Amalantem, Leonem & Atzipothrodon, Theophania procurante. Iusso itaq; percussores regia pellere, atq; exilio damnare unà cum regina, ac edictum contra præsules rescindere, pœnitentiam iniunxit, ut quas priuatas opes possideret, egenis dispartiret: quæ omnia sese facturum recepit. Et omnibus ijs factis, natali Christiano Seruatoris nostri festo, in magnam ecclesiā progressus, diademate coronat̃, & Imperator publicatur. Trigintaquinq; diebus post Polyeuctus mortem cum uita cõmutauit. in eiusq; locum suffectus est monachus quidam Basilus Scamandrenus: qui quadriennio tantum in sede patriarchali permansit, quibusdam criminibus accusatus, per synodum est depositus, et Antonius Studetes patriarcha electus. Sub id quoq; tempus mortuo episcopo Antiochensi, Imperator Iohannes Theodorum monachum episcopum substituit: qui olim præsagiebat cum futurum Imperatorem, modò non ui arriperet, neque nimium festinaret, sed diuinitùs concessionem expectaret. Hic adeptus pontificatum, ab Imperatore rogauit, ut Manichæos, qui sua detestabili hæresi multos corrumpebant, ex Oriente in Occasum transferret: cuius petitionẽ exaudiens Imperator, Philippopolim Manichæorum traduxit sectam. Bardas uerò Phocas Leonis filius, ex Amassa, quò relegatus erat, fugiens, cùm Imperator bellum gereret, ut paulo pòst dicemus, Cæsaream Cappadociæ cepit, complures sibi adiungens in societatem: ac imperij insignia sibi ascisens, palàm tyrannidi ac imperio inhiauit. Sed à Duro principe, qui iussu Imperatoris contra hũc profectus est, Cęsarea exclusus, & à suis derelictus, qui ad Sclerum cõfluxerũt: à quo persuasus est Phocas, ut adiret regem ueniã petiturus. Quod cùm fecisset, clericus factus, in Chium deportatur. Cùm iam in pugna Constantinum Charonta claua occidit, cõtumelijs ab eo affectus est. Cæterũ pater huius Leo Curopalates, cum altero filio Nicephoro è Lesbo in Thraciam cogitauit discedere, habens Abydi antistitem sibi coniuratorem: sed deprehensus, decretum tulit, ut oculis priuaretur unà cum filio Nicephoro. At rex Ioannes pietate motus, autori excæcationis præcepisse fertur, ne illos exocularet, sed metum tantum iniiceret, seruato uisu. Sed parum pietatis illius memores, post mortem Imperatoris iterum inhiare imperio conati sunt, multis in ciuitate & ipsa regia illis adhærentibus: sed ex conscijs unus rem detexit. ob id deprehensi, & in uincula coniecti, incolumitatem pristinam amiserunt, oculis erutis pœnas dantes stultæ ambitionis. Sed nũc de rebus bellicis scribemus. Agareni sub hoc Imperatore ægreferentes priuari ciuitatibus, quibus iam tum spoliati fuerãt, undiq; coierunt, & fœdera de bello sociali percusserunt, Carthaginensibus ducendi exercitus primatum relinquentes. Hostili itaq; manu contra Antiochiã egressi, Daphnen urbem obsederunt, oppidanis fortiter illis resistentibus, ac regi obsidionem annunciantibus. Qui mox duci Mesopotamiæ præcepit, ut auxilio ueniret, & hominum colluuiem dissiparet: qui nullo labore Agarenos cõfecit, & Barbaros & illorum auxiliatores fudit, fugauitq;. Omnium autem grauissimum bellum gessit Imperator contra Roxolanos, cùm Bulgarorum regionem omnẽ sibi subiecissent, omnesq; eos unà cũ ducibus cõtra Romanos excitarunt: licèt essent inter eos fœdera sub Nicephoro Phoca & Romano iuniore firmata, ut superius latè patuit. Erant tum gentis Bulgaricæ duces Borises & Romanus, qui olim obsides apud Romanos fuerant: qui domi permanere maluerunt. Sed Callocyrus eos uanis promissis excitauit ac emolliuit, ut promissorum omniũ obliti, legatos etiã Imperatoris paulo insolentius tractarẽt. Quo circa arma in eos sumere coactus est Imperator, constituens exercitus sui ducẽ magistrum Bardã Durũ, quem Prętorẽ nominauit, qui frater erat iã mortuę nuptę. Mouere igitur copias Romanas iussus, cõtra Roxolanos, pgressus est. Quorum dux Splendoslaus re intellecta, Bulgaros armauit, socios q; adhibuit Scythas,

Basilius Scamandrenus
Antonius Studites
Theodorus

thas,qui Patzinacæ dicuntur, & Turcos Vngros Pannoniam habitantes, qui exercitum triginta myriadum collegerũt,ac Thraciam omnem depopulabantur. Quibus non audebat Durus congredi,nec manus conferere,aut cominus pugnare,uiribus illis impar. Cęterùm militari arte & compendijs Barbaros de bellauit,ac ingeniosè elusit. Primùm enim insidias locauit, solosq; inuasit Patzinatas, & scitè eos circumiens, ad insidias deduxit: ac partim eos interfecit, partim uiuos cepit:dehinc cum alijs congressus,aliquandiu æqualis pugna,anceps uictoria. Vbi uerò quidam è Scythis corporis mole & animi audacia uisus haud degener,& socijs omnibus superior,cernens Durũ principem equestrem ordines suos obequitãtem, atq; adhortantem ut animo præsenti essent, in illum irruit stricto ense, sed ob galeæ firmitatem lubrico, uulnus ut affectabat,non inflixit. Cui Durus tanto impetu plagam intulit in caput, ut Scytham mediũ secaret,ac partes dissectę utrinq; ab equo decidereẽt. Quo facto,Barbari consternati,in fugam sunt conuersi subitò. Quos Romani insectati, multos trucidarunt,nec non paucos uiuos capiebant. Prohibuit enim nox imminens Romanos à persequutione. Reliqui enim Barbarorum uulnerati grauiter, discesserunt,& uictoria Romanis contra Roxolanos permansit. Vere accedente,Imperator magnis copijs & classe insigni contra Roxolanos egressus,legatos accepit Scytharum, qui explorandi gratia potius regi occurrerunt, quàm ut à rege aliquid peterent: quod regem non latuit. Ob id circumducti per exercitum omnem ut singula contemplarentur,redire eos ad suos iussit. Ipse uerò rex expeditorum peditum quinque milia, equitum quatuor milia assumpsit,ac Persclauam magnam urbem uenit,uallumq; fecit. Quare Tauroscythas in desperationem adegit. Calocyrus autem omnium malorum primus artifex, intellecto regis aduentu,in Roxolanorũ castra aufugit:à quo certiores de Rege facti, conturbati quidem sunt,sed nihilominus contra Romanos castra metantur. Et cùm uelitares pugnas cũ ijs inciperent qui cum Rege aduentabant, non diu tamen restiterunt ijs,sed fuga consulentes uitæ,abierunt. Aliquando autem itinere illis intercepto,ne in urbẽ fugerent, dissipati sunt,nũc occisi,nũc capti. Vbi autem Basilio cubiculario duce integer exercitus, qui regem subsequebatur,aduenit: tum rex ualidius obsidioni incubuit, admotisq; scalis muri superati,& portarũ custodes trucidati, facilem ingressum exercitui præbuêre. Vrbsq; Parsclauas à Romanis capta est, ubi & rex Bulgarorum Borosis captus est:sed neq; in eũ,neq; in Bulgaros Imperator desæuit,cum Roxolanis sibi rẽ esse asserens, Bulgaros magna clementia dimisit. Sed cùm Scythę ad arcẽ confugerent,& ob loci difficultatem milites,ut à rege iussi erant,ad expugnandum non satis alacres essent,Imperator ex equo descendẽs,pedes arcem adijt, adhortatus milites ut sese sequerentur: qui uerecundia moti,arcem ceperunt: & inhabitantes partim occiderunt, partim ceperunt. Locato itaque præsidio, in urbem ac arcem rex Doroscolam, quæ & Drista uocatur, profectus est, captis in itinere ciuitatibus & castellis. Sphendeslaus autem Roxolanorum princeps ante hanc urbem castra metatus, ubi exercitus mutuò se aspexerunt, ilico manus conferentes, in multam noctem ancipiti Marte pugnatum est. Multi tamen ex Roxolanis capti,ac uulnerati: maior enim pars fuga in Doroscolam se recepit. Rex ante urbem uallum statuit, triremes Danubium custodientes expectans,ne Roxolani aufugerent. Sphendoslaus,qui uiginti milia (ut fertur) Bulgarorum habens, ne contra eum insurgerent, aut ad regem transfugerent, omnes uinctos fecit. Porrò ubi classis aderat, Rex urbem acrius obsedit. Adiacentes autem urbes legatos ad regem mittunt, ueniã precantur:uillas,oppida,castella,arces,seq; dedũt. Barbari in urbis obsidione strenuissimè multis occumbentibus,sese suaq; mœnia defendunt ac tuentur, quoad uitæ necessaria & uictus deficiens,animos frangeret militum. Ob id Sphendoslaus nocte quadam tenebricosa cum duobus milibus e gressus urbem pabulatum,

bulatum, in ratibus aduexit cõmeatum. Et cùm Romani ſparſi iuxta fluuium id animaduertiſſent, pleroſq; inſequuti trucidarunt. Quod regem uehementer perturbauit, qui præfectis claſſis indignatus præcepit, curarent ne amplius illis copiam exeundi præberent, ſub mortis ſupplicio. Sic deinde urbs diligentius obſeſſa eſt: quoties Barbari erumpebãt, aut capti, aut occiſi ſunt. Cùm itaque fame premerentur, ac nulla eſſet illis penitus ſpes cõmeatus inuehendi aut auxiliorum, pars noctu aufugere cogitauit, pars ſe Romanis credere, ac ad propria redire: alij aliud decreuerunt. Sphendoslaus omnes ſuos conuocans, milites adhortatus, ut honeſtam ac glorioſam mortem uitæ infami anteponerent, & iterum cum Romanis cõfligerent, ac ſalui aut euaderent aut occumberent. Multitudo dicto audijt: & manus conſerere cupientes, ultrò ſe morti obijciũt, portis erumpunt, & Romanos aggrediuntur, diuerſoq; euentu nunc Scythæ Romanos, nunc Barbaros Romani ſternunt. Rex loci quo pugnabant anguſtiam conſpicatus, utilem hoſtibus, ſuis incommodam, ducibus præcepit exercitum in planiciem ſubducere clàm, ut incunctãter ſuccederet. Hoſtes arbitrati Romanos fugere inconditè, eos perſequuti alacres adoriuntur. Vbi uerò ſpacioſiore in campo utraq; acies conſtitit, Romani terga uertunt, & pugna horribili cum Barbaris confligunt. Rex magiſtrum Bardã Sclerum cum ſuis cohortibus, ut reditum ad urbem Barbaris præcludat, taçitò præmittit. Prælium diu anceps et utrinq; æquale fuit: Romanus tamẽ Scythis ſuperior, quòd in tempeſta nocte ſuccedente, unicus eques apparuit Barbaris duplex aut triplex, nube exercitum obſcurante: atq; ideo Barbarorum phalanges ruptæ, uictoriam Romanis exhibuêre. Erat dies pugnæ Diui Theodori martyris feſta, cuius auxilio Romani feruntur obtinuiſſe uictoriam. Quemadmodum fœmina quædam religione ac caſtimonia uitæ inſignis, Byzãtij pridie quàm eſt pugnatum, uiſa eſt uidere in ſomnis: quæ Deiparam uirginem multis comitatam, audijt Theodorum martyrem alloquentem, ut Ioanni imperatori medijs in periculis uerſanti ſuccurreret, atq; ei præſtò eſſet. Quod quidem inſomnium mulier hæc religioſa pleriſq; aperuit, qui diem obſeruarunt, & poſt uictoriam imperatori annunciarunt. Qui Diuo martyri ædem circa Euchaneam celebrẽ extruxit, ueteri diruta, donarijsq; auxit, & eius corpus illuc locauit: urbiſq; mutato nomine, Theodoropolim uocauit. Cùm enim utrinq; ſtrenuè pugnaretur, & uictoria Romanis cederet, Scythæ in fugam uerſi, urbem uident clauſam, & iter à Sclero interceptum. In ſuburbana delati, capti, interfecti, uulnerati, conculcatiq; ſunt & oppreſſi, adeò ut interfectorũ numerus haud facilè deprehẽdi poterat. Sphendoslaus penitus deſperans, legatos regi mittit petituros ueniam, ut ſibi ad ſua redire liceat: ob quod gentem ſuam ſociam Pop. Romano pollicetur, & quòd Tauroſcytha deinceps Romanis legibus pareat. Omnibus à rege impetratis, Sphendoslaus imperatorẽ adijt, caput ſubmiſit, impetrauitq; ut Patzinatę Rhoxolanis tranſitum per ſuas regiones non prohiberent, & ut Romanorum ſocij eſſent: ſed ne Danubium tranſirent, & Bulgariam popularentur. Confecto itaque bello Imperator Conſtantinopolim petijt, honorificè exceptus. Porrò Patriarcha cum omni clero, tum Senatus ac uniuerſus populus occurrit, coronas offerentes, & quadrigam albis equis ducentes rogabant, ut Imperator currum triumphalem cõſcenderet, & triumphaturus urbẽ ingrederetur. Sed ipſe albo equo uectus, paludamenta regia quæ Bulgarorum Principibus detraxit, quadrige impoſuit, ſupraq; ea imaginem Virginis matris: ipſe currum preceſſit. Et cùm in forum peruenijſſet, Borizen Bulgarorum regem inſignibus regijs ſpoliauit, & magiſtrorum honore decorauit. Trophæa in templum Conſtantinopolitanum locauit. Nummos quoq; cum Seruatoris imagine ac ſequenti inſcriptione percuſſit, quod & ſequẽtes Cæſares Græci imitati ſunt. Talis autem eſt ea inſcriptio: *IESVS CHRISTVS REX REGVM*. Sphendoslaus cum Rhoxolanis domũ rediens, in inſidias Patzinacarum decidit, cumq; omnibus

Is dies eſt 9. Novembr.

Zimiſces magiſtrum Cpolit pr rege.

ſuis eſt occiſus. In Oriente interea populi omnes à Romanis deficientes, ſeruitutis iugum excuſſerunt, & uincula Romani imperij detrectarunt. Cõtra quos rex expeditionem aſſumens, alios ferro, alios ui, alios facili negotio iterum Romano ſubiecit imperio. Rediens dehinc iuxta Anabarzan & Podondum, terras cõſpicatus & fertiles omniũ rerum, & populoſas, percunctatus cuius nam eſſent: ubi comperiſſet eſſe Baſilij cubicularij, ac partim à Nicephoro Phoca, partim ab alijs atq; ipſo ſibi donatas, ingemiſcens: Durum, inquit, eſt eunuchũ publicis ijs bonis perfrui, quorum gratia multi ſtrenui mortem oppetierunt, ac male accepti ſunt. Quæ uerba cùm ad aures eſſent delata cubicularij, ad inſidias animum adiecit, letaleq; poculum conſtruxit, non admodum potens, aut ſubitum, ſed quod lentè uires corrumperet corporis: hoc pocillatori regis, quem largitionibus corrupit, regi propinandum dedit. Quo epoto, rex paulatim intabeſcens, mortem obijt, cùm regnaſſet annis ſex, ac totidem menſibus: imperium relinquens Baſilio ac Conſtantino, Romani Iunioris Imperatoris liberis. Hæc ex Zonara atq; alijs excerpſimus.

Anno Chr. 975. 4. Decembr.

OTTO SECVNDVS.

OTTO II. filius Othonis Magni & Adelheidis Burgundię regine, adoleſcens patre uiuente Aquiſgrani rex eſt declaratus, & Romæ inunctus, à patre in Imperiũ aſcitus. Ac illo ipſo defuncto, denuò à regni proceribus confirmatus, & imperator acclamatus. Solus Henricus Baioariæ dux patruelis eius, quẽ cognomento Heyzilonem appellant, rerum nouarum cupidus, huic ſe rebellem opponit: quem tamen mox Imperator perdomuit, ac ſibi ſubiugauit. In Lotharingia quoq; excitĩ motus: nam Raginerius ac Lambertus, Raginerij Montenſium comitis filij, ad Peronã paternos hoſtes atroci pugna cõmiſſa occidunt: recuperatiſq; opibus paternis, ad fluuium Axonam Buxide caſtello communito, Lotharingiam infeſtam Othonianis faciebant, cùm Otho imperator hac tempeſtate apud Sclauos eſſet occupatus. Sed reuerſus, indignũ id ratus, ingenti coacto exercitu, Buxidem expugnat, ſoloq; adequat. Euocatoq; ex Francia Carolo Lotharij regis Francorũ fratri, Lotharingiæ ducatum tradit. Vt is beneficiarius Cæſarum iureiurãdo effectus, fratrem regem, Francosq; minus reſpiceret: quæ res ut Germanos illi cõciliauit, ita ſuos ab eo alienauit. Lotharius certatim Francis nomina dantibus, coacto exercitu, tanta celeritate Lotharingiam percurrit, ut Aquiſgrani Cæſarem nihil minus expectantẽ propè oppreſſerit. Aegrè Otho euaſit: ſed ut hanc elueret ignominiam, delectu habito, Lutetiam infeſtis ſignis peruenit: ſuburbijs cõcrematis, agros populabatur. Sed eruptione ciuium, præſidijſq; nobiliſſimos fortiſſimosq; ſuorum deſiderauit. In reditu uerò ad Axonam fluuium forte imbribus intumeſcentem, tumultu iniecto, magnam impedimentorum partem amiſit ex uorticibus aquæ dum trajicit, carpente nouiſſimum agmen hoſte. Nam crudeli cæde fines Remenſium, Lugdunenſium, Sueſſionum, & Pariſienſium euaſtauerat, ſolis templis ob honorem Dei immunitate conceſſa. Sed interuenientibus bonis ſanctisq; uiris, ultrò citroq; commeantibus, ad colloquium cõgreſſi ſunt Imperator & Rex Franciæ, armaq; poſita. Carolus in Lotharingię poſſeſſione permãſit: ſed anguſtioribus finibus quàm antea fuerat, deſcripta eſt. Nam haud mediocris pars hinc Agrippinenſium, illinc Leodiẽſium eccleſiæ attributa eſt. Dehinc noui ducatus, comitatusq; inſtituti, ueluti membra è corpore diuulſi. Antuuerpia marchionatus ſacri imperij à Germanis appellari cœpit. Compoſitis itaq; rebus in Germania cum Francorum rege Lothario pace firmata, imperator Italiam petijt. Sed prius Dalmatiam atq; Sclauoniam, ubi Græcorum erant præſidia, in ſuam poteſtatẽ redactas ac ſpoliatas oppreſſit, ac dehinc Romam

Anno 974. rebellio

Anno 980.

mam uenit. Hic ingenti coacto exercitu ex Germanis, Francis, Longobardis, ac totius Italiæ populis, bellum contra Græcos, qui Calabriam & Apuliam occupauerant, meditabatur. Has enim prouincias iure affinitatis ob uxoris suæ Theophaniæ dotem, ad imperium Romanum transferre conatus est. Et simul Sarracenis erat infestissimus, quos undiq; insectabatur. Sed dum arma mouet, infœliciter pugnat, uniuerso penè exercitu in fugam conuerso: & cùm Romanorum copiæ signa deseruissent, ad internecionem usq; sunt deletæ. Si tum Græci victoria uti nouissent, Roma totaq; Italia Græcis cessisset, quod olim Adherbal Hannibali obiecit. Otho imperator à suis desertus, ad littus fugiens, in naui-
10 cula trepidè cum paucis salutem quæsiuit: à piratis paulo pòst deprehensus, in Sicilia delatus est ignotus, cùm Cõstantinopolim perducere tentarent, suspicati eum fore Cæsarem: sed magnã pecuniam promisit, si ad littus Siciliæ duceret. Sclauus enim quidam negotiator, qui Cæsarẽ nouit, pro eo pecunias ingentes pollicitus rem occuluit: & imperatrici ac episcopo Theoderico, qui rei euentũ præstolabatur, detexit. Ad littus cùm peruenissent piratæ, pecuniæ allatæ sunt. Quib. numerandis, cùm intẽti essent, imperator equo celeri cõscenso qui adductus erat, uelocissimè abijt, Romãmq; adijt, auro multo liberatus. Id quod poeta quidã nostri seculi carmẽ de instabilitate fortunæ cùm ederet, sic expressit:

Alter Oto dum bella gerit, de Cæsare factus
20 Mancipium uenale fuit: sed tempore paruo
Rursus ad imperium, Romanaq; regna rediuit.

Vt igitur ignominiã fugamq; ulcisceretur, & irã euomeret, collectis dispersi exercitus reliquijs, Beneuentũ obsidet, oppugnat atq; incẽdit, totamq; urbem euastat. Sed dum incautè nimis Græcos atq; Saracenos persequitur, sagitta uenenata uulneratur. Romã rediens post paucos dies, siue angore animi, siue ueneno paulatim serpente, diem suũ obijt, x. imperij sui anno, honorificè in porticu basilicæ S. Petri, labro porphyretico sepultus, quòd ingrediẽtibus ad leuam cernitur. Alij tradunt, quòd in montem Garganũ secessserit, licet à Pontifice essset prohibitus, ut angelorum uisiones haberet. Sed quòd temerè sacratũ locum
30 introijsset, fertur prostratus & cæsus mane cruentatus Romam cõmigrasse, & Benedicto põtifici reuelasse, dein ualido languore aggrauatum decessisse. Fuit hic Otto optimus princeps, & Romanæ ecclesiæ defensor acerrimus, pacis bellíq; iuxtà studiosus. Victor in prælijs frequẽs: ab æmulis Rubeus Otho ac Sanguinarius cognominatus, à Sarracenis Pallida mors. Duas fertur habuisse uxores, Theophaniam Romani Imperatoris Cõstantinopolitani filiam, mulierem callidam & astutam, & Adalheidę imperatrici semper infensam. ex qua Ottonem III. genuit, Cęsarem & successorem, & Hugonem ducem Saxoniæ, ac Alasyam filiam, uxorem Altrami ducis Saxoniæ, qui postea fuit Marchio Mõtis ferrati, unde diuersæ sunt ortæ familiæ. Cœpta est autem Imperatrix Theophania
40 haberi exosa primatibus, quòd dum exercitus Imperatoris in fugam uersus, omnibus pauore consternatis pro infortunio Reip. sola Imperatrix fœminea & Græca leuitate insultabat, quòd ab exercitu suæ nationis uicti essent Romani, uiri fortes & bellicosi ab effœminatis. Altera uxor è familia fuit Marchionum Austriæ, cuius nomen reperire hactenus non potui. Quæ Vtilhaidim peperit, uxorẽ Theoderici primi comitis Hollandiæ. Inuenio in Annalibus alias quoq; Ottonis filias: sed ex qua uxore, incertũ. Sophiã abbatissam in Gandersheim. Adalhaidem abbatissam in Quitrelburg: Iuditham præterea, quæ primò uxor fuit Mesconis ducis Poloniæ, dehinc Bisetissai ducis Boemiæ, ac tandẽ Petri regis Hungariæ, triũ Principum coniunx. Fuit & Mechtildis Othonis filia, uxor
50 Ezzelini comitis Palatini Rheni. Fuerũt Fridericus & Vdalricus duces Saxoniæ filij Othonis Secundi, à quibus postea descenderũt Comites & Principes Sabaudiæ. Hæc ex Sigeberto, Othone Frisingensi, Paulo Veronẽsi, ac nõnullis alijs Annaliũ scriptoribus excerpsi. Illud præterire nõ possum, quod in ue-

Anno 982.

Anno Christi 983. die 8. Decembr.

Otho Rubeus.

tuſtiſſimo ſcriptore reperi, Ottonem hunc Romæ inſtituiſſe inſigne cõuiuium regiè acceptis Pontifice, epiſcopis & ciuibus. Et dum opiparè cibos appoſuiſſet, armatos in formam coronę conuiuas circumſtetiſſe, tum Imperatorem grauiſſimè cõqueſtum de ijs qui fœdus amicitiæ rupiſſent (quoties enim à Roma diſceſſit, toties pacem plerique uiolabãt) & iam decreuiſſe eos punire qui fidem nõ ſeruaſſent. Armati autem qui hoc conuiuium circumſtabant, quoſdam notatos è menſa ac cõuiuio (ut iuſſi erant) rapiebant, & capitibus truncabant. Cæteros accumbentes Imperator ſolatus, ut cũ lætitia pranderẽt, pluribus exhortatus eſt. Sed multi nõ ſine timore conuiuiũ ſimulato uultu peregerunt, & paci dehinc diligentius ſtuduerunt. Sed ſubiungamus de more tetraſtichon:

Alter Otho Calabros latè tutatur, & omnem
Fortiter expurgat hoſtibus Italiam.
Dum nimis exultat, fortunam expertus utranq; eſt:
Nam qui victor erat, æquore præda fuit.

OTTO TERTIVS.

OTTO eius nominis Tertius, Saxoniæ dux & dominus Lunenburg & Braunſchuueig, filius fuit Othonis Secundi ex Theophania regina Imperatrice, cognomento Mirabilia mundi dictus. Quo pacto autem is imperio potitus ſit, ſic in Annalibus inuenimus. Defuncto patre Othone Secundo, à Germanis proceribus qui tum Romæ frequentes erant, cùm de ſucceſſoris electione uarijs agitaretur contentionibus, magna ſunt excitata certamina. Creſcentius Nomentanus Cos. Romanus, qui urbis dominium per ſeſe arripuit, ſuadebat à Romanis ac Italis imperium reſumẽdum. Quidam Henricum Bauariæ ducem Henrici fratris Othonis Primi filium, futurum proclamabant Cæſarem, odio Imperatricis à filio eius imperium transferre conãtibus. Quam ob rem Henricus hunc Othonem puerum factioſè raptum in firma tenuit cuſtodia. Nonnulli Othonem filium Imperatoris, tanquam legitimum patris ſui & regnorum ſuorum hæredem, imperio præficiendum certabant: quòd recto ſtipite ab Othone Magno auo ſuo nepos deſcenderet. Hæc ut melior & potior ſententia euicit, ut tandem Otto eligeretur: potiſſimùm ne res Romanæ magis turbarentur, quæ alioqui non ſatis tranquillæ fuerant. Nam ſummus Pontifex tũ urbe eiectus, in Ethruria exulabat. At Principes imperij de manu Henrici ducis puerum Othonem extorquentes, in regno collocarunt, & diademate regali cinxerunt. Cùm itaq; Otho rex adoleſceret, & undecim ferè annis res Germaniæ componeret, Francus repetito bello Lotharingico, Viridunum oppidũ cum eius comite Gotofredo capit. Sed mox moritur, & Ludouicus Lotharij illius filius regno Francorum ſuccedit, & annum omnino unũ regnauit: ultimus qui ex agnatione Caroli Magni regium nomen geſſit. Carolus eius patruus Lotharingiæ dux, nõ ſatis Francis probatus, quòd Germanorũ imperio faueret, dum ex Lotharingia in Franciã ad ius regni capeſſendum ueniret, obuium habuit delecta manu Hugonem Capetum, factionis plus iuſto ualidæ. Ad Landanum pugna commiſſa, cùm & uiribus & fortuna inferior eſſet, fugiens eſt obſeſſus, & tãdem cõprehenſus, cuſtodiæ mancipatus. Ita tertium ſtemma in ſolio locatur regio Francorũ. Otho imperator interea rebus Germaniæ compoſitis, ad imperialem benedictionẽ aſpirabat: coacto q; ingenti exercitu, priuſquàm Romam ingrederetur, Beneuentanos, Capuanos q; duces pacatos reddidit. Indè urbẽ petens, à Gregorio quinto ſummo Põtifice, conſanguineo ſuo (fuit enim antea dux Saxoniæ Bruno dictus, filius Othonis ducis) benedictionem diademaq; imperiale accepit, paulo q; pòſt ædẽ diui archãgeli Michaelis quæ in Apulia in Gargano monte ſita eſt, uoti reus adijt. Romã repetens, Impe-

Imperator ſeſe mox per Gallias cõtulit in Germaniam. Poſt cuius diſceſſum ferox Pop. Rom. quòd Gregorium Saxonem natione & affinitate coniunctum Cæſar creaſſet Pontificem, urbe eiecit: qui cùm aliquandiu in Ethruria ſubſtitiſſet, Imperatoris auxilium petens, in Germaniam eſt delatus. Creſcẽtius autem denuò conſul confirmatus, Remp. arripuit: ac more uetuſto ne quid detrimẽti Reſp. patiatur, admonetur. Tum muros urbis ac mœnia inſtaurat. Molem Hadriani (quæ hodie caſtellũ S. Angeli cognominatur) ita munit ac firmat, ut longo tempore pòſt Creſcentij arx uocaretur. Otho imperator ira cõcitus, copijs coactis urbem petit, eamq; longa obſidione cingit: & ad eam redigit neceſſitatem, ut Pont. Rom. fame impulſus, patentibus portis Imperatorem reciperet. Intromiſſus in urbẽ Imperator, Ioannem pſeudopontificem ſede deturbat: oculis primùm, dehinc uita priuat, Gregorio reſtituto. Creſcentium autem conſulem ex fuga retractum, uili iumento auerſè imponi iubet, & per urbem circumduci, paulatim membris detruncatis. Poſtremò ante urbem ſuſpẽſus, mille uulneribus à militibus eſt cõfoſſus. Gregorius, ut Cæſari Germaniſq; gratificaretur, & acerrimam de accepta à Romanis iniuria uindictam reciperet, ſeq; ulciſceretur, nouam fecit unà cum Cæſare Othone de eligendo à Germanis proceribus rege ſanctionem, formulamq; ac legẽ creandi Imperatoris, ut hec electio perpetuò Germanis maneret, & ut è ſuo corpore Cæſarem deſignarẽt: quæ ad hoc uſq; noſtrum æuum permanet. Nominarunt autem Cæſar & Põtifex treis Germaniæ antiſtites Eccleſiaſticos principes, quos imperij Archicancellarios eſſe uoluerunt: Moguntinũ ſcilicet, ut rebus Germanię: Colonienſem, ut Italię: ac Treuerenſem, ut Galliæ præeſſet, ac in ijs ſua officia exercerent. His quatuor ſunt additi ſeculares Principes, qui ſua quoq; munia Cæſari exhibent, ipſumq; dominũ mundi eſſe fatentur: Saxonum dux, ueluti Protoſpatharius enſem prę fert, ſignificans hunc eſſe fontem iuſticiæ: Marchio Brandenburgenſis cubiculo' prę eſt, & uulgò Camerarius nũcupat': Comes Palatinus Rheni, dapifer: Boheniæ rex, pincerna: corporis Cæſarei curam gerentes. A' quibus rex Romanorum electus, deſignatus Cęſar, ac futurus Imperator dicitur. Penes quos ius ac arbitrium eſt eligendi Regem, ne quis ſibi Imperatoriam dignitatem ueluti hæreditariã uendicet, ut olim. Hanc formulam poſtea Imperator Carolus IIII. in bullam auream, quæ hodie extat, redegit, ac ſingula ſignificantius expreſſit. Fertur hæc ordinatio incidiſſe in annum humanæ redemptionis milleſimum primum: quę Gallis plurimùm diſplicuit, qui eam graui animo pertulerunt. Verùm quia (ut paulo antè ſcripſimus) regium ſtẽma Caroli Magni defecerat in Ludouico Lotharij filio, regia dignitate in Hugonẽ Caputium translata, contendere cum Germanis operæprecium non fuit. Ob odium itaque ſanctionis creandi Cęſaris, Romanis Imperator inuiſus, cùm iura regni & Eccleſię ad antiquum ſtatum reformare contendit, remiſſius id agens in contemptum uenit: ſubito tumultu exorto, ac aliquot militibus occiſis, in palatio Cęſar obſidetur: ſed induſtria Henrici Baioariæ ducis & Hugonis Italiæ Marchionis ſimulato pacto eductus, Roma diſcedit. At uxor Creſcentij conſulis ſuſpenſi, quæ forma eximia cunctas Italiæ mulieres ſuperabat, ſpeq; regnandi Imperatorem ad amorem ſui pellexerat, diſceſſum eius iniquo animo tulit. Et quum reditum in Germaniam maturantem uideret, chirothecis miro ingenio affabrè factis, uenenum inſuiſſe fertur uenefica mulier, & Cæſari muneris loco dediſſe: quo paulatim intoxicatus ac conſumptus, inter remeandum in Italia interijt. Milites Germani Imperatorium corpus cum imperij inſignibus per Galliam in Germaniam detulerunt, crebris Italorum incurſionibus laceſſiti. Sed armis uiam ſibi tutam præparantibus, ad Aquiſgranum eſt tandem perlatum, ac imperiali pompa honorificentiſſimè ſepultum, nullo relicto hærede. Sic Otto imperator decimonono imperij anno è medio ſublatus eſt, paternæ auitæq; uirtutis æmulus: qui Chriſtiana pietate Rempublicam iuuit et auxit. Viros eruditos &

1001.

amauit plurimùm, & excoluit: ingenuis diſciplinis condigna ſalaria largitus. Nec minus religioni intẽtus, antiqua templa diruta reformauit. Monaſterium illud Bauariæ Altach nomine, ſub Arnulpho deſolatum, reconcinnauit. Pragenſibus per legatum rogantibus, Theodagum ſacerdotem uirum dignum, et ab archiepiſcopo Moguntino conſecratum, antiſtitem dedit. Aemulis tamen & detractoribus non caruit, qui rhythmis inceſſere & libellis infamiæ eũ nota re conati ſunt: qui circumferuntur in ueteribus Annalibus, à quibus etiam Mirabilia mundi cognominatur.

Habuit autem uxorem Mariam de Arragonia, fœminam impudicam & ſterilem, uirorum appetentiſſimam. Quæ ſecum habitu muliebri circumduxit iuuenem, quo cum cõgrediebatur quotidie: quandoquidem pro cubicularia utebatur. Quod cùm innotuiſſet Imperatori, multis aſtantibus Principibus iuuenis eſt ſpoliatus ueſtibus, & pro fœmina maſculus repertus: uiuus dehinc combuſtus. Sed & Imperatrix cùm ſæpius uiros peteret quàm peteretur, amatore ſuo extincto, quum ab Imperatore ueniam meruiſſet, in Italia circa Mutinam comitem quendam elegantiſſimè formæ, ſed uirum optimum, cœpit deperire, multisq; blanditijs conata eſt eum in ſui amorem pellicere. Cui quum aſſentire nollet, falſis delationibus ab ea eſt apud Cæſarem accuſatus, & pœna capitis damnatus. Poſt cuius mortem comitis uxor mariti innocẽtiam candenti ferro perpurgauit. Quare commotus Otto imperator, uiduam multis bonis ac muneribus, quatuor inſuper caſtris donauit: uxorem uerò ſuam exuri fecit. Sic condignam recepit petulantiſſima & impudiciſſima fœmina, ſuæ impuriſſimæ uitæ mercedem. Excerpſimus hæc ex Othone Friſingenſi, Sigeberto, Abbate Vrſpergenſi, & ex uetuſtiſſimis Annalibus incertorum authorum, & Chronicis. Tetraſtichon autem adijcientes:

Imperij normam regnandi ne fera rumpat
Seditio, regnum Tertius egit Otho.
Præſulibus tribus, inde duces treis addidit: ijs Rex
Arbiter annexus, ſeptimus officio eſt.

Redeamus nunc uiciſſim ad Græcos Imperatores, Baſilium qui Iohannem Zimiſcen ſequutus eſt, cum fratre Conſtantino deſcribentes. Quanquam primùm Baſilius, dehinc Conſtantinus regnarit.

BASILIVS CAESAR.

DEFVNCTO Iohanne Zimiſce Imperatore, imperium eſt deuolutum ad eos qui iure hereditario ſuccedebãt, id eſt ad Romani Iunioris liberos: Baſilium, qui uigeſimum ætatis annum impleuerat, & Conſtantinum, qui ſeptimum & decimum agebat. Vterq; regijs inſignibus eſt prius ornatus, ut ſuprà ſcripſimus. Sed omnis imperandi poteſtas Baſilio ceſſit: qui in primis matrem ab exilio reuocauit. Sed ſibi ab initio non confiſus, cubiculario ſuo omnem Reipub. adminiſtrationẽ tradidit, eius præceptionibus ac monitis ueluti pædagogo parens, & in militaribus expeditionibus, & in ciuilibus actionibus. Licet ipſe Imperator natura eſſet impiger, non ut frater languidus & effœminatus. Vbi uerò adoleuit, & cõtra hoſtes uictorijs potitus eſt, elatior factus, familiaribus ſeſe formidabilem exhibuit, magis amãs eorum metum quàm beneuolentiam. Ciuilem ritum ac conſuetudinem corroboratam, nõ ut legũ conditores ſcripſerunt, ſed pro ſuo arbitrio ac ſententia exequutus: & legum profeſſoribus & dicendi peritis non uſus, quum ipſorum libros & orationes tanq; rem inutilem aſpernaretur, indignis ſcribendarum epiſtolarum regiarum onus iniungens, quas ipſe ſæpe dictauit. Hos enim conſilio adhibuit, & rerum ſecretiorum

tiorum participes effecit. Auariciæ studiosissimus, utpote qui ingentẽ auri copiam undiq; ex erarijs corrasit, & quęstum nouum ex omnibus sibi fecit. Tum deniq; omnibus prõptuarijs suis adimpletis, reliqua subterraneis cuniculis tortuosis instar labyrinthi effossis cõdidit. Arculas aũt omnes precioſis lapillis & margaritis adimpleuit, paucis seruatis quibus purpurã suam & uestes regias, quũ aut oratores audiret, aut festo aliquo interesset, adornabat: reliqua omnia in penu iacebãt recondita. Belli tẽpore erat uarius animo & diuersus. Pacis tẽpore cùm quietus esset, imperiosior iram occuluit, & secũ retinuit, quoad opportunitas esset effundendi, tum deprompsit & delinquẽtibus grauis fuit. Animo uerò cùm esset constanti & solido, semel decreta haud facilè mutauit, ob id indignationẽ concipiẽs contra aliquos minimè reconciliatus est, neq; facilè remisit, sed implacabilis remansit. Hæc de moribus, nunc de gestis eius loquemur. Principatũ itaq; suum à bello ciuili auspicatus est. Nã Bardas Sclerus quòd in re militari esset pręstantissimus, à cunctis ob uirtutẽ adamatus, Oriẽtis prætor, suspectus est Cęsari uisus de affectato imperio. Cui monachus quidã spem iniecit illud acquirẽdi ex uisione qua in somnis uisus Sclerũ cuidam mulieri altè sedenti accedere, & ab ea scuticam regiam accipere manibus: quod pro suo captu interpretatus est imperium portendere, cùm potius diuinam iram significaret, ob rebellionem & sanguinis ciuium emissionem. Ob id Imperator cùm animaduerteret Sclerũ filium è Constantinopoli euocasse, præfectura Orientis exuit, & ducẽ Mesopotamię constituit. Quo maximè perturbatus, principatum illũ accipiens apertè defecit, & nihil cunctatus tyrãnidem arripuit. Ac primùm regis diademate cinctus, purpurea calceamẽta pedibus innexuit, assumptis socijs regibus Amydis, quos sua lingua Amyras uocant, & Martyropolis, atq; ipsos Arabas: à quibus Imperator salutatus, omnium studio atq; cura pecunias collegit, ijsq; adiutus contra Byzantium exercitum bona spe mouit. Imperator cum fratre id intelligens, quicquid erat exercitus regij, cuius dux summus Petrus Phocæ spado erat, contra rebellem misit Sclerum. Sed antea Nicomedię antistes legatus Cęsaris Sclerum persuadere conatur tyrannidẽ deponere. Cui cõmonstratis coccineis calceamẽtis: Impossibile (inquit) semel ijs indutum facilè abijcere. Atq; ideo necessariò ad pugnam utrinq; accinguntur acies. Et cùm iuxta Liparan, quæ & Licandon uocata est, aliquandiu simul conflixissent, regij strenuè obstiterunt: pòst in fugã uersi bona pars eorũ interfecta est, & ab hostibus castra direpta sunt. Deinde Romandũ populosam urbẽ ex accessione incolarũ Sclerus occupans, pecuniæ uim haud sanè exiguã ad se cõtraxit, deficientibus pleriſq;, de salute regũ fratrum desperantibus. Ob id Protoueſtiarius Leo cũ omni potestate, ut olim apud ueteres Romanos dictator à regibus mittitur: qui primùm pollicitationibus & precio desertores à Sclero auellere tentauit. Quod ubi non successit, nocte Sclerum obruit, & eius exercitum multis locis aggressus, & diuersum rapuit, multosq; captiuos abduxit, multos occidit. Quo metu perculsi qui amicissimi apud Sclerũ fuerunt, tyrannum deserũt, & ad Protoueſtiarij castra se conferunt. Sclerus illi mox obuiam mittit magistrum Michaelẽ Burtzen, & Romanum patricium Zarmiten, cum exercitu, quem uicit, fugauitq;. Tum ipse cum uniuerso exercitu manus cũ Leone conserens, uictoria potitus est: dux Petrus interfectus, Protoueſtiarius captus. Qua uictoria res Scleri elatæ, res uerò fratrum in desperationem actæ: potissimum quòd nauali exercitu Sclerus præpolleret. Cubicularius tamen regis instaurata classe, pugna nauali Scleri classem dissipauit, & certamine uicit. Et quũ in Bythiniæ metropolim Nicean (ubi erat Eroticus ille) uenisset, famè per obsidionẽ enecari oppidanos statuẽs, miro astu est deceptus. Nam frumẽtorũ granis substrauit copiã arenę, ut maximi acerui iudicarentur, captiuis copiã hanc frumẽtorũ ostentãs. Qua calliditate facilè impetrauit ab hoste, ut ipse cum suis quò uellet, liberè abiret. Milites itaq; cũ ad Megalopolim abduxisset,

Sclerus sese deceptum indignatus, ad Byzantium iter maturauit. Cubicularius fortunam Scleri nimiam exhorrescens, Phocam Bardam ab exilio reuocat, iuramẽto horribili astringit, ne unquam regno inhiare, néue contra reges quicquam moliri aut tyrannidem affectare uelit. Cæteris tamen magistratibus omnibus præficit, & dignitate magistri honorat, ubertim illi pecunias subministrans, omne bellum contra Sclerum illi demandat. Quod ubi Sclerus animaduertit, cum digno duce sibi rem fore cernens, circa Amorium utercp; dux cum suis ancipiti Marte pugnarũt. Tandem singulari certamine cõgredi, & de summa rerum depugnare statuerunt. Cùm itacp; Sclerus prior ense stricto in Phocam irrueret, qui ictũ declinabat adeò, ut summo mucrone equi quo Phocas uehebatur, aurem feriret atcp; abscinderet: is rursus malleo caput Scleri uerberauit, ut uertigine occupatus, collo equi incumberet, cruorẽcp; euomeret. Abductus itacp; ad puteũ, ut refocillaretur, & cruor abstergeretur, equus eius, qui Aegyptius uocabatur, & notus erat omnibus, sine insessore saltabũdus, peruenit in exercitũ, iuba sanguine defœdata, à militibus suis agnitus: qui rati uictũ ac cæsum, in fugam uertuntur. Quos Phocas insequẽs, partim cepit, partim occidit, multi uerò oppressi sunt inter se. Itacp; Sclerus suis destitutus, cũ reliquis ad Chosroen Babylonium aufugit: cui mox rex legatum misit, ipsum adhortatus, ne tyrãnidis affectatorem, et qui contra suũ principem arma sumpsisset, acciperet. Attulit quoq; nuncius ille literas ad Sclerum & suos, manu regis subscriptas, rerũ omnium obliuionem pollicentes, si ab incepto desistere uelint, et regi deinceps parêre. Has ut uidit Babylonius, & Sclerum & legatũ custodiæ tradidit: & ita defectio Scleri desijt, sed non penitus extincta est. Nam occupato Basilio Imperatore in bello Bulgarorũ, de quo paulo pòst loquemur, cùm obsidionem Sardicæ, quæ Triaditza alio nomine dicitur, pararet, post tergum relinquens magistrum Leonem Melissenum: Conto Stephanus domesticus Occidentalium copiarum, ueritus si res prosperè regi cederent, ne & ipse & alij duces nullo honore haberentur, cùm per se res bellicas rex tractare nosset. Nam Bulgarorum regiones ingressus, omnes duces domi reliquit, cum nullo re communicata, quam moliebatur. Conto Stephanus itacp; regium conatũ infringere, et impetum intercipere meditatus, Melissenum tyrannidem affectare falsò mentitur: atcp; ideo regi cõsulit, ut Byzantium acceleret, nec rem differat, nec regnum amittat. rex perturbatus, reditum populo indicit. Subitum hũc discessum Bulgarorũ princeps Samuel, quo cum rem habebat, ex montanis regionibus à longè contemplatus, quandoquidem cominus congredi non audebat, ratus metu hoc fieri, Romanos persequitur, ex insperato omnes perturbat, fugatcp;: castrisq; potitus, & Augustali prętorio, ac Imperij insignibus. Rex uix Philippopolim incolumis fuga peruenit, illicq; Melissenũ, harum rerũ omniũ insciũm, reperit. Ob id in Conto Stephanũ excanduit, animo iracp; incẽsus solio exiluit, crineq; arreptũ & barba solo afflixit. Quod cęteri cõspicati duces Romani, regi irati sunt, quòd eos neq; cõsilij participes faceret, neq; rebus suis secretis adhiberet, sed insolenter incumberet, sperantes res omneis regi Mandrabuli more succedere, ut in Græco prouerbio dicitur. Congregati itaque in Charsiano, Phocæ Bardæ diadema imponunt, & Imperatorem salutant: quod omnibus desertoribus placuit, ac profugis. Ea tẽpestate Sclerus Babylone detentus, citra spem custodia elabitur. Nam Persarum regno à Sarracenis euastato, uir quidam Persa, Inagros nomine, dictis Persas demulcens persuadet, ut à seruitute Sarracenorum deficiant, secq; duce arma contra Sarracenos sumant. Sæpius aũt Chosroes Persis prelio occurrit, semper tamen uictus abijt. Quam ob rem desperatione (ut fit) à Romanis custodia detentis, opẽ consiliumq; petit, ex carcere eos liberans. Sclerum in primis rogat, ne offensæ memor, de belli ratione liberè dicat quid sentiat. Qui in primis bellum dissuadet, cuius exitus semper incertus est. Sed Babylonio instante, utpote uindictæ cupido, tandem annuit,

annuit, promittens se solis cum Romanis bellum obiturum. Nam plus tribus milibus, ergastulis detinebantur: qui omnes educti & armati, Sclero duce prelium cum Persis inierũt, ac deuicerunt. Redeuntes Chosroen tanquã Barbarũ declinarunt, uincula timentes, quæ prius experti fuerant, atq; ideo sese fugę cõmiserunt. Quos Chosroes magna hominum multitudine subsequutus, partim occidit, partim obruit, pleriscq; uiriliter pugnantibus & occumbentibus. Sclerus autem & qui cum eo erant, limites Romani imperij attigerunt. Qui audiens Phocam regem creatum, & tyrannide potitum, ad eum anhelabat, ut particeps & belli & principatus esset: dictæ inter eos conditiones, ut imperium regionum, ciuitatum, & gentium penes Phocam remaneret, si optata consequerentur. Sclero uerò attributa est Antiochia, Cœlosyria, Phœnicia & Palæstina cum Mesopotamia. Hæc pacta iureiurando sanctè confirmata sunt. Sclerus ijs fidens, se ad Phocam confert: qui eum mox regio insigni priuauit & habitu, ac custodiæ mancipat, exercitum eius arripiens, ut robustior ad tyrannidem occupandam fieret. Quod futurum sibi cùm auguraretur Sclerus, Romanum filium clanculum, ut ultrò ad regem reuerteretur, adhortatus est, aliquam sibi ex infortunio salutẽ quærens. qui benignè ab Imperatore acceptus, magistri dignitate cohonestatus est. Phocas uerò dein partem exercitus sub patricio Delphina mittit Chrysopolim, ipse cum reliqua manu abijt Abydum uersus. Confestim aduenit rex cum gente ad Roxolanorũ Curamone, ad Blandemirum principem ob Annam eius sororem, quem socium sibi adhibuit, ac facilè hostẽ superauit, Delphinan captum cruce sustulit. Postea Abydum abijt cũ fratre Constantino. Et cùm utrinq; acies in exercitu starent ordinatæ hostiliter, ac Basilius copias suas circũiens, cohortaretur ut strenuè pugnarent, Phocas equo celeri, frenoq; laxato in eum irruit, sperans eum inopinatũ occidere, ut hinc facilè ipse uictor euaderet. Sed multo aliter euenit. nã haud longè à suis progressus, equo delapsus, corruit, cùm in colle quodã equus eius caderet consternatus. Ipse humi tractus, letali uulnere cęsus, obijt: cuius interitum sibi Constantinus rex adscripsit, licet quidam eius corpus inoffensum repertum tradãt. Nonnulli uerò scribunt uenenum à Basilio subornatum, quod eius pocillator Phocæ tradidit, precio corruptus, quo interijsse putant. Mortuo itaq; Phoca Barda, exercitus eius diuulsus est, pars eius interfecta, pars uiua capta, detenti pro regis arbitrio puniti sunt. Nam multo austerior q; antea fuit, in omnes suspiciosus, & iræ inexorabilis fuit, cunctos timẽs. Ob id etiam cubiculario suo, qui prius omnia gubernabat infestus, ab administratione rerum publicarũ ipsum amouit, ut domi inglorius otiaretur: hinc exulem fecit, & eius acta rescidit. Aedificati ab eo templi plurima sustulit, eius domos ac agros diripuit: unde quasi infamię nota conspersus, membris defecit, ac miserè diem suum obijt. Hinc Imperator illo amoto, cognouit tandem quibus curis regni administratio egeret. mox regium luxum contempsit, splẽdido uestitu abstinuit, & omnes uoluptates abiecit: licet prius regia affluentia delectatus, nonnunquam amore caperetur, ludisq; & festiuitatibus ac cæteris delicijs oblectaretur. Vbi tamẽ administrationem regni suscepit, cõmunicatis imperij insignibus cum fratre lancearios illi haud ualde strenuos adhibuit. Quod ille facilè tulit, uita sese mollire oblectans, ac delicioſa: uenationibusq; deditus, inter æquales nutriebatur. Sclerus Phoca mortuo, carcere liberatus, iterum tyrannidem affectauit. quem rex literis ut ab huiusmodi uecordia desisteret, admonuit, ne semper author esset bellorum intestinorum, & terram sanguine spargeret Christianorum. Senio itaque confectus & uertiginosus, monitis acquiescit regis, & sese illi traditurus ad regis tentorium ducitur tremebundus senex, sed corpore procero ac prægrandi. Quem ubi rex aspexit inter duos firmatum ac obambulantem: Ecce (inquit) quem timueram, nutabundus adducitur & cæcutiens. Cæterùm ubi aspexit purpurea calceamenta Scleri (reliquum enim omnem imperatorium

ratorium ornatum abiecerat)oculos continuò auertit,nec illum alloqui digna tus,quoad exueret. Egreſſus itaq; cœnã, calceos abiecit:& iterũ ingreſſus, regem occurrentem ſibi & aſſurgentem uidit: quem dextra primum,hinc menſa dignatus eſt. Hinc Curopalatæ honore ornatus eſt. Et ita Scleri tyrannis deſijt. Qui eum ſequuti fuerant,benignè à rege ſuſcepti ſunt: quibus poſſeſſiones & opes acquiſitas,& ſimul dignitates liberè dimiſit. Et ita bellis inteſtinis liberatus,& curis defectionum exoneratus,ab bella ſe externa abhibuit. Erãt poſt mortem Imperatoris Ioannis Zimiſcę quatuor fratres,qui regnum Bulgarorũ inter ſe partiuerũt,Dauid,Moyſes,Aaron,& Samuel,qui κομιτοπωλοι uocabantur,quòd filij erãt cuiuſdam apud eos celebris à Cæſaris nomine dicti. Etenim ij ſoli ex regia proſapia reliqui fuerunt,unico Petri filio relicto,Romano uidelicet,qui exectus erat. Quatuor porrò fratrum Comitopolon Dauid breui diẽ obijt. Moyſes uerò Serras obſidens, lapidis ictu perijt. Ipſum uerò Aaron Samuel uita priuauit, ut ſibi ſoli regnum uendicaret: unico tantum filio ſuperſtite,qui binominis fuit,Aladislaus Iohannes. Bulgarorum itaque principatus in uno Samuele conſtitutus fuit. Qui Romanis copijs ciuili diſſenſione impeditis,occaſionem nactus, Romani imperij Occidentales regiones omnes obiuit:non ſolùm deprædandi ſtudio, uerùm etiam loca ciuitates'que ſubigendi. Cùm autem Baſilius exiret ad ipſum repellendum,& ſubitò diſcederet (ut ſuprà ſcripſimus)Barbarus latè omnes regiones euaſtauit. Cõtra quem in Thraciam exijt Imperator, & in Theſſalonicam profectus eſt, relicto illic uno duce ex inſignioribus cum magno exercitu,ut obſtaret Samuelis excurſionibus. Byzantium deinde reuertitur, & in Iberiam uadit: ubi fratrem Dauidis Curopalatæ Georgium interioris Iberiæ ducem cõſtituit:& ut ſuis contentus uiueret, alijs ereptis principatibus,filioq; illius obſide accepto,in Phœniciam perrexit. Et Tripolis ducem,& Damaſci, & Tyri, & Berytiæ, per pacta Antiochiæ ad Daphnen irruẽtes,& loca ſub ea diripiẽtes repreſſit, & ſeruituti Romanæ ſubeſſe coegit, acceptisq; ex eis obſidibus reuerſus eſt. Samueli aũt Bulgaro non ſolũ Thraciam & Macedoniã depopulanti,ſed & Greciã atq; ipſam Pelopõneſum flãmis ferroq; uaſtanti,rex obuiã miſit magiſtrũ Nicephorum Cæliũ Occidentis ducẽ, qui iuxta Sperchium fluuiũ (ubi eregionè Samuel caſtra habuit) exercitũ locauit. Erat aũt fluuius pluuia auctus,& ob hoc innauigabilis. Quocirca Samuel Romanorũ contra ſe conatum irriſit ac ſpreuit. Cùm autẽ nocte uado quęſito meabilis fluuius eſſet inuentus,nil tale ſuſpicante Samuele, exercitus traductus, caſtra Bulgarorũ obruit. Samuel & filius eius uulnerati, capti fuiſſent,niſi cadaueribus cæſorũ ſeſe immiſcuiſſent,& deinde aufugiſſent. Poſtea rex ſuperueniens,in Sardica arces ſubuertit, magnã Perſchlauã ac minorẽ cepit,Borrœaq; ei tradita eſt, Drobomero ad Romanos deficiente. Cùm Imperator Budinon obſidet,Samuel reſumptis uiribus, Adrianopolim cõfeſtim inuadit. Et cùm foris nundinales celebrarentur feriæ, merces omnes in prædã auexit,magna captiuorum abducta multitudine. Quem ſubſequutus rex,traiecto fluuio Axio,inopinantem obruit, tentorium Samuelis & caſtra Bulgarorum diripuit, multis cæſis ac captis. Samuele autem fuga elapſo,Imperator Conſtantinopolim reuerſus,nouam exactionem à potentibus, rerum conſumptarum ſcilicet expenſas (quod Allegangium uocabatur) decreuit:multis fruſtrà orantibus,& ipſo etiam patriarcha rogante,ne id faceret. Sed inexorabilis fuit,utpote ex crebris iã uictorijs elatior factus,cunctos deſpexit,& ſeſe inciuilem exhibuit. Preſes Aegypti ſub id tẽpus rupto fœdere,contra Romanos tẽplum in Hieroſolymis,in quo Chriſti monumentũ eſt,diripuit, ſimul cũ monaſterijs quæ illic ſunt. Imperator autem occupabatur cum Bulgaris, quorũ terram depopulabat. Et cùm Samuel Romanis copijs reſiſtere nõ poſſet,foſſis & locis anguſtis ac munitiõibus ſeſe incluſit,magnis adhibitis cuſtodijs. Cũ itaq; Imperator fruſtrà ſępè munitionẽ expugnare conaretur,miſit ducẽ qui à tergo

per

per loca montana clàm munitionem frangeret. Quod conſpicati Bulgari, abiectis armis, ſolum quo pacto mortem effugerent meditantes, trucidantur, capiuntur q̃, Samuele aufugiente. Captiui quindecim milia adducti, omnes excęcati ſunt, uno è ſingulis cẽturijs relicto monoculo, qui reliquos duceret: dehinc omnes iuſſit ad propria reuerti. Quos cùm Samuel uidiſſet, minimè ſui cõpos, uertigine correptus, & animo deficiens, humi procidit. Paululum pòſt ad ſe reuerſus, ſtomachi dolore correptus obijt tertio die, fœdo ſpectaculo conſternatus, unico relicto filio Gabriele, qui & Romanus dicebatur. Quem nondũ annum regnando implentem, filius Aaron patrui ipſius Vladislaus Ioannes interfecit. Sed antequã occumberet, dum Imperator deſerta peragraret, arces & munitiones expugnaret Bulgarorum, miſſis nunciijs ad regem, ſeruitutem pollicetur literis. Quæ priuſquam regi oblatæ ſunt, & Imperatori prælectę, ab Vladislao ipſum interfectum ab alijs intelligit. Itaq; indignatus rex, Bulgarorũ regiones depręda tur, urbes & arces ui diripit, multis præſtãtibus uiris e Bulgaris ad ipſum deficientibus, pleriſq; etiã trucidatis, pleriſq; captis. Vladislaus Ioannes Bulgarorum princeps, contra Dyrrachium mouit, & obſidione cepit, tribusq; pene annis occupauit: rege tum Adrianopoli reſidente. Ad quem è Bulgaris illuſtres aliquot acceſſerunt, dedentes oppida & arces circiter quinq; & triginta. Conuolabant ad eũ & alij Barbari ſeſe dedentes. Vxor præterea Ioannis Vladiſlai Maria, præmiſſo Bulgarorum epiſcopo Dauid, tandem ad regem cum ſex filiabus & tribus maſculis peruenit. Nam alij tres filij fugitiui in montibus errantes, tandem ui coacti, adducti ſunt. E quibus Pruſianum, unum ex illis fratribus, magiſtri dignitate decorauit, reliquos patricios fecit. Subacta itaq; uniuerſa Bulgaria, arces nonnullas cõmeatu & præſidijs firmauit. Ipſe Athenas ſeſe cõtulit, ſacrificio Deiparæ uirgini gratias agens, & precioſa donaria templo relinquens. Redijt deinde Conſtantinopolim, urbium principem, cum triumpho, uera corona ſeu diademate cinctus. Vulgus tupham nominat, quam typhen uocant alij: quòd ſuperbos faciat eos qui ipſam geſtitant. Procedens inde uſq; ad diuæ Sophiæ templum, ubi gratias Deo egit. Illic patriarcha multis regem orauit, ut Allagangium tributũ, quod prius pollicitus erat ſi Bulgaros uinceret, auferret ac deleret, non impetrauit. Sub iugum itaq; Romanorũ Bulgaria miſſa, ſuccubuerunt & gentes Chorbatorum, & qui etiam Sirmium habitant. Poſt hęc contra Abaſgiam rex exercitum duxit, quod eius dux Georgius fœdus uiolaſſet. Qui cùm illic eſſet, defecêre à tergo Chiphias & Nicephorus Bardæ filius patricij. Celeriter tamẽ horum defectio extincta eſt, interficiente Chephia Phocam: ſed & qui uinctus Conſtantinopolim eſt delatus. Imperator huiuſmodi cura exutus, confligit cum Abaſgis: acriq; pugna facta, multi utrinq; ceciderunt, & æquale aliquandiu & anceps prælium fuit. Rurſum inito prælio, uincunt Romani. Abaſgorum dux Georgius fugit: ſed dato filio Pancratio obſide, pacta recepit, ut cuicunq; uellent regioni Imperator præficeretur. Sic ſunt ij populi ſubacti: cogitauit & in Ciliciam mouere exercitum, ſed res non eſt ſortita effectum. Iam enim in extremam ſenectutem uergebat, & morbis continuis affligebatur. Quibus mox defecit, cùm uixiſſet annos duos ſupra ſeptuaginta, regnaſſet autem per ſe annum quinquaginta duos. Etenim ante reliquum tempus cum patre regnauit, pòſt cum Phoca, ac poſtremò cum Zimiſce, ut latiſſimè Zonaras in ſua hiſtoria tradit. Sed ſubiungamus

& eius fratrem Conſtantinum, quem poſt ſe ſucceſſorem reliquit.

CON-

CONSTANTINVS CAESAR.

CONSTANTINVS Basilio fratri mortuo in imperio succeſſit, eo paulo quidē iunior, ſed moribus adeò remiſſis, ut per ſummā ignauiam & luxuriam, regnum turpiſſimè adminiſtraret, ſocors penitus, & uitæ ocioſæ. Nihil enim publicarum rerum cum eo Basilius cōmunicauerat, nec participem administrationum habuit. Imperio itaq; potitus, adeò ſegnis erat, ut eadem qua prius uita uiueret, alijs onus gerendarum rerum iniungens, improbis ſcilicet & apprimè Barbaris, non probatis ac generoſis uiris, aut qui facundia ac ingenio cæteris præſtarent. Barbara eīm mancipia circum ſe habuit, quæ cōparauit, & hinc euirauit: quos cubicularios & concubinos fecit, ac dignitatibus et honoribus, principatibusq; collocupletauit. In hos liberalis fuit, innumeras illis ſuggerens pecunias, cùm in alios parcus eſſet & ſordidus, ipſe totus uoluptatibus deditus, gulæ & Veneri obnoxius, uenationi mancipatus, ludos ac theatra ad inſaniā amplexus. Præceps in iram fuit, quā produxit: non ut frater iraſcebatur, cùm facilè aliò uteretur, & in ira multos puniret atq; excruciaret. Plures exertis oculis uiſu priuauit, ratus leuiore pœna eos affeciſſe, qua illos inutiles prorſus & ineptos reddidit ad agendum quicquam. Porrò ſtatura & mole corporis fuit prægrandi, mēbris robuſtis, ſed animo timido. Hinc maluit Barbarorū hoſtium motus donis ſedare, q̄ ferro & armis compeſcere. Subditos facili ſuſpicione puniuit, & delatoribus aures ſine iudicio præbuit: liberalitate abuſus, qua iniquis gratificabatur. Sub eo Patzinacæ Scythiæ populi Iſtro traiecto, magnā Bulgariæ partē depopulati ſunt. Quibus occurrebat Conſtantinus Diogenes Sirmij dux, Bulgariæq; princeps, qui eos abegit, ac ut quieſcerent edocuit. Et cùm Bulgarij tributarij ſub Baſilio facti eſſent, & biennio tributa non pendiſſent, duriſſimè ſunt ſub illo, & citra miſericordiam exacta. Erat tum caritas in uniuerſo regno, qua pauperes corruerunt plures. Circa id tēpus claſſem Agarenorū contra Cycladas inſulas enauigantem, Sami præfectus debellauit, nauibus duodecim captis, alijs ſparſim fugatis. Duxit uxorē iuuenis, Alipij admodū locupletis uiri filiā: ex qua tres ſuſcepit filiolas, Eudociā, Theodorā, & Zoen: quæ in regia enutriebantur, defuncta matre. E quibus grandior natu Eudocia, peſtilenti morbo pulchritudine corporis amiſſa, uolens Deo cōſecrata eſt. Reliquæ duæ apud fratrē manſerunt, iam imperantem, ſegnē & negligentem: qui nullam honoris rationē illarum tum habuit. Sed cùm ſenio graui conflictaretur, tabo confectus, de ſucceſſore Imperij cogitauit. Conſtituebat itaq; Conſtantinum Dalaſſenum patricium cū una filia facere generum & hæredem, mittitq; in regionem Armeniorum illic manſionem facturum. Sed illo nondum profecto, mutat ſententiā Imperator, & alium quendam uirum clarū genere, & illuſtri natū familia è Senatu elegit generū & hæredem, Romanum Argyropolū. Sed huic obſtabat adoptationi, quòd præclarus ille uir conſuetudinē cum quadam habuit fœmina, quā deperibat. Hanc ut ab eo auelleret, hoc cōmentus eſt Imperator: Iram aſperā & uiolentam contra illū ſimulat, & lictores qui ad ſupplicium illum trahant mittit. Qui ipſius domū uiolenter ingreſſi nocte, concubinam rapiunt, & comā abſcindunt, ac domo eijciunt. Hæc cōmentum ignorans, coma deſecta aliud uitæ genus ſponte elegit, nigro indumento circundata. Romanus uerò ad regiam ductus, quaſi iam paſſurus mortē, ueniam rogat, & ſupplex Imperatoris genibus aduoluitur. Quam non concedit, niſi unā è filiabus ſumat uxorē. Iunior natu Imperatoris filia audiens concubinā nolentē & inuitā à ſe diuulſam, illius coniugiū renuit. Altera eius ſoror Zoe hūc maritū accipit. Sic Cęſar eſt pronunciatus Romanus Argyropolus. Conſtantinus uerò triduo pòſt eſt mortuus, ſeptuagenario maior: cùm annos imperaſſet tres, uno menſe minus. Hęc ex Zonara. redeundū eſt itaq; nunc iterū ad Germanos.

HENRI-

HENRICVS ROMAN▸ IMP▸ BAVARIAE DVX SANCTVS HVNGARORVM APOSTOLVS.

TTONE III. defuncto, cùm iam iuxta eius conſtitutionem; & formulam Gregorij Pont. Max. ab electoribus Cæſar & Romanorum rex foret eligẽdus, omnium penè uota in hunc Henricum Bauariæ ducem inclinarunt. Solus Heribertus Colonienſiũ archiepiſcopus, à cuius ore plerique pendebant, huic contrarius, inſignia regni ui tenuit: à quo hic uiolenter, quaſi ad ſe iure hereditario pertinerent, extorſit. Fuit enim hic Henricus filius Henrici ducis Bauariæ, dicti cognomento Hezelo, quod patria lingua per diminutionem ſonat Henriculus, à corporis ſtatura. Qui erat genitus ex Henrico Rixoſo, dicto fratre primi Ottonis. Nam cùm Otto Magnus fratri Hẽrico, quod & ſuperius ſcripſimus, Adalheidim filiam Arnolphi Mali ducis Bauariæ, qui filijs caruit, uxorem dediſſet, ex ea ſortitus eſt ducatum Bauariæ, & genuit Henricum Hezelonem. Qui ex Bertha filia ducis Lotharingiæ, hunc noſtrum Henricum ſuſtulit: principem illuſtrem, & moribus ac uitæ ſanctimonia præclarum. Qui literarum ſtudio oblectabatur ad ſobrietatem, à teneris in ijs educatus in oppido Saxoniæ Hildesheym, ubi pòſt Epiſcopatum inſtituit, donarijſq; & cenſibus decorauit. Poſtquã rex Romanorum eſt deſignatus, Henricum Marchionẽ, aliosq; ſibi rebelles comparato exercitu reddidit obediẽtes. quorundam autem aliorum Principum animis ſibi conciliatis, concordiam fecit: ac à Vuilligiſo Mogũtino archiepiſcopo inungitur. Dehinc quoſdam regulos gentilium, qui uulgò Vuindi à noſtris Sclaui dicuntur, in Germania interiori habitantes, tributarios fecit. Bolizlaum etiam Boemiam poſſidentem, cum 219
omni Sclauorum gente ſubiugauit, & ſimiliter Poloniam debellauit, accepto gladio S. Adriani martyris, qui longo tempore in loco cui nomen eſt Vualdberch, aſſeruabatur. Hoſtes terribiliter perſequutus eſt, diuino numine cooperante (uiſi enim ſunt diui martyres Georgius, Laurentius & Adrianus, exercitum ſuum antecedere, & cuneos hoſtium diſſipare) Victis itaq; Barbaris, quæ futuræ paci prodeſſe poterant, firma pactione ſtabiliuit: Deo Optimo Maximo gratias, ueluti Chriſtianiſſimum regem decuit, egit. Epiſcopatus Merſeburgenſem, Madeburgenſem, Miſnenſem, & paulo pòſt Argentinenſem, qui incurſione Barbarorum euaſtati fuerant, auxit & locupletauit, redditibusq; ſuis denuò ditauit, ac etiam ædificijs collapſis renouauit, & in priſtinum dignitatis gradum pontificalem multis additis ornamentis reſtituit. Poloniam, Boemiam, & Morauiam tributarias fecit. Cùm itaq; pacatis hoſtibus Deo pacem ſibi largiente tranquillè degeret, ſine tamen prole (nam cœlibem caſta cum coniuge uitam duxit) prudenti conſilio habito, cum aſſenſu coniugis ſuę caſtiſſimæ, Deum omnium bonorum datorem hæredem ſuum inſtituere decreuit, cum filijs careret. Et in Babenberga nobilem epiſcopatum in honore ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli, ac diui martyris Georgij erexit, prædiorum diuitijs & omni ornatus decore copioſiſſimè ditauit, ſanctæq; Romanæ eccleſiæ tradidit: unde & à multis pontificibus eſt priuilegijs, libertatibus, ac prærogatiuis dotatus, quemadmodum diplomata pontificum Iohannis, qui pręſens ob honorem Imperatoris peragrauit Germaniam, & Babenbergam adijt, Clementis II. Damaſi, Leonis IX. qui etiam ſua præſentia hanc epiſcopalem ſedem condecorauit. Vnde piiſſimus Imperator inſtituit, ut quotannis albus equus phaleris adornatus Romano præſuli, tanquam huius ſedis defenſori, ab epiſcopo mittatur. Adiecit autem Imperator & duo monaſteria à dextris & ſiniſtris, quę funditus extruxit, alterum in honore S. Stephani protomartyris, alterum uerò S. Michaelis & Benedicti. Quę donarijs, cenſibus & prędijs ditauit, ut

uit,ut Deo continuò psallerent & preces funderent. Non ut ueluti porci saginati in latibulis uentri & peni seruirent. Voluit enim clemẽtissimus Imperator, ut hic episcopus cum suis subditis incursiones Barbarorum arceret,sacerdotes ac religiosos in regulari uita custodiret,& ueluti bonus pastor uigilaret. Inuidebat aũt omnibus actibus Imperatoris Bruno frater illius, Augustensis antistes. Qui quas potuit illi aduersitates ac iniurias intulit, aliosq; qui illi inferrent excitauit. Sororem insuper Giselam,de qua paulo pòst,adhortatus,ne sineret patrimonium suum distrahi,quod eius filio Henrico regi deberetur, multa commentus in detractionem pijssimi Imperatoris. Qui uindictæ non cupidus,pietate ipsum placare studuit. Tandem à Deo correptus & nocturna uisione territus, qua membrorum usum amisit,positis machinationibus & occultis consilijs malis animum mutauit, fundationẽ Babenbergensis episcopatus,tot pontificum literis firmatam,in suo iure permisit. Augustæ in æde S. Mauritij à se extructa sepultus. Infestauit & hunc pientissimũ Imperatorem Theodericus frater uxoris suæ Chunegundis,qui ei rebellauit. Et cùm dux Mosellanorũ Theodericus, post fratrem suum Alberonem dato episcopatu Metensium filio suo adhuc puero,tutorem ei substituisset ipsum Theodericum,qui puero urbe exclusо & episcopatu usurpato, perperam multa gessit, bello uictum capit. Tum Henricus rex urbem Metis obsidet:qua penè desolata, tandem pacem firmat, & Adalberonem episcopum constituit. Gisela soror Henrici regis erat ea tempestate omnium formosissima, cuius pulchritudinem omnes principes ualde admirati sunt ea tempestate. Hanc sibi in uxorem expetiuit Hungarorum rex, specie illius captus: quam per nuncios & pictores excellentissimam esse cognouit. Quæ regem Hungarorum maritum aspernata, nisi abiecto idololatriæ cultu lauacro baptismi ablueretur,& Christum cum uniuersis suis subditis confiteretur. Accepit conditionẽ rex,& Stephanus est nouo nomine dictus, ut potiretur huius uenustissimæ puellæ matrimonio:simulq; uniuersum Hungarorũ regnum fidem Christi assumpsit. Vnde & hic Imperator Hẽricus Hungarorum est Apostolus dictus. Et cùm rex Stephanus filium ex Gisela uxore tulisset,Henricum ab Imperatore hocuoluit appellari: licet corruptè hodie Emericus uocitetur. Quod uel hinc maximè patet, quòd gens hæc Hungarica, quoties aliquem è Germanis Henricum dictum uocat, Emericum appellat patria lingua. Est hic cum patre in numerum sanctorum dehinc relatus,ut testantur Hungarorum Annales:uterq; enim miraculorum gloria non caruit. Cæsar dehinc Lotharingiam comiti Gotefrido dedit. Et cùm iam undecim annis res Germaniæ Galliæq; composuisset,ac multa bella sedasset, Græcis circa Beneuentum, Salernum & Capuam debacchãtibus,& Sarracenis Apuliam uastantibus, Italiam est ingressus: pulsis hostibus,Apuliam diu ab ijs possessam recuperauit,& imperio reddidit,Ismahelemq; ducẽ ijs dedit, qui Babẽbergæ sepultus cernitur in capitulo maioris monasterij. Troiam ciuitatẽ illic destruxit, ubi quõdam Hannibalis castra fuerant:ac funditus euersam,cum ignominia & pudore hostium diruit. Beneuentanum monasterium condidit & locupletauit. Cumq; Apuliæ ciuitates perlustraret,& necessaria illis prouideret,calculorum labore sic est infestatus,ut plericq; de eius salute desperarent. Sed tanta patiẽtia religiosus princeps hunc morbũ sustinuit, flagellũ correptionis sibi à Deo missum iudicans,ut cùm montẽ Cassinum ascẽderet,petiturus interceſſionẽ à sanctis,diuo Benedicto & S. Scholastica (nam medicorũ arte nullam recuperare potuit bonã ualetudinem) in somnis uisus est uidere diuũ Benedictum astare sibi & ferro pudenda aperire,& calculum ingentem eximere:uulnereq; soli dato, calculum in manũ regis dormiẽtis collocauit. Qui è somno experrectus, grande miraculum cernens,satellites ad se uocauit,ut principes accerserẽt:quibus rem hanc mirandam & supra humanum captum incredibilem ostendit,unà cum cicatrice uulneris obducta. Agens itaq; immẽsas Deo immortali optimo maxi-

mo maximo gratias, oblatisq; templo diui Benedicti precioſiſſimis donarijs, ac annuis ex prędijs adiacentibus redditibus, Caſinum reliquit: ſemper dehinc quoad uiueret uenteraturus ſanctum Benedictum Romam conceſſit. A Benedicto VIII Pont. Max. honorificè exceptus, & benedictione Imperator Auguſtus ſacratus eſt. Cui ſuum epiſcopatum Babenbergenſem commendauit, impetrauit precibus, ut ipſe Pontifex ſequenti anno Germaniam inuiſeret, & ſuam plantationem conſecraret ſua præſentia: quod & factũ eſt proximo Apri li. Quem uiciſſim Imperator ſumma beneuolentia, & qua potuit honorificentia excepit Babenbergæ in hebdommada ſancta, ubi ſacra myſteria cum qua decuit ſolennitate peregit. Baſilicam dehinc S. Stephani VIII Kal. Maij conſe crauit, ac precioſis muneribus adornauit, ipſumq; epiſcopatum liberum deinceps à ſeculari poteſtate, præſentibus lxxij epiſcopis pronunciauit, ac priuilegio confirmauit, quod extat. Imperator aũt Henricus Romæ cùm omnia quæ poſtulaſſet à pontifice eſſet aſſequutus, accepta Apoſtolica benedictione, traiectis alpibus, exercitum in Germaniam ire iuſſit. Ipſe paucis ſecum acceptis familiaribus Cluniacum peruenit, religionis cauſa, ac illic coronam auream gemmis redimitam Deo in myſterijs ſacris obtulit, fratribusq; illic congregatis prędia quædam in Alſatia contribuit. Dehinc per Leodiũ & Treuerim iter faciens, multa religioſis ſemper largitus, adeò ut mirum ſit, hominem ita religioni deditũ, potuiſſe imperij terminos & ab hoſtili incurſu reddere tutos, & regnum ſuum locupletare ac augere. Quæ enim cæteri reges enſibus & humani ſanguinis effuſione, non ſine magna multorum calamitate perfecerunt, hic pietate, religione, ac bonis uirtutibus peregit, & imperialem dignitatem decore, gloria ac maieſtate exornauit. Sic Boemiam ſubiugauit, ſic Burgundiam in ditionem recepit, ſic Pannoniam fidei catholicæ & Romano imperio coniunxit, ita magis precibus ad Deum quàm armis triumphauit. Regni autem anno uigeſimoprimo, Imperator cum Roberto rege Francorum ſuper Charum fluuium conuenit, de ſtatu Eccleſiæ, imperij & regni tractaturus. Et colloquio habito, ac pace inter imperium & regnum firmata, ſtatuerunt ambo Papiam conueniendum, ut & pontifex ſancita firmaret. Vbi Imperator tanta eſt uſus munificentia, ut Perſarum Arabumq; opibus compararetur imperialis liberalitas. Cùm dein in ſenium iam uergeret, cœlibem agens cum caſtiſſima uirgine coniuge ſua Chunigunde uitam, cùm horã mortis haud longè abeſſe animaduerteret, conuocatis parentibus, conſanguineis ac cognatis caſtiſſimæ coniugis ſuę: Hanc, inquit, illibatã uirginem à uobis in uxorem mihi accepi, eandem intactam & caſtam uobis reddo commendóq;, ut eam fideli tuitione conſeruetis, ne quid patiatur aduerſi. Satis enim probata eſt eius integritas ac fides. Nam olim (ſic calumniatore humanorum uirtutum diabolo inſtigante, qui ſanctum thorum fœdare zelotypię liuore conabatur) pudicitiam & integritatem Chunegundis, uomeribus candentibus, quos nudis pedibus calcauit ſine ulla moleſtia, multis aſtantibus & ſtupidis comprobauit. Fuit autem hæc Chunegundis (quam perperam multi Singundam, multi Sigiſmundam inepte uocitant) Sigefridi Palatini Rheni filia, uxor Henrici Imperatoris, ambo in cœlibatu uiuentes ſine prole obierunt, in numerum ſanctorum relati, Babenbergæ ſepulti in templo Sanctorum Petri & Pauli. Imperator uerò obijt anno imperij undecimo, regni uigeſimoquarto: licet alij uigintiduobus annis ipſum regnaſſe ſcribant: fortè duo illi anni, quibus inter regnum fuit, ei addicti ſunt, ætatis autem quinquageſimoſecundo: cuius mors heremitæ cuidam ex ſtrepitu malignorum ſpirituum innotuit. Ferunt enim Imperatorem inter uenandum ſæpius anachoritam religioſum & ſanctum uirum adijſſe, & de Deo ac uirtutibus ſecum diſſeruiſſe. Is cùm Hieroſolymam uiſurus itineri ſeſe accingeret, Imperator illi calicem aureum immenſę magnitudinis, duabus anſis inſignem, in Iordannem ter immergendum ob honorem indiuiduæ trinitatis committit

dum redeat: donans item illi quantum sat erat uiatici. Hic per Constantinopolim rediens, Bulgariam tum heremitis abūdantem obambulat: quos singulos rogauit, ut Deum pro pientissimo Imperatore eiusq; incolumitate suis precibus rogarent. Dum ita colloquuntur uiri religiosi, unus ex ijs Imperatorem uita functum narrat, uisionemq; nocturnam pluribus explicat, qua se uidisse calicem diuæ Marię uirgini dicatum, cui ansa una destructa fuit, fatetur. Id quomodo acciderit ex uisione demonstrat. Anachorita sarcinam suam referat, ac calicem fractum reperit, qui etiam hodie miraculi testimonium Babēbergæ ostenditur. Vbi domum redijt, Imperatorem eo decessisse die, quo in heremo fuit, agnouit. Hæc ex diuersis annalibus excerpsimus. Adelboldus episcopus Traiectēsis uitam huius Imperatoris scripsit. Circumfertur & incerti autoris de hoc Imperatore uita. Abbas Vrspergensis & Otto præsul Frisingensis, ac Sigebertus Gembacensis nonnulla de hoc prodiderunt. Nos tetrastichon de more uitam concludamus:

Henricus sanctam casta cum coniuge uitam
Vixit, & innocuo corpore purus erat.
Hungaricam gentem, coluit quæ monstra Deorum,
Ad uerum Christi ritè reduxit iter.

CONRADVS SALIQVVS.

PRIVSQVAM de Conradi Imperatoris rebus à se gestis, & quo pacto imperium adeptus sit scribemus, operæprecium de eius familia ac origine, & cur Saliquus cognomento dictus sit, præmittere quędam pro multarum rerum noticia duximus. Hic enim Conradus Orientalis Franciæ, quæ hodie Franconia appellatur, dux, prosapiam à Conrado Vngarorū & Lotharingiæ duce, de familia, quæ uulgò patria lingua Gorblingen cognominatur, duxit: qui Ottonis Magni Imperatoris, ex filia Luitgarda gener fuit: in campo Lyci ante Augustam ab Hunnis interemptus, ut superius annotauimus. Maternam autem originem in Francorum principes Clodoueos, ex antiqua Troianorum stirpe descendentes, referebat. Conradus enim Vuormaciæ & Lotharingiæ dux, ex Luitgarda coniuge Ottonem genuit filium comitem Franconi: ex quo Cuno comes nascitur: cui tres erant filij, Sigefridus, Eberhardus & Hermannus Franconiæ comites. Sed Hermannus ex uxore Adelheide è Francia Orientali orta, genuit hunc nostrum Conradum Franconiæ ducem & Imperatorem, & Gebhardum antistitem Ratisbonensem in Oringau sepultum, ac Iuditham filiam uxorem Guilielmi Marchionis Montisferrati. Duxit aūt hęc Adelheidis primo marito defuncto, alterum Hermānum comitem de Hohenlohe: ex quo duos item filios peperit, Sigefridum & Eberhardum, comites de Hohenlohe. Mulier admodum religiosa, quæ duo in oppido Franconiæ Spalt collegia fundauit, S. Emerami & S. Nicolai, ac beatæ Virginis, quod nouum collegium appellatur. In Oringau monasterio à se constructo sepulta, & in numerum diuorū relata. Sed cur Saliquus sit dictus hic Conradus, paulò altius repetendum est. Pharamundus Marcomiri, qui à Troianis descendit, filius, Francorum rex, quum modestissimè regnum administraret, ut feros hominum mores exueret, leges condidit atq; promulgauit: quatuor primatibus ex Sycambris spectatis cooperantibus, Vsugasto, Losogasto, Visogasto, & Sologasto. A quibus leges cœptæ sunt dici Saliquæ, & ipsi Franci Saliqui, qui ijs legibus utebantur. Testatur Nicolaus de Cusa Cardinalis libro tertio de concordantia Catholica cap. xxv. se leges Salicas seriatim uidisse & legisse. Erat inter cæteras Lex Salica, ut soli uirilis sexus reges à maribus regibus orti, regnum administrarent, nec ad eam dignitatem fœminę admitterentur in regno Francorum, qui ab ijs legibus Salici nominabantur. Vnde & hic Conradus

dus quòd Francus esset, & ex ueteri familia Francorum, Salicus est cognominatus. Fit mentio Salicæ legis xij q. ij cap. in legibus, in prima glosa: quomodo uidelicet emendentur, qui sacra compilarint. Fit & in libro Feudorum de filijs natis de matrimonio ad Morganaticam contracto, cap. uno: sed ijs omissis redeamus ad historiam. Quum Henricus Imperator lecto decũberet moribundus, fatalem sibi diem adesse cernens, multis astantibus principibus, & proceribus imperij consulentibus, quem nam successorem dignum imperio iudicaret; qui habenas regni posset prudenter administrare, & imperium ab hostili incursione tutari: mox sine longa deliberatione, non affectibus suis, sed communi salu-
10 luti prospiciens, Conradum hunc Franciæ ducẽ, qui aliquando militarium ordinũ dux sub eo fuerat, & stipendia honestissimè meruerat, licet in nulla fuisset apud eum autoritate aut gratia, dignum censet qui imperiũ moderetur: quod antiqui generis & uetustissimæ ac nobilissimæ sit familię, ac egregiæ libertatis; utpote qui se nunquam alicuius submiserat seruituti. Cæsaris morientis iudicium sanctum uisum est. Mortuo itaque Henrico, interregnum biennio durat; quòd Electores principes inter se de eligendo rege dissidebant. Et Cuno dux Francorum uehementissimè ambiebat ut rex crearetur. Sed Aubone Moguntino archiepiscopo, & Eberhardo Babenbergensi præsule Conrado fauentibus, Cuno quum suffragium suum Conrado daret ridendo; ratus impossibile
20 esse ut eligeretur, cæteris principibus in eius suffragium consentientibus, omnium uoto electus est Conradus, & Cuno spe sua frustratus. Circumferuntur antiqui uersus rythmycè, quibus ambitio Cunonis ducis irridetur: quos subscribam, licet non sint elegantes, sed semibarbari:

Dux erat in patria præcelsus, nomine Cuno,
Ille procul dubio confidit habere Coronam,
Et de Conrado spes modo nulla fuit.
Consedêre duces, electio uult agitari,
Conrado dux ille petit diadema parari,
Fraude quidem petijt, nec cupit illud agi.
30 Dum petit, hi laudant, laudantibus ipse resistit,
Sed prohibente duce, regnum conceditur isti,
Vox ita fraudata, stat ratione rata.

Sic itaq; Conradus princeps strenuus, & militaris disciplinę peritissimus, in qua ab ineunte ætate exercitus rex electus, consilio Brunonis Augustẽsis prę-sulis, Hẽrici defuncti fratris, cuius actibus fœlicibus semper inuidebat, in sede regni est sublimatus. Babenbergensem enim episcopatum conatus est destruere, Giselæ sorori & eius filio Henrico promittens, prædia omnia ad se iure hæreditario pertinentia ablaturũ episcopatui, & ei restituturum. Sed uisione nocturna territus, ut suprà scripsimus, destitit. At Conradus rex pacẽ undiq; lege
40 lata per uniuersum regnum præcipit, cùm iam mox undiq; dissensiones oriuntur contra ipsum: quas tamen summa prudentia sedauit religiosus & prudens princeps: ac mox filium suum Henricũ puerum adhuc Aquisgranũ ducit, & regem designat. Nam Robertus Francorũ rex, Lotharingiam inuadere tum statuit, sed mox à conatu destitit. Nam & Conradus nouam necessitudinem cum nobilioribus familijs Francorũ iniit, filia Odoni comiti Campano in matrimonium data. Et Rodulphus Giselæ Augustæ auunculus, rex Burgundię tũ erat. Quam quidẽ Burgundiam pòst Henrico Conradi regis filio tanq; suo hęredi, quem uiuus instituit, donauit, misso diademate Cõrado Cęsari. Et ita Burgun-
dia quæ ab Arnolpho Imperatore per centum triginta annos suis regibus pa-
50 ruit, à nostris iterũ est in Prouinciam redacta. Licet Odo comes crebris bellis, tanq; sibi & suis hęredibus deberetur, eam infestaret, occupato Cęsare, & bello Pannonico & Italico. Sed uenia tandem data, pax inter Francos & Germanos, fraternitatisq; nomen inuiolatum permansit: regniq; Francici iura impe-

rio,& imperij Francico regno sancta extitêre. Redigebat ea tempestate Cęsar Sclauos rebelles ad unionem & pacem. Et Hungaros deficientes,adeò elit bel lo persequutus,ut coëgerit Stephanum regem missis legatis,pacẽ petere. Cæterosq; omnes Boëmos & Polonos tributarios prius factos,ad parẽdum com pulit.Cõpositis itaq; triennio penè rebus Germanicis,cùm pleræq; Italiæ ciui tates ab imperio deciscerent,coactis copijs,Italiã ingressus,ut odia principum in se castigaret,qui partim libertatem asserere conabantur, partim declaratum Cæsarẽ armis ab ingressu repellere annixi sunt: primũ mouit in Mediolanum, ut tantę defectionis autores in primis puniat,agros populatur,suburbia incen dit, captis quibusdã proceribus,et episcopis,quos in uincula coniecit. Vrbem obsidet,excidiumq; minatur.Aequasset urbem solo,nisi Colonienſis antistitis persuasione,qui ei oraculum diui Ambrosij enarrauit,mutasset consiliũ. Visus est enim Ambrosius Cęsari ac exercitui minari exitium,nisi discedat.Referunt hoc aliqui in Brunonem episcopum: qui cùm solennia missæ in parua ecclesia secus urbem in festo Penthecostes dum coronaretẽ Cæsar, celebraret, grauissima sunt audita tonitrua & fulgura,quib. plericq; sunt exanimati. Amotis igitur castris,Romã perrexit.A Ioanne XVIII pontifice benedictionem accepit: Augustus Imperator acclamatus , duobus regibus astantibus, Cynitone Anglorum,& Rudolpho Burgundiæ,uniuersoq; Po. Ro. Dehinc Italicos proceres, qui contra eum coniurarunt, Sclauorumq; & Hungarorũ auxilia postularunt, castigauit acerrimè, & uniuersam sibi Italiam subdidit. Inde per Pœninum in Franciam rediens,hybernauit apud Treueros ac Metenses:cùm Bruno Augustensis præsul & Vuelffo comes prædas & incendia inter se facerent.Ac priuignus eius Ernestus dux Alemannorum , qui consilio comitis Vuernheri olim rebellauit,ad Imperatorem ueniens,ueniam peteret. Cui prius etiam clemens uitricus indulserat. Sed iam censura iusticiæ in exilium actus, paulo pòst occisus est:cuius ducatum Hermãnus frater occupauit. Dehinc iterum Italiam ingreditur ad sedandam ignobilis uulgi contumaciam, cùm per Brixiam ac Cremonam Mediolanũ uenisset, eiusdem urbis episcopum cõiurationis reum cepit,& Aquilegiensium patriarchæ custodiendum commisit, qui clàm elapsus, aufugit. Imperator uerno tempore Rauennæ agros euastauit , & multas arces occupauit.Cremonę pontificẽ obuium habuit,quẽ multo honore susceptum, à se dimisit.Et cùm Parmę hybernaret,orto tumultu,urbs concremat̃,& à Ro. Pon. Mediolanensis episcopus diris deuouetur, quòd suo Imperatori rebellis fuisset.Subacta itaq; Italia citeriori,Apenninũ trãsit Imperator,regina uerò uoti soluendi gratia Romã concessit. Ipse Apuliam ingressus,Capuam, Beneuentum, & alias urbes in suam iurisditionem accepit. Deinde per Adriatici maris orã iter relegens,multos ex suis ob aëris corruptionẽ perdidit: Hermannũ ducem priuignũ,Cononẽ Francorum ducẽ,et alijs,ac Kunegundã filij regis sponsam. Cæterùm cùm iam Germaniam attigisset,Imperator in inferiore Traiecto Frisię urbe,in ipsa Pentecostes solennitate ægrotare cœpit,subitanea morte ilico sublatus,relicto Henrico filio superstite & successore. Decimoseptimo regni,imperij quartodecimo anno:licet quindecim alij illi tribuant.Sepultis illic eius intestinis,corpus eius Spirã delatũ, in templo nobili diuę Marię dicato,& à se constructo, honorificè sepultũ est:illic em̃ episcopatũ struere cœpit,quem filius Henricus,quia pater morte præuentus,absoluere nequiuit,perfecit.Condidit & insigne monasterium in castello Lintburg,quod multis donis & redditibus locupletauit.Habuit autem uxorem Giselam de antiquissimo Caroli Magni stemmate,filiam Lotharij regis Francię V.& Mechtildis,quæ tres maritos habuisse fertur,& cum singulis liberos.Primus erat Bruno iunior Marchio Saxonię,ex quo Luitolfum peperit.Alter maritus erat Ernestus dux Sueuiæ,frater Alberti Tertij Marchionis Austriæ,filius Henrici rebellis Marchionis Austrię,ex quo gemellos peperit,Ernestũ,qui in exilio occisus est,& Hermannũ,

qui

qui peste in Italia periit, ut scripsimus. Tãdem duxit Conradum Imperatorem, ex quo peperit Henricũ tertium. Est Spiræ cum suo marito sepulta, anno quarto post mariti obitum XVI Calen. Mar. incarnationis M. XLIII. Hæc ex diuersis Annalibus, & ex Sigeberto, abbate Vrspergensi, Othone Frisingensi, Hermanno Contracto, qui comes de Veringen ex Sueuia fuit, ac monachus in Augea, excerpsimus. Sed nunc tetrastichon subiungamus:

Conradus Sclauos debellat Pannoniosq́;
Effrenemq́; sibi subiugat Italiam.
Pacem cum Francis & fœdera candida sanxit,
Burgundosq́; datos, traxit in imperium.

AD LECTOREM.

Licet pro cognitione rerum Germanicarum satius fuisset subiungere huius Conradi filium Henricum tertium, dehinc illius nepotẽ Henricum quartum, & dein eius pronepotem Henricum quintum: tamẽ ut seruemus ordinem cœptum, nunc Græcos aliquot Imperatores subiungamus: licet ad quadrantem nõ possint respondere tẽpora. Quis enim hoc præstare posset? Sed quanto uero propius fieri potest, interseramus. Nam Hermannus cognomento Contractus, comes de Veringen, episcopus Constantiensis, & monachus, Annales ab initio mundi ad sua usq; tempora, hoc est, ad Henrici tertij, sub quo uixit, imperium scribens, in rebus Henrici inter cætera tradit, Imperatorẽ ad Græcos Nouariensem episcopum legatum misisse, reperisseq; fœminam pro Imperatore Monarchiã occupantem. Ob id eam seriem Imperatorum Græcorũ ad Zoën fœminam usq; scribemus. Quæ cùm iam imperio præesset, stimulis uenereis agitata, quinquagenaria tertium duxit maritũ, Constantinum Monomachum, quem Sigebertus in suis Annalibus refert imperasse per tempora Hẽrici tertij (licet falsò & perperam in uulgò impressis codicibus scriptum sit illic Constantinus monachus) quod facilè fieri poterat. Breuissima enim fuerant omnia illorum imperia, ut uidebimus.

ROMANVS ARGYRVS.

CONSTANTINO fratre Basilij mortuo, cùm eius filiã Zoën Romanus Argyrus, siue ut alij scribunt, Argyropolos, uxorẽ duxisset, Cæsar creatus, mox socero successit in imperium. Quod ubi ministrandum suscepit, ut omnium fauorem in se conuerteret, in primis tributum illud, quod *Allagangium uocant, radicitus sustulit. Ministrisq; magnę ecclesiæ clericis ingentem largitionem fecit, haud ignarus, non sufficere quæ illis prius data fuerant, qui obærati multa creditoribus debebant: quorum debita dissoluit, pauperes episcopos datis muneribus restituit, languores ac cæcitates curans; spoliatis bona restituit, aliterq; alios afflictos consolatus. Cæterùm magistrũ †Paulaniam, quòd Augustę sororem Theodoram constuprasse uerebatur, custodię tradidit, & paulo pòst excæcauit. In Petrium Theodora clauditur, Constantinus Diogenes neptis suæ maritus, tyrannidis accusatus, in turri ligatus adseruatur. Sed nescio cuius auxilio liberatus, Imperatore urbem egrediente, dum Illyricum aufugere cogitaret, tyrannidẽ denuò affectans deprehensus, seipsum præcipitauit, ne conscios facinoris tormentorum uiolentia proderet, atque sic interijt. Regina uerò Zoë in Petrio Theodoram sororem totondit, secitq; monacham. Ea tempestate mortuo Abasgorum principe Georgio, cùm eius coniunx inducias peteret, ac filio uxòrem: Imperator renouatis inducijs, Helenam fratris sui filiam Pancratio, quem Curopalatinatus honore cõdecorauit, sponsam in Abasgiam dimittit. Sed quo pacto naturam & mores immutauerit, ex liberalissimo principe factus auarissimus, & bonorum expilator, mox ubi bellum imprudenter gessit, intelligetur. Nam Bulgaris tum pax erat, cum solis

* Zonaras allelongyum dicit.

† Zonaras Prusianum dicit.

Agarenis res erat. Qui ſub Conſtantino ignauo principe occaſionem opportunam nacti, Phœnicię Syriæq; urbes, quas Nicephorus ac Ioannes Imperatores Romanę ditioni ſubiugarant, & Baſilius ob bellū Bulgarorū, preſidijs non poterat neceſſarijs (quia illi ocium non erat) prouidere adoriuntur: excuſſo ſeruitutis iugo, præſidijs expulſis, multisq; militibus in ijs urbibus cæſis. Ob id Romanus Imperator magno apparatu aggredi cogitauit Chalep urbem, quæ Berrœa dicitur, antiquitus Berytus uocata, Metropolitana Phœniciæ & Auguſti colonia, Fœlix Iulia à Plinio dicta, iureconſultis celebrata. Contra quam impetū facere cogitauit. Rector Chalep, continuis excurſionibus iamdudum & Antiochiā, & omnes Syriæ gentes incolas, Romanis ſubditas, depopulabatur. Cui occurrens dux Antiochiæ, turpiter ab eo ſuperatus eſt, plurimis è ſuis amiſſis, ægrè ipſe aufugit. Atq; id quidem Conſtantino imperante factum eſt. Romanus uerò Imperator hunc ob id amouit, alteri præſidium committens. Cùm uerò cum exercitu eò eſſet progreſſus, Legati à Chalepita miſſi, multis cum muneribus regem adeunt, ueniā petentes, ac ſeruitutem cū tributis quotannis ſoluendis, tum beneuolentiā, quam hactenus non præſtiterant, promittentes. At rex, licet plericq; bello illuſtres expeditionē hanc tanquam futuram inutilem diſſuaderent, conſulerentq; ne in propoſito perſeueraret, à ſententia ſua moueri haud poterat: ratus facilius Agarenos hinc ſuperatum iri, ac ſe eximium ſibi comparaturū ornamentum ac ingens uirtutis bellicæ nomen. In Syriam igitur profectus, caſtra uallo munit, finitima quæq; populat atq; euaſtat, ac prędas abigit, certā ſibi uictoriā pollicitus. Arabes aūt, & audacia & equorum uelocitate expediti, imò nudi ac celeres, crebras inſidias locabant Romanis, qui aquatum frumentatumq; palantes exibāt. Eaq; arte tam milites quàm equos crudeli fatigabant ſiti, dehinc crebris incurſionibus in deſperationem quandam redigebant. Haud ignari, quantos illis luctus dura ſeruitus, ſi uincerentur, eſſet allatura. Ex editioribus itaque locis impetum quendam facientes, quum ſine ordine uiderent ſparſim milites uallum exire, Barbaricum neſcio quid ululant: ac multitudinem exercitus exterrentes, in fugam conuertunt. Tum turbatis & ſine ordine fugientibus militibus, parum abfuit, quin Imperator caperetur: cuius equus telo perfoſſus cecidit. Alius autē ſibi ſuum equum ſubminiſtrauit, ac hoſtibus eripuit ſparſis iam illis, qui eius latus ſtipabant: & quo quenquam ſors ferebat militibus fugientibus. Barbari uerò inconſultam Romanorum fugam admirati, currentes non inſequebantur, ſed in caſtra irruebant. Vbi præclaros quoſdam uiros uiuos cum multa præda ceperunt, caſtra Cæſarea omnimodis referta diuitijs regijſq; ſumptibus diripuêre, ac ſarcinas ſibi iumentisq; impoſitas abſtulêre. Rex uix ſaluus in Antiochiam peruenit, & tandem Conſtantinopolim conceſſit, priorem mentis habitudinem exuens, in deterius mutatus, carnifex pro rege eſt factus: acerbusq; exactor: debita inueterata parentum à filijs exigens. Ditiores uerò contra ſubditos aliquandiu iniuſtè paſſus eſt ſæuire, quos tandem extinxit, eorumq; bona in cinerem redegit: ſic multi ædibus agrisq; pulſi ſunt. Nihil tamen in publicum contulit, licet undique raperet, multa impendens in ædificationem templi diuæ Genitricis, etiam ex regijs theſauris, quum ſitum ac formā toties uariaret, toties arctaret, toties extenderet, iam extructum deponeret, iam in ſublimius ſuſcitaret. Monachis uerò minimè monaſticam uitam ducētibus, ſed mollem ac diſſolutam, & delicijs plenam, multa diſtribuit: regiones illis, urbesq; locupletiſſimas, & agros fertiles largitus. Sic ſibijpſi factus cōtrarius, & ratione eneruatus, multa indigna Imperatore geſſit. Nam & Amyram Chalepitę filium cum muneribus ad ſeſe uenientem, in gratiam recepit, ac pacem cum eo fecit. Cùm Arabes incurſionem in Meſopotamiam, Patzinacæ in Bulgariam facerent, Agareni ma
221 ritima Illyrici aggrediuntur. Quibus cum Romana claſſis congreſſa, plurimas naues incendit ac combuſſit. Hi uerò ex pugna nauali fugientes, tempeſta-

te in

te in Siculo freto diſiecti ſunt. Rurſus deinde nauibus refectis, ex Aphrica redeuntes, multas inſulas, & quædam maritima loca euaſtarunt. Quibus Romanæ triremes occurrentes, plurimos interfecerunt, & quingentos uiuos regi captos obtulerunt, quos uinculis aſſignauit. Georgius autem Maniaces Protoſpatarius, & urbium iuxta Euphratem præſes, Edeſſam inſignem urbem Euphratis ui cepit. Vbi epiſtolam propria Dei et Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti manu conſcriptam cùm reperiſſet, regi eam tranſmiſit. Fuit autem hæc epiſtola à Chriſto Ieſu regi Abagaro conſcripta, priuſquam pateretur, & ex Syrorum lingua translata, ab Euſebio primo Eccleſiaſticæ libro eſt inſerta, ubi exemplar leges ſtudioſe lector. Eſt magna facta fames ſub hoc Imperatore in Cappadocia, Armenia, & Paphlagonia, locuſtis penè omnem Orientem uaſtantibus. Ob quam penuriam multi deſertis patrijs, tranſmigrare aliò coacti ſunt, quos auri diſtributione Imperator refouebat. Terræmotu collapſa diuerſoria iterum extruxit, & eregionè Byzantij hoſpitale, quod corpore uitiatis, leproſis, & ſacro morbo laborantibus à multis annis fuerat extructum, ſed tum corruerat, iterum reſtaurauit. Refecit & aquæductum, qui aquam in Megalopolim defe rebat, terræmotu collapſum. Cùm uerò uiuendi terminus inſtaret (nam ſerò eſt imperium adeptus) de ſucceſſore erat ſolicitus. Reliquiſſet enim libẽter ex corpore ſuo ſobolem, ſed uxor eius regina effœta & ſterilis, utpote quinquagenaria, minimè pro feminis ſuſceptiõe erat habilis: licet prius unguẽtis quibuſdam uſus Imperator, lapillos etiam illi ad conceptionem efficaces appendiſſet: ſed omnia fruſtrà. Neq; enim ab incantationibus & carminibus abſtinuit. Idcirco cùm omnia fruſtrà intellexit fieri, deſperauit, & à coitu abſtinuit: factus etiam iam ætate in Venerem ſegnior. Quod reginam in graue contra maritum odium irritauit, quæ longa iam conſuetudine coitus ſalaciſſima facta, plurimùm ipſum deſpexit, ac contemptui habuit: quærebat itaque alium quo ſe oblectaret. Erat autem quidam eunuchus regis miniſter, cui multi erant conſanguinei, ſed frater eius Michaël forma ac pulchritudine cæteros longè antecelluit, qui & inter Camerarios cooptatus eſt. Cuius amore capta Imperatrix ob corporis elegantiam, animo urebatur. Sed ignem amoris magis accendit eximia rerum à ſe geſtarũ fama. Quum uerò inter cubicularios eſſet, arbitrata eſt eum fore eunuchum. Quod frater eius intelligens, Michaëlem adhortatur, ut reginam crebrò conueniat, atq; illi loquatur paulò familiarius, neq; eam uereatur. Nam eius amorẽ frater callidus iamiam olfecerat, qui diu tacitus, diurnaq; conuerſatione nutritus, tandem in apertum prodijt: ut non modò iam in aula murmur de illorũ amore, ſed in triuijs quoq; oriretur. Soli Imperatori (ut fit) ignotus erat. Nam & condormiente Imperatore cum regina, ſæpè in cubiculum eſt accerſitus Michaël, fricare ei pedes iuſſus. Arbitror illum crebrius pedes reginæ, q; Imperatoris fricaſſe, & tandem totum corpus, quod eius indulgentia uſu uenit. Pulcheria Auguſti ſoror, nonnullíq; alij certiorem Imperatorẽ fecerunt de Michaëlis & reginæ amore. Qui ad ſe uocato Michaële, de amore reginæ interrogauit. Qui omnia inficiatus, iuramento per ſacra interpoſito, fidẽ fecit, diris ſe ac execrationibus deuouens, ut regem falleret. Qui cùm illi fidem haberet, aliorum ſermones calumnias putabat. Ob quam quidẽ deierationem, fertur Michaël morbo ſacro correptus, qui uſq; ad eius mortem durauit. Per circuitus enim quoſdam animo linquebatur, cum oculorum conuerſione, uiolento q; corporis motu in terrã decidens, ad ſe reuerſus, priſtinos ſenſus recuperauit (Epilepſian hunc morbũ aut comitialem medici uocant.) Et cùm hunc crebrò etiã in ipſius Imperatoris conſpectu patereť, in miſericordiã ipſum permouit, adeò ut magis quę contra hũc dicta eſſent, falſa putaret. Et ob id nec amare nec amari hoc modo affectũ certò crederet. Sunt qui credãt regem haud ignarum fuiſſe huius amoris: utpote qui ſciret reginæ furorẽ in rem Veneream, & quo pacto fureret ac inſaniret erga Michaëlẽ: ob id eius uicẽ facilius toleraſſe, ignoran-

ignorantia ſimulata,quò ipſe ab hoc onere ſenex iam liber eſſet,& quod illi de inceps non tam apertè mœcharentur. Incidit Imperator paulo poſt in hydropen, tumefactaq; eſt illi facies, cum uehementi admodum & difficili anhelitu, ut mortuo haud multum abſimilis eſſet: cùm nudata capitis denſitate capilli defluerent:dicitur igitur medicamentis ſedulò curatus eſſe. Sed quum in regia ad quoddam balneũ loturus ſolus liberè,nõ manuductus iret,quaſi ex integro cõualuiſſet,piſcinam ſeu natatorium ingreſſus,ut corpus lauaret,à quibuſdam capite ſub aqua merſo quantũ ſatis erat,eſt oppreſſus & penè ſuffocatus, & in ſtratum reclinatus. Rumore de ea re orto, ſuperuenit regina eiulans ob hoſce dolores,certa iam de mariti deceſſu:ilicoq; abijt.Imperator per os,neſcio quid ſubnigrum euomens,ſine ulla mortis ſuſpicione,tandem nemine opem ferente,animam egit,cùm annos imperaſſet quinq; & menſes ſenos. Literis Græcis excellenter doctus,legũ publicarum non imperitus, multam habens rerum cognitionẽ.Princeps nobiliſſimus,& qui ab initio multa in melius mutauit. Poſt Sarracenorum expeditionem,quæ illi haud fœliciter ceſſit,ignauię & colligendæ pecuniæ deditus. Hæc ex Zonara.

MICHAEL CAESAR.

ROMANO Imperatore iam mortuo,Zoë regina totis uiribus, omniq; conatu ut Michaelem throno imponet, laborabat. Quibuſdam uerò cubicularijs prȩeminẽtibus,& qui curam eius habebant,moram negocio dandam cenſentibus,accuratiusq; deliberandum,haud conſenſit: potiſſimum Iohanne eunucho Michaelis cognato conſummationem rei ſolicitante. Qui reginæ quantumuis exiguam moram periculoſiſſimam perſuadet: Si(inquit) negocium hoc protrahetur, ilico prorſus peribimus omnes: hæc & ſimilia illi in aurem inſuſurrauit. Feſtinans igitur regina, Michaeli ſtolam injicit regiam,diademate caput eius cingit,& in ſede regia collocat,illi aſſidens. Omnes qui aderant iubet adorare & regem ſalutare. Quinimo patriarcham Alexium accerſit in palatium,& mortuum Romanum nunciat,& ut hic inaugure tur hortatur,noctuq; nuptiale ſacrificium perfectũ eſt. Cùm tandem res cæteris quoq; innotuiſſet,ciuitas nouum Imperatorẽ ſalutauit:partim illi gratulantes,partim quòd alio liberati forent gaudentes.Regina uerò omnem ſibi poteſtatem adſciuit,Michaele ueluti miniſtro uſa.Id enim prius promiſerat, ſocietatem regni & integram adminiſtrationem recuſans,donec edoceret clarã in reginam obſeruantiam & affectionem,illiq; gratificaretur & placita faceret. Sed non diu hæc durauit obſeruantia. Quandoquidem ſuum ueritus exemplum, ſublata ſimulatione mutat,eamq; ſuſpicatur.Ob id palatij eunuchos,ipſius reginę ſecretiores & eminentiores famulos,cubiculo exigit,famulantesq; ancillas gynæceo abſtrahit,aliosq; in famulitiũ ſubſtituit. Gyneceum obſtruit:& cuſtodiam opponit,ne quis eam ſine eius iuſſu adeat. Timebat eñ domeſtico ſolicitus metu occaſiones,ſibi conſcius quæ illi euenerant olim. Ad hęc Ioannes eunuchus cognatus eius id crebrò admonebat.Erat enim homo grauis,& peritus rerũ agendarum,et moribus compoſitis:cum cõuerſantibus uarius,laborum patiẽs,nec uentri nec uino deditus,publicæ iuriſdictiõis ſtudioſus,&in ijs ſatis uerſatus:& ita ſe in adminiſtratione regiæ domus geſſit. Michael uerò Imperator publicorũ negociorum gubernaculũ acceptauit,& regni adminiſtrationem uſurpauit, nec malum principẽ egit: utpote qui facilis & beneficus in ſuos fuit, hoſtibus formidabilis,niſi eum morbus, quem diuina ira illi immiſſum propter periurium pleriq; tradunt, corripuiſſet indies ualidius.Qui hominem conſtringebat (quemadmodum Saul olim) inſania & rationis alienatione laborantem. Coactus eſt itaque Iohannes eunuchus uniuerſam regni ſuſcipere adminiſtrationem: licet monachicam olim uitam profeſſus, habitum uſque ſerua-

seruauerat. Constantinus Dalassenus patricius dòmi uitam agens, ubi de nouo Imperatore accepit, molestè admodum ferebat quòd in talem uirum & in tam barbarum mancipium Romanum Imperium peruenisset: & uix sibi à tumultu temperauit. Quod ubi illi acceperunt qui circa Michaelem erant, timentes ne tyrannidem assequeretur, Iohannem induxerunt, ut Dalassenum Imperator accersiret, eumq; muneribus placaret: quod & factum est. & à rege benignè susceptus, & plus aliquanto quàm erat fas, honoratus est: qui tamen haud diu in fide perstitit. Nam cùm Antiochensibus egit, ut Nicetæ duci Imperatoris consanguineo (qui eius quæ supra Daphnen est Antiochiæ præses erat) uiam in urbem præcluderent. Exactorem enim publicorum tributorum; quòd onerosè eis ea indiceret, interfecerant Antiochenses. Veriti itaque ne huius audaciæ pœnam luerent, urbis portas duci occluserant, atque ingressum prohibuerant. Sed hic fide data, nil mali ob eędem eos passuros, ingressum impetrat: & iuramenti oblitus, multos occidit, quosdam ex potioribus uinctos Megalopolim mittit, ob hoc, quòd in beneuolentiam Dalasseni id fecissent Antiochenses: Dalassenus in insulam Platen condemnatur, Constantinusq; Ducas eius gener nec iniquitati reclamans, nec periurium dissimulans, turri quadam clauditur. Post hoc ex Plate Dalassenus reducitur, & ipse quoq; turri mancipatur. Sed quum paulò pòst Antiochiæ dux uitam morte commutasset, Constantinus regis frater mortuo successit, & alter ipsius frater Protobestiarius efficitur. Qui quidem Constantinus Antiochiæ dux factus, cùm Arabes Edessam obsedissent, auxilium tulit, alióqui urbs capta fuisset. Cuius diligentiam rex compensans, Orientalium legionum domesticum eum fecit. Nihilominus Arabes iterum dolo Edessam aggrediuntur, tantopere cupidi ea potiri, eligentes duodecim primores, qui quingentos camelos adducant: qui singuli duabus arcis onerati, singulæ arcæ armatum intus habebant, simulantes se ituros ad regem cum muneribus offerendis. Petebant itaque in urbem recipi, ut nocte armati inclusi emitterentur urbem occupaturi. Ingredientes igitur ad urbis præfectum primores illi duodecim, honorificè excepti sunt: qui uerò cameli seruiebant, extra urbem erant. Mędicus autem Armenius quidam Arabicæ linguæ peritus aduenit, qui stipem ab eis petens qui foris manebant, audiuit ex arca quendam interrogantem ubi'nam esset. Qui mox urbem ingressus, prędicto dolum aperuit. Qui mox primores splendido conuiuio accepit, ac in urbe detinuit. Ipse cum suis urbem egressus arcas perrupit, omnesq; in eis armatos occidit. Regressus in urbem primores gladio trucidauit: unius manus prędicens, nasumq; cum auribus truncans domum remisit, ut domesticis cladis nuncius esset: sic denuò Edessa est liberata. Interea ab Agarenis Myra capitur, & Patzinacis præda fit Mysorū terra. Ex Aphrica etenim & Sicilia classis adnauigans Agarenorum, uexauit insulas & maritima. Quibus Romana classis occurrens, multas naues cum uiris submersit, nec paucos cepit, quos Imperatori transmisit: qui per littoralia passim in cruces sublati sunt. Pancratius item Abasgorum princeps, cui propriam consobrinam Romanus Imperator, ut suprà scripsimus, coniunxerat, fœdera quæ cum Romanis habuit, rupit, quæq; prius præsidia & urbes Romanis concesserat recepit, ut forsan se uindicaret super rege & auunculo uxoris suæ. Sæpè etiam Patzinacæ Istrum transgressi, malères Romanas afflixerant, captiuos impuberes occidētes. Amyr Aegyptius, qui res Romanas infestabat, per ea tempora mortuus, uxorem habuit Christianam, quæ filium suum impulit ut cum Romanis fœdera iungeret. Ob id Imperator tricennales inducias firmauit. Erant duo fratres Sarraceni sub id tempus Siciliam possidentes, inter se contrarij, magnam habentes controuersiam: è quibus unus ad Imperatorem confugit, auxilium postulans. Mittitur ergo Georgius Maniaces patricius opem illi laturus, Longobardiæ tum dux præpositus: qui frustrà Siciliam aggressus, nihil efficere potuit. Nam sui princi-

pis

pis cognati inter se icto fœdere mutuo, abire insula Maniacem compulerunt, auxilium ex Aphrica accersentes. Sed nihilominus facto cõgressu, Romanus exercitus uicit: factaq; magna Carthaginensium cæde, prius quidem urbes diripuerunt tredecim. Vlterius dehinc progressus Maniaces, omnem Siciliã breui Romanæ subiecit ditioni. Sed Carthaginensis dux stagem in Sicilia acceptã audiens, in insulam expeditionem magna potentię mole mouit. Maniaces uerò Agarenis occurrens, Stephano patricio regis affini classis duci præcipit maritimam tueri oram (nam uires suas ambo coniuxerant) ne uictus fortè Carthaginensis aufugere posset. Cõmissa itaq; pugna Afrorum, innumera penè multitudo interijt. Dux uerò ipsorum aufugiens, equo euasit: receptisq; qui in classe erant, domum reduxit incolumes. Quam ob rem indignatus Maniaces, præfectũ classis Stephanũ uerbis increpuit, qui eum in magnã calamitatem duxit. Nam is affinitati regiæ confisus, molestè ferebat increpationẽ, contumelias regerens. Maniaces animi impotens, ut eius nomen indicat, plagis hominem cecidit. Qui mox Ioanni eunucho uxoris suæ fratri cognominato Orphanotropho scribit, Maniacẽ defectionẽ moliri. Quocirca Maniaces in uinculis abductus ex eo loco, custodiæ traditur, omnisq; potestas Stephano cessit. Sed non multo pòst rursus in Agarenorũ potestatẽ insula redijt, culpa atq; ignauia præfecti, & eius auaricia. Sola uerò Messana urbs Romanis relicta est, ducis sui animositate, cui nomẽ Cecaumenus: qui non modò urbẽ tutatus, uerùm aliquot hostium milia cecidit. Atq; hęc hactenus de Agarenis. Bulgari uerò, ut superius scripsimus, sub Basilio Imperatore deuicti, eorũq; regno euerso, hactenus seruitutis iugum tulerunt: quod excutere cogitantes, duce caruerunt. Vir itaq; quidã genere ignobilis, Dolianus nomine, dolo plenus & astutia, filiũ suũ dissimauit, Aaronis esse fingens, qui Samuelis principis frater fuerat, & ex Byzantio fugerat. Cùm igitur populo persuasisset, puerũ esse Aaronis ex concubina genitũ, regem Barbaris constituit. Vnde & mox in apertam defectionem gens erupit: commotaq; in latrocinia, Romanorũ terras infestauit. Mittitur igit dux quidã cum exercitu, ut incursiones uastantiũ prohibeat. Sed cum malè ijs qui sub eo erant consuleret, Dolianus incitauit eos contra se: peneq; interierat, nisi noctu aufugisset. Exercitus igitur timens, iam defectionẽ meditatur, & quendam ex ipsis cognomine Tethomeron, genere ortum Bulgarico, ducẽ sibi constituũt, regemq; Bulgariæ cognominant. Sic Bulgari diuisi, alteris se ad Dolianum, alteris se ad Tethomerum conferẽtibus. Cæterùm dolo aggressus est Dolianus ęmulum: aduocat enim eum in societatem regni, simul & quę aduersum Romanos in pugna necessaria sunt parat. Posteaquam uerò ambo duces conuenerunt, magnaq; Bulgarorũ copia astabat, Dolianus ad suos uerba faciens: Nunq; fieri poterit, inquit, ut salua sit gens Bulgarorũ sub duobus gubernata ducibus: si salutem igitur uestram quęritis, alterũ ex nobis abigite. Cùm me uerò Samuelis stirpe ortum sciatis, Tethomero abrogate imperium. Quod sinõ uidetur, ipsum præficite, me uerò in ordinem redigite. Super hoc concilio habito, collaudato regni statu, Tethomerus lapidibus obruitur, Dolianus solus rerum potitur. Moxq; cepit Dyrrhachiũ: progressusq; per Græciã, subiecit & Nicopolim, quæq; iuxta eam sita sunt. Quidam uerò ultrò ei se dediderunt, immensam Orphanotrophi rapacitatem, insatiabilemq; auariciam non ferentes, eoq; pacto res Romanas Mysijs prędę exposuit. Imperator uerò accepto hoc nuncio, statuit ilico recuperare deficientes populos: turpe existimans, si ipse non modò nihil imperio adijceret, sed pateretur insuper partem ipsius diripi, quandoquidem de uita ipsius iam penè desperatum erat. Intercus enim supra alium ueterem morbum adeò inualuerat, ut totum corpus intumuerit. Cognati igitur expeditionem impedire consolationibus, & consilijs longius protractis auocare studuerunt. Imperator uerò ceu uir fortis, uicit ualetudinem corporis, animi alacritate. Coacto itaq; exercitu, contra defectores proficiscitur.

Quæ

Quæ res in maximam admirationem cessit. Nocte enim morbo laborans, in eam incidit ualetudinem, ut postridie crederetur moriturus, quum uix orto sole in equo conspectus præcessit exercitum. Attingentes autem Bulgarorum limites, noua quædam res subitò emersit, citra negocium Imperatori uictoriam allatura. Alusianus enim Aaronis illius filius uerus & legitimus, patricius factus, qui apud Romanos erat, quum nescio quid Imperatorem offendisset, domi manere fuit iussus: nec enim in palatium ire, nec Constantinopolim petere ausus, mœstus defectionem gentis suæ cogitat, ægreferens Dolianum regnum paternum occupare. Aufugit igitur domo sua, & Armenica stola obuolutus, seruum se Theodorocani fingens, & ire in exercitum, à nemine agnitus, in Bulgariam uenit. Verùm non protinus se quisnam esset ostendit: sed quosdam conueniens, de Aarone loquutus est. Interrogat, si fortè quis filiorum illius supersit. Et cùm de Doliano, qui ex concubina genitus fingebatur, mentio fieret: Nunquid dignior imperio, inquit, populi uideretur legitimus spurio? Omnibus assentientibus, arcanum cuidam eorum credidit, qui Aaronis familiam rectius cognouerat. Hic curiosius inquirens oculorum speciem, præterea signum cognoscens quod ei inerat, indubium uidere hoc petit. Erat autem macula quædam nigra circa cubitum dextrum, & pilus dēsus circum. Qui hæc uidit, ante uirum procidit, pedes eius complexus: regius insuper amicus, regio illum ortum stemmate pronunciat. Ob id edocti hunc regij esse generis, à dubio illo & spurio digressi, legitimo accedunt. Diuisum que est denuò regnum, quod dissidentibus inter se principibus omnino persistere diu non potuit. Icto tamen fœdere, communiter aliquandiu rem egerunt: non tamen sine mutua suspicione insidiarum, quas uterque alteri moliebatur. Alusianus tamē acutior inuentus ad insidias, Doliani dolum præuenit: præparatoq; dolo combibonem accepit regni socium, potantem que adorsus misero effodit oculos: inq; sui unius potestatem, quod paulo antè duorum erat, redegit: postea per secretiores nuncios Imperatori significat, se in colloquiū ut putabat gratissimum uenturum, non sine recompensatione acceptorum beneficiorum à se. Admisit Imperator colloquium, & meritis sese retributurum præmia respondit. Venit igitur Alusianus ilico, & Imperatori singula recenset. Qui magister ab eo est constitutus: & mox gentem quæ sine rege fuit adorsus, dispersam uicit, & Romanæ rursus ditioni subdidit. Ac dein Byzantium cum triumpho ingressus, inter multa mancipia Dolianum oculis priuatum adduxit. Imperator uerò post triumphum indies peius habere se cœpit. nam & uetus & recens morbus inualescebat, & simul rationis usus deficiebat, adeò ut rarò in publicum, & sine pompa & sine præcessoribus progrederetur. Nec pro tribunali ius diceret, sed domi plerunque latitans, custodiam quorundam habuit, qui uela circumquaque, cum signa perturbatæ mentis (quæ multa erant) adesse cognouerant, hominem tegebant atque obducebant: ne astantes (qui tamen frequenter exire iussi sunt habitaculum) patientem morbum uiderent. Morbus enim accedebat, recedebátque sæpenumero. In ea igitur ualetudine Michael, & uidendæ reginæ, & adeundi officium dimisit: siue pudore correptus, quod talia pro periurio rependeret: siue uerecundia motus, quòd crebrò morbum pateretur, quem noluit ab illa uideri: siue quòd corporis habitudo morbo corrupta, ad coitum inepta foret. Tradunt aliqui, Imperatorem hunc Christianum & orthodoxum, uiris religiosissimis crimen adulterij & cędis Imperatorię confessum, inter cætera accepisse ab illis tum eleemosynę erogandæ mandata, tum uerò præcipuè Veneris abstinentiam. Ob id magnam pecuniæ uim pauperibus dilargitus est, & monasteria construxit: Thessalonicenq; profectus, gloriosissimo martyri Demetrio supplicans, ut aliquod morbi inueniat remedium. Sic affectum fratrem uidens Iohannes eunuchus, de regno solicitus, ne simul mortuo Imperatore ad Zoen tanquam hæreditarium redeat, ac deinde tum

ipſe,tum uniuerſum genus pereat,aggreſſus fratrem illi ſuadet,uti nepotem ex ſorore communem,Michaelem Calaphaten faciat Cęſarem,quò ſit illi in imperij adminiſtratione adiutor.Sed Imperatori fratri Zoen imperij hæredem pronunciat:ideo & illam aggreditur, & ambo fratres matrem nobilem illius ignobilis fingunt,& adoptiuum nominant.Zoe contradicere non auſa, illorum uoluntati conſentit:mulier alioquí facilis, & in quamuis ſententiam perſuaſibilis. Senatus ergo in ſacrum templum in Blachernis uocatus, ubi ordine ſtetit, in medium regina adducta,& in choro templi ſine cancellis conſtituta, Michaelem adoptauit, ac ut filium amplexata eſt: Imperator uerò Cæſarem eum fecit, & mox conuentum dimiſit.Ac ſic Iohannes ſibi uiſus eſt totum negocium perfeciſſe,& ſuæ familiæ imperium peperiſſe, quum potius interitum & ſibi & generi ſuo(ut paulo inferius patebit)creauerit. Cupiebat & Iohannes Eunuchus Eccleſiæ præeſſe,ſubornans quoſdam epiſcopos ſocios, qui Alexium patriarcham tanquam regia potentia, non communi omnium ſuffragio & legitimè electum,deponere denunciarent. Alexius uiciſſim: Si non canonicè (inquit) ceu uos aſſeueratis, factus ſum Patriarcha, deponite: & quicunque à me conſtituti ſunt Epiſcopi,deponantur mecum.Quo uerbo ita repercuſſit accuſatores ſuos,ut ſine effectu Orphanotrophi ambitio remaneret. Erat enim auariſſimus, & in excogitandis exactionibus (quibus miſeram plebem uexabat) ſummè ſedulus: adeò ut cum Maria ſoror eius, & mater Michaelis Calaphati poſt imperaturi, deuotionis gratia Epheſum iret, & redeundo fratri narraret pauperum querelas nouis uectigalibus grauatorum,quibus commiſerabatur, Orphanotrophus eam deridens: Vt fœmina ſapis (inquit) ignorans quantis ad regni molem impenſis opus ſit.Omnia itaque ab Orphanotropho communia gubernabantur. Nec minus uerò illius fratres omnes diuexabant, iniuſtiſſimis auariſſimiſq; moribus prædíti, quibus & per hæc Imperator ipſe odio erat.Sed maliciam eorum prohibere, à fratre maiore natu Ioanne eunucho non eſt permiſſus:qui eos nunc excuſabat,nunc eorum facta occultabat,nec in noticiam Regis peruenire ſinebat. Quocirca regina Zoe adeò in illum odio ſuccenſa eſt,ut inſidijs illum appeteret, promittente Catharſio medico ſe ueneno eum ſublaturum:quod medicinę loco illi ſubminiſtrare,muneribus ac promiſſis quibuſdam corruptis à reginæ miniſtris, pollicebatur. Sed hic inſidijs cognitis periculum effugit. Imperator uerò quum iam morti proximus eſſet, regno deſpecto, ex palatio tranſmigrat in monaſterium, quod iuxta mœnia exædificauerat:quod θαυματεργῶν ἀναργύρων,id eſt, ſine pecunia miracula operantium cognominauerat. Ibiq; ſectis capillis, purpuram & imperij inſignia exuit, ueſtemq; induit humilitatis in Chriſto, ſacriſq; initiatur myſterijs: ac diuinam pellem, uoluntariæ mortificationis ſignum præcingit. Qua de re certior facta regina,pedes palatium exijt,maritum acceſſura. Sed portas clauſas reperit. Vetuit enim eam ad ſe ingredi,nolens in memoriam reducere priſtinum erga eam affectum:ſiue pudore eorum quæ ei oſtenſura erat, ſiue quòd omnino ſe pœnitentię tradiderat.Igitur non admiſſa,ad Michaelem adoptiuum redijt. Imperator uerò poſt immutatam uitæ rationem, breui ſuperuiuens, in ſempiternas tranſmigrauit manſiones,Chriſtianiſſimè mortuus,in extremam uſq;
222 ſpiritus emiſſionem,quod in Romanum egerat Imperatorem deplorans amariſſimè. In ſeptimum annum rebus Romanis præfuit, Rex clemens ac bonus, quantum in eo erat.Licet cognati eius ueluti macula quædam eius bonitatem dehoneſtantes, ſint ipſi additi.

Hæc ex Zonara.

Michael

MICHAEL CALAPHATES.

DOE NITVIT Michaelem Imperatorem defunctum ſeſe creaſſe Calaphaten Cæſarem: ob id non ſatis benigno erga eum erat animo, data illi habitatione extra urbem, ut non niſi iuſſus ad ſe ueniret. Sed poſtquam Imperator palatio exceſſit, fratres eius regias conſinxerunt literas, quibus illum, ut ea quæ ad imperium pertinebant adminiſtraret, aduocabant: & ita quidem ingreſſus eſt. Primus autem fratrum Orphanotrophus conſuluit, ne citra reginæ ſententiam ullum negocium tractaret quidem, ſed potius pedibus illius ad uolutus ſanctè iuraret, titulotenus ſe tantum imperaturum, poteſtatem totam penes eam manſuram, ueluti adoptiuum filium deceret, quo uti ueluti mancipio poſſet. His blandimentis fœminam ſuapte mobilem demulſerunt, facientes ſuæ uoluntati ſingula obnoxia. Aſſeruit igitur adoptionem fœmina ſtulta, & ignara futurorum, tradens illi ſceptrum, dehinc diadema regium: quo coronabatur indigniſſimus ſimul & ingratiſſimus ac ignobiliſſimus uerna. Erat enim obſcuriſſimi generis, ſordes referẽs parentum, qui apud Paphlagonas pice naues oblinerent. Vnde & Calaphates eſt dictus: ideo & auarè & crudeliter rem ſuſceptam adminiſtrauit, maliciam quam corde geſſit explicans: fraudem diu non potens tegere, conſilijs doloſus, lingua inconſtans, qua aliud uerbis, aliud animo ſenſit: inuidus, iracundus, & ad quamuis auram mobilis: circa opportunitatum difficultates ſeruilis & ignobilis, facilius ex meliori affectu in odium quàm ex fauore in clementiam ducebatur. Nec cognationum, nec amicitiæ leges obſeruans, prorſus inamabilis. Et nihilominus tot uicijs ſeptus, ſuper ſummam imperij atque adeò axem inducitur. Sed ſic Deo optimo maximo iuſto iudice, Orphanotropho & auunculo, omnicq; cognationi principium inde exoritur calamitatum, atq; colophon imponitur, ut prouerbio Græco dicitur. Pauciſſimos enim dies ſimulatione uſus, auunculum Dominum appellans, dedignatus eſt iuxta eum ſedere, omnia illi deferens. Paulo pòſt honoris nonnihil illi abſtulit, neq; eius conſilijs obſequutus, crebrò illum uellicans. Tum eum ſtudij pœnituit in ſuum nepotem, nec quid faceret, in promptu habebat. Abſtinuit paulatim ab eius cõgreſſu, facinus excogitans, è quo ſibi controuerſia cum Conſtantino fratre, cui ſoli ex cognatis omnibus Imperator adhærebat, orta eſt. Fecerat enim imperator hũc Nobiliſſimum (quod erat dignitatis gradus) quem Imperator contra Iohannem exaſperauit, qui uiciſſim uerbis coram Imperatore eum obiurgauit, quòd à rege potius per contumeliam in ſe honoratus eſſet. Quod moroſè accepit, longeq; ab urbe receſſit. Hoc ubi bona pars Senatus cognouit, congregata eſt hominem acceſſura: non ex benè uolentia, ſed uti ſibi hominem conciliarent. Imperator literis ſenatoribus accuſat malignitate diſceſſiſſe hominem, eiuſdem ſuperbiam multis deteſtatus. Auunculus uerò iam diſceſſit: ſed rediens, in theatrum eſt profectus, quo die equeſtre certamen agebatur, quum non adeſſet Imperator, qui adhuc ira efferueſcebat, quaſi iniuria affectus, denuò abijt. Rex uerò amplius maliciam tegere nequiuit: erumpente iam in propatulum ſua in illum nequitia ac maleuolentia: nauim mittit obuiam, præcipiens, ut in ea hunc aduehant nautæ, qui uerba in ipſum arrogantiam exprobrantia dederit. Ille uerò intrepidus nauim conſcendit ad palatium nauigaturus, quod Rex uetuit: ſtatimq; triremem mittit, qui in exilium hunc deferat, gratiam rependens ſuo benefactori, per quem Cæſar primùm, dein Imperator factus eſt. Hoc ſublato, ad cognationem ſuam conuerſus, uiros omnes ſuæ familiæ, & maritos, & puerorum parentes, & iam adoleſcentes, genitalibus membris priuauit, ſpadonesq; fecit: ubi de proprio ſanguine huiuſmodi trophæum ſtatuit. Vnum ſibi relictum putauit Herculeum laborem, reginæ ſcilicet imperium auferre, incitatorem habens & inductorem

Conſtantinum auunculum. Machinatur igitur contra nobiliſſimam matrem ignobiliſſimus filius, fingens ab ea ſibi paratas uitæ inſidias, & uenenum poſitum, à quibus erat innocentiſſima. Exegit itaque eam palatio inauditam, relegatq; in inſulam, quæ uocatur Principis, benefactricemq; detondet, & monachico habitu induit: pro purpura à ſe donata, dat uiliſſimam ueſtem. His perfectis, gaudebat, ſuperbiebatq;, ludis ſe tradens & uoluptatibus. Sed ingrato & perfido homini mox ſua retributio, iuſticia diuina ſic uolente, facta eſt, non diu prolongata. Dum enim uulgo pronunciata per præconem, quæ in reginam acta ſunt, mœror ortus, & maxima plebis conſternatio, quaſi communis calamitas deplorata eſt: deinde uelut in tyrannum apertè obiurgatum. Mulieribus omnibus, non ſine magno luctu reginæ deſiderium fuit ingens: quę omnia in apertam ſeditionem tandem proruperant. Vniuerſi itaque, ut facinus ulciſcerentur, uitam ſuam negligebant, & armati ad palatium contendunt, primo occurſu diſcerpturi ingratum Principem, ſi offendiſſent. Sed is primùm intrepidus, multitudinis turbam non admodum timuit, neq; eum clamor uulgi multum conturbauit. Poſtquam uerò conglobatim debacchantes, in agmen coacti, magis ac magis infremerent, & qui latus Principis ſtipabant, animo labarent (neque enim illis quæ in reginam patrauerat, placuit) de ſalute ſua ſolicitus, in anguſtiam mentis incidit. Conſtantinus uerò nobiliſſimus aliquantulum lenijt. Qui cum armatis ad regiam properabat, armatos quoſdam ſeditioſis opponens, qui ſagittis ac fundis eos repellerent, ac clàm pleroſque mittens qui reginam reducerent. Reductam ilico in editiori theatri loco ſtatuunt, ſeditioſis oſtentantes, ut nonnihil animos eorum placarent, domina eorum reuocata. Sed ex habitu nigro ac uili reginæ, magis in iram accenſi ac exaſperati, in furorem ruunt, ob maleficentiã tyranno infeſti. Sic Zoe reſtituta populo gratias agit. Sed tandem deficiunt à regina Zoe, & conuerruntur ad eius ſororem Theodoram, quam ex habitatione ſua eripiunt, & in magnum templum Sophiæ deducunt. Vbi ab omnibus, & ſenatorij & plebeij ordinis, ſimul & ab eccleſiaſticis Theodora Auguſta & Imperatrix ſalutatur. E qua re ſpes omnis Michaeli & ſuis ſublata eſt. De uita igitur ſua ſolicitus Imperator, cum fratre nobiliſſimo ex aula commigrant, & naui Perionnymon ſtudij manſionem feſtinãt: regnijq; inſignibus poſitis, monachi habitum aſſumit Imperator. Quod ubi populus reſciuit, gaudio elatus, ouans urbem circuit. Qui uerò circa Theodoram erant, timentes ne ſoror Zoe eiectum reuocaret, ne' ue ſoror regni ſocia efficeretur, inclinante die mittunt qui utroſque oculis orbarent. E ſacrario itaq; manſionis ſtudij extracti abducuntur, ingenti confluente multitudine obiurgãte ipſos atque irridente, ac compoſitis carminibus illudẽte. Vbi ad Sigma (quod loci nomen eſt) peruentum, oculos illis eruunt, familiari Græcis pœna. Conſtantinus calamitatem magno fert animo. Michael effœminatus, deos atq; homines teſtatus, muliebriter eiulauit. Poſtquam igitur utriſque tenebræ offuſæ ſunt, qui carnificinam hanc exercuerant, ad Theodoram reuertuntur, adhuc in magno Sophię templo manentem. Zoe uerò erat iuxta palatium, minimè conſentiens in ſororem regni conſortem: nam hunc illi honorem inuidebat. Senatus uerò ambas uenerabatur: hanc quidem ut iamdudum ipſorum reginam, illam uerò ut nuper aſſumptam, & quæ excuſſæ tyrannidis cauſam præbuiſſet.

Suadent ſorori annoſiorem ſororem imperij conſortem accipere. Sic Michael rerum potitus, menſes quatuor, dies quinque, perijt in exilio, quo dignior erat quàm Imperio.

Zoe

ZOE IMPERATRIX.

DEGENERAVIT & in gynæcea Romanũ imperium, quod flagitia Principum fecêre: ideo circa fœminas in imperio nihil innouatum eſt, ſed duabus ſororibus imperij faſces & maieſtas aſſerta. Præſidebant itaque ambæ, omnisq; ab eis perferebatur imperij moles. Sed Senatus atque exercitus auctoritas erat ampliſſima. Satellitio equidem eadem, quæ ſub Regibus forma manſit, quinque primi cõſilij; & qui ultimi erant, in ſuo ordine aderant. Inquiſitio iudiciorum, & exolutio publicarum contentionum, ſenumq; interpellationes & comitia, aliaq; Imperium decentia, ab ipſis ſunt miniſtrata: Verùm Zoe ſolicita ne Imperium ſoror ſola occuparet, quandoquidem illi ſoli deberi plerique cauillabantur, quòd cauſa depoſitæ tyrannidis fuiſſet: ſiue uiri deſiderium, & uenereorum cupiditas ac ardens libido Zoen induxit, ut ſibi conuicturum regem in palatium ducendum quæreret, in Conſtantinum Dalaſſenum, quòd ei forma eſſet digna imperio, qualis ad amores illicere poſſet animum etiam adulterijs non deditum, totis (ut aiunt) uelis aſpirauit. Sed obſtabat ei, quòd haud illuſtri patria ortus, obſcuris eſſet natalibus, ac præterea moribus difficilis, inconſideratè nonnunquam loquens. Quę tamen omnia uix ab amore Imperatricis abſtuliſſent, niſi morte pręuentus ſubita, quam uxor per zelotypiam machinata eſt, mortiferum illi poculum temperans. noluit enim maritum uidere alteri condormientem. Ardor igitur Imperatricis in hoc extinctus, in Conſtantino Monomacho reuixit: regij ſtemmatis uiro & illuſtri, à Romano Imperatore per neptem in affinitatem accito. Auxit amorem conſuetudo, qua Imperatrici inſinuatus eſt. Nam proximè aulam enutritus eſt: & cùm ſe ſe familiarem Reginæ faceret, gratijs plenus, beneuolo ſemper animo ipſum amplexa eſt, adeò ut in ſuſpicionem pleriſque eorum amor ueniret. Vnde Michael imperator pòſt Romanum ob zelotypiam relegat, exulem illic toto tempore ſui Imperij agens: nec alterum Michaelem benigniorem expertus eſt. Vbi uerò in Zoen Imperium redijt, ab exilio in Conſtantinopolim reductus eſt: ubi in itinere à Regina quidam miſſus, ueſte regia illum induit iuxta templum in Dobotiania, & cum regio ſatellitio ad Imperatricem deduxit. Fitq; mox ſacerdotũ cerimonijs regibus nuptiale ſacrificium: patriarcha uerò Alexius propter trigamiam abſtinuit manu ſua ſacrificium nuptiale conficere. Sed ad coronationem impellitur, & coronatur Monomachus, ſceptrumq; Romani accipit imperij, cùm fœminarum imperium uix tribus menſibus exactis perduraſſet.

CONSTANTINVS MONOMACHVS.

IMPERIVM fœminarum deſijt in Monomacho. Qui Princeps fuit adeò ignauus, ut tũ primùm imperij labes prima orta ſit. Neq; enim aut ſapientiæ aut dignitatis rationem habuit; honores citra modum accepit, pecunias ſine ratione diſtribuit: & quibus non debuit, donauit: adeò prodigus, ut ſi una die regias opes omnes dilapidare potuiſſet, non admodum magni æſtimaſſet. Delinquentibus facili cauſa remittens culpam, nulli ſuccenſebat: uoluptatibus deditus & delicijs, ut triſticiam ac perpeſſam in exilio calamitatem, regnũ nunc adeptus, immoderata lætitia diſlueret, ſimul ut Reginis gratificaretur: facillimis præditus moribus, & admodum effœminatis. Literas minimè curauit, qui ſtudia uix ſummo labro deguſtauit: magis intentus luxuriæ adeò perditè, ut mortua ſecunda quoq; uxore, tertiò matrimonij aleam experiundam non cenſeret, ſed nepti ex fratre uxoris ſuæ uiduæ cõuixit: primùm quidem clàm, poſtea uerò palàm ſine rubore. Hæc enim cùm annis iunior eſſet, for

maq; eximia & genere illuſtri, utpote de Sclerorũ proſapia, ſic mutuò coaluerant amoris ardore, ut ſeparari inuicem non poſſent. Ob id ſimul ipſa damnatũ in exilium ſequuta eſt, omnia illi aduerſa faciens mitiora, calamitatem alleuiãs, & propria bona, quò indigentiam abigeret, ſubminiſtrãs: ſpe principatus, qui illi à quibuſdam uaticinabatur. Leuatus igitur in imperium, non eſt oblitus beneficiorum. Reginã precatur, ut hæc mulier reuocetur, & ſuis facultatibus potiri poſſit. Quod non renuit Regina: quæ iam ob ingraueſcentem ætatem decrepita, zelotypiam abiecit, moderatior longa ætate & experiẽtia facta. Abducitur igitur Mitylenis Sclerena Habra, pulchra, regio ſatellitio comitata, palatium ingreſſa, ubi ei hoſpitium datum eſt. Nam propriã domum Monomachus illi ædificare deſtinarat, ut illam, ſi quãdo liberet, tutò accederet: amorẽ celans, nõnihil erubeſcebat. Poſtea poſito pudore, mulierem, non ut pellicem aut concubinam, ſed ut coniugem deperibat, & ideo in aula cõuictricem hanc et cohabitatricem habuit, Regina conſentiente: cui perſuaſit, firmiorẽ inter ambas eas fore amicitiam. Nec irata eſt, ſed ob honorem quem multum illi detulerat Auguſtæ & Reginæ Imperator, paſſa eſt. Sæpe etenim inter ambas in medio prandebat Imperator. Quandoq; domina, quandoq; regina nuncupata hæc eſt amica. Nec regina Zoe Imperatrix uera Imperatorem adijt ſola, niſi eã abeſſe certò ſciret. Verùm nõ diu hæc fœlicitas durauit. Mortua enim amica, Imperatori magnum luctum relinquens, lęticiã omnem extinxit: ſubſequuti dolores & angores, tum ex bellis ciuilibus, tum ex publicis. Sed duo ciuilia primùm proſequemur, de alijs deinde ſcripturi. Primùm excitauit Georgius Maniaces, uir animo promptus, et manu ſtrenuus, gerendoq; bello aptiſſimus. Is à duabus Reginis ſororibus cùm imperio præeſſent, in Italiam miſſus, bello exacturus, qui eam ingreſſi erant, & ſibi uindicabant loca Romanę ditioni ſubiecta, quæ recuperare omnibus neruis laborauit. Cùm uerò Monomachus imperium ſortitus Romanũ, Sclerum fratrem amatæ Cæſaris concubinæ, potentem, magnumq; feciſſet, magiſtrum creauit, ac Protoſtratum per Orientalem regionem. Qui finitimus domui Maniacæ, ueteris memor iniuriæ ac inimicitiæ, quæ potuit incommoda uiro intulit, etiam thalamo ſuo iniuriatus. Quæ nunciata Georgio, multum illum perturbarunt, ac tantum dolorem concitarunt, ut ab Imperio deficeret: certus nullã ſe habiturum iuſticiam apud Conſtantinum, qui ſororem huius pellicem deperiret. Iacta itaq; alea, principatum affectauit, quòd magna exercitus pars illi tanq; excellentiſſimo Duci adhæſit. Traiecto itaq; in Epeirũ exercitu nauibus, maiores ſibi copias cõparat, omnia tumultu replẽs. Rex certior factus literis, meliora Maniacę promittit, ſi arma deponat: ſed qui ſemel ad tyrannidem aſpiraſſet, arma deponere ueretur, populatur quæ poteſt. Rex igitur illi occurrere ſtatuit: ſed non auſus eſt præſtantem aliquem ducem aut in re bellica probatum mittere, ueritus ne ille tale quippiam audeat. Mittit itaque è cubicularijs ſuis eunuchum quendam ſatis illi fidum: qui poteſtate accepta, abijt. cui Maniaces occurrens, ſperauit inordinatũ obruere exercitum. Sed cùm ſpe ſua deſtitueretur, utraque acie ſtante, rectè fit conflictus et prelium ingens. Georgius letali uulnere læſus, plurimo emiſſo ſanguine, ex equo in terram freno manu excidente labitur: omnibus iam membris ſolutus, ſtatim expirat. Milites ſine duce terrore correpti, ſparguntur: Duci caput adimitur, quod Imperatori eunuchus tranſmittit, quod in theatro ſublime ponitur. Subſequutus eunuchus cum exercitu urbem triumphans ingreditur, Imperatore apud forum in præparato loco (qui Chalce uocatur) cum magno ſplẽdore & apparatu preſidente, utrinque Reginis aſſidentibus. Sub id tempus Patriarcha Alexio mortuo ſubſtituitur Michael Cerularius. Imperator autem ex manſione Alexij uigintiquinque auri centenaria illic depoſita ſuſtulit. Eunuchus uerò Iohannes Orphanotrophus, frater Michaelis imperatoris, ea tempeſtate Mitylenis priuatur oculis: ſiue Imperatoris iuſſu, qui eum odio proſequebatur ob exilium

ſuum

ſuum lõgum,ſiue legitima cauſa illi decretum,ſiue regina Theodora (ut aliqui dicunt)ita iubente abſq; regis conſenſu. Qui paucos dies excæcationi ſuperuiuẽs, uitam clauſit. Alterum ciuile bellum contra Monomachũ Tornitius Leo excitauit,qui ex materno genere Imperatorem contingebat. Hic Oreſtiada habitans(ſic enim olim ab Oreſte Agamemnonis filio Hadrianopolis uocabaſ) Macedones habuit ſecum ſentientes,tanquam optimo uiro,et forma egregio, & conſilio prudentiſſimo. De quo etiam uaticinium prodijt,ipſum aliquando imperaturum. Ob id ei infeſtus Imperator,non debito illũ honore afficiebat. Soror uerò regis Euprepia,generoſa mulier & conſtans,in fortuna ſplendida, diuitiarumq; abundantia educata,gratum eum habebat, exiſtimationẽ illi magnam tribuens,ob prudentiæ excellentiam. Cùm uerò contemptim haberentur ambo ab Imperatore,& Imperator ſororis ſuæ erga Tornitium familiaritatem ſuſpectam haberet,longiſſimè eam à ſe amouit. Tornitium uerò apud Hiſpanos iuriſditioni cuidam præponens,conueniens illi decreuit exilium. Quo 223
ille abijt quidem,ſed ſpe ſua non decidit. Quod cùm regi eſſet annunciatum, animo concuſſus, mittit qui ei pilos abſcinderent,ut deſectis comis,ſpes quoque regnandi amputaretur: & nigram ueſtem indueret, qua ei ſplendor fortunæ obſcuraretur. Sed neque ipſe hac re animo deiectus, irridens potius regis imprudentiam, neque Macedones ſpe ſua deiecti, noctu eum ex regia urbe eduxerunt in Adrianopolim, metropolim ſuam, beneuolentia omni ac obſeruantia proſequentes,magno militum concurſu. Qui Imperatorem odio (quod malè illis uteretur) proſequebantur. Poſtquã igitur magna manus accurrit,regijs acclamationibus rex eſt à militibus ſalutatus. Accedunt Orientales exercitus & urbani,utrinq; Monomacho infeſti. Huiuſmodi ſpe leuatus,ad urbem duxit exercitũ,obſidione preſſurus,ſi eum non ſuſciperent. Mane adducto exercitu iuxta mœnia apud Blachernas aperiri ei portas rogabat,promiſſionibus onerans eos qui intus erant, ſecundum cuiuſq; fortunę ſplendorẽ. Sed ſubſannantibus illum ac cauillantibus,accingitur ad obſidionẽ. Imperator contrà militibus paucis,& turba urbana ex ſenatorũ ſeruitijs ad mille coacta, ante mœnia locauit,ut hoſtibus terrori eſſent,& tyranno. Simul & ipſe Imperator regio thalamo in campum obuerſo,regio more collocat,ac illis conſedit,ut hoſtes uideret ac uideretur. Macedones huius uanitatis contẽptores,ei illuſerũt: chorosq; conſtituentes,compoſitis carminibus,comœdias ſaltarunt, plaudentes ac canentes. Et cùm Cæſariani in hoſtes erũperent, illi in portas impetũ fecerũt, Cuſtodes in foſſas ſeſe precipitarũt,inde aufugientes:tãta penuria ijs incubuit,qui pro muris ſtabãt,& qui portas urbis cuſtodiebãt,ilico inutiles facti aufugerunt, portas relinquentes apertas. Si itaq; Tornitius uincere ſciuiſſet,ſine omni impedimento urbẽ ingreſſus, rerũ omnium eſſet potitus. Sed neſcio qua cauſa fugit,cùm iã Imperator quoq; periclitaretẽ, ex iaculo miſſo in ipſum: quod in cubiculariũ quendã decidit,uulnere tamen non letali. Alicubi itaq; ſedes eius translata,& urbs firmiori cuſtodia munita, cùm tyrannus rurſus exercitum adduceret,priori fœlicitate amiſſa,depulſus eſt. Funditoribus emi ex machinis lapides mittentibus,tantũ pauorem tyranno et ſuis iniecerunt,ut obſidionẽ ſoluẽtes, in caſtra ſua redirent,nec urbis expugnationi amplius reſiſterẽt, ſpargentibus etiam ſe militibus: quorũ pars ad Imperatorẽ defecit,pars alió aufugit. Soluta igitur urbis obſidione abiens, plenus ſpe Thacienſis præſidij acquirendi,hinc quoq; depulſus eſt. Tantum emi Orientalium uirium ab Imperatore eò conuocatũ fuerat,ut tyrannum repellerent. Qua re magis ſolliciti,cæteri quoq; tyrannum deſeruerũt, cùm Orientales copiæ & literis & ſermonibus ad Imperatorem deficiendũ ſolicitarent nõ modò gregarios militares, uerùm illuſtres ac exercituũ urbanisq; functos præfecturis: ſolo Batatze ex inſignioribus permanente,cum quo Tornitius ad ſacram ædem confugit. Ineuitabilis nanq; erat undiq; captiuitas. Capti igitur,ac compedibus uincti,Monomacho

adducuntur,uterq; oculis priuatur: & defectio ita desijt, & utrunq; ciuile bellum extinctum est. Nunc ad Barbaricas pugnas transeamus.

In Illyrico prima belli fax orta est. E Byzantio enim uir quidam Scytha profugit Boisthlabus nomine, qui magna collecta multitudine, in montibus Illyricis ueluti fera quędam belua latitabat, finitimas montibus gentes, Romanis subditas, latrocinio infestans: Triballos scilicet, & Serbos, & quicunq; illis coniuncti fuerant. Imperator id intelligens, scribit Stephano præsidi apud Dyrrhachium, ut illum profligaret. Quod ubi Boisthlabus intellexit, disciplinæ militaris imperitus, imprudenter contra illum pugnam arripuit, suis ingentem ob suam temeritatem cladem inferens. nam uniuersus exercitus fusus, stratusq; est: qui superfuerant, cùm cæsos uindicare nequirent, fuga salutem quæsiuerunt, ipse cum paucis ægrè seruatus est. Hoc pacto res Illyricę sese habuerunt. Nunc de Roxolanorum incursione dicendum. Hic populus (ut superioribus patuit) contra Romanos sæpius bellum gessit, uictus tandem ictis fœderibus, pacem cum Romanis & amicitiam fecit, ut per uicinitatem et coniunctionem concordes populi coalescerent, & commercia exercerent. Erant igitur tum Tauroscythæ plures apud Constantinopolim, ab ipsis dediti, & auxiliares. Discordia itaque Scythijs contra Romanos orta, ita accidit, ut res ad uulnera & cædem ueniret. Inter cæsos uerò unus primorum inuentus, occasionem præstitit, ut eius terræ princeps contra Romanos commoueretur: statimq; confectis nauibus admodum multis, quę apud eos Monoxyla uocantur, de solido scilicet atque uno ligno, bellum atrox Romanis mouit, impositis nauibus uiris immenso penè numero. Rex ubi Propontidem ingressi sunt, oratores obuiam mittit, iubentes arma deponere: Curaturum regem de remedio, si quo malo affecti essent. Barbarus arroganter legatos excepit, uerba arrogantię & iactantię plena dedit, minusq; honorificè dimisit. Imperator desperatis pacis cõditionibus, & ipse ad naualem se pugnam apparat. Sed quia classis propè non erat quæ terras tueretur, comparatis quibusdam triremibus & onerarijs, liquidum ignem copioscè illis imponit, ac scaphis barbaricis opponit. Ipse præsens ac suprà in portu quodam sedens, præcepit Theodorocanum tres triremes accipere, ac Barbaros in pugnam irritare. Sed hic non pugnę initium, uerùm nauale certamen molitus, scaphas quasdam Barbaricas incendit igni liquido, quasdam dimersit, unam uerò comprehendit. In quã insiliens ipse, alios ferro cędens, alios territãs in uincula consternatos accepit captiuos. Postquã tam fœliciter cessit trium triremiũ in aduersarios progressio, alijs quoq; onerarijs Imperator signũ dedit pugnæ. Quas ubi Barbari eductas aduentare cognoscunt, ordines soluũt, puppibusq; obiectis in fugam uertuntur. Sed & uentus illis aduersus, qui repentè ortus ex Oriente in Occasum spirans, tempestatem ingentem mouit: qua multæ Barbarorum naues, pars fundo traditæ, pars scopulis ac saxis allisæ confractæq; sunt. Subsidia uerò illorum, partim unda absorbuit, partim insidens turba militaris in ripis corripuit, tempestate ereptos. Sic igit deuicta Barbarorum multitudine, Imperator ouans ad regiam redijt. Sed Turci, aliud Barbaricum genus, hoc tempore Romanos infestare cœpit, totam Asiam peruagari incipiens, & breui tota Orientalis plaga in eius ius deuenit, & usq; ad obiectam Byzantino freto continentẽ peruenit. Quod latius inferius scribemus, cùm de origine Turcorum, & quo pacto ex Asia in Europam migrarũt, narrationem prosequemur: ubi scitu digniſſima ex receptis autoribus enarrabimus. Tum Patzinacę etiamnum Scythica natio, & populosa, ultra Istrum habitans, in Europę partem cõmota est. Erat tunc gentis princeps Tyrach, uir ut in hac gente illustris, ita moribus sęuis & asperis. Alter uerò gentis dux Cegenes, si genus spectes ignobilis, industrius uerò & strenuus, multisq; in bellis summa cum laude uersatus, & ob id populo percharus. Quem Tyrach occidere parauit, multis insidijs hominem aggressus. Idcirco duabus sibi tribubus adiunctis,

quum

quum omnes numero essent xiij. Istrum trajcit: & cum Romanorum fines attigisset, transfuga ad regẽ se proficisci pręsidi prouinciæ memorabat, ac se non inutilẽ pollicebatur. Imperator Scythas adducere iubet præsidem. Cegenes in conspectũ regis perductus, salutifero baptismate accepto, inter patricios cooptatur. Sunt etiã cæteri, qui cum eo uenerant, lauacro sancto abluti. dehinc expeditionem faciens in terras Istro finitimas, fluuiũ transgressus, eos qui sub Tyrach erant infestauit, multarũ rerum pręda abacta. Incensus itaq; ira Tyrach, legatũ Imperatori mittit, accusans eum quòd desertorem gentis suæ susceperisset. Et nisi profugũ à gentis suę molestatione prohibeat, ac sibi tradat, adfuturũ se ilico cum immensa multitudine uirorum, qui omnia tumultu bellico impleãt. Cui Imperator, nec proditorem ad se uenientem prohibere, nec ulcisci insidiatores se uelle asseruit. Tyrach itaque quoniam hyems instabat, & Ister frigore congelabatur, cum tota gente Istrum pedes transijt: direptisq; Romanorum terris, obuia omnia corrumpebat. Imperator præsidi prouinciæ & Cegeni suppetias misit. Patzinacæ sanè, reperta esculentorum ac uini copia aliorumq; pòtuum ex melle confectorum abundantia repleti, ueluti insatiabiles, morbum contraxerunt intestinorum, quem Cœliacum uocant: quod ex transfuga Cegenes intellexit, atque ideo Romano exercitui hostes inuadere suadet. Barbari Romanorum in se aduentum uidentes, morbo correpti eiulabant: ac timore perculsi, abiectis armis supplices facti sunt, Romanisq; sese dediderunt. Sed aliqui ferro obtruncantur, aliqui in seruitutem auro ueneunt: reliqua turba, quæ utilis fore putabatur arma ponentes, in Bulgarorum terras, quæ penè desolatæ fuerant colonis, iubente Imperatore imponuntur. Tyrach cum primoribus gentis Imperatori adductus, accepto diuino baptismate, splendidis dignitatibus honestantur. Cæterùm cùm bellum Romanis ea tempestate cum Turcis in Oriente esset (ut paulo antè diximus) electis xv. Patzinacarum milibus, hisq; armatis ac equis donatis, præpositisq; ex eodem genere ducibus, Chrysopolim transire, ac deinceps Hispaniam (ordinato ipsis itineris duce) iussi sunt proficisci. Sed cùm iuxta Damatrin uenissent, constiterunt, ulterius pergere recusantes: imò retrò abeuntes, cùm ad fretum usq; peruenissent, cum equis trãs fretantes circa S. Tarasij templum, statim ordinato agmine incedentes cognatos suos conuenerũt. Quibus adiuncti, in finitimis Istro terris castra posuerũt: ac facto impetu Thracias populabantur. Sæpe ueròab Imperatore missis contra eos exercitibus, prævaluêre Barbari, qui per omnem Thraciam ac Macedoniam hostiliter incursantes, prædas abegerunt, donec cũ Romanis, fœderibus pacati quieuerunt. Sultanus uerò in Oriente nunquam cessauit terras atque urbes Romanorum uexare, alias spolians, alias excindens, ac in eas colonias deducens. Quare magna Orientis pars orthodoxis est ablata à Barbaris, quibus facilis aditus in Romanos fines dabatur, quòd licet Imperator tributa gẽtibus præscriberet, nulla tamen pręsidia posuit. Exhauserat enim imperatorios ac publicos thesauros: & ob id pecunię indigus, turpissimis exactionibus prouincias expilabat, & ex nouis uectigalibus substantias prouincialium corradebat. Nec tamen terras tuebatur, nec quibus oportuit publicas tribuebat pecunias, nec quantum debebat, nec quando decebat. Nullum autem opus egregiũ extruxit, solam ædificauit domum quæ Manganorũ uocatur. Quod ædificium propter amicam suam Sclerenam cœpit, ut illa eum conuenire posset, & conuiuere, in domo Cynegij tunc habitantem, prętextu sacrę ædis extruẽdę: nam totus erat libidini deditus. Zoe etenim tum Imperatrix iam tum septuagenaria decessit, quam effœminatè deplãxit. Sed iterum amore perditus cuiusdam puellę, ex Alanis in obsidem Romanis datę, primatis huius gentis filię. Quam in aulam inducit, Augustamq; appellat, regiamq; familiam addidit, largos abundè sumptus subministrans. Et nisi Theodora regina obstitisset, pudore & uerecundia abiecta, quaternas cum ea nuptias celebrasset, Imperatricemq;

dixis-

dixiſſet. Sed non durauit illi regius honor rege mortuo: ſed fortuna mutata, in priorem obſidis ſortem recidit. Paſſus eſt autem inſidias Imperator, quas illi Romanus Belas machinabatur, uir plebeius, lingua titubante, qua cunctis ſæpe riſum ciebat: ſed fraude plenus & ſimulator maximus, naturæ uitiũ dolo obſcurabat. Mirum itaq; illo rex oblectabatur, audiens loquentis errata in articulatione uerborum: eiq; adeò factus familiaris, ut omni tempore liberum ad principem haberet aditum. Nec ei gynecæũ occludebatur, ſed omnia illi erant peruia. Affluebant illi utrinq; diuitiæ, & ex triuio breui in ſenatorium ordinem eſt arreptus. Dehinc imperium quoq; uir ineptus affectauit, ſi Imperatorẽ occideret. Quos itaq; ab Imperatore uidit alienatos, in hoc arcanũ adducit, multos incitans, ſpe magna arripuit. Et cùm illi liber ſemper pateret diu noctúque ad regem aditus, facillimũ putabant Imperatorẽ poſſe occidere. Patraſſet ſanè nefas, niſi conſcius quidam regi hoc indicaſſet. Deprehenſus igitur cum enſe quo erat Imperatorem aggreſſurus, uulneratur, ſed non letaliter. Quandoquidem per indulgentiam rex illi nihil potuit moleſti inferre, uolens per hoc magnanimus uideri, cùm minus prudenter faceret: conſcios uerò omnes puniuit. Ob incontinentiam aũt mox cùm rerum potiretur, articulari morbo comprehenditur, primùm factus podagricus: & uſq; eò morbus paulatim auctus, ut neq; pedibus conſiſtere amplius poſſet, ſed aut ferebaꝰ lectica, aut innixus baculo ambulabat. Progreſſu temporis manus quoq; uſum ſuum amiſerunt, articulorum uſu penitus deſtitutus. Tandem pleuretide correptus, finem uitæ ſibi adeſſe cognouit. Ob id magnates, & qui primas partes apud Imperatorẽ habebant, ſuadent ut de ſucceſſore cogitet: quòd illud admodũ neceſſariũ eſſe uideret illis qui cum eo annis aliquot uixerat familiarius. Inter hos erat uirunculus quidã Ioannes Rationarius, ignobilis genere & obſcurus, in expediendis negocijs ineptiſſimus, nec literis ad neceſſitatem edoctus, cui omnẽ publicorum adminiſtrationem negociorum Imperator commiſerat, tanquam conſiliariorũ principi. Cùm ante illi fuiſſet uir genere, ratione & prudẽtia planè contrarius, Lichudes nomine, qui cũcta adminiſtrabat: ſed quòd Imperator in ijs quæ decentia non erant non aſſentiret, à publicarum rerum functione eum depoſuit, Iohanni gubernationem credens, ne ab ijs quæ decreuerat impediretur. Egreſſus igitur urbem Imperator, de ſucceſſore cum ſuis cogitans, cùm Theodoram omnia celaret, ipſa regiam magnam ingreditur, Regio ad ſe accerſito fatelitio: ad quam etiam Senatus quoque confluxit, qui eam Imperatricem declarauit: utpote ad quam hæreditario iure principatus pertineret. Hoc ubi Monomacho ſignificatum eſt, maximo affectus dolore, quàm diu uixit (quod admodum exiguum erat) ſuſpirijs ac mœrore contabuit, & ilico defecit: cùm annis imperaſſet duodecim, menſibus octo: in Mangana, quam extruxerat, ædeſepultus. Hæc ex Zonara.

Ioãnis Rationarius

Lichudes

THEODORA IMPERATRIX.

POST Monomachum & Zoen, imperium iterũ ad fœminam Zoes ſororem Theodorã redijt, quæ prius cum ſorore (ut ſcripſimus) regnauit: idq; auxilio amicorum eunuchorum paternorum, qui potentes erant. Accepto itaq; imperio, Imperatorem negocijs præponere noluit, poteſtate lætata, quoad uixit in regno penes ſe retinẽs omnium rerũ gubernationem: à ſuis ita admonita, quos primarijs præfecit magiſtratibus. Ciuilium uerò rerum iuriſdictionem Syncello Leoni, qui Paraſpõdylus uocabatur, tradidit, qui prius Michaeli Imperatori ſeruierat. Ipſa uerò dignitati præſidebat, & per ſeniores ius dicebat, ſtudebatq; gratiæ multitudinis, ſedulam legum habens curam, decreta & ſententias ferebat. Veſcebatur autem publica & communi ratione, fœlixq;

fœlixq; erat ſub ea Reſpub. Nec enim in eam quiſquam coniurationem molituseſt,nec præſtabantur à ſubiectis negligenter quę iuſſi erāt. nec ulla ſub Romanis natio tumultuata eſt,ſed erat undiq; temporis ātrquillitas, ac omniū rerum ubertas,domi foriſq; ociū ac quies,terra ipſa fructus abūde ſubminiſtrante, adeò ut neminem fœminei pœniteret imperij: ſed ſerò, ac annis iam plena, rerum eſt potita Imperatrix,eundem imperandi tenorē ac modum in annis habens. Erat enim corpore robuſto,quod facilè labores tolerabat. Sed cùm iam uergeret in grauescentē ætatem,morbo iliaco laborare cœpit:qui morbus grauiter eam moleſtabat,adeò ut omnes ſui ſpē de eius ſalute amitterent:licet monachi quidā multa adhuc uitæ tempora uanè pollicerent: ut eſt ſuperſtitioſum genus hominum. Conuenientes itaq; ſenatores & cæteri,conſultabant quemnam in principatū ſubſtituerent, qui ipſis & facultatem & fœlicitatem conſeruaret. Viſus eſt igitur huic oneri aptus Michael militaris uir,Byzantij quidem ortus,ad negocia uerò imperialia ob naturalē ſegnitiē ac ſimplicitatē,ac annorum grauitatē ineptus, Iam capularis ſenex erat,& morti proximus. Suadēt igitur reginę,hunc potiſſimū imperio præficere. Iſaacium namq; Comnenum uirum fortiſſimū exercitui prefecerat. Et prius multi,antequā regina rerum potiretur,Nicephorum quendam,qui Bulgarię preerat,Imperatorē optabant. Sed hæc ilico Michaelē imperiali diademate cingit,prius ſacroſancto accepto iuramento ab eo,ne quid in adminiſtratione iſta præter Senatorum ſententiam cōmitteret. Vix illa perfecta ſunt, cùm ſpiritus & uita ipſam deſerunt, cùm anno uno ac menſibus nouem præfuiſſet. Ex Zonara hæc excerpta.

Monachum ſuſp. ſtultissimum genus ſtatuunt

AD LECTOREM.

Reuertendum eſt itaque nunc ad Germanos Imperatores, ut tempora quantum poſſumus iungamus. Nam Hermannus Annalium ſcriptor (ut ſuprà monuimus) Henricum *III.* tradit legatos ad Græcum Imperatorem miſiſſe,qui fœminā imperio præeſſe inueniebant. Sigebertus aūt Heuricum *III.* tradit imperaſſe,cùm Monomachus Cōſtantinopoli imperaret. Cōiunximus igitur totam hanc familiam Zoes & Theodoræ, ſcripturi nunc Germanos; poſt auum Conradum prius ſcriptum patrem & filium; ut bona ſerie omnia intelligantur.

HENRICVS III▸ IMP▸ AVGVST▸ NIGER, PIVS DVX FRANCONIAE ET COMES IN KALAVV.

HENRICVS huius nominis *III.* (nam aliqui primùm excludunt à Cæſarum catalogo, quòd Romam non adierit) Conradi Imperatoris ex Giſela nobiliſſimi ſtemmatis fœmina, filius, non gener, ut perperam quidam & fabuloſè commemorant, genealogias principum non ignorantes. Ob maternam enim hanc originem,uiſum eſt imperium ad antiquum redijſe germen. Viuo patre conſors imperij adſcitus, ac Romanorum rex deſignatus, ab electoribus confirmatus eſt. Princeps humanus, natura facetus, hilaris & largus, hoſtibus tamen ſæuus. Defuncto patre,mox in Bóemos rebelles copias ductauit, quòd annuum cenſum, centum ſcilicet boues electos, & quingentas argenti marcas debitas & promiſſas,non perſoluerent. Sed periclitatus in ſyluis, quæ ueluti clauſtra Boemiam cingunt,ſectis arboribus & inciſis, multisq; militibus qui iam redire nequiuerant ceſis,irrito conatu remeare coactus eſt. Sed paratiore inſtructus exercitu,denuò hoſtes aggreditur,gentemq; attriuit, ac ducem eorum Vratislaum cepit. Quem mox coëgit mille & quingentas argenti marcas, trium ſcilicet annorum cenſum perſoluere, obſides dare, & ad

Giſelæ

Pater mortuus eſt Trajecti anno 1039. in Pentecoſte. Lambertus Schafnaburgenſ.

Anno 1040.

Anno 1041.

& ad deditionem Ratisbonam uenire, regnum tributarium faciens, ut ex Annalibus Boemicis Cosmi Pragensis Decani liquet: licet Petrus Hungariorum rex subsidia duci contra Cæsarem misisset, qui mox auxilio Cæsaris egebat. Nam Petrus tum rex Hungarorum, cùm externos plus dilexisset Hũgaris, indignationem suorum incidit. Qui anno regni eius tertio conspiratione facta, eum regno deturbarunt, Aba rege iuuãte. Petrus fugiens in Bauariam, Henrici Cæsaris opem petijt. Quod ubi Aba rex (quem Ouonem cæteri uocant) intellexit, missis legatis Cæsaris animum explorantibus, hostem expertus, coacto exercitu in utraq; ripa Danubij Austriam depopulatur, & Bauariam. Cum ingenti præda & captiuorum numero in Hungariam reuersus, etiam prius Carinthia spoliata. Indignatus idcirco Cæsar, qui in absentia ab Hungaris immeritus talia erat passus incommoda, consilio Principum magnis collectis copijs Hungariam ingreditur, præmisso Vladislao Boemorũ duce. Qui cõfinia Hungarorum ingressus, populatus est ea. Hungari missis oratoribus cũ magnis muneribus, Cęsarem rogarunt, ne Petrum regno induceret: polliciti sese captiuos cum omni præda ablata restituturos. Gerebat tum bellum Henricus contra Gotefredum Lotharingorum ducem. Res itaque in aduentum suum in Bauariam suspensa est. Dehinc data opportunitate, Cæsar cum exercitu Hungariam ingressus per Sempronium, quod hodie corruptè Suppronium appellatur, Rabam fluuium (licet inundasset) quibusdam Hungaris ductantibus, tandẽ traiecit. Aba rex in laurino, quod rectiùs Scaurinũ nominatur, cum magno exercitu certus penè de uictoria, Cæsarem expectat: commisso q; prælio, Aba rex uictus fugit in uillam quandã, in qua à suis crudeliter est iugulatus. Quamuis ingens etiam Bauarorum turba eo prælio ceciderit, ut etiam locus ille Alamanica lingua insignitus Verloren Bayren. Hungarica autem Vestnempti uocetur etiam hodie. Dehinc Albam regalem ingressus Cęsar, Petrum denuò insignibus regijs decorauit, regnoq; restituit: tum Ratisbonã remeauit. Sic Hungariam uarijs motibus agitatam sedauit, ac quietam reddidit. Sed rogatu (ut fertur) Alberti Marchionis Austriæ, cuius leuir erat Petrus, & quem plurimũ dilexit. Sub id tempus Gisela Cæsaris mater carnis debitum soluens, Spirę sepelitur. Ac æstas pluuiosa peneq; hyemalis, magnam frugum & uindemiæ penuriam facit, famemq; ac crudelem pestilentiam generat. Cæterùm maior longè turba Romæ orta est ex discordia pontificum, ob tria scelestissima & teterrima monstra. Nam Benedictus ix. Syluester iii. & Georgius vi. põtificatum mercabantur, uendebant, diuidebant: & quæcunque ambitio aut luxus postulant, impunè exercebant. Ob id exercitus Cęsar, ingentibus copijs Romam uenit, ecclesiasticam dignitatem compositurus, quam obsidione cinxit. Dehinc ualido exercitu ingressus, celebrata Synodo, multa decreuit: deiectisq; illis teterrimis monstris, Suidegerus secundus Babenbergensis antistes, natione Saxo, sed multæ pietatis ac religionis præsul, inuitus & reluctans summus pontifex creatur ab Imperatore: qui pòst Clemens ii. dictus est: à quo Henricus cum coniuge Hagnete benedictione imperiali consecratur, Augustusq; ac Imperator uictoriosus acclamatur, insignibus imperialibus condecoratus. Sunt tum Romani ciues à Pontificum lectione iureiurando, nisi cum assensu Imperatoris, prohibiti. Fertur, quòd eodem conuentu Imperator cum omnibus regni sui optimatibus, ducibus, marchionibus, & episcopis id suadentibus, Vratislaum tam Boemiæ quàm Poloniæ præfecerit, ac regalem circulum capiti eius imposuerit, quali diademate hodie adhunc utuntur. Cùm Romæ aliquot dies summa cum gloria peregisset, demissa exercitus parte, Capuam ipse profectus, Calabriam à Sarracenis purgauit, castella rebellantia solo æquauit, Rauennati ecclesiæ Himifridum cancellarium suum præsulem dedit: in qua terra Agnes Imperarrix filiam peperit. Pacata itaque Italia, Imperator ingressus, uix Germaniam attigit, cùm Clemens pontifex Romanus ueneno (ut fertur) intoxi-

Henricus Tertius, cùm didicisset, quòd monialis quædam clericum amatum per nivem portasset ex aula, rem illam nemini patefecit. Postea verò, mortuo quopiam episcopo, accersivit illum clericum, et ad eum dixit: heus tu, accipe istum episcopatum, sed posthac vide, ne equites in dorso mulieris. Vacante etiam abbatia quadam, accersite illi monialis dixit: accipe tu istam abbatiam, verùm cave, ne unquam portes clericum equitantem. Describunt istud Ranulphus lib. 6. cap. 21. Malmesburiensis libro 2. cap. 67. Vincentius libro 25. cap. 18. Et ex his citat Theodorus Zuingerus in Theatro, voluminis 12. libro 4. pagina 2801.

intoxicatus perijt. In cuius locum imperator Brixiensem episcopũ Poponem & Aquileiensem Patriarcham, Romam mittit. Qui benigne susceptus, Pontifex creatur, & Damasus cognominatur, paucis diebus uixit. Per legationẽ igitur rogatus imperator ut ecclesiæ prouideat, Brunonẽ Tullensem Antistitem Romam mittit. Qui suasionibus Hildebrandi monachi, pontifex à clero tandem eligitur. Vir sanctimonia uitæ celebris (cui postea nomen Leo IX) ex Alsatia genitus, ex comitibus de Dabisburgo, ut pleraque hodie adhuc testantur monumenta: potissimum monialium monasterij S. Crucis, quod nuper defecit, & alia sacra loca ab eo dicata. Hic à Nortmannis circa Beneuẽtum captus, tamen non sine honore Romam remissus est. nam maximũ illuc exercitum imperator miserat, qui Apuliam tueretur. Fuit hic Bruno Pontifex Apostolicus Mogũtiæ cum imperatore in synodo, quæ illic pulchris cerimonijs magna hominum frequentia colebatur. Fuit & Ratisponæ cũ imperatore, cùm diui Dionysij reliquias (de quibus dubitabatur) astantibus Parisiorum legatis, approbaret, & corpus S. Vuolfgangi à tumulo leuaret. Inde est cum imperatore Babenbergam profectus, priuilegia ecclesiæ confirmans & augens. Tum Vuormaciam simul concesserunt, natale Dominicum simul celebrantes. Vbi quædam inter Apostolicum & Moguntinum Archipræsulem contentio suborta est. Sed Metropolitano sua iura defendente, cessit Apostolicus honorificè. Hinc reuersus est in Italiam, quinto Pontificatus sui anno diem claudens. In cuius locum Gebehardus Bauarus Eistatensis episcopus (uel, ut alij tradunt, Laureacẽsis) sufficitur, Victor II. dictus. Cui cùm olim sacrificaret Diaconus, in calicem suffudit uenenum: sed cùm leuare nequiret, dæmonio uexatus, crimen tandem fatetur. Calix autem cum sacramento in quodam altari includitur. Imperator autem Henricus & rex Galliarum Henricus, conueniunt Metis, & pacem fœdusq; iuramentis firmant. Henricus autem imperator dehinc contra Balduinum profectus, qui Scaldo fluuio superato fugit: Imperator ipsum insequutus, Lambertũ Balduini comitem ac satellitem, cum multis Flandrensium primatibus intra Tornacũ obsessos capit ac perimit, omnia circum adiacentia loca populatus. Godefridus ad deditionem imperatoris Aquisgrani uenit reconciliatus. Balduinus obsides mittit, & pactum cum imperatore facit. Dehinc in Saxonia in Merseburgo cum rege Danorum conuenit, Conradumq; Baioarię ducem suo ducatu priuauit. Mortuoq; Ottone Sueuorum duce, Ottonem Sueuiæ ducem de Schuueinfurt præfecit. Quod patriæ meæ in qua genitus sum, non exiguam laudem reputo, licet hodie Imperio subsit. Filiumq; pòst paulo Henricum quinquennem, multorum Principum suffragio regem Aquisgrani creauit, Bauariæq; ducatum illi contulit. Dehinc iterum in Italiam progressus, ut quędam emendaret. Nam Godefridus dux illi iterum rebellis, Beatricem imperatoris sororem, post mortem Bonifacij Mantuæ Marchionis, primi mariti, clam Italiam ingressus, sibi uxorem rapuit. Quæ imperatori haud longè à Florentia occurrit, deditionem mariti sui faciens: sed custodiæ mancipatur. Et ideo filius eius Bonifacius uenire recusauit, qui breui pòst obijt. Mathildem insuper ex sorore neptem, quę Azoni Estensi nupsit, & multa ecclesiæ donauit, pro matre intercedentem exaudiuit, utrisq; reconciliatus. Fuit hæc paternarum maternarumq; opum hæres, quæ iura dabat Lucæ, Parmæ, Regio Lepidi, Mantuæ: ac ei Italiæ parti, quę in potestatẽ Pontificum postea testamento Mathildis uenit, ac patrimonium Petri uocitatur. Gebehardo insuper Ratisponensi episcopo, patruo suo, quem plurimum dilexit, & contra Hungaros rebellantes cum exercitu misit, licet occultè contra imperatorem multa moliretur mala, & ab eo esset custodiæ mancipatus, tamen ei misericordia motus ignouit, & ab exilio uocatum pristinæ sedi restituit. Cùm itaq; multas undiq; in omnibus penè prouincijs calamitates cerneret, famem, pestem, terræmotus, bella, Principum discordias, ciuium factiones innumerabiles, in-

uitato Pontifice Romano in Saxoniam, cœpit de morte meditari, & pro delictis satisfacere: restituens prædia & bona multis, quibus abstulit. Veniam petijt ab ijs quos læsit: à quibus ipse læsus fuerat, crimina remisit. Deín & imperatrici & filio Henrico iniunxit, ut omnibus satisfacerent, qui ab eo iniustè essent afflicti, ægritudine correptus est: & ut aliqui tradunt, grandi panis portiuncula suffocatus est, in Saxonię oppido Bottenfeld dicto. Sed uitam concluſit *III.* Nonas Octobris, anno nostræ reparationis *M. LVI.* ætatis suæ *XXXIX.* Regni decimooctauo, Imperij decímo. Regía pompa Spiram delatus, in æde Diuæ uirginis à se constructa, sed imperfecta, iuxta patrem & matrem sepultus: Pontifice Romano præsente, & filio Henrico *IIII.* puero tunc septenni, ac imperatrice. cui filius à primoribus regni ad educandum commendatus est.

Alij locum nominant Bordfeld, alij Goslar.

Habuit autem duas uxores, primam Regis Anglorum Cynitonis filiam, quam patre uiuente duxerat: & ob suspicionem adulterij repudiatam, in cœnobium monialium adegit. Alij uerò tradunt, eam tantum sponsatam, priusquam matrimonium consummaret in Italía, cùm rediret Conradus imperator ex urbe, peste correptam perijsse, cum multis alijs principibus, dictamq; esse Chunegundim. Alteram Hagnetem, nobilissimi Pictauiæ Principis, & Aquitaniæ ducis Gulielmi filiam, fœminam longè prudentissimam. Cum qua nuptias celebraturus in Ingelheym, quum immensa histrionum & mimorum affluxisset multitudo, omnes abegit, & in eorum locum pauperes & egenos accersiuit. Hæc tres illi filias peperit, primam Iuditham scilicet, quam Andreas Hungariorum Rex filio suo Solomoni despõdit. Mathildim alteram, quæ Rudolpho Comiti & Duci Sueuorum nupsit, quæ non diu uixit. Tertiam Itham, quæ data est uxor Luipoldo *IIII.* eius nominis Austriæ Marchioni, & Duci Sueuiæ Quin. cognomento Pulchro, quæ illi genuit Diuum Luitpoldũ Marchionem Austriæ, & Poponem Treuerẽsem archiepiscopum, cuius historiam inuenies in nostra Austria pulchrè exaratam: dehinc duos filios, Henricum & Conradum Bauariæ ducem. Henricus patri succeſſit. Qui in matris tutela cùm annis aliquot esset, in discordiam cum matre uenit per Gisbertum Parmensem Italiæ Cancellarium. Vnde multa sunt subsequuta incommoda. Ob id amota est à gubernatione, procurante Hannone Colonienſi archiepiscopo. Hinc se Romam contulit, religiosissimè usq; ad obitum in uiduitate uiginti annis uiuens. In basilica Sancti Petri, iuxta sacellum Sanctæ Petronellæ sepulta. Hæc excerpsimus è libro sexto Othonis pontificis, Annalibus Cosmi Pragensis Decani, Abbatis Vrspergensis, & Hermanni Contracti, qui per hęc tempora uixit, & peculiari libello gesta Henrici conscripsit. De quo nos hoc tetrastichon:

Hungarios sternit sæuos, Boemosq; rebelles
Subiugat Henricus Tertius armipotens.
Pontificum luxus, discrimina, schismata, rixas
Tollit, & à monstris libera Roma uiget.

HENRICVS QVARTVS.

Patre mortuus est anno Christi 1050.

HENRICVS cognomento Senior, *IIII* eius nominis: licet quidam Tertium uocitant, quòd primum Regem, non Imperatorem credant: filius fuit Henrici Tertij, Franconiæ ducis & imperatoris, & Agnetis Pictauiensis comitissæ, & Bauariæ (ut uulgò loquuntur) Duciſſæ. Puer penè patre uiuente in Regem creatus, post patris obitum sub tutela matris educatus, quæ prudenter imperium filij quinquẽnio administrauit, & Fridericum quendam de Glichberga cum fratribus suis, qui in Germania cõtra imperium tyrannidem moliebantur, cum Principibus regni ad deditionem compulit: licet indies maiores surgerent in imperio tumultus, ob puerum Regem. Nam &

& Comes de Reinfeldt Rodulphus, Cõſtantienſi epiſcopo Rumoldo coadiuuãte, Mathildam Henrici regis ſororem in uxorem rapuit. Et cùm eadem tempeſtate Otho Dux Sueuorum ſine prole moreretur, ducatus ab imperatrice Rodulpho eſt collatus: qui olim uiuente Henrico imperatore, Bertoldo Comiti (cui pòſt paulo ducatus Carinthiorum committitur) erat promiſſus, annulusq; illi admonitorius ab Imperatore datus, quem Agnes Imperatrix agnouit. Sed cùm mutare nequiret ob filiam eius uxorem, Carinthiam illi cõmittit, ut iram Ducis leniret, & hominẽ alioqui factioſum placaret, quamuis fruſtrà. Quia quum iterum à rege Henrico pòſt ducatus illi auferretur, antiqua iniuria renouata, occaſionem illi dedit, ut Othonem Bauarorum ducem, qui ducatu priuabatur, & Cunradum Sueuum, qui tamen à regijs militibus prius occidebatur, ad ſeſe traheret, ut Regi rebellarent. Otho igitur in Saxonia, Berchtholdus in Sueuia, motus undiq; ſuſcitant, & odijs regem onerant, ac demum Rodulphum in ſuas partes attrahunt. Agnes Imperatrix à filio in odium concepta, qui ab eius amore quorundam conſilio alienatus erat, à tutela repellitur. Anno Colonienſis epiſcopus Henricum cum regalibus ornamentis abduxit, indigne ferens, à muliere regem gubernari, eumq́ue in ſuam cuſtodiam ſuſcepit: cùm tamen Imperatrix ob ſingularem prudentiam, grauesq́ue ac uiriles mores cunctis eſſet metuenda. Vnde ſeminarium diſſenſionis auctum eſt. Anno autem Agripinenſium Pontifex, facto procerum conuentu, oſtendit non ſuarum rerum cauſa, qui & nominis & opum ſatis haberet, ſed dignitatis communis gratia id ſe egiſſe, ut uiri uiris conſulerent: quod factum omnes laudarunt. Imperatrix relicto Bauariæ ducatu, Romam conceſſit, Italicasq; ſedes uiduitate ac magnitudine ſua, memoriaq; mariti antiquiores eſſe duxit patria Aquitania, quæ bello tum ardebat. Abiectis paulo pòſt regalibus ueſtimentis, uelo ſacro tecta, religioſè uitam finijt, Pontifici iniurias ſibi illatas conqueſta. Henricus autem adoleſcentiæ uſus libertate, Saxoniam incolere cœpit, uenationi operam dare & luxui, Principes alios contemnere, nobiles opprimere, ignobiles efferre, filias illuſtrium obſcurioribus coniugare, præſidia non ijs quibus debuit committere, licentius omnia agere, ex ſinu matris abſtractus, permiſſione illorum qui regi non miniſtrabant, ſed potius imperabant. Vnde omnium in ſe traxit odia. Qui rebellionem machinantur, conſpirationes faciunt, detractiones in Principem confingunt. Quicquid enim illi præſcribebant regi faciendum, hoc fecit. Quem uolebant, exaltauit aut depoſuit, rebus ſuis magis quàm regni conſulentes, & in omnibus queſtum curantes. Hinc effrenis adoleſcens multa præter decorem regium faciebat. Multa etiam ob iuuenilem calorem incautè loquebatur, quibus gentem ſuapte ingenio inquietiſſimam, infenſam ſibi reddidit. His diſcordiæ ſeminarijs regi inſidiatores tam uitæ quàm regni creuerant multi: licet Adalberti Bremenſis Antiſtitis conſilio, adoleſcentiæ frena laxantis, multa feciſſe crederetur. Vnde & ſeditiones multæ in Saxonia obortæ ſunt. Et Marchio quidam principum nonnullorum auxilio tyrannidem molitus, conuictus tandem & debellatus eſt. Ciuili tamen diſcordia Saxonia obruitur. Ob id ea relicta, rex cum theſauro ſuo Vuormaciam uenit. Nam ob adoleſcentiæ ſuæ ſtulticiam, oblitus uxoris, luxui adeò deditus fuit, & uitijs obrutus, ut pleriq; Principes eum regno priuare ſtuderẽt, pleriq; uita, pleriq; apud ſummum Pontificem maximis accuſationibus & grauiſſimis querelis onerarent, ac de ſymoniaca prauitate redarguerent. Inuiſus iam penè uniuerſis regni principibus, potiſſimũ pręſulibus Moguntino, Vuormacienſi, Vuirtzburgenſi, Salisburgenſi, & cęteris. Dicunt quidam Colonienſem coniurationis autorem fuiſſe. Vnde Rex multa ſibi munitiſſima caſtella, & in Saxonia & Doringia conſtruxit atq; uſurpauit, multorumq; in ſe animos magis excitauit. Qui ob has munitiones regi, & quæ aliàs inſolenter ac præter morem fecit, apertè rebellare cœpit, ac conſpirationes facere. Et cùm olim rex

Otho de Schweinfurd mortuus anno Chr. 1058.

= Anno Chriſti 1062.

Marchioni nomen fuit Dedi.

concilium celebraret, Sueuorũ dux Rodulphus, Bertholdus Carentanorum, & Vuelfo Bauariæ exierunt, uidentes malorum præferri adulationes rectis consilijs. Dehinc quidam in Regem falsas calumnias finxit. Quas cùm duello à se purgare polliceretur calumniator, subita morte sublatus est. Rex deinceps aduersariorum inimicitias minus timuit, licet in magnis foret periculis. Collectis tamen auxiliaribus copijs à Vuormacienſibus, Saxoniam ingressus, ad deditionem eos compulit: si munitiones destrueret, quas paulo antè extruxerat. Simulanter omnia acta, & Rex Goslaram ingressus, & Rodulpho & cæteris rebellibus conciliatur. Sub id tempus Imperatrix cum duobus episcopis legatis apostolicis ex urbe in Alemanniam ueniens, regem pro deprauatis moribus alloquitur. Qui se reum præsentibus Moguntino & Bremensi, alijsq; multis fatetur, emendationem uitæ promittit, ac auxilium summo Pontifici ad Symoniacos deponendos. Consiliarij Regis ecclesiastica bona iniustè acquisita, legatis pollicentur sese restituturos: idq; iuramento sacrosancto promittunt. Miserat enim biennio antè Romam rex Colonienſem & Babenbergensem episcopos, pecuniæ repetendæ gratia, quæ regi debebatur. Qui re infecta redeuntes, Regem Pontificis iussu ad satisfaciendum pro simoniaca hæresi, cæterisq; criminibus quibus accusabatur, in urbem uocarunt. Quod cùm aspernaretur Rex, Gregorius Pontifex qui Alexandro succesſerat, crebris literis regem ad se uocauit. Sed plerique illum sine regis consensu Pontificem factum non agnouerunt legitimè electum: mos enim tum erat pontifices ab imperatoribus confirmari, ut superius sæpe annotauimus. Attulit tum suppetias Rex Henricus Salomoni Hungarorum regi, quem regno eiectum restituere uoluit, sed frustrà. Accepta sorore sua Iuditha uxore Salomonis, reuertitur Vuormaciam, ingentem ex Baioaria, Alemannia, Boemia atq; Germania colligens exercitum, Saxoniam ingreditur: magnaq́ue strage peracta, uictoria potitur. Vbi Rudolphus pro rege fideliter pugnasse asseritur, ex Saxonibus octo fermè milia desiderata sunt, cæteri fuga dilapsi, uulneratiq́ue sunt. Amisit rex hac cruenta uictoria mille quingẽtos electos milites. Redijt paulo pòst ad reliquias Saxonum debellandas, munitionibus eorum solo æquatis: locatisq; præsidijs, in urbes imperiosius solito regnauit in Saxonia. Scripsit quidam carmine heroico bella, quæ in Saxonia Henricus gessit, uersu quidem triuiali (ut tempora erant) quibus quisq; maluit scribenda facere, quàm facienda aut facta scribere. Si quis & hunc incertum uoluerit legere scriptorem, operis, quod tres cõtinet libellos, initium hoc est:

Anno 1070.

Henrici regis uolo dicere prælia Quarti
Contra Saxonum gentem, sua iura negantem,
Quæ dum fallentes sociaret uiribus arces,
Plurima bella dolis fidens, commisit & armis. Et quæ sequuntur.

Est illic rex & literis & legatis Apostolicis admonitus denuò, ut flagitijs quibus accusabatur, à se repelleret, ne ueluti putridum membrum ab ecclesia disecaretur, anathemate notatis tum quibusdam suis cõsiliarijs: quos tamen ipse non à se repulit, sed cum ijs more consueto conuixit. Quod Pontificem adeò commouit, ut & ipsum anathemate feriret, potissimum, quòd Synodo Vuormacienſi adhæsisset, qua uniuersi penè Teutonici episcopi (demptis Saxonibus) interfuerant, qui Hildebrãdum monachum Papam, Gregorium dictum recusabant, nec illi parêre tam literis quàm nuncijs significarunt. Vbi uerò rex se anathemate cum suis notatum intellexit, id Pontifici non licere, apertè testatus est. Formulam abrogationis, qua Pontifex Imperatorẽ est execratus, quisquis legere uoluerit, apud Platinam in Gregorio Septimo inueniet. Sunt itaq; plerique & antistites & duces à rege alienati, qui obtemperare deinceps recusabant, & nullam regi ostendere obedientiam, quòd Pontificis mandata spreuisset: licet absens & inauditus esset condemnatus. Omnes enim regnicolas Pon-

Pontifex Romanus à iuramento regi præſtito, & ab obedientia abſoluerat. Quod magnum peperit in imperio diſſidium, adeò ut rex Henricus compelleretur etiam inuitus Romam petere, & ſummo Pontifici (qui iam iter Germaniam uerſus tendebat) adhærere, ut ſecum gratiam iniret. Apud Canuſium igitur Rhegienſis agri oppidum, rex Pontifici occurrit, triduo depoſito omni regali habitu, nudis pedibus in ſummis frigoribus ueniam cõmiſſorum rogans, ante portam Caſtri ſubſtitit humilis, Imperatrice matre et Mathilda conſanguinea intercedẽtibus, ægrè & difficulter abſolutionem anathematis aſſequutus. Dum autem in Longobardiam remearet, Pontifexqúe legatos ad Germaniæ Principes mitteret, iterum diſcordiæ ſubortæ inter primates imperij: nonnullis de regis Henrici abſolutione dubitantibus, alijs uerò pertinaciter in ſua rebellione perſeuerantibus. Rodulphum itaq; Sueuorum ducem in oppido Forcheym Romanum regem eligũt, Sigefrido Moguntino archiepiſcopo, & Adalberone Herbipolenſi Antiſtite ſuffragantibus. Nec non Bertoldo Carinthiæ duce, & Othone, in præſentia legatorum ſummi Pontificis. Ac mox Moguntiacum delatus, à Metropolitano inunctus eſt. Vbi mox ingens orta eſt ſeditio à ciuibus, qui noui Regis milites ſæuiſſimè & truculentiſſimè occiderũt: adeò, ut tam Rex, quàm Epiſcopus cogerentur altero die relinquere urbem. Cæterùm paucula, antequam hiſtoria Henrici continuabitur, de Rodulpho enarranda cenſemus. Anno Chriſti 1076.

RODOLPHVS hic non, ut Platina ſcribit, Saxoniæ dux, neq; ut Vincentius, Burgundiæ fuit, ſed Comes de Rheinfeld. Qui tamen Comitatus olim in Burgundia fuit recẽſitus. Poſt obitum Othonis ducis Sueuiæ, dux factus Sueuorum, quod Henrici ſororem imperante Agnete Imperatrice uxorem duxerat, cùm ducatus ille uacaret. Dehinc cùm aliquandiu ſub Henrico (cui omnia debebat, militaret, à Principibus (ut paulo antè ſcriptum eſt) Rex factus, non abſq; conſilio ſummi Pontificis, qui Principes Henrico contrarios à fidelitate & periurio abſoluit. Fertur præterea à Pontifice miſſa illi corona cum tali inſcriptione: *PETRÆ DEDIT PETRO, PETRVS DIÆDEMÆ RODVLPHO.*

Erat tum cùm eligeretur & ungeretur Henricus Papiæ, & alpium aditibus undique contra ſe munitis exire non potuit. Sed fruſtratis illorum inſidijs, per Aquileiam in Carinthiam uenit. Dehinc in Bauariam deſcendens, Ratisbonę multorum principum habuit conuentum, queſtus de nouo Rege (ſeu tyrãno potius) cogens exercitum ad duodecim fermè milia hominum. Inter quos erant Boëmi & Burgundiones, & magna Francorum pars, Baſilienſis, Argentinuſq; epiſcopus, Hermannus Comes Palatinus, qui tamen gener regis Rodulphi futurus erat. Habuit enim Rodulphus duas uxores, Machtildim Henrici *III* filiam, & Henrici *IIII*, Cæſaris ſororem, ex qua nullam ſuſcepit prolem. Alteràm uerò uxorem duxit Adalheidim, quæ & Adila quibuſdam dicitur, filiam Othonis Italiæ Marchionis, ſororem Berthæ, coniugis Henrici Cæſaris. E qua duos filios Berchtoldum & Othonem genuit, quos & Sueuiæ duces creauit. Sed ſine prole uterque diſceſſit. Tres autem filias, Agnetem Berchtoldi Marchionis uxorem, Mechtildim & Bertham. Mater uero, cùm maritus in Saxonia bellum contra Henricum gereret, mœrore, calamitatibus & egeſtate confecta, febre corripitur & tabeſcit, in monaſterio Sancti Blaſij iuxta Nigram ſyluam poſt obitum ſepulta. Cæterùm pleriq; conſanguinei regis Rodulphi, & magna pars militum quos fideliſſimos ſibi ſperabat, ſeſe paulatim ſubtraxerunt, & Henrico adhæſerunt. Copijs itaq; magnis Sueuiam populatus, per ſententiam condemnatis omnibus, Rodulpho adhærentibus: qui iam Saxoniam occupauit, & undique auxiliares copias contraxerat, quò poſſet manus cum Henrico conſerere. Sunt utrinq; miſſi Oratores, ut Reges conuenirẽt, & de pace à Principibus tractaretur. Cardinalis quidam in Saxonia denuò Henricum

diris deuouit: qui Pontifici Romano legatos misit, id conqueſtus. Sed Rodulphi legati illos præuenerunt, & Rodulphum ſummo Pontifici plurimùm commendarunt, Henricum autem in odium adduxerunt. Rudolphus Goslariæ habito principum conuentu, Saxoniæ & Thoringiæ pro expeditione cõtra Henricum ſumenda accepit Philippi regis Franciæ legatos, Flandrorum ſimul & Lotharingiorum ac regis Hungariæ, qui omnes auxilia pollicebantur, quæ tamen non præſtabant. Magni undiq; motus atq; tumultus in Alemannia, Alſatia & Franconia exciti: prædæ abactæ, & incendia facta. Sed & Henricus magno apparatu aduerſus Rhodulphum exercitum educens, prælio commiſſo, utrinq; multis cadentibus, incerta victoria ſterit: utrinq; etiam certatim fugientibus: Magdeburgenſis Epiſcopus in fuga occiditur, uel (ut quidam tradunt) ſuſpenditur. Vuormacienſis captus cum Hermanno Comite patruo Magni ducis, Henrico traduntur. Henricus Poponem uirum fortem amiſit, et poſt pugnam in Baioariam cõceſſit, ouans & hilaris. Sunt dehinc iterum ultrò citroq; miſſi ad Pontificem nuncij ab utroq; rege. Sed ſemper Henricus Pontifici fuit inuiſus, utpote quem toties condemnauit. Eſt ſequenti quoq; anno iterum inter utroſq; Reges commiſſa ſtrages, in qua Saxones fuſi, fugatiq; ſunt. Duxq; Boëmiæ Vratislaus lanceam Rodulphi regis inſigne uictoriæ aſſequutus eſt, quam deinceps permiſſu regis Henrici Boëmi ſemper in principijs congreſſus belli, ob ſuam uirtutem deferebant. Mox eſt ſubſequutum aliud inter reges prælium, in quo Rodulphus cecidit, abſciſſa dextra, delatus uiuus Martinopolim, quæ uulgò Merſeburga dicitur. Et cùm uulneri medicamenta afferrentur, Epiſcopis ac magnatibus (qui fortè aderant) aſtantibus, truncum manus abſciſſæ intuitus: Rectè, inquit, mecum actum eſſe ingenuè fateor: hac enim fide Domino meo, & iuſiurandum ſacramento dedi, ac turpiter (uobis ſic ſuadentibus) uiolaui, condignam accipio periurij mercedem. Ecce in quod me, ueſtra monita ſequentem, collocaſtis ſolium: ſatius fuiſſet, fidem ſemel datam ſeruare integram & illæſam. Sic tanquam alia uulnera non ſufficerent ad mortem acceſſit huius membri mutilati pœna: mox deinde mortem oppetijt, ut hac pœna & illo mortis genere agnoſceretur culpa: regali pompa ſepultus. Quod cùm pleriq; ægrè ferrent, regiq; Henrico indignum eſſe diceretur, quererenturq; non decere tyrannum regijs inſignibus mortuum etiam honorari: Sinite, inquit Rex, eum ita ornatũ ſepeliri. Vtinam omnes mei aduerſarij eo ornatu ſepulti iacerent. Suſtulit hinc ducatũ Sueuiæ Berchtoldo Marchioni Zaringiæ genero Rodulphi, ac Comiti Friderico de Stauffen, uiro prudenti ac ſtrenuo, unà cum filia Agnete contulit, ſimulque dux Sueuorum & gener Cæſaris efficitur. Hinc multi Italiæ & Germaniæ Epiſcopi Brixiam conuenientes, decreuerunt Hildebrandum monachum, qui ſe Gregorium Septimum appellauit, pontificatu abdicandum: quòd & legitimè ſine conſenſu Regis electus non eſſet, & Regem nullo exemplo, anathemate præter omnem cauſam perculiſſet: ſurrogantes Rauennatem Archiepiſcopum Vuigbertum, æmulis Demens appellatus, qui Clemens eſt dictus. Henricus itaque Rex magno exercitu Italiam ingreſſus, Romam obſedit biennio, haud paruis incommodis urbem infeſtans, omnibus euaſtatis ac deſtructis, donec eam caperet, & Hildebrandum (qui in faciem eius uenire noluit) fugaret Salernam: ubi diem ſuum obijt, à Romanis etiam abdicatus. Henricus autem cùm magnam Apuliæ partem cepiſſet, Campaniam aduenit, à Romanis uocatus, ut urbem & ciues omnes in ſuam fidem acciperet, & Pontificem electũ confirmaret. Vrbem ſplendido apparatu ingreſſus, Clementem in ſedem Pontificis collocauit. Ab eo dehinc ipſe cũ uxore Bertha inunctus & Imperator Auguſtus acclamatus, in Lateranenſi baſilica, Gregorio tũ in Adriani mole profugo & latitante. Sed liberatur à Roberto Guiſcardo, id eſt, errone ſeu gyratore. Ob ſterilitatem enim patriæ Nortmanniæ profugus, Comes Apuliæ factus eſt: quum Pontifi-

Anno Christi 1080.

Roma capta anno 1083. 4. nonas Junij.

cem

cem Salernam deduxiſſet, ex animi dolore mortuus eſt. Prius tamen (ut tradit Vincentius) imperatorem uinculo excommunicationis per ſuum confeſſorem abſoluens. Tum pacata Italia urbem relinquens Imperator, cùm Germaniam attingeret, magnas inter Principes reperit diſſenſiones, & urbem Auguſtam à Vuelffone Baioariorum duce occupatam, eiecto Sigefrido Epiſcopo. Quam mox Imperator recuperauit reſtituto priore Epiſcopo. Saxones præterea in Orientali Francia cum Alemannis rege abſente conuenientes, non ſine clade prouinciæ diſceſſerunt, bellumq; inter Conradū ducis Boëmiæ fratrem, & Luitpoldum Auſtriæ Marchionem commiſſum eſt: ſimiliter inter Alemannos & Baioarios.

Ad hæc Hermannus quidam potens ac nobilis ex Germania à Saxonibus, Rex (Rege abſente) conſtituitur ob ſuas diuitias. Qui ex Lotharingia ac Germania copias educens, Franciam Orientalem hoſtiliter inuadit, paruo tamen damno illato. Vnde mox tam à ſuis quàm alienis deſpectus haberi cœpit, regiumq; nomen, ac dignitatem cum diuitijs ac uita amiſit. Nam cùm à Saxonibus eſſet (neſcio ob quod delictum) abiectus, ad Hermānum Treuirenſem archiepiſcopum, qui eius etiam farinæ erat, cōfugiens, cùm inter uenandū caſtellum quoddam ſatis munitum porta aperta inueniſſet, quod tamen præſulis erat, experiri uolens robur militum, prælio eos aggredi tentauit: qui partim fugiebant, partim ad arma proſilierunt. Fœmina uerò quædam turrim occupauit, & grandi ſaxo Hermannum regem in terram proſtrauit: qui mox animam exhalauit, & turpiſſima morte ſic occubuit, Metis ſepultus. Sed nec deſtiterūt Saxones ab odio in Regem ſuum, quin de nouo excitando cogitarent. Tum eſt Marchio quidam Eggibertus Imperatoris conſanguineus, armis ſtrenuus & ditiſſimus, in Saxonia contra Imperatorem in tyrannidem excitatus. Licet Imperator à Saxonibus iam eſſet receptus quiete, & pax communi conſenſu conſtituta. Sed tyrannis illa mox extincta eſt. Quum enim Henricus Saxoniam popularetur & cuncta euaſtaret, Eggibertus autem in quodam molendino deprehenſus, à Cæſarianis turpiter eſt occiſus, cùm uix annis quinq; tyrannidem exercuiſſet, & obſidione urbem quandam expugnare fruſtrà conaretur. Saxones uerò imperatore abſente in Franconiam irrumpentes, Vuirtzeburgum obſident, & tandem imperatore occurrente, cum eo confligunt, in loco qui hodie patria lingua Bleychfelt appellatur. Victoria hoſtibus ceſſit, qui Adelberonem Antiſtitem reſtituunt, & urbem præſidijs muniunt. Sed redeunte cum ingenti exercitu imperatore, urbs recuperatur: & pulſo Adelberone, Meginardus reſtituitur. Adelbero diu in exilio uiuens, monaſterium in ſuperiori Auſtria conſtruit Lambach, ac illic moritur ac ſepelitur. Imperator itaq; rurſus Italiam ingreditur, ſeptemq; penè annis ſingula diſquirit, quum illius & Berthæ primæ coniugis filius Conradus patri fit rebellis, quem Italiæ præfecit. Quocirca poſt reditum Henricus eo neglecto, quamuis maiore natu, iuniorem Henricum Quintum regem creauit ac coronauit. Vnde Conradus plus indignatus, accepto quodam ſecum Conrado uiro prudenti & ſtrenuo, ex ordine familiarium patris, Italiam occupat, conſilio Mathildis accedente, Regis nomen & dignitatem nouem penè annis obtinuit, ſemper tamen ſeruata debita in parentem obſeruantia. Nec enim unquam indignum uerbum contra genitorem ſuum palàm auditum eſt: miræ religionis, in omnes humanus & miſericors, præcipuè in milites pauperes quos benignè fouit & aluit: ob id omnibus amabilis. Et cùm ſibi cœlibatum cōſtituiſſet, coactus penè eſt Rogerij Ducis Siciliæ filiam ducere uxorem: qua cum coniunctiſſimè ſimul & caſtiſſimè uixit. Princeps cunctis animi uirtutibus præditus, corpore procero, ac forma decora, omnes æquè patris familiares ad ſe uenientes perhumaniter alloquens. Machtildi religioſæ & nobiliſſimæ matronæ coniunctiſſimus, utpote qui etiam ſanguine illam contigerat. Tandem immatura morte, uenena

Kōjſor Knoblauch electus Islebiæ anno 1082.

Anno 1099.

Conradi laus.

(ut aliqui putant) ſublatus. Quod iuſto Dei iudicio acciderat, ne parricida fieret, & fraterna bella homines in multas calamitates abducerent. Ferre enim nõ potuiſſet Conradus primogenitus, Henricum minorem natu ſibi in regno præferri. Sed poſt huius obitum mox pax ſequuta.

Interea ingens hominum multitudo excitata, Hieroſolymam petiit. Quam quidem peregrinationem antea inauditam nec uiſam, oſtenta portendebant: Immenſa ſcilicet uermiculorum uolantium ignotorũ (licet papiliones quidam putent) in aëre multitudo, quæ duo triaúe in longitudine miliaria occupauit. Tandem Gotefridus Dux Lotharingiæ, omnibus bonis ſuis in nummos redactis, uir armis & ingenio clarus, ut Dominicum ſepulchrũ ex faucibus immaniſſimorum eriperet Turcorum, coacto exercitu emenſus Pãnonias ac Bulgarias, Conſtantinopolim peruenit: aſſociatiſq; Siciliæ, Græciæ, Danorũ ac Normanorum exercitibus, attritis Barbaris, Antiochiam obſedit, & nono tandem menſe expugnauit. Quarto tandem anno nõ ſine difficultate Hieroſolymam, militiamq; quam pro crucifixo Chriſto ſuſcepit, uiriliter in multos annos quoad ferociſſimos hoſtes debellaret, exercuit. Sed narrare hoc loco qui Duces, qui Principes ſanctam hanc pro Chriſti nomine expeditionem ſumpſerint, & longũ & inutile cenſeo, cùm libellus incerti autoris de Hieroſolymitana expeditione circumferatur. Et Abbas Vrſpergenſis, qui huic expeditioni interfuit, in ſuis Annalibus longiſſimam faciat mentionem: Baldricus item Dolenſium Pontifex. Sed nemo elegantius, nemo terſius hoc ſacrum bellum deſcripſit, quàm Paulus Aemilius Veronenſis in quarto libro de rebus geſtis Frãcorum. Nonnihil etiam Georgius Merula lib. iij Hiſtoriarum uicecomitum. Idcirco hac relicta expeditione, reuertamur ad hiſtoriæ contextum. Henricus itaq; Imperator à Paſchali Pontifice, Vrbani ſucceſſore, in ſynodo Romana iterum atque iterum anathemate execratur: & ob id Imperator cõuocatis Principibus, horum uſus conſilio, Henrico filio regnum offert, ipſumq; Ducibus conſentientibus regem Romanorum creat. Statuit enim & ipſe ſepulchrum Dominicum inuiſere, & è faucibus infideliũ eripere. Sed iam filius Henricus Rex ſuaſu Theobaldi Marchionis, Berengarij Comitis Noricorum, & Ottonis ex materna ſtirpe ſibi cognati, contra ius fasq; rebellionem in patrem molitur prætextu religionis, quòd anathemate nondum eſſet liberatus genitor ſuus. O iniqua ſoboles, quæ cupiditate regnandi, eum per quem uitam accepit & regiam dignitatem, odio perſequitur & ferro. Cùm tamen nuſquam legatur Cæſarem à Pontifice, qui eius beneficentia auctus, locupletatus ac confirmatus eſt, ita eſſe diris deuotum, à quo ſibi olim poteſtas fuit concredita ac conceſſa. Sed id Deo diſcernendum relinquamus, qui cordium eſt ſcrutator. Impietatis filij in patrem me piget, qui multis ex Orientali Francia, Alemannia, Bauariaq; Principibus aſcitis, Saxoniam ingreditur. Quam ſuopte ingenio patri contrariam, commouet, uniuerſosq; gentis illius primates in partes ſuas traducit. Coëgit tum exercitum Henricus imperator Ratiſponæ, auxiliumq; Ducis Boëmiæ, & eorum qui tum cum Marchione Auſtriæ Luitpoldo potentiſſimi in ſua curia erant, enixè rogabat. Cuius exercitus cùm appropinquaſſet fluuio Regino, qui Ratiſponam præterfluit, ut ſuppetias imperatori ferret, cùm Leopoldum Marchionem noctu fugam capientem uiderent Boëmi, ſolutis caſtris & ipſi domum abierunt, præter ſpem Imperatoris. Id autem arte & aſtu iunioris Henrici Regis factum conſtat, qui patris potentiam in ijs duobus Principibus conſtare non ignorabat. Vt ergo alterum patri eriperet, Marchioni Leopoldo Agnetem ſororem, quæ Friderico Sueuorum Duci prius nupta iam uidua erat ſpecioſiſſima, uxorem promittit, ſi partes ſuas ſequatur. Qua promiſſione motus, Imperatorem relinquit Henricum Seniorem, ut hac fœmina potiatur. E qua pòſt decem & octo liberos ſuſtulit. Hic eſt ille Leopoldus Marchio Auſtriæ, quem Cæſar Maximilianus Anno M. D. V I. in numerum ſancto-

ſanctorum retulit,clauſtro Neuburgo ſepultus.Sic libido dominandi excęcat homines,& præſtiti iuramenti immemores facit. Id autem Otto ille Friſingenſis Antiſtes, Leopoldi filius, in ſuis Annalibus tradit lib. vij. Imperator itaque Henricus auxilio Boëmorum deſtitutus,Boëmiam ingreſſus à Duce Boëmiæ honorificentiſſimè exceptus,ac cum honeſto comitatu ab eo adiutus, ad generum ſuum Vigbertū in Saxoniam proficiſcitur. Filius autem Spirā theſauros patris rapiēs:Abbatem Gebehardum Antiſtitem creat,altero eiecto. Dehinc circa Rhenum quæ ſibi neceſſaria uiſa ut patrem deluderet, effecit. Fit Principum cōuentus Moguntiæ. Ad quem cum Henricus imperator, ut ſe purgaret Principibus aduentaret, à quibuſdā prohibitus, nequid ſibi aduerſi accideret, in Ingelheym ſubſtitit. Cui filius ſimulata fronte occurrit, delictum ſuum confeſſus, quod in parentem patrarat. Patrem pium dolo fallit: & dum nuncium accipit multos confluxiſſe proceres,patri perſuadet ut in caſtello (in quo paulo pòſt capitur) maneat:ob legatos quoq; Apoſtolicos, qui anathema iterum atq; iterum innouabant.Perſuaſus itaq; à Principibus,ſi uitam tueri,ſi ſe ſeruare ac ſuos uelit,filio regnum in manus traderet.Quibus obtemperans pius pater,ut uitam redimeret,regalia inſignia,crucem, lanceam, ſceptrū ac coronam filio miſit;proſpera illi imprecatus, cum fletu primatibus regni ipſum cōmendans. Sic denuò rex ab uniuerſis quoque Germaniæ Principibus approbatus Henricus Iunior,Apoſtolicis legatis id maximè laudātibus,nouos mittit ſummo Pontifici oratores:epiſcopos,Treuirenſem,Magdeburgenſem,Babenbergenſem,Eiſtatenſem ac Curienſem, ut Pontificem Maximum in Germaniam deducant,fortè ut Henricum Iuniorem Imperatorem declararet.Henricus autem Senior uidens aſtum filij,auxilia Ducis Lotharingiæ Henrici, Leodienſis 226
epiſcopi ac ciuitatū Coloniæ,Iuliaci, Bunnæq; ac Veronæ impetrat atq; adiacentium oppidorum. Rex Henricus ducem Lotharingiæ reum perduellionis agit,ac hoſtē Reip. iudicat,ac ducatu priuat,quòd patri faueret, inſtituens contra Lotharingiam expeditionem, dum Henricus imperator Coloniam uallis propugnaculisq; muniret, quam fruſtrà Henricus Iunior duobus penè menſibus caſſo labore obſedit. Quare plurimùm Henricus imperator doluit de filij fraude,quod & literis ad Principes conqueſtus eſt:quibus palàm, quòd arte ſibi regnum extorſerit ac dolo abſtulerit, conqueritur: nec ſinat eum ſic omnibus priuatum quietè degere, quum tamen ſe ſummo Pontifici ſubmiſerit, & obediētiam in omnibus pollicitus fuerit. Henricus filius patri per nuncios bellum denunciat apertum,niſi Aquiſgrani ad colloquium ueniat. Imperator captiuitatem metuit, quam prius in caſtro haud longè à Binga deguſtauit, dum undiq; militibus uiæ obſeſſæ eſſent.Præ mœrore itaq; Leodij moritur,cū proteſtatione,ſe à Principibus deceptum, qui filio regalia mittenda perſuaſiſſent, in monaſterio illic ſepultus. Sed filio procurante non potuit recōciliari epiſcopus Leodienſis, niſi exhumaretur cadauer. Quod pheretro delatum Spiræ in ſarcophago lapideo,in ſacello diuæ Affræ quinquennio ſtetit inhumatum,antequam in templum beatæ Virginis ſepeliretur.Sic miſerè periit Henricus ille Imperator,Princeps alioqui facūdus,liberalis,pius, ingenio acer & bellicoſus, & re militari fortunatus, utpote qui ſexagies & bis acie collata pugnauit, M. Marcello & C. Iulio ſuperior: quum iam regnaſſet undequinquaginta annis. Inuenio in uetuſtiſſimis Annalibus,Hildebrādum monachum, qui Septimus Gregorius dictus eſt,dum moreretur,plurimùm, quòd Henricum Imperatorem iniquè moleſtaſſet,doluiſſe,& ob id ante obitum ſuum abſoluiſſe. Licet filius & æmuli iterum apud Pontifices ſequentes laborarunt, ut uinculis banni fruſtrà innecteretur,quod factum eſt.Et ideo quinquennio Chriſtiana ſepultura iniuſtè priuatus.

Habuit autem duas uxores: Primam Bertham filiam Ottonis Marchionis Italiæ,Ex qua genuit Conradum,cui pater Italiam regendam conceſſerat, im-

maa

medio itinere inter Moguntiam et Bingenam.

matura morte præuentum (ut suprà scripsimus) sepultumq; Florentiæ. Dein Henricum V. Cæsarem: dehinc Agnetem filiam uxorem Friderici Ducis Sueuiæ, ex qua Fridericum Sueuiæ Ducem, & Conradum Roman. Regem ac Franconiæ Ducē filios genuit primùm, auiam Friderici Primi Cæsaris cognomento Barbarossæ. Dehinc post primi mariti obitum, uxorem diui Leopoldi Marchionis Orientalium, è quo decem & octo liberos peperit. Habuit & filiam alteram ex hac Bertha Limpergim, uxorem Marquardi senioris Ducis Carinthiæ, & Marchionis Stiriæ. Et Sophiam tertiam filiam coniugem Solomonis regis Hungariæ. Hæc Bertha Spiræ est cum marito sepulta. Alia Henrici imperatoris uxor fuit Vthonis Marchionis uidua, Ruscorum regis filia, cum qua nuptias Coloniæ celebrauit. Sed an prolē ex ea susceperit, mihi ignotum est hactenus, licet diligenter disquisierim Annales & Chronica. Cæterùm si quis acta Henrici Quarti copiosius uidere concupiuerit, is adeat Annales Bertholdi, qui Hermannum Contractum continuauit: qui abundè nimium de eo scripsit, sed malè illi affectus. Abbatis item Vrspergensis Annales: licet uterq; ardentius quàm conueniat, pium Imperatorem insectetur. Honestius de eo & citra affectum Sigebertus in suis Annalibus, nec non Otto Frisingensis præsul septimo libro scripsere. Circumfertur item uita Henrici Quarti elegantèr perscripta ab incerto autore, quam Iohannes meus Auentinus Reginoburgij in æde diui Hemerani reperit, ac publicauit in studiosorum commodum, cum epistolis quibusdam ad Regem Franciæ, Principes & Episcopos. Quæ profectò studiosis sunt legendæ, ut res gestas agnoscant. Est autem illius autoris prologus in uitam sic scriptus: Quis dabit capiti meo aquam, & fontem lachrymarum oculis meis, ut lugeam non excidia captę urbis, non captiuitatem uilis uulgi, non damna rerum mearum, sed mortem Henrici imperatoris Augusti? & quæ sequuntur. Ex ijs paucula hæc excerpsi. Et tetrastichon de more subiunxi:

Marte ferox Henricus erat cognomine Quartus,
Hostes qui toties contudit atq; fugat.
Pontifici inuisus, proprio quoq; sanguine cretis,
Sed nati infœlix impietate perit.

Vt textus historiæ seruaretur, subiungendus esset Henricus V. huius filius & successor. Sed quoniam res gestæ in Hierosolymitana expeditione ad Alexium usq; imperatorem sese prorogant, operæprecium est Græcos imperatores nunc texere, deinde redire ad ordinem incœptum. A Theodora autem imperatrice ad Alexium usq;, rem ordine prosequemur.

Michael Stratioticus.

MICHAEL CAESAR

Mortua est anno Christi 1057. ultimo die Augusti.

THEODORA Imperatrix moribunda, suis suadentibus, hunc Michaelem, ut dictum est, imperio destinauit: qui ea mortua est ad imperium leuatus. Et quum diademate esset insignitus, populo & Senatui omnem liberalitatē exhibuit: plerisq; amplissimos dignitatum gradus largitus, & honores: plerisq; etiam parum idoneis exercituum ac turmarum prefecturas, ac militares ordines condonauit. Nihil autē munificentiæ ueris militibus ostendit, nec benignis uerbis eos accepit, qua re sibi infestos omnes reddidit. Et cū primarij duo uiri, ambo magistri ac nobili stēmate, non modò bellica arte ac præstantia, sed animi robore & audacia clari atq; insignes, per id tēpus exercitus in manibus suis haberent, Isaacius scilicet Cōmenus, & Cecaumenus Catatalon, cui Colonia erat patria, Antiochię prefectus et Dux, mox Michael cū acclamatione imperij nepotē suum, cui Vranon cognomē addidit, quasi ex uetere illo Vrano

Vrano genus referret, magistrũ ac Ducem Antiochiæ creauit, Cecaumenum imperio suo quasi indignum deijciens, erepta illi potestate, opprobrijs & contumelijs affecit, aliosq; illi iunctos clarissimos uiros, conatosq; hunc tueri modis omnibus, contempsit, ac spurcissimis uerbis derisit. Quod milites in mœrorem coniecit, quum ne uerbis quidem benignis compellarentur (licet id semel & iterum experirentur) nedum ullam liberalitatem sentirent. Ob id nouarũ rerum occasionem quærebant, & rebellionem, ut paulo pòst dicemus. Cæterùm Theodosius Præses Constãtini Monomachi patruelis, Michaele in imperium inaugurato, molestè illius leuationem ferens, domesticis ministris, ac alijs quibusdam qui cum eo deliberabãt stipatus, iniustè actum exclamans, per forum abijt. Prætorium ingressus, publicũ carcerem confractis claustris aperuit, emissis qui illic detinebant. Itidem & in Chalces custodia fecit: sperans per illos sese imperio potiturum. Sed ubi in regia exercitum ualidũ iamiam contra sese mittendum accepit, in magnam ecclesiam confugit, comprehẽsus solus cum filio, cæteris qui eum sequebantur dispersis. Ipse in exilium condemnatus, à populari turba carminibus compositis derisus: quibus illum fatuum Monomachũ nihil scientem acclamabant. Et sic finem imperij sui clausit. Milites aũt præfectis Orientalibus subditi, denuò experientiam capessere uolentes, Protosynellum Leonem adeunt, rogantes per eum, ne soli indonati ac sine præmio à Rege relinquantur, omnibus alijs regia liberalitate fruentibus, quum ipsi limites imperij indesinenter tueantur, ac hostibus quotidie obsistãt. Hic uerò nihilo secius Cęsaris dehonestator, afflictis hominibus afflictionem augens, res eorum eleuauit, exasperauitq;, uicijs onerans ac inhonoratos dimittens. Sic spe iterũ sua frustrati, non amplius statuerunt differendum, proximum quemq; compellantes, in apertam erumpere rebellionem festinarũt. Bryennium uirum illustrem, Ducemq; Macedonicarum copiarum primùm adierunt, facinoris conscium & adiutorem: qui ob præfecturam Cappadocię, finitimam indignationis materiam facilè contra imperatorem præbere posset. Quem ubi promptum suo cõsilio inuenerunt habilẽ, pro imperio solicitè quæsierũt. Et mox Isacius Comnenus ab omnibus, cunctis præferebatur. His sanè compositis, domum omnes redeunt, regem pro commeatu compellantes. Bryennius uerò cum militibus suis regionem Orientalem ingressus, militarium ferculorum donatiuum distribuit, quo cum erat Iohannes Patricius Opsaras cognomento, aurum afferens donatiuo cœpto, addit annonam militibus: Bryennius auxit unicuiq; distributum congiarium. Quæstor qui aurum attulerat uir bonus, non hoc dicebat sibi cõmissum ab imperatore. Tum Bryennius indignatus, facere hominem ac imperata facere imprudentiùs iubet. Quo recusante, audẽtius Bryennius iratus, uirum capillis correptum & barba in terrã prosternit, uinculisq; tradit. Pisidarum & Lycaonum Dux (qui haud longè castra habebat) harum rerum certior factus, principia esse tyrannidis animaduertens, cum suis copijs Bryennij tentoria irrumpit: Opsaran soluit, uinctũq; Bryennium illi tradit. Cui hic oculos statim effodit, atq; imperatori transmittit, significãs ei quæ peregerat. Sed Cõnenus, & qui cum eo coniũrarant, militaribus undiq; auxilijs ad eum confluentibus, occasionem arripiendi imperij quærebãt. Et cùm milites opem indefessam præstarẽt, & conatus rationem fortissimã simul & optimam Comneni cernerẽt, summa potestas Comneno à militibus committitur, & rex ab omnibus salutatur. Missis igitur per totũ Orientem suis, tributa postulauit, cõstitutis ad hoc exactoribus & afferendi censoribus. Inde agmine ordinato Niceam profiscitur, ut ea potiretur pro refugio simul & propugnaculo. Vtrinq; fortuna illi affuit. Nam & urbem nullo labore accepit, & præsidium quod satis erat, in eam imposuit. Tum duodecim ab ea stadijs castrametatur. Imperator Michael certior de ijs factus, Occidentalibus copijs collectis, & siqui alicubi Orientalium relicti fuerant à Comneno non præoccupati, Ducem illis domesticum Orien-

Orientis eunuchum Theodorum Imperatricis Theodoræ ministrum constituit, adiungens collegam magistrum Aaron, cognatum uxoris Comneni. Qui contra hostes ducentes exercitum, pugnam in loco quem incolæ Haden uocant, commiserunt. Cùm autem inter pugnandum, sinistrum cornu Imperatorianorum dextrum Comneni superaret, ac Romanũ Sclerum qui illi præerat uiuentem caperet, Cecaumenus qui dextrum cornu hostium tenebat, Cæsarianos in fugam uertit, & facto impetu in uallum eorũ, castra eorum diripuit, & terræ æquauit. Vnde animi militum Comneni mirum in modum aucti, Cæsarianos fugant, cæduntq; fit cædes ingens Cæsarianorum, non modò gregariorum, uerùm etiam ducum, quorum non pauci uiui capti sunt. Victoria Comneno accessit. Imperator ubi id accepit, in desperationem redactus, principatum uoluit deponere. Sed qui cum eo erant aliter sentientes, & legatos mittendos suadent. Hi erant quidam Senatorij ordinis, Proedrus siue præses Constantinus Lichudes, item Proedrus Leo Alopus, & Michael Psellus inter Philosophos primarius. Quibus mandatum est, ut offerrent Comneno adoptionem ab imperatore faciendam, ac Cæsaris dignitatem, suis uerò qui ei adessent, remissionem & amnestiam admissi criminis & mulctæ. Quę cùm in multitudine coràm Comneno nunciata essent, tumultu suborto, multitudo nolle se dicebat alia forma quem præfecissent uidere, neq; passuros sese stolã abijcere, qua iam indutus esset. Hoc uerò magis adulatoriè quàm uerè erat dictum. Soluto uerò concilio, seorsum legatos Comnenus accipiens, Si (inquit) arcana renunciare imperatori promiseritis, quæ abdita corde habeo, uobis bene audiẽtibus edisseram. Asserentibus secreta forè quæ crederẽtur, sufficere sibi (ait) iam nomen ac dignitatem Cæsaris, nec se iam quærere imperium. Postulare uerò se ex imperatore, ne cui imperium quàm sibi tradere promittat: & ut cõseruet omneis qui sibi adsint, si quid honoris ab eo accepissent. Dein ut sibi tradat quippiam regiæ potestatis, ut habeat unde honoret quosdam, in dignitatibus inferiores, ac in ducatus quosdam militares euehat. Quæ si illi firma rataq; fiãt, facturum se fœdus. Vt autem multitudini quæ secum esset, hoc placeat, binas ad imperatorem conscripturum se literas, quarum altera captaret exercitus beneuolentiam, altera uerò conscribat secreta. Super hæc etiam petit mutari tractantem publica negocia, utpote iniquiorem tum sibi, tum suis. His igitur ab eo dictis, consignatisq; epistolis, abire hortatus est. Qui ad imperatorem uenientes, arcana quæ Comnenus illis iniunxerat, uiua uoce assignatis etiam literis significarunt. Ad quæ senex Imperator gauisus, omnium quæ petijt, fidem dare promisit. Simul legatos redire iussit: qui iureiurando illi affirmarẽt, haud longè abesse tempus, quo illum imperij participem sit facturus: nũc ob causas quasdam id differri. Comnenus læto animo nuncium legatorum accepit, alijsq; eadem non tristia fuere uisa: magisque aliquanto, quòd mutari gubernatorem rerum publicarum didicerãt. Iamq; deponere arma omnibus est uisum, simul & tyrannidem. Michael Imperator, prius quam integram cum Comneno iniret concordiam, ut sibi ciuium animos conciliaret, inscriptionem quandam confecit, execrationibus ac iuramẽto unumquenq; deuinciendo, ne quis Comnenũ uel imperatorem diceret, uel regium honorem præstaret. Senatus autem partem muneribus, partem dignitatibus, alios alio modo demulsit, uti inscriptionem hanc subsignarent, confirmarentq;. Postridie cùm aduentare Comnenus nunciaretur, seditiosi senatores in templum Sophiæ conuenerunt. Quibus & Duces socialium exercituum iunguntur, patriarcham postulantes in medium eorum conuenire. Is ianuas illis claudens, nepotes misit quæsitum, cur ita tumultuarentur, quasi inuitus ad eos descenderet. At illi quum undiq; copiosa affluret multitudo, nisi ueniret, malè se affecturos nepotes suos minitabantur. Descendens igitur stolam indutus pontificalem, increpuit eos quur tam uiolẽter eum descendere cogerent? quur tam audax per eos cõflata esset seditio? At illi cor-

Ψελλὸς Ἡλιος.

ẽcorrepto eo in medium, legatum eum esse ad Imperatorem postulabant, quò ipsis redderetur inscriptio, quam coacti subscripsissent, icto cũ Comneno fœdere: sed petitioni eorum restitit, simulanter tamen. Paucis enim horis exactis, Imperatorem ac Regem salutarunt Comnenum, patriarcha adiuuante ac comprobante: qui mirum illi fauebat ac studebat, ut & acclamationis ferret cõpensationem. Iubet igitur impudẽtius Imperatorem senem regia egredi. Qui cùm Pontificibus à Patriarcha missis dixisset: Quid mihi pro imperio redditis? hi uerò cœleste regnum illi ostentarũt: ilico igitur abiectis imperij insignibus, regia exijt. Comnenus uerò iam imperator insignitus, Cecaumenum fecit Curopalaten, eumq; cum parte exercitus ad occupandam mittit regiam. Vrbana itaq; multitudo Imperatori nouo certatim occurrens, splendidissimum fecit eius in palatium ingressum. Cùm igitur non amplius uno anno senex Michael imperasset, à regno decidit. postq; hoc non diu superstes, uitam cum morte cõmutauit. Sic uir genere & opibus clarus, licet minus ad imperandum idoneus, in ordinem redactus, & regno priuatus, pòst paulo obijt.

ISACIVS COMNENVS.

COMNENVS Imperio potitus, suam felicitatem, nõ Deo, sed sibi acceptam retulit. Quod publico numismate attestatus est, quo imaginem suam strictum gladiũ manu extensa ferentem, cum hac inscriptione fieri fecit: *MIHI HOC IMPERIVM PEPERI.* Quo nũmo quasi seipsum prostituit, negocijs quibuslibet sese ingerens: concidereq; tumores quoslibet statuens, cùm tamen nec lenire nec fouere uulnera nosset. In primis autem Patriarcham in multa ueneratione habuit, eiusq; nepotes ex fratre propter illum & dignitatibus honestauit amplissimis, & magistratibus præfecit illustribus. Ecclesiasticorum negociorum iurisdictionẽ Ecclesiæ contribuit: in Patriarcham munificus. Cùm in id usq; tempus ab Imperatore magnus (ut dicebatur) Oeconomus imponeretur. Sed & Scenophylax (quod instrumentorũ custodem significat) quæ officia ambo sub Patriarchæ potestate constituit. Dein liberalissimè suos muneribus, qui sibi affuerunt, cohonestauit. Festinabundus cuiq; cõpensationem reddidit: ac domũ repedare iubens, ne quid tumultus excitarent, aut populum mouerent. Dehinc uitæ sociam acciuit Augustam: fratrem uerò Ioannem Curopalaten fecit, Magnumq; domesticum appellauit. Cùm uerò priores Imperatores, quicunq; post Basilium Porphyrogenitũ rerum fuerant potiti, nõ rectè uterentur publicis cõmunibusq; rebus, uerùm eas aut in proprias uoluptates, aut monasteriorum ædificia absumerent, aut deniq; quibus uolebant, largirentur, regiosq; thesauros distraherent, ac ob id magistratus & officia pecunijs priuarentur, Comnenus id emẽdare statuit. Sed nec quieta nec debita castigatione rem aggressus, cùm ex tyrannide legitimũ fecisset imperium. Postquam enim regnum accepit, inuertit obseruatum ante se morem: et siquid alijs dedit, rursus abstraxit, priuauitq; semel potitos rerum, multa cum indignatione derogans partim, partim deponẽs pleraq; prius cõstituta. nec id plebeis modò fecit, sed ne senatoribus quidem pepercit. Tum eo furore progressus, ut manus etiam ad diuina admoueret: quæ partim retractauit, partim in seruitutẽ redegit ac exactionibus subiecit, alioqui ecclesiastica gaudentes libertate: quibus sufficientes alij præbuêre sumptus. Iste Reipub. defectus, sacrilegio reficiebat, aliud supra aliud quotidie accumulans. Ob id inuisus cunctis, & senatorij ordinis uiris, & multitudini populari, & militibus: quorum facultatibus pariter insidiatus est, nec ab eis abstinuit. Potissimum autẽ illis perquàm molestus, qui in monasterijs degebant: nec enim ab incepto, aut timor, aut odium, aut obloquutio abduxit. Sic animum totum eò intenderat, animamq; tumefactã infla-

uerat. Sed nec diuturna illi fuit cum Patriarcha amicitia, qui huic imperare uolebat. Et quotics petitione aliqua ab eo fruſtrabatur, iraſcebatur, obiurgabat, & minabatur ſeſe imperium illi ablaturum, quum potiſſimùm hoc illi contuliſſet: quod æquo animo Imperator ferre non poterat, & idcirco anteuertere priuſquam quippiam pateretur, meditatus eſt, acto ipſo unà cum nepotibus in exilium, priuſquam feſtum cœleſtium exercituum (quod noſtri S. archangeli Michaelis uulgò appellant) inſtaret, quod celebrabatur ſplendidiſſimè à Patriarcha. Veritus eſt enim è ſacra æde abducere, ne à clero ac plebe tumultus excitaretur. Dehinc hæreſeos calumniam ſupponere ſolicitè ſtuduit, quibuſdam epiſcopis coadiutoribus, & Pſello accuſationes criminationeſq; conſcribente: quibus uirũ pontificatu deijcere ſperabat, ut uel ſponte dignitate ſe abdicaret, uel inuitus deijceretur. Vbi uerò regiæ uoluntati hic non obtemperat, ui deponere niſus, mors Imperatorem curis liberat. Huius nuncium quum quidam ueluti lætiſſimum Imperatori attuliſſet, Imperator pœnitentia ductus, illachrymans eiulauit: ac funus magno apparatu ac pompa ab exilio reducens, in propriam manſionem repoſuit, nepotesq; priſtinis dignitatibus reſtituit. Ecclefiæ uerò Proedron & Protobeſtiarium Conſtantinum Lichudem præfecit, uirum in Reipublicæ adminiſtratione longo tempore uerſatum, ac officijs innocenter functum. Cui Monomachus olim Manganorum gubernationem commiſerat, & de ipſorum libertate inſcriptiones concrediderat. At Comnenus fraudis ac maliciæ plenum excogitans conſilium, à cacodemone quodam haud dubiè ſibi inditum, ſub ſuam Lichudem concupiuit reducere poteſtatem. Simul enim atque Lichudes confirmatus eſt, ac præpoſitus, & ſacerdos factus, per ſecretiores ſuos mittit, ut prohibeant eum conſecrari. Et niſi Mangana cederet ac ſolueret in Synodo, non fore uti chriſmate pontificio inauguraretur: Si uerò (inquit) mihi dederis iura Manganorum, permittam te inungi. Sciens igitur Lichudes quòd in priſtinum ſtatum non pateretur ſibi regreſſus, in hoc uerò ordine turpe ducens manere, afferens petita dedit: & ſic permiſſus eſt pontificali dignitate inungi. Cæterùm Comnenus bellum gerens contra Vngros & eos Scythas, qui Patzinacæ dicuntur, Vngris pacem petentibus, dedit inducias. Contra Scythas uerò mouenti, alij quidem ſuccumbunt ac pacantur (nec enim omnes ſub uno principe degunt) unus autem eorum Selte nomine, audax nimium, cum parte Romanarum copiarum confligens, uincitur. Hinc uerò Imperator moto exercitu, in Lomizo caſtra ſtatuit, iam penè ad finem uergente menſe Septembri. Cadentibus autem denſis imbribus ac niuibus, iamdudum & equi plurimi interierunt, & milites non pauci frigore periclitati ſunt. Flumina'que alueos ſuos egreſſa & æſtuantia, commeatum & neceſſaria ſimul abſtraxerunt. Poſtea uerò pluuijs ac niuibus aliquantiſper ſedatis, prætorio egreſſus Imperator, ſub ingentem quandam quercum, quæ illic fortè ſtabat, conſtitit: aſtantibus circa eum primoribus quibuſdam. Strepitu autem eo in loco repente ac inopinatò euenìente, abierunt omnes, & illico radicitus euulſa quercus corruit. Ob id Imperator Conſtantinopolim reuerſus, gratiarum actiones & uota Deo de incolumitate perſoluens, intra regiam ſacellum diuæ martyri Theclæ extruxit: ea enim die periculum ſub quercu effugerat. Sed pronepos illius imperator Iohannes Alexij filius, templum minus magnificum pro ipſius dignitate exiſtimans, deijcit: ac multo ſplendidius nomini Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti dicatum reædificauit. Sed quomodo regno depoſuerit Iſacius, licet hiſtorici non conſentiant, tradendum nunc eſt. Pſellus enim uerboſus, uenationi tradit Imperatorem uacantem, continuò dextram uenabulo armatam in urſos & apros extendentem, frigido ſpiritu latus ferijſſe, ac deinde horrorem eum inuaſiſſe, ac febrem profundam in eo exæſtuaſſe, ac in ſequentem uſque diem latus pupugiſſe, nec anhelitum habuiſſe: ac ex ijs uitę dubium factum, immò penitus deſperaſſe. Et ob id Conſtantinum Ducan

die 24. Septembr.

imperio

imperio præfectum, in melius mutaſſe uitam. Thraceſcus uerò uenatum & ille Imperatorem commemorat circa nouam urbem. Aprum uerò apparuiſſe alicunde aſpectu terribilem. Comnenum laxato equi freno inſequutum eſſe ſuem, eum uerò incidiſſe in mare ac diſparuiſſe: quem quidam non ſuem, ſed uiſionem quandam ſuſpicati ſunt. Inter hęc quaſi coruſcatione quadam afflatum Imperatorem, eiuſq; iactu turbatum, ex equo decidiſſe, ac procubuiſſe humi exanimem, ore ſputo conſperſo, illatumq; in regiam. Vbi quum aliquantiſper ægrotaſſet, in deſperationem redactum, totondiſſe capillos: & pro purpura aſperum ac durum induiſſe ueſtimentum, cucullam ſcilicet monaſticam. Ducan uerò Conſtantinum Imperatorem factum. Tum ſe applicuiſſe ad ſtudij manſionem, ubi reliquum uitæ tranſegit, ex morbo priſtinæ ualetudini reſtitutus. Imperauit autem annos duos, menſes treis. Strenuus alioqui, & moribus arrogantioribus, bello, paceq; infractus. In negocijs uerò celer & expeditus, in rebus bellicis præſtantiſſimus. Literis uerò non perinde deditus, affectus tamen erga eas & earum ſtudioſos. In Venere temperatus. Fertur enim quum olim ægrotaſſet ex renibus, ac à medicis in morbi remedium fœminæ iuberetur congredi, noluit alteram quàm uxorem tentare; morbi potius ferens auſteritatem. Alij tradunt, tantæ fuiſſe continentiæ, ut prolem ex uxore ſuſceptam, amplius etiam ſi medici frequentiore coitu uti edocerent pro ſeruanda ſanitate, cum ea congredi noluerit. Accuſatus aliquando quòd tyrannidem arripuiſſet; Grauabar (inquit) conſeruo ſeruire, & non decentia ſortiri: ſeſeq; id Reipublicæ cauſa feciſſe exclamauit, ac nihil iniuſti à ſe factum eſt cauſatus. Hæc Zonaras.

CONSTANTINVS DVCAS.

CONSTANTINVS Ducas Proedrus, & ſcholarum domeſticus, Andronici Ducæ filius, citra negocium rerum potitus, Iſaacio ſuccedit Imperatori, multum de progenitoribus ſuis gloriatus, Ducarum ſcilicet familia, Andronico Pantherio & Conſtantino. Cùm tamen gens ea olim funditus fuerit exterminata, ob Conſtantini Ducæ, qui tyrannidem affectabat, inſolentiam. Conſtantino VII. Porphyrogenito Imperatoris Leonis philoſophi filio imperante, ut ſuperius ſcripſimus. Qui ſub procuratoribus & tutela aliquandiu regnauit ob puericiæ imprudentiam, quum tota penè familia extingueretur, nullo mare relicto. Sed ex fœmina quadam illius ſexus, maiores illius originem habuêre. Vnde nec uerus aut purus Ducas fuit, ſed mixtitius, & adulterinam habens cum ea gente cognationem. Dictus eſt pleriſq; forma diminutiua Ducitzes: ab alijs corruptè puto, Diochyſis cognominatus eſt. Vir alioqui eximia in Deum pietate, moribus mitis, ueræ pietatis cultor, & æqui obſeruantiſſimus. Conſilio & ſententia tardior & hebetior, delectatus in primis uitæ mundicia & ſanctimonia. Sed auariciæ ſtudium prægrauabat. Pecuniæ enim immoderatè ſtudioſus, uias quærebat ſedulò, quibus theſauros cumularet. Duplici autem ſtudio id inueſtigabat. Nam ut publicas diuitias augeret, officia quę circa rationes uerſabantur, uenalia dedit ambientibus, & publicanis collectionem tributorum ſub conditione additionum & augmentorum concredebat. Alterum illi ſtudium erat, ut ius diceret & decerneret. Qua in re non plena ſpectatus eſt diligentia, ſed aliquando poteſtate abutebatur, & decreta imminuebat in dictas ſententias, ambigua proponens: incõſtans aliquando & tenax. Sed ab initio Imperij, multos ſenatorij & plebeij ordinis ad ampliſſimas ſuſtulit dignitates, & exutos ſuos honoribus ac ſpoliatos à Comneno, qui plurimi erant, reſtituit. Vnde grauis eum conſpiratio, inſidijs in eum commotis, penè oppreſſiſſet, parumq; aberat, quin ſubmergeretur: erat em̃ in regia

Manganorum. Vnde coniurati augurabantur fore, ſi tumultus in urbe concitatus annunciaretur in forum, ut ſtatim per mare Imperator in maiorem regiam eſſet abiturus, quod & euenit. Ordinatum autem ne tum regia triremis adeſſet, eiuſq; rectores, quos Protocarabos appellant, ſocios habebant coniurationis. Imperator igitur ubi tumultum motum accepit, ex Regia ilico abeundum decreuit. Sed regia triremi non inuenta, quoddam fortuitum conſcendit nauigium. Abeunti uerò iam imperatoria quoq; triremis apparet: quæ uehementi ualde remigatione cum impetu fluctus conſcindens, ad nauigium in quod Imperator fuerat ingreſſus, dirigebatur. Hoc ſanè conſilio, ut impetu nauigium obrueret, ſupprimeretq;, ac Imperatorem demergeret. Sed Imperatoris nautæ ſublato clamore, triremis impetum prohibuerunt, auerteruntq; gubernaculum eorum. Qui hac uoce attoniti (diuina ſic ordinante prouidentia) timore magno correpti ſunt. Sic Imperator periculum effugit. In authores autem coniurationis, qui has conflauerant inſidias, Imperator nulla alia pœna q; publicatione bonorum animaduertit. Quumq; hanc conſpirationem non ſine diſcrimine oppreſſiſſet, ad Reipublicæ adminiſtrationem conuerſus, non peſſimum egit Principem. Decreuit uerò ſecum omnino cum nulla gerere bellum gente, ſed muneribus alijſq; illecebris placare, aut conciliare Romano Imperio, ob ſolum auariciæ ſtudium: quòd ſcilicet in expeditiones plus ſe quàm in munera expenſurum iudicaret, & quietus pecuniarum aceruationi uacaret. Ideo neglecto militum delectu, fortiſſimum & ſtrenuiſſimum quenq; conſcriptorum ob præmij grauitatem dimiſit. Vnde Barbari animoſiores facti, & res Romanorum deterere, & exercitus ſubiugare non neglexerunt. Sic multæ Orientales regiones partim diripiebantur ac excindebantur, partim hoſtibus debantur. Nec minus Occidentales aduerſa patiebantur, propter militum paucitatem ac incommoditatem. Vzorum enim gente (Scythica eſt ea ex Patzinacis, alijs Scythicis gentibus, & generis præſtantia & multitudinis excellentia præponenda) Iſtrum populariter tranſgrediente, tentarunt finitimarum Iſtro gentium Præſides à tranſitu prohibere, licet non poſſent. Erant autem hi, magiſter Nicephorus, Botoniates & magiſter Baſilius de Cape. Sed Barbari cum eis congreſſi, & exercitum quem illi habebant, uicerunt, & ambos præſides manu captos abduxerunt: Danubium 'que tranſgreſſi, omnem circa regionem cædibus atq; incendijs impleuerunt. Erant enim, ut conſtans eſt fama, ſuper ſexaginta chiliades, qui ad Græciam uſq; ſunt progreſſi, nemine uetante. Hæc licet mœrore Imperatorem afficerent, non tamen exercitum conſcribere placuit, differens quoad poſſet, ne nummum aut obolum quidem profunderet: inuictam gentem eſſe cauſatus. Oratores tamen cum muneribus miſit, quibus ſe fœdere iuncturum Barbaros ſperabat: ſed parum effecit. Cunctis autem Imperatori maledicentibus ob parcitatem, Barbaris non occurrenti, tandem urbe egreſſus, iuxta Cherobacchos caſtra locauit: non pluribus quàm quingentis aut quinquaginta militibus ſecum aſſumptis. Meditanti uerò ampliores cogere delectus, ſuperuenit nuncius de gentis diſtractione ac ſubuerſione, graſſante in eam ac ſæuiente peſtilentia, eoſq; ualde uexante. Sed & Patzinacæ ac finitimi Bulgari infirmis opponebantur, ſimulq; occidunt ac extinguunt, ducibus cum paucis in alteram Danubij ripam ægrè euadentibus. Quod cœleſti auxilio nimirum proueniebat, Imperatore deſperante, & ad diuinam opem confugiente: lachrymis enim cordiſq; contritione id à Deo anxiè efflagitauit. Hæc ſexto eius imperij anno geſta ſunt. Antea uerò terræmotus ingens (familiaris Conſtantinopoli clades) uigeſimotertio die Septembris factus eſt: quo templa ac domus plurimæ ſunt dirutæ. Sed & Græcum templum in Cyzico corruit, opus pulcherrimum & admiratione dignum. Sed & Nizeæ ſpecioſiſſimum ſimul & maximum Sanctorum patrum templum decidit. Maio autem menſe quartę indictionis, cometes uiſus eſt à tergo ſolis ad Occaſum uergentis.

Erat

Erat prius & in luna ingens magnitudo, postea cometes ut factus est minor, decreuit: quantumq; per comas crescebat, tantum deficiebat magnitudine. In Orientem radios protendens, quadraginta diebus apparuit. Constantinus praeterea Lichudes patriarcha, quatuor annis & mẽsibus sex pontificatu functus, in aliam migrauit uitam: cui Iohannes Xiphilinus successit, ex Trapezunte oriundus: eruditione literarum uariarum clarus, olim inter senatores connumeratus. Qui omnibus spõte relictis, monasticam uitam ingressus, iuxta Olympum longo tempore degebat, dignus tanden habitus sede patriarchali. Cæterùm Imperator morbo diutino correptus, cùm penè consumptus diu laboraret, ineuitabilem instare sibi uitæ finem uidens, Imperium filijs reliquit tribus, quos ex uxore Eudocia genuerat. Duos quidem priuatus, Michaëlem scilicet & Andronicum, quos Cæsares declarauit: Constantinum uerò Imperator iam existens genuit ex Augusta Eudocia: qui solus Porphyrogenitus, ante alios Imperatorijs insignibus exornatur. Ipsam uerò Augustam, matrem & dominam appellari cauit, Imperij molem illi imponens. Et quòd moderata & prudens, tum ad filiorum educationem idonea uideretur, & ad gerenda negocia nata. Iuramentum tamen ab ea inscriptum exigebat, ad secundas nuptias non transituram. Quod Patriarcha sua subscriptione roborauit. Quo inscripto, omnes penè senatorij ordinis contristati sunt, nullum se alium Imperatorem scilicet, nisi ipsius filios appellaturos: licet seruatum non sit, ut infrà dicemus. Post hæc Imperator defecit, functus imperio annis septem, mensibus sex: anno ætatis sexagesimo & amplius. Fratrem sanè suum Cęsarem cùm honorasset, participemq; imperij fecisset, arcanorum cõscium habebat. Literis uerò nullam nauauit operam, amabat tamen eas, studiososq; earum uenerabatur: solebatq; dicere, malle se literarum gloria quàm imperio illustrem esse. Insidiatores uerò suos non aliter duxit puniendos, nisi quòd ipsis ut uenalibus mancipijs est usus: utpote ex legibus libertate priuatis. Hæc Zonaras. Fertur autem & tres habuisse filias, Annam, Theodoram & Zoën, ut cæteri historici tradunt.

EVDOCIA IMPERATRIX.

Regnabat anno Christi 1067.

MORTVO Imperatori succedebant in imperio Eudocia uxor & tres liberi, iuxta factam ordinationem. Accepitq; Imperatrix communem liberorum prouidentiam ac educationem, unaq; cum illis in regio throno collocatur, utrinque accubantibus filijs, regina in medio residente. Sic in consilijs, sic in publicorum iudiciorum cognitionibus, sic in domesticis sessionibus, sic in consuetis progressionibus sedebat & incedebat. Sub id tempus Barbari Orientem latrocinijs uastantes, Romanorum terras quotidie uexabãt. Quandoquidem milites (ut diximus) ob Imperatoris defuncti parcitatem pauci erant, & inutiles facti sunt ocio & ignauia. Siqui autem fortè erant militiæ dediti, hostibus occurrere, consuetis priuati esculentis ac stipendijs, non audebant. Ob id Barbari quandoque in Mesopotamiam irrumpebant, aliquando Cappadociæ urbem Melitenen, & quæ circa eam sunt, diripiebant. Quandoque Ciliciam populabantur, ac in Cappadociam egressi sunt: nec his qui in Cœlosyria sunt abstinuêre. Quæ imperatrici nunciata, tumultum concitarunt: multis clamantibus, Imperatore iam opus esse ad hæc cõficienda negotia, quæ fœmineo essent longè imparia ingenio. Mulier itaque sagax, ne unà cum pueris regno excideret, Republica ob Imperatorem periclitante, quendam cogitabat in principatum inducere, uirum fortem & ad res bellicas aptum, quò & sibi & liberis imperium conseruaret, integrumq; maneret. Neque enim intemperantia motam aiunt, nec uictam uoluptate sibi sociasse Diogenem, uerùm ut Principem in re militari iamdiu uersatum & robore excellentem; præ-

posuisse rebus Romanis, ut metus Barbaricus tolleretur uniuersus, quum hic manus illis consereret. Erat uerò is uir & nobili familia, & celebri fortitudine. Cuius pater Imperatoris Romani affinis fuerat per neptem ex fratre, captusq; ob affectatum regnum, seipsum præcipitauerat: ne in potestatem redactus, indicaret conscios tormentis interrogatus, qui dehinc supplicio afficerentur. Is Romanus Diogenes honore Bestarchonum functus, à Duca Sardice dux fuerat factus. Vbi & Patzinacis aliquoties congressus, multos cepit, fugauit, ac cecidit: missisq; & manu captis uiuis, & cæsorum capitibus, Bestarches dignitate est honoratus, scribente ad eum Imperatore his uerbis: Non dono tibi Diogenes hanc dignitatem, uerùm eam uirtutis tuæ compensationem esse uolo. Illic igitur degens, arripere destinabat tyrannidem, quum mortem Imperatoris accepisset. Quum illius itaque animus Reginæ significatus esset, misit qui comprehenderent. Sicq; uinctus Byzantium ducitur, accusatusq; ueluti insidiator condemnatur, & arctiori custodia clauditur. Tum ad imperialem ductus thronum, condemnatus est, ut promulgaretur contra eum factum decretum. Omnes qui aderant miseratione mouit, & ob formam eius egregiam, & robur corporis insigne. Cum alijs & Imperatrix misserta est uiri: immò, ut credibile est, amore mota, licet incertum sit. Atq; ideo pro sententia supplicij absolutio profertur: liberatusq; à pœna in patriam proficiscitur, quæ illi Cappadocia erat. Reuocatum uerò Imperatrix, magistrum & prætorem constituit, Imperatorem potius appellandum censens, ut uirum se dignissimum. Sed obstabat iuramentum & inscriptio, quę penes Patriarcham asseruabatur: cuius recuperandæ ingens cura illi fuit. Excogitat igitur astu fœmineo consilium malum quidem, sed callidum ualde, idq; eunucho suo aperit, quo pro lenone usa est: præscribens illi, quid & quomodo Patriarchæ loqueretur. Hic itaq; ad Patriarcham iam singula edoctus se propipiens: Nostin, inquit, Domine, amore nepotis tui teneri Imperatricem? Erat autem illi nepos Bardas iuuenis in ipso ætatis flore, rei uenereæ aptissimus. Quę cùm amore illius ardeat, me misit si tu consentias, hoc est, illi chyrographum reddas, spondeasq; citra incommodum illi fore, statim coniuncturam se sibi nepotem tuum, tradituramq; imperij potestatem. Vbi hæc audiuit Patriarcha, deceptus muliebribus dolis, totum tradidit seipsum, omnia pollicitus. Eunuchus ad hæc Senatum quoque experturus, unumquemq; eius ordinis compellans: Necessitatem ac negocia postulare, inquit, Imperatorem ex eorum numero deligere, ne diutius à fœmina ac puerulis Respublica gubernata, breui Romanum Imperium pessumeat, perituramq; occumbat: non modò in ijs regionibus hostibus uicinis ac expositis, uerùm ipsam urbem fore in periculo. Illis adiunxit iuramenti ac apographi mentionem, reprehendens mortuum Imperatorem, quòd non publico consuluisset commodo, sed ob zelotypiam illicita exegisset iuramenta ac illegitima apographa. Cùm autem plures inuenisset assentientes, contradicentes partim muneribus, partim promissis induxit, uti tale aliquid decernerent. Missa igitur Regine inscriptione sua, in rem atq; effectum uoluntatem traduxit, Diogenemq; sibi maritum coniungit, communicato negotio maiori filiorum Cęsaris, quem in regiam accersiuit, ut nuptijs interesset. Sic Diogenes Imperator salutatur: quum Eudocia cum liberis imperium gessisset menses septem, & dies aliquot.

Fuisset profectò Respub. non incommodè à muliebri prudentia tractata, si ab externis pax affuisset. Sed Barbarorum motus effecit, ut iuramenti oblita Imperatrix, hunc uirum fortem duceret maritum.

Romanus

ROMANVS DIOGENES.

POTITVS rerum Romanus Diogenes, non reſpondit conce- Anno Chriſti 1068.
ptæ ab Imperatrice ſibi imperium donante ſpei. Quandoqui dem illa ex condemnato etiam penè carnificibus tradito, non modò abſolutum & periculi liberum ac immunem fecit pa- làm, ſed & tali imperio eſt dignata: ſperãs in omnibus ſeſe ex- hibiturum obſequentem, ſeq; poteſtate functuram. Hic au- tem intractabilis, animo libero, exiguo tempore, ui naturæ mores ingenitos compeſcens, ſuccubuit Auguſtæ uoluntati, ſuſpicionemq; diſſimulauit. Paulo pòſt retecta natura, ſtatim ad ſuum ingenium rediit, ſubiectionemq; moleſtè fe rens, poteſtate regia uti ſtatuit: malè ſe interim Orientis rebus habentibus, ac alijs deſciſcentibus, alijs uerò inclinatis ab eo. Habito itaq; delectu, caſtra regia ad Orientalem partẽ Auguſtæ Byzantinæ locat, duo uno labore facere inten- dens: Barbaris ſcilicet acceſſum prohibere, & ſic ſalutem ſubditorum ſuorum (ut fas Imperatori) præſens curare: & nomen ſibi ac famam conciliare, nec om nia ſubijcere Imperatrici, ſed ſe oſtendere rerum dominum. Progreſſus idcirco ex regia armatus, ad Orientem pergit non ſatis ualido exercitu: utpote qui pe nuria laborabat & armorũ & equorũ, aliarumq; rerum in bello neceſſariarum. Longo eñ tempore rem militarem (ut ſcripſimus) neglectã haud facilè erat ac promptũ breui inſtaurare. Ad Orientis igitur plagam, ubi Phrygiæ pars quæ- dam eſt, eductis militibus, hoſtes intellexerũt Imperatorem uirum bellicoſum & inuictum adeſſe, qui ſe paratum pro ſuis exhiberet quodcunq; ſubire peri- culum: uiſa acie Barbari cominus pugnare recuſarunt, cautius exiſtimantes re trò fugere. Sultanus igitur in duas partes Barbaricum agmen ſecans, alteram in meridionalẽ Aſiam ſeorſum, alterã in ſeptentrionalẽ induxit: præſidentibus præcepit quicquid occurrat diripere. Niocæſariam itaq; ſubitò obruentes, op preſſam diripuerunt, prædaq; onuſti inde abierunt. Quod Imperatorem mœ- rore affecit, qui aſſumptis expeditioribus agminis, itineribus difficillimis ac penè inuijs, hoſtes improuiſus adoritur, iniectoq; illis terrore in fugam uertit. Barbari enim relictis ſpolijs & ſupellectile, diſſipati ſunt. Cùm autem exerci- tus Imperatoris commeatus penuria laboraret, perſequi diutius hoſtes nõ po- tuit. Ob id & captiui & quicquid aliud prædæ acecſſerat, uniuerſum dimitte- batur. Inde in Syriam cœpti ſunt traduci. Legiones uerò Imperator Meliteam dimittit: ipſe ad Chalep contendens, multam abegit hominum ac animalium prædam. Inde Hierapolim Syriæ accedit, eamq; expugnare conatus, poſt lon- gam obſidionem certis conditionibus in poteſtatẽ redegit. Poſthac uerò Ro- mani exercitus partem Barbaris inuadentibus, ex uictoribus nemo potuit au- xilio uenire pugnantibus. At Imperator (qui tum fortè in capta urbe erat) hoc accepto, ſtatim cum ijs quos habebat ſecum, ſuppetias latum uenit certãtibus ſuis. De hac uerò Romanorũ pugna Chalepitarum dux factus certior, & ipſe cum omni ſuo exercitu Barbaris ſe iungit, ſperãs ſe Imperatorem captiuũ mox abducturum, & ob id Romana caſtra circulo ambijt. Imperator autem impro- uiſam illis pugnam inferens, uallo egreſſus, copias nullo præcedente turba- rum ſono eduxit, nec alia aperta ſignorum oſtentatione: euertitq; ilico hoſtes ac fugere coëgit. Quod ſi uictis inſtetiſſet exercitus diutius, uictoriam retuliſ- ſet maximam ac celeberrimam. Equi enim Arabũ primo impetu ueloces ſunt 227
quidẽ, alijſq; curſu præſtantiores, non tamen perinde perſeuerãt continuò, ſed lædunt ilico. Reuocati itaq; & à perſequutione deſiſtẽtes hoſtes quidẽ incolu mes perſtiterũt, ſeipſos uerò & magnæ uirtutis opere & ingẽti gloria priuarũt. Imperatori pariter uiſum eſt ſat fœlix magnumq;, quòd Romani hoſtibus oc- currere confidiſſent, multumq; priſtini timoris poſuiſſent. Deducta uerò eſt iu bente Imperatore Hierapolim Acropolis ipſa. Ipſe autem & alia oppida acce-

dens,partim quòd in expugnabilia essent præterijt, partim uerò recepit, & ad urbem Ciliciæ Alexandriam occurrit. Inde abeunti nunciatur Amorium captum esse,multosq; illic interijsse. Aegrè ijs affectus Imperator, passa hoc tempore uindicare se non posse agnoscens,ordinatis quæ in exercitũ erant,ne per hyemis tempus in penuriã necessariorum incideret, ipse ad reginã reuertitur: satis arrogãs,quòd tam celeriter rem egregiã gessisset. Regina se spe sua falsam sentiẽs molestè ferebat,animoq; ulcerato continere se fœmina nõ potuit,quin
zz8 increparet. Rursus uere illucescẽte,alias Imperator copias conscribens,statim Byzantio decedit,Cęsaream petẽs. Vbi accepit ingentem Turcorũ exercitum regionem populari. Quibus & ipse occurrit, & partem exercitus in hos immittit ut manus conserant. Sed uersis in fugam hostibus,quos uiuos caperet,omnes contrucidauit. Inde ad Euphratem tendit,exercitui ducem præficiens Philaretum,uirum de familia Brachmannorum,spectatũ,iudicatumq; ad belli periculum sufficientissimum:sed uita haud admodum integra, prorsus à nomine suo discrepante. Cùm in conspectũ exercitus huius uenissent hostes, loca insidijs parata deseruerunt,uersiq; in fugam omnem amiserunt supellectilem. Doluit Imperator sic euasisse hostes, qui impetu quodam Cappadociam euastarunt,Iconium usq; progressi. Vbi quum magna uis hominum esset, abundare omnibus bonis putabat. Sed Augustus audito Turcorum in Iconium aduẽtu, Sebastiam relinquens,à tergo accelerat. Sed iam direptum audiens Iconium, hostesq; abire, eius aduentum pertimescentes, misit Catathurio duci magnæ Antiochiæ partem Romani exercitus, illi præcipiẽs,ut ad Mopsi domum diuerteret,ac cum transeuntibus Turcis congrederetur. At hostes ubi in planiciem apud Tarsum uenêre,in Armenios incidêre, peneq; omnem prædam abiecerunt:effugiẽtesq; Romanorum exercitum in Mopsi foro latitantem, noctu abierunt securi: quod regi triste attulit nuncium. Qui desperatus(iam enim autumnus instabat) Byzantium redijt. Quo tempore magnum illud apud Blachernas templum cõflagrauit, anno instante sexies millesimo quingentesimo septuagesimooctauo. Vere autem redeunte Manuelem Comnenum Protoproëdrum, Imperatoris Isacij nepotem, Curopalaten constituit, ac exercitibus præfecit. Qui cùm admodum esset iuuenis,sub senioribus imperabat:Barbaricumque sortitus certamen,congreditur, & uictor euadit. Qui ei inuidiæ materiam erga Diogenem ingessit,adeò ut haud exiguam exercitus partem illi adimeret, ac in Syriam mitteret. Iuxta Sebastiam itaque cum reliquis in magnam incidit Turcorum multitudinem,eisq; congressus,cùm illi fugam simularent, ac Comnenianos milites ad loca sibi opportuna attraxissent, obuersis ex composito tergis, ordines Romani exercitus turbarunt, sparsosq; partim trucidarunt, partim captiuos abduxerunt, ac cum ijs Manuelem ducem, castris prius direptis. Attulit hoc nuncium Imperatori haud triuialẽ mœsticiam. Et præter hoc fama uulgauit quod & Respublica Chonas & nobile illic templum à Barbaris captum esset. Illico igitur arma corripiens Imperator,itineri se accinxit contra hostes, cladem hanc uindicaturus. Tametsi alijs uideretur, sese aliquantisper cõtinere,consultius. Inter hæc uenit Manuel Comnenus, unà cum Turco à quo captus erat,ad Imperatorem. Nam nescio qua causa contra hunc Sultanus indignationem conceperat, emisitq; contra hostes exercitum qui captum adduxerat. Vnde sibi ille timens statuit ad Imperatorem transfugere. Quem statim Imperator Proëdri honore dignatus est. Erat autem is statura breuissimus & forma turpissimus. Vere iterum illucescente,Imperatoriam triremem ingreditur. Nauiganti columba subnigra triremem totius exercitus obuolauit:nec circuire destitit, quoad manibus caperetur,quam Imperatrici transmisit. Quod planè augurium non perinde prosperum coniectarunt quidam,nec illi qui eam ceperat,nec illi cui erat transmissa. Sed & ligno,in quo ar[illegible]lio statutum cernitur Imperatorium tentorium, sua sponte confracto, decidit præ-

dit prætorium: & hoc quoq; infauſtum uiſum eſt omen. At hæc nihil pōtuit Imperatorem triſticia auertere. Progreditur tamen ad regiones uſq; Orientales, parſimonia præter ſolitū correptus. Sed cùm crebrò inter domunculas contubernium ſtatuiſſet, ignis eas corripuit ut flagrarēt prorſus. Ipſeq; & equi ſemiambuſti protracti ſunt è prætorio, tum etiā frena tum uehicula: nec id bonum eſt iudicatum portentum. Inde uerò abiens Halym tranſgreſſus, Cæſaream uenit, ac in pago quodam (quem Cryan uocant) uallum munijt. Illic cum quibuſdam Nemitzorum crudelius propter iniuſticiam egit. Eorum uerò turba deficiente a rebellante, ipſe ſtatim equos illuſtriores & exercitum inducens, terruit deſertores, ſtatimq; redegit in ordines auxiliares. Poſtea Theodoſiopolim abijt, iſticq; duobus menſibus ſingulos pro commeatu afferendo dimiſit, quòd ad inuia & inhabitabilia eſſet profecturus. Diuiſo tum exercitu, partem Ruſellio tribuit (uir hic erat Latinus bellicoſiſſimus) et per Chliat illum emiſit. Alteram ueò partem attribuit alteri, illi præcipiens ut terram diriperet Manzikurt. Imperator uerò ipſe cum paucis reliquis, nec ad pugnādum ſatis idoneis remanſit. Manzikurt igitur per concordiam Imperatori ſe dedidit, trepidantibus Turcis, inducias q; & fidē petentibus, & illum reuerentibus. Militibus aūt frumentatū alijſq; pro neceſſitatibus egreſſis, conueniūt hoſtes. Quod ubi Imperator reſciuit, cum aliquot cohortibus magiſtrū Nicephorum Bryennium emittit, qui cum Turcis congreſſus eſt. Sed laborantem cernens ſuum exercitum, mittit ad Imperatorē auxilium petitū. Imperator hoſtium potētiam ignorans, Bryennij formidinē reprehēdit, ac in uirum ira exaſperatur. Tum uerò ſacerdos Euangelium fortè legebat, ac caſu hæc uerba dicebat: Si me perſequuti fuerint, perſequētur & uos. Simul emiſit magiſtrum Nicephorū Baſilacium cum parte militum: quibus Bryennio adiunctis, aliquātiſper æquale certamen fuit. Pugnante uerò inter principia cum ſuis Baſilaceo, ac in hoſtes faciente impetum, illi non ferentes, terga uertunt, quos ille perſequitur, Briennio cum ſuis non comitante. Vbi uerò ad hoſtium uallum eſt uentum, uulnerato ipſius equo, eo decidit: armorumq; mole grauatus, cùm moueri minimè poſſet, hoſtibus circundatur, capiturq; uiuus, ac ad Sultanum mittitur. Qui nihil illi ſeruile fecit, nec ut mancipio afficiebatur: ſæpius uirum compellans, de Imperatore interrogabat, ac ſuam illi potentiam oſtentabat. Sed aſtutus res Sultani & laudabat & admirabat: ſed tamen nihil eſſe dicebat, ſi cum Imperatore conferrentur. At Imperator cum reliquis egreſſus uallum, exploraturus quid factum eſſet, conſtitit in colle uſq; ad ueſperum, ac demum reuertitur. Statim uerò Turci circundantes caſtra obequitabant ac iacula mittebant, uocibusq; ignotis & ululatibus circum exercitum ſonabant. Sic quidem nox ſuperuenit. Mane uerò Vzorū cohors quædam ad hoſtes ſponte transfugit. Quo uiſo & reliqua Vzorum multitudo idem facit. Rex uerò uelociſſimo in Chliat nuncio miſſo, aduocat iſtinc exercitū. Cùm uerò non ueniret (Trachaniotes enim dux iſtic degentiū militum, audito Sultani aduentu, induxit & Ruſtelliū, ac cum ijs quos habebant, coniuncti, fuga in Romanorū fines euaſerant) ſtatuit Diogenes cum eis qui ſecum erant, in craſtinum pugnam cōmittere: ac ſimul cum aurora ad pugnā inſtruitur. Inter hęc legati uenêre à Sultano de pace acturi: quos Imperator non admodum benignè ſuſcepit. Moxq; reſponſo dato ad dominum ſuum redire iuſſit nuncios, ſi quid de pacis conditionibus eſſet acturus, uti relinquat locum in quo caſtra locaſſet, longius alicubi caſtra metetur. Et ut cum Romano exercitu uallum ſit coniunctum, ubi nunc eſt Barbarorum munitio. Hæc cum legatis loquutus arroganter ilico redire eos præcepit. Nunciant igitur Sultano Imperatoris ſententiam, qui cum ſuis de pacis conditionibus conſultat. At Imperator faſtu plenus, à ſuis quibuſdā perſuaſus eſt, formidine correptū eſſe Sultanum, quòd parē ſibi exercitum non haberet, ac ea cauſa pacem quærere, ut dilata pugna copias augeret. Non expectatis igitur legatis, nec

tis,nec quippiam ſpeculatione diligenti cõſiderans,tubicinibus præcepit ciere Martem. Improuiſa autem res Barbaris tumultum mouit: ſed tamen in ordine ſic etiam perſtiterunt, ac inuadentibus eos Romanis non occurrerunt, ſed ceſſerunt:ita ut nec terga uerterent,nec pugnarent tamen. Vt uerò clara eſt facta dies,Imperator non eſſe idoneum in caſtris præſidiũ comperiens,timuit ne inuadẽtibus ea hoſtibus diriperentur:decreuit pugnam dimittere,ac ad caſtra reuerti: Conuertensq; ad regiũ ſignum, redijt, & exercitui ut idem facerent ſignum dedit. Qui circa ipſum erant, citra tumultum imperata faciunt, qui uerò longiùs aciẽ firmarant, fugam eſſe Imperatoris ſuſpicati ſunt, Andronico Cæſaris filio hoc legionibus ſuggerente. Semper enim & Cæſar & filij illius Imperatori inſidiabantur,ac clanculum illi machinabantur perniciem. Statim igitur Andronicus cum ijs qui penes ſe erant (rexit enim non exiguam militum partem)ex ordine aciei reuertũtur ad caſtra,id quod & reliquos in fugam uertit. Quos tam inordinatè fugientes Imperator conſpicatus, ipſe conſtitit, ac idem fugientibus præcepit. Sed nemine parente fugamq; ſiſtente, nil effecit. Tam inconſultam uerò fugæ infœlicitatem Romanorum, diuinamq; iram uidentes hoſtes,ſtatim irruunt in Imperatorem:qui cum ijs quos tum adhuc ſecũ habebat, pugnam ſuſcepit,& aliquatenus fortiter ſuſtinuit. Poſtea alijs cadentibus,alijs captis circumdatꝰ à Barbaris Imperator. Sed ne ſic quidẽ ſe dedidit: multos uerò cædens ac uulnerans,& ipſe manu uulneratur. Deficiens amplius reſiſtere hoſtibus nequiuit. Et equo telis uulnerato ac collapſo,fugere neſciẽs, capitur abducituráq; ueluti mancipiũ. Nunciata Sultano Imperatoris captiuitas,gaudio nimirum fuit,uerùm pro ſua prudentia non nimio. Azan ille uocabatur, cuius multa de iuſticia & moderatione dicta canuntur. Vnde non credebat Imperatoris captiuitatem, propter tantæ fœlicitatis immodicam aceruationẽ. Sed & ipſum coràm uidens,non ſtatim credidit,donec miſſi ad eum legati, ipſum agnouerunt. Baſilacius quoque illic in uinculis habitus,eo uiſo, ſeipſum protinus ante pedes eius non ſine ingenti lamẽratione proiecit. Tum uerò de throno exilijt penè attonitus,poſitúmque humi de more pedibus calcans, ſuſtulit ac amplexus eſt: Et ne doleas, inquit, Imperator, hæc enim humana ſunt. Ego enim te non ut mancipium, ſed Imperatorem tractabo. Et ſtatim habitationem illi ac familiam imperatoriam ordinat, communi'que ſecum menſæ adhibet, quoſcunque uolebat captiuos illi ſoluens. Sic ad dies aliquot uiro conuerſatus immodicéque honorans, factis pacis conditionibus & affinitate inter pueros contracta, dimiſit Diogenem quanto nemo unquam ſperauit honore ſimul & ſatellitio. Is uerò Theodoſiopolim Barbarico cultu uenit. Sultanus enim proprias illi ueſtes præbuerat, manumq; uulneratã cùm illic maneret,illi curauerat, Romano quantũ fieri poterat more adaptans omnia. Inde igitur progreditur rediens, Sultani legatos ſecum ducens. Hoc pacto itaque reuerſus eſt. Cæterùm audita in primis eius captiuitate, duplex in regia motus fuit: pars enim Imperatrici poteſtatem ablatam reddebat, alij uerò omnia eius filio decreto imponebant. Inter hæc ſolutus captiuitate Diogenes nunciatur, affertur'que eius manu ſcripta epiſtola, hæc ita docens accidiſſe. Vnde magis rumor timórque inualeſcebat,omnésque cepit dubitatio quò fugerent. Cæſar itaque Iohannes, eiuſq; filij, ſemper (ut dictum eſt) Diogeni infeſti, arrepta occaſione, acceperunt ſenatorij ordinis quoſdam ſibi fauentes; quorum princeps Pſellus & ipſe forte Diogeni inimicus. Imperatricem Eudociam in conſtructam à ſe manſionem, iuxta Propontidis anguſtias includunt: Michaëlem uerò ſalutant Imperatorem. Deinde emittuntur undique Imperatoriæ literæ, iubentes nec ſuſcipere, nec regio honore dignari Diogenem: ſenatuſconſulti perſuaſor ac author Pſellus fuit, ut ipſe in propria teſtatur hiſtoria. Diogenes uerò his cognitis, datum accipiens ſatellitium progrediẽs,ſingulis diebus caſtra metatur. Cæſar uerò filiorum ſuorum iuniorem

Proedrum

Proedrum Constantinum cum exercitu cõtra Diogenem mittit, qui se in Cappadociam iam conferebat. Accedente uerò Crispino (Phrangus ille) cum contribulibus ad Constantinum, Diogenes Theodorũ Alyatem contra ipsos mittit. Hic uerò conserta cum eis manu, succumbit, captusq; oculis priuatur. Hoc uerò territus plurimùm Diogenes, quũ iam Tyropij (quæ arx est munitissima) esset, accessit ad eum dux Antiochiæ Chatatarius, multos secum adducens milites. Is accepit Diogenem: abductoq; eo in Ciliciam, expectat à Sultano auxilium. Qui habito delectu, colligit exercitum. Mittitur uerò rursus contra eos Proedrus Andronicus maior natu, Cæsaris filius. Qui ingressus Ciciliam, collata manu pugnat. Quo in certamine perijt Chataturius. Eius uerò milites in Adanau fugêre, ubi & Diogenes erat. Obsidens igitur urbem Andronicus, expugnat eam. Tum certis conditionibus Diogenes traditur, ut scilicet ipse deposito imperio, sectisq; capillis priuatus ageret. Super quibus & põtifices missi sunt ab Imperatore, qui illi sacrosanctum iuramentum dederunt, nihil eum triste passurum. Quibus confidens Diogenes pullatus egreditur, seq; committit Andronico. Ille eum accipiens redijt: ac in Cotyeum ueniens, tam diu illic mansit, quoad quid faciendum esset, acciperet. Aegrotabat à pede Diogenes, impositoq; illi à quodam insidiosè ueneno. Quod cùm nihil operaretur, decretum regium aduenit, immerentem oculis priuari iubens, quod & factum est: præsentibus etiam pontificibus ipsis, molesteq; ferentibus hominis calamitatem: sed tamen contemnebantur. Crudelissimè igitur oculis orbatus, nullamq; sortitus necessariam curam, capite intumuit, ac uulnera putruerunt usq; adeò, ut uermes hinc prodirent, circumq; eum aër grauissimo odore ex putrefactione repleretur. Tum in insulam Prâten abducitur, in qua ipse templum extruxerat loco editiori. Paulisper uerò illic superstes, hominem exuit, ab Imperatrice Eudocia splendidissimè sepultus: quum annis imperasset tribus, mensibus que octo. Fama uerò est, in uirum hunc patrata esse omnia Cæsare disponente, ipso Michaele Imperatore nesciente. Erat uerò facilimus moribus, & solutus, ad negocia quoque gerenda non perinde dexter ac industrius, quali sanè ad imperium est opus. Proinde per ipsius ignauiam adiutus auunculus eius Cæsar, omnia in Diogenem patrauit, homini infestus. Pater illi fuerat Diogenes patricius, domi militiæq; clarus. Nam & ordinibus præfuerat, qui tyrannidis affectatæ reus, seipsum præcipitauit, & ob seditionem in Sardinia postea exulauerat. Paternæ laudis æmulus filius, quum esset imperium assequutus, diuersis actus fatis, tandem concidit, ut scriptum est à Zonara. Tradunt Annales sub hoc Imperatore Nortmannos duce Roberto Guiscardo, Apuliam Calabriamq; occupasse. Et cùm Cyriacus dux exercitus (qui summæ rerum præerat) ab Imperatore missus, frustrà pertinacibus Nortmannorum armis restitisset, pulsos & oppugnatos Græcos Apuliam Calabriamq; deseruisse.

MICHAEL PARAPINACEVS.

Anno 1071.

Hic Michael filius fuit Cõstantini Ducę Imperatoris, Parapinaceus cognomento, à fame quæ sub eo inualuit, dictus. Tanta enim penuria annonæ sub hoc Imperatore facta est, ut non totus medymnus numismate aureo emeretur: et ob id publica infœlicitas indidit Imperatori hoc cognomen Parapinaceon, quod significat ad scutellam siue ad tabulam, quo uniuerso orbi est factus notus. Homo ignauus ad regendum & gubernandum, studijs tantum literarum deditus. Sub Michaele enim Psello summo honoratissimoq; ea tempestate philosopho (cuius adhuc opera extãt) nunc Grammaticis intentus uersus cõponebat, nunc more Rhetorũ declamabat, nunc historias uoluebat;

bat: inutilis prorſus Reip. Cuius curam primum Imperator effectus, Iohanni Metropolitæ Sides eunucho, ſtrenuo homini, & rerum agendarum perito tradidit. Poſtea præfecit adminiſtrationi & alium eunuchũ Nicephorum, qui iuuenis in aula à Nicephoro aſſumptus, propter ætatẽ teneram diminuendi forma Nicephoritzes cognomentum ſortitus eſt, qui & Conſtantino duce Imperatori patri prius ſeruierat. In gerendis negocijs expeditus, literisq; benè inſtitutus, moribus uerò remiſſioribus, ut probri gratia per iocum à pleriſq; Nicephora appellaretur. Huic igitur tradit habenas imperij, appellatq; Logotheten, Græciæq; ac Peloponneſo ius dicturũ hunc dimittit. Sides autẽ deponitur, & tota imperij gubernatio rationario Nicephoro cõmittitur, prorſusq; ab eo omnia adminiſtrantur, Imperatore ipſo pro mancipio quodã habito. Suſpectus itaq; redditur Cæſar. nam multi rebus ſuis iniuſtè ſpoliabãtur, alijs aliunde illatis incommodis: prorſusq; magna fiebat hominum conculcatio ac miſeria, nemine ea cordi recipiẽte, cùm Imperator puerilibus negocijs eſſet intentus. Sic igitur Rep. perperam adminiſtrata, in Oriente ac Occidente res malè tractabãtur. In Oriente tamen ſeſe peius habebãt: Sultanus enim cùm ea quæ erant geſta cum Diogene accepiſſet, quem captum ipſe honorabat, ac in proprium dimiſerat imperium, reducem aũt familiares ac cognati crudeliſſimè ad mortem redegerant, & per hoc pacis conditiones irritæ manſerant, mirum in modũ indignatus, copias ſuas in Romanorũ fines emiſit. Non ut more latrocinij terras popularentur, ſed ut loca quęcunq; poſſent, ſibi ſubijcerent ac occuparent, nemine tum prohibente. Imperator id intelligens, conſcripto exercitu, illi præfecit ducem Iſacium Commenum, Latinum illi adiungens Ruſellium, gentilium ſuorũ quadringentorum ducem. Qui ubi Iconium uenerũt, ex cauſa Ruſellius rebellat: acceptiſq; gentibus ſuis, ſui iam iuris, cum Turcis ſe iungit, ac aliquot Romanorum terras euaſtat. Iſacius uerò Commenus cum reliquis Turcis congreſſus, uincitur: multisq; cæſis ac reliquis captis, unà ipſe dux comprehenditur, caſtra uerò diripiuntur. Commenus tamen multis pecunijs libertatem ſibi redemit. Imperator itaq; Cæſarẽ auunculum belli ſummę præficit. Hoc accepto Ruſellius, antequam Cæſar Sangarium Phrygiæ fluuium tranſiret, contra eum caſtra poſuit. Cæſar rurſus illum, uenia delecti nunciata, ut ad Imperatorem rediret, cohortatus eſt: qui Barbarico more infremens, nõ accepit conditionem. Commiſſo itaq; prælio, uincuntur Cæſariani. Ipſe quoq; cum pleriſq; alijs uincitur, Botoniate (qui et ipſe cum Cęſare pugnarat) cũ paucis fuga elapſo. Hinc Ruſellius ad Byzantium mouit, Cæſarem uinctum ſecum ducens, & Maleſen Baſiliũ nuper cum Diogene captiuitate liberatũ, qui erat in Chryſopoli tranſfuga: ſtatimq; ignis illic domibus immiſſus eſt. At Imperator Curopalati dignitatem per legatos illi obtulit, ſi arma poneret, ipſiusq; uxorem cum liberis ei tranſmiſit. Barbaro uerò in duricia perſeuerante, miſit contra Ruſellium Imperator Turcos precio conductos. Is uerò ſeſe bello non ſufficere agnoſcens, Cęſarem liberat uinculis, acclamationibusq; regijs ſalutat, multos ſperans illi coniunctos iri. Subitò uerò Turcis apparentibus, ilico contra eos Ruſellius Barbarica audacia prorumpit, imparatus ac temerarius. Tum Franci multos Turcos occiderunt, alios in fugã uerterunt, perſequutiq; ſunt uehementer. Illi igit mul tos à tergo reliquerunt, deficientibus in perſequendo equis. Ruſellius autem cum Cæſare, paucis abactis iam hoſtibus, ſuos plurimùm auxit. Tum alia Turcorum multitudo occurrit, in multa milia æſtimata. Qui ubi aduenêre, inuiti cum ipſis congrediuntur. Circumuenti igitur à multitudine, amiſſis equis capiuntur, & Cæſar & Ruſellius, quem uxor mox redemit: quemadmodum Cęſarem Imperator. Qui cùm ad Imperatorem duceretur, contigiſſetq; Propontidem, tondetur, induiturq; ſtolam, cilicio monachico iniecto: tametſi caueret, ne quid à nepote pateretur propter imperatoriam ſalutationem. Ruſellius uerò liberatus captiuitate (ut diximus) accepta uxore unà cum Francis in Armeniorum

niorum terras uenit, ubi & antè fuerat. Mittit igitur Imperator contra eum Proedrum, Alexium Comnenum, iuuenẽ quidem tum, sed prudentem & strenuum. Qui ubi attigit Amasian, per arcanas literas Turcis significat, si tradant sibi Rusellium, multis se eos ditaturũ diuitijs. Simulata igitur illi cum Rusellio amicitia, comprehẽdunt uirum, pecunijs potiuntur: qui statim ab Alexio uinctus, Byzantium abducitur, ac benè cæsus in turrim clauditur. Tertio uerò imperij illius anno, Chrobatorum gens (quos quidam & Serbos uocitant) commota, aggressaq; Bulgarorũ terras inuadere, nihil assequuta est. Multis uerò prælijs, ac uariante ultrò citroq; uictoria, decidit ac uicta est. Relictis igitur Rom. terris, alias quærere sedes cõpulsi sunt. Seruus quidam patris Imperatoris, Nestor nomine, Bestarchas dignitate, finitimarum Istro gentiũ Præses, contra Regem arma mouit, affinitate cum Principe quodam Patzinacarum contracta, qui Tatus uocabatur. In reginam itaq; urbium adueniunt, ac iuxta eam consederunt. Imperatore uerò illi significante ut arma deponeret, paratum se hoc facere dicebat, si sibi Nicephorus Logothetes dederet, siue ilico de medio tolleretur, ut pestis publica, communisq; calamitas. Hoc cùm rex recusasset, discedit quidem ab urbe, Thraciam uerò & Macedoniam, & quicquid Bulgariæ attinebat populabatur, ac in terram Patzinacarum regreditur. Barbaris uerò Orientem populantibus, trucidantibusq; obuios quosq;, fugientes Asiani Constantinopolim ueniunt: nemine prouidente publicis cõmodis, fame uerò urbanos premente tanta, ut publica calamitas manifestè deploraretur (cùm interim Imperator literis exerceretur, ac iambos à Psello conficere doceretur) Ad hæc accessit crudelissima pestis, qua tot homines conficiebantur, ut à uiuis sepeliri nõ possent, ac plurimi sæpe uno in lecto efferrentur, multiq; in uijs insepulti iacerent passim. Vnde luctu omnia impleta sunt. Et quòd præter hæc iniurijs expositi essent subditi, omnia ruinam minabantur. Ob id præfecti Oriẽtalibus negocijs conueniunt, defectionem faciunt, Curopalatenq; Nicephorũ Botoniaten Imperatorem salutant. Hoc Michaëlem tumultu simul & metu impleuit. Ex studio enim literario didicerat, superiorem ac potentiorem aliquãdo fore literam Nũ. literæ Mũ. hoc est Nicephoros præstare Michaëlibus. Mittit igitur legatos Imperator undiq;, & Turcis ingentia dona promittit, si desertores correptos sibi tradant. Botaniates autem, & nomen & insignia Imperij accipiens, ex Oriente Byzantiũ uersus proficiscitur. In Occidente interea altera defectio nascitur. Nam Proëdrus Nicephorus Bryennius tum fortè Dyrachij dux, ubi desertores Imperij quosdã intelligit, & ipse deficit. Indutisq; Imperij insignibus, cohortibus quas secum habebat stipatus, Adrianopolim accelerat, fratri suo Iohanni istic coniunctus: collecta militum, tum Gentilium tum Macedonum iusta manu, Principatum est ingressus. Bryennius uerò concurrens Theodorocanus, uictus capitur. Affluunt igitur ad Bryẽnium & Redesteni, sed & Panium habitantes. Satis igitur fœliciter cedente sibi defectione, Bryennius fratrem suum Curopalaten statuit, eumq; contra Byzantium misit, utpote ilico accipiendum. Spem enim cõceperat amplissimam, obuijs (ut aiunt) manibus Senatum ipsum recepturum, ob odiũ Logothetæ sui rationarij, ipsiusq; Imperatoris inutilitatem. Sed res ex animi eius sententia non successit. Postquam enim missi ad Blachernarum muros appropinquauerunt, diligentia quidem non defuit, sed res non successit. Nam per pontẽ transeuntes, uenêre in urbis conspectum, domibus uicinis ignem inijcientes. Inde in Athyram se conuertunt. Imperator ita afflictus undiq; curis, Rusellium è carcere liberat, uirumq; uerbis & pecunia placans, occurrere persuadet fratri Bryennij, cum Proëdro Alexio Comneno, qui exercitui illi præerat, qui Byzãtij circa Imperatorem degebat. Hoc ubi Bryennij frater resciuit, fuga præuenit. Macedonũ uerò plurimi relicti, aut cæduntur, aut capiuntur. Inter hæc uerô & Patzinacorum exercitus contra Adrianopolim uenit: nec longè ab ea castris positis, uicina populabantur. Quos Bry

ennius pecunia compescens,urbe decedere persuasit. Abeunti uerò fratri suo ad Cyzicum,finitimos subacturo,Rusellius occurrit: in fugam hominem uertit.Botaniates uerò miscellaneas sibi ex omni genere hominum legiones contrahens,Turcos quoq; adiunxit:quibus Cutlumus prœerat apud Persas uir primarius,ac ipsi Sultano genere iunctus. Sed imperij gratia ab eo dissidebat. At cùm ad bellum parati iam essent, Calphæ nunciatum est,qui ab ipsis maiorem in modum fuerat honoratus, utpote de genere natus Mahomet, & originem hinc ducens. In solicitudinem incidit, ne ciuile ac intestinum inter eos bellũ gereretur.Et quamuis à domestica consuetudine recedere durum Caliphæ uideretur, neque publicis se rebus ultrò ingerere decreuisset, prœter morem tamen conuenit illos de imperio contendentes,suadetq; bellum dimittere. Sultanum domestico præesse imperio:decere autẽ ut cognatus omnia ea possideret,quæ Romanorũ fuissent,ac ijs imperaret. Hęc ubi sic contigerunt,Cutlumus in Romanorum fines egreditur, ac fortè tum tumultuantẽ adiuuat Botaniaten. Qui cùm iustũ haberet exercitum,contendit Niceam spe eius potiundæ(iam enim prodita erat illi ciuitas ab ijs, qui præsidio impositi fuerant) ob id ultrò illi se ad eum transferunt. Ex Megalopoli quoq; multi quotidie ad eum cõfluebant,negocia quoq; Botaniatæ fœliciter procedebant. In urbe uerò principe plurimi cõuenientes,tam de plebe quàm de magistratibus ac clericis,die festo Annunciationis Botaniaten Imperatorem appellant: Principe huius cœtus Aemiliano patriarcha Antiocheno & Iconij Metropolitano. Nam ea tempestate Constantinopoli Patriarcha erat Cosmas monachus, literis quidem nõ admodum insignis,sed omnium uirtutum genere ornatus,& ob id Imperatori eximiè charus:qui successit Ioanni Xiphilino, qui undecim annis ac septem mensibus ecclesiam gubernauerat. Electi igitur per phratrias præstantiores, & per legiones protectores,uadunt ad palatium circiter solis ortum.Eoq; potiti,proprios milites custodiæ apponunt. Imperatorem uerò Michaelem cum coniuge Maria Alana,& filio Constantino coronato iamdudum,& Roberti Longobardorum ducis filiæ(quam Helenam transnominauit,adductã per legatos)desponsato, in Blachernanam regiam aufugientem exuerunt imperio, habitu monachi ipsum uestientes:abduxeruntq; in studij mansionem,imperio functum annis sex,totidemq; mensibus. Hæc eo sunt gesta sabbato, quo miraculum resuscitati Lazari ecclesia celebrat. Vt igitur acceperat Imperiũ Michaël,ita & amisit.Botaniates igitur facilè adepto imperio,Constantinopolim abit.Nicephorus uerò Logothetes ab urbe digressus,ad Rusellium Heraclię degentem confugit.Milites Michaëlem custodientes,in aula triumphantes regia,urbe triduo rege carente,tandem Borilum ex seruis Botaniatæ missum excipiunt,quem celeriter ipse subsequitur. Genitus est sub ipso imperatore in Byzantio puer, in fronte habens oculum,& crura caprina, ut Zonaras testatur.

NICEPHORVS BOTANIATES.

Anno Christi 1078.

NICEPHORVS Botaniates cognomento, haud dubiè nobilissimus (nam à Nicephoro Phoca imperatore stemma deduxit eximio genere)facilè in socordis principis inuidiam, imperium sibi asseruit,Michaële reiecto.Ac palatium ingressus,magna tertia feria à Patriarcha coronatur imperiali diademate: primùm præstito omnibus cõgiario, debita publicè dissoluẽs præter modum honorificè, decoctionem illorum munificè ac propè diuinitus lucratus,adhuc Bryennio per Occidentem tyrannidem retinẽte. Cui per legatos Cęsaris dignitatem(si tyrannide abscedat)pollicetur,ac eius collegis omnibus dignitates,quas adepti fuerãt. Sed is imperij cupidus ac durus, secundam ac tertiam legationẽ accepit indecenter,et inhonoratos à se dimittebat. Vt igit nihil

nihil ſe pacificè expedire cognouit Imperator, in bellũ cõſenſit. Conſtitũenſq; nobiliſſimum Alexium Comnenum, ac magiſtrum domeſticum, Romanis co piis præpoſitum, contra Bryenniũ emittit. Qui illi in regione (quæ Calabrya à loco multis pulchrisq; ſcaturiginibus defluo dicitur) occurrens, facilè illius po titus eſt exercitu. Et alijs quidem cedentibus, alijs uerò cadentibus, deſolatum cepit tyrannum, ac miſerũ oculis priuauit, cæcumq; in urbem regiam induxit. Ita Bryennio ſua ceſſit rebellio. Inſurrexêre uerò cõtra Imperatorem & Baran- gi, interficere eum meditantes. Illis uerò altera Rom. manu oppoſita, in ſuppli- cationem conuertuntur, ut ueniam ſupplices acciperent. Nicephorus Baſila- cius Protoproëdrus factus, Bryennij apud Dyrachium ſucceſſor, cupiditatem imperij & ipſe nutriebat, collectoq; milite ad Theſſaliam redijt: ubi cognito quòd Botaniates rerum eſſet potitus, illi quidẽ ſeruiliter ſcripſit, clàm uerò de- fectionẽ moliebatur, & in auxilium Patzinacas accerſijt. Qua de re factus cer- tior Botaniates, Chryſabulon & benignam ipſi mittit epiſtolam, indicantem non facile fieri poſſe quæ tentaret, & nobiliſſimi ſimul dignitatem offerentem: hic uerò immotus permanſit. Vnde & cõtra ipſum Alexius Comnenus mitti- tur, auguſtali honore decoratus. Qui iuxta Theſſalonicen cum eo præliũ com mittit, quo Baſilacianos in fugã uertit. Ipſum uerò in arcem Theſſalonicenſem fugere cõpulit, è qua uiuũ expugnatione ſurripuit, ac oculos regio iuſſu eruit. Alij quoq; contra hunc Imperatorem moliebantur. Qui uerò cum Bryẽnio & Baſilacio ſenſerunt, arma poſuerunt. Contra Turcos uerò Orientem deuaſtan tes, mittit cum iuſto exercitu Conſtantinum prioris Auguſti Conſtantini Du- cæ filium, ſui exercitus ducem. Qui Chryſopolim tranſiens, ilico res nouas mo litur, eſtq; ab exercitu, quem copioſum ſecum habebat, mox Imperator ſaluta- tus. Imperator uerò id accipiens, partem militum donis, partem magiſtratuum dignationibus corrupit, alios alia re donauit. Itaq; facilè perſuaſit eis, ut captus ab ipſis Conſtantinus Imperatori traderetur: qui eum tonſum in inſulam rele- gauit, ac ſacerdotem inungi fecit. Cùm uerò Imperator & ſenij grauitate & na turali mollicie non uſq; adeò gerendis eſſet aptus negocijs, Metropolitę Sides rerum publicarum cõmiſit gubernacula. Duo autẽ ſerui Imperatoris Boridus & Germanus, pro nutu ſuo omnia agebãt, faciebantq; quę illis uidebantur, Im peratorem & dominum ſuum exoſum facientes paſſim omnibus, arrogantio- resq; ſeſe & audaciores æquo exhibentes. Nicephorus autem Logothetes ad Ruſelium profectus (ut diximus) in uinculis ab eo aſſeruatur. Sed ſubitò mor- tuus Ruſelius, ſuſpicionem præbuit quaſi à Logothete ueneno eſſet interem- ptus. Vnde ab ipſius Ruſelij ſubditis, Botaniati eſt traditus, & ab eo in inſulam unam adiacentiũ urbi regiæ eſt relegatus. Eius uerò miniſtri timentes, ſi in Im- peratoris ueniret conſpectum, ne omnes detonderet, ſuggerũt Imperatori Lo gothetẽ magnam habere uim pecuniarum, quam regio fiſco inferri oporteat. Ob id Strabo Romanus mittitur, magnus Heteriarches tum factus, interroga turus, ubi nam pecunias depoſuerit. Sed qui circa Imperatorem conuerſaban- tur, preſentiam Logothetis auerſati, ſuadent Strabo Romano occidere omni- no hominẽ, eius induſtriam ueriti. Cùm igitur inſulam hic attigiſſet, qua exul degebat, tormentis hominem adeò immodicè ac quæſtionibus extendit, ut in ſupplicio expiraret, promittentem ſcriptis ſeſe omnia manifeſtaturum, ut tor- menta euitaret: ſed nimium afflictus, perijt. Alexius uerò & Iſacius Comneni fratres, immodicè ab Imperatore & honorabantur & amabantur, adeò ut eos palàm imperij ſucceſſores appellaret. Inde imperatorij miniſtri plurimùm ipſis inuidebant. In primis uerò duo dicti ſerui, Borilus & Germanus, qui apud Im- peratorem pluribus bonis uiris calumnias ſtruebant, multosq; ceu tyrannidis affectatores deferebant, benignum erga eos animum ſubuertentes. Quod ubi illi reſciuerunt, nequid paterentur aduerſi, ſiue, ut fama erat multorum, imperij cupidi, communicatis quibus confidebant, conſilijs, urbem egrediuntur. Ca-

ptaq; Hadrianopoli, ad ſeſe omnem exercitum conuerterunt. Ac mox Alexius Imperator ſalutatur, Iſacio maiori natu fratri prælatus. Siue quòd illi magis fauebant milites ceu bellicoſiori, ſiue quòd ſtudio & promiſſionibus erant ab eo ſuiſq; corrupti: nequaquam tamen fratre Iſacio indignante. Sic Alexius Imperator dictus, pergit ad Regiam urbem, apparatq; expugnationem. Botaniates uerò impoſuit muro cuſtodes. Erant uerò iuxta turrim quãdam haud longè à porta quæ Charſij appellatur, cuſtodes Nemitzi. Eſt autem gens Nemitzorum Celtica. Hi clàm cum Comnenianis agunt de urbis proditione. Mane igitur in quinta feria magnæ hebdomadis ſalutiferæ paſſionis Redẽptoris noſtri, Comneniani in conſpectu turris à Nemitzis cuſtoditæ, exteriori muro ex compoſito appropinquant. Cuſtodes uerò in accedentes iaculabantur, prohibebantq; prorſus accedere. Vbi uerò ſub turrim Nemitzorum uenerunt, cùm nequirent nec exterioribus reſiſtere, nec cum internis dimicare, deſuper in eos iacula torquentes, dimiſerunt impetum: oppugnantes uerò muros, ſtatim ſcalis in muros aſcendere, portisq; ſecuribus recluſis, apertum tribuerunt coniuratis ingreſſum. Quod ubi uiderunt interna tuentes mœnia homines mobiles ac mixticij, plericq; etiam rei bellicæ prorſus expertes, ex agris collecti, plebeiæq; multitudinis, alij aliò abierunt: quidam cum periculo in fugam ſeſe præcipitarunt, propter prohibẽtium raritatem. Et interius uallum cepêre Comneniani, eiusq; portis ſimili modo effractis, urbem ubicq; peruiam fecêre, ilico inuadentes eam, ad rerum direptionem cõuertuntur. Commixta multitudo Thracum, Macedonum, Romanorum & Barbarorum gregatim collecta, nõ aliter quàm hoſtes erga cognatos & gentiles ſe geſſerunt: proceſſit' que malum ad multam ſanguinis profuſionem. Virgines item Deo dicatæ, impiè pollutæ ſunt, ac fœminæ maritis iunctę per uim iniuriam ſunt paſſæ, ſacris templis ornatu ſuo ſpoliatis. Nec enim à ſacris abſtinuêre calicibus, ſed & illos immundi ac ſcelerati homines unà cum ſacris phialis, immaculato ac uenerando miniſterio plenis, diripuerunt, ſacris in terram effuſis. Quicunque uerò ſenatores occurrerunt, mulis detractos ſpoliarunt. Sacerdotes ſacris exuerunt ueſtibus, ſeminudos peditesq; dimiſerunt. Tota hæc die fiebant, & uſq; ad bouem, malum graſſauit, populare ſcilicet & publicum. Iam quidam ad Philadelphium & ultrà procurrerant. Comneni uerò omnibus in prædam redactis, ſoli cum primoribus uiris relicti erant: & uſque ad Taurum progreſſi, ulterius progredi non audebant, tantum aberant à iuſto exercitu. Quòd ſi tum quidam ſuperueniſſent, facilè cepiſſent, uinctosq; Botaniati adduxiſſent. Sed ita uiſum eſt Deo, quòd iſta conſiderare tum non uacauit. Inde igitur edoctus Botaniates de Comnenorum ingreſſu, ilico regia deceſſit, proiectis neſcio quò purpureis cal ciamentis: abiẽsq; in manſionem ſiue monaſterium, Periblefticus ille poſt Romanum Argyropolum Imperatorem, ſecundus fuit poſſeſſor: tondet comam, ſtolamq; induit, uili panno à monachis ueſtitus. Inde tempus aliquod ſuperſtes, hominem exuit, iſtic ſepultus. Imperio deturbatus, anno tertio poſtquam imperare cœperat, in templo Sophiæ (ut aliqui ſcribunt) captus ac uita donatus: ſed ea conditione, ut monachum ageret. Comneni uerò, nemine illis occurrente, in regiam proficiſcuntur ſine periculo, ingredientes & planè & leuiter. Cæterùm priuſquam imperio deturbaretur, mortua illi uxore, multæ uirgines offerebantur: & ante alias Imperatoris Ducæ filia Zoë. Ipſe uerò magis cupiebat Imperatricem Eudociam, ſiue Mariam Alanam anteceſſoris uxorem. Aduocat itaque Eudociam, quæ non renuebat. Sed prohibitus eſt Imperator hoc facere à monachis quibuſdam. Ducit igitur imperatricem Mariam, nihilominus inceſtum committens. Siue quòd Eudociam reduxiſſet (adulterium enim erat & impudens facinus) quapropter qui eos benedixerat à ſacris eſt prohibitus. Siquidem Michaël anteceſſor capillos tonſus decreto ſynodico Metropolites Epheſi efficitur. Quò quum ſemel iuiſſet, rediit, ac in manſione Ma-

ſhe Manuelis uitam egit. Poſtquam uerò Botaniates imperio decidit, moriens idem Michaël multum precanti Mariæ iam & ipſi Monachæ ueniam dedit, quam ex remiſſione eſt conſequuta. Mortuus eſt & ſub hoc Imperatore Aemilianus, cui Nicephorus Maurus cognomine ſubſtitutus eſt. Tradunt quidam, Nicephorum Imperatorem à Gregorio Septimo, Pontifice maximo excommunicatum, quòd Michaëlem regno deturbaſſet, ac alienum inuaſiſſet imperium. Robertoq; Guiſcardo curam dediſſe Michaëlem reſtituendi. Sed quum iuxta Dyrrachium poſitis caſtris obſidio fieret, claſſe Venetorum adiutus Nicephorus, etiam Dalmatiam inuadendam cogitauit. Hæc ex Zonara atq; alijs accepimus.

ALEXIVS COMNENVS.

ALEXIVS Comnenus, quem aliqui Mega dicunt, alijs Noueloſimus cognominatur, filius fuit Iſacij Comneni Imperatoris, cuius magna familia fuit: de qua in primis narrandum ante quam res geſtas Imperatoris exequemur. Mater Comnenorum ac ſorores ex manſione ſiue monaſterio Caniclei poſt Botaniaten ad palatium mox traductæ ſunt, ex templo Dei uerbi ſapientiæ, quod Sophiæ dicunt, ad quod in illa tempeſtate confugerant, defectionem Comnenis molientibus. Nec enim aliud quippiam aduerſi paſſæ ſunt. Sed uix pedes in regno firmauerunt, ſtatim abrogationem geſtorũ à Botaniate decernunt, ac breui ſyllaba litera *ou* multa ab eo conſtituta & facta deleuerunt, Lacones imitati: de quibus Auſonius cecinit:

Litera ſola fuit qua reſpondere Lacones.

Alexius itaq; regium diadema impoſitum accepit. Secundus honor Iſacio tribuitur, fratri maiori natu, nouo ipſi nomine impoſito Sebaſtocrator, quod Cæſaris nomen ſuperaret. At mater eorum inſignia non ſuſcepit, quòd monachico habitu eſſet induta: ſed nec appellationes nec acclamationes, ſola regni nomine contenta. Omnem porrò negociorum adminiſtrationem gubernauit ipſa. Erant autem alij duo fratres iuniores ætate, Adrianus ſcilicet quem Protoſebaſten cognominauit, ac magnum Domeſticum conſtituit: & Nicephorus qui Sebaſtes eſt dictus, Drãgariusq; claſſis conſtitutus. Habebant uerò affines & ſororios Meliſſenum Nicephorum & Michaëlem Paroniten. Paroniten itaque maioris ſororis maritum, quem plurimùm mater amabat ac honorabat, Panhyper Sebaſton nominarunt: hanc quoq; dignitatem nouam & inſolitam excogitantes. Melliſenum uerò defectionem & ipſum contra Botaniaten in Oriente cogitantem eiq; adhuc innixum, honorarunt Cæſarem, Theſſalonicenq; illi habitandam tradiderunt, cum ingenti pecuniæ diſtributione, & illi & alijs ſibi genere iunctis, tali fortunæ ſubiectis, facta: addito honorum ac dignitatum ueluti aceruo quodam. Sed prouentibus regijs, imò publicis hoc pacto diſtributis, regius fiſcus exhauſtus attenuabatur: & Imperator pecuniarum indigus, eas ad dignitates pertinentes ab origine, in annuas ſolutiones euacuauit, diuitiasque ſenatorias attraxit. Coronauit autem & coniugem Irenen, Auguſtamq; appellauit. Hæc erat neptis Cæſaris Iohannis Ducæ. Maria uerò Alana prior Imperatrix, cum filio Conſtantino, quem Michaëli Ducę in Porphyra genuerat, et pariter infantulum adhuc coronauerat, talaribusq; purpureis induerat, ex regia pergit in Manganorum palatium: ubi & ipſa manſionem ſtruxerat, & Botaniates cum aurea inſcriptione, illic ſanè degebat cum filio, utens imperatorio famulitio. Nam puer regijs adhuc erat amictus inſignibus, & ſalutabatur ab Imperatore, ac aureas literas cum eo ſubſignabat. Poſt aliquod tempus mater nigris induitur ueſtibus per monachos, uolẽs quidem. Puerq; purpureis exuitur talaribus, ſoliq; Cõneno appellatio ſimul & imperij

Anno Chriſti 1081.

administratio relinquitur. Cùm autem Augusta Imperatori filiolam genuisset, quæ à nomine materteræ Annæ dicta est, despondet eam Constantino Mariæ Alanæ filio. Hoc uerò ante spōsalia uita egresso, alium illi sponsum delegit maiorem natu filium Bryēnij: quem scripsimus affectasse tyrannidem, eaq; gratia captum & priuatū oculis. Huic igitur filiam iam nubilem, illum Panhyper Sebaston ordinauit. Nascit̄ dehinc Imperatori filius, quē in magno templo sacro dignatum baptismate, pater etiam diademate exornat. Geniti sunt & ei alij filioli duo, Andronicus & Isacius: ac filiæ tres, Maria, Eudocia & Theodora. Mariæ illius Theodori Gabræ Augusti & martyris filium, cōiunxit. Sed postea ea sponsione soluta, ut uisum est illi, priorem dimisit, & alium eidem filię sponsum Catacalon Nicephori Phordæ filium collocauit. Eudociæ uerò lasiti Constantini puerum cōiunxit. Qui ea uxore sua, nō ut Imperatoris filia est usus, sed malè cum ea uixit. Ad ipsam quoq; Imperatricem socrum suam sæpe eam pepulit. Quę indignata filiam ægrotantem statim tondet, ipsumq; lasitum de regia ejicit. Theodoræ autem filiæ iuniori adolescentem pater coniunxit, fortuna eximia, genere uerò non perinde celebri. At mater Imperatoris susceptū semel imperij gubernaculum diu retinuit. Vnde facta omnia ad uexationem subditorū,
229 illi uni ab omnibus adscribebantur. Grauabatur em̄ Imperator, utpote qui solo penè imperij nomine fungeretur: sed tamen uenerabatur matrem. Vbi uerò accepit illa ablatum iri sibi imperium, recusauit. Sed postquam intellexit gra- 20
uari filium, uerita ne ui sibi illata ac inuita uideretur fecisse cessionem, permittit omnia filio Imperatori. Ac egressa palatio, Pantepapti mansionē abs se extructam habitandam ingreditur. Vbi annis aliquot honorificè ac regiè morata, senio grauata è uita migrauit. Sebastocrator uerò Isacius unū annū aut plus paululum matri superstes & ipse carnis exoluit debitum: tonsus capillos ac à monachis indutus, ubi uitam sibi deficere cognouit. Decedit uerò à multis liberis & mater, non totum annum superstes marito. Frater itaq; Alexius accepto imperio, mares quidem fœminis, fœmellas uiris coniungit: amoreq; ac beneficentia nepotes ex fratre prosequitur. Erga uxorem uerò suam ab initio parum amicè affectus, utpote qui eam nō admodum diligebat, re uenerea corruptus, officia 30
thalami negligenter persoluens. Ob id Augusta zelotypiæ iaculis acta, molestabatur. Sed cùm ignita amoris iacula hebetasset, totus amore in Augustā cōuersus, ab ea diuelli amplius non potuit. Sed sera in Imperatricem affectio non admodū diu durauit, sed tantisper dum corpus Imperatoris ualeret rectè. Nam mox pedes ille dolere cœpit, & articulis laborare, adeò ut ingredi non posset, sed lectica sola ureret̄. Ideo Augusta imperare cœpit, omnēq; potestatē ac regni administrationē sibi usurpauit: adhibito Imperatoris cōsensu, filiumq; Imperatorē sibi subijciens. Quod plerisq; indignū uisum est, Principis scilicet filiū Vngrorum filiā uxorē iam sortitum, ex eaq; aliquot liberorum parentē, mulieri subijci. Timebat em̄ iam filius non modò de imperij, sed etiā uitę iactura, quòd 40
mater maiori natu filię, ergaq; Bryenniū per eam ipsius generum multum afficiebatur. Ideo cognatos cōueniens, aliosq; qui iurisiurandi sacramento ei erāt astricti ac obnoxij, deplorabat apud quenq; clàm matris insolentiam. Hi uerò bono animo esse iusserunt, pollicētes se ei præstituros quæ cuperet: neminē scilicet sese accepturos post patrem Imperatorē quàm ipsum: idq; nouo iuramento firmabant. Quæ cùm agnosceret regina, plurimùm filio succēsuit, accessum ad sese modis omnibus prohibens: speculatores illi undecūq;, nequid noui attentaret, submisit. Sed nō cessauit ad se omnes quos potuit illicere, partim per se, partim per suos. Aderat illi iunior natu fratrum: sed Andronicus palàm aduersabatur. Iam enim & illi uiri facti, uxoribus erant iuncti: Andronicus Sebastocrator, Isacius uerò & Bryennius Cæsares. Phordenus uerò per secundam filiam gener Panhypersebastos. Satis hæc de familia, nunc ad reliquam narrationem pergamus. Comneno itaque nuper imperium ingresso, nunciatur Robertus

† alij legunt apud Nicetam Παντεπόπτης, id est, Dei omnium inspectoris coenobium.

bertus Francus Epidamnum pergere, uir rei bellicæ peritissimus. Statim igitur & Imperator illi cum exercitu occurrit: ac ubi iuxta Dyrachium est uentum, congressus cum hostibus uincitur ac turpiter fugit, multis illic cadentibus, non gregariorum solum militum, sed & præstantium uirorum & ex regio sanguine ducentium origenem: omnis'que apparatus ab hostibus interceptus est. Imperator igitur uictus rediit Byzantium. Franci uerò uictoria inflati, illico per omnia excurrunt, capiuntq; oppida multa, inter quæ & Castoria & Larissa expugnantur. Sperabant autem (ut fit) in ea animi elatione & regina urbium sese potituros. Verùm Imperator denuò egressus è Castoria, militare præsidium à Francis impositum expellit, Roberto occurrit, stratagemmate usus. Nam fratri Adriano insigne imperij apposuit adiuncto illi exercitu, præcipiens contra Robertum consistere. Quod si ille pugnã adoriretur, terga uertëret, ac statim fugam simularet: ipse uerò ductis per auia & amfractus militibus, in uallum Francorum irruit, castra & quæcunque in eis fuerant diripiens, cædem multam fecit. Robertus id ignorans, contra falsum Imperatorem Adrianum pugnabat. Qui laxatis frenis (ut iussus erat à fratre) cum omni exercitu fugam ingreditur. Exultat itaq; Francus magis, ac instat parum bellicosè, cùm illi nunciatur ualli expugnatio, amissio q; rerum quæ illic reductæ fuerant, cum clade. Statim igitur & animum & manum remisit, ac abiens fugæ se credit. Imperator Constantinopolim rediens, arrogantissimè se gessit. Multos enim ex militaribus tribunis, multos insuper indigenas, plerosq; etiã ordinis senatorij ut conscios cepit, accusatos ipsi insidias locasse, cùm reuera immeritos suis bonis spoliaret. Quieuit interim Roberti impetus. Mox aliunde Romano imperio hostes exurgunt. Turci enim Orientem aggrediuntur, pleraſque subigentes urbes & insulas. Zachas enim Turcus cum electis quibusdam militibus ad omnẽ militiam pronis, paruis nauigijs in Chium insulam allatus, eam cepit. In quam ilico traduxerunt classem, qua & Lesbon cepêre, ac Samon Rhodonq; subegêre: alias insuper pleraſque insulas. Adueniente tamen Romana classe cum triremibus, rursus expelluntur. At insula Creta, & simul Cyprus defectionem molitæ sunt: quarum Creta capta, manum Imperatori oppositum: Cyprus uerò se componebat. Sed non admodum multũ post tempus sub iugum Roman. redierunt. Inde Imperator expensarum indigus, modos insolitos comparandæ pecuniæ inueniebat: iniquos scilicet creditores contra quosdam inducens, qui suas illis res auferrẽt, quũ eis nihil deberetur. Inde apographi ubiq; in agris ac territorijs diuersis litigantes, possessionibus abigebant. Sed et nouationes nominum excogitauit plurimas & iniquissimas. Alijq; super alios uiolẽtiæ & iniuriarum modi in homines excogitati inducebantur. Sacra quoq; ex templis sunt detracta. Hic Imperator preterea preter suos anteceſſores adulterato numismate, æreum exhibuit, quo in expensas imperij utebatur. Tributa uerò in auro exigebat probissimo. Alicubi uerò & per alios aureos, sed semiaureos, sed & æreos nummos expendebat. Vnde ære indigens plurimo, obulos quoque in numisma transcudit. Tum quædam ærea publica opera conflauit, ac in stateres (nummi hoc genus est) effigiauit, ut sic dicam. Nouas quoq; decimas dehinc cepit. Inter hæc ferè tempora, factus est Patzinarum motus, ex suis sedibus in Romanorum terras demigrantium, totam'que Thraciam simul & Macedoniam uastantium. Contra quos Imperator expeditionem faciens, turpiter militum arrogantia uincitur. Sed denuò contra ipsos egressus, humiliato exercitu, diuino totum negocium exponens arbitrio, ac fortunæ lanci hostibus congreditur. Qui ne impetum quidem ferentes, arma humi proijciunt, ac fletu Romanos in misericordiam prouocant. Multa igitur Scytharum pars perijt, reliqui capiuntur ac sub uinculis in seruitutem seipsos ut mancipia tradentes, custodiuntur. Tum ab Imperatore ualidiores ac fortiores Scythæ cum uxoribus ac liberis in Moglenorum agrum imponuntur. Mansuetiorq;

Hæcce omnia et nos experti sumus.

hinc factus populus, per successiones in multos ac longiores annos durauit, dictus Parzinacæ Mogientię, proprium habitantes locum, in quem collati fuerant. Multæ & magnæ Imperatori sunt locatæ insidiæ. Duo autem in primis uiri Vmpertopolus Francus, & Ariebes Armenus, ambo ex primoribus ac tribunis militaribus, comprehensi sunt. Qui omnes reos, conscios ac participes detexerunt. Quorum bona publicata sunt, & principes factionis in triumphum infamem ducti, ac in exilium hinc acti sunt. Tum Manichæorum factio ab exercitu depellitur, scelerate usq; in id tempus functa militia. Vetus enim lex Manichæos militare prohibebat. Mox nouas insidias Imperatori Diogenis Imperatoris filius Nicephorus, qui & ipse in Porphyra genitus fuerat, con-
231 flauerat. Vir quidem fortitudine inuictus, sed sententiæ habitu ac animi nobilitate minimè respondens robori corporis. Is quidem negocium composuit. Sed cùm rem deferret, captus & quæstionum tormentis adactus, ut cõiuratos indicaret, in fine oculis priuatur, ac postridie tollitur è medio. Sed sub id tẽpus terræmotus horribilis in die diui Nicolai factus est, quo multæ ædes publicæ, priuatę, sacræq; corruerunt. Porticus quoq;, per quã urbis uię contegebantur, multiq; hac ruina obruti interierunt. Post hæc Francorum natio ex Occidente cõmota, ad regiam urbem tendit, in Orientẽ penetratura. Quorum motum diuina quædam prodigia portenderunt. Locustarum enim infinita multitudo nebulæ instar uolando, solem penè obscurabat, perq; regiam urbem uolans, in Oriente quieuit, ut et superius annotauimus in Henrico. Subsequuti Frãci Bythiniam penetrantes, ad Niceã à Turcis habitatam peruenerunt, cum pernicie incolarum multa, undiq; omnia euastantes. Dehinc iuxta Oruntem sitam
232 Antiochiam cum labore & multa cæde capiunt, & Hierosolymorum urbem magnis certaminibus expugnant. Emersit per hæc tempora hæresis abominabilis Bogomilorum: cuius preco fuit, & Magnus magister ac potior apud eos ipsius discipulis Basilius quidam nomine, professiõe medicus: habitu quidem monachi tectus, ipsum uerò reuera indutus Satanam. Hic annis penè quindecim dogma huius erroris didicit: duobus uerò & quinquaginta docens, omnẽ penè orbẽ sua pernicie repleuit. Paschæ ad magnam urbem profectus, in ipso scelere, ueritatis ille hostis capitur. Vbi enim illius impietatem accepit Imperator, simulauit fidẽ se habere in suum cacodæmona, & magistrũ uocabat, ac saluatorem errantium animarũ. Tandem multis alijs uerborum lenocinijs scelestum illum persuasit, ut uirus illud malitiæ suæ euomeret. Vbi itaq; intra retia beluam adduxit, publicata est nebulonis doctrina, ac dogmata eius cõdemnata sunt. Tum publico decreto homo igni traditus est, in theatro hippelasias, id est equitationis. Rursus altera rebellio surrexit contra Imperatorem, quam filius item Imperatoris Diogenis concitauit. Qui Camanorum multitudine sibi associata, in Thraciæ fines uenit, eamq; terrã populatus, persuadet quibusdam urbanis, ut susciperet & imperiali salutatione honoraretur. Veniens aũt paulo post in quoddam Thraciæ oppidũ, ab incolis qui illi acclamabãt, deceptus est: quandoquidẽ postquam est ingressus, capitur, oculisq; orbatur: ac per hoc inchoata tyrannis soluta est. Quicunq; uerò Comanorum superfuerunt, in suas ędes redière. Paulo pòst aliud contra Imperatorẽ oritur malum insidiarum, cuius rei caput & coryphæus erat Michael Anemas. Consciį uerò pleriq; primas in militia partes obtinuerunt. Sed priusquam operi manus est adhibita, cognoscuntur comprehenduntur q;. Coniuratiq; barba ac capillis, non nouacula, sed psylotro sunt nudati. Anemas uerò intacta barba ac capite, oculis priuat. Sed illis pœna miserabiliter ab oculis triumphantibus, mandatũ regium superuenit, Anematen supplicio liberans, ac ei oculorum effossionem indulgens. Sublati igitur è medio, alius aliò in exilium condemnant. Sub id tẽpus Latinus in Oriente uagantibus, quib. Roberti (cuius paulo antè meminimus) filius Boëmundus præerat, qui Imperatori ut cum suis liberè proficisci posset, seruitutem promiserat,

Basilius.

miſerat,ícto fœdere ac iuramento firmato, magna etiam accepta pecunia, hic uerſus Antiochiam Cœloſyrię profectus eſt,eaq; oppugnatione capta,non ſolùm concordiã prætergreſſus eſt & pacta, ſed pleraſq; urbes contra Romanos accipere eſt meditatus. Rediturus uerò ex Oriente in Occaſum,ueritus ne in tranſitu à Romanis præſidíbus teneretur, captiuusq; ac uinctus abduceretur, ueluti pactorũ tranſgreſſor,huiuſcemodí cõminiſcitur dolũ.Mentitur ſeipſum mortuũ,& capſa ſe abdens,precipit famulis uti ſe mortuum predicarent.Sicq; funus illius domũ perferetur, ac ſic deliteſcens in terras ſuas euaſit;poſtea contra Imperatorem multa loquutus,multos gentiliũ ſuorum contra Romanos in arma incitauit. Quibus ipſe dux factus in Epidamnũ pergit,multumq; enixus eſt eam díripere urbem. Longa uerò in expugnatione multo tempore fruſtrà abſumpto,dum ciues moleſtat,nec minus ab ipſis uexatur, deſperauit de Dyrachíj oppugnatione. Ad alias urbes progreſſus,pariter nihil effecit. Vnde legatos Imperatorí mittit congreſſum poſtulans: qui cùm Theſſalonicę tũ eſſet, inde pergens iuxta Coloniam Europæ caſtra locauit. Inde Barbarum conuenit,pacta ac fœdera componit, bellumq; cum Boëmundo ſolutũ eſt. Modico temporis interuallo interiecto, Imperator ægrotare cœpit. Et cùm eius morbus indies inualeſceret,adeò ut deficere uideretᷣ, ſalutarí Saluatoris noſtri imagine eſt relatus. Diuinum enim peplum in Chalce,quod ad faciem Chriſti appoſitum accepimus, ad lectũ in quo iacebat,expaſſum eſt,ipſius corpus eo eſt inuolutum. Vnde morbi uehementia ſtatim remiſſa eſt. Ipſe uerò commotus, reſurrexit,& exclamans aquã ad manus abluendas poſtulat,cibum ſumpſit,ac cõualuit,morbusq; deſíjt. Sed cùm parũ conſtans uiſa eſſet hæc ualetudinis recuperatio,ut populũ uana ſuſpicione liberaret,eques in forum deſcẽdit.Paulo pòſt,fama nõ modò in populo,ſed & qui circa Imperatorẽ etiam degebãt, exoritur,magno ſabbato illius anni Imperatorem moriturum. Quæ res animum quoq; Imperatoris cõcuſſit,cùm nec ęgrotaret, nec quippiã haberet in corpore. Inſtante uerò die dicta,arguebaᷣ uanus rumor, malorumq; expectatio tota fruſtrata eſt.Nec multo pòſt Imperator Byzantio egreditur,ducto ſecũ mulierum quoq; contubernio: idq; hyemis tempore. Et caſtrametatur iuxta Thraciam Cherſoneſum,ubi hyemẽ tranſegit.Nec æſtate hinc exceſſit,quoad reginam morbus corripuit. Præmittitur igitur Auguſta triremi regia, Imperatore adhuc illic ſubſiſtente,& militares ordines recenſente. Vbi nunciatur Imperatrix regiã ingreſſa,Imperator Megalopolim peruenit,rerumq; & negociorum adminiſtratione functus,ſæpè cauſis audiendis præſedit, ſupplicantium libellos audíjt, ac decretis ſubſcripſit. Cùm interea Imperatrix cõualeſceret,autumno iam uergente in finem, Byzantio rurſus digreditur,cum ipſo Imperatrix & gynæceum, iuxtáque fines Papicíj conſiſtit, dum hyems finiretur. Vere nouo Philippopolim petit, totamq; illic æſtatem cum bona parte autumni egit:more ſuo diſputans cum Manicheis,quos uulgò Paulitianos uocant(plures enim huius factionis in ea regione habitabant,quum eos illic Iohan.Zimiſces Imperator ex Oriente traductos collocaſſet) quibus colloquutus, plurimos ad fidem orthodoxam reduxit. Vere penè medio redíjt in palatium, Imperatrice tum multum potente. Quæ per Bryennium generum in Regia omnia gubernabat: ob id illum omnes accedebant, eius que arbitrio omnia iudicabantur, ipſo regio more leges præſcribente. Vir enim erat literis addictus. Coniunx quoque ipſius nihilo ſecius:niſi quòd eum longè literarum eruditione antecelleret, linguaq; prorſus erat Attica,animoq; ad contẽplationes excelſas acutiſſimo: quæ ipſi partim natura, partim ſedulo ſtudio erant acquiſita, Plus enim quàm uir,& addicta & aſſueta erat literis.Sic Cæſare res gerente,omnium linguis uir celebrabatur:quæ Imperatoris filium multum perturbabãt,ſed tamen tolerabat.Sub id tempus nũciatur Imperatori, Turcorum cõſcribi exercitum, qui Romanos fines eſſet populaturus, Cùm igitur ob dolores pedũ contra hoſtes

ſtes ſumere expeditiõnem non poſſet, legionem ſuorum militum emittit duce Camitze Euſtathio præpoſito, uiro ex primoribus militarium ordinum inſigni. Qui in non modicam hoſtium partem incidens, cùm manus cum illis conſeruiſſet, uictus capitur, exercitus pars cecidit, pars fuga ſalutẽ inuenit. Quod ubi Imperator accepit, detineri amplius non potuit, quin egrederetur. Turcis tamen nunquam occurrit. Quandoquidem Imperatoris contra ſe expeditionem intelligentes, laxatis frenis equorum diffugiunt. Inter quos & Camitzes magnis promiſſionibus cuſtodes corrumpens, ſeſe hinc proripuit, atq; ad Imperatorem cum cuſtodibus uenit. Quos Imperator muneribus ſuſcepit, ac pecunijs donauit, redijtq; Byzantium. Non multo pòſt contra eoſdem Barbaros exijt Imperator, abijtq; Philomellium. Quam urbem plenam inuenit armatis, ob res precioſas illic depoſitas, recedente exercitu reliquo, qui expeditionem Imperatoris pertimeſcebat. Idcirco urbs citra negociũ capitur, unà cum propugnaculis ac ſpeluncis, quæ refugia indigenæ habebant. Omnes autem incolas Imperator tranſmigrare iuſſit. Qui hoc illi commodum adminiſtrarunt. Iuuenes ac ualidos iter facere iuſſit pedibus. Quibus uerò ſenectus pedes ad ambulandum grauabat, iumenta præbuit. Sed qui morbis aut doloribus ægra habebant corpora, aut nimia annoſitate, hos ſcutis longis impoſuit, iuniores ferre iuſſit, qui ualidiores ac oneri ferundo aptiores habebantur. Ipſe inter hos obambulans, ſi quem ſiti aut fame laborantem inuenit, quoad fieri potuit, iuuabat ægrum. Cùm ſibi hac clementia ac pietate omnium conciliaſſet fauorem, Turci in Occidentem nauigarunt, principem ſuum dicentes pacem ac fœdus cum Romanis facturum, quod nec Imperatori iniucundum fuit. Ab Oriente igitur profectus quidam Barbarorum princeps, non Satrapa, ſed Sultanus, ac equo inſidens, cùm Imperatori occurriſſet, à longè equo deſiliens, ac pedes eum accedens, adorationem peregit, conditiones que pacis fecit & accepit. Donatus que ipſe & ſui multis pecunijs, ad ſuas ſedes redijt, Imperatore ad palatium ſuum reuerſo. Vbi malum pedum tantum auctum eſt, ut maiorem æui partem lecto incubaret: Regina uerò imperaret, quæ ſibi imperium proprium parare moliebatur. Cui filius ſeſe opponere affectanti matri non puduit. Aegrotante uerò patre uehementius, in magnum palatium, quod ad ſolis ortum eſt, defertur, accerſitis ad ſeſe Aſclepiadeis medicis. Qui cùm diu multumq; inter ſe diſſiderent, nec omnibus una eſſet ſententia, tandem ferro curandum eſſe omnes conſentiunt. Sed aër palatij illius non ſatis commodus uiſus eſt medicis. Quam ob rem Imperator in palatium Manganorum delatus eſt. Siue hoc caſu ſiue fato euenerit impellente eum illic mori & animam efflare. Ita enim uaticinio quodã de eo ſcriptum eſt, uſtum ferro illic caſurum: quod & euenit. Nam neq; cauteriſatio, neq; aëris mutatio aliquid profecit, ſemper in peius paulatim urgente malo: licet medici ipſum de uita deſperare prohiberent. Quinimo monachi quidam uaticinabantur, non eum antè moriturum, quàm Hieroſolymas profectus, Saluatoris noſtri Chriſti Ieſu ſepulchrum adoraret, ibiq; diadema deponeret. Quibus fidem habuit, cùm tamen finis illi inſtaret: quod deceptus ille non cognouit, citius cœleſtem & ſupernam (ut ſic dixerim) Hieroſolymam aſſequutus, quàm Domini ſepulchrum. Imperatrix itaque, cùm denſum ac dure ſpiraret, ad ſe filias accerſiuit. Sed cùm die cadente Imperatoris filio patrem deceſſiſſe nunciaretur, domum ingreſſus, ubi moribundus iacebat, decedentem minimè lugebat, cognoſcens quòd ſtatim moreretur. Egreſſus conſcenſo equo cum ijs qui ſecum erant è Manganis exijt, cui multi adiungebantur. Vix uerò Manganorum murum exierat, occurrunt Abaſgi, & puellæ ex Abaſgia allatæ, maiorumq; Cæſaris filiorum deſponſatæ. Inde coniuncti & obuiantes lætis uocibus acclamarunt, ac eum ceu Imperatorem adorarunt. Tum aiunt reginam morienti Imperatori magno cum dolore nũciaſſe filij diſceſſum. Ipſum uerò nihil ad hæc loquutum: ſiue quòd nollet, ſiue

siue quòd non posset. Extendisse uerò in altum manus nescio an imprecatus filio bonum aut malum. Quanquam alij id negent, tanquam moribundo impossibile & iamiam expiranti. Cęterùm regina subinde filium abijsse inclamante ac querente, sibi uiuenti imperium ablaturum, paululum subrisisse scribunt. Siue ut derideret loquentes, quasi iam moriens, & ad terram supernam transiens, de imperio esse solicitus deberet: siue quòd animi sui affectum super hoc quod factũ esset, ostenderet. Quia ex animi sui sententia ingressum in regiam filius fecit, accepto etiam à patre annulo. Multi igitur & militarium magistratuum & ordinis senatorij cum cognatis nouum Imperatorem accesserunt. Sed cùm ad maius tenderet palatium, Barangi in excubijs uiam obsidebant, neminem ad regiam admittentes. Quibus nuncius missus est, qui rogaret, qua gratia Imperatori ingressum in regiam præcluderent. Neminem illo uiuente admissuros se asserebant: sed nuncio affirmante & iuramento asseuerante, regem iam uita functum, cedentes illi, Imperatori dederunt in regiam aditum. Mittit & ad ecclesiam, significans mortuum Imperatorem, simul petens, ut Imperator salutaretur: quod & factum est, iussu mandatoq; Patriarchæ, quem nuper præsens ecclesiæ præposuit, honorificéque in thronum collocauit: nepotem scilicet præsulis Calcedonensis ex numero diaconorum, innutritum literis externis ac nostris, successorẽ Nicolai patriarchæ, qui per annos xxvij ecclesiam gubernarat: & cùm plenus annorum decederet, Alexius Imperator eius funeream pompam magnificè honorauit. Fuerant autem sub hoc Imperatore patriarchæ, primùm diuinus ille Cosmas, uir magnæ abstinentiæ. Qui cùm de emendatione desperaret, accepto famulo abijt in heremum, assiduis orationibus intentus. Et licet sæpius ab Imperatore reuocaretur, non redijt: cùm quinque annis nouemq; mensibus Deo populũ pauisset. Cui substituit eunuchum quendam monachum, cognominatum Eustratium, nec eruditum, nec in negocijs uersatum, simplicem hominem, et quieti et angulo magis aptum. Qui cùm tribus annis præsedisset, deponitur, causa nõ satis cognita. Fitq; patriarcha monachus, Graticus nomine Nicolaus: in exercitijs uitam agens, nec ab eruditione literarum alienus, non tamen admodum præstans. Cæterùm Imperator iam à clero uniuersoq; populo salutatus, palatium ingressus cum matre cognatisq; ac ipso Bryennio sororio cõsultat. Nam adhuc eos timebat, suspicatus & ipsos res nouas molituros. Pater uerò ipsius tota die adhuc uiuebat, egrè ac duriter moriens, in noctis principio defecit, cùm annos ætatis uixisset septuaginta: imperasset uerò annis triginta septem, & menses quatuor, ac aliquot dies. Anno sexies millesimo sexingentesimo uicesimosexto, fœliciter gesto imperio: sed fine non perinde beato. Relictus est enim ab omnibus penè ministris, adeò ut qui ultimum illi lauacrum ministrarent, deessent, nec regio ornatu illum decorarent. Elatus est igitur non ut Imperatorem decuit, potissimùm filio Imperatore successore, quẽ tali honore dignatus erat, ut iam nemo ignoret, in rebus humanis nihil stabile, firmum, fidum aut solidũ esse: uerùm omnia insida, inconstantia & mutabilia. Cæterùm hic Alexius uir erat nec arrogans, nec fastuosus, nec animo præceps. Sed nec ingenti tenebatur pecuniæ cupiditate. Quãtum emm alijs impertiri aut distribuere uoluit, tantũ amabat. Ideo thesauris aut cõgregandis aut defodiendis, non magnopere studuit. Vnde mortuo eo, non multa à quæstoribus inuenta sunt. Orphanis multum & senibus afficebatur. Ob id orphanotrophiũ & gerocomium extrui fecit, additis multis possessionibus ac impensis, magnamq; senum ac ęgrorum uim imposuit. Sed et monachorum, monialiumq; habitationes ædificauit. Musæum item literarum extruxit, ubi orphani à præceptoribus instituebantur: quibus magistros addidit ac pędagogos, cibi alimoniã, sumptus, & necessaria tam docẽtibus quàm discentibus pro liberalitate subministrauit: licet literas nõ ut decebat talẽ principem, fouit, tametsi decenter honoraret professores. In misericordiam pronus, ad supplicia

15. Augusti, anno Christi 1118.

plicia non præceps, moribus moderatus, in uictu lautus, non profusus, nec uino uictus: prorsusq; fauit ijs qui uitam in uirtute exigerent, quibus & honores effusè est largitus. Iis uerò qui circa se degebant, indulsit nimium, adeò ut quando q; abessent, quũ minimè deceret, absente scilicet Imperatrice. Illa enim præsente, frequentiores diligentioresq; erant. Nam seuerius ac magis regiè cum illis agebat ipsa, parum sedulos uehementius puniens. Et quanquam ijs moribus esset decoratus, nihilominus in ijs quæ ad Imperatorem spectant, uisus est plerunq; negligens. In iusticiæ scilicet administrãdæ cura, ac subditorum prouidentia, & ueterum morum in Repub. conseruatione. Cognatis & ministris quibusdam (totis ut aiunt quadrigis) publicã largitus est pecuniam, pinguesq; census annuos, adeò ut ampliſſimis locupletaret diuitijs, & ministeria illis praeret reges magis quàm priuatos decentia. Qui domos possidebant magnitudine urbibus pares, nec magnificẽtiã palatijs inferiores. Reliquis uerò generosis non similẽ exhibuit fauorem. Multa temporibus huius Imperatoris facta sunt incendia, in diuersis urbis partibus, multaq; ignis depastus est ac diruit. Spirauit uerò eodem quoq; imperante & uentus uehemens & uiolentus tempore uerno, per quem cùm multæ aliæ contigêre ruinæ, tum colossus quoq; rotunda ac maxima suffultus columna, in palatio situs, corruit, multosq;, qui tum forte aderant, contriuit in foro deambulãtes. Erat uerò imago magnitudine quidem ingenti, gratia uerò & pulchritudine admirabili: quę cadens confracta, & in multas diruta est partes. Ferunt Constantinũ Maximum hanc statuam æneam Apollinis mirandæ magnitudinis ex Troade Constantinopolim transtulisse, dum urbẽ dedicaret, suppositio eius titulo, & ablato numinis capite. Quæ postea sub hoc Alexio uiolentia uentorum cecidit, quòd tanta moles in altitudine consistere non posset diutius. Imber quoq; uehementissimus alio tempore decidit, in ipso Petri ac Pauli apostolorum principum festo die. Qui in manifesto omnium conspectu cœptus, domos multas aquarũ impetu diruit, amniumq; alueis oppletis, nihil eorum species à mari differebat, homines ac iumenta interimens. Hæc ex Zonara: qui historiæ suæ finem hoc loco imponit. Nunc ad Germanos reuertamur Cæsares more nostro, postquam de Græcis abundè scripsimus.

HENRICVS IVNIOR V▸ ROMANORVM IMP. AVG.

HENRICVS Quintus iunior cognomento, dux Franconiæ, filius Henrici IIII, & Berthæ Marchioniſſę Italię. Vir bellicosissimus & audax, qui multa indigna fecit, & breui totum imperium sibi subiecit, ac iugum omnibus imposuit. Genitorem suum Henricum, ut superius scripsimus, impiè persequutus, Dieboldo Marchione, Berengario comite, & Othone quodam consanguineo persuadẽtibus. Moguntiaci factus rex Rom. cùm illic omnes penè Germanorum principes, solo duce Saxonię Magno, qui ob ualetudinem uenire nequiuerat, excepto, patri Henrico persuasissent, ut ad cauendum tumultum, quo posset periclitari, filio Regalia imperij, crucem, lanceam, sceptrum, ac coronam traderet. Sic igitur ab uniuersis regni principibus, accepto iuramenti sacramẽto, est in regem electus: ac ab Apostolicis legatis (qui tum aderãt) per manus impositionem confirmatus: defuncto patre, Coloniam obsidione cinxit, quòd patrem fouerat, & pactione accepta, ad deditionem coêgit. Tum contra Ropertum Flandrensium comitem exercitum educit, non sine graui exercitus sui dispendio. Pacto enim pacis utrinque magis simulato, quam composito, re infecta rediit. Sed Moguntię tandem in gratiam itum est. Dehinc Pannoniam ingressus cum copijs, ut Alnium Hungarorum regem ad sese

Almum habet Vrspergensis, & apponit ann. Chr. 1108.

ſeſe confugientem,& opẽ implorantem, à fratre ſcilicet Colomanno eiectum, reſtitueret,re infœliciter geſta redijt, omnia itinera hoſtibus occupantibus : licet longa obſidione caſtrum Poſonienſe fruſtrà moleſtaret.Pòſt Poloniam ingreſſus,tributum diu negatum,exegit uiolenter. Et quum Praga Boëmiæ metropolis, ab hoſtibus capta nunciaretur, mox miſſis ducibus cum exercitu urbem liberat. Anno 1110. Vrsperg.

Cogitat interim Henricus rex Italiam ingredi,& Imperialem cum benedictione aſſumere coronam,& ſimul diſcordiam inter ſacerdotium & regnum tollere, quæ à Gregorio ſeptimo excitata, per ſucceſſores Victorem & Vrbanum aucta, uſque in Paſchalem deriuata, uniuerſo orbi Chriſtiano erat ſcandalo:facta ſuper hac re Ratisbonæ cum principibus deliberatione. Acceſſit ad hæc quorundam interpretatio ſideris cometes, qui in menſe Iulio apparuit,radios ad Auſtrum dirigens. E quo portendi Regis in Italiam expeditionem ſuſpicabantur.Ex totius itaque regni uiſceribus congregat exercitum,ad triginta milia equitum electorum: exceptis pleriſque,qui ſua ſponte confluxerant,liberalitate Regis in dandis ſtipendijs allecti, & qui Italiam uidere deſiderauêre. Pars igitur exercitus per montem Iouis, pars per Tridentinam uallem alpes ſuperauerat,quum iuxta Padum caſtrametatus eſſet, ſingulí milites ante papiliones ignem ſuccendunt, & pulcherrimum in caſtris ſpectaculum, antea non uiſum,Italis exhibent. Inde Pontremulo expugnato,Aritio deleto,Nouaria concremata, quæ iter remorabantur,Tuſciam penetrauit; & tandem in urbem nõ ſine ingenti difficultate peruenit.A ſummo Põtifice & à clero & Pon. Romano in urbe Leonina honorificentiſſimè exceptus. Sed quum triumphalis pompa tranſiſſet,& de priuilegijs confirmandis,ac diſcordia, quæ iam multos annos durauit,ac pleroſque in præcipitium egit, mentio fieret, ingens oritur tumultus. Romanis tota nocte in exercitum Regis deſæuientibus, adeò ut Regem ipſum excitaret. Qui impigrè ſuis ſubueniens, fortiſſimi militis,& opti mi ducis officium exequutus eſt. Edita enim inſigni ſtrage, multi in Tyberim præcipitati,multi ferro ceciderunt. Diſcordiæ fomes erat talis. Trecentis iam & amplius annis à Carolo Magno,ſub ſexaginta tribus Pontificibus licuit epiſcopales dignitates & abbatias Regi per annulum & uirgam conferre: quod iam authoritate,cõſuetudine,& priuilegijs uetuſtiſſimis, per tot annos erat firmatũ. Pòſt uerò Pontifices ſanxerunt eccleſiaſticam dignitatem uel inueſtituram à laico minimè conferri poſſe: excommunicabantur quoque qui ſic erant inueſtiti. Ob hanc cauſam Rex Romam profectus, poſt ſalutationem atq; ingreſſum templi,quum iurium ſuorum confirmationem à Pontifice peteret,recuſantem Pontificem cum Cardinalibus capit, & Vdalrico Aquilegienſi Patriarche cuſtodiendum tradit. Conſilio Adalberti Lotharingi Cancellarij,pòſt Moguntinenſis præſulis: qui tamen in indignationem Regis maximã tandem uenit,tormentisq; affectus,condignum ſupplicium luit. Orta ſeditione,ad Soractis montem Rex ſecedit, ducto ſecum Pontifice: quem honeſtè tractauit. Compoſitis autem aduerſariorum multis negocijs, cùm Paſcha in caſtris celebraſſet,poſtremò à ciuibus eſt reuocatus: reconciliatio quoq; inter Regem & Pontificem facta. Qui quidem Pontifex octaua Paſchæ,lecto euangelio,aſtante omni plebe, Henricum coram Principibus in Imperatorem ac Auguſtum coronat, & priuilegium de inueſtitura epiſcoporum ac abbatum, tam per annulum quàm per uirgam tradit. Ita tamen,ut poſt inueſtituram cõſecrationem ab epiſcopo,ad quẽ pertinuerit,ſuſcipiant,ſic inueſtiti à Rege aut Imperatore. Dum itaq; in celebratione Miſſæ,quã Græci Liturgiã uocant,Pontifex diuinũ Chriſti corpus cõſecraſſet,particulã manu ſua Imperatori ijs uerbis dedit: Domine Imperator, *HOC CORPVS DOMINI NATVM EX MARIA VIRGINE, PASSVM IN CRVCE PRO NOBIS, SICVT SANCTA ET APOSTOLICA TENET ECCLESIA, DAMVS TIBI IN CONFIRMATIONEM VERAE PACIS INTER ME ET TE.* Idibus Aprilibus hæc confirmatio Onuphrius habet pridie id. April.

Idus Aprilis 90 anno inciderunt in diem Jobis post Quasimodogeniti.
Nam aureus numerus fuit 10, Cyclus Solis 28. littera dominicalis A.
Interuallum inter Natalem Domini et Quinquagesimam precise 7. hebdomadum. Pascha die 2. April.

corroborata est, indictione quarta, Anno salutis, millesimo centesimo undecimo. Pòst Imperator largitus Pontifici & episcopis incredibilia munera, transactis paucis diebus, per Longobardiam in Germaniam est reuersus fœliciter. Cui omnes gẽtes occurrunt, & ob metum ad imperium & uoluntatem suam, se inclinarunt. Tantus enim tum terror Principes omnes inuaserat, ut ei rebellare uel nullus auderet, uel non sine iactura rebellans, gratiam summopere desideraret. Veniens itaq; Spiram, Principes ac Episcopos multos conuocat. Patri (cuius corpus quinquennio sepultura caruit) parentat, anniuersariumq; deuotis orationibus concelebrat, ac pijs exequijs adornat. Et tandem iuxta maiores suos in templum eius corpus collocat, in marmoreum sepulchrum. Interea Paschalis Pontifex concilio apud Lateranum habito, omnia Henrico promissa reuocat, se coactum in hæc descendisse affirmat, prauilegium non priuilegium appellat: anathemate (ut quidam tradunt) Cæsarem percutit (grandi fulmine) & excommunicat. Alij uerò scribunt, coactum Paschalem hæc fecisse, & æmulos Cæsaris non potuisse ad quem moliebantur exitum, negocium deducere: nihilominus latè hoc malum serpserat, adeò ut quosdam etiam quos nemo crediderat, inficeret. Nam & Adalbertus designatus Moguntinẽsis præsul, sine cuius consilio Imperator nihil penitus egerat, secundus à Rege, cum quibusdam alijs Principibus conspirauerat. Et idcirco re cognita, custodiæ traditur, in qua arctissimè triennio conseruatur. Liberatus tandem, quum Imperator Moguntiæ conuentum Principum celebraret, obsessus à Moguntinis, uix datis obsidibus, ab urbe secedit. Sed Adalbertus mox se apostolico legato iungit Coloniæ, quò episcopi & optimates plerique conuenerant, ut Imperatorem anathemate ferirent: quod grauiter Cęsar tulit. Sed ob Saxonum rebellionem, contra quos in expeditionem profectus est, ut de eis pœnas sumeret, in Italiam proficisci non potuit. Sed cùm à se deficerent indies Archiepiscopi & Episcopi multi, regnumq; Germanum iterum scinderetur, ac res nouæ undiq; orirentur, superueniunt nuncij ex Italia, qui inclytæ Mathildis obitum denunciant, eiusq; terras amplissimas hæreditario iure ad se spectare declarant, atq; ad eas capessendas ac possidendas Cæsarem inuitant. His atq; alijs causis motus Imperator, unà cum Regina ac tota domo in Italiam se contulit. Circa Padum subsistens, legatos ad Pontificem pro componenda discordia iterum inter regnum ac sacerdotium mittit. Inter quos primas partes abbas Cluniacẽsis (Pontificis ut aiunt consanguineus) tenuit: qui fideliter Principis sui mandata exequutus, sollicitabat Pontificem, ne excommunicatione Cęsarem à se coronatum ac confirmatum priuilegijs molestaret, & antiquam discordiam innouaret. Qui à se negat Cæsarem excommunicatum, sed à potioribus Ecclesiæ membris, sine quorum consilio nihil se posse asserit. Adijcit importunas Moguntini præsulis sollicitationes, qui literis assiduis ipsum contra Cæsarem impellat. Fiunt interim Imperatore absente in Germania tumultus, latrocinia, depræd ationes, incendia, agrorum deuastationes, homicidia pro cuiusque arbitrio, potissimùm in agro Vuirtziburgensi, quum ducatum Orientalis Franciæ præsuli abstulisset, & Conrado sororis suæ filio contulisset. Nec minus sæuiebant latrones in agro Moguntino, qui Episcopi suggestu, omnia deprædabantur ac spoliabant quæ Cæsaris essent: ciuitates populabantur, oppida uastabãt, uillas incendijs destruebant, fiebant cædes impunè. Cuique fas erat rapere & perdere quæ uoluit. Subsequuta sunt crudelissima mox prodigia. Terræmotus qui urbes subuertebat, tonitrua terribilia, cum grandinibus & fulgure: quibus iumenta, homines, oppida & agri perdebantur. Maxima in primis mala sensit Lotharingiæ urbs Leodium: quibus cladibus Henricus molestabatur. Et cùm se Pontifici conciliare studeret Paschali, mox is è uita excessit. Cui Ioannes Caietanus succedit, Gelasius Secundus dictus, unanimi cõsensu electus. Sed cùm electioni huic non interfuisset Imperator, audita Paschalis morte ad urbem properat,

Anno 1112.

Anno 1118. 11. calend. Febr.

properat. Et quum se Gelasius ab eius communione subtraheret, suasu multorum & fauore Romanorum, Burdinum Hispanum Bracharensem archiepiscopum, Antipapam creat, quem Mauritium uocāt. Sic schisma quod emortuum sperabatur, crudeliter reuixit. Electo enim Gelasio, quum ille cathedra potiretur, Capuam secessit cum suis, ac Cæsarem illic cum suo Idolo (sic enim appellabat suum Pontificem) damnauit. Hinc à Campania Burgundiam petijt, alpes transgrediens. Remis indicit concilium, dehinc Viennam uenit Synodum congregans. Qua transacta, post paucos dies uitam obijt, in monasterio Cluniacensi sepultus. In cuius locum Archiepiscopus Viennensis Guido, Stephani Burgundionū Comitis germanus sufficitur: Calixtus est uocatus. Qui concilium Remis ab antecessore suo indictum, proximo Octobri cōcelebrat. Sed quum Imperator intellexisset à Gelasio pontifice dum uiueret, missos legatos & in Coloniam & Saxoniam, qui eius excommunicationem propalarent, atq; ob id congregatos esse Principes in Vuirtzeburgensi ciuitate (quæ Herbipolis dicitur) qui eum deponerent imperio absentem, efferatus animo, in Italia suis copijs cum Regina relictis, insperatus se Germaniæ reddidit. Aduersariorum suorum oppida, uillas, agros euastans, & uindictam ab æmulis suis capiens, quoad Principes eum conuenerunt, rogantes, ut cum Calixto Pontifice electo, tractatus concordiæ super inuestitura Episcoporum fieret, ac reconciliatio regni ac sacerdotij. Quum in id consensisset Imperator, Pontifex Italiam petijt, Imperator Saxoniam: uterque ut se de hoste suo uindicaret. Calixtus Burdinum exilio mulctauit, & tonsum monachum reddidit, quòd Sutrij latrocinia exercuit. Henricus Imperator Adalbertum, qui totam Saxoniam commouit, cum Moguntia destruere cogitauit. Sed optimates interceſſere, & res est fœliciter composita. Sed & inter Imperatorem Henricum & Pontificem per legatos & oratores, quum uterque iam esset pertæsus discordiæ, concordatum est, Hostiensi Episcopo cooperante: ita ut Imperator inuestituram omnem per annulum & baculum dimitteret, & concederet in omnibus Ecclesijs fieri electionem & liberam consecrationem: ac regalia ablata siqua haberet restitueret, aut ut restituerentur procuraret. Pontifex rursus cōcessit electionem Episcoporum & abbatum in præsentia Imperatoris fieri sine uiolentia, ita ut electus regalia per sceptrum ab Imperatore reciperet. Concordia hæc est facta Vuormaciæ nono kalend. Octobris, Anno M. C X X I I. Paulo post Imperator Babenbergæ conuocatis cæteris Principibus & proceribus imperij, omnes alias quoq; differentias sustulit. Sed quum sequenti anno Traiecti esset Imperator, tumultus excitatus est, quem plerique suspicabantur ab antistite subornatum in perniciē Imperatoris. Captus Antistes pecunia est mulctatus. Dehinc Imperator mouit exercitum per Saxoniam in Hollandiam, ubi sibi rebelles subegit, & in unionem reduxit. Sororem Lotharij Ducis compescuit, quæ bellum mouebat, & noua moliebatur, ob insolētiam Lotharij fratris. Sed dum res illa pacatur, Imperator per Saxoniam in Galliam mouet exercitum contra Ludouicum regem, ut socero suo Henrico Regi Angliæ opem ferat, pro possessione Nortmanniæ prouinciæ adipiscenda: sed ob rebellionem Vuormaciensium reuocatur. Qui post obsidionem, urbanos quoq; grandi ære mulctauit: atque ijs nares, illis oculos atque aures mutilat. Tandem patris exemplum ante oculos ponēs, undiq; se cum Principibus & proceribus componit, & concordiam inijt. Nam & ualidissima fames, & crudelissima mortalitas adeò in homines desæuijt, ut credatur tertia pars hominum interijsse, & uix affuisse homines qui cadauera sepelirent. Nam & Calixtus pōtifex obijt. Cui successit Lambertus Hostiensis episcopus, Honorius Secundus dictus. Vdalricus Eistatensis, Ruoggerius Herbipolensis episcopus, Arnulphus Comes, aliaq; immensa nobilium multitudo obijt. Sed uulgi tanta lues ex fame ac peste fuit, ut nemo satis possit explicare. Quas calamitates multa prodigia signabant. Henricus autem

Mauricius Burdinus anti, papa, nominatus Gregorius Octauus.

Anno 1119. calendis Februar.

19. calend. Januar. 1124.

Imperator dum Rheni regiones ambulabat, in Traiecto inferiore Pentecoſtē celebraturus, morbo Aracunculi (qui ſibi erat natiuus) moleſtari cœpit, quem diu celauerat. Tandem ab eo ſuperatus, extrema uitæ adeſſe ſentiens, uocatis ad ſe primatibus ac regina, de regni ſtatu multa cōſultauit. Coronam cæteraq; regalia ad proximum Principum conuentum conſeruanda in firmiſſimum caſtellum Harmſtein collocauit, accepto Chriſti ſacramentorum uiatico, diem clauſit extremum decimo kalend. Junij, anno ſalutis milleſimo centeſimo uigeſimoquarto: regni uigeſimo, Imperij decimoquarto. Cuius corpus regio more Spiram delatum eſt, ac iuxta patrem, auum & proauum in templo diuæ uirginis ſepultum honorificentiſſimè. Princeps non admodum laudandus, utpote qui in primis ſub prætextu religionis patrem excommunicatum imperio priuauit. Sed pòſt in honore confirmatus, mores mutauit. Ac poſt iniurias Pontifici illatas, ſemper ſeipſo inferior fuit. Acri ingenio, fortis & audax: in prælijs infortunatus, Nimis auarus, & qui pecunias colligeret quum liberis careret. De quo quidā tradunt, quòd Cluniaci factus ſit monachus, poſt peregrinationem longam quam fecit, quum ſe mortuum ſimulaſſet, ut ſuorum præſentiam fugeret. Sed fabuloſa ſunt hæc. Licet repertus ſit monachus quidam huic aſſimilis, qui ſe Imperatorem Henricum mentiretur.

† Sigonius lib. 10. regni Italici morbum nominat dracunculum, Zuingerus in Theatro carbunculum interpretatur.

Aventinus errare videtur, dum annum 1125. ponit, Carolus autem Sigonius 1126. & diem 12. calend. Jun.

Habuit autem uxorem Mechtildem, Hērici Anglorum regis filiam, ex qua nullam ſuſcepit prolem. Quæ uidua facta, nupſit pòſt Gamfredo Comiti Audegauenſi: ex qua Henricum primò ducem Nortmanniæ, pòſt regem Angliæ genuit. Tradunt aliqui, cùm Imperator cum Mathilde uxore nuptias Moguntię in ampliſſima Principum frequentia celebraret regio apparatu, ueniſſe Lotharium Saxonū ducem, qui poſt eum imperauit, pedibus nudis, ſago tectum, ante pedes Cæſaris prouolutum, coram omnibus ueniam petijſſe, quòd rebellis illi fuerit. Quam quum conceſſiſſet, mox ſunt aliæ ortę conſpirationes. Hæc ex Sicardo, Vincentio, Ottone, Abbate Vrſpergenſe excerpſimus. De quo hoc tetraſtichon ſubſcripſimus:

Qui crudelis erat patri, quem ſuſtulit omni
Imperio, & uitam præcipitare fecit.
Henricus Quintus funeſtum tranſigit æuum,
Aſſiduis bellis, perpetuisq; notis.

LOTHARIVS CAESAR.

LOTHARIVS filius fuit Gebhardi comitis in Suepplēburg, & domini in Arnſpurg, ac Heiduuigis Burgrauiæ Norinbergenſis, quæ filia erat Conradi Marchionis Brandeburgenſis ac Gertrudis. Dux Saxoniæ creatus ab Henrico v. Imperatore poſt obitum ducis Saxoniæ ultimi Magni, qui bello captus in carcere obijt. Dehinc in Regem Romanorum Moguntiæ, ubi conuentus erat Principum & optimatum, poſt obitum Henrici imperatoris, à Moguntino (cuius hoc officium eſt) congregatus, deſignatur. Suaſu in primis Archiepiſcopi Moguntini Alberti, qui odio Fridericum Ducem Sueuię, qui à multis petebatur in Regem, perſequutus, effecit ut Lotharius inuitus ac penè coactus in Regem crearetur, Apoſtolico legato preſente et approbante, ac Friderico Archipreſule Colonienſe benedictionem conferente: cum acclamatione uniuerſæ plebis, quæ hunc præ cæteris dilexit. Id factum referunt in annum ſalutis M. C X X V I. Idibus Septemb. Erant enim quatuor tū competitores, Fridericus Sueuorum Dux, Conradus Imperatoris ex ſorore nepos, & frater Leopoldus Orientalis Marchio, quem hodie Sanctum uneramur, & Carolus Flandriæ Comes. Sed omnibus Lotharius præfertur, & ui ad regnū trahitur: uir induſtrius ac prudens, religioſus, diuitijs et uictorijs potens.

Erat

Erat enim ſtrenuus belli ductor, in armis ac conſilio prouidus, hoſtibus terribilis, iuſticiæ tenax & mirus amator. Vbi imperij aſſumpſit habenas, Henrici imperatoris progeniem perſequi cœpit, à qua olim & ipſe perſequutus fuit: unde crebræ lites ſunt ortæ. Nam Fridericus & Conradus duces, ex ſorore Henrici imperatoris nepotes, rebelles fiunt Regi, decem'que penè annis imperium quieſcere nõ ſinunt. Quod latiſſimè Otto Friſingenſis deſcribit in hiſtoria Friderici Cæſaris. Appellat Georgius Merula in ſua hiſtoria de uicecomitum antiquitatibus, ignarus familiæ Germanorum, hos Duces fratres Scophios, ineptè nimium, quum fuerint Comites ab initio de Sotuffen, quod uocabulum ignorauit Italus. Nanque Henricus Quartus Senior Imperator filiam habuit Agnetem, quam cuidam Friderico nobili de Stouffen matrimonio iũxit. Cùm autem Rodulphus Sueuorum Dux in bello periret, qui ſibi regnum uendicauerat (ut ſuperius ſcripſimus) dictus Henricus Senior Ducatum Sueuiæ Friderico genero ſuo contulit. Qui pòſt duos filios genuit, Fridericum, qui patri in ducatu Sueuiæ ſucceſſit, dictus à nonnullis Monoculus, & Conradum. Cui Iunior Henricus Imperator v. tanquam nepoti ex ſorore tradidit ducatũ Franconiæ, quem ob rebellionem Antiſtiti Herbipolenſi abſtulit. Penes hos mortuo auunculo ſuo Iuniore Henrico v, imperialia inſignia remanſerunt. Ideoq; plerique Principes Cunradum duxerunt eligendum Regem, qui pôſt Lothario ſine filijs mortuo ſucceſſit. Sed, ut diximus, Lotharius omnibus eſt prælatus: ideo natę ſunt ſimultates. Ob quas rebelliones Honorius Pontifex ambos fratres anathemate ferit. Sed nihilominus (ut quidam tradunt) Cõradus ſuffragante fratre Friderico alijsq; coniuratoribus, Regis ſibi titulum uſurpat: & Italiam ingreſſus, Modoeciæ (ubi ſedes olim erat regni Italici) ab Archiepiſcopo Mediolanenſi Anshelmo, qui paulo pòſt deponitur alio ſurrogato, in Regem coronatur: Romam etiam petiturus, niſi impenſæ deficerent. Sed ſuis penè omnibus amiſſis paulo pòſt ignominioſè in patriam redijt. Frater enim Vuelphonis ultimi, Henricus Bauarorũ Dux, & gener Lotharij imperatoris, opem auxiliumq; tulit ſocero contra Fridericum & Conradum fratres. Habuit enim filiam Lotharij Gertrudim uxorem, cui pòſt ſocer Ducatum etiam Saxoniæ contulit. Ideo omnibus alijs intermiſſis, licet controuerſiam cum quodam Friderico Ratiſponenſis Eccleſiæ aduocato haberet, ſocero feſtinauit ſuppetias ferre. Nam tum Lotharius Spiram, quæ Conrado & Friderico Ducibus fauebat, obſederat. Habuit ſexingentos & amplius electos milites ultra Rhenum, ut impetus & irruptiones Friderici arcerent. Nihilominus Fridericus dux ſtrenuus nocte quadam in caſtra irruit, quem Henricus Bauarorum dux gener Imperatoris in fugam compulit, & fugientem perſequutus eſt. Qui uiciſſim arces quaſdam igne & ferro euaſtauit, & in Bauaria grauiſſima bella excitauit. Nam & Boëmi magna manu Bauariam ingreſſi, uſque ad Danubium cuncta ferro & flammis euertunt. A quibus magnam ſtragem paſſus eſt Imperator, amiſſis quingentis & quadraginta militibus. Paulo pòſt tamen Zobeslao Boëmiæ Duci conciliatus, filium è fonte baptiſmatis leuauit. Et quum in quadam domo conueniſſent priuata, ex ruina multi ſunt uulnerati, multi læſi letaliter; ut memorant Annales Boëmici. Sed Moguntinus præſul Spirenſes in gratiam Imperatoris reduxit. Et diuus Bernardus Abbas Clareuallenſis, fratres Fridericum & Conradum Duces Imperatori Lothario conciliauit. Naſcitur interea nouum in urbe ſchiſma ex electione duorum Pontificum. Nam electo Gregorio, qui ſe Innocentium ſecundum appellat, contradicit Pſeudopontifex Petrus Leonis Anacletus uocitatus. Qui ob familiæ ſuæ fortitudinem, Romæ apud ſanctum Petrum manſit. Innocentius autem urbe egreſſus, in Gallias proficiſcitur: primò Remis, dehinc Piſis concilijs celebratis, in papatu confirmatur. Pòſt Leodium profectus, Lotharium imperatorem ad defenſioem Eccleſiæ inuitat, ab eoq; auxilium petit contra Pſeudopontificem ac ſuos adiu-

Anno 1127.

+ Stouffen.

tores. Qui nihil moratus, coacto exercitu satis mediocri (propter discordiam enim regni,& quòd plerisque contemptui erat,non licuit magnas educere co-
Anno 1137. pias)Pontificem reducit, ac cum paucis strenuissimè pugnat, & sedi Barionæ restituit. Vnde & ab eo in æde saluatoris,quæ Constantiniana dicitur(nam basilica tum Petri ubi Imperatores coronari consueuerant occupata non patuit) coronatus,Imperatoris & Augusti nomen adeptus est. Post consecrationem petiturus Germaniam iterum, prius Pontificem rogare cœpit, ut inuestituras Episcoporum, quas Imperatores multo tempore ante se habuerunt, restitueret.Super qua re turbatus Pontifex, petitionem Principis exaudire non potuit: utpote in re pro qua toties certatum, & tot mala facta fuerant. Mœstus ob id,cœpit de reditu Imperatoris in Italiam,siquid noui accideret,desperare. Cõsilio tamen Abbatis Clareuallensis Bernardi,qui cum Imperatore Romam uenerat,re bene cõposita, cum securitate discessit:peragrataq; Gallia uniuersa, ac
234 composita Germania, Saxoniam petijt. Polonorum Ducem tributarium fecit, Pomeranos ac Rugos subijcit,Regem quoque Daniæ ut ensem sibi sub corona deferret,ad decorem imperialis dignitatis impulit. A Rege quoque Hungarorum multa ac magnifica munera accepit. Tum rebus omnibus compositis,iterum Italiam cum maximis copijs est ingressus. In qua expeditione Henricus Dux mille quingentos electissimos equites duxit, & in citeriore Italia multa castella expugnauit,quę in beneficium ab Imperatore susceptit. Pòst Cremonenses subiugauit, Papienses, Bononienses, Taurinos deuicit, ac omnes has regiones in formam prouinciæ redegit. Superato dehinc Apennino,Anconam Spoletum'que in deditionem accepit. Tum rectà in Rogerium Siciliæ Regem, qui Ecclesiæ bona diripuit, aciem uertit, & in Apulia & in Campania nobilissimas urbes cum munitissimis castellis deuicit, atque expugnauit. Rogerium eiecit, grauissima strage edita, contemptis aureis quæ obtulerat muneribus. Reginaldo Comiti,uiro forti Apuliæ ducatum præbuit, quem quidam corruptè Ranonem uocant. Tantaq; in Italia fecisse fertur, consensu omnium scribentium,ut à Carolo Magno nullus ex Francorum Regibus sibi conferri possit. Rediens dehinc per Tridentinam uallem, Veronę morbo correptus,humili quadam casa inter Enum & Lycum,anno tertiodecimo regni sui, imperij septimo,mortem obijt. Corpus exenteratum inde per Augustam & Orientalem Franciam in Saxoniam delatum,in monasterio suo Luttere,quod ipse extruxerat,honorificè sepelitur,cum plumbeis laminis,quibus res à se gestę continebantur ne perirent. Regalia Henricus Noricorum Dux, gener eius accepit custodienda.Erat imperium ad pristinam uenturum dignitatem,si Imperator in tam cita morte non fuisset interceptus.

Habuit uxorem Richisam,filiam Henrici Pinguis comitis in Northeim de Saxonia,& Gertrudis Marchionissæ Saxoniæ. Ex qua Lotharium filium susce pit,qui iuuenis decessit: & Gertrudim filiam, quam in uxorem Imperator dedit Henrico Duci Bauarorum cognomento Superbo, fratri Vuelffonis. Cuius genealogiam Abbas Vrspergensis in suis Annalibus latè describit, ob inclytam & nobilissimam familiam. Cùm hic Henricus ex filia Cęsaris filium genuisset Henricum iuniorem, cognomine Leonem Superbum, quia ipse uirili caruit prole,generum Saxoniæ Ducem creauit. Et hinc filius eius Henricus Iunior,Saxoniæ Dux,& Bauariæ ac Rheni Palatinus fit.Hęc Gertrudis post mariti obitum nupsit Henrico Primo Austrię Duci,cui cognomen Iachsummergot, qui monasterium ad Scotos Viennæ(ubi sepultus est)à fundamentis extruxit. Habuit hic Lotharius Imperator duas etiam sorores, Gerdrudim, quæ Florentio Hollandiæ comiti nupsit, & post illius mortem ex Ruperto Comite Flandriæ Philippum & Ruduuercum Comites peperit.Odam alteram sororem, Sigiberto Comiti Bauariæ uxorem collocauit. Sub hoc Lothario, annò eius regni secundo,salutis uerò nostræ M. C X X V I I. Ingens illud Franconię

cœno-

cœnobium Ciſtertienſis ordinis Eboracum condi cœptum eſt, quò corda epi ſcoporum Herbipolenſium ſepeliuntur: multiq; ibidem nobiliſſimi duces & comites quieſcunt. Mos enim in hunc uſq; diem ſeruatur, cùm antiſtes Herbipolenſis moritur, ut corpus eius exenteretur: inteſtina in monaſterio ad S. Iacobum apud Scotos in ſuburbio ſepeliant: cor uerò ipſum in amplo uitro in quadriga ducatur, quatuor equis Eboracum. Reliquum cadauer in maiore Eccleſia diuo Kiliano dicata condatur honorificè, cum inſigni pompa funebri. Eſt autem conditum hoc nobile cœnobium à duobus fratribus nobilibus, Bernone & Richuuino, qui caſtrum ſuum Eborchum latronum olim domicilium, diuo Bernardo dicarunt, ut domus fieret orationis, ſtrenuè multis Principibus coadiuuantibus. Potiſſimùm uerò annitente Conrado III Roman. Rege, & Gertrude coniuge, priuſquã regalem adepti ſunt dignitatem. Eſt enim in choro eius monaſterij ſepulta cum hoc epitaphio: *HIC IACET REGINA GERTRVDIS VXOR QVONDAM CONRADI REGIS ROM. HVIVS COENOBII FVNDATORIS, TRANSLATA IN HANC TVMBAM A VENERABILI ABBATE NICOLAO, ANNO M. CLXIX. V. kALEND. MAII.* Inteſtina Conradi Babenbergæ ſepulta iacent. Nondum enim perfectum erat hoc cœnobium. Hic etiam ſepultus iacet Fridericus dux Sueuorum, Conradi regis filius: qui ex urbe cùm Romæ moreretur huc delatus eſt. Qui pluribus donarijs hoc nobile cœnobium locupletauit, ut epicedia indicant, patria lingua ſcripta. Item & huius frater Henricus, qui Vuelfonem ducem fratrem Henrici Superbi, quem Rogerius Siciliæ rex contra Conradum Cæſarem patrem pecunia conduxerat, deuicit: futurus ni morte immatura præuentus eſſet Imperator, hic ſepelitur: ac multi præterea alij comites. Amor me patriæ coëgit longius digredi, quòd in ſolo patrio locatum, uniuerſæ eſt Germaniæ quàm notiſſimum. Et quòd parens meus ac familia mea ſemper habita fuit in honore apud hos uenerãdos patres. Ex Schuuein furt enim ſæpè cum genitore puer penè illuc ſeceſſi, quæ urbs nunc imperialis eſt: olim Ottonis ducis de Schuueinfurt, qui pòſt dux Sueuorum fuit, hæreditaria. Qui ſub III Henrico imperatore degebat. Pòſt Cæſari Romano ceſſit libera facta. Sunt enim in ripa Meni fluminis pleraq; oppida, quæ à uado animalium & hominum ſibi nomina uſurpant. Vt à leporibus Haſenfurt, à tauris Ochſenfurt, à porcis Schuueinfurt, & nobile illud emporium Germaniæ in Meno, ubi Franci Orientales & Occidentales imò tota Germania conuenit, Francofurt, ſitum eſt. Sed iam ſatis. Ad hiſtoriam reuertamur, præmiſſo prius tetraſticho:

Raptus ad imperium uirtute Lotharius, egit
Hoſtes ut pareant undiq; Principibus.
Pontifice electo qui ſedem uiq; doloq;
Occupat, electum ritè dat Italiæ.

CONRADVS TERTIVS.

CONRADVS III filius Friderici ducis Sueuię de Hohẽſtou phen, & Agnetis filię Henrici *IIII* Cęſaris, mortuo Lothario ſine filijs, Confluentię oppido, ubi Moſella Rhenum influit, à principibus imperij in Rom. Regem eligitur, præſente Theoderico cardinale legato apoſtolico et Pon. Ro. aſſenſum promittente. Propter enim Henricum Bauarum, qui & dignitate potentiaq; præualuit, & regalia apud ſe per uim tenuit, ne diſſidium machinaretur, Moguntiæ conuentus principũ inductus, aliò eſt translatus. Ob id mox ad Palatium Aquis ductus, corona à Cardinale eſt inſignitus, atq; in ſedem Caroli collocatus. Quandoquidẽ Colonienſes, ad quem ius hoc ſpectabat, uix ſa-

cris initiatus,pallio caruit. Ob id Saxones primùm, & qui electioni nõ intererant,ac Henricus Bauarię dux, cognomẽto Superbus,indignantes rebellant: regemq; illegitimè electũ calumniantur. Quocirca nouus principum conuentus Babenbergæ indicitur. In quo quum totius imperij nobilitas adesset,comparuerunt & omnes Saxones cum uidua Imperatrice Rixa,qui se ultrò Conrado regi subdidêre, in gratiamq; regis recepti sunt. Henricus aũt dux Bauariæ gener Lotharij,ob uxorem pariter & Saxoniæ dux,regalia apud se seruãs, aberat summa contumacia,quia regnum summis uiribus affectabat:quòd gener esset Lotharij,& quod crucem,lanceam,cum corona regia secũ detineret,regi contrarius. Ab uniuersis igitur principibus iubetur Ratisbonæ deferre regalia,in festo S. Petri ac Pauli,quæ coactus quidem reddidit, multis illectus promissis:sed regis gratiam non emeruit. Nam paulo pòst dies Augustæ condicitur,quo multo cum milite uenit, & super Lycum eregione ciuitatis castra metatus est. Triduo per internuncios tractatum est, sed frustrà. Nam rex nullo pacto ducem in gratiam recipere dignabatur, nisi quibusdam, quæ à Lothario receperat ac possederat, redditis. Re itaque infecta, negocium solutum est. Rex autẽ insidias metuens,nequid moliretur,peracta cœna,cubitum se ire simulans, paucis acceptis militibus, urbem ingressus est, reliquis militibus in magno discrimine relictis. Vbi Herbipolim peruenit, accersitis principibus, horũ iudicio dux proscribitur,ac dein in palatio Goslariensi ducatus ei abiudicatur:dux regis discessu accepto,paucis comitatus in Saxoniam properat. Cæterùm rex ducatum Saxoniæ Alberto Marchioni consobrino eiusdem ducis, Bauariæ autẽ ducatum Luitpoldo iuniori diui Leopoldi Marchionis filio tradidit. Henricus Saxoniã ingressus,miserias ac calamitates amicis suis conquestus,ad rebellandum & regi & Alberto excitatur denuò: breui Albertũ castris exuit,ac terras egredi compulit,ut regem pro auxilio cogeretur adire. Luitpoldus aũt licet baronum plurimorum ac nobilium consensu, primùm Ratisbonam suæ ditioni,dehinc alia loca subdidisset, dũ congregatis copijs superiores Bauariæ partes usq; ad Lycum tendit progredi,multis è suis amissis, celeriter reuertit. Henricus in Saxonia omnibus ritè ordinatis, cùm Bauariã redire statuit morbo correptus,diem clausit extremum:in monasterio Luther iuxta socerum sepultus. Scribunt quidã ex animi mœrore miserabiliter mortuũ, quòd ex amicis & nobilibus omnibus quos amauerat quatuor tantũ habuerit quibus cõfidere potuit,quũ alij omnes à se defecissent, qui paulo antè à Dania usque in Siciliam, hoc est à mari ad mare longè lateq; imperitabat. Saxones aũt amore filioli,quẽ paruulum reliquerat, ac moribundus eis cõmendauerat,iterum rebellant. Tum Vuelffo dux frater Henrici Superbi, ducatum Bauariæ iure hæreditario ad se pertinere testatus, quandoquidẽ iusticiam posse à rege se adipisci desperauit,ad rebellionem se parat. Et Luipoldum,qui arcẽ quandam Valeiam obsidebat,sperãs iam demortuo Henrico se ducatu potiri,cęsis ac captis multis eius militibus,in fugã uertit turpiter & ignominiosè. Conradumq; regem,qui arcem Vuinsperg obsedit,aggressus,dicto citius ab eo fugatur,edita insigni suorum strage. Non multo pòst mortẽ obijt Luipoldus. Cui in Marchia frater suus successit Henricus. Sed rex in Saxoniam progressus, ac se cum Saxonibus cõponens, uiduam Henrici ducis Gerdrudim filiam Lotharij Imperatoris in uxorem dicto Marchioni Hẽrico (ut suprà etiam scripsimus) unà cum ducatu Bauariæ dedit. Vnde maximæ discordiæ natæ sunt. Nam Vuelffo qui hunc ducatũ ad se pertinere arbitratus est,extemplò armata manu in Henrici conspectu terras illas ingreditur,omnibus undiq; euastatis. Henricus itaq; ira succensus & animo commotus,conscripto exercitu, regiones Baronum & nobilium Vuelphoni adhærentium ferro ac flamma populatur. Quibus dum supperias Vuelpho ferre parat,audito regis aduẽtu,cessit,permisitq; regem ac Henricum undiq; grassari & finitima depopulari. Sub id tempus mortuus est Reginal-

Anno 1140.

Reginaldus, quem Lotharius Siciliæ præfecit. Rogerius autem eiectus, recuperata Sicilia principatum Apuliæ ac Calabriæ occupauit, expulso Roberto Capuano, qui ad Chunradum supplex uenerat. Tum Innocētium bello cepit, factaq; dehinc cum eo pace quali quali, coëgit, ut ab eo in regem coronaretur, primusq; ex Normannorum genere regis sibi nomen usurpauit. Traiecit dehinc in Aphricam, ac Thunetis regem sibi tributarium fecit, capuloq; ensis sui inscripsit superbè:

Appulus & Calaber, Siculus mihi seruit & Apher.

Audiens idcirco Rogerius fluctuationes Germaniæ, & quę inter regem & Vuelphonem agebantur dissidia, timuit ne ijs sedatis Conradus Italiam ingrederetur, ac ea quæ olim Lotharius contra se fecerat, innouaret. Vuelffo non precatur ne regem sollicitare bello cesset, promittit illi quotannis mille marcas, adhibito iuramenti sacramento, ut bellum continuet. Rex pariter Hungariæ Conradum metuens, Vuelphonem sollicitat grandi pecunia illi promissa, quam quotannis soluere spondet, ne rex arma in exteros uertat. Vuelffo igitur ijs promissis animatus, tot tempestates nunc in Bauaria, nunc in Sueuia, nunc in Rheno commouet, ut rex exterorum armorū oblitus, satis sua haberet tueri ac defendere. Erant tum in Italia propter absentiam regis maximæ lites. Nam Veneti cum Rauennatibus, Veronenses cum Vicentinis, Batauí & Taruisenses dissidebant, Florentini cum Lucensibus & Senensibus pugnabant. In urbe quoq; Romani ciues tumultum contra pontificem suscitabant. Quam ob rem pontifex supplicibus literis patrocinium regis Conradi petijt. Ea tempestate diuus Bernardus Clareualensis abbas iussu Eugenij pontificis Galliam peragrabat, ac sua prædicatione omnem populū mouebat, ut Hierosolymitanam assumeret contra infideles expeditionem. Ludouicus itaq; Francorum rex, & literis pontificis admonitus, & captę à Turcis Mesopotamiæ zelo accēsus, crucis signo sibi affixo, cū principibus regni et innumerabili multitudine transmarinam peregrinationem aggreditur. Tum Conradus rex à Bernardo Francofordię cruce pariter insignitus, cum Christianis principibus Lotharingię, Flandriæ, Frisiæ, Alemanniæ, cum Marchionibus Austriæ, Othone Frisingense antistite, & Henrico fratribus (& quod mirandum) cum Vuelphone duce, nondum bello sedato, quem rex commilitonē suum sępè appellabat, Hierosolymitanā assumunt expeditionem. Anno salutis nostræ millesimo, centesimo quadragesimo septimo, mense Maio egressi per Hungariam & Græciam, immensas ducunt copias. Quæ magna ex parte, aut inedia, aut aëris intemperātia, aut Sarracenorum armis, aut Græcorum dolis interceptę sunt. Tradunt enim autores, farinam calce gypsoq; fuisse contaminatā, ac ob id plerosq; interijsse. In hoc tā laborioso itinere, cōmilitoni suo Vuelphoni sępissimè in necessitate sub ueniebat, ac de omnibus quę à regio fisco Constantinopolitani Imperatoris sibi offerebantur, partē illi tradebat. Sunt qui scribunt Conradum regem traiecto prosperè Bosphoro, cùm inconsultè Iconium Lycaoniæ urbem expugnare niteretur, deficientibus uictualibus, consumptisq; terrę germinibus, quum exercitus fame esset afflictus, ab Manuele Imperatore Constātinopolitano insidijs esse petitum, & à Turcis stragē accepisse. Ac negocio infecto, clade suorum consternatum, Asia relicta, domum per Thraciā abijsse. Alij uerò tradunt Conradum, Ludouicum, & Balduinum reges iunctis copijs Damascum obsedisse, sed frustratos. Balduinum Hierosolymam, Conradum & Ludouicum Europam repedasse. Certissimum tamen est quod Frisingensis præsul scribit, qui huic expeditioni interfuit, Conradum circa festum Paschę cum magna populi iocunditate Hierosolymam intrasse, & dies hic aliquot loca sancta religiosè uisitasse. Vuelpho interim infirmitate captus, de salute desperās, ad reditum se parat, traiectoq; mari conualescens, Siciliam attigit, à Rogerio perhumaniter cum uniuersa familia acceptus, ac muneribus egregijs ad rebellandum regi

iterum

iterum incitatus:quod & re præstitit. Nam proximo uere,nouo milite conscripto regis terras inuadit ac populatur,castrum quoddam obsidens, cui nomen patria lingua est Flochberg. Quod dum expugnare incautè conatur, à militibus regis circumuentus,cùm manus conseruntur,ignominiosè est in fugā uersus:paucis cæsis,multis uerò captis.Et sic bellum inter ipsum & regem finitum est.Nam Fridericus dux Sueuiæ,qui paulo pòst imperauit,fratruelis regis & filius sororis Vuelphonis,sese interposuit mediatorem.Et captiuos reddi,& regem securum de cętero esse prouida deliberatione confirmauit. Rex accepta pace, redditus nonnullos Vuelphoni assignat cum uilla quadam. Et dum iter parat ad urbem, ut imperialem sumat cum benedictione coronam, accipit ab Eugenio pontifice literas,quibus ei de aduentu congratulatur.Deinde Arnoldum cancellarium suum Colonienſem inuestit episcopum. Ac tum in Conflu entia Hispaniæ regis oratores, & summi pōtificis cardinales duos Octauianū ac Iordanem, qui eum ut Romam properet, non alibi accepturus imperij coronam,admonerēt,absoluit. Compositisq; in Gallia ac Germania rebus,dum apparet quæ Italicæ expeditioni necessaria uidentur, non sine quorundam ex Italia medicorum Rogerij Siculi suspicione moritur Babenbergæ,ubi curiam generalem celebrat, decimoquinto kalendas Martij. Anno salutis millesimo, centensimo quinquagesimosecundo. Eius intestina iuxta Henrici imperatoris sepulchrum illic sunt sepulta. Corpus dehinc cum coniuge in Eboracū cœnobium est translatū,quod alij Loracense monasteriū uocant. Relictis regalibus duci Friderico,cui unicum filiolum commendarat,rogans ut illi ducatum Sueuiæ cùm adolescēret,concederet.Ob clarissima autē facinora, Fridericum successorem suum digniſſimè adiudicans.

Nicetas lib.2. scribit, Conradum Cæsarem in Palæstina à Chaſiopudam occisum.

Habuit autem uxorem Gerdrudim filiam Comitis de Sultzpach Bauaram: è qua duos suscepit filios,Henricum,quem ante profectionem suam in terram sanctam penè puerum Aquisgrani principum auxilio in regni consortem elegit,sed ante patris reditum mortuus est.Ac Fredericum Sueuiæ ducem, qui in obsidione urbis sub Friderico primo Imperatore ex aēris infectione cum alijs principibus mortuus est.Hæc ex Sicardo,Othone,abbate Vrspergensi,alijsq; nōnullis excerpsimus.Circunferuntur rhythmi,sed parum Latini,de laudibus huius Conradi principis strenuissimi & clementissimi,quos apponere superse dimus,contenti hoc nostro tetrasticho.

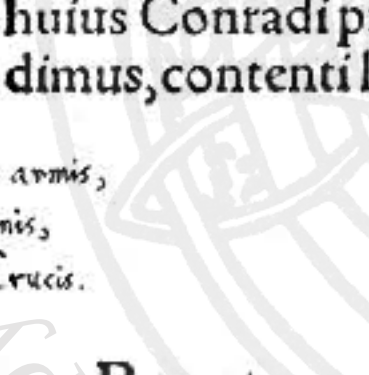
Gotfridus Viterbiensis Chronici parte 17.
Consilio Seneca, specie Paris, Hector in armis,
Regnum bis senis Conradus rexerat annis,
Cui tulit in scapulis insita signa Crucis.

Tertius inuitis multis Chunradus adeptus
Imperium,extorquet regia sceptra citò.
Lites post multas,Solymæ defendere terras
Dum parat,infecta re redit in patriam.

Reuertamur nunc ad Constantinopolitanos Cæsares,patrem & filium ex Comnenorum domo,atque eos omnes qui ex hac familia fuerint,narrabimus ordine,redituri ad Fridericum nostrum Germaniæ decus,principem integerrimum,& suam familiam omnem de Hohenstouphen.

CALOIOANNES CAESAR

Anno Christi 1118.

CALOIOANNES, qui alijs Carloianes corruptè nimirum appellat, filius fuit Alexij Imperatoris, qui patri in imperium successit. Vir opulentus & uictorioſus,à bonitate nomē sortitus. Hic ubi imperiū adeptus est, suos omnes dignitatibus ornat,in Isaciū fratrem propensissimus,quē incredibili charitate dilexit,uarijs expeditionibus in Asiā usus,Turcos Persasq;aliquot prælijs uicit,urbesq; illis non paucas ademit,Latinorum militum fortem fidelemq; operam semper expertus. Sed infesto animo in Gallos fuit, qui in Asiam

Asiam transmisére, oderatq; omnes eorum successus. Vt igitur Venetos, qui cum illis socia arma iunxerant, à gerendarum rerum cursu auerteret, res Venetas uexare moliebatur. Dux Venetus commotus, Rhodum insulam adortus cepit: dehinc Samum, Lesbon, Andrum, & alia Graij imperij loca hostiliter opprimit. Misit in primis Legatos ad Paschalem pontificem, qui Prenestę degebat, qua de re haud satis constat: dehinc ad Innocentium pontificem. Pòst fama impulsus, quòd Apulia, Calabria, totaq; Italia Lotharius Imperator Rogerium Siciliæ regem eiecisset, legatos misit, qui illi de uictoria gratulabãtur (Rogerium enim odio prosequebatur) & confœderationem more maiorum facerent, ac aliquam regij sanguinis puellam pro filio in coniugẽ postularent. Cùm autem legatio ad Innocentium pontificem, Græcum quendam philosophum haberet sanè acutum, is ostentandi ingenij gratia, Romanæ ecclesiæ uiros arguebat haud religiosè facere: qui cùm semel in Niceno cõcilio declaratum esset Spiritum sanctum à patre duntaxat procedere, ipsi à Patre & Filio dicerẽt. Cui Petrus Diaconus cardinalis acutissimi ingenij occurrens: Si, inquit, Romani damnandi sunt, qui addiderunt S. S. à filio quoq; procedere, multò iustius tui Græci accusandi sunt, qui id fieri à solo patre dicunt, quum eodem conuentu diserte pronunciatum esset, à patre procedere, et non à solo patre, ut uos inepte asseritis. Ille tempestiuo Diaconi concursu sic elusus, obticuit. Inijt hic Imperator & fœdus amicitiæ cum rege Romanorum Conrado post Lotharij obitum. Nam filio suo Manueli sororẽ reginæ Gerdrudis desponsauit, ut paulò inferius latius scribemus. Vendiderat Raymundus Antiochenus princeps huic prouinciã cum urbe pro ingenti pecunia, quam ut acciperet Syriã ingressus maximo exercitu, à Gabulẽsi episcopo est prohibitus, quòd à Latinis possideretur hęc urbs nomine Romani pontificis & Imperatoris. Elusum se uidẽs, totam depopulat prouinciam: heremitis etiam, quorum ingens illic copia est, è cellulis electis sæuissimè, nomini suo non satisfaciens, quum bonus alioqui passim uocaretur. Erat hic Raymundus omnibus Christi hostibus formidabilis. Tandem à Turcis sub Manuele Imperatore occisus, multis suorum cæsis & captis, eius caput Turci circumferentes, omnia ferè castra & urbes quæ sui iuris erant, occupant, præter Antiochiam: quam Balduinus Hierosolymorũ rex tutatur: contra eos in Syriam egressus: eisq; profligatis, in redeundo Sarracenorum circa Damascum munitionem capit, & Damascenos in triennium tributarios facit. Sed hæc aliquanto pòst acta sunt. Rexit hic Orientis imperium annis quinq; & uiginti, ac menses octo: quibus multa præclara bella in Oriente contra Barbaros gessit. Vnde uictorias reduxit, memorabili exitu uitam finiens. Dum enim in uenatione arcum uehementius intendit, telo intoxicato à se ipso, quod in aprum dirigebatur per manũ sinistram traiecto, cùm nulla remedia opem ferre possent, moritur: natu minori Manueli sceptrum relinquẽs, cùm Isacium ut minus idoneum ad imperandum reiecisset: captis antè nonnullis Turcorum præsidijs. Cùm post Zonaram nullum habuerim Græcum autorem, ex uarijs colligere coactus sum annalibus. Qui post me Græcos inueniet autores, addat & subscribat quæ sibi uidebuntur.

MANVEL CAESAR.

Manuel Comnenus. capit imperare anno Chr. 1143.

MANVEL qui à multis Hemmanuel appellatur, à quibusdam filius dicitur Caloioannis, cui in imperio successit. Alij ignobilem ab uxore Alexij contra uoluntatẽ Senatus in cõiugem simul & imperium assumptum scribunt. Sunt item qui Alexij filium dicant, ut Scilax Græcus autor. Tanta est Græcarum historiarum uarietas, & incerta apud Latinos cognitio. Nihilominus quę passim de eo scribuntur, referre animus est: quisquis ueriora inueniet, adijciat. Inuenio Manuelem humili loco ortum, Tryphonem uocatũ à pueris. Qui

Qui primoribus ciuitatis muliebri consilio interfectis, imperium sit assequutus, hoc pacto: Alexij principis uxor consuetudine Tryphonis utebatur, & ideo mortuo marito conabatur fœmineo astu imperiũ adultero astruere. Cùm enim fœminæ auspicijs tantum imperium administrari non posset, principes eam ad nouum hortabantur connubium, ut scilicet ex omni procerum nobilitate quem sibi uellet, in maritũ legeret. Vocato ad se isto exoleto adultero nefarium aperit consilium: Est (inquit) mihi in animo, ne nouo matrimonio locata, fructu nostræ consuetudinis caream, te, si uir uerè sis, ad imperij fastigium promouere. Sed tu intellige qua id ratione confici possit. Audio te multos familiæ tuę uiros habere in agris omnino agentes: hos omnes tectis armis in urbem densis itineribus, diuersoq; tempore inducas uolo. Inde cùm tempus aderit, in parte ædium ad cædem esse paratos oportebit. Tum proceribus imperij uocatis, stipulari ab eis incipiam, uelint iubeantq; me nubere cui uelim, sint ne cui nupsero pro Greciæ Imperatore habituri. Si id se facturos (quod nõ dubito) dixerint, tum ego te & meum coniugem & Imperatorem salutabo, in tua uerba cogam iurare omnes. Quod si facere recusabunt tum hominibus tuæ factionis ad unũ trucidandos obijciam. Probat ferox & amans iuuenis mulieris consilium, atq; hominibus (ut inter eos conuenerat) comparatis, auersati principes tam sordidas nuptias, ad unum omnes ferro cæsi sunt. Atq; ita eo die ab ijs qui ex Constantino procreati erant, desitum est in Greciа imperitari. Et homo humili loco natus, mulierisq; uiduæ ob immoderatam libidinem consilio, cæsa omni per occasionem nobilitate, ad fastigium tanti imperij peruenit. Ferunt tum occupato in hunc modũ imperio Manuelem in diuinorũ carminum libellum incidisse: quem dum fortè euolueret, exhorruit uehemẽter fatidicum carmen, quo significabatur fore quandoq; ut ex Hadria uenirent, qui Byzantium occuparent, & reliqua eius regionis. Quæ omnia quum obscuris uerborum inuolucris operta iacerent, coniectoribus diuinationumq; peritis hominibus adhibitis, inter omnes constitit eos Venetos esse, Hadriatici sinus accolas. Inde odiũ in Venetos concepit. Cùm igitur fœdus cum Siciliæ rege percussisset, aut occultè illi in matrimonium filia data (ut quidam scribunt) aut spe nouę affinitatis prętensa, ut alij, suborta inter eos discordia, Venetos in hunc sollicitauit. Qui auxilia negãtes, pacem sancitam cum rege causati sunt. Et ob id negociatores suos ex omni Grecia reuocarunt. Quibus tamen omnes merces ablatę & pecunię omnes in publicũ sunt redactę. Dehinc Græcus Imperator Spalatru, Tragurium, Ragusiumq; Venetis ademit. Quę paulo pòst à Venetis pręparata ingenti classe sunt recuperata, Tragurio funditus euerso, parteq; muri in Ragusio cum turri, in qua Imperatoris insignia fuerãt, deiecta. Dehinc Anconitanos à Venetorum societate alienauit. Vnde mare infestum reddebatur. Audiens interim Conradum regem Romanorum, & Ludouicum regẽ Francorum expeditionem Hierosolymitanam meditari, Oratores Cõrado quemadmodum & Caloioannes, cum maximis muneribus mittit, fœdus amicitiæ rogabat, quod à Caroli Magni temporibus fuit obseruatum, ut ambo Imperatores pro diuersis opportunitatibus confœderationem inirent. Simul etiam confœderationem affinitate petit roborari, ut Rogerium utriusque imperij inuasorem, compescere facilius possit. Eius enim nuncios, quos & Rogerius pro pace miserat, detinuit carcere mancipatos. Ob id Rogerius iratus, misso nauali exercitu, Corinthum spoliauit, cum multis urbibus ac castellis Gręcię, ablata diuersi generis paludamentorum & uestis precioſæ multitudine, cum auri & argenti immensa copia. Cepit & Curfolium insulam, in cuius portu fortè extruxit pręsidium. Cęterùm Conradus rex, misso Herbipolensi episcopo Embricone uiro prudẽtissimo & literato, Gerdrudis uxoris sororem sponsam Manueli Imperatori misit, fœdusq; innouauit literis confirmatorijs: quarum exemplar inuenies in Historia Friderici Primi apud Ottonem Frisingen-

Constantini stirps extincta.

sem

sem antistitem. At postquã nostri traiecto mari in alia terra constiterunt, odio cœpit & inuidia successus eorum uir sceleratus & Græco ingenio fraudulentus persequi. Nam cùm rex Conradus ingẽtem bellatorum exercitum per Bòsphorũ suasu Manuelis ad hostes traduceret, cõmeatusq; sufficiẽtes polliceretur, facinus cmõentus detestabile gypsum contusum in farinæ speciẽ triticeis immiscuit commeatibus: aliqui calcem scribunt, utrumq; perniciosum est humanis corporibus, ad castraq; regis misit. Quo cibo breui magna militum consumpta est multitudo, coactusq; est rex retrocedere. Sed reuocatus ab Imperatore Græcorum nauibus eius Hierosolymam perlatus. Scribit antistes Frisingensis Conradum dum à Hierosolyma remearet (nam & huic expeditioni interfuit præsul ille) Manuelem regiæ urbis principem in Achaiæ & Thessaliæ finibus adijsse: & è longa uia fatigatum, laboribus fractum atq; morbo correptum, aliquot diebus quieuisse. Simili fraude fertur Ludouicum Francorũ regem, qui etiam Hierosolymitanæ expeditioni intererat, decepisse. Persuadet enim per deserta Syriæ loca copias ductare. Vbi inopia rerum omnium adeò affectus est inedia longa exercitus, & Turcorũ assultu fatigatus, ut fame nimia cruciatus, coactus sit equorum asinorumq; carnibus uesci, ac re infecta per Seleuciam Antiochiam petere. Palestinam tandem delatus cum multo labore & damno, multis fame morboq; mortuis. Vnde Manuelis nomen Francis odiosissimum tum erat, qui Christianis tam exitiale ac pestiferũ consilium dederat. Ob id Rogerius Siciliæ rex indignatus, bellum illi indixit, indictum fortiter gessit, uastata omni ora Græciæ: & tandem per suos duces in Byzantium impetum fecit, quo adeò ingenti classe exercitum traduxit, ut suburbia igne & flamma consumeret, in Imperatoriam domum regiosq; hortos, sagittas argenteas aureasq; mitteret, ac omnia finitima loca incendio deuastaret. Sic è manibus Barbarorum incolumem Ludouicum consanguineum eripuit, ut in Franciam fœlicior rediret. Tam atroci iniuria Manuelem continuò afficit, ut de eius penè imperio actum esset. Prælium cum Turcis funestissimum gessit, in quo penè captus est. Licet aliqui scribãt eum captum, cùm Ciliciam fraude occupasset: Turcus enim cum eo congressus, simulata fuga cum toto exercitu, in angustias quasdam & arctissimas montium fauces, positis custodijs, Imperatorem deducit: partim cæsis copijs, partim captis, ipse quoq; captus dimittitur Cilicia restituta Turcis. Eodem tempore cùm in Antiochia cõtra Turcos exercitum haberet Caniclinus de seruis palatij, qui fortè nostris Cancellarius dicitur, acceptis tribus audacissimis iuuenibus Imperatori necem struebat, dispositis copijs ut palatium et urbem occuparent. Index primo Imperatrici, tandẽ Imperatori occultum scelus detegit. Cõprehensis itaq; sicarijs, ductori primũ oculi effossi, lingua gutturi trãsmissa, miserabilis mors obtigit. De alijs cõdigna sunt accepta supplicia. Venetis etiã nõ minus infestus uir facinorosus, Stephanum Pannoniæ regem contra eos excitat, eorumq; legatum Henricum Dandalum contra ius gentium, liberius fortè loquutum, uiolat, & candenti lamina oculis admota excæcat. Negociatores quos simulata pace euocarat, uno die comprehendit. Ex quo Venetum armis pressus, tandem promissa bonorum restitutione, æquis pensionibus pacem impetrat. Sed malus animus quiescere nequit, cum Astrologię peritissimus haberetur, multosq; sibi & uitæ & imperij annos sponderet, totiusq; Orientis imperium animo agitaret. Alexandro III Pont. Max. Fridericum primum Imperatorem sese traditurũ in manus suas promittit si ei utrunq; imperium gubernandũ concedat sua auctoritate, magnasq; copias ei pollicetur, missis crebris legatis, immensa promissa pecunia. Ad hęc obtulit se cum omni Ecclesia Orientali, uelle Pontificem Romanum orbis Christiani caput recognoscere. Erat tum mortuus rex Siciliæ quod & ipse regnum concupiuit. Et Fridericus in Italia cum magno exercitu Longobardos sollicitauit. Pontifex rem exploratius indagandam censens, legatos Constantinopo

Anno Christi 1147.

lim misit. Friderico autem Imperatori è contrario legatos mittit, ut auxilium contra Hungaros subministret, fortunatissimum sibi & fœlicissimum pollicitus matrimonium. Demum Fridericũ Italicis auxilijs exercuit, rectæ fidei dogmata perturbare per insaniam adortus, nõ prius abstinuit ab incœpto, quàm oẽs sibi aduersantes uidit. Vir in omni uitæ suæ cursu malicioſus, post xxxviij principatus annos, monasticam uitam secutus, morbo perijt: cùm annos uixisset sexaginta, Alexio paruulo filio relicto, quem moriens Andronico Comneno commendarat.

Morfuus anno Chr. 1180. die 3. Octobr.

Habuit aũt tres uxores, unam Germanam Conradi Imperatoris uxoris sororẽ, alteram Cõstantiam olim Boëmundi uxorem. Boëmundus enim tertius frater puellæ factus est princeps, uitrico suo Raynaldo in carcere manente. Dicitur & habuisse sororem Raymundi principis Antiochiæ. Sed an hæc eadem sit, & error nominis Boëmundi & Raymundi rẽ uariauerit, posteris discutiendum relinquo. Duas habuisse planè cõpertum est. De tertia (quia Græcos autores non uidi) ambigo. Sed ut domum suam ampliaret, misit insuper legatos regi Francorum Ludouico, ut filiam suam filio suo Alexio daret uxorẽ: quod annuit. Et cùm sponsa duceretur ex Francia in Græciam ad coniugium filij Imperatoris, prima nocte in cœnobio S. Benedicti supra Ligerim ex incuria familiarium, hospitium igne concremauit: quod futuri mali omen interpretabantur. Licet Manuel eadem ferè tempestate & Solimannum Iconio fugaret, & uictoria potitus eius milites captiuos abduceret, ac insigni triumpho lætaretur, ablata magna portione sanctæ crucis. Cùm autem filiam suam ex priore coniuge natam, Ramerio filio Guilielmi principis Montisferrati despõdisset uxorem, renuit filia, & se nulli nupturam iuramento asseruit, nisi regi. Quod cùm Imperatori esset relatum, laudans filiæ ingenium, die quadã se cum altera uxore, Alexium iuniorem cùm regis Francorum filia sponsa, tum filium Marchionis Montisferrati generũ cum sua filia fecit coronari, dato ei principatu Thessalonicensi, ubi secunda sedes erat post Constantinopolitanam. Id quod à multis seculis nemo audiuit, nemo uidit, nemo legit, uno die tam insignem fieri triumphum ac coronationẽ. Hæc passim ex diuersis excerpsimus. Ex quibus est Scilax, Demetrius Cyzicenus, & alij Græci autores, qui Cæsares scripserunt: addant alij alia.

Habemus tamen Nicetam Choniaten, qui copiosè de hac & aliquot seculis scribit.

ALEXIVS CAESAR.

HIc Alexius filius fuit Manuelis imperatoris ex sorore Raymundi principis Antiochiæ. Cui desponsata fuit filia Francorum regis, quæ nomine suo Agnes uocitabaṫ: & uno die cum patre coronatus, patri puer penè in imperio successit. Administratio tamen imperij Andronico Comneno, ob ætatem Alexij minorem, est commissa: & ob regiam prosapiam Comneni è qua oriundus erat Andronicus. Nam consobrinus Manuelis habebatur, & ideo curator est datus Alexio, pro quo aliquot annos imperium administrauit. Cùm uerò Alexius imperij habenas per se administraret, multorum insidijs est fatigatus. Andronicum autem maximè infestum habuit, uirum callidum & impium. Qui in primis indignatus Alexio quod Francorum regis filiam uxorem duxisset, multosq; ex Latinis haberet familiares, quos Andronicus uir Græcus odio habuit. Inuitauit itaque Soldanum ut Iconium occuparet, Latinis iam oppletĩ. Qui nihil tale suspicati, cùm à Sarracenis obruerẽtur improuisi, magna exorta strage, licet Franci multi occiderentur, uictoriam tamen sunt assequuti, & pax inter utrosque firmata est. Non destitit tamen Andronicus uir facinorosus & regnandi cupidus, domesticorum externorumq; opibus fretus, Alexium persequi. Et cùm primum tutorem egisset, dehinc participem imperij, præter iurisiurandi fidem, Dominici etiam corporis & sangui-

nis

nis hauſtu ſacratiorem, Alexium quindecim tantum annos natum clàm interfecit, ſaccoq; incluſum in mare abijcit, cùm tres annos à patris morte rerum potitus eſſet. Scribunt quidam Alexium animi recreandi cauſa paruo nauigio uectum, in mare ab Andronico crudeliter eſſe præcipitatum, necari iuſſum capite abſciſſo, reliquum cadauer in mare proiecíſſe. Addunt quidam & matrem & ſororem Alexij ſimul de medio ſuſtuliſſe, ac tam crudeli parricidio imperio eſſe potitum. Sic miſer Alexius tandem uitam ſimul cum imperio amiſit.

ANDRONICVS COMNENVS.

arripuit imperium anno Christi 1183.

ANDRONICVS Comnenus ſanguine iunctus Manueli Imperatori, & ideò Alexij tutor datus, deſciuerat olim ab Imperatore, cùm aliquot loca iniuſtè occupaſſet. Sed cùm eiuſdem eſſet familię, tandem in gratiam reuerſus eſt. Alij ob inceſtum cum ſorore perpetratum, extremum à Manuele timuiſſe ſupplicium, ad Turcos in Aſiam ſeſe contuliſſe tradunt. Sunt qui narrant ipſum Byzantij res nouas molitum, iuſſu Manuelis cuſtodiæ datum. Inde cùm iam meliorem de ſe ſpem daret, Ponticæ oræ ab eo præfectum. Vtcunq; ſit ex Ponto accerſitus uir callidiſſimus ac ſæuus, curator Alexio datus; cùm regnãdi libidine ſuſtuliſſet Alexium, imperio potitus, uertit crudelitatem in Alexij amicos fautoresq;, quos multos ſecum habuit, ac quorũ uirtus ſuſpecta ſibi erat & formidanda: his partim occiſis, partim in exilium miſſis, dijs ſeſe & hominibus reddidit infeſtum. Arrepta enim tyrannide, præcepit primogenito, ut uxorem Imperatoris Alexij Agnetem ſororẽ regis Francorum Philippi & filiam Ludouici, in coniugem duceret, ac ſibi imperij dignitatem uſurparet. Quod cùm ob honeſtatem recuſaſſet, in uincula coniecit filium maiorem natu, minorem uerò ſecum coronauit, & ipſe inceſtas nuptias cũ uxore Alexij celebrauit. Deſæuijt aũt & in ciues & in peregrinos paſſim, potiſſimũ uerò in Latinos. Et cùm Conſtantinopoli eſſet Ioannes cardinalis, ab Alexandro pontifice Manueli miſſus ad ſuas preces, qui Græcos ad unionẽ Ro. Eccleſiæ reducere niteretẽ, ab Andronico eſt captus, & canis illi alligatus, cuius cauda os impleuit, ac tractus per urbem, & tandẽ in foueam precipitatus ac cõbuſtus. Viri aũt religioſi pietate moti, oſſa ſepelierunt. Cùm itaq; ob ſęuitiam inſitam omnibus eſſet inuiſus, Guilielmus Siciliæ rex Alexij mortem ulturus, bellum Andronico intulit: captis multis Greciæ Thracięq; ciuitatibus: Byzantio tandem exercitum admouit. Andronicus quia ſciebat ſe principatum crudeliter quæſitum, crudelius adminiſtraſſe, omniaq; diuina ac humana polluiſſe, ob nefanda ſcelera, & pupilli innocentis mortem, neminem ſibi amicum fore credebat. Cùm ergo undiq; premeretur, prælio uictus, præter omnium ſuamq; opinionem, tandẽ ab Iſaatio Angelo imperio deiectus, ignominioſiſſima morte atrociter necatur. Altero enim oculo effoſſo, aſinæ præpoſterè impoſitus (aliqui camelo ſcribunt) capite alliorum reſte præcincto loco diadematis, cauda manibus pro ſceptro alligata, per urbẽ circumuectus, uulgi turbæq; tumultu lacer periit. Vtpote in quem pueri, puellæ, uiriq; fœminis immixti, præter probra ac contumelias, in faciem lutum ac fœdiſſima quęq; congerunt. Tandẽ laqueo ſuſpenſus, uncis & harpagonibus à mulieribus fruſtillatim eſt concerptus ac dilaniatus. Hinc & à quibuſdam particulæ corporis in cõtumeliam ſunt comeſtæ. Inuenio in quibuſdam Annalibus, hunc ſtipiti alligatũ quaſi metam ſagittarijs propoſitum, in quem paſſim omnes tela ac ſagittas ob immenſa ſua flagitia iaculati ſunt. Hæc fuit Andronici crudelis, atrox & ignominioſa mors. Aliqui eius imperio ſeptem annos, alij quatuor adſcribunt. Veriores tradunt eum biennio tantum rebus præfuiſſe. Nec enim ſæui ac crudeles tyranni poſſunt diu regnis potiri.

NB

NB

anno 1185. die 12. Septembr.

Nicetas.

Incepit imperare anno 1185. 12. Septembr.

ISAATIVS ANGELVS.

ISAATIVS Angelus è gente Comnena, qui Angeli uocabantur cognomine (nam reliqua Comnenorũ ſtirps iam ſublata erat) uir iuſtiſſimus & æqui ſeruantiſſimus, Chriſtiani nominis amiciſſimus, è Peloponneſo eſt accerſitus ad imperium ab amicis, & ſumma rerũ præter ſpem potitus. Huic enim uni ex imperatoria ſtirpe ſæuitia Andronici pepercerat. Inuenio tamen ab Andronico cùm eſſet Byzantij obſeſſus, ad ſe accerſitum, uenire recuſaſſe: & ob id Principis iram ueritum, in publicum repentè prodijſſe, ciuiumq; fide implorata tumultum ſuſcitaſſe, quo imperium Andronico abrogatum, magno conſenſu Iſaatio eſt delatum. Ingenti enim populi multitudine ſtipatus, ubi mutilatum membris, uitã in acerbis cruciatibus finire Andronicum uidit, imperium aſſumpſit, & prudenter ſe ſub initia geſſit. Cum Guilelmo Siciliæ rege pacem componit (fuit enim Latinorum amãtiſſimus) tum claſſem ad recipiendam Cyprum fruſtrà comparauit. Bellum etiam cum Myſis (qui & Vualachi dicuntur) Petro & Aſane fratribus, defectionis autoribus, infœliciter geſſit. Varias interim multorum tyrannides oppreſſit. Et cùm Fridericus Primus Romanorũ Imperator in Norico caſtro cum Germaniæ principibus de expeditione in Syriam cõſultaret, oratores ab Imperatore hoc ſuſcipit, quibus ei commeatuum copiam atq; itineris ſecuritatem cum omni auxilio promittit. Profecturus itaq; Fridericus per Hungariam, Bulgariam & Thraciam, cùm apud Conſtantinopolim deſediſſet, magnificè excepit. Sed ſuſpectus uidebatur Græco Imperatori exercitus Cæſaris Romani, cuius potentatum diu antè formidauit. Vt igitur Boſphorum quàm celerrimè tranſiret, ſuadere incipit. Cæſar aũt Romanus Græco ingenio non ſatis confiſus, pacem concordiamq; & fidem antè promiſſam, denuò repetit: acceptiſq; electis obſidibus, mare traijcit. Cæterùm cùm fratrem ſuum Alexium minorem natu (cui adeò ille ſemper indulſerat, ut præter nomen imperij quod penes ſe eſſe uoluit, cum eo ex æquo uiueret) à Turcis captum maximo ære redemiſſet, dolo ab eo ingratiſſimo homine circumuentus eſt, perq; ſummum ſcelus oculis priuatus, in cuſtodiam tandem coniectus eſt. Vbi tam diu in carcere eſt detentus, donec filius Alexius, qui auxilium Francorum atq; Venetorum implorans ac gemebũdus petijt, patrẽ lachrymis obtinuit. Sed carcere poſt longam captiuitatẽ eductus, morbo ex aëris inſolentia contracto, nõ diu uixit. Cuius filiam Erinam Philippus Romanorum rex uxorem duxit, ut paulo pòſt docebimus.

ALEXIVS ANGELVS.

Anno Chr. 1195.

ALEXIVS Angelus frater minor natu Iſaatij Imperatoris, uir impijſſimus & ſceleratiſſimus, per ſummam erga fratrem ingratitudinem ac parricidium, imperiũ eſt adeptus: aſcitis potentioribus, quos donis ac muneribus corrupit. Cùm enim Iſaatius eum indulgentiſſimè tractaret, eiq; omnem imperij adminiſtrationem concederet, ſolo imperatorio carẽs nomine, non potuit uir peſsimo ingenio, hac contentus uiuere gloria. Sed præter hanc pietatem, cùm à Turcis magna pecuniæ ui, & ingenti precio redemptus eſſet, dolo fratrem captum excæcatumq; carceri mancipauit. Non tamẽ contentus hoc malo, nepotẽ Alexium iuniorem Iſaatij filium, annos agentem duodecim, pari cruciatu aut capere aut perdere, niſi fuga ſalutem quæſiſſet, ſummo ſtudio enixus, extorrem fecit. Sed mox grauis ultio affuit. Nam puer hic paruo procerum comitatu (ut quidam ſcribunt) in Germaniam ad ſororem Erinam Philippi Romanorum regis coniugem delatus eſt, opibus & armis adiutus rediit & reſtitu-

reſtitutus eſt. Venerat enim ante eum quidam Græcus, qui fraude circumuenire reginam conatus ambiẽdo imperium, captus & cuſtodię datus, interuentu reginæ liberatur. Sed in Græciam feſtinans dum imperium ſibi uendicare nititur, ſtrangulatum Græci ſuffocant. Alij uerò tradunt, hunc puerum Dalmatiam delatum, ibi fortè inueniſſe nobiliſſimos Francorũ proceres, Balduinum comitem Flandrẽſem, Ludouicum comitem Bleſenſem, Bonifacium Marchionem de Monteferrato, aliosq; fortes ac ſtrenuos Principes. Qui pacto cum Venetis fœdere, in Aſiam traijcere meditabantur. Hos precibus, lachrymis, promiſſionibusq; maximis mouit, paciſcendo triginta milia marcarum auri, ac commeatuum copiam, ſi imperio aut ſolus, aut cum patre, ſi uiueret, qui carcere detinebatur, eorum auxilio reſtitueretur. Principes tam inſigni caſu moti, parata claſſe Byzantiũ uerſus nauigant. Interim Cretenſes ſe ſuaq; Alexio donant. Conſtantinopoli appropinquantes iuxta Peram (quæ olim Galatha dicebatur) Alexius fratricida, conſcius tanti belli apparatus, cathenam utriq; lateri denſiſſimã pro præſidijs tetendit. Cretenſium uerò conſilio effracta, Conſtãtinopolis ferro flammaq; expugnata capitur. Fratricida Alexius nocte concubina apud Irenam filiam uirginem monialem ingentem defoſſum relinquẽs theſaurum, aufugit. Iſaatius carcere liberatur. Alexius puer maximi populi fauore Cæſar acclamatur: ac poſt ſubitam patris mortem, Francorum Venetorumq; armis præualentibus, Imperator eſt dictus.

ALEXIVS IVNIOR.

PATRE Iſaatio è carcere liberato, qui filij promiſſa rata facit, & Alexio fratricida fugato, Alexius Iunior imperium eſt aſſequutus. Qui cùm promiſſa quæ pater rata fecerat, patre mortuo adimplere ſatageret, prima noctis uigilia orta ſeditione, conuicijs puer Imperator, licet ingenio ſenex laceſſitur, ac penè obruitur. Sed ſupra ætatem promptiſſimo conſilio, facilè tumultum ſedat. Erat inter alia in fœdere ſanciendo diſertè cautum, ut patriarcha Cõſtantinopolitanus Romano pontifici tanquam maiori ſubeſſet, & damna Francis Venetisq; à Manuele illatis compenſaret. Mittit itaque Imperator ob maximum uitæ ſuæ diſcrimen quod imminebat ad Chriſtianorum principum caſtra, ut cum auxilijs Bonifacius Marchio in urbẽ ueniat, & promiſſa accipiat. Sed priuſquam ſuppetias accepit, uix mẽſe uno poſt reſtitutionẽ ſuam exacto, à Murzyphlo quodam ignobili, quem tum ad ſummum dignitatis gradum euexerat pater, ac Patricium Protoueſtiariumq; creauerat, & cui ut tutori, res ſuas omnes uitamq; concredebat, fraude innocenter necatur. In gremio enim nutrita ſerpens, tempus pro nanciſcendo imperio pulchrum exiſtimans ac pro emittendo ueneno aptum, prodito Græcis conſilio qui in eius odium ſubleuare hunc incipiunt, tumultum excitat, quem ſubdolus excogitauit: ac puerum Imperatorem in interiora abſcondit. Concionabundus ſeditioſę urbi facilè perſuadet, præſentem rerum ſtatum uiro, non puero indigere: multa in Venetos, multa in Frãcos Latinosq; omnes, quos Græcanico nomini infeſtos aſſeruit, pẽrorans. Tantumq; effecit (ut fit in tumultu) ut pars eum gubernatorem, pars Imperatorem inconditis acclamationibus uocaret. Vnde mox in palatium frequenti militũ caterua deſcendens, Alexium puerũ ueneno bis exhibito occidere aggreditur. Sed cùm nihil proficeret, manu propria gutture eliſo, impijſſimus necauit, ac laqueo ſe confeciſſe apud populum inſimulat. Tyrannus hinc ſe hoſtibus fruſtrà opponens, amiſſa tandẽ urbe Conſtantinopoli, nocte media cum uxore & pellicibus ac theſauro clàm aufugit. Sed non multo pòſt in Peloponneſo captus, & Conſtantinopolim retractus, per ſummam ignominiam & cruciatus moritur. Excæcatus enim de eminentiſſimo loco præcipitatur, ac per urbem tractus fruſtratim diſcerpitur. Sic malè partum im

1203.

perium cum uita ſimul ignominioſè ſceleratiſſimus Murſyphlus amittit. Vrbs Francis Venetisq; dedita, cum omni exercitus multitudine eſt ab illis poſſeſſa, ac omnium rerum præda cum uiribus ac locis maritimis æquè eſt diuiſa. Res deinde imperij ad Francos eſt trāslata. E quibus Balduinus primus eſt Græcorum Imperator creatus. De quibus deinceps ordine ſcribam, ſi prius Fridericum Primum, Henricum Sextum filium, Philippum denique & hunc Friderici filium enarrauero.

FRIDERICVS PRIMVS.

FRIDERICVS I, uulgò Barbaruſſa, à Latinis Aenobarbus à rubea barba cognominatus, filius fuit Friderici ducis Sueuorum, fratris Cōradi regis, & Iudithæ primę uxoris Henrici Nigri, Noricorū ducis filiæ. Princeps manu ingenioq; ſtrenuus. Cui ingentes animi & corporis uirtutes inerant, robur & agilitas par: armis exercitatus, armorūq; peritiſſimus, ingenio ac memoria pollens, ac ualidus conſilio: periculorum cōtemptor animus. Quotieſſemel alicubi loquebatur etiam mediocri, eius poſt longa interualla recordabatur. Statura procera, & corpore cōpacto: facie eleganti, ſed capillo & barba ruffa. Affabilis & manſuetus, ſuperbis ſolis infeſtus: liberalitatis egregiæ, & multarum rerum peritia nemini ſecundus. Conrado piiſſimo rege defuncto Francofordiæ rex ab uniuerſis Germaniæ principibus unanimi conſenſu deſignatur, ac potiſſimùm ex delegatione patrui ſui. Nam Vuelffo auūculus eius, quia frater Iudithæ matris, & alij Germanię principes arcta conſanguinitate cum contingebant. Simultas enim principum, quæ tum inter duas præcipuas familias, Henricorum & Vuelffonum uerſabatur, quarum altera Imperatores, altera magnos produxerat Duces, ſublata erat: totumq; germen nobilitatis in hunc transfuſum comparuit. Ex adoleſcentiæ primæ egregijs facinoribus maxima fuit in uiro illo ſpes conficiendę pacis, tam in Germania q̄ Italia. Id enim ex nominis ſui interpretatione ariolabantur. Credebant nanq; per eum totum imperiū ſine diſpendio habiturū tranquillitatem: & ipſum ſua fortitudine Italiam rebellem reformaturum. Viginti enim annis archiepiſcopi & principes ob ſchiſma, rerum ſuarum diſpendium patiebātur. Peſſimo enim exemplo iam pridem pontificiæ cum Imperatoribus contentiones inoleuerunt, quum pontifices Imperatoriam maieſtatem, quam illi ſuo ſuffragio ratam facerent, contemptam penè habent. Et Romani principes ambitionem in ſacerdote præpoſteram, æquo animo ferre non poſſunt. Vnde omnium malorum fons & origo naſcitur. Hinc perpetui certaminis ſemina nata ſunt: & ob id ex Germania ſepties in Italos rebelles exercitū duxit Imperator Fridericus. Electus itaq; rex, mox Aquiſgrani ab Arnoldo Colonienſe archiepiſcopo coronatur, in ſedemq; Caroli collocatur. Quod mox per legatos Eugenio Pont. Max. ſignificatur. Dehinc tribus primis annis pacem inter Germanię principes ob ducatum Bauarię & Saxonię, multo admirādoq; labore componit. Erat enim Hen
236 ricus iunior de Saxonia fratruelis Vuelphonis, filius auunculi ſui. Henricus uerò de Auſtria, Luipoldi filius, frater patris ſui. Quippe auia ipſius, cùm in Sueuia duos genuiſſet filios, Conradum ſcilicet Rom. regem, & Fridericum ducem, marito mortuo Marchioni Auſtrię Luipoldo nupſit: ex quo peperit Luipoldū, qui pro ducatu Norico primus certamen iniit. Sed immatura morte pręuentus, Henrico fratri id exequendum certamē reliquit. Peperit & Conradum Salisburgenſem, & Othonem Friſingenſem antiſtites. Fridericus itaq;
237 rex, hoc ingenio diſcordiam diſſoluit, ut Henricus de Saxonia ducatum Bauarię reciperet, quē & pater & auus poſſederant: licet Conradus rex patrem ducatu ob rebellionem deturbaſſet, Henricus uerò de Auſtria, quum prius eſſet Marchio,

Marchio, ducem eum creauit, quædam illi ex Bauaria adijciens. Si quis super hac re priuilegia, quibus ducatus est Austrię ornatus, & à Friderico II corroboratus scire desiderauerit, is adeat librum tertium Thomæ de Haselbach Annalium. Sic litem, quę in Germania tum potissima erat, diremit. Vuelphoni aũt auunculo suo, contulit in beneficium pro emerẽdo fauore Marchiam Tuscię, ducatum Spoleti, Principatum Sardiniæ, & totam terrã Mathildis Comitissæ. Conrado autem fratri ex alia matre, contulit Palatinatum Rheni. In Saxoniæ ciuitate Martinopoli, regem Danorũ cum suo consanguineo componit, Magdeburgensiq; ecclesiæ pastorem collocat: usus priuilegio, quod sub Henrico quinto impetratum erat, ut scilicet principis esset inuestituram dare præsuli, si in electione diuersæ orirentur partes. Nec fore consecrandum priusquam regalia per sceptrum susciperet. Quanquam autem diu reluctaretur Pontifex, ultrò citroq; missis legatis, obtinuit tamen princeps propositum. Ac reuersus in Bauariã, suos ab Eugenio iterũ recipit missos Oratores, ac in diui Emerani monasterio Ratisbonæ, coronationis suæ approbationẽ à Pontifice acceptat. Fertur paulo antè in Gallia Traiectensium contumaciam mulctasse. Interim Apuliæ exules à Rogerio eiecti, supplices auxiliũ à rege petunt. Quocirca Manueli Greco Imperatori legatos mittit, contra Guilielmum Siculum, qui Rogerio patri successerat, inuasorem utriusq; imperij debellãdum. Ac paulo pòst ut maiorum sequeretur uestigia, rebus Germaniæ pacatis, Italiam aggredi parat, ut illic quoq; discordias tollat. In campo Lyci fluminis iuxta Augustam exercitum colligit, Italiam ingressurus. Tridentinã uallem penetrans, iuxta Veronam castra metatur. Morabantur enim Veronenses Cęsaris iter, nullumq; ius in eos competere cõtumaciter asserebant, priusquam imperialem haberet coronam, nisi ingentem traderet pecuniam. Fridericus iram dissimulans, pęcuniam debitam se daturum promittit: illæso exercitu Veronam ingreditur, per milites locis sacris ablata, restituit. Nobiliores ac insigniores ciues, qui ab eo pecuniã recipiãt in itinere (nam magnam summam in itinere expectabat) postulat. Sunt ei ex insignioribus dati tredecim cum alijs nobilibus, quos paulo pòst soluta pecunia suspendit. Posteris in exemplum, ut suos principes uenerari discãt, & debita obsequia illis exhibeant. Dehinc circa Padũ haud longè à Placentia officium regis Romani exercet, præcipiens cunctis principibus, feudum ab imperio habentibus, ut Cæsari excubias faciant; negligentes uerò damnentur. Vltra progressus, ob maximas finitimorum querelas, Mediolanum obsidet; munitiones & castra eorum expugnat, atq; incendio consumit. Astam diruit, Derthonam multum rebellem incendit & solo æquat. Papiæ triumphat, ac ferrea corona insignitur. Dein transcenso Apennino, & peragrata Tuscia, urbẽ adijt. Circa Viterbium obuiam accipit Hadrianum põtificem cum cardinalibus, de Pont. Rom. conquerentes, qui senatoriam dignitatem, & equestrem ordinem reducere satagebant. Mox aderant ciuium Rom. oratores, qui Cæsari fastu plenam dixerunt orationẽ. Qua commotus Cæsar, prudentissimè illis respondit: &, ut ueteri adagio dicitur, Clauum clauo trusit. Præmissis igitur militibus qui urbem ac ædẽ S. Petri munitam seruarent, Romam ingreditur, læta comitante caterua. Honorificeq; susceptus, imperij coronã cum benedictiõe quarto kal. Iulij, anno regni sui quarto accipit ab Adriano IIII. Senatores id egrè ferentes, seditionem in urbe mouent maximam, qua multi ex militibus Imperatoris obruuntur. Consules enim parum cum Pontifice concordes, suspectum habebãt Imperatorẽ. Et plebs Romana inconsultis cõsulibus eruptione facta per pontem Traiani, Germanos in Vaticano obseruatos multis interfectis spoliarunt. Pontifex tum erat in Palatio. Imperator autem castra in pratis Neronianis, quæ prope muros habebat, adijt, corona insignitus, equo phalerato, nobilium maxima sequente multitudine. Arma igitur arripiunt, ferocem populum cædunt, ex uaticano in urbem retrudunt. Cuius pars in Tyberim mersa;

Lothol.

Alij habent 14. cal. Iul. anno Chr. 1156.

pars ſaũciata, ſexingenti penè capti. Quos tamen Imperator, pontificis lenitus precibus, incolumes reddidit. In hunc modum dignum pro tanta ſeditione mercedem Romani accipiunt. Relicta urbe, Imperator ob aëris infectionem tranſcẽdens Apenninum, inopinatas paſſus incurſiones, Spoletum applicuit, flammáq; ac ferro euaſtauit, & funditus euertit: paruulis ac mulieribus tantum parciuſſit. Pòſt tota Italia peragrata, Longobardos multis rebellionibus perdomuit. Per Veronenſem agrum remeat in Germaniam, ubi in itineribus anguſtis, quæ Veronenſibus clauſuræ Volcrni dicuntur, locatas quingentorum militum inſidias, & pontem quendam dolo fabrefactaum, aſtu ſuperauit. Corrupit enim nummis ac promiſſionibus ruſticos, qui in deuia loca, uix hominibus permeabilia, milites ſuos perducerent. Vbi inſidiatores reperti, qui lapidibus exercitum Imperatoris erant obruituri. Quos è montibus eiectos cecidit, & in fugam uertit, eorumq; inſidias cautè fregit, ſexingentos captos, diris ſupplicijs affecit. In Germaniam reuerſus, cùm Arnoldus Moguntinus archiepiſcopus, & Hermannus Palatinus totum penè Rheni tractum inter ſe diſſidentes eſſent populati, alter acerrimè eſt ab Imperatore lege patria & probroſa punitus (coactus humeris canem uiuum ferre) alter ob ſenium ueniam meruit. Sublatis ob id diſcordijs, Pater patriæ eſt appellatus. Celebrans dehinc nuptias cum Duciſſa Burgundiæ, in Poloniam diuertit. Poloni enim obedientię iugum excuſſerant, ac conſuetum tributum dare recuſabãt. Eiecerunt & regno Bolizlaum, qui filiam Leopoldi Marchionis Auſtriæ Gerdrudim uxorem habuit. Miſertus itaque exulis & uxoris ſuæ, ut eum ducatui reſtitueret, cum exercitu Poloniam ingreditur, cui cùm reſiſtere nõ poſſent, fuga ſalutem quærunt. Et ſua ipſi oppida concremant, ne ab hoſtibus occupentur. Sed undique terra deuaſtata, Cæſar tandem duce Boëmiæ Labezlao interueniente, ueniam dedit hac lege, ut pro ſatisfactione ccc armatos milites obſides darẽt, quos ſecum cõtra Mediolanenſes duceret. Iurauit inſuper Polonus dare Imperatori duo milia marcarum auri, Imperatrici xx marcas auri, principibus mille: curiæ cc marcas argẽti. Qui uocatus ad curiam nõ uenerat. Pollicitus inſuper fidelitatem, dato fratre Caſimiro obſide, cum alijs nobilibus. Sed nec uenit ad dictam diem, nec ad expeditionẽ Italicam, ut promiſerat. Ducem dehinc Boëmiæ Labezlaum Imperator Fridericus anno ſalutis M. clviij. regio diademate inſigniuit, quòd tanta promitteret auxilia, unà cum Pragenſe epiſcopo Daniele. Quum Magdeburgæ principibus inenarrabilẽ Mediolanẽſium ſuperbiam conqueſtus foret, unanimi uoto eam urbem conterendam proclamabant. Ad hæc acceſſit maxima principum contra Adrianũ Pon. Max. indignatio, qui & huic bellum indicere ſuadebãt, quòd duos cardinales legatos Imperatori, cùm eſſet Byzantij in Burgundia miſerat, qui faſtuoſam & plenam contumeliæ orationem dixerunt: qua pontifex imperium ſe Rom. ac regnũ Italicum regibus Rom. donare ſuperbiſſimè iactitabat. Quod animos principũ in iram commouit. Sed Imperatoris irã mox miſſis alijs legatis, Adrianus mitigauit. Nouo tamen collecto exercitu ex Francis, Saxonibus, Burgũdionibus, Sueuis, Baioarijs, Boëmis, Polonis, Hungaris, Carentanis, alijsq; Celticæ ac Germanię nationibus, qui centum milium armatorũ ſuperauit, in Italiam contendit, Mediolanumq; obſidet, ac mox ſubiugat, toto Italiæ regno occupato. Placentinam tanquam ſeditioſam ciuitatẽ punit. Cremonenſes enim & Papienſes Imperatori fideliter adhærebant. Sicut Mediolanenſibus Comani & Laudenſes parebant. Cùm autem ſint ſuperbiſſimi Mediolanenſes, uicinas ſubigebant ciuitates: & contra edictum Imperatoris Derthonam, ab ipſo dirutam inſtaurarunt, ad imperij contemptum. Papiam atque Nouariam populati ſunt. Ob id Imperator cum copijs ſuis, atque auxiliaribus Cremonenſibus, Papienſibus, ac Nouarienſibus, Mediolanenſes aggreditur, ac cum ijs manus conſerit: dehinc cæſos ac profligatos in fugam uertit, ſuburbia incendit, tum obſidet, ac po-

Canem in humeris geſtare.

Rex primus Bohemiæ.

ac poſtremò expugnat. Fuiſſent tum ad unum cæſi omnes, niſi ſupplices ad regem Boëmiæ, ducem Luipoldum Auſtriæ, Colonienſem ac Babenbergenſem epiſcopos: ac Othonem Palatinum confugiſſent, quorum precibus illis donata eſt uita. Portabant enim nudos enſes ſuper colla & ſanctæ Crucis inſignia, quibus iram Imperatoris lenibant. Facto igitur triumpho, cuncta Longobardia ditioni ceſsit Imperatoris. Acceptis dehinc obſidibus, leges & iura illis conſtituit, iudices dedit, ac pacem ſub banno firmauit, peragratis omnibus urbibus Longobardorum: dehinc in Burgundiam eſt profectus. Quod ubi Mediolanenſes acceperunt, abiecto iugo, iterum rebellare Imperatori incipiunt: leges ab eo conditas, & iura aſpernati. Laudam urbem deiiciunt, caſtra ac munitiones à Cæſare factas deſtruũt, occiſis militibus in præſidio locatis. Tum Imperator præmiſſo fratre ſuo Conrado Palatino Rheni, cum Bertholdo duce Zaringiæ, & Roberto comite Baſileæ, qui Cremonenſibus contra Cremenſes ſuppetias tulerant, ac Cremam obſederant. Imperator ſubſequutus cum rege Boëmiæ, ac duce Auſtriæ, Bauorum duce, ac exercitu Beatricis Reginæ coniugis ſuæ, ſegetes Mediolanenſium iam maturas partim ſuccidit, partim equorum pedibus contriuit: arbores & uites excidit, totum Mediolanẽſium agrum populatur: uillas & oppida funditus euertit. Facta eſt tum ingens contra Imperatorem conſpiratio, in qua & maxima pars cardinalium erat, & Siciliæ rex Guilielmus. Donata'que eſt immenſa pecunia Adriano pontifici, ut Imperatorem anathemate feriret. Nihilominus Imperator Cremæ obſidionem non ſoluit, priuſquam deiecta arce, cogerentur omnes oppidani cum pueris ac uxoribus egrẽdi urbe, omni præda militibus relicta: frecentis Mediolanenſium tum captis, & ſexingentis ferè occiſis, Vuelffus Tuſciam accepit, in comitatus eum partitus ſeptem. Iuſticiam ſubditis adminiſtrauit. Ob id & Piſanis & Lucenſibus ac Spoletanis charus fuit, & ab eis honorificè acceptus. Dehinc filio iuniori Vuelphoni totam terræ ditionem cõmittens, per Tridentinam uallem ad propria conceſſit. Adrianus interim Romanus pontifex, dum Anagniæ Imperatorem Fridericum ſine ulla cauſa excommunicare nititur, fonte quodam aquam hauriens, muſcam bibit, & ſine ullo medici officio mortem ſubit. Romæ dehinc duo pontifices eliguntur, Octauianus, qui Victor eſt dictus, & Rolandus Cancellarius, quem Alexandrum Tertium uocant. Fridericus imperator turbatus, utrumque Papiam uocat, ut addiſceret, cui'nam foret obtemperandum. Victori aduenienti obedientia eſt exhibita per uniuerſam penè Germaniam, qui in Pontificia dignitate remanſit. Alexander hunc eſt anathemate execratus. Sequenti æſtate Imperator ingenti exercitu Mediolanenſium agrum tertiò euaſtauit: nam contemnere Imperatorem non ceſſarunt. Ferentibuſq; ſuppetias Friderico Conradi Regis filio, duce Boëmorum Regis filio, Pragenſe epiſcopo Daniele, Rainaldo Colonienſi archiepiſcopo & cancellario, Mediolanum funditus euertitur. Ciues diuiſi pro numero portarũ, patrium ſolum relinquere cogũntur, & in exilium abire. Multi qui authores defectionis fuerant, ſecuri percuſſi, ac cum omni ſtirpe ſunt deleti, bonaq; eorum publicata. Plebei cum militibus Imperatoris coacti ſunt deſtruere muros & turres ciuitatis. Factaq; eſt urbs tota deſolata, ut beſtiæ & feræ non homines incolerent. Tum reliqui Longobardorum, Placẽtini & Brixienſes idem facere coacti, ſeſe prorſus Imperatori dediderunt. Poſtquam autem Vuelpho ſenior Hieroſolymam perrexiſſet, relicto iuniore in Italia cum Friderico imperatore, quum Reinaldus Colonienſis, & Chriſtianus Moguntinus archiepiſcopus ſuis copijs Romam oppugnarẽt, quibus cum manus conſeruerunt. Vbi nouem milia Romanorum cæſa ferũtur. Ac cùm Imperator iam urbem obſideret, ferroq; ac flamma urgeret, ſæuiſſima peſtilentia orta, exercitum inuaſit, & epiſcopos Colonien. qui autor mali fuerat, Spirenſem, Ratisbonenſem, Pragenſem, Verdunenſem, ac Leodienſem:

238

10 20 30 40 50

calend. Septemb. 1159.

ac poſtremò expugnat. Fuiſſent tum ad unum cæſi omnes; niſi ſupplices ad regem Boëmiæ, ducem Luipoldum Auſtriæ, Colonienſem ac Babenbergenſem epiſcopos: ac Othonem Palatinum confugiſſent, quorum precibus illis donata eſt uita. Portabant enim nudos enſes ſuper colla & ſanctæ Crucis inſignia, quibus iram Imperatoris lenibant. Facto igitur triumpho, cuncta Longobardia ditioni ceſsit Imperatoris. Acceptis dehinc obſidibus, leges & iura illis conſtituit, iudices dedit, ac pacem ſub banno firmauit, peragratis omnibus urbibus Longobardorum: dehinc in Burgundiam eſt profectus. Quod ubi Mediolanenſes acceperunt, abiecto iugo, iterum rebellare Imperatori incipiunt: leges ab eo conditas, & iura aſpernati. Laudam urbem deiiciunt, caſtra ac munitiones à Cæſare factas deſtruũt, occiſis militibus in præſidio locatis. Tum Imperator præmiſſo fratre ſuo Conrado Palatino Rheni, cum Bertholdo duce Zaringiæ, & Roberto comite Baſileæ, qui Cremonenſibus contra Cremenſes ſuppetias tulerant, ac Cremam obſederant. Imperator ſubſequutus cum rege Boëmiæ, ac duce Auſtriæ, Bauorum duce, ac exercitu Beatricis Reginæ coniugis ſuæ, ſegetes Mediolanenſium iam maturas partim ſuccidit, partim equorum pedibus contriuit: arbores & uites excidit, totum Mediolanẽſium agrum populatur: uillas & oppida funditus euertit. Facta eſt tum ingens contra Imperatorem conſpiratio, in qua & maxima pars cardinalium erat, & Siciliæ rex Guilielmus. Donata'que eſt immenſa pecunia Adriano pontifici, ut Imperatorem anathemate feriret. Nihilominus Imperator Cremæ obſidionem non ſoluit, priuſquam deiecta arce, cogerentur omnes oppidani cum pueris ac uxoribus egredi urbe, omni præda militibus relicta: frecentis Mediolanenſium tum captis, & ſexingentis ferè occiſis, Vuelffus Tuſciam accepit, in comitatus eum partitus ſeptem. Iuſticiam ſubditis adminiſtrauit. Ob id & Piſanis & Lucenſibus ac Spoletanis charus fuit, & ab eis honorificè acceptus. Dehinc filio iuniori Vuelphoni totam terræ ditionem committens, per Tridentinam uallem ad propria conceſſit. Adrianus interim Romanus pontifex, dum Anagniæ Imperatorem Fridericum ſine ulla cauſa excommunicare nititur, fonte quodam aquam hauriens, muſcam bibit, & ſinè ullo medici officio mortem ſubit. Romæ dehinc duo pontifices eliguntur, Octauianus, qui Victor eſt dictus, & Rolandus Cancellarius, quem Alexandrum Tertium uocant. Fridericus imperator turbatus, utrumque Papiam uocat, ut addiſceret, cui'nam foret obtemperandum. Victori aduenienti obedientia eſt exhibita per uniuerſam penè Germaniam, qui in Pontificia dignitate remanſit. Alexander hunc eſt anathemate execratus. Sequenti æſtate Imperator ingenti exercitu Mediolanenſium agrum tertiò euaſtauit: nam contemnere Imperatorem non ceſſarunt. Ferentibuſq; ſuppetias Friderico Conradi Regis filio, duce Boëmorum Regis filio, Pragenſe epiſcopo Daniele, Rainaldo Colonienſi archiepiſcopo & cancellario, Mediolanum funditus euertitur. Ciues diuiſi pro numero portarũ, patrium ſolum relinquere coguntur, & in exilium abire. Multi qui authores defectionis fuerant, ſecuri percuſſi, ac cum omni ſtirpe ſunt deleti, bonaq; eorum publicata. Plebei cum militibus Imperatoris coacti ſunt deſtruere muros & turres ciuitatis. Factaq; eſt urbs tota deſolata, ut beſtiæ & feræ non homines incolerent. Tum reliqui Longobardorum, Placẽtini & Brixienſes idem facere coacti, ſeſe prorſus Imperatori dediderunt. Poſtquam autem Vuelpho ſenior Hieroſolymam perrexiſſet, relicto iuniore in Italia cum Friderico imperatore, quum Reinaldus Colonienſis, & Chriſtianus Moguntinus archiepiſcopus ſuis copijs Romam oppugnarẽt, quibus cum manus conſeruerunt. Vbi nouem milia Romanorum cæſa feruntur. Ac cùm Imperator iam urbem obſideret, ferroq; ac flamma urgeret, ſæuiſſima peſtilentia orta, exercitum inuaſit, & epiſcopos Colonien. qui autor mali fuerat, Spirenſem, Ratisbonenſem, Pragenſem, Verdunenſem, ac Leodienſem;

238

calend. Septemb. 1159.

ſem: tum duces, Fridericum Conradi Rom. regis filium, Vuelphonem iuniorem, cum multis comitibus ac baronibus abſorpſit. Imperator in Tuſcia præſidia locauit, & urbes ſibi quaſdam uendicauit, cùm interim Alexander põtifex iam per Franciam, iam per Angliam, iam per Hiſpaniam cunctos principes in Imperatorem incitaret, quòd Octauianum (qui Victor dicebaᷠ) foueret. Quo tamẽ mortuo, & Guido, & poſt eum Ioannes ſucceſſerunt in pontificatu, adeò ut ſchiſma magis magiſq; duraret. Omnes enim hos in pontificia dignitate ſeruauit, & ſuos milites dignitate extulit, duces Spoletanos, Marchiones Anconitanos, & Principes Rauennę eos creans, cùm Germaniã iam tum repeteret. Paucis interiectis annis, Mediolanenſes priſtinã renouantes perfidiã, omnes Longobardorum ciuitates conuocarunt: eiectiſq; quos Imperator impoſuit iudicibus, quibuſdã etiam ſuſpenſis, accepta occaſione à ſchiſmate, quòd Alexander Imperatorem ferebatur excommunicaſſe, ſpretis iuramentis Imperatori rebellant. Et Alexandriam urbem olim deſtructam extruunt. Ad quos puniendos, cùm Imperator in Italiam conceſſiſſet, Henricus Superbus cognomine Leo, dux Saxoniæ, in ſuam confiſus potentiã, & factionem Alexandri pontificis, ab exercitu Imperatoris diſceſſit, eumq; impulit, ut ſine uictoria prælium cum hoſtibus fruſtrà committeret. Vnde poſtea in Germania ciuilia penè bella cum hoc Henrico geſta ſunt. Quippe & dignitate electionis imperialis (Elector enim erat) & ducatibus priuatur. Ducatus enim Noricus Othoni Palatino de Vuitilinſpach donaᷠ, Saxoniæ uerò ducatus & electionis dignitas Bernhardo de Anhalt confertur. Qui ambo adiuti à conſanguineis & ducibus, in ſuis dignitatibus ſeruati ſunt, ac meritas pœnas Henricus luit. Tradunt enim quidam Fridericũ imperatorem, cùm hac tempeſtate prælium cum Mediolanenſibus iniiſſet atrociſſimum, ac manu ſua multos confodiſſet, occiſo ſignifero cum aquila, eius equum confoſſum cecidiſſe, & interfectum creditum. Obid Imperatricem (quæ Comi erat relicta) ueſte mutata uirum luxiſſe, & miſſis Oratoribus, cadauer ſepultura decorandũ petiiſſe. Qui tamen quinto die prius Papiæ Imperatorio habitu per urbem incedere uiſus eſt uiuere: quod cùm populus reſciſſet, magna fuit in Germanos, maior in Papiẽſes & Comanos clades cõmiſſa. Ob id omnes cum Pontifice reconciliationes fieri petierunt. Cæterùm æſtuante bellis tota Italia, cùm ex diutino errore Alexander III Venetias confugiſſet, & fauore Guilielmi Siculi multorum ſibi animos conciliaſſet, adeò ut & Ioannes Sirmiẽſis abbas ex Pannonia electus Pontifex, & Calixtus dictus, ultrò ad pedes Alexandri ſe prouolueret: pax etiam inter Imperatorem & Alexandrum ſancita eſt, quam ſemper optauit. Et Guilielmo regi Siciliæ, quindecim uerò ſocijs ciuitatibus, in ſex annos pacem Imperator dedit: ſuntq; ex diutina diſcordia amiciſſimi facti ambo. Tum inter Imperatorem & Longobardos pacta ſunt quædam, ad quæ ſunt obſtricti hodie quoq;, quæ in deſuetudinem abierunt. Cùm interim Saladinus Babylonicus terram ſanctam ingreſſus, Hieroſolymam, Tiberiadem, Cæſaream, aliasq; urbes depopulatus, principes Chriſtianos eieciſſet: & ut quidam ſcribũt, xxx milia hominum ſuſtuliſſet, Imperator Fridericus cruce Chriſti inſignitus, Hieroſolymitanam ſumit expeditionem, magnoq; cum exercitu Hungariam & Bulgariam penetrat, in Licaonia caſtra metatus. Philomelum atq; Iconium urbes diripuit, circumiectamq; regionem depopulatus eſt. Cùm autem in Armenia ob æſtum caumaq; mitigandum, ſudoris abluendi cauſa, flumini ſe credidiſſet, quod incolę Serram uocant uorticibus rapidi fluminis in omniũ conſpectu eſt abſorptus, quarto Idus Iunii, Saluris anno poſt millesimum centeſimum nonageſimo, imperij trigeſimoſeptimo. Cuius corpus Fridericus filius dux Sueuiæ, in Tyro honorificè ſepeliuit. Qui patris accipiens exercitũ ſtrenuiſſimus princeps, à paterna nõ degenerauit uirtute. Sed per Armeniã duxit, ut Acon obſideret, quã aliqui Ptolomaida putãt, in confinibus Armenię & Syriæ, haud longè ab Antiochia. Sed

Saladinus.

Serra flub. Armeniæ, in mare Cáſpium influens, Ptolemæo Vocatur Κυρος. Ego uero mirabar, quid rei Friderico fuiſſet in Armenia magna, qui nec minorem attigit. Fluvius fuit à populanibus Ferreus dictus, in Lycaonia Aſiæ minoris, prætерfluens oppidum Iconium.

Profecto tu neſciſti quæ eſſet regio Armenia. Ptolemais fuit in finibus Phœnicię et Syrię. uel Multum quoq; diſtant Ptolemais et Antiochia.

uel aëris intemperie ac peſte, uel ciborum inſuetorũ uſu, Fridericus mox diem ſuum obiit cum multis clariſſimis principibus, qui in eius exercitu fuerant. Reliqua pars exercitus eſt poſtea fame confecta.

Habuit autem Fridericus Imperator duas uxores, primam Adilam Marchi 239
onis Theobaldi de Vohburg in Bauaria filiam, cum qua iudicio Conſtantienſis eccleſiæ ob ſanguinis propinquitatem coactus eſt diuortium celebrare. Quam pòſt Dietho de Rauenſpurg uxorẽ accepit. Miſſis dehinc legatis Conſtantinopolitano Imperatori, ut aliquam è regio ſtemmate uxorem afferrent: cùm moram longam traherent, accepit Beatricem de genere Burgundionum nobiliſſimam, filiam Reginaldi comitis Byzontini unicam, ex filia Simonis ducis Lotaringiæ genitã, cum ampliſſima dote. Perq; hoc matrimonium Burgundiam & Prouinciam ſortitus eſt, diu ab imperio alienatas. Regio apparatu in Herbipoli, ubi conuentus Principum erat maximus, nuptias celebrauit. Ex qua quinque genuit filios, Henricum primogenitum, quem deſignauit regem Rom. Cui deſponſauit Conſtantiam filiam Rogerij regis Siciliæ, quam Guilielmus patruus in ſua poteſtate habebat. Secundum Fridericum ducem Sueuiæ, cui filiam regis Hungariæ deſponſauit: ſed cùm in expeditione Hieroſolymitana peſte periret, non traduxit. Tertium Othonem, comitem Burgundiæ & Byzontij Palatinũ, qui matris ſuæ terras poſſedit. Dehinc Contradum qui in demortui fratris Friderici locum dux Sueuiæ creatus eſt. Et poſtremò Philippũ Tuſciæ & Sueuię ducem, qui fratri Henrico ſucceſſit in imperio. Duas inſuper ex eadem genuit filias, Sophiam uxorem Marchionis Saxoniæ, & Beatricem abbatiſſam in Quitelburg. Multa ſciens & uolens præterij fabuloſa: quæ ſi quis adijcere uoluerit, liberum ſit. Ego Othonis Friſingenſis Annales ſequutus ſum. Qui non contentus Chronica ſcribere, peculiares libros de geſtis Friderici, ob rerum magnitudinem aggreſſus, quos Radeuuinus prępolitus, cùm imperfecti ab Othone ob mortem relinquerentur, ſuppleuit, qui circumferuntur impreſſi. Quatuor ex fide ſyncera ſcripti, utpote ab illis qui ijs omnibus interfuerunt. Excerpſi quoq; nonnihil ex Annalibus abbatis Vrſpergenſis. Scripſêre & de hoc Friderico quidam Thadeus de Roma carmine, qui Mediolanenſi obſidioni interfuit, & Ligur Guntherus. Cuius poëma & ſi non redoleat Virgilianam maieſtatem, tamen ut tempora ferebant, non eſt uſquequaque contemnendum. Iohannes præterea Cremonenſis ſacerdos, & Theodericus Nyem Apoſtolicus ſcriptor, multa de clariſſimo illo Imperatore tradiderunt. Merula autem in hiſtoria uicecomitum hunc inſignem principem Barbarum appellat, ſicut & alios Germanos reges, pietate & clementia inſignes. Forte quòd patriam ſuam ſolo æquauerit. Sed nimirũ mordacis erat ingenij & facundiæ caninæ, utpote qui in omnes eruditos ſuæ ætatis etiam deſæuit, Philelphum, Dantem, Petrarcham, Galeotum, Domitium, Vallam, Politianum, Vitellium, Beroaldum, ac alios doctiſſimos quoſque. Et cùm ignoraret Friderici Imperatoris res geſtas, tamen ut Blondum aut Platinam ſequutus, fœdè quandoque labitur: & familiam claram Stouffen Scophiam, noſtræ linguæ & rerum noſtrarum ignarus, turpiter cognominat. Et Fœdericum Cæſ. à fœdere deducit, cùm ſit patriũ nomen & gentile, quod Latinum etymon reſpuit. Fridericus patria lingua pacis diuitem ſignat, quaſi dicas pacificus. Sicut ſunt omnia noſtratia, quæ ſuam habent etymologiam. Vuolfgangus Leonhardus, Bernardus ab animalibus & robore deducta, quibus minimè conuenit Romana interpretatio. Inter omnes enim linguas, quibus peculiariter hodie homines utuntur, Germana omnium eſt breuior, & ob id durior exteris nationibus. Conformis autem multum, & in articulis & in flexionibus Græcanicæ linguæ. Quod ſi quis paulò diligentius id expendat, inueniet tam nomina, quàm uerba Germanica, ſint modò ſimplicia non deriuata, primogenia in ſingulari & natiua, eſſe monoſyllaba. Verbi gratia,

+ Radeuicus.

haupt/

haupt/ aug/naß/ ohr/hals/ hand/bauch/ hertz / knei/ beyn/ füß/ fingr/ muta em̃ cũ liquida ſyllabã nõ facit,& de uerbis, Jß/trinck/geh/ſtehe/lauff/ ſchlaff/ ac alia infinita. Immò & propria, & compoſita plurium ſyllabarum, quoad fieri poteſt, ad unam ſyllabam gentiliter reducunt Germani. Iohannes tetraſyllabum ad unam ducunt Hans. Fridericus, Fritz. Conradus, Cuntz. Heinricus Heintz. Sed neſcio quo pacto ex hiſtoria digreſſus ad Grãmaticam repſi. Parce lector, admonere uolui, ut quod cuiq; patriæ aut linguæ peculiare eſſet, ſuo nitori relinqueremus. Quæruntur eruditiſſimi pleraq; eſſe in Græcanica lingua, quæ nullam uenerẽ acceptare uelint in Romano eloquio. Multa ſunt item apud Germanos, quæ uix latinè reddi poſſunt ut intelligãtur. Relinquamus igitur Germanis ſua uocabula, & dicamus Chunradus & non Conradus, Fridericus & non Fœdericus. Sed de his ſatis: claudamus tetraſticho de more, nobilem hunc Fridericum Cæſarem:

Matthæus Matz. Sigefridus Geitz. Hippolytus Poltz. Calliſtus Lix. Benedictus Dix.

Pacat Germanos Fridericus, pacis abundans,
Bellis feruentem pacat & Italiam.
Dum cruce ſignatus Chriſti quò terreat hoſtes,
Armeniam penetrat, flumine merſus obit.

HENRICVS SEXTVS.

HENRICVS Sextus, qui id nomen inter Imperatores obtinuit, filius fuit Friderici Primi Imperatoris ac Beatricis comitiſſæ Burgundiæ patre uiuente Romanorum rex deſignatus, ac cõſenſu Germanię principum Aquiſgrani corona inſignitus. Princeps facundus & prudens, ſtatura mediocri, facie decora et macilẽta, corpore tenui, ſed animo imperterrito, et hoſtibus formidãdo. Venationi & aucupio, quibus ſe plurimũ oblectabat, admodum intentus. Cùm defuncto patre imperium ſumeret moderandũ, principio Colonienſes & quidã Burgũdiæ comites huic reſiſtebant. Sed epiſcopo Leodienſi interfecto, mox rebellio quieuit. Colonienſesq; gratiam non abſque tamen ſatisfactione inierunt. Sequenti anno ut maiorum ueſtigijs innixus imperiale aſſequeretur diadema, rebus Germaniæ compoſitis, Italiam ingreditur. Scribunt aliqui, eum à Celeſtino *III* Pont. Max. uocatum, quod ea ratione factum iudico. Quum enim Guilielmus Rex Siciliæ priori eſſet anno Panormi defunctus ſine legitimo hærede, regnumq; ob id Siciliæ ad eccleſiam deuolutum putarent, magnates adulterinum ſibi regem conſtituunt Tancretum, Rogerio regi Nortmanno ex concubina genitum: uirum ſocordem, quem Guilielmus, dum uiueret, nec fratrem ſpuriũ appellare, nec ullo dignari honore uoluit. Indignatus igitur nothum regno Siciliæ potiri, Cæſarem Henricum Romam uocat, & ut regnum Siciliæ citra ultraq; Pharum arripiat, ſeruato ſibi cenſu, cum terris quibuſdam eccleſiaſtici iuris, adhortatur. Et ut iure id aſſequi poſſet, offert illi uxorem Conſtantiam Guilielmi Siciliæ regis filiam, ad quam iure hæreditario regnum hoc ſpectare uidebatur. Hæc uirgo tum monialis erat ſacris addicta, Panormi in monaſterio S. Claræ degens: ne, ut quidam Ioachimus uates præcinuit, prolem ferret, quæ Siciliæ regnum deſolaret. Diſpenſatione itaq; Apoſtolica è monaſterio liberatur, & matrimonio Hẽrico poſtridie coronationis ſuæ xv Aprilis, quę erat altera paſchæ, copulatur uxor. Ipſe Imperator & Auguſtus acclamatur, diademate & benedictione imperiali inſignitur. Erat tũ Tuſculũ Romanis aduerſum, qui grauiſſima damna ſæpè à Tuſculanis perpeſſi fuerant. Hi audientes Cęſaris aduentum, auxilium eius contra Romanos poſtulantes ſeſe dediderũt. Sed Imperator accepto diademate, Celeſtino Tuſculũ reddidit, qui Romanis illud inconſultè tradidit: à quibus ciues crudeliter trucidati & mactati ſunt: ij pedibus, illi manibus mutilati: tum oppido etiam

do etiam diruto ac ſolo æquato,ut ueſtigia uix appareant. Saxa ad memoriam conſeruandam deſtructæ urbis,in cliuo Capitolino poſuerunt. Pro qua re Imperator à pleriſq; eſt grauiter accuſatus.Sed id prius Pontifici quàm coronã ſuſciperet,promittere coactus eſt,& ut fidem ſolueret Pontifici,egit. Tum Imperator cum uxore Conſtantia ac ingẽti exercitu Apuliam ingreſſus, Neapolim munitiſſimam urbem obſedit: quam tribus menſibus fruſtrà obſidione cinxit, peſtilentia in exercitum graſſante.Re itaq; infecta,Alemanniam petijt,relictis quibuſdam ducibus, qui hoſtes expugnarent. Sed cùm in Germaniam duceretur uxor Imperatoris Conſtantia,apud Cumas à latronibus inhoneſtè eſt ſtractata,& à Salernitanis capta.Pro qua re tandem puniti ſunt,& debitas luerunt pœnas. Nam ſub id tempus Richardus Angliæ rex ex Hieroſolyma ſoluens, quòd accepiſſet Francorum regem Normanniam uexare,& Iohãnem fratrem ad regnum Angliæ aſpirare, in itinere à Duce Auſtriæ captus ac multo auro redemptus:quo (ut aliqui tradunt) noua ciuitas eſt muro munita. Ego Viennam Auſtriæ muro cinctam credo. Nam ſtatuæ quædam lapideæ in exteriore muro locatæ hodie cernuntur, quæ Regem captum & Ducem repræſentant. Vidi inſuper elogia uetera illic ſcripta,quæ iactura temporis interciderunt,nimirum hæc teſtantia,in ripa Danubij haud longè à turri quæ uulgò Rubea dicitur.Reperi Annales uetuſtiſſimos,quibus ſcriptum erat regem Angliæ à Duce Auſtriæ Leopoldo & Hadmaro II, domino de Chuenring captum in uilla Erpuerch, prope Viennam Auſtriæ: qui cuſtodiæ traditus eſt & ſeruatus in arce Tyrenſtein, quoad eſt redemptus: Anno ſalutis M. CC XII. quod incidiſſet in priores annos Friderici II, qui connumerantur annis Ottonis, adeò ut ſit in paucis annis differentia. Cæterùm hic Rex Angliæ traditus eſt tandem imperatori,qui eum, quòd turpi conditione in Hieroſolyma pacem cum Saladino Turca feciſſet, centum milibus marcarum auri punijt. Quibus nouas copias inſtruxit,et illis Apuliam debellauit.Salernum armata manu expugnauit, Calabriam deuicit,omnem Siciliam ſubegit:& paruo negocio Neapoli capta, citra & ultra Phaorum regnum accepit: eorum fidei & ſubiectioni non confiſus,potentiores regni obſides accepit:Archiepiſcopũ Salernitanum cum duobus Germanis fratribus, qui inſignes habebantur Comites, & Margaritum quendam Archipiratam ac alios regni proceres. Haud multo pòſt cùm in Sicilia quidam rebellaſſent,grauibus ſupplicijs mulctauit, quibuſdam occiſis,quibuſdam uerò luminibus priuatis, quibuſdam excoriatis, nonnullis ſtipite affixis terræ:aliquibus qui regium aſpirabant nomen,igneis coronis redimitis. Ac ne deinceps (ut eſt infidum genus hominum in exteros) Siculi denuò iugum excuterẽt, multa in regno præſidia locauit.Marquardum ſuum dapiferum Ducem Rauennæ creauit,ac Marchiam Anconæ conceſſit. Theobaldo Apuliam tradidit. Fratri autem Philippo Ethruriam cum terris Mathildæ regendam dedit. Et cùm Irenen Imperatoris Græcorum filiam in palatio Panormitano filio Tancredi deſponſatam reperiſſet, Philippo fratri uxorem dedit. Tradunt illic ingentem Northmãnorum theſaurum quoq; repertum, quem in Germaniam tranſmiſit. Cùm autem Celeſtinus Pontifex Imperatorem hortaretur, ut Hieroſolymam proficiſceretur contra Saracenos ac Turcos debellandos, ac terram ſanctam recuperandam,neque id impetrare poſſet, Imperator cum ingentibus copijs deſtinauit illuc Principes Chunradum Moguntinum Archiepiſcopum,Chunradum Herbipolẽſem,ſuum Cancellarium, Henricum Ducem Saxoniæ, Luipoldum Ducem Auſtriæ, N. Ducem Brabantiæ, Hermannum Landgrauium Thuringiæ, Epiſcopos Patauienſem, Ratiſponenſem, & Halberſtatenſem, cum multis comitibus ac Baronibus. Qui per Hungariam ac Thraciam in Aſiam tranſiêre,& Ptolomaidam peruenerunt, iuſſeruntq; inducias cum Saracenis in eam diem ſeruatas rumpi.Berytum à Turcis derelictum Chriſtiani impleuerunt munieruntq;,Ioppen perdiderunt, & Berytum deſer-

tum Turcis reddiderunt. Post paucos menses morte Imperatoris audita, cum ignominia reuersi sunt. Henricus enim imperator interim consensit, ut frater Conradus Sueuorum Dux, cum Bertholdo Zaringię Duce bellum moueret. Sed quum mortem obijsset, in adulterio, ut ferunt, deprehensus, homo alioquin libidini deditus, fratri Philippo Sueuiæ Ducatum contulit: qui Italia relicta cum uxore Germaniam adijt. Ferunt tum Ottacaro Boëmorum Regi regium diadema imposuisse. Cùm autem in Augusta multi Germaniæ Principes conuenissent, per amicos egit, ut penè omnes Fridericum filium quadrimum ac penè in cunis uagientem Regem assumerent, idq; literis & iuramento firmarent. Cum uxore deinceps & filio Siciliam ingressus, quum uenationi indulgeret, ac in mense Augusto in quodam nemore (ubi erāt frigidissimi fontes) calorem lenire, cùm maximè æstuaret, uellet, in terram noctu stratus, ex frigore cœpit infirmari. Iussit igitur se Messanam transferri, ubi grauiter ægrotare cœpit diarrhoea correptus cum summa cordis contritione, ut Christianum decet Principem. Obijt anno imperij octauo, superstite hærede unico Friderico filio: quem Philippo fratri cum Siciliæ regni administratione, ac insignibus imperialibus commendauit. Sunt qui Innocentio III, Pont. max. successori Celestini, uxorem & filium commendasse scribunt. Arbitrati sunt præterea nonnulli eum ueneno ab uxore exhibito sublatum, quòd nepotes ac propinquos, nobilioresq; obsides sibi datos & magnam prosapiæ partem cruciatibus torsisset. Sed familiares qui in cubiculo seruierunt quàm fidelissimè id pernegant. Est autem Panormi honorificentissimè sepultus: Anno uirginei partus nonagesimooctauo supra millesimum centesimū cùm regnare cœpisset *M. C X C I.*

Habuit autem uxorem Constantiam, Guilielmi Secūdi Regis Siciliæ & Apuliæ filiam. Quæ, ut paulo antè meminimus, ne filium progigneret regni destructorem, ut in fatis esse quidam ariolabantur, in monasterium diuæ Claræ erat intrusa Panormi: sed à Celestino Pontifice soluta, Henrico imperatori penè anus despondetur. Quæ præter omnium opinionem cùm esset annosa, concepit. Et quum pariendi tempus aduentaret, ob suspicionem amouendam, palàm in tentorijs in pratis Panormi multis utriusq; sexus astantibus, decrepita parturit infantem, cui post Fridericus II, nomen fuit. Quanquam aliqui scribāt Rogerium Fridericum appellatum, ut duplici nomine maternum paternumq; auum, unde progenitus erat, testaretur. Peperit dehinc etiam filiam Mariā, quę Conrado Duci Boëmiæ ac Marchioni Morauiæ nupsit. Hæc ex diuersis annalibus excerpsimus, & hoc tetrasticho claudimus:

Imperio adiecit Siculos Henricus utroſq;
Sextus, Sueuorum candida progenies.
Dum monacham ſacris uxorem ducit ab aris
Pontificis iuſſu, quæ cito gignit anus.

Natus est 26. Decembr. ille Fridericus, sed quo anno, dubium est. Quidam putant anno Christi 1193. quidam 1196. Ego cum Bonfinio constare fuisse annum 1194. quod propiùs accedit ad mentem Cuspiniani.

PHILIPPVS CAESAR.

PHILIPPVS Sueuiæ & Etruriæ Dux, filius fuit Friderici Primi imperatoris & Beatricis. Princeps mansuetus, mitis, facūdus, & satis liberalis: corpore imbecillo, decora facie & uirili, capillo flauo: statura mediocri, non crassa. Et ob id satis strenuus, si habuisset quibus fidere potuisset. Cùm ad fratrem Henricum in Siciliam (nescio ob quam in Germania dissensionem) properaret, ad montem Flasconis haud longè à Viterbio ueniens, fratris morte audita, in Alemanniam festinat, quòd orta seditione illic Germani malè tractabātur, & cum periculo iter mutare uidebatur, ac laborioſè redire. Tum etiā ne Principes hæreditatem sibi & fratrueli auferrent, immemores præstiti iuramenti.

menti. Festinabundus itaq; Rhenum transiens, ad castrum Hagenouiam peruenit. Vbi à plerisq; Principibus salutatus, multorum sibi fauorem conciliat: & Argentinensis præsul Chunradus auxilium pro assequendo imperio pollicetur. Habuit enim secum imperialia insignia Philippus, ob quæ ne fratruelis suus in sua periclitaretur hæreditate, licet paruulus existeret, haud facilè è manibus imperium dilabi permisit. Sed multi illi erant aduersi. Pars enim electorum Ottonem Ducem Saxoniæ elegit, pars Philippum ab Henrico per regalia institutum, conseruandum censuit. Rex Franciæ Philippo fauebat, Ottoni Rex Angliæ. Innocentius autem III Pont. max. Philippo contrarius, omnibus uiribus conabatur illi imperium eripere: multa confingens & in fratrem Henricum, & Fridericum patrẽ, Imperatores defunctos. Ad hæc Principibus clàm literas inuectiuas, mendacijs plenas, quibus infestum cunctis redderet Philippum, misit, calumniatus eum diris execratum à Celestino. Et ut pium Principem cunctis redderet inuisum, Sutrinum Episcopum legatum destinauit, qui obsides ex Apulia, quondam Henrico fratri datos repeteret. Quos Philippus sine mora, ne ullam inobedientiæ occasionem præberet, reddidit. Simul etiam ab Antistite Sutrino, si quam incurrisset inscius excommunicationem, absolutionem submissè rogauit: quam & liberè concessit. Pontifex autem hunc ob id exilio damnauit, & obsides Romanis exoculatos ostentabat, ut omniũ odium in Philippum moueret: sanctè deierans, sese pontificiam potius amissurum dignitatem, quàm Philippo regium diadema permissurum. Pius profecto & sanctus Pontifex, qui omni odio caruit, & Christiana charitate filios suos dilexit. Christianum & Euangelicum subditis præbens exemplum, ut discamus nos mutuò exemplo Christi, qui uerus amor est, amare. Sed quò magis æstuabat rancore & ira in pium Principem, eò magis se submissius gerebat Philippus, obedientissimum in singulis sese ostẽtans: plurimorumq; & Principum & magnatum fauorem omnibus uiribus acquirere conatus. Ducem Saxoniæ Bernardum, Marchionem Misnę, & alios plerosq; Principes sibi conciliauit. Insuper Archiepiscopos Magdeburgẽsem & Bremensem in sui fauorem attraxit. Non potuit tamen efficere, quin suggestione Pontificis Innocẽtis, qui nomen à contrario habuit, eò discordia Principum procederet, ut in Colonienſi Principum conuentu (nam in Andernaco electio per suos oratores fuit impedita, ubi etiam congregati fuerant Principes pro Rege creando) primum Ducem Bertholdum de Zaringen Regem designarent, uirum & pecuniosum, & auarum, & sceleratum. Qui tamen paulo pòst in gratiam Philippi est receptus, abdicata regali dignitate, cum de impensis diffideret, datis etiam obsidibus. Philippus itaque insolentiam quorundam animaduertens, conuocatis Germaniæ Principibus, in oppido Mylhausen à Sueuis, Saxonibus, Bauaris, Boëmis, & Principibus quàm pluribus Rheni in Regem Rom. eligitur. Vnde tantæ sunt ortæ discordiæ, ut pleriq; religiosi Principes (qui Philippo coràm adulabantur) in eius famam ignominiosè machinarentur: ut Colonienſis & Argentinensis Episcopi. A quibus per oratores est Otto Dux, uir audax & temerarius accersitus, & quod Richardus Rex Angliæ auunculus eius esset, potens ideo & bellicosus creditus, Rex Romanorum electus, & ab Adulpho Colonienſi Archipræsule (licet Philippus prior sedem regni Aquisgranum occupasset) cum suis Principibus in sedem regni locatus, ac corona insignitus: Colonienſibus magnum auxilium cum alijs Ottoni præbentibus. Quid faceret clementissimus Princeps Philippus? Accepto prudentissimo suorum consilio (nam officiales imperij & curia ingens imperialis stabat cum Philippo) hostium uires paulatim atterere bellis, & qui sibi uiciniores essent subiugare decreuit. Ingenti itaq; exercitu initio Alsatiam populatur, urbes et oppida subuertit funditus: Argentinæ suburbia incendijs deformat & euastat, agrosq; ciuium crudeliter depopulatur. Qui sese mox Philippo dedunt, ac suum Antistitem cogunt, ut

cum Rege gratiam ineat,eiq́ue urbem aperiunt. Dehinc urbes Rheni aggreditur,ubi bella æſtuabant. Otto enim Spiram uſq; peruenit cum exercitu,ſed turpiter regredi coactus,circa Moſellam eſt fuſus cum exercitu ac fugatus. Poſtea aggreſſus Herimannum Thoringiæ Landgrauium (rectè is Comes palatij uocaretur) qui cùm nuper ex Syria redijſſet & Philippo adhæreret, ilico mente mutata,cœpit illi aduerſari, quòd filius amitæ ſuæ eſſet. Sperans ius imperij ad ſe quandoq; poſſe deuolui. Et cùm crebro (ut erat doloſus) manſuetũ Principem decepiſſet,Thoringiam cœpit oppugnare,magna parte terræ euaſtata. Auxilium itaq; regis Boëmiæ Odoacris ſupplex petijt. Qui cùm illi ſuppetias ferret, Philippus, priuſquam Boëmi unirentur exercitui, illis obuiam prodijt ſuis copijs. A quibus Boëmi territi,in fugam ſunt uerſi. Hermannus ſe uiribus aduertens deſtitutum,pedibus Philippi prouolutus,ueniam meruit, ac deinfidem Regi ſeruauit. Hoſtibus illis fœliciter attritis biennio, Colonienſes aggreditur maximo exercitu: agriſq; populatis & ferro deſtructis, Coloniam obſidione cingit undiq;,omnemq; eis commeatum, tam in terra quàm aqua intercipit,naues ſubmergit,currus deſtruit ac capit,ſuburbia incendit,fameq; ac inedia ad deditionem cõpellit. Sunt tandem urbes, oppida & munitiones Rheni,partim armis,partim promiſſionibus in gratiam Regis receptæ. Nuſſia capta,Adulphus Epiſcopus Colonienſis tandem gratiam Principis adeptus, Aquiſgrani regem coronauit Philippum. Qui ob hanc cauſam à Pontifice fuit depoſitus,Brunone ſubſtituto,qui Bunnæ præpoſitus fuerat: Tantũ erat Pontificis in hunc Cæſarem odium. Qui non contentus hac iniuria,aliam quoq; in Philippum ſuperadiecit. Cunradus enim Moguntinus Archiepiſcopus ex Syria reuerſus,Philippo quoq; ob Pontificem Innocẽtium,quem ſciebat illi contrarium,non fauit. Et cùm breui deceſſiſſet, Leopoldus quoq; Vuormatienſis Epiſcopus in defuncti locum electus eſſet à maiore eligentium numero,quòd Philippo adhæreret,à Pontifice eſt improbatus. Et cùm tres alij unũ ex ſe creaſſent Seufridum,quòd hic Philippum perſequeretur,à ſummo & ſancto Pontifice probatur hæc ſancta electio,ut de electione & electi poteſtate lib.i. Decret. patet c. Bonæ memoriæ Moguntinenſi Archiepiſcopo. Quæ omnia Pontifex ex charitate diuina in benigniſſimum Principem patrauit. Licet neque Bruno Colonienſis, neq; Seufridus Moguntinus Archiepiſcopi à Papa creati & approbati,uiuente Philippo adminiſtrationem aſſequuti ſint. Cùm itaq; cæteri principes diuturnis fatigati diſſidijs,ac bellis aſſiduis attriti,iam languerẽt, nec Philippo multum aduerſarentur,ſolus reſtabat pontifex placãdus. Quem mira etiam arte deuicit Cæſar,ut tandem odium graue deponeret, deſponſare enim promiſit Philippus per oratores ſuos filiam ſuam filio fratris ſui Richardi Comitis Tuſciæ & Marchiæ Anconitanæ. E quibus quidem nuptijs Innocentius religioſus pontifex, lucro rem metiens, ſperabat Tuſciam, Spoletum & Marchiam Anconitanam in poteſtatem nepotis ſui uenturas. In cõcordiam cum Philippo deſcendit: miſſis duobus Cardinalibus legatis,qui Othonem etiam Philippo conciliarent. Quæ quidem conciliatio facta eſt pariter cum filia Beatrice Philippi, quæ Ottoni deſponſata eſt, addita Apoſtolica diſpenſatione ob conſanguinitatem. Sic res eſt compoſita,& omne bellum ſedatum,præterquam in Saxonia,ubi adhuc quidam rebelles pauci erant caſtigandi. Contra quos cùm exercitum educeret, uenit Babenbergam. Illic paululum genio indulgens, animum relaxare ſtuduit, ac cum familiaribus pro tuenda ſanitate uenas quaſdam aperire. Cùm itaq; cum paucis in cubiculo degeret ocio intentus,proh execrandum facinus Otho Palatinus de Vuitilſpach,ſceleratus ac nephandus homicida,ueluti amicus Cæſaris cubiculũ ingreditur, nemine id prohibente. Et uibrato gladio in caput regis, uena ſecatur capitis letali uulnere. Ac dum Rex uerba facere illi incipit,moribundus labitur. Henricus autem dapifer de Vualpurg dum exclamat,& hoſtium cubiculi claudere nititur, in maxillam,

xillam graue uulnus,ſed non letale accipit. Parricida ad Eggibertum epiſcopũ & Marchionem fratrem, conſcios fortè execrandi ſceleris currit: A quibus eſt tutatus.Sed & illi rei cõputati ſunt,cum nephandiſſimo homicida. Qui tamen nõ diu de tanto ſcelere lætatus paruo interuallo interiecto,ab Henrico de Calladin Mareſcalco,haud longè à Ratisbona in uindictam Domini ſui eſt crudeliter iugulatus. Ne autem te lateat lector, quur tantum flagitium in tam benignum Principem facinoroſus iſte Palatinus patrarit, ſcias illi olim fuiſſe filiam deſponſatam à Philippo. Sed cùm Otho familiarem quendam ducis Bauariæ, citra omnẽ cauſam occidiſſet turpiter, coram Principibus homicidij reus, perfidia eſt notatus. Ob quam rem Cæſar homini perfido filiam dare deinceps recuſauit.Hac re furore percitus, homicidium homicidio auxit,& ſic pium Regem ſuſtulit: qui *x* kal. Iulij eſt occiſus,Anno ſalutiferi partus *M.CCVIII.*Imperij ſui nono.Primùm Babenbergæ ſepultus: Sed demum à Friderico *II* Imperatore ſuo fratruele Spiram translatus,cum ſuis progenitoribus humatus eſt,Epiſcopo Henrico approbante.

Habuit autem uxorem Irenen,quam quidam Erinam corruptè,alij Mariam corruptius uocant,Alexij imperatoris Conſtantinopolitani ſororẽ, quam ſibi frater Henricus matrimonio copularat, repertã in palatio Panormitano Tancredi filio deſponſatam,ut paulo antè ſcripſimus.Ex qua nullũ filium, ſed quatuor ſuſcepit filias.Kunegundim ſcilicet, quam Venceslao Regi Boëmiæ deſponſauit. Alteram Ethiſam, quam filio Ducis Brabantiæ primùm dedit: ſed cùm eam repudiaret,Regi Hiſpaniæ data eſt uxor. Tertiam filio Richardi Comitis Tuſciæ,fratris Innocentij Papæ:ob quam reconciliatio facta eſt. Quartã Beatricem uxorem dedit Othoni imperatori ſucceſſori, dum componerẽtur: nullam tamen ſortitus eſt ex ea prolem. Vxor autem Philippi audita ſæuiſſima mariti nece,præ dolore exanimata cecidit, atq; aborſum fecit in arce quadam, quo deducta erat: breuiq; diem ultimum clauſit, in monaſterio Loricenſi honeſtiſſimè ſepulta.Hæc ex Vrſpergẽſi Abbate, & alijs annalibus excerpſimus. Nunc tetraſtichon ſubiungamus:

Naſcitur Imperij primum Duce ſchiſma Philippo,
Qui Regem ſe armis reddit & ingenio.
Iram Pontificis,mulcet conſorte nepotis,
Dum ſecuit uenas,concidit enſe miſer.

OTHO QVARTVS.

OTHO *IIII*, uel ſi Primum numeres, V inter Imperatores, filius erat primogenitus Henrici iunioris Superbi,Leo cognominati, Ducis Bauariæ & Saxoniæ, ex familia Vuelphonum, & Mechtildis ſecundæ cõiugis, ſororis Richardi regis Angliæ, qui Cor leonis dictus eſt uulgò.Et ante hanc Mechtildim Clementiam prius habuit uxorem,quam repudiare ob cõſanguinitatem eſt coactus.Nobiliſſima itaque ſtirpe progenitus, paternum genus in Saxoniam & Sueuiam,maternum in Angliam referebat.Temerarius et imprudens princeps,ſtatura procerus,atq; ob id ſuperbus & audax. Viribus Richardi auunculi plurimum confiſus,omnes præ ſe cõtempſit,paruoq; idcirco tempore in imperio durauit. Cùm enim eſſet ſuggeſtione Pontificis Innocentij tertij aduerſus Philippum excitus, & à Principibus ex Anglia euocatus Franconefordiam,conſenſum principum obtinuit, ut in Regem Romanorum eligeretur,Colonienſi & Argentinenſi Epiſcopis annitentibus.Spirenſis autem antiſtes, habens in ſua poteſtate coronam, crucem & lanceam, inſignia regalia, tanquam Imperialis aulæ Cancellarius, penitus reddere recuſauit, niſi in officio confirmaretur. Ob id perdurauit in eo quoad uiueret: & à Colonienſi epi-

scopo est corona Aquisgrani insignitus. Dehinc Rheno peragrato, Sueuiã ingressus, prædonibus terrorem inculsit: cum religiosis multa simulauit, principibus & Baronibus inhonestissima quęq; obiecit, Augustę multa superbè in eos criminatus. Quibus sibi popularem conciliauit fauorem, & à religiosis tanquã iusticiæ administrator est laudatus, quum esset superbissimus dominator. Occupatis autem multis Alemãniæ oppidis, coẽgit insignem exercitum, quo Romam perrexit coronandus. Et pridie kal. Octob. diadema imperiale accepit in basilica S. Petri, relicto exercitu ante urbẽ, ne tumultus in urbe oriretur: quanquam ne sic quidem obmittebatur: cum quidam qui spectandæ urbis gratia (inter quos & Augustensis fuerat præsul) à ciuibus Rom. derisi, pòst uulnerati, demum interempti essent. Vnde haud parua seditio exorta est. Inde relicto exercitu, cum paucis in Italia mansit, depositis imperialibus insignibus Mediolani, ut ciuium sibi fauorem cõquireret. Inde hostili manu Tusciam, Marchiam Anconitanam, totamq; Romandiolam, patrimonium S. Petri (ut aiunt) contra datam fidem inuasit. Iuramentum insuper quod summo Pont. de reformanda pace cum Philippo rege Franciæ, & Friderico rege Siciliæ præstitit, ne ecclesia perturbaretur, prorsus cõtempsit. Cùm Apuliam & Capuæ principatũ, cum palatia hostiliter inuaderet, urbesq; multas Siciliæ in suam redigeret potestatem, eriperetq; Friderico II, nihil tãtis de motibus suspicante, à Pontifice est admonitus adhortatusq;, ut regna ecclesiæ feudataria capta redderet. Quæ usqueadeò spreuit, ut peiora indies molitus, undiq; terras latrocinijs infestaret. Ob id anathemate percussus, Imperio deturbatur: Principesq; sacramenti religione, qua illi obligabantur, absoluuntur. Quinimò sub anathematis interminatione Põtifex prohibet, ne quis eum Imperatorem aut habeat aut nominet. Quamobrem Alemanniæ principes paulatim ab eius imperio ac obedientia se subtrahunt, facti certiores de eius priuatione. Moxq; Philippus Francorum Rex, imperij electoribus, Moguntino, Colonienſi, ac Treuerensi, Regiq; Boëmiæ, ac alijs principibus suadet, Fridericum Siciliæ regem, uigesimum tum annum agentem (cui etiam in cunis fidem dederãt, futurum eum Imperatorem) fore eligendum in Romanorũ regem. Omnibus enim uiribus Philippus Francorum rex Othonem potẽtatu deijci conabatur strenuè, quòd pacem cum eo assumere nullis rationibus persuaderi poterat. Otho enim auunculũ suum Angliæ regem (erat enim Iohannis regis ex sorore nepos) ulcisci conatus, quod Nortmanniam prouinciam ei eripuisset, omnem (ut fertur prouerbio) mouit lapidem. Sed cæsus est à Philippo, ac turpiter fusus ac fugatus, ut Vincentius Gallus latissimè trigesimoprimo historiarum scribit, amissis duobus milibus militum. & captis duobus comitibus, Flandriæ & Poloniæ. Missi sunt itaq; insignes Oratores, qui Fridericum uix multis precibus ad Imperium sumendum induxerunt. Nam & uxor & proceres insigniores Regni Siciliæ, uehementer dissuadebant, ne Germaniam ingrederetur. Sed Fridericus relictis domi uxore & filio paruulo Henrico, primùm Romam uenit, acceptoq; Pontificis consilio, per Papiam Tridentinam penetrat uallem. Delatus in Rhetiam Curiensem Constantiam adijt. Interea Otho cùm frustra Lantgrauium Thoringiæ, tanquam sibi rebellem bello persequeretur, audito Friderici aduentu, illi occurrere, ut eum deprehenderet, ac interficeret, statuit. Sed Fridericus auxilio procerum Basileam peruenit, & dehinc ab episcopo Argentinensi quingentis militibus bellicosis securè ad oppida Rheni est perductus. Otho eregionè Rheni ad Brisacum uenit, ut illi iter interciperet. Sed cùm sui uxores ciuium & filias constuprarent, orto tumultu, & ipse & sui oppido est deturbatus, amissis plurimis nobilibus. Turpiter igitur coactus deserere iter incœptum, in Saxoniam abijt inglorius. Mœroreque confectus, dysenteria corripitur. Absolutus ab excommunicatione moritur, regalia relinquens Henrico Rheni Palatino, Friderico assignanda, Nam Fridericus interim Aquisgrani Rex fuit nominatus

tus & unctus, Anno Christi Millesimo, ducentesimo decimonono coronatus, quum Otho anno priori decimooctauo moreretur: Imperij quarto, sepultus in Braunsuuig.

Habuit autem duas uxores, primam Mariam filiam Ducis Brabātiæ, quam repudiauit ob consanguinitatem. Alteram, Beatricem filiam Philippi Cæsaris: quam ideo accepit, ut hæreditario quasi iure Imperium possideret quæ etiam sine liberis decessit. Sic ob superbiam Otho imperio simul & omni posteritate priuatur. Hæc ex Abbate Vrspergensi & alijs. Nunc tetrastichon subijciemus:

Expulit è regno funesta superbia Othonem,
Qui proceres claros spreuerat atq; pares.
Pontificiq; datam seruare fidem furibundus
Respuit, emeritam pertulit ergo fugam.

Redibo nunc iterum ad Græcos Imperatores, & uno contextu, qui ex Gallico sanguine fuerant, ordine recensebo. Quos sexaginta ferè annos regnasse, postquam Byzantium captum est, traditur. Nam post Alexium Iuniorē à Murzypho turpiter occisum, & gutture manu propria elisum, res ad Frācos translata est. Cùm enim Murzyphus tumultu sedato, copias quas ex urbe contrahere potuit, in Francos (qui castra propè habebant) eduxisset, repulsus magna ui, urbs est oppugnata sexagintaocto diebus, & tandem capta: cùm nauium caueæ altiores muris è propugnaculis, ciues deturbarent, tyranno cum liberis fugato. Primusq; è sanguine Francorum eligitur Balduinus. Quo ordine id sit factum, iamiam explicabo.

BALDVINVS FLANDRENSIS COMES.

BALDVINVS Flandrensis Comes, qui cum alijs Principibus uenerat in Asiam, concordi xv uirorum consensu, Imperator Constantinopolitanus eligitur. Anno redemptionis humanę secundo supra millesimum ducentesimum. Conuenerant enim Franciæ proceres cum Venetis, ut Flandrensis exercitus & diui Pauli Comitis, quinos darent uiros, totidem Marchionis Montisferratensis & Allobrogum Ducis exercitus. Veneti quoq; quinos, quibus Imperatoris & Patriarchæ Constantinopolitani eligendi potestas plenè concessa esset. Hac conditione, ut si Imperator ex Francis crearetur, Veneti darēt Antistitem, ne penes unam gentem utræq; essent dignitates. Balduinus itaq; ex Francis summa concordia Imperator, & Thomas Maurocenus ex Venetis Antistes urbis designantur. Qui statim ad Romanum Pontificem profectus Innocentium III, pro confirmatione obtinenda (nam Constantinopolitana tum ecclesia Romano Pontifici subijciebatur) eum dignitatis suæ autorem fecit. Moxq; reuersus celeberrimo gentium cōuentu, Balduinum imperij corona insigniuit & inunxit: allatis Imperatorijs insignibus ac ornamentis, quibus autoritate apostolica coronabatur. Cessit itaq; armis Francicis Venetisq;, quicquid olim sub Isacij Imperio fuerat. Egressi enim proceres ad dominia occupanda, intra annum omnia recepêre, Adrianopoli excepta. In quam plures Græci odio Latini nominis sese receperant, quam solam Imperator nō possedit. Nam Theodorus Lascaris Alexij profugi et adulterini Imperatoris, qui cognomēto Angelus fratricida dictus est à nobis superius, gener dotis nomine, Imperij titulos à socero accepit. Huic ex uxore mascula proles nulla, fœmina tantum Irene filia fuit, quam Iohanni Diplobatazio in matrimonium iunxit, Imperiumq; per manus tradidit. Hic itaque Theodorus copiarum ductor, se illis Imperatorem gesserat: ratus aptissimam inuadendi imperij occasionem

1204.

inde ſibi acceſſuram. Sed Bonifacius Monteferratenſis, & Henricus Imperatoris frater, congregatis militibus, relicto Imperatore Byzantij, Adrianopolim obſidione cingunt, eſſetq; oppidum expugnatum: at morte Balduini imperatoris (qui uix circumacto uno imperij anno obijt) audita, ſoluta obſidione ad urbem pro nouo eligendo Imperatore feſtinant, ne nouus ſuboriat tumultus, & inteſtinum diſſidium. Facta enim prius erat partitio, nequid huiuſmodi oriretur mali. Quarta pars captorum oppidorum Venetis aſſignata erat, quæ inſulas continebat Aegæi maris, Cretã, Euboæam, & alias minores. Sed Cretam inſulam Bonifacius Marchio dono Alexij tenebat. Hunc Balduinus Theſſalię regem declarauit, ut Venetis Cretam precio redimendã daret hortatus, quòd & factum eſt. Recepit Thomas Maurocenus Patriarcha Conſtantinopolitanus, dum Romam rediret, cum quatuor triremibus Venetorum Raguſium urbem, quæ à Venetis deſciuerat: & Dyrachium à Græcis imperatoribus deſertum, inſtaurauit muniuitq;. Tradunt aliqui in Adrianopolitana obſidione Imperatorem, qui Byzantij relictus erat, raptum & abductum ab hoſtibus, in inſulas præcipitatum, in uinculis expiraſſe. Eoqúe defuncto, Græciam annos ſeptem Imperatore caruiſſe. Alij ferunt in defuncti locum continuò Henricum fratrem imperatorem ſubſtitutum, de quo nuncloquemur.

HENRICVS FLANDRENSIS.

1206. 20. Auguſti. HENRICVS Flandrenſis Comes, frater Balduini imperatoris, ſumma concordia ſucceſſor in Imperio fratri declarat. Fiuntq; ab uniuerſo populo acclamationes, accepto diademate atque inunctione. Is cum Bonifacio Marchione inchoatã Adrianopoli obſidionem continuauit, continuaturus donec hoſtes ſeſe dederent. Nam tum ex Laſcari familia Imperator titulotenus regnabat. Sed à Græcis in auxilium cum magnis copijs accerſiti & ſollicitati Vualachi, gens olim Romana ultra Danubij ripam ſita, Bulgaris citerioribusq; uicina aduenêre Adrianopolim cum Bulgaris, eam urbem conſeruaturi, ne in poteſtatem Latinorũ ueniat. Sed quum per ea tempora Soldanus Iconij Saracenus ad Sateliam delatus, Græcam Europæ urbem, ex qua Chriſtiani ſæpè in Aſiam traiecerant, eam ui captam diripuiſſet, ſpoliaſſetq;, trucidatis omnibus in ea incolis, Henricus cum Vualachis pace firmata, & ducis eorum filia in uxorem ducta, obſidionem ſoluere operęprecium ratus, Conſtantinopolim urbem munire decreuit. Admotoq; exercitu in urbem, eaq; undique bene munita, in Theſſaliam eſt profectus: ac Gulielmũ filium Bonifacij regẽ Theſſaliæ declarat. Fuit Imperator hic Chriſtianæ pietatis obſeruantiſſimus. Vnde cũ ſummo Pontifici (qui tum curabat pleraſq; urbes ex infidelium manibus eripere) ſeſe adiutorem præbuiſſet, accepit Byzantij legatum, ut Græcos omnes ſubigeret, ad Romanæ eccleſiæ ritum ſuſcipiendum. Id cùm attentaret Imperator, ingens oritur ſeditio. Græcis incondita uoce clamantibus: officium eſſe Imperatoris tractare arma non curare ſacra: ſatis ſuperqúe à ſe datum, quòd ſuam paſſi eſſent eccleſiam Romano ritui ſubiectam denunciari. Id ſub Balduino factum pleriq; tradũt, & nos ſuperius annotauimus. Henricus itaq; relictis cum ſua pertinacia Græcis, ad imperij conſtitutionem reuertitur: domi foriſq; prudenter, quæ ad rerum ſuarum ſecuritatem pertinent, ordinat atq; diſponit. Veteres ſocios omni officio aſſectatur atq; colligit: nouos nouis beneficijs cõparat atq; emeretur, omnia imperij in maius aucturus, niſi intẽpeſtiua morte eſſet interceptus: moriens imperij anno undecimo. Iolantam filiam Petro Antiſiodorenſi nuptam reliquit hæredem, quum nulla maſcula proles ſupereſſet.

Petrus

PETRVS ANTISIODORENSIS.

PETRVS Antisiodorensis Comes, Henrico Flandrense Imperatore defuncto, uxorio iure innixus, quum nulla mascula proles extaret, omnium consensu Imperator Constantinopolitanus eligit. Electusq; paulo post cum uxore Iole, quæ quibusdam Iolanta dicitur, Romam profectus, ab Honorio Pontifice (qui Ameryco ciue Romano genitus, Innocētio successit) ad diui Laurentij fanum extra muros imperij insignia accepit, qui utrunq; imperiali diademate decoros reddidit. Est tum Ioannes Cardinalis de Columna legatus declaratus, ad Asiæ res reformandas, cum copijs ab Innocentio excitatis. Cùm itaque Imperator post nonum coronationis diem, cum supremi ordinis antistite & uxore urbem relinqueret, Brundusium Venetis nauibus delatus, in Dalmatiam uenit: Iolen uxorem Constātinopolim, Cardinalem in Pannoniam præmisit, ad arma in Turcos comparanda. Ipse Dyrachiū petijt, quod Theodorus Lascaris (qui se Græcorum Imperatorem gerebat, suosq; progenitores in Emanuelem referebat) dolo captum, ueteri Græcorum iuri retinere annitebatur, & armis & litigij contentionibus. Quod Petrus Venetis promiserat sese recuperaturum, si à Constantinopoli Italiam delatus, eodem reduceretur, Theodorus autem Lascaris Epyrotas (nam Epyrum tum obtinebat) paulo antè urbem à Venetis muro instauratam, præsidio munierat. Eam itaq; expeditionem, ut uxorio liberatus impedimento, ac Cardinalis respectu commodius exequeretur, obsidio ac expugnatio inchoatur, sed frustra. Nā & urbs diu ante à Venetis muro erat munita (ut paulo antè scripsimus) & ex Epeiro copioso milite firmoq; præsidio defensata. Desperans igitur Imperator urbis expugnationem, Macedoniæ urbes mediterraneas inuisendi desiderio exardescit. Soluta obsidione, & accepta à Theodoro fidei publicę securitate, etiam literis corroborata, terra iter facere constituit. Ad nemorosa Thessaliæ loca (quæ tempe uocant) tetendit: quumq; ad saltus ascēdisset, in montium syluis, instructas à Theodoro Duce insidias incidit, & abductus, in teterrimū est conjectus carcerem, in uinculisq; biennio asseruatus. Tradunt dehinc Theodorū pacis assimulatum studium, ex hoste factum hospitem, Imperatorem uidelicet comiter inuitatum, medio conuiuio obtruncasse, contra ius hospitalitatis, fœdus prius ictum, ac literis cōfirmatum. Morte Imperatoris audita, Iacobus Tepulus Byzantij prætor, cum Theodoro Epeirota in quinq; annos, cum Turcis biennium fœdus percussit: cernēs Gallicas uires in Græcia semifractas. Fertur autem Iole prudenter imperium interim administrasse, donec Robertus filius ex Gallijs accerseretur Imperator.

anno 1217.

1221.

ROBERTVS ANTISIODORENSIS.

ROBERTVS Comes Antisiodorensis, filius Petri imperatoris & Ioles, per Pannoniam & Mysiam Constantinopolim uenit ad paternæ captiuitatis nuncium, errabundus diuersis itineribus, siue aliunde post patris interitum accersitus, ac confestim Imperator salutatur. Is fertur Veneti nominis adeò studiosus extitisse, ut Ducem eorum Marinū Michaëlem Byzantij prætorem, Imperij collegam, nō sine honoris præfatione semper appellaret, quum Gallorū opes in Græcia remitterētur, & imperij pondus multum à Venetis iuuaretur. Ob id multa utilia simul egerunt, & in ea concordia libēter ac studiosè permanserunt. Sed perbreuè fuit illius Imperiū, par quoq; fors cū suis progenitoribus: quibus haud sanè diu fortuna arriserat. In maximum enim famæ & nominis periculum ex coniugio incidit, ac inuidiā unius ex purpuratis suis sensit, quum

quum ſeſe alioqui optimè gereret. Virginem enim inſignis formæ Græcã, nobili ortam progenie, ac diuitis matronę filiam, ſibi deſpondit uxorẽ: haud ignarus prius eam uni purpuratorum proceri Burgundo, qui ordines in Latinorũ ductabat exercitu, à matre puellæ eſſe deſponſatam. Prior itaq; ſponſus contumeliæ impatiens, ira atq; furore accenſus, impotens animi, amicos, clientes, domeſticos commilitones, atq; ſuæ factionis homines coëgit: noctuq; facto impetu, in regiam irrupit, puellæ palatium effractis cubiculi foribus ingreſſus eſt: dehoneſtatamq; naribus puellam cecidit. Genitricem, quæ noui connubij autor erat ac conciliatrix, ui domo abſtractam, in mare præcipitat. Nec eſt auſus Imperator ad iniuriam mutire quidẽ, Latinis omnibus iniuſticiam eius & Burgundionis audaciam pari indignatione contumaciaq; damnãtibus. Quam ulturus iniuriam Robertus, dum Romam contendit pro impetrando diademate à Pontifice, cui id dedecus domeſticamq; iniuriam conqueritur. Cùm uerò
Anno 1229. inde Byzãtium reuertitur in Achaia morbo deceſſit, Balduino filio admodum puero relicto: re interim Veneto prætori demandata. Quanquam ſint qui ſcribant, dum illa contingerent, Robertum domi non fuiſſe. Alioqui ea minimè paſſus, uitæ periculum ſubijſſet: licet peropportunè Imperatoris mors ſit breui ſubſequuta, formidantibus cunctis, ne Burgundionis audaciam, neglectamq; à Latinis ultionem, una eademq; aliquando plecteret caſtigatio.

BALDVINVS CAESAR.

BALDVINVS ſecundus Roberti filius, ex alia, ut quibuſdam placet, cõiuge, quàm quæ naribus truncis deformata erat. Licet ab alijs frater Roberti tradatur, quod mihi ueriſimile non eſt, quòd puer admodum, inhabilis imperij habenas tractare uiſus, tutore uidebatur egere. Exagonarum igitur Imperator ad mare Ponticum, Venetis curantibus, filiã obtulit uxorem: fore pollicitus, ut Romanæ imperium, terram omnem, inſulasq;, Laſcaris filio pulſo, in generi ipſius ſui redigeret poteſtatem. Latini uerò proceres, ueriti ne Balduinum imperatorem additæ ſoceri uires, in ulciſcenda Roberti iniuria facerent audentiorem, ætatem adoleſcentis cauſati, imperij adminiſtrationi inhabilem, coniugioq; ineptum: præſertim quod à potentiſſimo inuictiſſimoq; ſocero offerretur. Rurſus alij, & quorum ſententia uicit, Ioannem Brennium Regem Hieroſolymitanum ſocerum coadiutorem dare, qui imperium titulotenus gereret, conſuluerunt. Eſt itaq; accerſitus Ioãnes, ac ſuadente Gregorio Pontifice Conſtantinopolim delatus, eiusq; filia Martha Balduino eſt deſponſata. Conſtitutumq; eſt poſt ſoceri mortem, imperium genero permittendũ. Iohãnes itaq; quàm primum imperium adijt, nihil putauit utilius, quàm illum in Gallias mittere, auxilia imploraturũ. Imperator Exagonarum ut uidit ſe contemptum, repulſam hanc ægerrimè tulit. Et quod ſæpius antea rogatus abnegauerat, eandem filiam Theodori Laſcaris ſenioris filio Ioanni deſpondet uxorẽ. Iuncti hinc affinitate Græci imperatores, pellendis Latinis non minus arma quàm animos iunxerunt, imperiumq; Orientis, & mari & terra preſſum atque ſollicitatum eſt. Qua re & Imperator, & Veneti, & Latini multa perdidêre. Cæterùm aliquot interiectis annis, mortuo Iohãne Brennio Conſtãtinopolitano imperatore, Balduinus ex decreto imperium ſuſcepit. Ob id Iohãnes Laſcaris apud Adrianopolim imperator, cui per manus imperium Theodorus iunior tradiderat, & alter Ioannes Exagonarum imperator ad mare Ponticũ, Latinos Græcia pellere nitebantur atq; eijcere. Partim diuiſis, partim cõiunctis copijs. Nam Adrianopolis, Smyrna, Satalia, maximæ urbes occupabantur ab eis: ſimul & Aegæũ pelagus cum Rhodo & adiacentibus inſulis. Per quod tempus cùm rebellaſſent Raguſei, à Venetis in amicitiam & cõfœderationem recepti

ſunt.

sunt. Quanquam autem sæpius Veneti conceptam irritarent audaciam, nõ poterant tamen usquequaq; Latinorum debilitatem adeò iuuare, quin Constantinopolis multa bellorum acerbitate premeretur. Balduinus itaq; multo bellorum onere grauatus, cùm aliter pecuniam à mercatoribus consequi nequiret, plumbum ædibus publicis & basilicarum culminibus detractum uendidit: & filium Philippum insontem, ob accepti æris mutuum Venetis obsidem dedit, ut opem afferrent, quam solam poterant. Ad hæc adiecit precios issima pignora, lanceam, qua saluator uulneratus, spõgiam qua potatus fuerat, cum magna sanctæ crucis parte. Quæ post Ludouicus Francorum rex Balduino assentiente à Venetis redemit, atq; in Franciam deduxit. Veneti missa uigintiquinque triremium classe, urbem obsidione liberarunt. Sed durante bello, cùm Balduinus & cæteri Latini optima quæq; amisissent, & iam de retinenda Constantinopoli desperarent, omnium templorum donarijs ablatis, ingẽtem exercitum ad Bosphori fauces obijcit. Ipse Imperator cum Raymundo Tholosano Comite in Italiam est delatus. Et initio ad Fridericum Cæsarem, qui tum Parmam ceperat, uenit: multorum captiuorum liberationem obtinuit. Dehinc Romam petens, magno honore exceptus est. Sed cùm nusquã auxilia inueniret, Theodori mors cognita, spem Balduino iniecit, omnia recuperandi amissa. Reliquerat autem Theodorus Michaëlem Palæologum filijs tutorem. Vnde ea res fidem Balduino & Venetis futuræ pacis, si tutoris nomine contentus esset, fecerat. Sed homo uehementi spiritu, non solum Balduini opes fregit, sed & funditus euertit. Nam ab initio Guilielmum Achaiæ Principem uictum prælio ac captum uinxit. Et inde ferocior factus, Balduinum, qui Pontici maris angustias, ut hostem procul à portu arceret, occluserat terra, cum omni copiarum parte, in eam redegit desperationem, ut ob inopiam omnium rerum, ne lacessitus quidem crederet urbem posse diutius à se teneri: prodita igitur urbs uacua Palæologo. Balduinus nocturna trepidatione excitus, cum Pantaleone, Iustiniano Patriarcha, rapta supellectile, ad Euripum sese proripuit: profugus naui in Euboeam est delatus. Ita dum externam uim formidat, à domestica opprimitur. Interim Græci dum fugisse Imperatorem intelligunt, pristinum imperij statum recuperant: quem Franci annos iam circiter sexaginta possederant. A Balduino Primo, quo numerabatur annus Christi *M.CC.* usque ad eum quo numerabatur annus *M.CCLX.* Quasi fato euenisset, ut quemadmodum à Balduino auspicia regni cœperant, sic in Balduino cõciderent. Fertur autem Balduinus cum Ioanne socero annis penè uiginti imperio præfuisse. Hæc ex diuersis Annalibus excerpsimus, quandoquidem nullum Græcum in manibus autorem habere potuimus. Quibus erit Græca supellex, ij locupletẽt pœnum illum & addant quæ desunt.

Priusquam nunc cæteros exequamur Cæsares Byzantinos, & Palæologos recenseamus, redeundum est ad Occidentales imperatores. Et scribendus erit Fridericus *II* cum sua familia & interregno.

FRIDERICVS SECVNDVS.

FRIDERICVS huius nominis Secundus, filius Henrici *VI* Imperatoris, & Constantiæ reginæ monialis. Vtriusq; Siciliæ & Hierosolymæ rex, Sardiniæ & Italiæ dominus, Dux Sueuiæ, Princeps strenuus, fortis, magnificus, liberalis: multarũ linguarum peritus, ac simul eruditus, Latinam, Græcã, Saracenicam, Gallicã & Germanicam linguas optimè callens. Quicquid enim ocij nactus fuerat, id lectioni librorũ suffurabatur. Libros multos ex Græco & ex Arabico Latinos fieri curauit, inter quos & Aristotelis uolumina fuerant, & multa medicorum. In regem Romanorum adulescens adhuc Franco-

furti

furti eligit, post annos tres à morte Philippi: Ottone IIII ab imperio deiecto, uigesimum tum agens annum. Licet id prius etiam literis Principes patri promisissent. Dehinc consecratur Aquisgrani, ac diademate (Innocentio III instigante) redimitur. Pauloque pòst cùm Norinbergæ Principes imperij haberet congregatos, ab Henrico Palatino Rheni regalia accipit, sibi ab Ottone decreto concredita, dum morti appropinquaret. Romam deinceps cum Ludouico Bauariæ Duce, alijsq; Principibus & nobilibus profectus, ab Honorio III, imperialem coronam cum nomine Augusti accipit. Anno humanæ reparationis M. CC XX. conferens multa uicissim Italiæ prædia cum donis plurimis Ecclesię, ut Pontificis mercaretur fauorem, maiores suos imitatus. Qui etiam decepti, non putabant aliter sese imperialem posse assequi dignitatem nisi muneribus & uotis. Ob id etiam crucem ad Hierosolymitanam expeditionem uoto suscipit, si prius imperij res componat: quas & in Tuscia & Longobardia ordinare statuerat, insignibus imperij in Alemanniam transmissis, quæ Eberhardo dapifero in Vualpurg cõcredidit. Filium autem Henricum octennem Cunrado de Tanne pincernæ, nutriendum commisit. Qui pòst Rex creatus, consors imperij cum patre fuit. Imperator à Veronensibus in itinere est indignè acceptus. Quam ignominiã interiectis aliquot annis ulturus, iniecto igne urbem incendio deformauit, studiumq; illinc generale in Patauium trãstulit. In Tuscia quoque Comites Matthæũ & Thomam rebelles (qui castra ac munitiones quasdam Apuliæ occupauerant) eiecit, omnibusq; bonis priuauit. Qui Romam fugientes sedis Apostolicæ implorarunt subsidium. Quod ægre ferre Imperator iam cœperat, indignatus quod publicos hostes ac inimicos suos, Apostolica sedes immeritò foueret. Nec erat leuis odij causa imperatoris in pontificẽ. Vnde etiam prima inimicitiarum fomenta inter utrunq; exorta sunt. Quãuis quidam Italici scriptores prodant Fridericum imperatorem, defuncta matre Constantia, quæ eum in officio tenebat nec labi sinebat, in Pontifices tres: Honorium III, Gregorium IX, & Innocentium IIII, summis uiribus debacchatũ, Romam matrem, quæ eum educauerat, non honorasse, sed tanquam nouercam dilaniasse. Sed ipsi Pont. Rom. adulatores uolunt omnia licere Pontifici, ac utrumq; possidere gladium, omnesq; Imperatores seruos esse Romani Antistitis. Interea Imperator in Sicilia, Calabria & Apulia, rebelles subiugauit, et ditioni suæ uiriliter adiecit. Saracenos deuicit & expulit, dum Principes Alemãniæ cum templarijs & exercitu Christiano Damiatam urbem Aethiopiæ multo sudore expugnatam atq; biennio occupatam, fœdè amittunt, conantes nouam excitare cõtra impios Turcos urbem, Ludouico Bauarorum Duce autore. Et dum eam extruunt, ab aquis quę in cataractis & aggeribus, à Soldano per multos dies ui retinebantur emissis, penè omnes absorpti, turpissima cõditione coacti sunt relinquere urbem, & terras magno labore partas. Imperator autẽ magis magisq; odium in se Pontificis animaduertens, consilio Principum Henricum filium regem Romanorum creatum, Aquisgrani curat diademate insigniri, cum coniuge Margarita, Leopoldi Ducis Austriæ filia. Cui Ludouicum Bauarorũ Ducem ab expeditione iam reuersum, curatorẽ tam in priuatis quàm in publicis in Alemannia præficit. Ipse Cremonæ solennem curiam indicit, ad se uocans uniuersos Alemanniæ & imperij Principes. Sed Pontificis Cardinaliumq; suggestu, & Longobardorum rebellione Italiã intrare uetiti, re infecta summa cum indignatione in Apuliã reuertitur. Moritur Honorius, succeditq; in defuncti locũ Hugolinus Hostiensis Episcopus, Gregorius IX dictus. Qui homo superbus ac temerarius, omnia sibi licere putãs, ob causas friuolas & uanas, nullo iuris seruato ordine, Fridericum imperatorem diris ac anathemate ferit. Quod Principibus imperij cõquestus imperator, literis innocentiã suam & omnis uitæ suæ cursum latissimè explicauit. Non enim aliam causam habuit Pontifex, quàm quòd uotum peregrinationis Hierosolymitanæ (quod nõ poterat

1220.

Cunrad von der Tanne.

Pontificij adulatores.

terat multis rebus ostentantibus) adhuc non soluisset. Licet enim Aquis crucē acceptasset, res tamen imperij adeò tum confusæ fuerant, quòd nequibat matu rare iter in Asiam. Stipendia tamen militibus liberalissimè largitus est, & septin gentos externos, trecentos de suis aluit, & omnia necessaria præbuit. Ob id nul lam amissionis urbis Damiatę causam habuit. Cùm enim iam iturus erat, aduer sa correptus ualetudine, inuitus manere cogebatur. Magna nanq; crucesigna torum multitudine (quæ Hierosolymam properabat) ad maritima loca adue niente, subitò à peste & aëris insueti alteratione correpti, patiūtur plurimas in commoditates: multi enim Principes & nobiles miserrimè pereunt. Inter quos Seufridus Augustensis episcopus, Ludouicus maritus S. Elizabeth, Langra uius Thuringiæ & innumeri alij. Imperator quoq; traiecturus mare, cùm ægro tare inciperet, coactus est redire in terram, qui ualetudinarius ex mari Brundu sium appulit. Italici scriptores se ægrotum finxisse scribūt, ut supellectilē Land grauij raperet. Non potuit ob id cauere quin Gregorius eum iniquè excōmu nicaret: non modò non auditum, sed neq; conuictum, neq; conuentum. Licet enim per nuncios honestissimos honestas offerentes excusationes, sese excusa ret, submisseq; ueniā, si deliquisset imprudens, peteret: nōluit tamen illōs neq; admittere præsentię suæ, neque audire in conspectu concilij. O integritas Ro mani Pontificis. Non erat Pontificibus satis, dum eis infans & puer penè Fride ricus, & à patre Henrico & Constantia matre commendaretur, regnum pater num magnum pati detrimentum, & pupillarem hæreditatem in multas scindi partes: sed præter hæc incommoda interim Otto coronatus Cæsar fit, non si ne eius ignominia: ac Fridericus in maximis corporis sui periculis constitutus, præsentem habuit timere mortem. Ad hæc ut facilius terram sanctam recupe raret, suasu Honorij pontificis, reginam Hierosolymitanam duxit uxorem: ob que Imperator certè erat uenerandus, non molestandus. Sed odium Pontificis tam graue fuit, ut nullis posset medelis curari. Obortæ igitur in uniuerso orbe Christiano maximę turbę, ac grauissima dissidia. Pōtifex quotidie fulmen ana thematis iaculatur: Imperator Principibus id cōqueritur, et nobilissimos quos que, in primis autem insignes illos de Frangepanibus ex urbe ad se accersit, ua sallos imperij creat, multisq; priuilegijs & immunitatibus honorat. Deturba tur ex urbe Pontifex, expugnantur Italiæ ciuitates multæ. Pontifex Ioannem Hierosolymitanum Regem excitat, & Comites Tusciæ Thomam ac Matthæ um, aliosq; insignes è Longobardia proceres (multa illis subministrata pecu nia) ut Cæsarem lacesserent. Rauennæ itaq; Imperator conuentus diem Princi pibus iterum indixit. Sed Veronenses ac Mediolanenses non modò Principi bus iter interceperant, sed et crucesignatos deprędabantur, spoliabantq; omni uiatico. Idq; iussu Romani pontificis, qui prius ad Hierosolymitanam expedi tionem omnes Christianos principes per Cunradum Portuēsem episcopum, Cardinalem & legatum per Germaniam, non modò adhortabatur, sed & effla gitabat. Imperator nihilominus, defuncta sibi in puerperio coniuge, liber ma trimonio, Hierosolymitanam expeditionem iam diu meditatam, ut & uotum exolueret, & Pontificem deliniret, maturat: traiectoq; mari Cyprum peruenit. Dehinc Accon applicuit, honorificè quidē ab hospitalarijs Teutonicis S. Ma rię, à Genuensibus & Pisanis exceptus, & nonnullis alijs militibus, qui eius sti pendio militabant. A templarijs uerò multa perpessus iniqua: Veneti enim ua cillabant. Dum Imperator ob fidem Christi multo sudore ac labore cum Sol dano de pace agit, uicarius Christi (ut sese uocat) captata occasione ob absen tiam Imperatoris, totam Apuliam cum ingenti exercitu in ditionem suam subi git. Cruce signatos qui transfretare cupiūt, prohibet: imò & ab Apulia & Lon gobardia reijcit, multaq; portentosa, Pontifice & uicario Christi indigna facit. Dum Imperator oues Christi, ne à lupo discerpantur, ense suo tutatur ac defen dit, Pontifex radit, deglubit & deuorat saginatas: hoc est ēm uerè pascere oues

Hat dan der Teufel gar im Babst gesessen?

NB.

iuxta doctrinam Christi. Imperator pius nihil tale suspicatus, ciuitatem Hierosolymam, Nazareth, Ioppen, cum adiacentibus oppidis ac uillis, à Soldano Babylonico recepit: cum illo quoq; inducias decẽnales paciscitur. Vrbẽ sanctam restaurat, multisq; ædificijs & hanc & alias urbes adornat. Diemq; glorioſissimæ resurrectionis Domini, regio more diademate ornatus, summa cum hilaritate, cum Principibus multis festiuè simul & religioſè celebrat: ac Pontificem literis certiorem de omnibus actis reddit, congratulationem ab eo expectans, & gaudium publicum Christianorum. Pontifex superbissimus, contemptis ac abiectis literis, famam spargit Imperatorem suum diem obijsse, quò facilius aliquot Apulię urbes, quę adhuc in fide steterant, ad se flecteret. Reuersos autem Alemannos, Gallosq;, ac alios milites, ne uerum dicerent, truculentissimè sine causa occidi fecit. Cognita hac fraude Imperator cũ ingentibus copijs in Apuliam reuertitur, Pontificis expellit exercitum, terras suas sibi ablatas nullo labore recuperat. Longobardi & Tusci nouam cum Pontifice ineunt conspirationem contra Imperatorem: qui iterum anathemate execratur, quòd cum Soldano Imperator fœdus pepegisset: non enim tum aliam habuit causam benignus Christi uicarius. At Imperator tanquam fortis athleta omnia fortiter ob amorem Christi patiens: licet nuncios Pontificis intercepisset cum literis ad Soldanum, quibus hunc rogabat, ne terram sanctam Cæsari redderet, quemadmodum rumore incerto intellexisset. O scrinium pectoris sanctum. Omnia dissimulat cum omni obedientia, cum iusticiæ exhibitione, si quid deliquerit, absolutionẽ petit. Accersitis Alemannię Principibus, Patriarcha Aquileiense Bertholdo, Salisburgense archiepiscopo Eberhardo, Ratisponense Seufrido, Augustense Siboto, Austriæ duce Leopoldo, Ottone Meraniæ, & Carinthiæ Bernardo ducibus, & alijs quibusdam, quibus res commissa est, ut pium Cæsarem cum Põtifice superbissimo componerent, Imperatore tum Capua agente. Sed re infecta discesserunt, inq; sequentem annum negocium est dilatum: ac res in concordiam uenit, potissimùm adnitente Leopoldo duce Austrię, qui post pacem factam obijt. Imperator absolutus à Pontifice, simulata amicitia conuiuio accipitur. Italici scriptores tradunt, Imperatorem emisse absolutionem à Pontifice per magistrum militiæ Teutonicæ, centum uiginti milibus unciis in ærarium Ecclesiæ relatis. Quod si uerum est, carus est mercator, cùm gratis acceperit claues soluendi à Christo, nullis datis nummis Christo. Reuersus in Apuliã Imperator cum filio, Fridericum Leopoldi filium, Austriæ & Styriæ ducẽ, qui ob rebellionem proscriptus erat, cupiebat reducere, et cum eo pacem tractare. Sed quum ille intractabilis esset, & Imperator usq; Viennam Austriæ progressus, rebellem ducatu spoliare conaretur, facta est tandem concordia per eius sororem Margaritam, quæ filio Cæsaris Henrico data est uxor. Interim Romani Viterbienses ferro flammisq; adorti sunt, cùm in apertam rebellionem Pont. Rom. desciuisset. Ob id Pontifex Romã petere non ausus, Imperatorẽ denuò quòd in Germaniam iuisset, anathemate ferit, ueritus ne id quod interea machinatus erat, exploraret: quod & factum est. Nam cùm Imperator in Germaniam ueniret, emendaturus quosdam Henrici primogeniti errores, intellexit à Principibus coràm, missos à Põtifice nuncios, qui mandassent eius nomine, ne ullum de Friderici filijs, deq; eius domo Regem eligerent. Cùm ita se haberi lubrio intelligeret à Pontifice, licet illi per suos nuncios in Germaniam itineris causam significasset, irarum plenus Italiam ingreditur, hostibusq; Pontificis se se iungit (quanq; prius Encium filium ex concubina, quem Sardinię Regẽ declarauerat, in fœdus pacis obsidem obtulisset) multas Italię urbes, multas Vmbriæ, multas Ethruriæ expugnauit, Longobardos rebelles compescuit, Verona in suam ditionẽ cepit, in Mantuano agro duo oppida incendit, obsidionẽ Mantuanis minatus. Vincentiam per uim cepit, flammis euastauit. Paduanum agrum populatus, totamq; Longobardiam quasi euertit, pluribus cladibus afflictis

NB Papa carus mercator.

flictis Mediolanenſibus. Viterbium, Fauentiam, Peruſium, Cremonam deuicit. In Brixanos ducens Clarummontem direptum incendit. Mediolanenſium præſidem in uinculis diu tenuit, ac in Apuliam miſit, ubi trucidatus eſt. Ob id iterum excõmunicatur Imperator à Gregorio, qui cum Venetis aduerſus Fridericum ea cauſa fœdera percuſſit. Sed Cęſar factus certior, Petrum de Vineis uirum eruditiſſimum, & magiſtrum epiſtolarum, iuſſit Patauij in die reſurrectionis gloriosæ Domini noſtri Ieſu Chriſti dicere ſermonem de anathemate, & de Romana Eccleſia, innocentiam ſuam pluribus oſtendens. Tradit Albericus Imperatorem indignabundum Pontifici hæc inter cætera ſcripſiſſe:

Roma diu titubans, longis erroribus acta
Corruet, & mundi deſinet eſſe caput.

Cui Pontifex ita reſcripſit:

Niteris incaſſum nauem ſubmergere Petri,
Fluctuat, aſt nunquam deſinet eſſe ratis.

Fridericus.

Fata uolunt, ſtellæq; docent, auiumq; uolatus,
Quòd Fridericus ego, malleus orbis ero.

Papa.

Fata uolunt, ſcriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi uita breuis, pœna perennis erit.

Imperator dehinc ingentem prædam è terris Venetorum abegit. Secedens deinde Lucam, Piſas adijt, ac Ethruriæ urbes diuiſas reperit: quarum aliquæ Põtifici, aliquæ ſibi fauebant. Auditumq; eſt tum primùm nomen Guelforum & Gibelinorum: è quibus Gibelini Imperatori, Guelphi Pontifici adherebant. E qua factione multa ſubſequuta ſunt in plurima ſecula mala. Diuerſa eſt autem opinio ſcribentium de huius factionis ordine. Bartholus de Saxoferrato iureconſultus peculiarem libellum edidit. Nicolaus Siculus Panormitanus abbas in enodatione decretalis, Piſanis & Lucanis ciuibus, de reſtit. ſpol. à Bartholo diſſentit. Blondus ac eius coëtaneus Platyna ſub hoc Friderico Secundo natam hanc factionem apud Piſtorienſes, à duobus fratribus Germanis, cùm Germanica ſint nomina Guelph & Gibel, locupletiſſimè commemorant. Georgius Merula longiſſimè ex Liuio ab Ethruria hanc prodijſſe factionem ſomniat. Neoterici quidam à duabus inſignibus Germaniæ familijs, quæ ſub Henrico Quinto potentiſſimæ fuerant, deducunt originem huius factionis. Quarum una Henricorum erat de Gueiblingen, altera Guelphorum de Altdorff: altera Imperatores producere ſolita, altera magnos duces. Putantes hinc nomina corruptè quidem Gibelinos Guelfosq; deducta. Sed licet hæ familiæ pluribus annis inter ſe diſſiderent, tamen defuncto Conrado III (ut ſuperius etiam ſcripſimus) per matrimonium hæ duæ familiæ unitæ ſunt, è quo natus fuit Fridericus Primus: qui electus eſt Imperator tanquam pacificus Princeps (quod in ſecundò libro rerum à Friderico Primo geſtarum copioſè enarrat Otto Friſingenſis pręſul) ut omnem tolleret differentiam duarum familiarum, ac res omnis in concordiam ueniret: nihilq; amplius in Germania de hoc diſſidio auditũ eſt, poſtquam Fridericus Primus imperij habenas tractauit. Quomodo igitur ex ijs duabus familijs oriri hęc factio potuit non uideo, quum primùm ſub Friderico Secundo Guelphi & Gibelini nominati ſunt. Veriſimileq; eſt à Germanis quibuſdam fratribus inter ſeſe diſſidentibus, quorum alter partes ſectatus eſt Imperatoris, alter Pontificis, hanc factionem ortam: in Italia preſertim, omnium factionum matre, ubi ſemper ſunt & fuerunt factiones Columnenſium & Vrſinorum, Bentiuolorum & Maluitiorum, Carrariorum & N. Medices & Pacis. Cancellarij & Panzatici, albi & nigri Turriani, Vicecomites, Stelliferi & Pſitaci, & mille factionum genera: ob id quidam Guelphos quaſi gerentes fidem, Gibelinos ueluti gerentes bellum interpretati ſunt. Cæterùm

terùm(ut ad ſeriẽm hiſtoriæ reuertamur)quũ iam potior pars ciuitatum Italiæ Imperatori adhæreret,ac Romani propẽ omnes ad Cæſarem deficerent,Pontifex ſupplicationes inſtituit,ac capita Apoſtolorum circumferri iuſſit. Habitaq; in baſilica S.Petri oratione commiſerationum plena,populum cruce ſignauit,tanquam aduerſus infideles pugnaturum, quem cõtra Fridericum magnas copias ad urbis mœnia ducentem,eduxit. Indignatus Imperator contra ſe dari crucem,captiuorum (quos ſtrage facta cepit) capita qui ſic ſignati eſſent quadrifariam ſcindi iuſſit. Vrbeq; tandem relicta,Beneuentum urbem cepit. Hinc in Picentes exercitum educens,Aſculanum uaſtauit agrum. Dehinc Templariorum bona ubique diripuit.Saracenorum opera ſtrenuè uſus in bello. Ob fidem quam præſtiterunt,eis urbem dedit multis immunitatibus dotatam. Occupata tandem Rauenna,Pontifex Lateranum indixit concilium. Sed par pari referens Imperator, iter adeò intercluſit, ut uenire pauci poſſent, multis etiam captis.Mortuo Gregorio pontifice,quum Celeſtinus decem & octo ſederet tantum dies,uno & uiginti menſibus ſedes uacat, quòd Cardinalibus iter non ſatis tutum uideretur ad urbem. Tum Fridericus Fauenciam fame oppreſſam diripuit,ac Bononiam ſtudio priuauit,quod Paduam trãſtulit, Parmamq; obſedit. Interim Innocentius Tertius pontifex creatur, olim Friderico amicus. Sed in dignitate papali capitalis eſt factus hoſtis. Nam in Lugduno concilium celebrans,Fridericum & citari iuſſit,& ipſe cõcionabundus citauit. Quanquam Tadæus Sueſſanus iureconſultus inſignis, Cæſaris legatus, tempus ueniendi opportunum precaretur. Ira itaque ſuccenſus Romanus pontifex,Imperatorem anathemate notat atque execratur, multa indigna fingens, contra Chriſtum eſſe loquutum Cæſarem. Quæ tanquam falſiſſima & planè conficta in quadam epiſtola diluit Fridericus ad uniuerſos prelatos,cuius exemplar reperies libro primo Epiſtolarum Petri de Vineis, epiſtola trigeſimaſecunda. Erat enim hoc concilium in odium Imperatoris coactum, in quo eum imperiali dignitate priuat, à iuramento fidelitatis principes abſoluit, atque ut alium eligant,adhortatur,multas afferens cauſas: periurium ſcilicet,ſacrilegium, clericorum captiuitatem, & id genus plurima ſcelera. De quibus ſeſe Imperator quàm honeſtiſſimè perpurgauit. Effecit tamen, ut principes Henricum Landgrauium Thuringiæ, dehinc Comitem Hollandiæ Guilielmum eligerent. At Fridericus ea intelligens, Parmæ obſidionem ſoluit, Lugdunumq; properat, tot & tales ſecum educẽs,ut togatum agmen par exercitui uideretur, multisq; ſeculis à nemine uiſum. Quum Taurinum ueniſſet, accepit Henricum filium, quem rebus Italiæ præfecerat,Parmæq; in obſidione manere iuſſerat,in Brixianos(ſuadentibus Cremonenſibus)duxiſſe.Et per eius abſentiam extorres patriæ Parmenſes,ſuperatis prælio conciuibus ſuis,apud Tarum fluuium urbem inuaſiſſe,magnamq; cladem feciſſe. Ob id mutato conſilio retroceſſit,acundique ex Apulia Siciliaq; accerſitis copijs, cum ſexaginta millibus armatorum Parmam obſedit.In quam nuper multa auxilia cõueneranr:quam funditus ſtatuit delere,& in loco caſtrorum aliam condere. Proſpero ſucceſſu ab initio res cœpta eſt,foſſa uallumq; in modum urbis deducta,urbs Victoria eſt dicta. Victorini nummi percuſſi,baſilica in honorem Victoris martyris extructa. Duobus annis bellum atrox,uariumq; fuit. Victoriæ urbi conditæ, omnia ea affuêre, quæ nulli unquam Principes habuerint, nulla poſtea ciuitas ſimul uiderit. Veſtis uaria & precioſa,animantes ferę,cicuresq; diuerſi generis,Elephantes, Dromedarij,Pantheræ, Pardi, Vrſi albi,Leones, Lynces, Bubonesq; barbati, quos ex Aphrica, Aſia & Aegypto legati Friderico adduxerant: hominũ portentoſæ formæ,& in ijs Saracenicus miles,illi in primis acceptus. Tanta prætera incolarum frequentia,commercijs etiam multarum gentium aucta,ut nihil ad ampliſſimæ urbis formam deeſſet. Quum autem Fridericus Parmæ obſidionem continuans, paulò atrocius in captos deſæuiret hoſtes, quos ex baliſtis

Anno 1244.

maioribus

maioribus nonnunquam in urbem iacularetur, egreſſus (ut fit) in ſumma deſperatione urbanus populus, cum incluſo apoſtolico legato, factaq; irruptione in Victoriam urbem, nonnihil aduerſi paſſus eſt: quod ipſemet literis ſuis fatetur. Sed non uſq; adeò fuſus ac caſtris exutus, ut Italici ſcriptores produnt: qui omnes eius res geſtas ſummo ſtudio eleuant, ut pontifici adulentur. Eius quidem ciues in Victoria ſtragem paſſi ſunt, & miles diſſipatus: ſed breui reparato exercitu, Placentiam euertit, miſſo Hencio rege Fauentiam. Ipſe pòſt in Ethruriam conceſſit, quæ tota illi parebat. Quum interim Encius filius à Bononienſibus prælio ſuperatus, cum maiori exercitus parte captus eſt. Non ceſſauit tamen odium pontificis in Cæſarem, quem perdere noctes diesq; cogitat: detectaq; eſt coniuratio Theobaldi, Franciſci, Guilelmi de ſancto Seuerino, & Pandulphi de Faſanollis, qui autorem pontificem confeſſi ſunt, ut Petrus de Vineis libro epiſtolarum ſecundo, decima epiſtola, item & uigeſima teſtatur. Non potuit tamen cauere poſtremò, quin ubi in Apuliam redierat, ueneno periret: Anno imperij trigeſimoſeptimo, ætatis uerò quinquageſimoſeptimo, ea die qua olim Imperator erat deſignatus. 243 Anno Christi 1250.

Cùm eñ in Apulia apud Florenzolam ex accepto ueneno grauiter laboraret, ac tandem medicorum diligentiſſima opera ex lõga conualeſcere ægritudine inciperet, à Manfredo adoleſcente ſpurio, ex concubina eius nobili, ori iniecto puluino ſuffocatus eſt. Siue ab hoſtibus aut 244 pontifice corruptus id fecerat, ſiue quia Sicilię regnum aſpiraret, de quo paulò pòſt plura. Sed alij Florenzolæ illum tradunt ſepultum, alij Panormi, quod ueriſimilius eſt, alij Tarenti: tam occultè eſt mortuus. Sic periit nobiliſſimus Princeps, cui inerant egregiæ corporis animiq; uirtutes. Auo enim ſimilis, militaris laudis appetentiſſimus fuit. Corpus laborum patientiſſimum, plurimùm audaciæ ad ſubeunda pericula, non minus tamen conſilij inter ipſa diſcrimina: nullo unquam labore fatigatus, nullis caſibus uictus. Singularis munificentiæ, linguarum peritus. Vnde & conſtitutiones multas edidit, quæ extant. Multos libros tam ex Greca quàm Hebræa lingua transferri iuſſit, in diuerſis diſciplinis, quos recenſere longum eſſet. Gregorij Nyſſeni opus de natura hominis à Burgundione hortatu Friderici Cęſaris tralatum, nuper Stabius meus reperit. Has præclaras uirtutes contaminarunt ac obſcurarunt etiam quædam uitia. Sæuitia ſcilicet hominis, & libido immenſa, quæ præter gentis morem concubinas multas & ſcorta aluit. Licet multa alia uitia Italici ſcriptores, ut Pontificum gratiam inirent, illi attribuant. Conqueruntur hi ſæpe, ut Blondus & ei contemporaneus Platyna ſcriptorum penuriam. Sed dedignati ſunt Germanorum legere Annales, qui cum illis Romanam elegantiam non præſtiterint, reiecerunt, ac ſæpe mendacia pro ueritate aſſeruerunt, in multis lapſi. Aliqui uerò nationi Germanicæ infenſi, omnes Principes Germanorum Barbaros appellarunt: ut Georgius ille Merula Vicecomitum ſcriptor, homo ad maledicendum natus. Qui nihil aliud unquam quàm oblatrare didicit, inuerecundus ſcriptor, in Germanos præſertim. A quibus tamen hodie inſignis nobilitas effluxit, & in Gallos, & in Hiſpanos, & Italos: qui penè omnes ſuum nobilitatis ſtemma in Germanos referunt, quaſi in germen nobilitatis. Non ſunt itaq; audiendi uituperones illi. Homines magni magnas habent uirtutes uitijs commixtas. Nemo tam purus, quin aliquo ſcelere ſordeſcat. Sed uniuerſam nationem cõtaminare, impium eſt & crudele. Non uerebor itaq; uerſus quoſdam, licet parum elegantes ac concinnos, ſubſcribere, qui eius ſepulchro feruntur inſcripti:

SI PROBITAS, SENSVS, VIRTVTVM GRATIA, CENSVS,
NOBILITAS ORTI, POSSENT OBSISTERE MORTI,
NON FORET EXTINCTVS FRIDERICVS QVI IACET INTVS.

Addam unum quod penè excidiſſet. Hic enim Fridericus II Imperator, domum Auſtriæ mirum in modum auxit, extulit, atq; exornauit. Auſtriam cor ac clypeum ſacri Romani Imperij appellitans: quaſi ſcilicet fatale eſſet Fridericis

Fabulantur quidam, hunc Fridericum Norimbergæ ſubter terram in cella quapiam regia ad menſam dormire inter aliquot proceres. Cibum quendam ibi in puteum, ad pergendum eum, demiſſum, animaduertiſſe ad latus januam ferream, qua aſtaperta intraſſe in cellam amplam, traxiſſeq; lineam longam ſecum ceu filum Ariadnæ. Circumductum à quodam iuuene, iſta omnia uidiſſe & renarrauiſſe.

Imperatoribus, Austriæ Principes efferre, è cuius domo multi prodituri erant olim Imperatores, duoq; pòst Friderici Cæsares, quos scribemus suo ordine. Fridericus enim primus Imperator, Henricum diui Leopoldi filium ex Marchione Ducem creauit, nouisq; armis ac insignibus (quæ hodie cernũtur) con decorauit, cùm prius Marchia Orientalis à Romana legione Alaudarum, quæ iuxta ripas Danubij incursiones Herulorum, Quadorum & Marcomãnorum arcebat, alaudis uteretur pro insignibus suis. Quod in uetustissimis Annalibus
245 sine authoris nomine legi ac deprehendi. Licet quidam contendant, Leopoldum Henrici prędicti filium, cognomine Virtuosum, arma ac noua Austrię insignia adeptum, cùm strenuè apud Damascum pugnasset. Nam in Hierosolymitana expeditione cum Imperatore fuerat, & rediens magnam S. Crucis particulam secum attulit, quam monasterio S. Crucis donauit, à patruo suo fundato. Cùm paulo pòst, ipse post patris obitum fundaret in Austria insigne illud in campo Liliorũ monasterium. Sed eius genitor Henricus cognomento Jagsamergot, à uerbo quod semper in ore habuit, ita me Deus amet dictus, cœnobium illud insigne Scotorum Viennæ fundauit, donarijs auxit & locupletauit, illicq; sepultus hodie cernitur. Hic autem Fridericus II Imperator, Fridericum Austriæ ducem, cognomento Bellicosum, magis extulit, eumq; Archiducem creauit, cum insignibus regijs. Nam pileo ducali adiecit fertũ pinnitum (ut nostri loquuntur) ab antiquis corona rostrata appellata: quam superne diadema regium, semicirculus aureus cum insigni crucis cingit. Solaq; Austria Archiducatu claresc it. Cuius priuilegium, immunitates ac libertates, Petrus de Vineis Imperatoris magister epistolarũ, uigesimasexta epistola sexti libri ubertim explicat. Cæterùm ut rèuertamur eò unde digressi sumus.

Habuit hic Fridericus sex uxores: primam Constantiam, reginam Arragoniæ, ex qua genuit Henricum ducem Sueuię, & Regem Romanorum, de quo mox plura: & Iordannem, qui puer obijt. Alteram Iolen, Iohannis Comitis
246 Brennæ, & Regis Hierosolymitani filiam, quam ei pater in Europam cum cæteris Christianis principibus reuersus, in matrimonium desponderat: cùm Romæ ab Honorio persuasus, acceptis muneribus Pisas se contulisset, ac ius quod in regno Hierosolymitano sibi competebat, dotis nomine donasset. Vnde perpetuus hæreditario iure titulus eius regni ad posteros peruenit, ut Reges Neapolitani, Hierosolymitani quoque appellentur Reges. Ex hac Conradum progenuit Romanorum Regem, qui matri fuit superstes, quæ breui uixit. De quo mox & suo loco scribemus. Tertia uxor Agnes fuit, filia Othonis Meraniæ Ducis. Quæ repudiata, Vdalrico duci Carinthiæ nupsit. Quarta Rutina dicta, filia Othonis comitis de Vuolffertzhausen in Bauaria. Quinta fuit Isabella filia Ludouici Ducis Bauariæ, qui in Khelheym oppido cæsus fuit. Sextam ferunt habuisse Mechtildim, Iohannis Regis Angliæ filiam, quam Pontificis dispensatione (quandoquidem affinitatis gradus aliàs obstabat) accepit. E quibus filias quidem, sed nullos filios procreauit, Agnetem scilicet uxorem Conradi Thuringiæ Landgrauij, Constantiam Ludouici Hassiæ Landgrauij. Manfredum autem spurium ex concubina Blanca Marchionissa Montisferrati genuit, Principem Tarentinum, & Regem Siciliæ designatum: qui patrem suffocasse fertur, cùm Conradum ex Iole genitum, hęredem à patre institutum accepisset: licet Neapolitanos diu uexaret, eius imperium detractantes, quoad Conradus urbis muros euerterat. Est tamen pòst in bello occisus, quamuis prius ueneno Conradum auferret. Est & ex ea concubina genitus Encius, ab alijs Hencius appellatus, quod idem est in Germanica lingua cum Henrico, qui uulgò Heinz dicitur, Rex Sardiniæ à patre institutus, Longobardorum Dux, & generalis per Italiam sacri imperij legatus: Cui omnem Italiam commendarat pater. Sed à Bononiensibus captus, in uinculis est mortuus. Orto enim inter Mutinenses & Bononienses bello, Fridericus Imperator

filium

filium Henricum Mutinẽsibus suppetias iubet ferre. Qui initio apud diui Ambrosij pontem certamine, à Bononiensibus capitur, nullaq; re ut dimittatur, impetrat, quum pater minis, precibus ac precio instaret. Non potuit enim filium tanto auro redimere, quantum ad Bononiæ mœnia circulo aureo cingenda satis esset. Sic captiuus uigintiduos annos, menses nouem, dies sedecim tenetur, aliturq; regio more publica Bononiẽsium impensa. Defunctus magnificentissimè ac pientissimè funeratus, tumulatur in diui Dominici templo, marmore aurato, hac inscriptione: NB. 247

VIATOR QVISQVIS ES SISTE GRADVM,
ET QVOD SCRIPTVM EST PERLEGE.
VBI PERLEGERIS, PENSITA: HOMO IS
CVIVS CAVSA SCRIPTVM EST, FIERI ROGAT.

Præterea simulachrum hoc in perpetuum monumentum ex hoste & captiuo S. P. B. Anno salutis *M. CCLXXII. II*, Idus Martij. Hoc uolebam ut scires, abi & uale. Totam autem Romandiolam maximis affecit calamitatibus antequam caperetur. Plerosq; etiam Cardinales in uincula coniecit, dum patrẽ pontifex tã iniquè persequeretur. Fertur prẽterea adhuc alius fuisse filius naturalis Friderico admodum charus, ex filia principis Antiochiæ concubina genitus, Tuscorum rex creatus, qui Florentiæ decessit. Hæc ex uarijs & fide dignis Germanorum Annalibus excerpsimus: quos dum Blondus, Platina, Sabellicus, & id genus hominũ, delicatioris stomachi, quòd non Romanã sapiãt elegantiã contemnunt, sæpenumero fœdè labuntur, & multa scitu digna prætereunt, & scriptorũ penuriam queruntur. Res gestas Imperatorum Germanorum nemo fidelius scribere poterat, q; Germanus homo, qui & uidit & audiuit quæ gerebantur, sicut Italus Italici Imperatoris. Ob id non contemnendus est perspicacissimus ille iureconsultus Petrus de Vineis, Friderici Imperatoris magister epistolarum. Qui præter alia ingenij sui monumenta, sex epistolarum libros à se scriptos reliquit, quibus Friderici res gestæ uerè designantur. Licet Innocentius pontifex Romanus Apologeticos libros contra hunc scripserit, ut Cæsarem aduersarium suum omnibus reddat odiosissimum. Sed quis hic discernatur? Aequalis æqualem delectat, ut prouerbio dicitur: Et suum cuique pulchrum uidetur, Nos tetrastichon, ut claudamus riuos, subiungemus: 248

Iras Pontificum Fridericus hic alter aperto
Pectore discussit, callidus ingenio.
Italiæ socias armis sibi uendicat urbes,
Langbardorum urbes diripuit penitus.

INTERREGNVM.

E Numerabimus hinc Cesares & Reges Romanorum, et qui sub Friderico consortes Imperij fuerãt, & qui post eius obitum sunt à Principibus quidem electi, sed Imperatorum dignitatem non assequuti: quidam etiam in eius odium (dum uiueret) creati. Post mortuum enim Fridericum Secundum, ab anno Virginei partus, millesimo, ducentesimo quinquagesimoprimo, usque ad millesimum ducententesimum septuagesimumtertium, Rodulphus rex eligitur, uigintiduobus penè annis imperium legitimo caruit Rege: licet multi interim sint designati, quos ob res memoratu dignas, non grauabor etiam nunc subiungere.

HENRICVS CAESAR

HIc Henricus filius erat Friderici Secũdi Imperatoris, ex Constantia prima coniuge. Qui patre uiuente penè puer decennis consensu Principum, potissimum annitente Othone Herbipolense (cuius tutelæ tum erat cõmendatus) Romanorum rex eligitur: suffragante etiam Conrado de Tanne nutritore suo, qui principibus omnibus imperij erat admodum acceptus, & Aquisgrani coronatur. Videns enim genitor pontificũ fallacias, omnes adhibuit uirium suarum conatus, ut se uiuo filius Rex designaretur. Cui cùm parum adolescceret, Austriæ ducis filiam in matrimonium collocat, quę et in Reginam Rom. cõsecrata fuit. Sed cùm Pontificijs diris genitor Fridericus execraretur, ipse quoq; à Pontifice corruptus, conspirationẽ cum Longobardis contra patrem fecerat, & exercitum in Bauariam contra Ottonem ducem, patre inuito duxerat. Ob id à patre in Apuliam uocatus, custodiæ datus, maceratus est in uinculis, cùm pater iam annis uiginti regnasset. Mortuus pòst miserabiliter, cùm octo annis regno præfuisset. Quem pater dehinc flebiliter luxit, ut Petrus de Vineis scribit.

Habuit autem uxorem Margaritam filiam Leopoldi ducis Austriæ, dicti Glorioſi. Cum qua tam insignes maxima principum frequẽtia nuptias Norinbergæ celebrauit, ut ob ingentem hominum pressuram plerique homines opprimerentur. Ex hac genuit Hẽricus gemellos, Fridericum & Henricũ. Qui duodecimum agentes annum, à Manfredo Friderici filio ueneno sunt occisi, ne Siciliæ regnum illi auferrent. Nam cùm post obitum Friderici, Innocentius pontifex cognatum quendam suum in Siciliam atq; Apuliam misisset, occisus est à Manfredo, qui Conradi (ut pòst scribemus) testamentum suppressit, conscijs quibusq; ueneno sublatis. Et cùm Pontifex duos ingentes exercitus denuò in Siciliam dirigeret cum sexaginta milibus militũ, fusi fugatiq; sunt à Manfredo. Qua re Pontifex uindictę auidus contristatus, cùm se ulcisci nequiret, ex indignatione mortuus est. Sed pòst Clemens IIII Pontifex Carolum Andegauensem comitem, consobrinum & generum regis Franciæ Ludouici, capitaneum super exercitu Romano constituẽs, innumeras illi copias tribuit. Cui Manfredus dum occurreret fortiter, ancipiti marte multum diuq; pugnatum est, cæsis ex utraq; parte multis. Tandem resumptis uiribus, Carolus Mãfredum strauit, proditum (ut quidam tradunt) à suis, ac tandem ab eo occisus. Qui omnem Siciliam, Calabriam, Apuliam, & quas regiones Manfredus prius tenuit, occupauit. Margaritta aũt uxor Henrici regis, marito & filijs superstes ac fratribus, Ottacaro filio regis Boëmiæ nupsit. Nam ad eam quasi unicã hæredem Austria omnis erat deuoluta. Fridericus enim frater, cùm post prælium quo Boëmos strauerat, & ducem Carinthię cum ducẽtis & triginta militibus cepisset, ab Vngaris Austriã uastantibus, haud longè à Leytta fluuio est cæsus: licet uictoriam sui referrent. Et Hermannus Badensis Marchio, qui Henrici ducis de Medlico illius Friderici Germani filiam uxorẽ duxerat, Austriæ dux factus, haud diu superstes fuit: adeò ut hæreditas omnis Austriæ in hanc unicam Margarittam, quæ sola & ultima fuit in hoc stemmate ducum Austriæ, recideret. Cùm itaq; Ottacaro nupsisset, in eius odium Hungari uniuersam Austriã rapinis et incendijs deuastarunt, maxima edita strage, qua centum millia hominum ferũtur occisa: qui partim cruce affixi, partim sagittis crudeliter iaculati, partim ense cæsi, partim ædibus inclusi igne absumpti sunt. Nulla enim fœditate Hungari abstinuerunt, ut sæuitiæ suæ satisfacerẽt. Nec sexui ulli pepercerunt, prostitutis & uirginibus & uiduis ac coniugibus. Magisq; sæuierunt cùm mortẽ patris Ottacari acceperunt. Qui coactus cum Hungaris pacem facere, illis Styriam concessit, ab eo subiugatam. Quam cùm breui recuperaret, alia strages iuxta Marchtam

Leita fluu. Austriæ orientalis ambit quodammodo lacum Neusidelensem.

chiam fluuium facta est, in qua Ottacarus superior fuit, multis tamen de suis amissis. Sed quum Ottacarus nullam ex Margaritta coniuge sobolem accipe-ret, orto inter eos dissidio, ea repudiata, Belæ regis Hungariæ neptem Chuni-gundam, filiam Rossuslai Bulgariæ ducis, uxorem accipit: fingens dispensati-onem à Romano pontifice factam, quem multis muneribus pro diuortio faci-undo sollicitauit. Vbi autem Margarittam in oppidum Austriæ Krembs col-locasset, exercitum in Bauariam eduxit, & dehinc ueneno Margarittam sustu-lit: unde post multa subsequuta sunt bella. Et Austria tandem ad familiam no-strorum principum, comitum de Habspurg, qui usque nunc has terras mode-rantur, fœliciter deuoluta est, ut in Rhudolpho scribemus.

CHVNRADVS CAESAR.

HVNRADVS Friderici II imperatoris filius, ex Iole regi-na Hierosolymitana, rex Siciliæ & Hierusalem ex hæreditate, dux Sueuiæ ob familiam Hohenstauffen, patre adhùd uiuen-te in Romanũ regem designatur. Clemẽtissimus princeps, & morum elegantia ac facilitate insignis. Contra hũc & patrem suũ Fridericum II Henricus Landgrauius Thuringiæ & Has-sie, suggestu pontificis, qui diris eum deuouit, à principibus rex eligitur. Chun-radus itaque cum grandi exercitu Rhenum adit, Francofordiam obsessurus. 249
Sed ante urbem ab Henrico Chunradus fugatus, in Bauariam concessit, nata-lem Domini Ratisbonę in monasterio diui Emerani celebrans. Cęterùm quia arces episcopi Ratisbonẽsis Alberti de Portingau & suorũ familiarum incen-dijs euastauerat, multaq; incommoda intulerat, conspiratio contra eum facta est. Cùm enim altera die Innocentiũ cum quatuor tantum ministris in cubicu-lo dormire crederetur Chunradus de Hohenfels, cum coniuratoribus ac com-plicibus, media nocte rupto cubibulo ingressus, tres captiuos ipse & cõplices sui abduxerunt. Et cùm unus fortè qui sextus numero esset, superueniret, unà cum cæteris duobus occisus est. Inter quos putabaꝫ rex quoq; iugulatus. Qui tamen sub sella latitans, euasit mortis periculum, non sine summa industria & fortuna. Qui omnem suspitionem in abbatem coniecit. Sed episcopus armata manu rei euentũ ante urbem expectabat. Rex Chunradus periculo liberatus, abbatis agros ac possessiones diripuit, & flãmis deuastauit. Nec sæuire in pro-ximos cessauit, donec mors Frederici manifestaretur. Tum festinabundus col-lectis copijs maturat in Italiam, occupaturus regnum Siciliæ, quod iure hære-ditario ad se spectabat. Apuliã igitur primùm potenter arripuit, Innocẽtio Pe-rusij commorante, nec prohibere ualente. Neapolim octauo mense obsessam euertit, Capuamq; expugnauit, muro solo equato, Aquinum incendit. Et cùm duobus quasi annis, quibus tota est potitus Trinacria, post patris obitũ regnas-set, à Manfredo fratre spurio, qui principatũ Apuliæ ui arripuit, ueneno est ex-tinctus. Verebatur enim Manfredus ne regnorum potẽtatusq; omnis succes-sio huic uni deferretur eo excluso, quod iam filium genuerat Chunradinum, quem testamento quoq; omnium regnorum hæredẽ constituit, datis ex Ger-mania tutoribus. Patricidio igitur fratricidium adiunxit, & hũc ueneno tollit: qui honorificè Neapoli est sepultus, anno humanæ reparationis Millesimo du centesimo quinquagesimo quarto. De cuius obitu Germani, Apuli, Lõgobar di, præter hos qui pontifici adhęrebant, maximo consternati sunt dolore. Mor tuo itaque Chunrado rege, Innocentius pontifex fines regni Siciliæ ingressus, Neapolim obtinuit, cum spe obtinendi totum Siciliæ regnum. Sed frustrà eò consilia tetendit: quia ut suprà scripsimus, bis cum Manfredo manus cõseruit, semper sexaginta milia uirum in exercitu habens, qui fusi sunt ac fugati. Et tan-dem insperatò mortem oppetijt cum inani spe sua.

Habuit

Dubium est, utrum hoc Ratisponæ, an Landshutæ factum fuerit.

Aventinus habet quinto calendas Jan. at mihi videtur simplicitas Cuspi-niani verior, den andern tag nach dem Liechtmeß tage. Postridie Innocentium habent Paralipomena Vrspergensia. annus erat Christi 1251.

Fridericus ab Eisenhein, qui Con-rado conspirationem reuelauerat, ac se pro Cæsare in lectum colle-caverat, pro Cæsare confossus est.

Wilpeck

Habuit autem Chunradus uxorem Elizabetham, Ottonis ducis Bauariæ filiam, ex qua Chunradum filium genuit, quem reliquit post se hæredẽ regnorum utriusq; Sicilię & Hierosolymę: qui tum cũ matre paruulus in Bauaria degebat sub morte patris. Sed hæc uidua, soror Ludouici & Henrici ducum Bauariæ, pòst nupsit Meinhardo comiti Goriciæ. At Conradinus cùm adolesceret forma egregia, in Italiam accersitur ab ijs, qui contra Guelfos assiduum bellum gerebant. Gibelinos enim domiturus Carolus prouinciæ cõmes, Ludouici Francorum regis consobrinus: uel, ut alij tradunt, frater, in Ethruriam uenit. Cui Vrbanus Quartus Siciliæ regnum tradidit, ea lege, ut duorum regnorum titulo contentus, ab imperij petitione abstineret. Hoc autem regnum Manfredus Conradi nomine strenuè tutabatur. Non enim ignorabat uir acerrimi ingenij, sibi spurio pro se agenti, populos nullatenus parituros. Ideo bonis uerbis in Conradi nepotis fide ac potestate continere multorum operam posuit. A Longobardis itaque ac Apulis toties inuitatus Conradinus, Italiam ingressus à plerisq; ciuitatibus benignè susceptus, Romam ingreditur. Ab Henrico regis Castellę fratre, qui tunc urbis senatorem agebat, cum omni nobilitate honorificentissimè pro Cæsarea dignitate exceptus est, magnis cum acclamationibus, ueluti Imperator in Capitolium ductus: pontifice Clemente IIII tunc Viterbij agente. Qui uaticinatus, adolescentem Conradinum dixit tanquam uictimam ad cædem duci. Pisani igitur in regnum Siciliæ ipsum ducturi festinant. Ab urbe itaq; profectus, Lucensium agros depopulatur atq; euastat, ac cõtra Carolum proficiscitur, qui iam Manfredum debellauerat. Dehinc apud Beneuentum dubio marte tres horas pugnatum est. Sed uictoria Carolo cessit. Dum fugæ consulit Conradinus, Asturam peruenit, cum Friderico duce Austriæ, filio Hermanni quondam Marchionis de Baden, & ducis Austriæ. Ignoti ambo, habitu seruorum fugientes, Agasonisq; cuculione tecti, per deuia latitarunt: sed à quodam comite Casertano post octauũ diem proditi. Huius enim uxorem formosissimam Conradinus adamabat, & ut ea potiretur, uirum sub honoris specie ablegauerat. Qui re intellecta ac scelere deprehenso, Carolo pollicetur sese exercitum ac Imperatorem proditurum. Quod ubi factum est, Conradinus captus, securi percutitur, cum duce Austriæ in Neapoli: Illicq; ad Carmelitas sepeliuntur. Anno salutis supra M. cc. lxviij. Carolus aũt uictoria potitus, totũ regnum recuperat, & Romam reuersus, senatorium munus administrat. Nam Henricus regis Castellæ frater à Carolo captus, in carcere obijt. Arago cardinalis scribit adolescentes Conradinum & ducem Austrię habitu sordido ad piscatorem ex prælio delatos, ingenti promissa mercede ac precibus euicisse, ut piscatoria scapha in Senẽsis Pisaniq; agri littora eos deduceret. Cùm aũt Conradinus pecunia careret, annulum in pignus dedit piscatori: quem uicinis ostendens, cùm de adolescentibus liberali facie & obsoleto uestitu incautius loqueretur, infœlices adolescentes prodidit. Alij uerò tradunt, uirum quendam pecunia corruptum hos prodidisse. Sic Conradinus ultimus de familia comitum de Hohenstauffen, ac Fridericus dux Austriæ ultimus de familia Leopoldi, dies suos clauserunt. Quasi in fato esset duos insignes Germaniæ familias uno die simul interire.

HENRICVS CAESAR

QVVM in odium Friderici II imperatoris, pontifex electores ac Germaniæ principes crebris adhortatus esset literis, ne Fridericum iam anathemate notatum Imperatorem obseruarẽt, néue ex eius sobole regem sibi crearent, quum iam eius filium Chunradũ delegissent: cõueniunt Herbipoli Mogũtinus, Colonienſis, Treuirensis, Argentinensis, Metensis & Spirensis episcopi cum nonnullis alijs principibus, & Henricum Landgrauium Thuringiæ &

giæ & Hassiæ, fratrem Ludouici Landgrauij, mariti S. Elizabethiæ, regem Romanorum deligunt. Qui mox de more multis annis obseruato, curiam principibus Francofurt indicit. Quò cùm & Conradus cum exercitu armato uenisset, magnas afferens copias, ut hunc interciperet conuentum, fusus, fugatusq; est, passus ingentem suorum stragem. Indignatus itaque, Sueuos proditionis accusabat. Qui ira moti sese ab eo alienarunt, conspirationemq; fecerunt, sentientes cum Henrico. Argentinensis insuper episcopus, munitiones & castra quæ Fridericus nuper & filius possederant, euertit & expugnauit. Chunradus uidens se imparem suo aduersario, spe auxilij Bauariæ ducis filiam coniugem accipit, sed frustrà, quia Sueui undique eum persequebantur, et oppugnabant. Henricus itaque ui imperium seruans, Vlmam quæ partes sequebatur Chunradi, obsedit. Sed ob defectum commeatus & ingens frigus, ab expugnatione destitit. Et cùm obsidionem solueret, sagitta iaculatus, letale accepit uulnus. Qui eodem anno quo electus Rex erat, periit. Licet dysenteria aliqui scribant eum domi perijsse tandem in Thuringia. Habuit hic uxorem Elizabetham Ducissam de Praunsuueig, quæ sterilis fuit. Ambo in Isennacho oppido Thuringiæ sepulti.

GVILELMVS CAESAR.

HENRICO Landgrauio Rege defuncto, Pontifex communi cardinalium assensu, Petrum de Cappadocia cognomine Aurea statua, cardinalem S. Gregorij in Germaniã, ad electores principes misit: strenuè præcipiens, ut denuò regem Romanum contra Fridericum II & Conradum filium eligant. Qui in oppido Vuaringen conuenientes, Guilelmum Hollandiæ comitem quidem potentem (multa enim possederat) sed iuuenem imberbem uix uiginti annos natum, eligunt regem Rom. Fuit autem hic Guilelmus filius Florentij IIII eius nominis, & Mechtildis filiæ Henrici ducis Brabantiæ, amitæ diuæ Elizabethæ. Hic autem Florentius regis pater, natus fuit de Guilelmo primo eius nominis, ex Adelheida filia comitis Gelriæ. Sed Rex noster octennis patrem amisit, ab Ottone Traiectense antistite tutore liberaliter educatus, cum fratre Florentio. Adolescens factus eleganti corpore & candido, sed capillo nigro: & qui plus arma diligeret quàm effœminatorum quorundam ornamenta, fœliciter gubernauit Hollandiam, Selandiã & Frisiam paternas prouincias, à tutore prius administratas. Dehinc Aquisgrani in præsentia electorum & antistitum, Monasterienſis, Mindensis, Leodiensis, Traiectensis, qui Regem comitabantur, coronatur. Rediens Coloniam lautissimum instituit principibus conuiuium. In quo (ut fertur) quod admirandum est, mirabili opera Alberti Magni philosophi, arbores media hyeme efloruerunt, & herbæ germinabant (si uerum est quod scriptores eius ætatis, & qui se uidisse cõmemorant, tradunt) ob quod factum fratribus ejus ordinis in Traiecto prædium ingens cum redditibus dicitur donasse, atq; monasterium construxisse. Mansit deinde aliquot mẽses in Traiecto, regale struens palatium. Antistitem suum tutorem multis priuilegijs exornat. Conuenerunt dehinc principes Germaniæ, Gerhardus Moguntinus, Conradus Colonienſis, Arnoldus Treuerensis, Iacobus Metensis, abbas Fuldensis, Ludouicus Palatinus Rheni, dux Bauarię, cum uigintiquinque comitibus nobilioribus. Ac insigniores Germanię urbes, Moguntia, Colonia, Vuormacia, Spira, Argentina, Basilea, Friburgum, Brisacum, Columbaria, Selestadium, Haganouia, Vueissenburgum, Vuimpina, Heidelberga, Oppenhaym, Francofurt, Fridberg, Geylhausen, Marburgum, Mulhausen, Asciburgium, Pingia, Bunna, Andernacum, Nussia & Aquisgranum, cum alijs sexaginta urbibus & oppidis. In hoc itaque conuentu tractatum est de generali pace, quam omnes principes & ciuitates iurarunt.

Anno Chr. circiter 1255.

Mihi videtur esse fabulosum. Nathanael Tilesius in Postilla suppr. Euang. in festo Bartholomæi citat totam historiam ex Christophori Lehemanni Chronico Spirensi, lib. 5. cap. 91.

iurarunt, Capitaneosq; fœderis crearunt: qui mox arces & caſtra in quibus latrocinia exercebantur, euaſtabant & ſolo æquabant, raptores occidebant. Thelonea iniuſta, quibus homines grauabantur, amouebant, ac pulcherrima pax in uniuerſa penè Germania per nouem continuos annos (totidem enim hic rexerat) efflorebat. Nec enim ullus princeps eſt repertus, qui hæc ſancta pacis fœdera uel uerbo uiolaret. Fridericus aũt Imperator cùm poſt quadriennium quàm hic eligeretur moreretur, mors eius adeò dubia eſt credita, ut plerique magno ære uadem promitterent uiuere Fridericum. Sed poſtquam manifeſtata fuit, Innocentius pontifex Lugduni Guilelmum aſtantibus multis præſulibus confirmat, ac dehinc mox in Italiam reuertitur: octo enim annis Lugduni manſerat. Guilelmus autem rex in Flandriam conceſſit, pugnaturus cum Margaritta Comitiſſa Flandriæ, de qua & mox triumphauit. Nam cùm Iohannes de Auenis comes Hannoniæ Guilelmi conſobrinus (Adalheidam enim regis ſororem habuit uxorem) ad cõgratulandum regi occurreret in Hollandia, ac ibi aliquantiſper commoraretur, Guido comes Flandriæ ratione matris Margarittæ, frater Iohannis comitis Hannoniæ, Hannoniam interim magna parte occupat, eijcere eundẽ penitus cogitans. Guilelmus indignatus coacto exercitu Guidonem repulit, Iohannem reſtituit, contra Flandrenſium ſpem & uoluntatem. Indignata Margaritta, Selandiam meditatur regi eripere, quum in Brabantia cum duce Hẽrico auunculo eſſet Guilelmus rex, coactis multis magnisq; copijs. Id intelligens Henricus Brabantiæ dux, & regẽ & Margarittam Antuuerpiam accerſit, concordiam acturus. Sed mulier uindictæ auida, dum de pace tractatur, clàm copias mittit qui Selandiam occupent, quam Florentius frater Guilelmi tutabatur. Sed, ut prouerbio Græco dicitur, Neoptolemica uindicta, in eandem incidit foueam, & malum quod alijs machinabat, paſſa eſt inſana mulier. Flandrenſes enim qui inſperatò irruperant, partim cæſi, partim ſubmerſi ſunt. Guido comes ſagitta ictus iuxta genu, nunquam conualuit. Quinquaginta millia captorum, totidem mortuorũ numerati ſunt. Capti omnibus ueſtibus in deriſionem ſpoliati, in ignominiam ſunt in Flandriã trãſmiſſi (noluit enim in ſanguinem crudelius ſæuire) qui frondibus tecti, propriã temeritatẽ iuſtè confeſſi, in patriam redierunt. Rex de tanta uictoria lætatus, & huic Comitiſſæ & cæteris hoſtibus terrorem iniecit. Cum Friſonibus enim diuturnum quoq; bellum geſſit: quum Germaniæ ciuitates ſua uterentur pace, & à Capitaneis defenderentur, nec illis regia defenſione opus foret. Debellata itaq; Friſia atq; ſubacta, quum iuxta quandam ciuitatem miro opere exornatũ rèperiſſet ſepulchrum, ac cuius nam id eſſet quæreret: Ciues reſpondent, neminem hactenus illic ſepultum, ſed quodam occulto fato id reſeruari cuidam Romanorum regi. Cùm ergo rex uictor terram egrederetur, à quibuſdam fugitiuis ſecus uiam in harundineto latitantibus, cuſpidibus transfigitur. Equitabat eñ rex Guilelmus cum paucis, diuerticulum quærens ut ſecurius exercitum reduceret: delatus in glaciem cecidit. Friſones qui latitabant, erumpunt, & priuſq; regi ſubueniretur, cæſus partim, partim in galea ſuffocatus periit. Friſones deinceps conuocatis finitimis, Hollandinos expellunt ac trucidant. Sic ab indigenis iuxta uaticinium præfato tumulo, anno regni ſui nono, Rex imponitur ac ſepelitur. Sed filius eius Florentius Quintus eius nominis, poſt uigintiſeptẽ annos oſſa patris ex Friſia deduxit in Selandiam in Mittelburgum, ac monaſterio monialium Præmonſtratenſis ordinis à filia eius Richarde fundato & cenſibus aucto, inſeruit. Anno Chriſti, milleſimo ducenteſimo octogeſimoſecundo, cùm occiſus eſſet, milleſimo ducenteſimo quinquageſimoquinto. Vbi & eius uxor Elizabeth ſepulta iacet. Habuit enim uxorem Elizabetham filiam Ottonis, qui primus dux in Pruunſuueig & Luneburg à Friderico ſecũdo fuit creatus. Ex qua filium progenuit Florentium, qui Beatricem filiam Guidonis comitis Flandriæ pòſt uxorẽ accepit, ac quinq; ex ea filios, Theodericum, Florentium,

Νεοπτολέμειος τόξις.

Anno 1256. autor autem fuit ann. 1255

rentium, Guilelmum, Ottonem & Iohannem genuit, cum tribus filiabus, Beatrice, Mechtilde, & Margaritta regina Angliæ. Sed præter hunc filium Guilelmus progenuit & filiam Beatricem uxorem scilicet Ferdinandi *III.* eius nominis, Regis Castellę & Legionis, matrẽ Alphonsi *X* eius nominis, Regis Rom. de quo mox scribemus. Cęterùm is Guilelmus fratrem habuit Florentinũ principem Drosshardum Hollandiæ & Selandiæ (sic enim locum tenentem appellant) & tres sorores, Adalheidam uxorem Iohannis de Auenis Comitis Hannoniæ, ut suprà scripsimus, Mechtildem Comitissam de Henneburg, quæ uno partu miraculosẽ & supra fidem, trecentos quinquaginta pueros enixa est: qui ab episcopo Traiectensi Ottone auunculo eius in pelui baptizati, & pòst mortui sunt. Ac tertiam sororem Richardim, quæ fundauit monasterium monialium Præmonstratensis ordinis, patria Kungsfeld dictum, quod Latinè Regius campus dici potest. Ex diuersis Annalibus hæc excerpsimus.

150. infantes.

RICHARDVS CAESAR.
ALPHONSVS CAESAR.

POST Guilelmi regis obitum, Principes imperij sæpe cõuenêre, antequam in electione unius Regis coire poterant: partim quòd muneribus & donis, partim odio & rancone corrupti dissentiebant. Quibusdam Hermannum Comitem de Henneberg, quibusdam Ottonem Brandenburgẽsem Marchionem cõmendantibus. Indicta est tandem dies octaua Epiphaniæ, anni millesimi ducentesimi quinquagesimiseptimi, Francofordiæ conueniendi. Qua tandem congregati Principes, & inter se diuisi, duos elegerunt. Nam Eberhardus Moguntinus, qui magno põdere argenti accepto è carcere erat liberatus, & Conradus Colonienſis, qui prius Ottonem fouerat, ac Ludouicus Rheni Palatinus cum fratre Henrico Bauariæ Duce Richardũ elegerunt. Alij uerò Principes impellente Treuerensi, qui nixus literis ac authoritate Regis Boëmiæ Ottacari, Ducem Saxonię Adolphũ, monebat & Marchionem Brandeburgensem, qui Petrum Garsiam Marrochitanum Archidiaconum procuratorem habebant, Alphonsum regem Castellæ elegerunt. Quem Adolphus Comes de Vualdeck summis uiribus huic Richardo obiecit cõpetitorem, qui & electioni consensit, amicorum precibus persuasus, & àrmis largitionibusq; ambiendo imperium quærebat. Sed Richardus ingenti pecuniarum aceruo uisus est imperium emere. Quem Principes die Ascensionis Domini Aquisgranum perducunt ex Anglia, & in solium collocant, inungunt ac coronant, præsentibus Moguntino, Colonienſe, ac Leodienſe præsulibus. Habuit tum Philippus de Falchensteyn regalia, quę apud eum Guilelmus deposuit: ea tradidit Richardo. Vnde insolentior factus, pleraſq; Rheni urbes, deiecta pace quę sub Guilelmo rege fuerat facta, in suam deditionem coëgit. Treuerensem Episcopum cùm flectere non posset, eius prouincias igne & ferro uastauit. Poppardiam obsedit & expugnauit, pacem ciuibus promittens. Iurarũt & in uerba eius Moguntini, immemores prioris confœderationis. Francofordiam & Oppenhaym, inito pacto ne arx ibi reędificaretur, occupauit: curãtibus Episcopis Moguntino & Argentinensi. Vuormacienses & Spirenses, intercedentibus etiam eorũ Episcopis, subiugare nequiuit, donec Episcopis urbium singulis argenti marcas mille persolueret. Hoc enim arbitrio decernebant, Moguntinus Archi præsul, Emicho Comes de Leiningen, Chunradus hirsutus Comes, Chũradus Sylueſter Vicedominus in Rudesheym, Vuernerus de Banlandia, & Templariorum magister: qui partes ciuitatum fouebant. Regis aũt nomine erat, Gualterus, Belfredus, Baltrauius Marescalci fratres. Dehinc re pacata, Vuormacienſibus priuilegia confirmat, accepto fidelitatis iuramento. Erant tum undique

Ea est 13. Januar.

bella, quæ totum Imperium ultrò citroq; dilaniabant. Dum Vuormaciam denuò accedit, pacem uniuersalem instituens, ab Argentinensibus est receptus, à Basilienſibus uerò repulsus, quia quod alijs daret, amplius nõ habuit. Ita à nonnullis destituitur, qui prius eum fouerant. Interea etiam Ottacarus contra Regem Hungariæ arma mouebat, ac cõtra Ducem Sueuiæ. Conradinus in Italia (ut scripsimus) lites exciuit: nec Gallia immunis erat à bellis. Richardus Angliam repetit. Sed cùm pro fratre suo Henrico Anglorum rege incautius Londinum obsidet, capitur in mẽse Iunio: ac liberatus iterum, in obsidione nescio cuius ciuitatis, iaculo est occisus, cùm annis regnasset sex. Fuit autem Richardus Cornubiæ Comes, filius Iohannis regis Anglorũ, & Elizabethæ Comitis Angolismi in Aquitania, frater Henrici III eius nominis Anglorum regis, cognomento dictus Cor Leonis. Cuius uxor Sancya, Raymundi Comitis Prouinciæ filia, Thomæ Comitis Sabaudiæ, & Beatricis uxoris, quę Comitissa erat Gebenum, neptis. Ex qua Richardus genuit duos filios, Henricum & Edmondum Comites Cornubiæ. Henricus à Guidone Montisferrati, Viterbij dum esset intentus rei diuinę, in templo ante aram est crudeliter occisus. Sancya Richardi uxor, & eius fratris Henrici Anglorum regis uxor Aleonora, Margaritta diui Ludouici regis Francię uxor, ac Beatrix Caroli Siciliæ regis uxor fratris Ludouici, quatuor sorores, filiæ Raymundi Comitis Prouinciæ, quatuor habuerunt maritos Reges (quod rarò accidit) totius orbis maiores.

ALPHONSVS DECIMVS.

ALPHONSVS huius nominis X, trigesimus octauus Rex Castellæ & Legionis, filius fuit Ferdinandi III, & Beatricis filiæ Guilelmi regis Romanorum primę uxoris, nam & Iohannam filiam Comitis de Pontis Ferdinandus alteram habuit uxorem ex utraq; utriusque sexus sobolem. Is Alphonsus dissentientibus Principibus (ut paulo antè meminimus) ab electoribus absens electus est Rex Romanorum, eodem anno quo Richardus M. CC LVII, pridie kalend. April. Missi itaq; ad eũ Burgis episcopi, Spirensis & Constantiensis, ac Abbas S. Galli, electionem Regi iuramento præstito ratificabant. Habuit autem in fauore suo Reges Francorũ & Nauarræ, Brabantinum Ducem, Comitissam Flandrensem. Et in Germania præter supradictos Antistites, Vuormacienſem quoq;. Stabant & à parte sua urbes Vuormacia & Spira, donec à rege Richardo subiugabantur: quo mortuo, amisit Alphonsus Ferdinandum de Lacerda, filium primogenitum. Cuius dolore prostratus, quum undiq; bella & in Germania & Italia æstuare uideret, Gregorium X, à Lugdunensi reuertentem concilio & Italiam petentem, adijt: eum redarguens, quòd nullam sui habuisset in electione rationem. Qui cùm perperam factam electionem diceret, mirum in modum laudans Comitem Habsburgensem Rhodulphum, qui ab uniuersis principibus Germaniæ commendabatur, & quem Regem Roman. designabãt, illi persuasit, ut Imperatori nouo designato cederet, moderationemq; imperij spõte abdicaret. Quandoquidem in Germaniã profectus, omni spe destituebatur. Auxit dolorẽ mors primogeniti filij. Assentiẽs itaq; ut Rodulphus Comes Habspurgensis rex eligeretur, cõcessit in Hispaniam. Sed à filio Sanctio, qui in eius absentia regnũ occupauerat prohibitus, Hispalim uenit: & ex animi mœrore cõrabescens, flebiliter decessit. Sed cùm iam moriturus esset, cor suum euiscerare iussit, & ad Murciam (quæ ciuitas nunq; ab eo defecit) deferri strenuè præcepit, & sepeliri in Ecclesia diuæ Virginis Mariæ ab eo extructa iussit: ciuitatẽ multis exornãs priuilegijs. Cui in signum fidelitatis singularis, septẽ coronas pro insignibus cõtulit. Sic miserè mortuus est Princeps, excelsi & magni animi, ad grãdia natus, & qui omnia, quoad fieri posset, sibi usurparet. Erat autem clarus in siderali scientia, ad quã natura inclinabatur,

nabatur & qua ſe plurimùm oblectabat: adeò ut etiã uulgò Aſtrologus uocaretur. Circunferuntur tabulę & Aſtrologicę conſiderationes eius nomine, ſtudioſis admodum gratę. Fuit inſuper in condendis legibus deditiſſimus. Romanos enim imitatus, qui ex Græcorum decem tabulis leges ſibi quaſdam delegerant, ingentia populorum & gentium de legibus uolumina, deq; rebus in uniuerſo orbe geſtis, euoluit. Ac ſeptem libros pro æquitatis moderatione, quos Partitas uocant, ſalubriter compilauit, ut & hominibus & diuino cultui neceſſaria ſingulis innoteſcerent. Vniuerſi præterea orbis hiſtoriam, quam Generalem Hiſpani uocant, per ſapientes ſcribi curauit. Laudari à rebus magnificè geſtis maximè appetebat, citra tamen adulationes aſſentatorias. Inuidus tamẽ rebus claris, quas aſſequi nequibat: liberalis & munificus. Et ideo ob ſagax eius ingenium toti orbi erat quàm cõmendatiſſimus. Sed elati, ſuperbiq; animi, plurima ſibi arrogauit, in eam incidens amentiam, ut ſtultè ac imprudenter diceret, ſe nonnulla melius ordinatiusq; diſpoſuiſſe, ſi à principio creationis humanæ Dei conſilio interfuiſſet. Quæ cùm fortè iuuenili calore protuliſſet, & ſomniorum oraculis, & apertis prodigiis commonitus, reſipuit: & abiecta feritate, benignitatem induens, de erroribus pœnituit. Sed neq; in armis erat non egregiè exercitatus: utpote qui regnum Murciæ à Carthagine noua ad Chinchilla à Sarracenis recuperauit, Chriſtianisq; populoſiſſimam reddidit. Vrbem hanc ualde dilexit, quandoquidem in aduerſitatibus ſibi fideliſſimè aſtitit. In qua & cor ſuum ſepeliri iuſſit, ut paulo antè ſcripſimus. Sed antea ob arrogãtiam cùm ſeſe non noſceret, & priuſquam humaniorem uitam indueret, in bello infœlix, infortunatusq; ſæpe ſtrages paſſus eſt, & calamitates. Nam Rex Granatæ munitus auxilio Maurorum ex Aphrica, rupto fœdere, quod cum Alphonſo pepigerat, plurima caſtra regni Murciæ occupauit, & oppida Bethicæ, Vuandaliæ, Algarbiæ multa recuperauit. Regnumq; Portugalliæ (quod tributo regibus Caſtellæ obnoxium erat) liberum reddidit. Ob quæ maxima ſcandala perpeſſus eſt Alphonſus: ſed omnem paulo pòſt ignominiæ maculam deleuit. Ingreſſus enim ualida manu Portugalliæ regnum, militibus præcepit, ne pauperes (qui plerunq; in bello ſunt innocentiſſimi) ulla in re aut læderẽt, aut tormentis (ut fit) crudeliter afficerent. Quandoquidem, ut ille ait:

Quicquid delirant Reges, plectuntur Achiui.

Cùm itaque ex Portugallenſibus nobilioribus trecenti captiui Regi eſſent adducti, ea eſt uſus in illos humanitate, ut ad caſtra ipſorũ ipſemet incolumes deduceret. Quo beneficio commoti maiores Regni, Regem Portugallenſem induxerunt, ut cum Alphonſo clementiſſimo rege pacem firmaret. Fuit autem inſignis liberalitatis & mirabilis munificentiæ: præterquam enim quòd plurimos ditauit, & in altum euexit, quum nuptias primogeniti filij Ferdinandi celebraret, omnes primores Francorum, Angliæ, Hiſpaniæ & Caſtellæ regnicolas, cum omni nobilitate conuocauit: tantoq; apparatu, rerumq; omnium affluentia inſtituit cõuiuia, ut Metelli, Cleopatrę, Antonij, Caliguleę et Vitellij ſplendidiſſimas & lõgè precioſiſſimas ſuperare cœnas uiſus ſit. Nam ultra hos ſplendidos apparatus, nobiliorum nemo non liberalitatem Regis pulcherrimis donis expertus eſt, humiliſq; conditionis homines, ut Annales Hiſpanię habent, non ſunt fraudati Regis liberalitate.

Habuit autem uxorem Violantam Iacobi Regis Arragonum filiam, quam plurimùm dilexit. Sed cùm prolem ex ea nullam ſuſciperet, repudiare eam cogitans, Chriſtianam puellam forma conſpicuam, Daciæ Regis filiam, in matrimonium per Oratores poſtulauit. Quæ dum in itinere maximo cum comitatu nobilium adduceretur, & iam Hiſpalim applicuiſſet, præter omnium ſpem repentè Reginã Violanta grauida apparuit. Rubore perfuſus Rex, quo pacto leuitatem ſuam tegeret, diu multumq; ſollicitus cogitat. Neq; enim pudicitiam huius attentare, quam tantopere adoptaſſet, uoluit. Interim frater Regis Phi-

Aſtrologus.

Dei conſiliarius.

lippus abbas Vallis ſolidæ,& de Caueis rubeis,ac electus eccleſiæ Hiſpalenſis præſul,deiecto ſacerdotio,obtulit ſe futurũ maritum Chriſtianæ. Quę res cùm admodum grata Alphonſo eſſet,in dotem Alnam, & Valdecornea, & alia caſtra ac dominia contulit. Sic hac cura abſolutus,ex Violanta charilſima coniuge inclytam genuit Berenguelam filiam,poſtea dominam de Guadalfaiare: deinc primogenitum Ferdinandum de Lacerda : cui contulit in matrimonium Glaucam filiam diui Ludouici regis Franciæ, de quorum nuptijs iam ſcripſimus. Qui patre uiuente mortuus eſt,& magnam mortis occaſionem patri attulit. Genuit & Sanctium //// eius nominis, Regem Caſtellæ & Legionis: cui Maria uxor infantis Alphonſi de Molina, qui fuit frater Ferdinandi tertij eius nominis Regis Caſtellæ, deſpondetur. Erat tertius filius Alphonſi Iohannes, uir ſtrenuus,& armorum peritus:qui plurima bella contra Mauros geſſit,oppida q; ac caſtra ex faucibus infidelium eripuit. Huic datur uxor Margaritta, filia magnifici Montisferrati Marchionis, è qua duos filios genuit. Feruntur & alij duo filij Alphonſi ex Violanta,Iacobus & Petrus,ac filia Leonora:quam attentauit Nunnius uxorem ducere,cùm Regi conſilium dediſſet,ut Iohannem dominũ Viſcayæ occideret,quòd regi recalcitrabat. Sed & ex cõcubina quadam Beatricẽ filiam genuit,quã Alphõſo /// eius nominis regi Portugalliæ in uxorem collocat:matrem Dionyſij regis Portugalliæ,Algarbiæ regnum in dotem conferens,cum caſtris & oppidis.Ob quam rem Reges Portugallię ex eo tempore ſe Algarbij Reges ſcribunt. Habuit præterea Alphonſus is præter Philippum iam dictum,fratrem quoq; Henricum. Qui cùm Regem de more non honoraret, neque manus Gentilicia conſuetudine oſcularetur, in exilium abiens, Romam peruenit, ac nobilioribus quibuſdam fauentibus, ſenator Romanus factus eſt. Et Conradino filio Conradi regis Romanorum, ac nepoti Friderici Secundi adhærens, cõtra Carolum comitem Prouinciæ & Andegauiæ,regem Siciliæ,fratrem diui Ludouici profectus,ſuperatus eſt & deuictus. Hæc ex diuerſis Annalibus excerpſimus.

CVSPINIANVS AD LECTOREM.

FInito interregno quod ab anno Virginei partus milleſimo, ducenteſimo, quinquageſimoprimo,quo Fridericus Secundus Imperator obijt,ad annũ
1273. milleſimum, ducenteſimum,ſeptuageſimumtertium, quo Rudolphus Romanorum rex eligitur, deductum eſt, uenirent iam ſcribendi Græci Imperatores: & in primis Michaël Palęologus, qui annis circiter quadraginta rerum eſt habenas moderatus.Sed quia eodem penè tempore duæ inſignes Grecorum domus Laſcarorum & Paleologorum commixtę: altera occidit, altera caput extulit,& rerum potita eſt annis centum & nonagintaſex circiter, ac tandem penitus Imperium amiſit:omnes uno ordine ad illum annum, quo Grecorum Imperium deſijt, ſcribere animo concepi: Germanorum ſerie quadam legitimos Imperatores ad Fridericum /// uſq; ſcribentes,exorſi iam à Rodulpho.

RODVLPHVS CAESAR.

1273.

VM poſt Fridericum II, & Pontificum odia, puritãs electionis fermento auaricię ac fœditate munerũ corrupte omnia ſurſum deorſumq; uerteret atq; deturparet, Principes imperij in Franconefurt conuenientes, anno humanę reparationis milleſimo,ducenteſimo ſeptuageſimotertio,kalen.Octob. unanimi conſenſu in Rom. regem cõcorditer eligunt Rudolphum comitem Habſpurgenſem:maximè annitente Moguntino epiſcopo, quẽ olim Romam proficiſcentẽ in itinere comitatus, duxerat ac reduxerat incolumem. Vices igitur illi reddens, ſtrenuitatem ac Comiuis prudentiã Principibus inſinuauit,

nuauit. Præsertim cùm Meinhardus comes Tyrolis ac Goricię, tres totius Germanię athletas Principibus commendasset, pluribusq; extulisset laudibus, à rebus strenuè gestis. Ducem scilicet Carentanię Bernhardum, Albertum seniorem Tyrolis & Goricię Comitem, & Rudolphũ Comitem de Habspurg. Qui omnibus prælatus est, quòd sanguinis claritati morũ honestas accederet, cum ætate matura: in qua & armorum strenuitas, & ingenij uires florerent. Accessit ad hęc, quòd Gregorius pontifex audiens cõgregatos esse imperij Principes, & petijt & mandauit, ut synceræ puræq; electioni intenderent: ac non tam ecclesię quàm imperio prouiderẽt, cùm iam Imperium tot annis scissum ruinam minaretur. Pluribus em̃ annis (ut scripsimus) legitimo caruit moderatore. Principes itaq; uniuersi in hunc Rhodulphum pari uoto consenserunt. Nam & sub Friderico II Imperatore (qui eum sacro fertur leuasse lauachro) tam strenuè res sibi cõmissas obibat, ut ei tota nobilitas Cæsaris, cùm ipsum adiret, assurgeret. Cumq; ab omnibus obseruaretur, potissimùm tamen ab Astrologo Imperatoris uenerabatur. Quem cùm olim rogaret Imperator, cur tantum honoris Rodulpho Comiti pauperi impenderet, respondet: Imperatorem futurum uideo Rodulphum, cùm proles tua deficiet: eiusq; nomen lõgè lateq; decantabitur, qui iam humilis plerisq; apparet. Fuit insuper magister curię Ottacari regis Bohemiæ, qui hanc electionẽ summis uiribus impedire nitebatur: quandoquidem & ipse ad imperium aspirabat, & Brandenburgẽsem Marchionem muneribus corruperat: plericq; enim Principes ex muneribus ac donis iam ditati erãt. Sed nihil profecit, quin ei regalis dignitas cederet. Cùm autem eligeretur Rudolphus, in obsidione erat Basileæ cum magno exercitu. Basilienses em̃ ciues duas habebant inter se factiones, Stelliferorum & Psitacorum. Cumq; Stelliferi urbe essent eiecti, reducere eos Rodulphus satagebat. Idcirco neque electioni interfuit, neq; de se eligendo unquam cogitauit: sed electus, per Burgrauium accersitur. Cui initio neq; satis credidit, neq; facilè cõsensit: uenit tamen, & Aquisgranum ductus, coronatur solitis ceremonijs. Vbi & duas filias nõbiles duobus electoribus in uxores, cooperante Moguntino Archipræsule, collocat. Sed cùm iuramentum à Principibus exigeret, quidam absentiam quorundam causati, recusarũt. Tum arrepto crucis signo dixisse fertur: Ecce signum, in quo saluatus est mundus, hoc sceptri loco utemur. Moti hac re Principes, crucẽ exosculati, fidelitatis iuramentum præstiterunt: auxilia contra rebelles, & qui Imperij loca uiolenter sibi usurparent, promittentes. Gregorius Decimus id accipiens, electionem hanc approbauit, promittens imperialem consecrationem, potissimùm quòd regem audiebat in Hierosolymitanam expeditionem inclinatum. Erat princeps non minùs manu strenuus quàm ingenio sagax, ac prudens, famaq; conspicuus. Non ignauus, quemadmodum insanus Merula (Germanorum Imperatorum hostis capitalis quidem, sed ficulneus) cum suo Poëta deblaterat. Priusquam enim rex fieret, iusto bello Brysgayam, Ergayam, Turgayam, & magnam partem Sabaudiæ, minorisq; Burgundiæ subiugauit. Non patiuntur hæc regionum nomina, ut latinè enunciẽtur. Quandoquidem gaw uulgò rus interpretari potest, sicut aw insula. Vnde dici uulgò audiuimus quatuor rura esse in Sueuia, Allgaw/Walgaw/Ergaw/Suntgaw. Sicut quatuor campi nominantur in Austria, Marchfeld / Tulnerfeld / Steinfeld / Gensfeld prope Krembs. Hæc pro cognitione terrarum nostrarum inserere duximus, ne nostrates patriæ suæ regiones ignorarent. Nunc ad institutum reuertamur. In Alsatia fortissima castra ac oppida Mulẽberg, Greczingen, Durlach, & Sueuiam cis Rhenum, quæ Marchionis de Baden erat, expugnauit, cognatumq; suum Comitem de Kyburg deuicit. Supra Baden oppidum cum castro Morsperg ac Vuintertur subiugauit. Argentinam obsedit, Bernam tributariam fecit, Comites de Tockenburg, Monteforti, Helfenstein, Vuirtenberg: item Barones de Regensberg & Griesperg, ac de Clingen sub iugũ misit, ter-

Imperium ruinosum

Merula, Rhodolphomastix

ras eorum deuastans. Tandemq; eos qui contra eum coniurassent ita frenauit, ut Regem adorarent, agnoscerentq;. Vsus etiam contra suos hostes nonnunquam clementia. Cùm enim cum Abbate S. Galli durum gereret bellum, illiq; accreuissent interim duo ingẽtia bella alia, paucis comitatus & inermis, in monasterium S. Galli sponte (dum abbas cœnaret) uenit, mensęq; assedit: inter cœnandum illi conciliatus, adeò ut ei auxilia contra hostes suos polliceretur. Obsedit Bysuntinam urbem altæ Burgundiæ: nam dux rebellis, Gallorum fretus
252 auxilio, sese regi opposuit. Sed facta irruptione, compulit ducem ut Basileam se conferret cum baronibus ac nobilibus suis, concordiamq; iniret, præstita fi-
253 delitate ac iuramento Vasalli imperij facti. Priusq; autem Rodulphus ex montibus in eorum exercitum irrumperet, cum satrapis inito consilio de finiendo mane conflictu, ex militibus quidam Regi: Etiamsi Rex uicerimus (inquit) un de nobis ueniet commeatus? cui Rodulphus: Inanem geris curam, respondit, ô miles: si uicerimus, eorum uictualibus uescemur: si uincẽt nos, si nobiles sunt, captiuis uictum sine dubio præstabunt. Basileã tèr obsidione cinxit, ac episcopum Henricum cõsanguineum, Comitem de nouo castro castigauit. Traiecit in equis Rhenum more Turcorum, dum antistitem, qui in Brisaco latebat, capere meditaretur. Vnde locum illum incolæ uadum Habspurgensem appellant. Est enim castrum illud Habspurg in exordio montium, ubi montis Iouis & alpium Iuliarum circa Lemanũ lacum altitudo conspicitur, situm. A quo Comites illi nomen suum sortiti sunt. Perdomitis itaq; Sueuorum regulis, quibuscum multa gessit bella, Boëmię regem debellaturus, qui Austriam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, uacante imperio, sibi usurpauit, Margaritta uxore ducta, quam tamen repudiauerat (de qua suprà scripsimus) rex conuentũ Principum generalem Norinbergæ indicit: quò omnes Germanię Principes cõuenerant, præter Ottacarum Boëmiæ regem, qui ad se Henricum Bauarię inferioris ducem (inito speciali fœdere) attraxerat. Conspirauit eñ cum Ottacaro, & in subsidium munitiones superioris Austriæ, Vuelsam, Stiriam, Lynciumq; occupauit, Rom. regi sese opponens. Ambo enim rebelles, neq; ad Norinbergam (ubi primus erat Principum conuentus) neque ad Herbipolim ubi iterum coibant Principes, neq; ad Augustam, ubi tertiò Rodulphus Principes habuit congregatos, regi obtemperaturi uenerant, etiam uocati. Olomucensis antistes Bruno, solus à Boëmiæ rege missus, facti excusationem inanem attulit. Ob id Boëmiæ rex ab uniuersis Principibus contumax iudicatus, & prætereà iure decretum est, omnes Austriæ terras uacantes, ad Imperium esse deuolutas. Missus itaq; Burgrauius Norinbergensis, qui terras iure perditas repeteret, ipse cum immenso exercitu subsequutus, Austriam ingressus est cum Moguntino, Colonienſi, Herbipolensi, Ratisponensi, Patauiensi episcopis: Ludouico Comite Palatino Rheni, innumerisq; nobilibus Rheni, Sueuiæ, Franconiæ & Alsatiæ. Quod intelligens Ottacarus, conuocatis Austriæ ac Stiriæ nobilibus, noua ab illis iuramenta exegit, simulq; filios illorum accepit obsides, quos in Boëmiam ablegauit. Rex occupatis multis oppidis ac castris, Viennam obsedit, uinearumq; excidium interminatus, ciues compulit ut sese dederent: intromissus, Viennensium priuilegia confirmat. Idem Stirij ac Carinthij (obedientiam promittentes) faciunt: quòd exosus esset omnibus Ottacarus. Moguntinus, Salispurgensis & Frisingensis antistites cum Palatino, concordiam inter duos Reges tractaturi, Ottacarum Viennam accersiunt, cum eoq; in hanc formam paciscuntur. Vt relictis terris Austriæ, Stiriæ, ac alijs quas Rodulphus iam occupauerat cis Danubium, Ottacarus cõtentus esset possidere partem illam transdanubianam ad Morauiam uergentem, quæ Marchiæ campus appellatur. Feudũ deinceps de regno Boëmię à rege Rodulpho acciperet. Filios insuper Baronum, quos prius obsides acceperat, liberos emitteret: literis quoque ac iuramento concordiam ratificaret. Consensit Ottacarus in omnia: unũ rogauit sibi condonari,

condonari, ne ſcilicet in publico feudum accipere cogeretur. Erat enim ſuperbiſſimus, & uerebatur poplite flexo illum adorare, qui olim ei ſeruierat ut magiſter curiæ ſuæ. Annuit rex, ut ſub tentorio aut papilione id fieret. Erat autem id tentoriũ mira arte factum adeò ingenioſè, quòd uno tractu in quatuor partes diſſolui poterat. Dum itaq; flexis genibus accipit uexillum à rege, ut fieri ſolet, quidam fune rapto tentorium diſſoluit, ut ab omnibus palàm uideretur regem de more adorare. Id cùm uxori eius Kunegundi, quam uiuenti Margarittæ ſuperduxerat impius (ut ſuprà ſcripſimus) & à qua terras Auſtriæ iniquè poſſederat ea repudiata, innotuiſſet, uenienti marito acerbiſsimis illuſit uerbis, quaſi perpetuam ſibi innuiſſet maculam. Vah (inquit) qui potentiſſimus es Rex, coram ſeruo olim uno ſordido tam ſplendidè ornatus ceruicem ſubmittis, eumq; adoras palàm cunctis uidentibus? Emaſculatus es, neque teſticulos paternos, ut puto, habebis, indignus regia corona. Armis potius erat decernendum, quàm in fœdus tam humile deſcẽdendum. Verbis huiuſmodi ardentiſſimis increpatum Regem compulit, ut pacem abijceret, concordiam frangeret, ac neglecto honore ſuo uiolatisq; literis ſuis, bellum Regi Rodulpho indiceret: contra iuſiurandum oblatum, contraq; nobilium ſententias, qui eum trahere ab hac ſententia fruſtrà conabantur. Collectis itaque copijs, ex Polonia, Pomerania, Saxonia, Sleſia, Miſna, Turingia, Boëmia & Morauia fortiſſimum exercitum in Auſtriam ducit, in Marchiæ campo caſtrametatus haud longè à Ciſterſtorff. Rodulphus qui iam fœdus cum Ladislao Hungariæ rege inierat, auxilia ab eo petit. Qui miſſis quadringẽtis equitibus cùm Boëmorũ explorarent exercitum, ducentos abduxerunt captiuos, cum centum occiſorum capitibus, fœlix futuri prælij auſpiciũ regi offerentes. Conſueuerat aũt rex Rodulphus ſemper ſexta feria, quæ dies eſt Veneris, paſſioni Chriſti dicatus, cum hoſte manus conſerere: nam S. crucem religioſiſſimè uenerabatur. Votum itaque Deo fecit, ſi uictoria potiretur, ſeſe in honorem S. crucis nouum fundaturum atq; extructurum cœnobium. Ordinatis itaq; acies cum Sueuis, Stirijs, Carinthijs, Hungarijs et Cumanis, Ottacarum aggreditur: primumq; caſtris exuit, dein in fugam uertit, poſtremò à Stirio quodam nobili, cui rex fratrẽ prius iniquè decollauerat, inter conſertiſſimas acies eſt miſerabiliter occiſus, ac omnibus rebus ſpoliatus, nudus in Laba oppidũ Auſtriæ delatus, ubi expirauit: anno noſtræ ſalutis milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimonono. Sunt in exercitu Ottacari quatuordecim millia uirorum deſiderati, præter captiuos. Rex uotum ſoluit uictoria potitus, ac in Tulna Auſtriæ oppido cœnobium monialium (quod hodie durat) extrui in honorem S. crucis fecit, donarijsq; ac cenſibus dotauit: anno Chriſti M. cclxxx. Dehinc facta ſtrage, potẽti manu Boëmiã ingreſſus, omnia igne & ferro deuaſtauit, quoad principum interpoſitione res in concordiam uenit, ductu Brunonis Olomucenſis antiſtitis uiri prudẽtiſſimi & integerrimi. Qui Boëmorũ & Morauorum innocentiam allegans, eò rem deduxit, quòd filiam Rodulphi Gutã (quæ Latinè dicitur Bonitas) miræ pulchritudinis Vẽceslaus filius Ottacari duceret uxorem: qui tum in tutela erat Ottonis Marchionis Brandeburgen. auunculi ſui. Viciſſimq; filiam Ottacari Agnetem Rodulphus Sueuiæ dux Rodulphi regis filius duceret uxorem. Tabulis nuptijs pax firmata eſt, & Auſtriæ ducatus, quem Ottacarus xxiiij annis iniuſtè poſſederat, Alberto filio Rodulphi qui patris ſucceſſor in imperio fuerat, ceſſit. Nam poſtea Auguſtę filijs Auſtriam in feudum coram Germaniæ principibus cõtulit. Eo pacto Auſtria cũ ceteris prouincijs ad comites de Habſpurg eſt deuoluta. Relicta uidua Ottacari, Zebiſcum Boëmum nobilẽ duxit maritum, eiq; theſauros multos condonauit. Venceslaus rex Rodulphi cõſilio, matre defuncta, hunc captum ſecuri percuſſit ac omnia caſtra bonaq; ablata recuperauit. Deuictis Boëmis Rodulphus in Heluetios mouet, qui comiti Subaudiæ ſubdebant: quos nullo labore ſubegit. Erat eo tẽ

pore quidam Pseudofridericus, qui multas ad se urbes pellexit, in Vueczesla-
uia copias habens. Erant enim qui Fridericum Imperatorem nullo pacto mor
tuum crederẽt, sed uiuere suspicabãtur: Nussiæ itaq; captum, Rodulphus igne
occidit. Columbarienses qui eum fouerant, quatuor millibus marcarũ argenti
mulctati sunt, alioqui expugnati, omnes fuissent trucidati. Comitẽ Burgũdiæ,
quem semel prius deuicit, iam iterum rebellem subegit, de eoq; triumphauit.
Circa Moretum tamen ab equo deiectus, armatus lacum insiluit, & miro cor-
poris robore euasit. Cùm enim procerus esset, palis innixus adhæsit: ab Hart-
manno de Vualdek eductus, Friburgum defertur, auxilioq; soceri Bernardi de
Hohenberg, collectis militibus ex omni Sueuia, amissa recuperauit, Moretum
ac Paternacum expugnauit & deuicit. Cùm bellicosus itaq; Princeps ac stre-
nuus, clementia & pietate insignis, multa egregia facinora, per uniuersam Ger
maniam fecisset, in quatuordecim cõflictibus semper uictor (unde etiã Victo
riosi cognomen meruerat) Italiam intrare internis implicitus negocijs non
potuit. Quæsitus aũt à Principibus, cur non Romam pro imperiali corona pe
teret: ut erat facetus, talem ijs apologum reddidit: Quondam, inquit, omnes
feræ à rege animantium in altum quendam montem, specubus & antris con-
cauum accersebantur. Venerant cicures, uenerant feræ pleræq; omnes. Salax
uulpes antro quidem proxima, sed priusquam ingrederetur montis profundi
tatem, aliarum animantium reditum præstolabatur. Cùm autem paucissimæ
egrederentur: Neque ego, inquit, ingrediar, fortè in illarum numero, quæ in-
tus manent connumerarer, non harum quæ egrediuntur. Innuere uolens, plu-
res quidem Cæsares Italiam ingredi, sed paucos cum suo & patriæ commodo
fœliciter redire. Mansit ergo in Germania, ab Alpibus ad Balthicum mare, pa
cata omnia cum iusticia reddens. Licet ab Adriano Pontifice uocaretur, ad-
moneretur; uoti sub Gregorio facti, tamen id soluere non potuit. Sed uica-
rium imperij in Ethruria cònstituit Luchinum Maphæum uicecomitem. Ro-
mandiolam que & Rauennatem Exarchatum Pontifici & Ecclesiæ concessit,
quòd modico tributo sub Imperatore liberè degebãt, multasq; auri libras per
Henricum Basiliensem Episcopum in Italiam misit Pisanis. A Bononiensibus
uero, Florentinis, Genuensibus, Lucensibusq; pro libertate (sed in grauem
Roman. imperij iacturam) grandem congessit pecuniam. Italici scriptores
tradunt (sed perperam & falsò) Nicolaum Tertium Pontificem Max. Vicaria
tum Ethruriæ Rudolpho, quòd terram sanctam non ingrederetur, abstulisse.
Qui certè non fuisset passus hanc sibi fieri contumeliam, qui princeps erat suæ
ætate bellicosissimus. Sed id profectò, omnes attestantur, quòd ab omnibus
pecuniam recepit libertate concessa, & imperij fideles pronunciauit. Quam
rem Honorius Quartus Pontifex, uti infamem, sibi tamen & Italiæ non inuti-
lem, non magis probauit quàm prohibuit. Auariciæ itaque notatus studio, à
plerisque reprehenditur, in cæteris laudatissimus: omnium tamẽ facetissimus.
Rarò enim sine scommate, dum non iusticiæ præsideret, aliquid loquebatur
aut tractabat. Adeò ut etiam Albertus Argentinensis Annalium scriptor, qui
per hæc tempora floruit, libellum de eius facetijs condiderit, è quo locos ali-
quot annotare libet. Duo insignes oratores quondam regem in arduo nego-
cio adierunt, citam cupientes expeditionem, alter barba cana & capillo nigro,
alter uerò capillo cano & barba nigra. Quibus rex, dicta sua legatione, respon
dit: non prius uos absoluam, nisi rationem diuersitatis barbæ & capillorum
reddatis. Hi accepta deliberatione, altero die Regem adeuntes: Ego, inquit,
primus, canam habeo barbam, quia omnis mea cura fuit, ut ori satisfacerem &
gulæ, de nulla alia re cogitans. Idcirco caput mansit cum suis capillis nigris, &
mentum uestitum est barba cana. Alter, inquit, ô Rex, capilli mei simul cùm
egressus sum uterum matris meæ creuerũt, sed post uigintiquatuor annos pri
mum erupit barba, quę est capillis multò iunior: cùm hanc ętatem assequetur

barba

barba quam capilli habent, eundem colorem sortietur cum capillis: ideo nigra est barba, cùm canescant capilli. Rex laudans responsa oratorum cum relatione bona remisit honestè expeditos. Itẽ cùm rex corpus haberet procerũ & faciem regiam, naso aquilino, qui iusto maior. In decliui semita, obuium quendam habuit dicaculum, qui regis facetias nouit & suam clementiam. Cùm itaq; prę tereundo, ex angusta semita regi cedere à satellitibus crebrò iussus nollet, rogatus cur non cederet: Regius, inquit, nasus uiam implet, præterire non possum. Subridens Rex, flexo in aliud latus naso manu sua: Vade, inquit, mi fili, nasum torquea[m] meum ne te impediat. Senio confectus hectica febre corripiebatur: ob id solebat Baronum ac nobilium Principumq; uxores, filias & puellulas, sæpè ad conuiuium uocare, & maritis etiam præsentibus eas exosculari, dicens: se non posse præsentius inuenire remedium, quo corpus suum uegetius redderet, quàm animas uirginum dulces, & suaueolentes spiritus ex ore puellarum haurire: quo sæpius usque adeò principes, qui eum unicè dilexerant, in risum commouit, ut uxores suas illi adducerent, ut spiritus inde exugeret. Quas citra omnem inhonestatem alias honorificè tractauit. In castris nonnunquam ut milites ipsum æmularentur antequã rex fieret, uestes consuebat, utq; frugalitati studerẽt adhortabatur, ne omnia prodigerent. Non esse indignum causatus, artificis assumere prouinciã si artifex deesset. Cùm autem sentiret uires corporis sui imminui, Principes imperij Francofurt conuocat, ut filium suum Albertum Regem designarent. Illis autem recusantibus, Argentinam concessit. Quibus antiquisq; familiaribus qui olim sub eo militauerant, quasi numquã reuersurus ualedixit. Erfordiamq; deinde uenit, hic letaliter egrotare cœpit. Festinabundus itaq; cum suo confessore, quem semper circumduxit religiosus princeps, ad Spiram iter maturauit tanquam ad sepulchrum, iocatus sibi esse properandum, ut reges illic conueniret. Sed antequam urbem attingeret, in Germersheym diem suum obijt xviij kalen. Augusti. Anno ætatis suę septuagesimotertio. Anno uerò Christi millesimo ducentesimo nonagesimoprimo. Imperij autem decimooctauo. Spiræ honestissimè sepultus regio funere, imperialibus conditorijs. Fuit autem Rodulphus filius Alberti Secundi eius nominis, comitis Habspurgensis, Landgrauij Alsatiæ, & præfecti Argentinensis, ex Heiduuiga Comitissa de Kyburg, filia Hermanni comitis senioris. Natus anno Virginei partus *M. CC. XVIII.* quinto Kalend. Maij, Othone Quarto uita functo. Quo die Bertholdus Dux Zeringensis ultimus è uiuis excessit. Fridericus autem Secundus imperator Rodulphum lustralibus undis extulit expiatum, anno regni sui sexto. A quo post puericiam enutritus spem bonam moribus ingenuis omnibus dedit, indolis futuræ specimẽ egregium. Vir factus, uirtutes omnis generis eruperunt, specie decora quę regem deceat, forma quadrata, capite haud magno, crinibus raris, naso aquilino, omnibus huius familiæ peculiari indice, cibi potusq; temperantia miranda. Vnde prudentia, solertia non triuialis secuta: cultum diuinum mirum habuit. Obijt circa annum Christi M. ccxci. dies certo sciri nequit. Aliqui nominant 15. Julij. Alij ultim. Septembr.

NB.

Germersheimij obijt.

Habuit autem duas uxores, Annam scilicet Comitissam de Hohenberg in Sueuia. Ex qua septem suscepit filios totidemq; filias. Rodulphũ, qui puer duodecimo anno moriebatur. Hartmannum Secundum, qui post patris interitum cœnobium monialiũ Tulnę perfecit, illic sepultus. Fridericum etiam illic sepultum. Rodulphum II, quem pater ducem Sueuię creabat, Agnetemq; Ottacari filiam ei collocabat uxorem. Ex quibus natus est Ioannes, qui patruum suum Albertum Roman. Regem occidit, ut inferius scribemus. Quintus Rodulphi filius Albertus Primus dux Austriæ Rom. Rex. Sextus Hartmannus II, cui filia regis Angliæ desponsata, quam non cognouit. Quoniam decimooctauo anno ętatis in Rheno prope oppidum Rhinauu submersus est, & Basileę cum matre Anna sepultus. Septimus erat Carolus in puericia mortuus, Basileæ sepul-

ſepultus. Habuit & ſeptem filias ex eadem uxore, Eufemiam primogenitam monialem Tulnæ. II, Gutã Venceslao Boëmorum regi deſponſatã. III, Mechtildim Ludouico Palatino Rheni copulatã, genitricem Rhodulphi Palatini et Ludouici IIII imperatoris. Qui tamen ante hãc aliam habuit prius uxorẽ, Mariam ducis Brabantiæ filiam. Nam ſenior hic Ludouicus tres fertur habuiſſe uxores, ut in Ludouico IIII latius ſcribemus. Quartam Agnetem Alberto duci Saxoniæ deſponſatam. V Catharinam Hermanno Marchioni Brandeburgenſi commendatam, cùm prius ducem Vratislauiæ habuiſſet ſponſum, qui ante ætatem obijt. VI Annam Ottoni Bauariæ duci coniunctam. VII Clementiam Carolo Martello Siciliæ & Apuliæ regi, Neapolitano locatam. Hanc ſobolem, unde plures maximi principes & reges prodiêre, Rodolphus ex prima habuit uxore Anna. Secunda uerò uxor Agnes fuit iuuencula filia Ducis Burgundiæ, neptis regis Franciæ. Quam in ſenectute recepit, & nullam ex ea prolem progenuit. Ideo poſt mortem regis in Burgundiam rediit. Hanc cùm eſſet uenuſtiſſima, Fridericus comes de Leiningen, antiſtes Spirenſis è carpento tollens, cùm uiolenter deoſcularetur, Regi conqueſta, bilem illi mouit mediocrem: quandoquidem & ipſe ſæpè Principum uxores oſculabatur. Sed ut reginæ ſatisfaceret, nobilem quendam præſuli hæc referenda præmiſit, ut aliud ſibi pacificale quæreret deoſculandum, id ſoli ſibi emptum. Epiſcopus Regis iram tenens, patriam reliquit, & uſque ad mortem Regis in exilio delituit. Hæc ex Annalibus Auſtriæ diuerſis, atque ex magiſtro Alberto Argentinenſe congeſſimus.

Sed uide ò lector, quemadmodum ex hoc Rodulpho comite Habſpurgenſi Auſtriæ domus nobiliſſima, ab anno Virginei partus, milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimotertio, quo electus Roman. Rex fuit, in præſentem milleſimum quingenteſimum uiceſimum, quo Carolus Quintus Romanorum rex, menſe Octobri inunctus, coronatus & in ſolium Magni Caroli poſitus, per nouẽ generationes creuerit, aucta ſit & propagata. Vt interim ex ea, uelut equo Troiano, innumeri prodierint Principes ac glorioſiſſimi Duces. Cæſares autem ſeptem, de quibus omnibus, Iohannes Stabius diui Maximiliani hiſtoricus & Eccleſiæ Viennenſis Decanus nobiliſſimam & pulcherrimam propagationis & genealogiæ arborem depinxit, quæ impreſſa circumfertur, quanquam & nos quondam ſcripſerimus, ab eo præuenti. Sed iam tetraſtichon ſubijciemus:

Auſtriacam ſobolem fundauit ritè Rodulphus,
Germine fœlici & ſemine prolifico.
Biſq; nouem imperij rexit fœliciter annos,
Et quater ac decies prælia victor obit.

ADOLPHVS CAESAR

EXTO menſe poſt Rodulphi obitum, Adolphus comes de Naſſauu Francofordiæ rex Roman. unanimi principum conſenſu, ſed miro aſtu eligitur: adiuuante eius cõſanguineo Geraco Moguntino archiepiſcopo, quem Colonienſis rogabat, lut eligeretur: putabat enim ſic reſarcire iacturã, quam Adolphus nomine ſuo perpeſſus erat. Paulo antè Albertus comes de Hohenloch cum Venceslao Boëmorũ rege fuerat precatus, ut Albertũ Auſtriæ ducem, cuius ſororem rex habuit coniugem, & qui cæteris uidebat cunctis præferendus, utpote omnium habilior, regem Romanum crearet. Quod cùm recuſaret, indignabundus comes: Etiam contra uoluntatem, inquit, tuam rex erit Albertus. Noluit idcirco præſens electioni intereſſe rex, ſed oratores miſit cum mandato, ut excepto Auſtriæ duce, quem uellent eligerent. Contendebant

tendebant tum pro dandis suffragijs duo Marchiones Brandeburgenses, Ioannes cognomine Saguta, & Otto Longus antistites, ut hos etiam deciperent (nam regis Boëmiæ certum iam habebant suffragium) Ottoni in primis blandiuntur, ad se ius suffragandi pertinere dictitantes, non ad patruum. Quibus flexus blandimentis, suffragium suum Gerlaco antistiti Moguntino committit: qui iam duo certa habuit uota. Cùm uerò interrogasset Saxonum dux Gerlacum, quem nam ipse eligeret: Maior, inquit, pars in ducem de Braunsuueig inclinat: sciebat enim hũc sibi infestum. Iratus Saxonum dux: Meum, ait, suffragium tibi Moguntine liberè offero, quem spero ducem Austriæ electurum. Verùm si is non placebit, quicunq; idoneus uidebitur eligatur, præter Braunsuuicensem. Sic tria assequutus erat uota Moguntinus. Pari arte Ludouicum Rheni Palatinum circumuenit, quem regi Boëmorum Venceslao contrarium sciebat. Is cùm Austriæ ducem eligeret, Boëmiæ regem mentitur à cæteris electum. Quo dolo impetrat à Palatino antistes, ut ei munus eligendi concrederet: modò Boëmorum rex non assequatur electionem. Superat Treuerensis archiepiscopus. Qui cùm Austriæ ducem plurimùm amaret, eumq; libenter regem designasset, rogatus à Moguntino qui ei ducem Geldriæ capitalem suum hostem proponebat eligendum: Non eligatur, inquit, Geldrensis dux, sed quicunque alius tibi acceptus, modò hic patiatur repulsam. Sic miro astu omnium Principum uota assequutus, consanguineum suum comitem de Nassauu Adolphum, Regem Romanum electum denũciat ac proclamat. Stupefacti Principes, quia pauper erat, amicorum tamen auxilio adiutus, suscipit imperium gubernandum. Aquisgrani quoque coronatur à Seufrido Colonense archiepiscopo cum uxore Imagina, miro totius prouinciæ gaudio. Vir alioqui militari disciplina satis egregiè exercitatus & strenuus. Pleraque enim fortitudinis suæ indicia iamdudum exhibuit. Priusquam enim eligeretur in Regem, quinque excellentissimos in apparatu signorum ducis Brabantiæ satrapas prostrauit. Sed captus ipse, Duci offertur. Et rogatus quis esset: Comes sum, inquit, Nassouiæ, rerum dominus non magnarum. Et rursus ad Ducem: Heus tu quis es? Sum, inquit, Dux Brabantiæ, quem bello persequutus es assiduò, ac cui quinque Duces strenuissimos occidisti. At Adolphus: Miror, inquit, quomodo ensem meum euaseris, quem in te acui, quemque præ omnibus occidere animus gestiebat. Dux Brabantiæ audiens liberam hominis uocem, è captiuitate liberum dimisit: muneribusq; honoratum, in familiaritatem suam accepit. Promisit etiam seruire tanquam stipendiarius miles. Eduardo regi Angliæ, dum contra Philippum Franciæ Regem in Vasconia bellum gereret, quod contra regiam erat dignitatem (iam enim erat inunctus & coronatus Rex) mercede conductus, opitulabatur. Ob id Albertus dux Austriæ dicere solebat: Si Romanorum Rex stipendiarius est Anglorum, cum nullo dedecore ego stipendiarius ero Regis Francorum. Cæterum promissa Regi Anglorum Adolphus non præstitit. Accepit enim centum millia marcarum argenti à Rege Angliæ, ut inter Duces diuideret exercitus, & copias adduceret: quæ in usum suum conuertit Adolphus, ac Marchionatum Missnæ hac pecunia comparauit à Marchione Missnensi, nepote olim Friderici Imperatoris Secundi ex filia, quem uendidit in odium proprii filii. Idcirco neque Duces neq; milites adducere potuit, fidemq; promissam fefellit. Quod sanè in magnam imperij indignitatem cessit. Cùm autem Albertus Dux Austrię feudum suarum terrarum accepisset ab Adolpho, petijt filiam suam Adolphus in uxorem filio suo dari, quod recusauit. Quandoquidem ab eo prius erat in suffragijs impeditus, ut scripsimus. Idcirco illi indignatus, cœpit eum persequi odio, exercitumq; in Columbarienses, qui in partibus Alberti stabãt, mouet. Oppidoq; expugnato, urbisq; prętore Vualthero capto, Anshelmum de Rapolsteyn, Baronem munitionibus ac castris suis exuit, traditis Henrico fratri

fratri eius: nam Anshelmus uix mortem euasit. Dehinc Alsatiæ urbes auxilio Colonienſis præſulis ſibi rebelles compeſcuit. Nitebatur enim Albertum Ducatu eiſcere: multosq; ideo uicarios Alſatiæ conſtituit, comites ſcilicet Phyretarum ultra Rhenum, Hermannumq; de Gerolczek, qui undiq; Alſatiã deuaſtabant, ut uires Alberti debilitaret. Sed fruſtrà: nam Albertus forti animo reſtitit. Et iam prouinciales paulatim odium in Adolphum conceperant, ob quod eſt imperio paulo pòſt deturbatus. Miſit autem in Tuſciam Ioannẽ de Gabilone imperij uicarium, exemplo Rodulphi, quem Bonifacius Octauus benignè ſuſcepit. Cùm uerò audiret Adolphus terras Thuringię & Miſnę ſibi rebelles, comparatis copijs eaſdem intrauit. Hoſtiliterq; debacchatus, biennio penè illic manens, eiectis Friderici II Imperatoris nepotibus, Fribergam oppidum Miſnæ uicepit. Sed caſtrum eiuſdem oppidi, ſuffoſſis clanculum muris ac ſubinde ruituris, ſubitò impetu expugnauit: captis xl nobilioribus, quos ſecuri percuti iuſſit: tantoq; terrore incolas affecit, ut Marchionem Miſnæ (quaſi ſola ciuitas cum arce reſtaret) in deditionem compelleret, pacemq; poſtulare cogeret. Ferebatur enim Marchio Epiſcopum & ſacerdotes iniuria multa affeciſſe, eisq; cõtra ius fasq; cenſus abalienaſſe ac diripuiſſe. Cùm aũt à Theteman no Marchione Thuringiæ principatum duobus millibus marcarum argenti emiſſet, & ob id captis oppidis ac caſtris, quæcũq; bello acquiſiuerat, abduxiſſet, tandem perditis laboribus & impenſis, retroceſſit. Nam filius Marchionis Fridericus, eiecto principe, tandem omnia recuperauit. Adolphus princeps inquietus, à rege Francię regnum Arelatenſe cũ alijs prouincijs repetiuit, quas imperij eſſe aiebat. Petijt & ſpineam coronam Domini, quam rex Franciæ habebat. Multos itaque nobiles commouit contra regem, in primisq; comitem Flandriæ & de Bare, cum quibuſdam alijs, qui regi Franciæ prius adhæſerant. Quos tamen maximo coacto exercitu facilè ſuperauit, comitemq; Flandrię captiuum abduxit, totamq; Flandriam ſub ditionem ſuam mancipauit. Sed inſolentes nimis Franci, iram Flandrorum irritantes, mox occiduntur. Quo circa indignatus rex Franciæ, omnibus uiribus ſuis, totaq; regni ſui uirtute adunata, Flandriam petit. Inuenio apud authores, qui ex fide tradunt, in hoc exercitu triginta milia Iudæorũ extitiſſe, quos rex primùm exponere cogitabat. Sed enormis exercitus, uictoriã Flandrenſibus comparauit. Nam ex Frãcię primatibus ſex milia uirûm ſunt deſiderati. Denuò rex Franciæ nouis copijs cùm Flandriam peteret, ob odium regis Angliæ, cuius filiam comes uxorem habuit, obſidens Gandauum, aliasq; potentes urbes oppugnans, Adolphus rex illi ſuppetias ferre molitus, exercitum cogit. Sed impeditus, nullum militem afferre potuit. Principes enim Germaniæ eum ceu indignum à culmine imperialis dignitatis deijcere iam laborabant. Coniurabant & in eum Chunradus Argentinenſis præſul, domini de Lichtenſtein, de Oxenſtein, Landgrauij de Freiburg, de Prugk cũ alijs multis principibus. Tota enim Germania bello æſtuabat. Præterea Gerlacus Moguntinus archipręſul eius conſanguineus, cuius ſolius opera Romanorum rex prius erat creatus (ut ſcripſimus) inutilem imperio palàm aſſerebat. Principes enim imperij neglexit, indignos extulit, publicè adulteria patrauit: uirgines, moniales, uiduas ui conſtrupauit, fidem & literis & ſigillo roboratam uiolauit, & id genus multa ſcelera admiſit. Ob id Pragæ, dum Moguntinus regem coronaret, Alberto duce Auſtriæ, duobus Marchionibus Brandeburgenſibus, duce Saxoniæ præſentibus, imperium ei abrogare decernunt, multa de Adolphi ineptijs colloquuti. Egram oppidum locum conſtituentes, quo & ipſi & cæteri Principes conueniant. Adolphus certior factus, & Moguntinum impedit, & cæteris uiam intercipit. Conueniunt nihilominus in oppido Chadaiò, Albertum Auſtriæ ducem dignißimum dijudicantes. Quem multis precibus ſollicitãt, ut imperium aſſumat, quiſq; opem ſuam pollicitus. At Albertus noluit, niſi legittimè imperium aſſumere. Conue

nerunt

254

nerunt itaque Principes in Moguntia, ibiq; abrogato Adolpho imperio, Albertum elegerunt, fidelitatisq; iuramenta præstiterunt, multis auxilijs promissis, ut Adolphum sterneret. Albertus igitur collecto exercitu Australiũ, Hungarorum, Bohemorum, per Bauariam Moguntiam peruenit. Ac uiribus Moguntini, Argentinensis, Constantiensisq; Episcoporum, ac quorundam nobilium robustior factus, circum Friburgum ab Argentinensibus undecim millia militum, ab Episcopo mille trecentos accepit, rectaq; exercitum in Adolphum mouet. Qui auxilio fretus Othonis Bauariæ Ducis, Rodulphi Comitis Palatini, & quarundam Imperialium ciuitatum, Franckofordiæ, Spiræ, Vuormaciæ & aliarum, Alberto imprudenter & sine ordine occurrit. Vbi in agro Spirensi, qui uulgò Hasenphuel cognominatur, utraque acies stetit, crudele fit prælium. Est sex horis acriter & continuè pugnatum, utrinque multis occisis, multis ab equis deturbatis, cadaueribus aceruatim in aggeris modum erectis. Cum' que diu ancipiti Marte pugnatum esset, Adolphus qui cum suo exercitu aduersos Solis habuit radios, uisum hebetantes, grauissimè concussus, equo est deiectus. Sed quum restitueretur equo, casu Albertus superuenit: à quo circa oculum ense traiectus, in collo quoq; letale suscepit uulnus. Minimè sui compos, galeam capitis sibi deponere iubet: incautus hostibus expositus interficitur, quia sine ordine in aciem descenderat. Multi nobiles capiuntur inter quos Adolphi regis filius cum sexaginta Comitibus & Baronibus erat. Bauarię Duces Heidelbergam sese recipiunt. Otho enim tribus uulneribus sauciatus, uix mortem euasit: reliqui fuga sibi consuluêre. Multi calore & aëris suffocatione periêre. Inter quos Otho de Ochsenstein capitaneus Ducis, & Dominus de Eysenburg capitaneus Regis præcipui cogniti sunt. Rex honorificè sepultus apud monasterium, cui nomen Rosarum uallis. Sed post concordiam Principum exhumatus, Spiram est delatus. Vbi hodie amborum mortuorum corpora, Adolphi & Alberti, qui maximè inter se, dum uiuerent, dissidebant, uix palmo iam dissident. Imperauit autem annis octo.

Habuit uxorem nobilissimam Imaginam, nobilissimi uiri de Limpurg filiam. Ex qua tres filios genuit, Adolphum primogenitum, cui Regis Bohemiæ filiam desponsauit: sed ante nuptias moriuntur. Aliorum filiorum nomina hactenus non inueni. Sed alteri filiam Henrici Burgrauij de Norinberg, alteri filiam Rodulphi Palatini coniuges datas reperio in Annalibus. Filiam etiam genuit Mechtildim, quam Rodulpho Rheni Palatino copulauit. Qui tres ex ea filios genuit, Adolphum, Rudolphum & Rupertum. Sunt qui scribũt omnes coniuratores regis mala morte periisse, quasi quodam fato. Comes enim Albertus de Hagerloch occisus. Otto de Ochsenstein suffocatus. Episcopus Moguntinus subitanea morte in sella apoplexi tactus. Episcopus Argentinus Alauio ministro suo ante Friburgum ense traiectus. Comes de Leiningen frenetide correptus, Albertus à duce Iohanne ense transfossus, ut mox patebit. Ex diuersis enim Annalibus & magistro Alberto Argentinensi hęc excerpsimus. Et nunc de more nostro tetrastichon subijcimus:

Astu cognati in regnum surrepsit Adolphus,
Austriacis nixus insidijs ducibus.
Sed dum bella parat, uitijs dum deprauat æuum,
Octo annis regnans, concidit ense miser.

ALBERTVS CAESAR

ALBERTVS filius Rodulphi Cæsaris, Ducis Austriæ, & Annæ Comitissę in Hohenberg, post occisum Adolphum Cęsarem, iterum ab Electoribus imperij Franckfurt eligitur in Regem Romanorum. Priorem enim electionem illegitimam reputabat, ob Treuerensis Præsulis & Palatini absentiam, qui comitijs imperialibus non interfuerant, & quòd Adolphus adhuc uixerat. Ne itaq; ut arreptum imperium quisque cauillaretur, priorem de se factam electionẽ Principibus resignauit, & denuò electus Aquisgrani à Vuickuuoldo Colonięsi archiepiscopo, festo diui Iacobi Apostoli, anno Christi millesimo ducẽtesimo nonagesimooctauo coronatus, & in soliũ Magni Caroli locatus. Vbi tanta hominum fuit multitudo ac pressura, ut Saxonię Dux opprimeretur, relinquens sororem Alberti uiduam. Paulo pòst in mẽse Nouembri, habitus Principum conuentus Norinbergę. Vbi astantibus Treuerensi, Moguntino, Ratisbonẽsi, Patauiensi, Frisingẽsi episcopis ac rege Bohemiæ, duce Bauarię, Palatino Rheni, duce Carinthię, à Colonięnsi archipręsule Elizabeth eius uxor est coronata: ex Austria per Sueuiam à Salisburgensi Episcopo aliisq; Principibus ac baronibus illuc deducta. Quę mirum in modum laborauit
257 Bauarię Ducem Othonem, qui Comitem de Hagerloch auunculum Alberti Ducis Austriæ occiderat, reconciliari suo marito Alberto regi. Fertur ingens multitudo hominum in hoc conuentu fuisse, adeò ut sex milia militum externorum dicantur numerati. Quanquam reges Danorum, Norուegiæ & Suecię, Marchio Brandeburgensis cum alijs Septentrionis Principibus, per idem fermè tempus in Rostocensi oppido conuenissent, suas res tractaturi. Insignia deinc Imperij, lanceam Domini cum corona & ense Caroli, magno studio conquisiuit, ac in suam potestatem redegit. Ducatum autem Austriæ filio suo Rodulpho administrandum commisit. Cui pòst paulo, cùm conuenisset Albertus rex Romanorum cum rege Franciæ Philippo, eius sororem Blancam uxorem dedit: quod Moguntinensi & Colonięnsi Episcopis displicuit: qui eas ob nuptias regi Alberto dehinc inuisi ac rebelles fuerant. Quos tamen breui obedientes reddidit, uastatis eorum terris, coactisq; ut grauissimas theloneorũ exactiones amouerent. Elizabeth autem post conuentũ Principum cum filio Rodulpho, eiusq; uxore Blanca in Austriam concessit: licet iter Rodulphus Palatinus impedire conaretur. Interim Albertus Rex cum Conrado Argentinensi
258 Episcopo, Theobaldum Phyretarum Comitem aggressus, castra ac munitiones ipsius diripuit, deuastauitq;. Cui ob potentiã cùm resistere nequiret, ingeniosè, duas habens filias, Sophiam Vdalrico Comiti de Vuirtenberg, alteram baroni de Ochsenstein in uxores contradidit. Per quos nullo labore fauorem regis assequutus est. Anno regni secundo, cùm Albertus à Bonifacio Octauo electionis suæ approbationem per Oratores peteret, quę tamen Imperatoriæ maiestati nullam iuris necessitatem imponit, indignabundus recusat, electionemq; uerbis iniuriarũ plenis, & nullam & friuolam asserit, omnia improbans: Albertumq; homicidam appellitãs, ense accinctus & coronatus, in publicum prodijt, inquiens: Ego sum Cæsar & Pontifex. Voluit puto imitari ueteres Augustos Romanos, qui etiam summi Põtifices fuerant: sed nil mirũ, cùm omnia sibi arrogent. Orta est aũt & mox inter ipsum Pontificem & Philippum Franciæ regem grauissima discordia, qui nolebat ipsum dominum suum agnoscere, legatis omnibus eius contemptis, futurum concilium appellans. Ob id mutato clypeo (ut dicitur prouerbio) Imperatorem Albertum approbauit, & eundem de regno Franciæ per literas inuestiuit, rege Franciæ excommunicato in publico consistorio, maxima hominum frequentia, insignem habens orationẽ (quę extat) sic exorsus: Refulsit sol qui erat sub nubilo &c. Exposuit deinde id Gene-

Anne Agnetem? de qua pag. 442.

id Geneſeos primo: Creauit Deus luminaria magna, de Imperatore intelligendum, qui bonis ut Sol, malis ut Luna præeſt, tanquam monarcha totius mundi. Multa in Gallicanam ſuperbiam cum criminatione perorans, multas laudes in Imperatorem congerens, qui ex nobiliſſimo ſanguine Rodulphi deſcendiſſet. Suſcipiens uerba Pontificis Cancellarius regis, qui inter cæteros oratores uerba fecit: In omni re (inquit) cauſa effectum antecedit, quem finis concomitatur. Sic Deum cœlum ſequitur, quod inferiora gubernat. Et tu beatiſſime pater cauſa mouens es, Imperator exequens, finis eſt pax uniuerſi. Leua igitur manum tuam, & aquila eleuabitur & exequetur motus tuos. Placuerunt hæ aſſentationes mirum in modum Pontifici, ac mox ſciſcitatur, ſi cum rege Franciæ Cęſar confœderationem habeat. Quam tum nullam eſſe aſſeruit: quare abſoluit eum à quibuſcunque præſtitis iuramentis ex ſua plenaria (ſicut ipſe inquit) poteſtate, à nemine ſibi conceſſa. Sed Cæſar iam cum Rege affinitatem contraxerat, priuſquam Oratores redirent. Alijs' que intentus negocijs, inteſtinum bellum inter Vuernherum Patauienſem antiſtitem & ciues ſuos, quod grauiſſimum futurum erat, ſedauit & concordiam fecit, priuſquam contra Bauariæ Ducem Othonem proficiſceretur. Qui poſt defunctam uxorem ſuam, ſororem Alberti, Styriam populaturus cum Salisburgenſis Epiſcopi auxilio exercitum ductabat. Quidam enim Barones Duci Alberto rebellabant. Sed fruſtrà, eiectus enim eſt. Sed dum à quibuſdam primatibus Hungariæ in Regem poſtularetur, captus, & ad Bulgarorum, Rutenorum' que loca incognita ductus à Teutonicis, in Pruſſia cognitus tandem, in patriam eſt Otho ſaluus reductus: ſed id aliquantulum pòſt. Quum enim eo anno Andreas Hungariæ 1305
Rex mortem obijſſet, Mareſcalcus Auſtriæ caſtrum in monte ſancti Martini cepit, ac Budam profectus, Reginam relictam uiduam Alberti filiam, Viennam reduxit. Tum duo ſunt reges Hungariæ deſignati, Carolus hæres Siciliæ à Pontifice Bonifacio miſſus, & Venceslaus Septimus Regis Bohemiæ filius à primoribus regni electus: ambo ex duabus ſororibus nati. Sed dum Carolus ab Vngaris ſpem regni adipiſcendi ſuſcipit, Venceslaus Sextus Bohemiæ rex Senior, inſignia regalia ab Vungaris pro filio adquirit. Sed ob aëris intemperiem egredi coactus, negocio infecto abit, iubente Alberto Cæſare, & filio Rodulpho Auſtriæ Duce, Morauiam rapinis & prædis euaſtante. Dum autem Carolus Znoymæ oppido Morauiæ cum quibuſdam Hungaris & Cumanis finitima quæque loca popularetur, Albertus id audiens magno exercitu Bohemiam ingreditur, ante Cuthnam caſtrametatus, putans ſibi regem occurſurum. Sed ſæuitia hyemis appropinquante, diſceſſit in Auſtriam. At uere nouo copias congregans, ut Bohemiam ingrederetur, Sueuiam petit. Dum exercitus inſtruitur, Venceslaus Senior moritur. Venceslaus Iunior filius regalia regni Hungariæ habens, Bohemiæ paterno regno contentus, Othoni Bauariæ Duci ea reſignat, ac cum Alberto Rege Romanorum, auunculo ſuo concordiam iniit: reddita ei terra Miſnenſi, quam ei pater denegauerat, & Marchionibus qui illi ſuppetias ferebant, conceſſerat. Otho clàm Hungariam ingreſſus, ſe pro Rege gerebat, quibuſdam ipſum iuuantibus. Et quòd à Duce Auſtriæ impediretur, cædibus & ſpolijs Auſtriam dehoneſtabat. Paulo pòſt captus, ſed liberatus, ut ſuprà ſcripſimus, titulotenus Regem agebat. Interim Venceslaus Iunior Septimus eius nominis, in Olomucio Morauię oppido orta ſeditione, occiditur, & Rodulphus Dux Auſtriæ à Baronibus Rex eligitur. 259
Qui accepta regina Elizabeth relicta Vuenceslai Sexti uidua in uxorem (nam Blanca regina Franciæ iam obierat mortem) Ducatum Auſtriæ fratri ſuo Friderico conceſſit, approbante hæc omnia Alberto rege. Sed uix Rodulphus ueſtigia in Bohemiæ regno fixit, primo anno ſubitò moritur, occiſus fraudulenter in lecto nocte, ut creditur. At Henricus Carinthiæ Dux auunculus eius, quòd gener eſſet Venceslai Sexti, regnum occupat, Alberto rege ipſum impu

 gnante,

gnante. Conuenerat enim Albertus cum Baronibus Boëmiæ, quòd singulos filios suos, uno decedente sine hęrede, semper in regem assumerent alium. Sed quum tota æstate magno exercitu in Bohemia nihil effecisset, in Austriam, dehinc in Sueuiam reuersus, nouas copias cogit, ut Bohemiam infestet. Sed morte præuentus, expeditionem hanc exequi non potuit, ut mox scribemus. Nam antea, quòd penè excidit, contra Ducem Brabantiæ pugnans, auxilia à Comite Iuliacensi, & de Marchia in prouincia Cleuensi ac ciuibus Colonienſibus accepit. Quo tempore rex Francorum contra Flandrenses in Tornaco bellum gerens, amisit florem suæ militiæ astu Flandrensium, qui cuniculis & subterraneis fossis excauatis, insidias locarunt, ac milites incautos obruerunt. Fertur Regina Franciæ huius crudelissimi belli fuisse author. In quo tot Duces, tot Comites, tot Barones occubuerunt, quod memoria hominum tunc non tenebat. Siquidem per quinquennium hoc bellum durans, trecenta & amplius millia nobilissimorum & fortissimorum de regno Franciæ abstulerat. Gessit autem & Albertus ante id tempus graue contra Chunradum Salisburgensem antistitem bellum, quòd Othoni Bauariæ Duci Styriam ingressuro, opem ferebat, & quòd Ducis Carinthiæ filium captiuum abduxerat: ob cuius tamen liberationem pax per Henricum Ratisbonensem præsulem & Ludouicum Bauariæ Ducem facta. Quæ haud diu durauit: quoniam Albertus Rastat oppidum obsedit. Sed ob uictus penuriam obsidionem soluens, quoniam Otho magnum adduxerat exercitum, incendio undiq; Salisburgenses terras deuastat. Antistes uicissim Alberto, salis fabricam haud longè ab oppido Gmunden, Halis est loco uocabulum, à sale ut plerisque alijs, ubi sal coquitur, destrui curauit. Nam grauem iacturam salis sui patiebãtur propter copiam salis quam dux Austriæ habuit. Fertur autem quòd Elizabeth regina mineram illius salis & fabricam construi fecit. Idcirco cùm uinci Albertus nequiret, oblatum est illi uenenum. Quod ut eijcerent medici omnem nauantes operam, Ducem inuerterunt, machina ad hoc ingeniosè fabrefacta, ut continuò uomeret, non tamen suffocaretur. Excluſum est itaque uenenum per os, per nares, per oculos: uisq; eius tanta fuit, ut alterum sibi oculum corrumperet. Vnde sæpe Monoculus rex dictus est, Princeps fortissimus & bellicosissimus, qui duodecies collata acie dimicauit, semper uictor, à scriptoribus ob id Albertus Triumphator cognominatus. Postremò cùm Albertus ingentem coëgisset exercitum, ex tribus armatorum millibus equitum, & quinquaginta millium peditum, Boëmiam ingressurus contra Ducem Carinthiæ, qui se regem Bohemię gerebat, miseranda morte est à Duce Iohanne (quem regis frater Rodulphus ex Ottacari filia genuerat) ac suis complicibus crudeliter in hunc modum occisus est. Ioannes Dux Austrię, dum esset iuuenis & prodigus, Albertus eius bona tutoribus commisit, iuuenem apud se honesta conditione tenuit. Qui quum prauo seductus iniquorum consilio, quasi Dux esset sine terra, crebrò patrimonium suum maternum peteret: quod illi negabatur, cum tribus alijs coniurationem inijt, qui curam custodiendi corporis regij habebant, quibus semper rex uitam suam concredidit: hi erant Rudolphus de Vuart, Vualtherus de Escenbach, & Vlricus de Palm. Hi quatuor semper cum duce Iohanne latus regis stipabant, tanquam omnium charissimi & fidelissimi. Octauo autem kalend. Maij, anno Christi millesimo, trecentesimo octauo, cùm rex filios suos cum duce Iohanne ac nonnullis baronibus in mensa habuisset, hilaris & lætus omnes roseis sertis redimiuit. Quatuor illi coniuratores cibum capere non poterant, necem meditantes regis: erat enim illo die traiecturus Rhenũ (ut sperabat) petiturus Reinfeldum. Mensa itaq; remota, equum petiuit, ut nauim conscenderet. Ablegatis omnibus alijs ministris, hos solum quatuor detinuit: cõscenso rex equo, Rudolphus de Vuart: Quãdiu (inquit) istud cadauer equitare permittemus? frenũq; equi apprehendens, cùm inter eundum de more clementissimus rex loqueret,

Dux

Dux Iohannes pugione collum regis primus ferit, Vlricus faciem & caput per medium secat, cæteri nihil tale suspicantem regem, ensibus transfodiunt, inter Rusam Arulamq; Heluetiorum flumina, haud longè à Rheno. Vbi postea monasterium sanctimonialium ordinis Minorum S. Clarę cõstruitur. Nomen est loco regius campus impositus. Occisores fuga in Friburgũ dilapsi, sed dolo elusi, castrũ relinquunt. Vlricus de Palma Basileę in domo Conuersarum latitans, obijt. Castro eius obsesso per Leopoldum Ducem Austriæ, qui cum fratribus omne patrimonium diuisit, pręter Morauiam quam imperio subiecit: ex eo oppugnato, quinquaginta sunt decollati. Munitionibus uerò Vualtheri destructis, ipse pastorem agens, post annos triginta quinq; sese manifestat moriturus. Rodulphus de Vuart cum famulo post longam occultationem Romã pro assequenda uenia petens, à Theobaldo Comite de Blomont capitur, & Leopoldo traditur. A quo famulus rota cruciatur; Rodulphus post multas inanes excusationes, caudæ equi alligatur: & ad supplicium ductus, fractis rota membris, crudelissimè necatur. Ioannes dux, nepos regis, profugus per syluas & ferarum latibula, tandem in Italiam uenit. Postremò ad Henricũ Imperatorem, successorem Alberti, in Tuscia Pisis per papam missus, in habitu fratrum heremitarum perpetuis carceribus est condemnatus. Sic omnes illi parricidæ diris discerpti supplicijs, aspiciente regina (quæ unicè maritum dilexerat, & sanguinem parricidarum pedibus calcauerat in uindictam) debita sua præmia tulerũt. Sic mortuus est pientissimus Princeps Albertus, cùm annis decẽ regnasset, prudentia, sagacitate & clementia nulli secundus. Munificus in benemeritos, scelerũ uindex acerrimus. Inter Germanię Principes ueluti fulgentissimũ sidus elucescẽs. Tria potissimùm genera deamabat ac uenerabatur. Pudicitia fœminas claras & illustres: clerũ deuotũ & religiosum: ac milites strenuos & fortes. Bilingues graui odio persequebatur, lasciuorum cõtubernia euitauit, coniugali castitate insignis: quandoquidem uxorẽ unicè dilexit. Patientia utebatur erga inimicos summa, non præceps in uindictam, iniurias facilè obliuiscebatur.

Habuit unicam uxorem Elizabetham, filiam Meinhardi Comitis Tyrolis et Goriciæ, ac Ducis Carinthiæ Conradini sororem ex matre: fœminam illustrissimam, magni & acuti ingenij, quę salis minerã & usum faciendi inuenit in Hallis prope Gmunden, in superiori Austria. Omnibusq; monasterijs cum sale in Austria prouidit, non ingrata Dei dono. Quæ monasterium in loco occisionis regis mariti sui extruxit: sed ab Agnete filia, Hungarię regina, est locupletatum & perfectum. In quo primùm sepultus fuit Albertus: sed demum post aliquot annos, Spiram est translatus, & cum patre sepultus. Hæc peperit xxi liberos: quorum undecim iustã assequuti sunt ætatem, cęteri in puericia mortui. E quibus septem in cœnobio Tulnensi uirginum sepulti iacẽt. Ipsa Elizabeth in sua fundatione Kongsfeld sepelit. Insigniores liberi hi fuerunt. Primogenitus Rodulphus cognomento Mitis, Cui Blanca Francorum regis Philippi Tertij filia copulatur, Viennę apud fratres minores sepulta, sine liberis decedens: tandem Bohemię Rex factus, relictam Vuenceslai regis Bohemiæ uiduam duxit. Sed breui lætatus est imperio, ut scripsimus. Fridericus secundo genitus, elegans Dux, cognomento Pulcher. Qui postea Cæsar Romanorum fuit, ut narrabimus. Huic uxor erat Elizabetha, Iacobi regis Arragonum filia, quæ Viennæ apud minores sepulta iacet, unicam relinquens filiam, quæ Comiti Goriciæ copulata fuit tandem coniunx. Hunc cùm super se regnare quidam barones Austriæ & ciues Viennenses nollent, trucidati sunt crudelissimè. Tertius filius erat Leopoldus cognomine Gloria militum. Cui Catharina Comitis Sabaudię filia, soror uxoris Henrici Imperatoris, datur uxor. Quę duas reliquit filias, quarum altera Duci de Schuueinicz, altera domino de Kussi in Francia locantur uxores. Filius quartus, Henricus Placidus dictus, consortem Elizabeth habuit, Comitis de Virnberg in Efflia filiam, quæ sine liberis decessit. Quintus filius

dictus Albertus II, Dux Austriæ cognomẽto Sapiens: qui prouincias post pa-
tris obitum diu rexit. Sed cùm manibus & pedibus æger esset atq; contractus,
primùm Patauiensis Canonicus & subdiaconus, fratres omnes in ætate super-
gressus, assensu Pontificis duxit uxorem Iohannã Vdalrici ultimi Comitis Phy
retarum in Sungauu de claro Burgundionũ sanguine unicam filiam: à qua Phy
retarum Comitatus Austriæ accessit. Hic castrũ Berchtolsdorff condidit, qua-
tuorq; genuit nobilissimos Principes: Rodulphum IIII, qui primus sese Archi
ducem Austriæ, priuilegio Friderici II Imperatoris usus, scripsit. Et qui Comi-
tatum Tyrolis Austriæ adijciens, præposituram S. Stephani in Vienna Austrię
cum Canonicis fundauit locupletissimè, si seruare donata Canonici impruden
tes sciuissent. Qui habitu mutato quem illis instituit, Principem adeò irritarũt,
ut & census datos & fundationem mutaret. Hic cum Catharina coniuge filia
Caroli IIII Imperatoris in choro templi S. Stephani sepulti hodie cernuntur:
licet Mediolani sit mortuus. Genuit dehinc secundũ filium Fridericum, qui in
adolescentia moritur. Et pòst Albertum III cognominatum cum Trica, Astro
nomiæ studiosum. Qui generale studium à fratre Rodulpho inceptum erexit,
ac castrum Laxenburg extruxit, cum Beatrice Norinbergensium Burgrauia
uxore: quæ Albertum IIII peperit, literatorum singularem patronum, Vien-
næ sepultum. Quartus autem Alberti filius Leopoldus, Militiæ decus cogno-
minatus: Dominium Veltkirch Austrię adiecit, cum Comitatu Hohenberg in
Sueuia, & cum Tergesto ac Treuisana Marchia: ab Heluetijs prope Sempach
oppidum occisus, in monasterio Kongsfeld sepultus: relictis ex uxore Virida
Barnabouis Mediolanensis Principis filia, quatuor liberis. Guilielmo qui curi-
alis, Leopoldo qui ambitiosus, Ernesto qui ferreus, ac Friderico qui magnifi-
cus uulgò dicuntur. Hi nominati quatuor Principes filij erant Alberti Contra
cti, qui Alberti Primi Regis Romanorum quintus erat filius. Sextus filius Al-
berti regis, Otho Iocundus cognominabatur. Cui uxor Elizabetha ducissa Ba
uariæ, Fridericum atq; Leopoldum filios progenuit. Quinq; item inuenio fili-
as Alberti principales dignitates assequutas. Elizabetham scilicet, quæ Theo-
262 dori Ducis Lotharingiæ uxor fuit, eiq; tres liberos peperit. II Annã, quæ Her
manni Marchionis Brandeburgensis uxor primùm, post eius obitũ nupsit Du
ci Vratislauiæ, quæ ex utroq; filios & filias genuit. III. Gutam, quæ uxor exti-
tit Ludouici Comitis de Oeting, in Rhetia, generãs ex ea filium Ludouicum.
263 Qui cùm Ludouici Bauari electi Regis Rom. familiaris esset, postea cum Du-
cibus Austrię est ab eo persequutus. Sed ante hanc prius habuit uxorem is Co
264 mes Ludouicus, sororem Comitis de Vuirtenberg, ex qua filium & filiam pro
genuit. IIII. Catharinam Henrico Septimo desponsatam. Post cuius obitum
Carolo Calabrię duci uxor locatur. V. Agnetem cuidam Romano de Colum-
na desponsatam, dehinc Andreæ Tertio Veneto Mauroceno, Hungariæ Re-
gi traditam. Quæ monasterium Regij Campi locupletauit & perfecit. Hi un-
decim liberi cum maximo honore domum Austriæ illustrarunt, alij in puericia
mortui sunt. Excerpsimus illa ex diuersis Annalibus, & ex Alberto Argẽtinen
si pleraq;, qui genealogiam Ducum Austriæ in suis Annalibus fideliter exequi
tur, de quo mutuati pleraq; sumus. Nunc tetrastichon nostrum subijciamus:

Concidit Albertus miseranda cæde nepotis,
Imperium qui uix per duo lustra tenet.
Bissenos uictor conflictus hostibus edit,
Occidit à proprio sanguine progenitis.

Henricus

HENRICVS SEPTIMVS.

HENRICVS eius nominis ſeptimus (nam illi in interregno creati, haud connumerantur Regibus in Cęſarum catalogo) filius fuit Henrici Comitis de Lutzelburg, & Beatricis Comitiſſæ Hannoniæ. Qui quidem Henricus pater regis ante uillam Vuuringen, haud longè à Colonia à Duce Brabãtiæ & Comite de Monte, qui hodie dux eſt, occiditur, cum duobus fratribus Comitibus de Lutzelburg: tres relinquens filios, Henricum hunc Cæſarem, Vualtramum Comitem ſtrenuiſſimum, & Balduinum Treuerenſem præſulem. Fuit hic Henricus ſingulari integritate, armis quidem ſtrenuus, ſed religione præcipuus. De quo Italici ſcriptores etiam hæc produnt. Paternę huic opes haud magnæ ſanè erant, ſed iuſticia prudentiáque, tum rerum geſtarum gloria, quàm natalibus aut gentili regno illuſtrior. Licet Blondus ei nunc auariciam, nunc ſtulticiam, nunc fatuitatem obiiciat, ut eſt odium Italorum in Germanos. Qui tamẽ ea fuit animi tranquillitate dotatus, ut nulla unquã proſperitate efferretur, nulla deiiceretur aduerſitate, quanquam plures quotidie experiretur aduerſitates: adeò ut ſub eo, niſi præcipiti morte præuentus eſſet, ſperabatur ſedata Alemanniæ diſcordia, & Italicarum factionum compoſitio, & terræ ſanctę recuperatio. Maximam itaq; paſſa eſt Chriſtianitas iacturam in nece illius nobiliſſimi Imperatoris, & ſimul religioſiſſimi. Quod palàm coram omnibus Principibus, Petrus Moguntinus Archiepiſcopus alta uoce proclamauit: In quingentis antè, inquit, & amplius annis, nullius mors principis mundo periculoſior fuit. Circumferuntur uerſus non admodum concinni, qui lamentabilem eius mortem conqueruntur. Cæterùm, ut ordine ſingula pandamus, hic Henricus Comes Lutzelburgenſis, Alberto occiſo, Francofurt electus fuit Rex Rom. à Principibus imperii, Balduino archiepiſcopo Treuerẽſi eius fratre plurimũ ſuffragante, prima Nouembris, anno liberationis noſtræ octauo & trecenteſimo ſupra milleſimum. In quem uſq; annum, à morte Friderici II, res Italicę plurimùm turbatę. Nam ſuperiores Reges Rodulphus, Adulphus & Albertus ab Italia abſtinuerunt. Omnes penè Italiæ urbes imperio parêre ſolitæ, excuſſo iugo, tyrannis potius ſubeſſe cœperunt. Sic Verona Scaligeros, Mantua Paſſerinos, Padua Carrarienſes patiebantur. Gibelini & Guelfi totã Italiam diſcindebant. Electus itaq; Henricus prima Nouembris, Aquiſgrani coronatur ab Henrico archiepiſcopo Colonienſi. Epiphaniarũ feſto aſcendens Rhenum, haud longè à Spira, Eberhardum Vuirtenbergenſem comitem obuium habuit cum ducẽtis equis, multa inaniter loquentem & ſuperbè. Qui tyrannidis & rebellionis accuſatus, frigidè ſe purgãs, cum indignatione à rege diſceſſit. Ob id paulo pòſt à Conrado de Vuinsberg regis prælide, cùm Imperator in Italia eſſet, adeò eſt fractus ac debilitatus, ut ex octuaginta oppidis, caſtellis & munitionibus, uix tres remanerent. Quinimo ab Heſſone, Marchione neq; Badẽſi captus, in turri latuit uſq; ad Imperatoris mortem. Mirum enim in modum exoſam habuit ſuperbiã, eamq; quoad licuit, ſemper deteſtabatur. Venerant ad eum Spirę Argentinenſes ciues, priuilegiorum ſuorum confirmationem petentes, ac ſe miſſos à dominis Argentinenſibus longo uerborũ ambitu narrantes: quos deriſit nulla eos reſponſione dignatus, donec ſe ſubmitterent, ac ſe non dominos, ſed ciues Argentinenſes teſtarentur. Conuenerãt pręterea Principes et ciuitates, qui fidelitatẽ ac iuramenta pręſtarent. Inter quos erat etiam Fridericus dux Auſtriæ, Alberti regis occiſi filius, inueſtiturã Ducatus petens ac feudum: quem Barones & ciues Viennenſes odio perſequebantur, ac in eum conſpirabant, ne illis dominaretur. Miſſis nuncijs regem orabant, ne illi Ducatum Auſtrię cõcederet. Cum eo itaq; Hẽricus poſt multos tractatus, ſi forte poſſet Alberti liberos ab Auſtria remouere, habito cõcilio, rex quinq; ob

Auſtriæ Ducatum occiſos,recenſuit Friderico.Cui Fridericus:ſit ille qui carere eo mauult,ſextus. Dehinc feudum ab eo accepit, & ius quod habuit in regno Bohemiæ cum fratribus,Regi donauit. Qui pòſt filium ſuum Iohannem, ut ſcribemus,Regem fecit. Petijt inſuper ut ducentos equites galeatos ſecum ultra alpes mitteret,quod factum eſt.Fridericus Auſtriam reuerſus,Baronibus caſtra & munitiones diripuit & ſolo æquauit. Viennẽſes ciues oculis,naribus, manibus,pedibus detruncauit,equis adalligatos diſcerpſit,rotis fregit,enſe ac laqueo obedientes reddidit,coegitq; ut ſe dominũ ſuum, ac Principem agnoſcerent. Dehinc fratrem Leopoldum Ducem Auſtriæ, ut cum Imperatore alpes tranſeat,cum militibus ordinat. Cùm autem Henricus Spiræ uidiſſet Regum & Imperatorum monumenta, doluit anteceſſores ſuos Adolphum & Albertum in loco occiſionis eſſe ſepultos. Iuſsit itaque eos effodi atque illuc deferri. Delato itaq; corpore Regis Alberti naue, Rex obuiam ad Rhenum uſque pergit. Filiam Alberti Reginam Hungarię quæ funus comitabatur,honorificè ſub brachijs in urbem uſq; traduxit. Corpusq; Alberti in ſepulchrũ uxoris Friderici Imperatoris collocauit. Adolphi autem corpus(quod eodem die eſt pariter allatum) in Friderici Imperatoris filiæ monumento ſepeliri iuſſit. Sic duos occiſos Reges uno die regia pompa honorificè & piè actis funebribus ſepeliuit,iuſtaq; perſoluit,clementiſſimus & potentiſſimus Rex. Dehinc ad filij nuptias animum intendit, ut res domeſticas quæ mediocres ac perinde infirmæ erant, aliqua affinitate muniret & latius proferret, priuſquam Italiam ingrederetur,maiori ex parte iam pacata Germania. Erat ei primogenitus Iohannes uix ephebus ac annos pubertatis ingreſſus, cui deſponſauit Elizabetham puellam grandiuſculam & proceræ ſtaturæ, Venceslai ſenioris filij Ottacari, olim Regis Bohemiæ filiam, neptem Rodulphi Regis Roman. Quæ Spiram honeſto comitatu adducta. Quæ quia annos uiginti ſuperaret,& corpore grandior eſſet quàm ſperabatur, ob fornicationis ſuſpicionem, diu nuptiæ eius ſunt dilatæ.Puella innocens,morę impatiens,ubi hanc falſam intelligit ſuſpicionem,denudato corpore interiori ueſte Regem adijt,ſtola unica tecta. Virginitatem meam, inquit, ô Rex aſpectu corporis mei & examine honeſtarum approbabo matronarum, nec hinc pedem mouebo, niſi ſiniſtram de me ſuſpicionem abijcias, accerſitiſq; matronis meam integritatem quam falſò uiolatam ſuſpicaris,ſynceram inuenias. Timore perculſus Rex,inducere Reginam uirginem non potuit ut abiret, plurimùm ſeſe excuſans de concepta in ſe ſuſpicione. Coactus itaque mittere pro matronis & obſtetricibus,reperta eſt illæſa & inuiolata uirgo.Maturatæ igitur ſunt nuptiæ & ſolenniter celebratæ. Quas tamen pauliſper Moguntinus & Colonienſis antiſtites ob ſuperbiam interturbarunt. Vterque enim dextræ Principis aſſidere contendebat. Sed rixa illa ſedata, & nuptijs finitis, ex Francis Orientalibus & Bauaris cogitur exercitus, qui Iohannem filium Henrici Regis cum regina in Boëmiam(quæ dos eius erat) traducat. Henricus enim Carinthiæ Dux,filius Meinhardi Comitis Tyrolis & Ducis Carinthię, cùm ſororem Venceslai Iunioris, Annam uxorem haberet, regnum Bohemię tum occupauit, ſed à Baronibus deriſui habitus. Iohannes hic filius Henrici Regis eligitur (abeunte Henrico duce in ſuam Carinthiam)& cum regina Pragę,à Petro Moguntino archiepiſcopo (ad quem ius coronationis ſpectat) coronatur cum ſua coniuge,pridie nonas Frebruarij, anno ſaluationis noſtrę umdecimo, poſt milleſimum trecenteſimum. Erat aũt is Moguntinus preſul quondam Petrus de Treueri nuncupatus, medicinę profeſſor eminentiſſimus, in quodam diſſidio Stelliferorum & Pſiracorum(fortuna ſic uolente) in epiſcopum Baſilienſem,dehinc ob eius ingenium ac mirabilem induſtriam in archiepiſcopũ Moguntinum delectus,ac per ſedẽ apoſtolicã ſub Alberto Ro. rege promotus. Qui pôſt in amorem & gratiã Henrici regis inſinuatus,illi debita & multa preſtitit obſequia,et

ob id

ob id ab eo haud uulgariter amatus. Cùm interea Germaniæ res Henricus rex componeret, oratores misit Henrico Carinthiæ duci, qui ob ablatum Boëmiæ regnum irascebatur, ut ipsum placarent. Dehinc ad Auinionem ad Clementem V Pontificem episcopos duos, & tres Comites oratores dirigit, qui coronam imperialem, Imperatorisq; nomen & titulũ petant. Nam & Pontifex diu à Roma aberat. Promittit pontifex Cæsari imperialem coronam, si infra biennium in urbem ueniat. Feruebant enim discordiæ per populos, ac uetera intestinaq; uulnera grauiora indies renouabantur, quæ absq; Cæsaris præsentia sanari non poterant. Venerant itaque ad regem Matthæus Mediolani, & Theobaldus Brixiæ magnates, cum plurimis Longobardis, sollicitantes Regem ut Italiam ingrederetur, eamq; à tyrannis liberaret. Quos benignè Rex amplexus, donatos dimisit, & Theobaldũ militari cingulo insigniorem reddidit, breui se subsequuturum pollicitus. Patriam itaq; Lucelburgam accedẽs, cum amicis & terræ illius primoribus de copijs ac auxilijs sibi præstandis, cum uxore & fratribus suis, Balduino Treuerensi ac Vualtramo Comite consultat. Qui unà omnes secum iter arripientes, per terram comitis Sabaudiæ, qui sororem reginę uxorem habuit, Longobardiam ingrediuntur. Ingressi cum eo Leopoldus Austriæ, & Rodulphus Bauariæ Duces, archiepiscopus Treuerẽsis, Leodiensis, Basiliensis, Tridentinus, qui magister erat epistolarum, & plures alij antistites. Comes Sabaudiæ, Comes Flandriæ cum multis alijs comitibus, Baronibus, militibus & stipendiarijs Principum & ciuitatum Germaniæ. Transgressis itaque alpibus, primò Taurinum delati sunt. Taurini Regi populariter obuiam facti, & se & urbem Regis arbitrio permisẽre. Dehinc Hastæ honorificè pariter acceptus ut eorum dominus, etsi fœdere se in fidem & tutelam Roberto regi permisissent. Vnde cùm de eorum fide dubitaret, primores ciuium secum Mediolanum perduxit. Nicolaum Senensem ijs præfecit, qui nouis legibus populum astringat, & peregrino præsidio arces & castella Hastensium præmuniat. Cæsar Mediolanum dehinc pergit. Postquam controuersias primorum ex Longobardis composuerat Hastę, exercitumq; suum subsequẽtem expectauerat, à Guidone de turri Capitaneo Arredis perhumaniter susceptus est: licet prius signa & imagines imperij deiecissẽt. Nam eum citò obiturum sperabat. Is inter Guelfos dominium ciuitatis habuit, cùm Matthæus Vicecomes altera ex parte ad regimen urbis aspiraret. Tametsi inops & exul paulo antè erat, congressusq; hominum prę pudore fugeret. Nam citra Benaci ripas, solus errare & retia texere, atq; piscari solebat. Singulis autem Lombardiæ urbibus uicarios dedit, quos receperunt, fidemq; Cæsari promiserunt. Cùm autem rex ab utriusq; factionum capitibus urbem recepisset in suam potestatem, Leopoldo Duci Austriæ cum Germanis cohortibus præsidium urbis curandum imposuit, Pisanorum tum legati aderant, qui ingentẽ uim auri secum detulerant, Henricoq; donauerant. Prosequebatur præterea ingens Italicorum procerum multitudo, obedienter quæcunq; is imperasset faciens, dedititios se Cęsaris profitentes, & munera & ad uictum necessaria affatim exhibentes. Erant Cęsaris subinde uidendi perquam cupidi. Sexaginta etenim penè annos designati ad imperium Reges, Italiam non uiderant. Ipse uerò Cęsar moram illic faciens, ab archiepiscopo Mediolanensi, coronã ferream accepit, quę Modœcię ab alijs Imperatoribus accipi consueuit. Nobiliores Gibelinorum & Guelforum totius Italię conuocat, summis uiribus attentans eos in concordiam reducere. Sed post magnam deliberationem, illis respondentibus impossibile fore, infecta re singulos remisit. Guido aũt Turrianus egreferens moram Cęsaris in urbe, de eius traditione atq; interitu, anxiè secũ cogitat. Matthęum Vicecomitẽ Cęsaris demeruisse gratiã atq; in patriam reductũ dolet. Maximę lites & intestina bella inter ciues suscitantur. Suę factionis profugos ad se pellicit: uidit enim nobiliores ciuium Cæsari opes suas sponte afferre, imperataq; face-

propè Vercellas.

facere: ad hæc muneris loco Henrico quinquaginta millia aurẽorum, reginæ decem millia polliceri. Turrianus igitur proditionem Cæsaris diu meditatam, tandem ad exitum deducere parat. Quendam enim de zodomia condemnatum, ad supplicij locum educere decernit ad concremandũ, sperans maximam Germanorum militum partem ad spectaculum progredi. Tum clausis portis regem in palatio desertum, sperat facilè mactandum. Hoc fortè cõsilium dum Turrianus cum quibusdam factionis suæ in domo capesceret, adolescens quidam qui non curabatur, hoc audiens, Matthęo pandit Vicecomiti. Qui dissimulatis clàm armatis, seditionem hanc dissimulanter expectat, regiq; omnia aperit. Suborto tumultu, fratres Theutonici ordinis sanctæ Mariæ, qui etiam officij gratia Cæsarem comitabantur, primi irruentes in palatium regis, coniuratores uiriliter repellunt, palatiumq; defensantes, portam aperiunt urbis, qua occlusus Leopoldus Dux Austriæ ducentis cum armatis iacuit: magno labore obstacula remouentes, ictusq; lapidum ac lancearum sustinentes, ad Cæsarem properant. Matthæus quoque cum suis quos habuit occultatus erupit, obuiosq; quosque trucidant, nemini parcunt. Turrianus cùm iam consilium proditum suspicaretur, fuga elapsus cum suis euasit. Domus eius solo æquata, bona direpta, trucidati obuij quique. Tum primùm Guelphis Cæsar cœpit esse inuisus, Gibelinisq; adhærere, cùm prius factionem illam (quæ totam occupauit Italiam) delere pro uirili elaboraret. In exilium igitur acti Turriani, Matthæo autem Vicecomiti cura Mediolanensis urbis demandatur. Vuernherus etiam Comes de Hohenberg relictus à Rege in Lombardia, incredibiles habuit uictorias. Venerant tum ad Cæsarem omnes ciuitates Pedemontanæ, præter Brixiam, opes in sumptus & militaria promittentes auxilia. Brixienses, Papienses & Placentini, Turrianis fauebant. Verùm illis fugatis domo & patria, Henricus uniuersæ Italię formidolosus esse cœpit. Cremonenses igit̃ cùm animũ Cæsaris cognouissẽt, laqueos ferẽtes in collis, ac manus cãcellatim strin gentes, in humum procumbebant, gratiam petentes. Quos Cæsar in deditionem susceperit, accepta etiam pecuniaria mulcta, quę cẽtum millia aureorum superauit. Bellici enim tumultus omnem pecuniam Cæsaris deuorabant. Reducta igitur in deditionẽ Cremona, Laudenses & qui Cremam possederant, missis clauibus Henrico, se & sua in ius ac arbitrium Cæsaris subiecerunt. Brixiani in rebellione contumaces perseuerabant: quos Theobaldus Brussatus, qui Spiræ militari parazonio à Cæsare donatus, eiusq; beneficio in patriam receptus erat ab exilio, ad defectionẽ sollicitabat, in rebellioneq; detinuit. Longa igitur obsidione Brixiam premens, fame, ferro, flammisq; tandem perdomuit. Eximenso eñ exercitu, qui tria penè miliaria occuparat, & ex captorũ cæsorumq; cadaueribus sæuissima suborta pestilentia undiq; grassabatur. Vualtramus aũt frater Cæsaris, dum inermis incautius hostes usq; ad urbis portas persequitur, iaculo uulneratus letaliter, ac Veronam perductus, cùm medicorum ope curari non posset, moritur, honorificè sepultus. Morte fratris Cęsar exacerbatus, se per portas urbis nõ intraturum iurat, sed cõplanata fossa, dissectisq; mœnibus. Cùm aũt Theobaldus in monte, qui Brixię imminet, cũ paucis militibus quotidie Cęsaris castra specularetur, tandẽ capta rupe & obsessa, milites occidunt ac spoliantur. Inter cadauera Theobaldus, qui se mortuũ simulabat, ut hostium manus elaberetur, repertus, Cæsari est allatus. Quẽ acerbissimis uerbis, ut proditorem increpsit, illumq; diligentissimè curari iussit, ne morte supernenientẽ supplicio eriperetur, sed ut diutius affligeretur. Crudelissima dehinc eiusdem audita sunt flagitia: quæ in propinquos, in generũ sæuissimus latro patrauerat. Sed cùm octo diebus corpus esset firmatum medicinis (uulnus enim letale habuit) equo alligatur perfidus, per exercitum raptatur, in quatuor dein partes dissectus. Tum ex aduerso urbis, perticæ longiores defixæ sunt, in quarum fastigio caput, pedes, & manus deligantur. Brixiani etiam quatuor capti, bobus alligati, dila-

ti,dilacerantur. Oppidani luctuoſum cernẽtes ſpectaculum, quinquaginta ciues partis Cæſarianæ, quos captos habebant, in mœnibus urbis in Cæſaris contemptũ,ac Theobaldi uindictam,ſuſpendunt. Per hos dies legati tres Cardinales,quos Pontifex legitimæ coronationis gratia Cæſari mittebat,Nicolaus Hoſtienſis epiſcopus,Lucas de Fliſco,Genuenſis,& Arnoldus Sabinenſis, Brixiam uerſus,ad Cęſarem pergunt. Hi obſeſſorũ cladem miſerti,quia inedia plurimi conficiebantur. Alij minus malum iram Cæſaris putantes,cum loris (quæ è collis dependebant)ueniã petentes,miſerabiliter trucidabantur. Deditionem urbis paciſcuntur. Sexaginta millia aureorum nummũ Cæſari dependent,ſexagintaq; ciues nobiliores obſides,qui Romã uſq; officij gratia regem proſequantur,deligit. Deinde muros ſubrui,& ad ſolum equari iuſſit:ac demolita porta, urbem poſt ſextũ deditionis diem ingreſſus eſt. Si prodigia cognoſcere quæ tum euenerunt in Italia uoluèris,Franciſcum Petrarchã adito,qui te omnia edocebit,libro rerũ memorandarum quarto. Genuam dehinc circa hyemem cum apparatu regio ingreditur tribus penè menſibus ſeuitiã hyemis tolerans. Vbi etiam uxorem chariſſimam & matronam nobiliſſimam cum magna iactura ſua amiſit. Dehinc Piſas ueniẽs,inæſtimato gaudio à ciuibus ſuſceptus eſt. Vbi paulo pòſt(nam duos illic menſes commoratus) Ioannem ducem Auſtriæ occiſorem Alberti,clàm de Pontifice uenientem cepit,Piſanisq; commiſit. Qui in uinculis poſtea mortuus eſt. Noluit enim tantum ſcelus eſſe inultum,neq; uoluit uirum delicta confitentem grauiterq; pœnitentem,ſine miſericordia trucidare,ſed medium elegit,ut in carcere pœnas lueret ſcelerum. Ad urbem dehinc properat Henricus,præmiſſis quibuſdam nobilioribus,quibus Ludouicus Sabaudienſis prefuit,ut motus ſedarent,quos ſciuit à Roberto Apuliæ rege,qui Vrſinos ſibi aſciuerat,eſſe ſuſcitatos : nam Cæſarem impedire conabatur,qui Gibelino nomini erat infeſtiſſimus. Etſi hunc rogaſſet,ut coronationi ſuæ intereſſet,quo illuſtrior ſua preſentia redderetur,Robertus tamen multa cauſatus,fratrem Ioannem cum equitatu miſit,qui largiendo, pollicẽdo Vrſinos ad ſe pellexit. Columnẽſes autem uetus & potens familia, Cæſari adhærens,multas pugnas contra Vrſinos in urbe fecerunt. Rex igitur urbem ingreſſus, miſerabiles cædes & cruentas pugnas in plateis (quæ ſanguine erant fœdatæ) conſpexit. Quandoquidem tribus pene menſibus Columnienſis & Vrſinus adiuncto externo præſidio,atrociſſimè decertarunt. Moliebantur eñ aduerſarij ne in æde diui Petri coronaret. Romani pro Cæſare in aciẽ progreſſi,capitolium inuadunt,campum Floræ occupant,& ad Adriani molem, quæ nunc arx Sancti Angeli appellatur,perueniunt. Differentibus igitur Cardinalibus coronationẽ Cæſaris(nam & unus ex ijs obijt,& interceptæ Pontificis literę,coronationem differendam ſignificarunt: licet alij ſcribant Clementem literis mandaſſe, ut in Lateranenſi templo ſolennis coronatio fieret,neq; deamplitudine Cęſarei nominis quicq; inde diminueretur) indignatus Stephanus de Columna,cum multitudine Romanorũ tantum deterruit Cardinales,ut kalend. Auguſti Sancti Petri uinculorum celebri die,in æde Sancti Ioannis Lateranenſis,Henrico imperij inſignia conferrẽt. Qui unctionem ſolennemq; titulum ſortitus,Imperator & ſemper Auguſtus eſt uocatus. Cęſar urbẽ relinquẽs, Tibur emigrat,relicto in urbe Hugone de Buchek comite,cum trecentis equitibus,qui cum Stephano uiriliter Guelfos ex urbe S. Petri, quam Cæſar adire nequiuit,eiecit,& crebrò manus cũ aduerſarijs conſeruit. Ad Aetruriæ igitur amicas urbes regredi inſtituit,ac protinus per fines Sabinorũ, Vmbrorũ,& Peruſinorũ,Aretium peruenit,incredibili honore ſuſceptus. Hinc ad Florentiam tẽdit: quibus legatos miſerat,priuſquam Italiã intraſſet, ut depoſito ciuili odio exules reciperent,ſeſe propediẽ cum magno Germanorũ exercitu affuturum: quibus adeò ſuperbè reſponderũt,ut Dantes uates haud illepidus (quẽ etiam inter Gibelinos exilio mulctarũt) Florentinos cęcos haud ab re appellauerit.

Nam

Nam Florentini Cęſareis oratoribus reſponderunt,imprudenter agere ſapien tem Principem,qui Barbaros in Italiã duceret, quam deberet à Barbaris tueri. Obſidione igitur hanc & inopia rerum macerare maluit,q̃ oppugnare locatis caſtris.Nam agri undiq; adeò populati fuerant,ut nihil inde commeatus habe ri poſſet,omnesq; aditus obſeſſi,per quos frumenta comportabantur.Sic mœ nibus incluſos,fame debellare cogitauit.Florentini ſe Roberto ſubĳciunt. Im perator igitur Piſas petĳt(Piſanos enim præ cęteris inſigniter amabat)Rober tum illuc, quaſi cum eo lege acturus,uenire iubet. Is aũt & ſuſpectum locum, & inhabilem iudicem cauſatus,Imperatorem contemnit.Qui eum hoſtem im periĳ decernit,ac lęſæ maieſtatis reum denũciat,ac proinde tanquam rebellem Campano atq; Apulo regno priuat. Quam ſententiã Clemens poſt interitum Cæſaris improbauit. Cęſariq; mortuo,periurium impinxit,multasq; conſtitu tiones quas neq; auſus eſt publicare,fecit.Floruit enim per hæc tempora Cle mens V, & curiam Rom. in Gallias tranſtulit. Vbi per ſeptuaginta annos ferè manſit. Hæc autẽ in Clementinis de ſententia & re iudicata diſputantur c.Pa ſtoralis.Nec hac reuocatione contentus Pontifex,ſed ut Rom. Pont. augeret poteſtatem,decreuit ut deſignati in Germania Cæſares,quamuis Ro. regis ap pellationẽ ſortirentur,tamen à ſummo ſacerdote Imperiĳ iura & nomen accipe rent.Adiecit inſuper, ut mortuo Imperatore, per omne interregni tempus Itali
266 carũ urbium,quæ Cęſari ſtipendiariæ ſunt,arbitriũ & poteſtas penes Ro.Pon. foret. Sed ad Cæſarem noſtrũ redeamus. Hic poſt condemnatum Ropertum, Florentinos pariter honoribus & omni dignitate mulctat,eisq; poteſtatẽ red dendi iura adimit. Vnde Imperator ut hunc deĳceret,Friderici Siciliæ regis fi lio,filiam ſuam in uxorem deſpondet,Apuliamq; promittit.Ex Germania no uas copias nouumq; exercitũ aduocat. Venerat in hoc exercitu mater Impera toris cum filia Siculo deſponſata. Afferebatur & Catharina Alberti Ro. regis filia ſoror Auſtriæ ducum Imperatori nuptura. Id enim ſuaſerant proceres & omnes Principes Cæſari,ne deſertus & ſine prole ulteriori moreretur.Quibus tandem poſt querelas aſſenſit in hanc mœſtus Imperator, ne ſuis eſſet omnino contrarius,miſſo Gurcẽſe præſule,qui ſponſam afferret.Sed allata ad Rhenum cum clementiſſimo apparatu, lugubrem accipiens nuncium de Cæſaris interi tu,penè ſibi ipſi mortem conſciuiſſet, maximis eiulatibus cum matre ſua Eliza beth regina,quę filiam comitabaṫ,ſe macerauit. Quanquã pòſt,Friderico fra tre duce Auſtriæ procurante,Carolo Calabriæ duci,Roberti Sicilię regis filio deſponſata,cũ honorifico comitatu in Prouinciam ſecedit.Nullã tamen ex eo prolem generauit.Pręmiſit inſuper Cęſar comitẽ de Blanckenberg in urbem, qui apud S. Petrum domicilium pararet. Interea Cęſar Sicilienſi & Liguſtica claſſe maritimas urbes,quę Roberti ditionis erãt,populaṫ.Fridericus terreſtri bus copĳs Calabros prædatur. Ipſe Senenſium terras ferro igneq; deuaſtauit: captos laqueo in arboribus ſuſpẽdi fecit.Inſtabat beatiſſimę Virginis dies,quo in cœlum ab angelis aſſumpta eſt, quo ſolitus erat Cęſar omnibus intermiſſis negociĳs,rebus diuinis uacare. Ea erat enim religione,ut ſępè totas noctes an te imaginem Crucifixi (quã ſemper ſecum circumferebat) orauerit quàm de uotiſſimè,& peccata defleuerit q̃ amariſſimè. Solitus ſacram Euchariſtiam ali quando cottidie,aliquando ſummis feſtis accipere. Ob quam rem feſtinã mor tem incurrebat. Mane itaq; poſt peracta ſolennia, cùm de more ſacroſanctam Euchariſtiã in myſtico pane acciperet à fratre ordinis prędicatorũ Bernhardo nomine,ilico incœpit ægrotare. Ferebatur eñ maledictus iſte monachus ſub unguibus uenenũ habuiſſe, quo & hoſtiam & calicẽ infecerat, moxq; dehinc abĳit. Inualeſcẽte morbo,Cæſari conſulunt proceres,ut Piſas reducaṫ.Quibus reſpõdit ſe in ſeruitio Dei eſſe,nec aliò profecturũ.Itaq; Bonouentum deferṫ, ubi animam Deo reddidit.Anno imperiĳ eius quinto,Chriſti,tredecimo ſuper milleſimũ trecenteſimum,cum ineffabili luctu ac lamẽtatione:Piſasq; delatus,

hono-

honorificè est sepultus. In eius sepulchro hæc legitur inscriptio: *HOC IN SARCOPHAGO HENRICI OLIM LVZELBVRGENSIS COMITIS, ET POST VII HVIVS NOMINIS ROM. IMP. OSSA CONTINENTVR: QVAE II POST EIVS FATVM, ANNO VIDELICET M.CCCXV. DIE VERO KALEN. SEXTIL. PISIS TRANSLATA, SVMMO CVM HONORE AC FVNERE HOC IN PHANO AD HVNC VSQVE DIEM COLLOCATA PERMANSERE.*

Ricardus negat eum ueneno fratris prædicatoris perijsse, sed ardentissima febre correptũ, sexta die uitam finijsse, atq; corpus eius tanquam uenenati ob repletionem cõparuisse: Ioannis filij eius Boëmorum regis, ac Baldeuini Treuerensis archiepiscopi fratris sui testimonijs, ut ipse asserit, qui inquisitionem super hac re fecerint. Cõstat tamen hunc Balduinum post mortem fratris non sine grauibus laboribus cum maxima lamentatione ad sedem suam redijsse, gestaq; fratris sui Cæsaris artificiosissimè in aula Treuerensi pingi fecisse. Addit alius scriptor hũc Bernardum sexagenarium fuisse, & Gibelini nominis studio sum, à Montisfeltri dominis in familiarem Henrici amicitiam insinuatum, atq; ob id insontem fuisse. Qui uerò Henricum Romam sequuti sunt, atque singula in formam ephemeridis conscripserunt, hunc monachum à Florentinis subornatum asserunt. Quibus communis Annalium assertio accedit, auctorem Ptolomeum Lucensem afferens, qui per illa penè tempora floruit.

Habuit autem uxorem Henricus Margaritam Ducis Brabantiæ filiam nobilissimam matronam, rei diuinæ apprimè studiosam. Quæ sacerdotes liberalitate & munificentia fouebat, egenos & mendicos datis alimentis sustentabat. Tam enim se humilem submisit, ut cùm Mediolani esset, die quo cœna nostri Saluatoris religiosè celebratur, ipsa pauperibus pedes sua manu lauit, uestimẽtaq; liberaliter distribuit, multorum astantium oculos in fletum & lachrymas impulit. Præterea aulæ proceres, & qui à Rege honores & dignitates expetebãt, iuuare solebat. Si quos abalienatos & infensos Cæsaribus agnoscebat, eos bona spe aut beneficio & interim liberali opera uiro conciliabat. Virum Romam sequuta est. Sed Genuam ueniens, mortua in æde Minorum fratrũ sepulta, ut petebat: Hostiensi iusta faciente, qui tunc cum Cæsare erat. Inconsolabiliter mortem huius Imperator deplanxit, nec ullam unquam uoluit consolationẽ recipere. Genuit ex ea plures liberos: In primis Ioannẽ Comitem de Lutzelburg, regem Boëmiæ. Et tres filias: Beatricem quæ Carolo regi Hungariæ nupsit. Quæ uno tantum anno secum uiuens, in partu mortua est. Alteram Mariam, quæ Carolo Pulchro Franciæ regi desponsata, pariter in partu (ut soror sua) animam exhalauit. Tertiam filiam accepit in coniugem Rudolphus Palatinus Rheni, ex qua Agnes nascitur, uxor dehinc Caroli IIII Cæsaris, ut infrà dicemus. Catharina uerò Alberti Rom. Regis filia, desponsata quidem fuit Henrico Cæsari, sed thorum non est ingressa, ut diximus. Ob cuius mortem etiam diutissimè se macerauit. Ex diuersis Annalibus, & Alberto Argentinense nonnulla excerpsimus. Georgius Merula uicecomitũ scriptor septimo & octauo libris, ingressum Henrici in Italiam, graphicè describit. Nullo autem honoris titulo tantum Principem dignatur, quàm ut ipsum Barbarum appellitet sua petulanti lingua. Blondus item non syncerè admodum ei stulticiam obijcit. Platyna in uita Clementis V, multa etiam de hoc Imperatore. Sed tetrastichon nunc subijciamus:

Italicas penetrans Henricus Septimus oras,
Guelfis infestus tolleret ut Latio,
Concidit à monacho qui mystica liba ministrans,
Pro uita mortem, toxica sæua dedit.

DE DIVISIONE IMPERII OB DVOS COMPETITORES FACTA, PER FRIDERICVM Auſtriæ, & Ludouicum Bauariæ Duces conſobrinos: quæ in annum penè nonum eſt protracta.

MORTEM Imperatoris Henrici ſubſecutum eſt interregnum, quod annuo penè ſpacio & amplius durat. Vacabat enim à morte Henrici Imperium menſibus tredecim, & dies aliquot. Nam poſt Virginis partum, anno quartodecimo poſt milleſimum, trecenteſimum, die quo celeberrimi diui Lucæ Euangeliſtæ ſolennitas peragitur, electio utriuſq; Francofurt indicta eſt: quæ & difficilis & periculoſa fuit, utpote quę inter duos competitores conſobrinos ſuborta eſt. Fridericus enim Auſtriæ Dux, filius Alberti ducis Auſtriæ, & Romanorum regis, Ludouicus uerò Mechtildis filius, filiæ Rudolphi Romanorum regis erat. Periculoſum itaq; fuit alterutrum uel cõtemnere, uel alteri præferre. Quanquam ſi electio integra manſiſſet, non largitionibus corrupta, & dolis inuerſa, penes Fridericum Auſtriæ Ducem ſtetiſſet concors & parte maxima. Id quod apertiſſimè & ſerie quadam explicabo. Cùm enim Fridericus Auſtrię ſtrenuiſſimus Princeps, ne à maiorum nobilitate degeneraret, & patris & aui ueſtigijs innixus, pro regno adipiſcendo elaborabat, cõtrarios quos non ſperabat, reperit. Petrum Moguntinum Præſulem, quem Albertus rex pater ex Baſilienſi ad hanc extulerat dignitatem, Balduinum item Treuerenſem Antiſtitem, Henrici Septimi Imperatoris defuncti fratrem. Cui Ioannes Boëmiæ rex, Henrici quoq; filius adhæſit, hi ſe Friderico opponunt. Fridericus itaq; conſobrinos ſuos adiens, Rudolphum & Ludouicum Iuniorem fratres Duces Bauariæ Palatinosq; Rheni, operam ſuam ijs pollicetur. At illi tanto negocio ſe impares aſſerunt, Friderico operam ſuam promittũt, ſeq; illi obligant. Fauit Vualdemarus Marchio Brandeburgẽſis Friderico quoq;, & item Saxoniæ Dux ſenior Albertus. Omnes enim hĩj unà cũ uxore regis Boëmiæ, Rudolphi Regis olim nepotes erant. Præterea cùm Saxoniæ Dux Senior iam à Pontifice deſignatus eſſet Patauienſis Præſul, literas has apoſtolicas (quibus ſibi prouiſum erat) acceptare recuſat: renuncians literis, ne electionis munus amitteret. Quanquam aliqui hunc cauſabãtur indignum, quòd Henricum Lucelburgenſem prius elegiſſet, elegendiq; munus nunc Iuniori Saxoniæ Duci fratri competere aſſererent. Qui fratrem quoq; inhabilem affirmauit, quòd ſacris eſſet initiatus. Et ob id ille Friderico contrarius extitit, Ludouicoq; ſuffragia ſua contulit. Ad hęc Henricus de Virnburg, Præſul Colonienſis, Friderico fauebat. Quoniam filia fratris Comitis de Virnburg, Henrico Duci Auſtriæ fratri Friderici, in uxorem paulo antè data fuit. Cùm ergo comitiorum dies adueniſſet, Principes quoque non omnes in Francofort conuenirent, ſed alij per procuratores, alij per literas ſua uota explicarent. Ecce immenſum militis cuiuſdã alioqui ſtrenui, Nicolai cognomine de Boock, dolum & facinus animaduerſione dignum. Hunc Vualdemarus Marchio Brandeburgenſis cum literis diplomate munitis ac corroboratis, Principum congregationi nuncium miſit, cùm ipſe aut uenire nollet, aut non poſſet, Fridericum regem ſuo ſuffragio cõſtituens. Miles is quòd nihil ſe ſperabat à Friderico conſequuturũ, ſimul etiam quòd plurium animos in Ludouicum cerneret inclinatos, abraſa membrana, expunctoq; nomine Friderici, Ludouicum ſubſtituit contra domini ſui uoluntatem, literis adulteratis. Ob quod etiam ſcelus Vualdemarus Marchio, poſtquam intellexit electionem in aliam partem inclinatã proditione legati ſui, militem redeuntem, uinculis alligatũ, cuſtodiæ demandat, inediaq; conficit. Quotidie enim delicatiſſimos cibos, quibus hũc cupidè nouit ueſci, ſibi apponi iuſſit: adhibitis militibus, qui hos uorarent, eo ſpectante & ligato, donec is fame periret.

periret. Alij ſcribunt binas literas militem à Marchione pari ſigillo munitas accepiſſe: quarum unæ raſæ extiterant, quas fidei ſuæ commendauit, ut illis utere tur pro occaſione. Qui fracta fide, cùm Ludouicum delegiſſet per literas contra Domini uoluntatem, animumq; Domini prodidiſſet, has tandem proditionis pœnas luiſſe. Fit ergo à Principibus electio. Colonienſis Epiſcopus Friderícum elegit Auſtriæ Ducem. Huic accedit Rudolfus Bauariæ Dux & Rheni Palatínus, fidem promiſſam ſeruans, nec fratrem ſuum Ludouicum eligẽs. Ob cuius dehinc odium etiam exulare coactus. Dux item Saxoniæ Senior in Fridericum cõſentit. Si Marchio iam præſens fuiſſet, abſq; hæſitatione Fridericus plura ſuffragia ſortitus, tantum præualuiſſet: quamuis & ſic numero ſuperior eſſet, antecelleretq; Bauariæ Ducem Ludouicum. Qui etiam ſibi (ut ſuperius ſcripſimus) operam ſuam ſtrenuè pollicitus erat. In ſuijpſius tamen electione promiſſionem factam, ſeruandam minimè arbitrabatur. Ob id inductus miles; literas Marchionis protulit, quæ in Ludouicum uertebãtur. Cui Moguntinus & Treuerenſis antiſtites conſenſerant, & item Boëmus. Nemini igitur dubiũ, quin Auſtriæ Dux legitimè electus fuerit per plura, honeſtioraq́ ſuffragia. Ludouicus autem, ut ſe cunctis monſtraret ritè electũ, à ſingulis Principibus literas petijt, quas undiq; populis oſtendit. Subſtitit interim dum electio fieret Friderici exercitus in oppido Saxenhauſen, quod eregionẽ Franckfordiæ ultrà Menum iacet. Cui Moguntinus uictum cõmeatumq; ſubtraxit. Nam haud longè à Moguntia, Treuerenſis, Moguntini & Boëmi exercitus aberãt, finem negocij utrobiq; expectantes. Dum ergo ij electionem alterius improbarent, quiſq; aſſertores ſuos habebat, electionem nũc ex abſentia quorundam, nunc ex inhabilium electorum uotis improbantes. Diſcordia hæc armis erat ſedanda. Mox igitur Ludouicus Aquiſgrani, in loco quidem quo debuit à Moguntino, aſtante Treuerenſi epiſcopo, corona eſt inſignitus. Fridericus pariter Bunnæ à Colonienſi Præſule (cuius certè eſt primam Imperij coronã dare) ſed non in loco quo debuit, coronatus eſt. Sic igitur diuiſum imperium, diuiſas fecit urbes & ciuitates. Sic quoq; diuiſi ſunt populi. Alij enim huic fauebant, alij alteri conſentiebant. Pontifex Iohannes XXII, ut eſt eorum ingenium uafrum, & qui ludibrio habent Germanos Principes, utriſq; literis ſuis blandiens, Reges eos uocauit, ac dilectionis filios, dum inter ſe digladiarẽtur. Ludouico poſtea capitaliter infenſus (ut patebit) quum ſolus regnaret. Germani autem qui diſſimulare neſciunt, palàm aut aduerſabantur illi, aut uenerabantur alium, in uerbaq; huius iurabant. Inferiores autem Rheni ciuitates uſq; ad urbem, cui Sels uulgare nomen eſt, Ludouico adhęſerunt. Selſa uerò cum ſuperioribus Regni ciuitatibus Friderico, exceptis Berna & Solodoro, quæ neutrum curabãt. Sed mox & illę à Leopoldo Duce, fratre Regis coactę ſunt Fridericum agnoſcere dominum. Qui quanta amore fratris ſui peregerit, inferius dicemus, cùm ſingulorum uitas particularius (ut inſtituimus) enarrabimus. Primùm itaq; de Friderico hæc in Annalibus noſtris inuenimus.

FRIDERICVS PVLCHER.

FRidericus igitur Dux Auſtriæ, cognomine Pulcher, filius Alberti Primi eius nominis Ducis Auſtriæ & regis Romanorũ, ac Elizabeth Duciſſæ Carinthiæ, Comitiſſæ Tyrolis. Vir elegans & ſtatura procerus: cuius forma digna Principe extitit, largus & liberalis erga omneis, & ob id omnibus pergratus. Poſt patris Alberti occiſionem, cum fratre ſuo Leopoldo occiſores inueſtigans ſollicitè, homicidas puniuit. Sed manſuetũdine ſibi innata plurimùm iram fratris Leopoldi (qui in ſuſpectos etiam paternæ necis crudeliter deſæuijt) pro uirili temperauit. Atq; ideo Henricum Luzelburgenſem Im

peratorem ſolicitare non deſijt, quem ad Salisburgam uſq; cum mille quingentis ſequebatur equitibus, donec definitiua ſententia occiſores omnes, in primisq; Iohannem maieſtatis læſæ reum declararet, eosq; proſcriberet, bonaq́ue publicaret. Feudum dehinc ab eodem Imperatore conſequutus Auſtrię & Stiriæ, bonorumq; Ducis Iohannis, in Sueuia munitiones eorum, quos conſcios paternæ necis deprehenderat, diruit, ſoloq; æquauit, atque eos partim captos profligauit, partim occidit, partim in exilium egit. Cum Cæſare Henrico tantum effecit, ut pater ſuus Albertus atq; Adolphus exhumati, Spiram cum cæteris Regibus ſepelirentur, ut ſuperius in Henrico VII documus. Interea quidam Barones Auſtriæ de familia Pottendorff & Eytzing ſeditiones moliti, rebellionem contra Duces Auſtriæ ſuſcitaſſent, niſi fuiſſent à dominis de Vualſee oppreſſi. Qui rapinas eorum caſtigantes, noua tributa illorum deiecerunt, ereptis caſtellis, quæ Ducibus Auſtrię contra fidē eripuerant, occupauerantq; iniuſtè, ab eiſdem coacti ſunt cedere cum ignominia. Sed & ciues quoſdā Viennenſes Monopolium contra Rempub. inſtituentes ac in abſentia Principis Rempub. Auſtriæ pro arbitrio dilacerantes, ita compeſcuit, ut aliquos luminibus, aliquos uita priuaret. Quendam uerò ciuem Iohannem Stadlauuer equi cauda tractum, rota in multorum timorem diſſecuit. Conſcij metu territi uoluntarium ſibi exilium elegerunt, dum præter omnem ſpem Viennam eſſet reuerſus. Geſſit interea contra Duces Bauarię plurima bella. Nam et agros depopulatur, caſtra & urbes igne ferroq́ue deuaſtat & obſidione uallat. Tum etiam Scherdingam occupauerat. Auxilia tum ſubmiſit Duci Auſtrię Conradus Salisburgēſis Antiſtes: quibus multis calamitatibus Bauarorum terras, multisq; cladibus affecit. Poſtea (ut ſuperius ſcripſimus) Romanorum rex electus, ac Bunnæ diademate inſignitus eſt. Cum quo Ioannes XXII Pont. & fratribus ſuis clàm concordiam iniit, ſemper ipſum contra Ludouicū exhortatus, quem odio habuit. Licet & hunc regem Romanum filium dilectum ſuis literis appellaret. Maxima hinc & multa per uniuerſum imperium orta ſunt mala & bella. Nam Leopoldus Dux Auſtrię, frater Friderici, uir ſtrenuus, cordatus, & miles imperterritus (cui Gloria militum cognomētum erat) fratris iniuriam iniquo ferens animo, cum grādi exercitu iuxta Spiram Ludouicū perſequitur, eumq; in tantum urgebat, ut fuga elapſus in quoddā cœmiterium Iudęorum ſeſe occuleret. Valles autem Spirenſium hoſtium ferro igneq; populatus, ad Auguſtam peruenit. Lycum fluuium tranſiens, Bauaros deuaſtare non ceſſauit, oppidumq; Landſperg flāmis abſumpſit. Conſtituit tum Fridericus Baſileæ genio ſuo operam dare, curiamq; nobilium indixit celebrem & magnā: caruit enim tum uxore. Miſſis itaque oratoribus Abbate S. Lamperti in Carinthia, Rodulpho de Liechtenſteyn, Henrico de Vualſee Baronibus ad Iacobum Arragoniæ regem, filiam Elizabeth, forma inſignem & moribus egregijs ornatam, uxorem petijt. Quæ in ſomnijs priuſquam aduenirent oratores, uiſa eſt uidere Fridericum Principem ſpectatiſſimum & elegantiſſimum: atq; ideo facilè conſenſit, atq; hilariter cum honeſtiſſimo comitatu per Archiepiſcopum de Geruada in Hiſpania adducta eſt ad Fridericum Baſileam. Fortè eodem tempore allata eſt Leopoldo Catharina Sabaudię Comitis filia, pulcherrima adoleſcentula. Cum maxima igitur celebritate nuptiæ duorum fratrum illic exactę ſunt, cum omnibus militaribus exercitijs, haſtiludijs & torneamentis (ut uulgo loquimur) in maxima nobilium frequentia, qui undiq; confluxerant. Finitis nuptijs, Lepoldus uolēs fratri ualles Suiciæ (quę de iure ſunt imperij) ſubiugare, coacto exercitu, præmiſit Ottonem Comitem de Strasberg. Sed re infecta rediens, populos intactos dimiſit. Hic Leopoldus primus inter Auſtriæ Duces fuit, qui Suitenſes populos, ſiue Heluetios nominare placeat (Leopontios alij uocant) armis aggreſſus eſt. Celebrauit paulo pòſt idem Leopoldus curiam in Baden, magna cum nobilium frequentia. Vbi Gutam ſororem Ludouico Se-

niori

niori de Oetingen cõiunxit in matrimonium. Pòst Fridericus cum magnis copijs Sueuiam ingressus, iuxta Esselingam Ludouicum ad arma prouocauit. Aquantibus enim in Necaro fluuio militibus equos, uelitari primùm pugna, tandem iusto bello tantam utrinq; ediderunt stragẽ, ut sanguine multo Necarum fluuium cruentum redderent. Sed dubio marte postquã pugnatum est, discessêre: quibusdam occisis, quibusdam captis. Inter quos & Vuernherus Comes de Hohenberg capitur. Intelligens hoc Leopoldus, nouo cum exercitu Spirã descendit, hostium domos, uillas, agros deuastans. Cumque audisset Ludouicum Bauarum cum grandi equitatu aduentantẽ, Treuerensis, Boẽmi, Moguntiniq; auxilia ferentem, quatuorq; millibus electorum militũ ferocientem, nuncios & ipse Comiti Vdalrico Phyretarum, & Iohanni Argentinensi Antistiti pro auxiliaribus mittit. Qui mox dicto audientes, ingentibus comparatis copijs, iuxta Brusçam Alsatiæ fluuium (qui Alsam per nobilem Argentinam ab Occidente uersus Orientem ducit) consedêre, donec undiq; Leopoldo copia militum affluueret. Argentinenses quoq; diuisi, pars Friderico, pars Ludouico adhæsit. Et cùm paulo ante Fridericũ recepissent, Ludouicum in trãsitu etiam regio more susceperunt. Erat tum Fridericus in Austria, militum delectum faciens, decimamq; bonorum omniũ partem ab omni populo cleroq; accipiẽs: assensu Pontificis Romani qui eum plurimum amabat, ut aduersarium debellaret. Sed factus certior de fratris exercitu, festinat ad Rhenũ cum copijs suis. Et penè per errorem in exercitũ Ludouici irruisset, quem Leopoldi putabat. Admonitus tamen per aliam uiam ad fratrem Leopoldum peruenit. Mutuoq; se complexi, gauisi sunt & milites & exercitus omnis. Stabant acies in planicie ad pugnam paratæ. Iussit enim Leopoldus equos abducere milites, calcariaq; ponere, & ut pedites pugnare. Misit autem Ludouicus exploratorem in exercitum Ducum Austriæ, inanem ratus pugnam si Fridericus abesset. Si enim, inquit, uicero Leopoldum, quid lucri accedet? Viuit Fridericus, quo cum mihi res transigenda est. Adductus explorator Friderico hæc uerba à Rege accepit. Dic, inquit, consobrino meo, paratum astare exercitum. Hunc diem nobis datũ, qui litem dirimet. Penes quem uictoria stabit, is Rex esto. Nec plura moratus, classica iubet succinere. Ardent milites feruentq;, eductis gladijs manus conserere appetunt. Intellecto strategemate, Ludouicus fugit, in Bauariamq; se recepit. Subsequuti Australes multos fuga elapsos partim trucidant, partim capiũt. Interiectis dehinc aliquot annis, Fridericus iterum ab Austria cum magnis copijs in Bauariam uenit. Ad quem Leopoldus de Sueuia cum octingentis equitibus properauit. Ludouicus igitur, ne fratres exercitus coniungerent, festinat cõtra Fridericum. Leopoldus interea circa Monacum Isaram fluuium transiens, Ludouici exercitum (quod ille minimè sperabat) subsequitur, peneque in medio duorum fratrum captus foret. Sed hoc intelligens, munitionibus se concredidit. Conuenientes igitur fratres gauisi mirabantur toties sibi elabi hostem. Dehinc mensibus tribus penè superiorem deuastarunt Bauariam igne ac ferro. Ludouicus igitur suorum cladem miseratus, mori etiam destinauit, aut hostem uincere. A Iohanne igitur Boẽmiæ, Baldeuino Treuerensi, atq; Henrico Duce Bauariæ inferioris, ac undiq; mille quingentos sortitus equites, cum triginta peditum millibus exercitum instituit. Ipse ne agnosceretur uictus, mori non dubitans si uinceretur, uestes non regis, sed militares induit. Afferebant auxilia quoq; Fridericus Burgrauius Nornbergensis, duo de Oetingen, Vuilhelmus de Monteforti, cum multis baronibus ac nobilibus. Fridericus aũt Rex cum fratre Henrico, qui paulo antè ex Italia redierat (nam in fauorem Pontificis Brixiã aliquandiu possederat) in regio habitu cum duobus millibus & ducentis equitibus & quatuor millibus Hungarorum sagittariorum à rege Carolo sibi missis, in superiorem Bauariam accedit. Submisit & in inferiorem Bauariam copias, quas ex Stirijs & Boëmis contraxerat. Et quas

Fridericus Salisburgenſis, Albertus Saxoniæ Dux, Patauienſis, & Theoderi-
cus Laurentius Antiſtites ſubminiſtrarunt. Leopoldus autem frater, ex Sue-
uia, Alſatia, & Rheno, octingentos electos equites afferebat. Sed dum Vuil-
helmi Comitis de Monteforti, qui partes Ludouici ſequebatur, munitiones et
caſtra deuaſtat, tardè nimis ueniens, frater periclitatur. Dum enim nuncios ul-
trò citroq; fratri mittit, Ludouicus hos intercipit, nec ſinit fratres exercitus cõ-
iungere. Caſtrametatus itaq; uterque Regis exercitus haud longè à Muldorff.
Muldorf ad Oenum occidentalius ſt Ottinga. Fridericus ſanè haud longè ab arce Dornberg in agro Salisburgenſi. Sed mo-
ræ impatiens, exercitum in pratum latiſſimum educit. Cui pòſt nomen à capti-
uitate datum patria lingua Vehuuiſen. Cupidus erat belli Rex, ſagittariiq; Au-
ſtrales Bauaros tantum moleſtabant, ut terga uerterent. Suadebant ideo ple-
rique Friderico, ut fratrem Leopoldum præſtolaretur, aut ei obuiam proce-
deret. Sed Fridericus uir animo infracto, ſolum uerſus hoſtem tendebat, con-
ſilium ſuorum non ſequutus. Aciem ordinat, quingentos armatos equites præ-
locans. Dehinc uexillum cum octingentis equitibus ſubmiſit. Poſtremò ipſe
cum noningentis ſubſequitur militibus. Concurrunt acies acriter, pugnant
Auſtrales: Fridericus præcipuè qui robuſtiſſimus & ſtrenuiſſimus inter om-
nes miles habebatur & erat. Quinquaginta amplius ſua manu milites confo-
268 diſſe eo prælio fertur. Victoria Friderico ceſſit. At Bauari equites qui ſe fugæ
commiſerant, reuocantur: equisq; dimiſſis, pedites prælium renouant. Super-
uenit nouis cum militibus Burgrauius, qui clamore magno Auſtrales ſagit-
tarios in fugam uertit. Poſt laborem enim feſſi milites, hunc exercitum Leo-
poldi credebant, reſpirantes paululum, uexillo decepti adulterino. Obruti igi-
tur inſperatò Auſtrales, occluduntur ueluti ſepto: multis ex illis captis, inter
quos Henricus Dux Auſtriæ Friderici frater fuerat. Vexillum Auſtriæ arripi-
unt, in aliam partem exercitus irrumpunt: qui minimè hoſtes eſſe arbitraban-
tur, ſed ſuos. In fugam igitur uerſi milites, Fridericum deſerunt. Qui equo deie-
ctus ab Armigero, cuius nam eſſet quæſitus, Burgrauii ſe familiarẽ eſſe reſpon-
dit. Iube, inquit, dominum tuum ut ad me ueniat. Qui illico præſens coràm aſti-
tit, cui enſem ſuũ porrexit: Tuus, inquit, ſum captus, uitæ parcas uelim. Qui fi-
de data, hãc integram promiſit, Ludouicoq; regem Fridericũ adduxit. Quem
cuſtodiæ haud magnificæ deputauit. Moxqúe campum dereliquit, timens ne
Leopoldus ſubſequens, fratres ulciſceretur. Qui Leopoldus aduerſam fortu-
nam fratrum audiens, indoluit uehementer: admiratus eſt tamen, quòd in ſtra-
ge tanta occiſus non eſſet.

Eſt autem tam inſignis clades facta, Anno liberationis humanæ uigeſimo-
quarto, poſt milleſimum trecenteſimum, penultima Septembris, quo beati Mi-
alij malunt 1322. chaëlis feſtus dies peragitur. Quo die ante annos quinquaginta unum, Rodol-
phus de Habſpurg, auctor illius nobiliſſimi ſtemmatis, in regem Romanum
fuit electus. Vnde quidam falſò augurabãtur, tunc domum Auſtriæ ruituram,
quæ hodie propagata uſq; in Occidentem, ramos ſuos per uniuerſam penè Eu-
ropam diſperſit.

Henricus itaque Auſtriæ Dux captus, ac Boëmo traditus, perſuaſione re-
gum Franciæ & Vngariæ, reſtitutis quibuſdam munitionibus Morauiæ, quas
Auſtrales occupauerant, ante fratrem ſuum liberatur. In iis erat Znoyma, Co-
ſtel, Laa & Vueitra: quę etiam partim Boëmo pro nouem millibus marcarum
impignoratæ ſunt. Fridericus uerò cum dominis de Vualſee aliisq; nobilibus
multis, in quadam munitiſſima arce, cui ominoſum nomen Trauſnitz, grauiſſi-
269 mè tenebatur dura in cuſtodia. Leopoldus interim nulla re affici poterat, ut læ
titię ſignum aliquod oſtenderet: ſed ſubtriſtis & mœſtus de fratris aduerſitate,
etſi ſæpe nobilibus immixtus, ab omnibus recrearetur. Ciuitates autem Alſa-
tiæ, Columbaria, Sleſtadium, Ehenheym, Rosheym, Hagenauu, quæ Frideri-
co prius adhæſerant, immutatæ nutabant, in partem Ludouici flectentes. Mar-
chio

chio autem Badẽsis perseuerat. Tametsi enim ab Eberhardo, Greyner cognomine, de Vuirtenberg molestaretur acriter, nullo tamen labore et has & obsessas quasdam parua manu liberauit, sæpius Bauaros persequutus: quos in fugã egit, ad conflictumq; concitauit: quanquàm minimè comparerent, eiusq; cõspectum semper formidarẽt. Inuenio in Annalibus nostris rem ridiculã, quam Leopoldus ob fraternũ amorem molitus est. De fratris enim liberatione dies noctesq; sollicitè nimis cogitans, necromanticum adijt, qui exorcisationibus nouit dæmonas aduocare. Viso itaq; sub habitu uiatoris dæmone, hunc rogat si Fridericum è uinculis queat liberare. Promittit ille, si obsequi uelit. Territus autem nocturna uisione Fridericus, neq; assentire uolens, res in nihilum redacta est. Vix scribi potest quanto sudore Leopoldus pro fratris liberatione enixissimè laborauit, maximam pecuniarum quantitatem, ac preciosissima quęq; pollicendo. Quinimò & Pontificem maximum, & regem Franciæ, ut pro eo intercederent, facilè induxit. Sed nihil profuit: neq; enim precibus neq; muneribus flecti potuit. Leopoldus itaq; fœdus cum Pontifice atq; rege Franciæ fecit contra Ludouicum, multa in eius perniciẽ tractantes. Qui sacris paulo pòst interdictus atque execratus per Pontificem fuit. Leopoldus has publicare ac promulgare in urbibus ubiq; in odiũ Ludouici permisit. Insuper sæpius Apostolici nuncij cum Principibus de Franco in Imperatorem eligendo, præsente Leopoldo consultarunt. Bertholdus autem de Buchecke cõmendator Theutonicorũ, frater Moguntini præsulis Matthię (qui Petro defuncto successerat) ob preces Roberti regis, cui Hugo prædicatorũ etiam frater annis aliquot inseruierat solus impediuit restititq;. Omnes autem Alsatiæ urbes, quæ prius ad Ludouicum defecerant, reuersę sunt, ob fidem erga Fridericũ, in fauorem Leopoldi. Nec quicquam offuit Ludouicus, qui tunc Burgouiam obsedit, nũc alia oppida sollicitauit. Cùm autem crebri Principum conuentus fierent, sępissimè tamen frustrà conuenerunt, de Friderici liberatione tractantes. Nam Leopoldus initio insignia imperialia Ludouico reddere noluit, amore tamẽ fratris impulsus reddidit tandem: & si de fide Ludouici palàm testaretur, quam & minimè Ludouicus seruauit. Licet Annales uiderim, quibus traditur Ludouicum è captiuitate liberasse Fridericum, sine omni fideiussoria cautione, sine pecunia, quòd per ipsum speraret & gratiam summi Pontificis, & Leopoldi fratris fauorem sese assequuturum, & ideo ambos Reges unitos. Tum Ludouicus Friderico terram Brandeburgensem fertur commendasse, ne Leopoldus frater eam deuastaret, cum eius filius Ludouicus esset obsessus. Sed Leopoldus quoad uixit, Ludouico molestus esse non desijt. Quanquam ob maximos labores, diu uiuere non potuit. Tantum enim exhauriebat, ut nimia uigilia, postquam ab expeditione Spirensi redierat (undique enim agros eorum incendio depopulatus iã fuerat) mente captus, uitã apoplexi tactus finiuerit. Dehinc in Kongsfeld cum coniuge sepultus: cuius mortem tota militia, in primisq; Pontifex Iohannes acerbissimè deplanxit. Obijt autem anno nostræ salutis uicesimosexto, post millesimum trecentesimum. Quem eius coniunx dehinc quarto anno secuta est, duodecima Iunij. Henricus autem frater anno uno. Cùm autem triennio in custodijs maceratus esset Fridericus, tandem persuasione Prioris cuiusdam Cartusiensis, Ludouicus Fridericum, remotis omnibus arbitris, liberat. Præmissis quibusdam conditionibus iureiurando, ac dehinc literis corroboratis, ut quidam ferunt. Expressum in his fuit, ut uterque quoad uiueret, regio uteretur titulo: Fridericus autem Italiam non accederet, sed hanc liberam Ludouico permitteret. Neque ius aliquod peteret à Pont. pro hac assequenda. Quod inuiolabiliter obseruauit: Etiamsi Iohannes XXII, Clemensq; VI Pont. crebrò illum in Italiam pro imperiali assequenda corona euocarent. Richardus multas alias, & quidem enormes tradit factas pro concordia pacisscenda conditiones, Quanquàm & ipse promissionibus illis minimè ligatum

asserat Fridericũ regem. Reductus igitur in Austriam Fridericus, cum magno exercitu Viennam uenit: demissa barba horridus, & squalore obsitus, qui pulchritudine & corporis elegantia alios omnes suæ ætatis Principes superabat: cum magna lætitia ab uniuerso populo susceptus, qui deliberatione domini gaudebat. Rex autem Hungariæ Carolus & Iohannes Boëmiæ, unà cum Duce Austriæ Ottone, fratre Friderici, ægre ferentes Fridericum se Regem appellare, conspirationem ineunt. Austriam rapinis & incendijs deuastant. Munitiones Veldsperg, Robensburg, Vlrichskirchen Egenburgamq; expugnant. Otto dehinc monasterium Nouimontis in Austria extruit, & Annam filiam regis Boëmię uxorem ducit: quia prima Elizabeth paulo antè erat mortua. Congregato in Sueuia exercitu, terrorem Ludouico Bauaro incutit, qui ei insignes ciuitates oppignorat. Sed reuocatus à fratre Alberto, licet libẽter Boëmiam occupasset, à suis deceptus, passus est cladem, & paulo pòst mortem obijt: relicta omni Austria, Styria, ac Carinthia, quæ Ducibus Austriæ à Ludouico erat cõcessa, contra Boëmiæ regem Ioannem; Alberto fratri (corporis quidem debilis, sed animi prudentissimi) dicto Cõtracto. Hic autem Fridericus ob perpessas aduersitates, paulatim incepit contabescere, paucosq; annos post liberationem uiuere. Fertur enim quod nobilis quædam mulier cui maritus erat nomine Fridericus (miles alioqui non impiger) quem ut indesinenter Rex amaret, poculum amatorium inscio Regi offert: quo exhausto, uiribus primùm cœpit deficere, dehinc inualescente morbo, corpus computruit. Tandem dysenteria resolutus, animam exhalauit in arce Austriæ, cui Gutenstain nomen est. Anno salutis trigesimo post millesimum trecentesimũ, tredecima Ianuarij, regia pompa in monasterio Mauuerbachio Cartusiensis ordinis Austriæ, quod ipse fundauit, honorificè sepultus. Nobilissimam autem habuit coniugem Elizabeth, Iacobi Arragonum regis filiam, quæ eum unicè amauit, magnæ religionis. Tantùm enim in amore mariti flagrauit pudicissima hæc matrona, ut nihil intermitteret quod in salutem uiri sperabat. Peregrinationibus, ieiunijs, abstinentijs se adeò castigauit, ut oculos penè uisumq; amitteret: flẽs die noctuq; ob captum maritum, donec liberaretur. Ex qua genuit Fridericum filiũ, qui paucis annis uiuens, mortuus est, & in monasterio Kongsfeld sepultus. Duas insuper procreauit filias, Annam scilicet, quæ primùm regi Polonię deinde Ludouico Romano, filio Ludouici Quarti Cæsaris, Ducis Bauariæ nupsit: post cuius interitum, Iohãnem Comitem Goriciæ maritum accepit. Quo etiam defuncto, Viennam uenit, apud sanctam Claram sacro uelo (ut uiduas decet) ornata, Abbatissam egit, illic sepulta. Altera filia nomen matris referebat Elizabeth, Iohanni Boëmiæ regi desponsata. Sed antequam fœminam ageret mortua, in Mauorbacensi cœnobio cum patre est sepulta. Relicta autem Friderici uidua Elizabeth, Viennæ est apud fratres Minores sepulta marmoreo sepulchro, haud longè à Blana Rodulphi regis Boëmiæ coniuge.

Habuit autem ante hanc Fridericus Isabellam Reinoldi Comitis Geldriæ filiam sibi desponsatam. Sed ob patris proditionem, eam non traduxit: sed postea Elizabeth prædictã accepit. Fuit autem hic Reinoldus primus eius nominis, paulo pòst Dux creatus à Ludouico Cæsare in conuentu Principum Francofordię, Anno salutis M.ccc xxxix. Et licet Annales quos habemus antiquissimos, & præterea magister Albertus Argentinensis hæc de Friderico & Ludouico Imperatore, ut scripta sunt, tradiderunt, tamen nuper affinis meus Guilelmus Putschius regis Ferdinandi à secretis, uir antiquitatis studiosus, in archiuis Ducum Austriæ, in Comitatu Tyrolis Insprugk, dum antiquas literas & diplomata Ducum Austriæ reuiseret, inuenit literas sub sigillo regum Friderici & Ludouici, quibus se fratres unitos appellant. In prioribus, datas Monaci quinta feria ante natiuitatis Mariæ. Anno Christi M.ccc xxv. Regni sui xi. In posterioribus Ludouicus Rex fatetur ob pacem communis Christianitatis,

Sed quid tum? an non possent fratres uniti, qui neq; germani neq; uterini essent? Verbalote Brunder.

se

se libere concessisse regi Friderico consobrino & imperio suo cessisse, etiam si
Papa confirmare sine electorum consensu nõ uelit. Quarum data sunt Vlmæ,
Anno Christi M. ccc xxvi. feria tertia, xij die. xij anno imperij, quarũ tenorem 272
patria lingua de uerbo ad uerbum in Annalibus nostris Austriæ scriptũ lector
candide inuenies.

LVDOVICVS CAESAR.

FRiderici competitorem scripsimus fuisse Ludouicum, de quo
nunc pro uirili singula sunt discutienda. Is Ludouicus filius
fuit Senioris Ludouici, & Mechtildis filię Rodulphi de Hab-
spurg Comitis, Romanorũ regis. Sed hic Senior Ludouicus
(ut illud interim non omittamus) natus ex Ottone utriusque
Bauariæ Duce, & Agnete Henrici Saxonis & Palatini filia;
quæ Palatinatum Rheni Ottoni attulit, resedit in Monaco: & in odium Augu
stensium condidit arcem & oppidum Fridpergam. Tres habuit coniuges, Ma
riam Brabantinam, diuæ Elizabeth consanguineam: quam occidi iussit, ob fal-
sam suspicionem cum milite quodam: in Vuerdea in Cęsareo monasterio ordi 273
nis sancti Benedicti sepulta. Ob id mirandã habuit & horrendam nocturnam
uisionem, qua una nocte totus factus est canus. Et inde pœnitẽtia ductus, mo- 274
nasterium in Bauaria supra Amram, quod Principis campus, patria lingua fürs-
tenfeld dicitur, extruxit, & donarijs ac censibus locupletauit. Fuit Anna Conra
di Ducis Glogonicnsis in Slesia altera eius cõiunx, ex qua etiam Ludouicum
quendam filium genuit. Cui Elizabeth Vngariæ regis filia despõsata erat. Sed
Norinbergæ in quadam hastarum concursione (hastiludium nostri uocãt) lan
cea perfossus interijt. Sed tertia uxor Mechtildis Romanorum Regis filia fuit,
ex qua plures liberos Senior Ludouicus peperit. Rudolphum scilicet primo-
genitum, Palatinum Rheni, qui Mechtildim Adolphi de Nassauu Regis Ro- 275
manorum filiam uxorem habuit, & liberos plures progenuit. Qui tamen in ele
ctione Imperatoris Fridericum Austriæ Ducem, non fratrem Ludouicum ele
git. Quam ob rem à fratre expulsus, in Anglia exulauit, ibiq; mortuus est: tres
filios relinquens, Rudolphum, Rupertum Rufum, et Adolfum Palatinos Rhe
ni, & filiam unam Mechtildim Comitissam in Spanheym. Et secundo genitum
Ludouicum hunc præsentem, Iuniorem cognomine IIII, eius nominis Impe-
ratorem, Friderici competitorem. Mechtildimq; filiam dehinc tertio peperit,
uxorem Othonis Ducis de Lunenburg, & Annam filiam quarto uxorem Ru-
dolfi Ducis Saxoniæ Alberti filij. Quandamq; tertiam filiam, cuius ignoro no
men: quæ monialis Vlmæ facta, illic decumbit. Sed ad Ludouicum Iuniorem
nostrum redeamus. Hic uix septennis, patrem amisit. Vbi adoleuit, humanissi-
mus Princeps cunctis amabilis uisus est, omnibus se humanum exhibuit ob-
uiosq; quosque salutabat ac alloquebatur. Vnde maximum sibi fauorem con-
traxit. Nulla deinceps intumuit prosperitate. Prouidus & sagax, & in pericu- 276
lis animo infracto. Literis caruit, unde maximam iacturam passus est: etsi alio-
qui haud imprudens esset. Electus igitur Rex in discordia (ut abundè superius
enarrauimus) multas & grauissimas lites cum Friderico gessit. Sed cùm Prin-
cipum conuentum haberet olim Norinbergæ, Vualdmaro tunc Marchione
Brandenburgensi sine liberis atq; hæredibus defuncto, in eius locum Regali
usus auctoritate, Ludouicum filium suum substituit, Ducatum sibi posterisq;
possidendum dedit. Sed post patris interitum, Marcomannorum conspiratio-
ne, atq; Rodulfi Saxonię Ducis suasu, Marchionatu ejicitur, modico tractu cis
Oderam retento. Hic uerò Ludouicus Brandeburgensis Marchio, Cæsaris fi-
lius, Margaritam habuit uxorem, filiam Henrici regis Boëmiæ, Ducis Carin- 277
thiæ, ac Comitis Tyrolis: neptem uerò Meinhardi Ducis Carinthiæ, ex Anna
Venceslai Boëmiæ Regis filia. Hęc Margaritta ob os deforme et ingẽs, uulgò
Maul-

Maulſtath cognominata,Meinhardum ex Ludouico filium, Ducem ſuperioris Bauariæ & Carinthiæ,Comitemqúe Tyrolis peperit. Qui abſq; prole inde obijt.Quo pacto autem hanc duxerit,paulò altius eſt repetendum.Primùm enim habuit is Ludouicus Marchio Cæſaris primogenitus filiam regis Daciæ coniugem,quæ ſine liberis deceſſit. Tum Iohannes Henricus filius regis Boëmorum,Morauiæ Marchio, Comes factus Tyrolis ex uxore Margaritta præfata,in magnum diſſidium cum uxore uenit.Cùm enim impotens in coitu cen ſeretur,uxoremq; plurimùm moleſtaret, eamq; nunc mordendo mammillas, nunc laniando comas ſemifatuam redderet:mulier inſcia quid ageret, conſilio procerum,Barones ſuos Ludouico Cæſari mittit nuncios, ab eo petens,ut filium ſuum ſibi maritum concedat, Carinthiam ad ſe iure hereditario deolutam, in dotem ſpondet. Eijcit interea Boëmum è Comitatu, cum quo annos octo condormiuerat.Ludouicus Cæſar promiſſioni fauit, filium aduocat, qui inſuetum facinus exhorret. Nam conſanguinei in tertio gradu uxorem traducere,ritu Eccleſiaſtico,nondum diuortio ſeparatam, nõ uxorem ſed mœcham computat. Pater id iuſtum eſſe cauſatur, utpote qui ſibi prius fidem fregerit. Boëmiæ enim Rex cùm inueſtituram à Cæſare peteret, nunquam ſe à Principe diſceſſurum iureiurando promiſit,quod minimè præſtitit.Idcirco exacerbatus Cæſar,filium uel inuitum ut hoc excipiat matrimonium, compellit.Perſuaſus filius à patre tandem multorum fretus auxilio conſilioq;, uxorem abripit, diuortium ſolenniter facit, matrimonium legale cum donatione perficit. Anno igitur à partu Virginis milleſimo,trecenteſimo quadrageſimoſecundo, decima Februarij, Imperator Ludouicus in Meranum conceſſit cum duobus filijs,Stephano duce Bauariæ,& Ludouico Marchione Brandeburgenſi.Quos ſequebantur duo Duces de Dekh,Epiſcopus Friſingenſis, qui obijt in monte Iouis.Item Epiſcopi Ratiſponenſis ac Auguſtenſis. Præterea duo Comites de Schuartzenberg, unus de Vuirtenberg, Goriciæ, Vuerdenberg, Kirchperg, Katzenelenpogen cum alijs multis baronibus ac nobilibus, nuptiasqúe inter Ludouicum & Margarittam ſolenniter celebrant. Imperator quoq; ijs perfectis,inſignibus ac ueſtimentis Cæſareis ornatus,cõtulit filio Ludouico & Margarittæ Ducatum Carinthiæ,& Comitatum Tyrolis,Ducibus prędictis aſtantibus,Iohanne Henrico antiquo marito eiecto, atq; latitãte apud Patriarcham Aquilegienſem.Hinc lites & ſimultates inter Cæſarem & Boëmum ſuboriuntur,de quibus inferius multa. Ludouicus (ut reuertamur eò, unde digreſſi ſumus) poſt plura ac maxima prælia,uictor tandem,poſtquam Fridericus ſuccubuerat,nomen & titulum Imperatorium inuito Pontifice uſurpat. Nam & aduerſus hunc fratres quoſdam Minores quos Pontifex iam condemnauerat hæreticos, atque execratos diris imprecationibus proſcripſerat,defenſandos improuidus Ludouicus ſuſceperat. Extant apud Richardum copiæ apoſtolicarum bullarum,Imperatoriſq; Ludouici appellationis formulæ,de hac inani cõtentione & friuola.Ludouicus enim poſt mortem Leopoldi ducis Auſtriæ,neminem timuit. Profectus in Galliam à pleriſq; ſuſcipitur honorificè, per multa loca in triennium uſq; progreſſus.Ob id Pontifex ægreferens Ludouici temeritatem, ipſum hæreticum palàm aſſerens, Fridericum regem adhortatur, ut quando penes Pontificem gratificandi regni utri,uelit poteſtas ſit,nullumqúe ius electus habeat, in Italiam aduerſus Vicecomites deſcendat. Fridericus autem, & ſi fratrem Henricum iam cum copijs Brixiam miſiſſet, ſuorum procerum conſilio eum reuocat, ferroq; decerni rem ſtatuit. Ludouicus igitur poſt tractatum cum Friderico initum, regno ad ſe deuoluto, ſeſe ad Italiæ accingit ingreſſum,ingentibusqúe copijs Longobardiam fœliciter attingit.Primò Tridentum,dehinc magnis Gibelinorum precibus, Mediolanum petijt, ardentibus tũ inteſtini belli factionibus. Italiæ ciuitatibus ſingulis uicarios Imperatorio nomine impoſuit, Vicecomitibus itaq; Mediolani dominiũ permittit.Erat

tum

tum (ut aliqui tradunt) Matthæus defunctus, superstitibus quinq; liberis, Galeatio, Iohanne, Marco, Luca & Stephano. Administrat tum Remp. Mediolanensium ueluti Senior Galeatius. Nam & ipse frater Marcus singulari eloquẽtia, urbanitate & magnificentia, præstabãt. Qui uenientem Ludouicum honorificè accepit, maximis amplissimisq; muneribus affecit. Sed cùm à Vicecomitibus prohiberetur, ne à populo Mediolanensi pecuniam exugeret, ambo carceribus sunt intrusi, & uigintiquatuor ciuibus Reipub. administratio est commissa. Licet paulo pòst indulgentia Cæsaris emissi, primùm exules, tandem paternum recuperarint regnum. Estq; Imperator ferreo tũc diademate, more ueterum, in æde diui Ambrosij, à Iohanne Archiepiscopo Mediolanensium cum Margarita uxore sua, die Pentecostes insignitus. Etsi alij Modoeciæ id factum scribant, & à Guidone Petramala Episcopo coronatum, postquam iterum per Tridentinam uallem cum exercitu in Italiam uenisset. Cęterùm Mediolani existens Ludouicus, Oratores Auinionem mittit ad Pont. qui petant ut Imperalia insignia more maiorum sibi benignè cõferat, licet antea infensissimus grauiter de Pontificis cõquestus esset iniuria. Pontifex recusat, oratores ignominio sè repellit. Quinimo citat, ut nostri dicunt, peremptoriè Cæsarẽ, ut Auinionem ueniat, & statutis ecclesiæ se subijciat. Ludouicus indignationem considerans Pontificis, coronari dissimulans, iterum Pont. rogat ut prius. Pernegat iterum Pontifex, uicecomitesq; in odium Ludouici excommunicatione percutit. Ludouicus interim in Italia ingenti coacta pecunia, multis asciti Italorum Regulis, cum magnis copijs Romam profectus est, accepto secum Galeatio cum uigintiquatuor nobilioribus ciuibus Mediolanensibus quasi obsidibus. Mediolano autem interim Vuilhelmum Comitem de Monteforti præfecit. Qui loculos suos replens, Imperij iura paruifecit. Ludouicus honorificè est ab uniuerso Po. Rom. susceptus. Dehinc die kal. Iunij nona à senatoribus urbis, qui uicarij Imperatoris uocabantur, Stephano Columna & Nicolao Sarra (hi duo enim Vicarij Imperatoris urbi Rom. pręerant) coronatus cum coniuge in æde S. Petri, omni nobilitate astante, & acclamante Patricium & Augustum Rom. Imperatorem Ludouicum. Sunt qui in æde Laterani iussu cleriq; populiq; ab altero horum facto, in absentia alterius magna hominum frequentia coronatum scribant. Sæpius enim Romani Senatores Pontificem requirebant, ut urbem inuiseret, antiquam Pontificũ sedem, Romanoq; regi Imperialia insignia cum apostolica benedictione conferret. Alioquin ipsi pro antiquis iuribus, se suaq; uellent tueri. Ad hæc Põtifex Ludouicum læsæ maiestatis reum ac hæreticum incusabat. Ob id Imperator consilio procerum ac Romanorum, Petrum Corbariensem, Reatinum professorem minorem, uirum ad res gerendas aptissimum, & haud imprudentem, summum Pontificem creat, Nicolaumq; Quintum appellat. Qui mox creatis Cardinalibus & Episcopis, Iohannem Pontificem dignitate papali deijcit: simulacroq; eius fabrefacto, ignominiosè palàm afficitur Ioannes. Illud enim per nouum Pontificem & Cardinales astante Cæsare & Pontifice Romano concremabatur. Superfluum omnino iudico repetere, quos motus Guelfæ & Gibelinæ factiones in Italia undiq; excitarunt, & quæ Carolus Franciæ, & Robertus Apuliæ Reges cum Pontifice tractarunt. Id tibi Platina, Blondus, Sabellicus, & Merula in decimo libro uicecomitum, qui omnes res Italicas studiosissimè & latissimè scriptitarunt, facilè significabunt. Hoc prætermittere non ausim, quòd Ludouicus cum Rege Siciliæ tantum egit, ut nisi Cæsar tardasset in urbe, Ropertum ex Apulia facilè eiecisset: qui tum Cæsarem formidans, statuit terram illam relinquere. Interea Iohannes Pontifex durissimos processus contra Ludouicum publicat, imperiali eum deijciens dignitate, regnoq; priuans, excommunicatione crudelissima, tanquã Rom. ecclesiæ rebellem & hæresiarcham, acerbissimè condemnans. Cõtrà Ludouicus hæreticum Papam denunciat, concilium & ecclesiam catholicam appellans;

278

pellans,urbem Italiamq; relinquere iam decreuit(multo enim iam tempore in Italia manserat) proditionem enim ac uenenũ,non arma extimescebat: dicens Germanorũ Cæsares multos ueneno, paucos ense ex Italia ab actos. Delatus ad castellum,in quo olim Conradinus percussus securi, obijt, funditus hos deleuit,demolitis muris ac portis omnibus, Germaniam summa cum animi hilaritate repetit, receptusq; est multo cum fauore ac lætitia. Mortui sunt interim Leopoldus,Henricus,& Fridericus Austrię Duces.Quàm dirę autem execrationes à Pontifice in Minores fratres, & contra ab eisdem regestæ in hunc iniuriæ,siquis & hoc quoq; scire desiderat, Sicardum adeat. Sed mortuo Iohanne Pontifice,succedit Benedictus Duodecimus. Qui Ludouici Cæsaris innouat execrationes,omniq; regio honore spoliat, & Ducatu Bauariæ sententijs priuat.Conuocat ob id Cæsar Principes in Francofurt, omnes electores, Duces, Episcopos,Comites, nobiliores quoscunque, ac humanæ diuinæq; sapientiæ doctissimos quosq;. Itaque coram omnibus totius Romani imperij proceribus congregatis, multa nobilissima protulit consilia, ac acclamatione publica ac solenni,nouas confirmationes antiquis legibus addens,easq; corroborans: ut scilicet electores imperij,& nemo alius,Regem Romanorum eligãt. Cuiq; plura accedant Principum suffragia, is etiam in discordia uerus censeatur electus,siue Rex,siue Imperator.Nam in essentia idem,licet nomina credantur diuersa. Idemq; possit citra apostolicæ sedis confirmationem Imperij iura & exercere & administrare. Debeat quoque mox idem post Principum insinuationem à Pontifice inungi,si legitimè sit electus, nisi horrendo aliquo scelere atq; manifestario palàm sit commaculatus. Quòd si recuset Pontifex, à catholico possit quocunq; Antistite proclamari Imperator ac Augustus, qui prius post electionem statim uerus fuit Imperator designatus.Cùm inunctiones istæ, solennitates quædam sint aduenticiæ,à Pontificibus adinuentæ, nomina nõ res concedentes:in signum defensionis ac unionis Ecclesiæ Imperijqúe Romani. Non enim fidelitatis iuramentum Pontifici tribuit Imperator, sed obsequij ac fidei defensionis.Quandoquidem hoc iuramentum nullam maioritatem operatur in temporalibus. Præterea falsissimum esse protulit per uacationem Imperij,ius ad Papam deuolui. Idq; esse contra sacri Imperij libertatem, dignitatem,iura,ac libertates. Longa enim & approbata consuetudine, inconcussè à maiorum ordinatione hactenus obseruata, uacante imperio ius administrandi Imperij iura,feuda conferendi,& negocia cætera disponendi, Palatino Rheni debetur. Non obstante Clementina, Pastoralis. Hæc atque alia multa in hanc formam pro imperio firmando promulgauit.Dehinc in personæ suæ excusationem coram Regibus, Principibus, & nobilibus omnibus rationem fidei suæ clarissimè reddidit,planeqúe confessus est se Christianum hominem articulos fidei integrè credere. Cùm uerò catholicam nominasset Ecclesiã, diutius hic immoratus, multis quæ sibi summa cum iniuria illata irrogataqúe essent, perorauit: nil tamen omittens, quæ Imperialem concernerent maiestatem. Reinoldum Comitem primum eius nominis Gelriæ Ducem, Vuilhelmum Comitem Iuliacensem Marchionem creauit,dehinc in Ducem Montensem & Ducem Iuliacẽsem.Quæ omnia acta sunt anno M.CCC.XXXIX. Cùm applausu totius nobilitatis auditus,tandem cum ingenti exercitu in Monacũ regreditur. Subortæ sunt interim inter Pontificem Benedictũ Regemqúe Franciæ simultates. Nihil enim rex Franciæ putabat Pontificem sibi negare posse: Itaque ab eo petijt,ut filium primogenitum regem Viennæ crearet,se uerò uicarium Italiæ. Et pro recuperanda Hierosolyma daret decimã decimæ, per decenniũ ab uniuersa Christianitate. Tertius Pontifex tantis petitionibus, Ludouico Cæsari cogitauit adhærere. Factus certior Imperator,ilico Oratores mittit,Comites duos de Oetingen,Marquardum de Randek, Babenbergensem prępositum, Vdalricum Principis prothonotarium iureperitissimum,

qui

qui absolutionem Imperatori à Põtifice impetrarent, tametsi prius literis id sæ pe rogasset debita cum obseruãtia. Oratores Cæsaris auditi: qui luculentissima oratione in Cardinalium publico cõuentu, absolutionẽ pro Cæsare petebant. A Pontifice sunt mirum in modum laudati, qui congratulabatur & Germaniæ & Ludouico, multa in utriusq; laudem paulò altius cõmemorans. Plurima etiam de tyrannide, cui Italia tum subiecta erat, plurima de desolatione Armenię, Syriæq; eloquebatur. Absolutionẽ Oratoribus promisit: Sed ecce intercepta est per duos episcopos Oratores regis Franciæ, Robertiq; Apuliæ, qui grauissimè inuecti in Ludouicum, Pontificem hęretici protectorem ignominiosè appellabant. Rursus Pontifex Cæsarem defensans, eius innocentiam constanter perpurgauit: nihil tamen effecit Pontifex. nam redditus Cardinalium rex Francię occupãs, omnes à Põtifice Cæsareq; auertit. Ad hęc accessit aliud malum. Ioannes Bohemiæ rex (qui paulo antè haud magna cum gloria, nõ secutus patris Henrici Septimi uestigia, ex Italia uenerat) eiusq; gener Henricus Bauarię dux, factione regum Hungarię & Polonię, & quorundam aliorum principum confisi, literas Cardinalibus scripserunt, de nouo rege Romanorum eligendo, principes fore concordes. Quod in primis Cardinales retraxit, ne in absolutionem consentirent. Sic re infecta, reuersi sunt oratores Cæsaris. Interea Carolus Hungarorum rex, filius fratris Roberti, Austriam ingressus (nam Austriæ Principes, Albertus Sapiens, & Otho Iocundus Lodouico tum fauebant) aliquot diebus uastare terram molitur. Rex item Boëmiæ cum Poloniæ rege ac genero suo Bauariæ duce, superiorem Bauariam, terram Ludouici, hostiliter inuadebant. Ludouicus igit exercitu cum septẽ millibus electorum militum, Henrici Ducis Bauariam inferiorem ita euastabat, ut regem Hungariæ ex Austria cogeret abire. Nam Austriæ duces exercitus suos coniunxerunt cum Ludouico. Quòd nisi fessi milites, qui pluribus iã mẽsibus omnia populabantur, quietem postulassent, de Bohemia actum foret. Quinimo oppida Imperialia quàm plurima quæ Bohemus occupauerat, ut Keisersperg, Turinckheim, Munster, Clastrum, Blickersperg, Ludouicus facilè recuperarat. Id Benedictus põtifex summa cum lętitia audiẽs, sæpe Cardinalibus obiecit suas, quas à Bohemo recepissent literas, Ludouicum extollens, qui hostibus suis resisteret fortiter: & iniurias nõ propulsaret modò, sed uim hostibus q; bellicosissimus princeps inferret intrepidè. Præterea, ut animum Cęsaris prætentaret, antistitem Magalensem misit qui mores principis ad unguem exploraret. Lites simul inter Baldui num Treuerensem, qui episcopatum uiolenter Moguntinum tenuit, & Henri cum de Virnburg composuit: qui cofirmatus archiepiscopus Moguntinus, Imperatori firmiter semper adhæsit. Rex etiam Bohemiæ uidens se nihil proficere, & si iam diu cum rege Hungarorum aduersus Cęsarem, Ludouicumq; Marchionem cum ualida manu conflixisset, pacem petit, homagium (ut uocant nostri) præstat. Ab Austriæ ducibus ob ducatum Carinthiæ pecuniam accepit, & concordia subsequuta est inter Austriæ ducem, Vngarum & Boemum. Quantum autem Benedictus Pontifex pro absolutione Imperatoris enitebatur, tantum reges Franciæ & Apulię cum omnibus penè Cardinalibus renitebantur, Legatisq; Imperatoris contumelias inferre non erubuerunt. Minabatur enim rex Francię Pontifici crudelissima quęq;, si Bauarũ absolueret: Quod Imperatorem haud parũ cruciabat, ultionem atq; uindictã in animo suo sollicitè indies cogitans: quę se ultrò pulchrè offerebat. Eduardus enim rex Anglię potentissimus, uerũ se regni Francię hęredem causatus, cõtra Philippum regẽ, duces Flandriæ ac Brabantię, cũ Comitibus Hollandię, Gelrię, Iuliacensi, Montium & finitimas gẽtes cõmouet, quibus omnibus Philippus exosus erat ac permolestus. Sed nisi ab Imperatore iuberentur, honestam non habuêre occasionem. Rex itaq; Anglię Imperatorẽ summo cum honore adijt, qui in Rheni oppido Rẽs tũ degebat, homagiumq; præstitit, seq; fœdere eidẽ colligauit. Imperator

uiciſſim regem Angliæ generalem uicariũ, & per Germaniã & Teutoniam creauit: literas ſcribẽs regi Francię, quẽ Philippum de Valeſio nuncupauit, quòd ab occupatione terrarum imperij deſiſteret, ac fideli imperij Eduardo regi Angliæ principi ſuo ſuper querelis reſponderet, iuſticiamq; coram ſe principe acciperet, ne feuda quæ teneret ab imperio, ſi non agnoſceret, ut rex Angliæ, cogeretur Eduardo cum principibus imperij (iuſticia ſic exigente) aſſiſtere. Cùm autem cõtemneret Francus Imperatoris literas, principes inferioris Germanię moniti, fœdere regi Angliæ ſunt deuincti. Qua de re Benedictus pontifex plurimùm lętabatur. Dedit autem Anglus Imperatori Ludouico octoginta milia aureorum, duplum offerens, ſi cum eo Franciam debellaturus, hoſtili exercitu ſubintraret. Quod & promiſit: licet Imperator, cùm pecuniam in tempore Anglus non miſiſſet, uenire recuſaret. Qua autem cauſa Eduardus regnum Franciæ iure hæreditatis ſibi ceſſurum contenderet, ſi uolueris lector clarius intelligere, Sicardũ in Ludouico Bauaro legito, & Robertum Gaguinum, libro octauo Compendij regũ Francorum. Clariſſimè autem magiſter Albertus Argentinenſis in ſuis Chronicis cauſam docet, qui mihi uidetur ueriſſimè rẽ exequutus & ſimpliciter. Nolui hiſtoriam hanc, ne in immenſum opus creſceret, altius repetere, contentus rem digito ſignaſſe. Eduardus itaq; rex Anglię, ilico Franciam ſe ingredi ſimulans, regem Franciæ impulit, ut triginta millibus equitum tribus penè menſibus cum maximis & inutilibus impẽſis aduentum eius in finibus Flandriam uerſus, expectaret fruſtrà. Verùm ſequenti anno cùm rex Angliæ cum duodecim millibus, Franco nil tale ſuſpicãte, Franciam ingreſſus per quadraginta penè miliaria in circuitu igne & ferro regnum crudeliter deuaſtaret, Pariſios uſq; uagatus, pręcedente Ludouico Marchione Brandeburgenſi, Imperatoris filio, multarum urbiũ mœnia demolitus eſt. Et niſi cõmeatus inopia obſtitiſſet, omnem fuiſſet depopulatus terram. Tertio anno iterũ collectis uiribus, Tornacum obſedit, rege Francorum non audẽte hoſtem laceſſere, donec Hannoniæ Comitis mater monialis, & Philippi regis ſoror, ſocrus Principis Ludouici, de caſtris in caſtra ſæpiuſculè ueniens, inducias componeret inter Francum & Anglum. Vnde Benedictus Pontifex de rege Francorum crebrò dicere ſolebat: Iſte pacem noluit, & elongabitur ab eo. Sed Vafer Francus nouas artes effingens, Imperatrici, filiæ ſororis ſuæ, quam Dominam Alemannię, non ſine magno honore, appellauit, literas mittit, quibus ſupplicibus uerbis precatur, ut inter Imperatorem & ipſum concordiã fabricet. Crebriſq; miſſis ultrò citroq; Oratoribus, res eò deducta eſt, ut pacem perpetuam firmarẽt, Francusq; Imperatori concordiam cum ſede Apoſtolica firmandam non promitteret modò, ſed iuraret. Vnde & mox per uniuerſam Franciã Imperator eſt nominatus, cum ſumma honoris præfatione. Reuocatusq; eſt à uicariatu imperij, Rex Angliæ, in publico parlamento. Sępius itaq; miſſi Oratores Cęſaris & Regis Francię ad Pontificem pro reformatione diſcordiæ, re infecta redierũt: uarijs occaſionibus dilato negotio, adeò ut Francus crederetur quod noluiſſet ſimulaſſe ſe uelle, Põtifex uerò quod uoluiſſet ſimulaſſe ſe nolle. Hanc em̃ confœderationem nouam Põtifex ægrè tulit. Interea Imperator omnia hęc uidẽs, Principes electores conuocat in uilla Rens ſuper Rhenum. Qui pręſtitis iuramentis, imperij iura ſe ſeruaturos compromittebant unanimi cõſenſu. Vir em̃ erat comis, perbenignus ac liberalis, affabilitateq; ſua facilè Principes in obſequio ſuo continebat promptiores. Deinde in Francofurt decretum quoddam publicatur, proceſſus quondam Iohannis pontificis nullos fuiſſe. Nec decuiſſe Pontificem talia contra Imperatorem attentare, cùm eorum iuriſdictiones ſint diſtinctę. Inter hæc Benedictus Pontifex mortẽ obijt, & Clemens Sextus, Rothomagenſis prius archiepiſcopus, cathedram aſcendit. Homo mulierum, honoris ac potẽtię cupidiſſimus, ab anteceſſoris moribus lõgè alienus. Qui cùm ſimularet etiam reformationem cum Cęſare, inſtante Franco, quem quotidiè

Cæſar

Cæſar literis ſollicitauit, neſcio quo dęmone inſtigatus literas Latinas & Alemanicas ſcriptas foribus templorum affixit. Quibus grauiſſimarum pœnarum comminatus ſupplicium, niſi infra triduum Deo & Eccleſię ſatisfaceret, & ab occupatione iurium imperij deſiſteret. Triduo autem illo acto, cùm proclamari iuſſiſſet, ſi quis nomine Imperatoris adeſſet, maximaq; eſſet expectatio grauioris alicuius ſupplicij, Imperatorem Pontifex contumacem declarauit. Francus autem hoc impediuit, ab Imperatore iterum atq; iterum literis admonitus. Conſtabat enim Imperatori, Papam nihil unquam agere quod Franco diſpliceret, ſi modò id intelligeret. Cùm itaq; Imperator cauſas ſciſcitaretur impedimenti quò minus reconciliaretur Eccleſiæ, cùm paratus foret omnia ſibi iniuncta pro uirili facere, pontifex reſpondit quòd non eo pacto quo deceret gratiam peteret: Oratoribusq; formulam mandati ſeu procuratoribus exhibuit turpiſſimam, rigidiſſimamq;, quam ne captus uiliſſimus quiſq; de ſe daret. In qua dabatur poteſtas Humberto Delphini auunculo principis, itẽ Auguſtenſi Babenbergenſiq; præpoſitis, & magiſtro Vlrico cancellario ſuo, in ſolidum confitendi omnes errores ac hæreſes, item reſignandi imperium, nec reſumendi niſi fieret ex gratia Papæ, & ſe & filios ſuos, bona & ſtatum ſuum in manus & uoluntatem Papę ponendi. O immẽſa crudelitas. Eſt´ne illud paſcere oues Chriſti? an deglubere ac deuorare potius? Sed bonus Imperator quid faceret? Quiram ſummi Dei cùm pertimeſceret, libenter Eccleſiæ ſe conciliaret. Procuratorium illud ſiue mandatum, ſigillo quidem nõ corroborans tantum, ſed & ſeruaturum ſe omnia iuramento affirmauit. De quo Põtifex cum collegio uehementer mirabatur. Articulos tamen Oratoribus dedit Pontifex, quos Imperator Principibus ac Electoribus primùm in Francofordia oſtendit, ubi etiam ciuitates omnes Imperij erant congregatæ, quos & hic & in Rens, ubi ſecundo congregabatur imperium, in perniciem & imperij deſtructionem conceptos omnes reijciebant, atq; deteſtabantur: promittentes Imperatori et aſſiſtentiam & firmum auxilium, ſeq; miſſuros nunciũ qui Pontificem rogaret, ut ab ijs deſiſteret friuolis articulis, & in læſionem imperij excogitatis. Erat in hac congregatione Ioannes Rex Boëmiæ, & Carolus filius, Marchio Morauię, multa contra Imperatorem lamentantes. Paulo antè enim Henricus dux Bauariæ, gener Iohannis Bohemi obijt, filium relinquens paruulum. Quo mortuo, totam eius terram, inferiorem ſcilicet Bauariam, Imperator occupauit: uiduę partem relinquens unde uiueret: quod & Boëmus & Auſtrales ægro ferebãt animo. Nam filij duo Ottonis quondam Auſtriæ ducis, qui fuerant filij ſororis Henrici Bauariæ ducis, ad hanc etiam terram aſpirabant. Et Rex Cracouię, qui relictã etiam uiuẽte marito adamauit, cum patre Boëmo in Bauariam profectus ut eam duceret, ægram reperit. Qua paulo pòſt mortua, priuſquam eam alloqueretur, Imperator terram illi relictam pariter occupauit. Cùm ergo multa Boëmus in Imperatorem obiectaſſet, nec concordari poſſent, cum inſigni animi rancore & diſſidio abierunt. Interea Oratores Principum ad Pontificem ueniunt, articulorum rigorem in perniciem imperij cõceptum declarantes: nec aliud agentes aut petentes, diſcedunt. Quod Pontificem ita exaſperauit, ut mox cum Boëmo & filio, ac Treuerenſi eorum patruo, exterminium Imperatoris ac liberorum ſuorum meditaretur. Anno igitur humanę liberationis quadrageſimoſexto, ſupra milleſimum trecenteſimum, Pontifex in cœna Domini Ludouicum imperatorem crudeliſſimè execratur, Iohannis Põtificis proceſſus duriſſimos innouans, hæreticum ac ſchiſmaticum declarans, ac penitus maledicens. Principes electores admonuit, ut idoneum eligerent Imperatorem, expreſſo certo tempore, ne Eccleſia diutius aduocato careret: alioqui ſedes Apoſtolica ſollicitè ſuper hac re cogitatura eſſet. Ad hæc depoſuit Henricum de Virnburg archiepiſcopum Moguntinum, quòd Imperatori adhæreret: ſuffecitq; Gerlacum, Gerlaci Comitis de Naſſauu filium, nepotem quondam Adolphi Romanorũ

Regis. Iohannes Rex Bohemiæ,ac Carolus filius tum Romæ agentes,id mo-
liebantur ac procurabant. Carolus autem ante patrem Romæ exiſtens,impe-
trauit ut Pragenſis in Archiepiſcopum erigeretur, & à Moguntini iuriſdictio-
ne abſolueretur,ſimulq; ius coronandi Regẽ Bohemię,quod Moguntini erat,
in Pragenſem transferretur. Omnia hæc in odium Moguntini Epiſcopi, & Im-
peratoris facta quis ambigat? Ob id Moguntinus ille nouus Archiepiſcopus,
ut ſuo fungeretur officio,ſimulq; Põtificis expleret uoluntatem, ad uillã Rens
ſuper Rheno, Principes pro nouo deligendo Rege conuocat. Cõueniunt Bal
duinus de Lucelburg Treuerenſis, Vualramus de Iuliaco Colonienſis Archie
piſcopi,cum Moguntino præfato,Rodulphus Dux Saxoniæ,& Ioannes Rex
Bohemię. Qui imperium uacare aſſerentes, Carolum Regem Rom.ſtatuunt:
quem Clemens paulo pòſt in publico conſiſtorio approbauit. Qui cùm ad co
ronationem feſtinaret per Colonienſem dandam, qui unà cum Saxonię duce,
multa pecunia corruptus erat,Aquenſes firmiter reſtiterunt ac impedierunt: ſi
militer Imperatrix obſtitit,ne Aquiſgranũ ueniret Carolus. Quæ tunc in Hol-
landia exiſtens,occiſo à Friſonibus Vuilhelmo Hollandiæ Comite,qui liberis
caruit,ueluti ſenior inter duas alias ſorores,quarum una Regina Anglię, altera
Comitiſſa Iuliacenſis, hæreditatem cum filio ſuo Vuilhelmo, quem Comes de
Katzenelnpogen iuſſu Imperatoris attulerat, adĳt:nam unanimi cõſenſu, po-
pulus hanc cum filio ſuſcepit. Ferebat etiam ſuppetias Imperatrici Francus, nõ
amore Cæſaris,ſed quòd terras per Anglum occupari uerebatur. Nam hic Va
ſconiam tum deuicerat,Britãniam ſubegerat,Pictauiam occupauerat. Et Nor
mandiã iam ingreſſus, cuncta igne ferroq; depopulabatur. Vnde Francus Bo-
hemum cum filio ac Alemannis pro auxilio deprecatur, magnamq; pollicetur
pecuniam. Quam Iohannem Regem Bohemum quidam affirmant accepiſſe,
& pro coronatione filĳ erogaſſe: alĳ uerò nihil dediſſe Regẽ cõtendunt. Cùm
igitur Francus ſubſequeretur exercitũ Angli, qui in ſylua delituit, exercitu ſuo
cum ſagittarĳs,ac quadrigis, ac curribus benè munito, in inſidias decidit: ſtra-
gemq; immenſam paſſus,ſumma cum ignominia aufugit, uiginti milibus Gal-
lorum occiſis & proſtratis. Inter quos Rex Boëmiæ Iohannes cæcutiens (nam
à medicis excæcabatur,qui eũ ex toxico aliàs liberare nequibant) Rodulphus
Dux Lotharingiæ, Comes Flandriæ, Comes Bleſenſis,nepos Franci, Comes
de Salinis,& multi alĳ inſignes & electi milites,quos enumerare ſuperfluũ cen
ſeo. Carolus autem ex cõflictu cum armis imperialibus aufugit turpiſſimè. An
glus uerò poſt ſtragem,hoſtium cadauera contemplatus, cùm Ioannem Bohe
mum cerneret proſtratũ: Alius certè,inquit,lectus deceret Bohemiæ Regem.
Tum in Lucelburg fecit eum regalibus cum exequĳs deportari. Alemannos
miſeratus, dixit:Hi in mortem,Franco ſollicitante(qui nihil largitur)feſtinãter
pergunt, quos ego & diligo & obſeruo,largirerq; lubẽs multa. Poſt uictoriam
dehinc urbem maritimã cum nobiliſſimo portu (cui nomen Calis)obſedit un-
decim menſibus,& tandem ui cepit. Ob id Francus Regem Scotorum ſollici-
tauit,ut Angliam hoſtiliter inuaderet:quo ingreſſo,cum omni ſua gente eſt oc
ciſus. Interim Ludouicus Imperator cum Ludouico & Stephano filĳs, Comi-
tatum Tyrolis ingreſſus, à Tridento per Epiſcopum, qui à Bohemo erat ſedu-
ctus,prohibitus eſt. Intelligẽsq; nouam Regis Rom. factã electionem, de Tre
uerenſi mirabatur & Saxoniæ duce. Sueuiam itaq; ingreditur, Comitum, baro
num,nobiliumq; animos exploraturus:quos omnes reperit integros. Conuo-
catis igitur Principibus Spiram,ac ciuitatibus imperialibus, nullus eſt inuẽtus,
qui uel electionem Caroli approbaret, uel proceſſus Pontificis curaret, omnes
ſeſe in fide permanſuros affirmantes. Reuertitur tum Imperatrix, Vuilhelmo fi
lio in Hollandia relicto: cum eminentiſſimis Regis Anglię Oratoribus, confœ
derationem nouam cum Imperatore petentibus. Hi maxima cum ſolennitate
in Francofurt recepti atq; auditi ſunt, Cum quibus remittuntur Robertus dux

Bauariæ

Bauariæ filius fratris Imperatoris, Vuolfranus de Nellẽburg, magiſter ordinis Teutonicorum per Alemanniam, & Iodocus Comes de Oetingen. Hic filius autem Imperatoris Ludouicus Marchio, cùm primùm in Pruſſiam contra gentiles profectus eſſet, audiens Boëmum Comitatum Tyrolis inuaſiſſe, dicto citius aduenit, eumq; eiecit, & ad Tridentum uſq; fugere cõpulit: Epiſcopumq; Curiẽſem cum multis nobilibus cepit, edita inſigni ſtrage. Stephanus uerò collectis multis nobilibus, Sueuiam ingreſſus, Baronum decem & octo qui ſimul coniurarunt, & in Carolum conſenſerunt, conſilium diſſipauit: eorumq; urbes ac caſtra cum munitionibus cepit atq; deiecit. Venerat tunc Iohanna Ducilla Auſtrię ex Alſatia, reditura in Auſtriam, Imperatorem uiſitans, honorificentiſſimè eſt recepta. Qua abeunte, cùm Ludouicus Burgrauiam Norinbergẽſem (quam amabat) adiret, hilaris & lætus in cõuiuio exiſtens, puncturas iuxta corſentiens, ueneni ſuſpicio occurrebat. Ob id ilico ſurgẽs de more, ut uomitu uenenum eiiceret: ſæpius enim uenenum hauriens, ſic ſeſe curabat. Exiliit itaque de menſa, uomitum petens: & cùm nequiret, uenationem (ut motu atq; labore corpus calefaceret atq; roboraret) ingreſſus, urſum ingentem offendit. Quem cùm impetu quodã uiriliter peteret, de equo præcipitatur, corpusq; graui colliſione conquaſſatur. Deſtitutus igitur omnibus uiribus ac ſenſibus, cùm reſipuiſſet, eleuatis in cœlum oculis cum maximo ſingultu Deum rogat ut animæ ſuę miſereatur, & peccatis ignoſcat: pulcherrima ac deuotiſſima oratione præmiſſa. Dein moritur v Idus Octob. Anno Chriſti milleſimo trecenteſimo quadrageſimoſeptimo, Imperij ſui xxxiij. minus octo diebus. In Monaco apud beatam uirginẽ imperiali faſtu honorificè ſepultus. Habuit uxores duas, quarum Beatrix prima filia ducis Poloniæ: ex qua genuit Ludouicum ducem ſuperioris Bauariæ, & Marchionem Brandeburgenſem, ac Stephanum fibulatum, ducem ſuperioris & inferioris Bauarię. Altera uxor Margarita nomine, filia Vuilhelmi, Tertij eius nominis Comitis Hollandiæ, Selandiæ, Hannoniæ & domini Friſiæ: ſoror Vuilhelmi //// eius nominis Comitis Hollandiæ &c̃. Qui cùm ſine prole obijſſet, hæres fuit & domina terrarum, ut ſuperius patuit. Hæc cum marito Romam profecta, in Imperatricem eſt coronata. Et filium Romæ peperit Ludouicum cognomine Romanum, ducem Bauarię inferioris, & Marchionem Brandeburgenſem, qui abſq; liberis deceſſit. Peperit & Ottonem Bauariæ Ducem & Marchionem Brandeburgenſem: cui etiam nulli fuerunt liberi. Sed ante illos genuit Vuilhelmum Seniorem, & Albertum Seniorem Duces inferioris Bauariæ, dominos in Straubing, Comites Hollandię, Selandię, Hannoniæ & dominos Friſiæ. Elizabeth ſoror eorum uxor erat Comitis Vdalrici de Vuirtenberg. Qui genuerunt Eberhardum Pacificum, Comitem de Vuirtenberg. Inuenio etiam quandam filiam Ludouici ////, quæ Iohanni duci inferioris Bauariæ fuit deſponſata: qui morte præuentus eam non duxit. Poſt mortem Ludouici relicta uidua, priuignos cõcordauit. Diſcordantibus autem Rodulpho & Roberto Palatinis Rheni, patruelibus cum filijs Imperatoris, quòd & in inferiori Bauaria ſibi ius eſſe aſſererẽt, data & promiſſa certa pecunia, diſſenſio huiuſmodi ſublata eſt. De hoc libuit illud ſubnectere tetraſtichon: 279

Bella nouem geßit Ludouicus *dura per annos,*
Sanguine cum iuncto competitore ſuo.
Pontifices diris hunc deuouere, ſed illos
Agnoſcit dominos non fore poſſe ſuos.

CAROLVS QVARTVS.

230 CAROLVS huius nominis IIII, qui in baptiſmate dictus eſt Venceslaus, in confirmatione pòſt à rege Franciæ Carolo, apud quem pueritiæ rudimenta exegit, Carolus appellatus eſt. Filius fuit Iohannis Bohemiæ regis ex altera eius uxore Elizabeth, Venceslai Senioris filia. Cuius genealogia ſic ſe habet.

IOHANNES FILIVS HENRICI VII, HABVIT TRES VXORES.

Prima Elizabeth Friderici Pulchri, regis Ro. & Ducis Auſtriæ filia, deſponſata quidem, ſed non traducta: uirgo obijt.

Secunda Elizabeth filia Venceslai Senioris, quæ ei peperit quatuor filios & totidem filias.

Quatuor filij.

Tertia Beatrix filia Ludouici II Ducis Borbonij, quæ ei peperit,

Venceslaũ primogenitũ, Iohannem comitem Lucelburgenſem.

Carolus Quartus Imperator.

Venceslaus Dux Brabantiæ & comes Lucelburgenſis.

Iohannes Henricus comes Lucelburgenſis, & Marchio Morauiæ.

Primislaus qui in pueritia obijt.

Hic habuit quatuor uxores.

Margarittam Maultaſch Carinthię Ducissam, diuortio ſeparatam.

Margarittam ducissam Opauiæ, quæ ei peperit.

Iodocũ Marchionem Morauiæ regem Romanorũ.

Sobeslaũ Morauiæ Marchionẽ,

Quatuor filiæ, ſcilicet Ioannis filij Henrici Septimi.

Margarittam Alberti ducis Auſtriæ filiã uiduã.

Quarta fuit filia domini de Vualſee.

Margaritta uxor Henrici ſuperioris Bauarię.

Gutta uxor Ioannis de Valeſijs regis Franciæ.

Duæ gemellæ.

Elizabeth quæ in pueritia mortua eſt.

Anna Ottonis Auſtriæ Ducis uxor.

Fuit

FVit ergo Carolus rex Bohemiæ, nepos ex filio quõdam Henrici de Lucelburg Imperatoris, pronepos ex filia & nepte Rodulphi de Habſpurg Romanorum regis, proneposq; Ioannis ducis Brabantiæ, ſororius Philippi regis Francię, cuiusq; Philippi primogenitus Ioannes dux Normãdiæ, ipſius Caroli eſt ſororius. Ipſe etiam Carolus ſocer Caroli regis Vngariæ, ſoceroq; Rodulphi ducis Auſtriæ, & Alberti Tertij eius fratris, qui Elizabeth ſororem Catharinæ uxoris Rodulphi coniugem habuit. Nam duo fratres duabus nupſerunt ſororibus: quanquam ambę erant ſteriles. Sic ergo ſe habet genealogia Caroli. Qui in oppido Rhenano Rens nomine, Ludouico uiuẽte in Romanorum regem electus fuit per Balduinũ archiepiſcopum Treuerenſem, Comitem de Lucelburg, germanũ aui ſui Imperatoris Henrici, per Vualramum Coloniẽſem, per Gerlacum Moguntinũ archiepiſcopos, & per Rodulphũ Saxonię ducem. Maxime aũt & multę pecuniæ ſunt Electoribus Principibus elargitæ, ut Ludouico forent rebelles: cuius potentia ac prudentia formidoloſa erat Boëmis. Dehinc in Bunna à Coloniẽſi epiſcopo eſt coronatus, cùm Aquenſes illi penitus reſiſterent. A quo tum Colonienſis, Treuerenſis, Moguntinus, Monaſteriẽſis, Leodienſis, Metenſis & Virudunenſis archiepiſcopi & epiſcopi de regalibus ſuis ſunt inueſtiti. Vnde & ſi Clemens hanc electionẽ approbaſſet (nam in Ludouici dedecus atq; oppreſſionem, & quòd literis ac multarum linguarũ peritia ornatus eſſet, Carolum Cęſarem declarauit) principes tamen imperij multi inhabilẽ conſtantiſſimè aſſeruerunt. Quod ſcilicet nulla cauſa neceſſaria urgente, & alio Imperatore uiuente, ob nullius Reip. cõmodum, ſed ob priuatã cupiditatem & per ſymoniam ac largitionem facta eſſet. Rodulphus eñ Saxoniæ dux, ob hãc electionem & ſuffragium ſuũ duo milia marcarum argenti purifę rebatur accepiſſe muneri. Colonienſis antiſtes octo milia marcarũ argenti. Moguntinus autem Gerlacus ideo Epiſcopatũ accepit, cùm alter Henricus, uidelicet de Virnberg propterea fuerat eiectus per ſedem Apoſtolicam, quòd Ludouico adhæreret. Licet illi nunq; quoad uixerat ceſſerit, Gerlaco apud patrẽ latitante. Prętera improbabãt electionem, quòd neq; in loco debito (hoc eſt in Francfurt) electus, nec Aquiſgrani, ubi decuit, coronatus fuit, iuxta morem & ſtatuta imperij: nec apertè, ſed latenter: nec tempore conuenienti, hoc eſt, uacante imperio, ſed doloſè & uiuente Ludouico: nec debito ſeruato proceſſu iuris & æquitatis. Quoniam Palatinus Rheni Electores tum habuit conuocare, non Moguntinus. Ob id defuncto Ludouico, Comes Palatinus Rheni, Principes ad eligendum ex officio ſuo conuocat. Non uenientibus autẽ prædictis quatuor, Henricus de Virnberg uerus Moguntinus præſul, Ludouicus Marchio Brandeburgenſis, & Rodulphus de Bauaria Comes Palatinus, annuente fratre ſuo Roberto, & Ericus dux Saxoniæ, ſtrenuiſſimum militẽ Guntherum Comitem de Schuuartzẽberg in campis Francfordiæ in regem Romanorum eligunt, ſolennitate decenti: alijs cõparere uel non audentibus uel diſſimulantibus. Sed cùm (ut infrà patebit) ueneno Guntherus uſq; adeò læderetur, ut de uita dubitaret, Carolo regnum reſignat, Regemq; ſalutat, & paulo pòſt moritur. Nam Carolus aſtutè in concordiam cum Palatino uenit, cuius filiam uxorẽ duxit. Et hinc eius ſuffragium conſequutus, Archiepiſcopum etiã Moguntinum Henricum de Virnberg in ſui fauorẽ traxit, pollicitus ei uires, auxilia quæ poſſet. Cùm autem Sueuiam ac Alſatiam nouus rex ingreſſus fuiſſet, ad ſollicitandum & animos nobilium, & auertendum à Ludouico, nihilq; conſequutus foret, latenter Boëmiam ingreditur. Vbi benignè ſuſceptus, breui ingẽtem comparauit exercitum, cum quo Tridtẽum perrexit ad recuperandum Tyrolis comitatum, licet parum profecerit: quandoquidem Ludouicus Marchio firmiter reſtitit. Reuerſus igitur in Boëmiam, nouũ coëgit exercitum, ac mox cum magno equitatu in Bauariã uenit, animo inuadendi terras Ludouici Imperatoris. Intellecta autẽ eius morte, Ratiſponã perrexit: ubi tanquam rex electus hono-

rificè eſt ſuſceptus. Dehinc magnas faciens et immenſas promiſſiones Burgra uio Norinbergenſi, Norinbergæ pariter regia pompa eſt ſuſceptus. Comites inſuper de Vuirtenberg, Eberhardus & Vdalricus, cùm ad Ludouicum Marchionem nuncios miſiſſent, ad regem Carolum reuerſi, & ſe & dominos ſuos ei ſubmiſerunt. Duo præterea fratres de Hohenloe, quorum unus Epiſcopus Herbipolenſis, alter Babenbergenſis erat, regi Carolo ſe addixerunt. Hinc Argentinenſes ſubſecuti, & paulo pòſt Baſilienſes, poſt impetratam abſolutionem excommunicationis, cum pleriſq; alijs Alſatię ciuitatibus. Henricus prętерea de Virnberg cum Gerlaco Comite de Naſſau ambo Moguntini epiſcopi concordati, fecerūt alias ciuitates in iuriſdictionem regis ſe ſubmittere. Deſcendens itaque ab Baſilea in Spiram, ſub quibuſdam intromiſſus eſt conditionibus. Pòſt in Vuormaciam, & tandem Moguntiam honorificè ubiq; receptus. Ibi tamen diebus quibuſdam exiſtens, accepit haud iocundos rumores: proceres uidelicet & Secretarios Ludouici Marchionis Brandeburgenſis, Palatini Rheni, Henrici ducis Saxoniæ, & Henrici archiepiſcopi Moguntini depoſiti, tanquam quatuor electores principes, anno Chriſti quadrageſimooctauo ſupra milleſimum, trecenteſimum poſt Epiphaniæ ſolennitatem, in Edoardum Angliæ regem conſenſiſſe, tanquam in Romanum regem concordi uoce, ſub caſtro Loëſtain eregione uillæ Rens. Fecit hic rumor (quandoquidem literæ Principum publicè legebantur) per Germaniam inſignem turbam. Francofordiam igitur petiturus Carolus, unncium accepit, ciues de ſui receptione dubios eſſe. Mutato igitur itinere, Vuormaciam uerſus tendit, ac deinde Spiram. Poſtmodũ Sueuiam ingreſſus, ut urbiũ iuramenta acceptaret. Priuſquam autem Vlmam ueniret, Rotenburgæ (ubi Comites de Hohenberg curiam nobilium habuerunt, & Ludis militaribus, quos haſtiludia & torneamenta noſtri hodie uocitant, concertarunt) clàm Carolus ſub alienis armis in congreſſione decertauit. Vlmæ aũt à uigintiquatuor oppidis, ſub certis pactis eſt receptus. Cùm autem Norinbergam contẽderet, ut Boëmiam reuerteretur, primùm ob inſidias Marchionis Brandeburgẽſis impeditus, coactus eſt retrocedere. Tandem per aliam uiam in Boëmiam eſt reuerſus. Conſtantia aũt et Thuregum & quædam adiacentia ijs oppida, ipſum recipere recuſarunt. Miſit itaq; ex Boëmia nouas copias, quę terram Roberti Ducis Bauariæ ac Palatini popularentur, igne ferroq; deuaſtarent. Ipſe Comites de Vuirtenberg & Burgrauium partim ſoluit de promiſſis. Alios autem plures qui eum Boëmiam uſq; comitabantur, & pluribus menſibus grauiter expectabant, minimè expediuit: quia ſoluendo non erat, uxore & Iohanne fratre eius reſiſtentibus. Verebantur ẽm ne per huiuſmodi erogationes Boëmiam deſtrueret. Quoniam pecuniam inſignem, quæ nouo regi debetur, ſimul collectam, illi ipſi nouerant, quibus ingentia promiſſa fecerat. Vnde ſubortæ illi ſunt grauiſſimę inimicitiæ. Ob id iterum Henricus Moguntinus præſul, Ludouicus Marchio Brandeburgenſis, Robertus Palatinus (cui in hoc & alij duo conſenſerant) & Ericus dux Saxoniæ, cui ius eligendi ex ſucceſſione patris ſui cõpetere dicebatur (licet Rudolphus Carolum elegiſſet, quòd quędam dominia, quibus principatus annexus erat, haberet) Edoardum regem Angliæ, cui prius oblata erat electio, literis ac oratoribus inuitant ad ſuſcipiendum regnũ & Imperium Ro. moramq; ac dilationem ſuam incuſant. Edoardus aũt cùm bella, quæ cum Franco habebat, allegaret, aliaq; plurima obſtantia recenſeret, promiſſo aliàs ſuo auxilio Principibus, electionem cum multa gratiarum actione recuſauit. Principes ergo uocarunt Fridericum Marchionem Miſnenſem abnepotem Friderici Imperatoris, qui ex filia gener Ludouici Imperatoris defuncti erat, perſuadentq;, ut Imperatricem uxorẽ ducere, et de regno ſe intromittere enitatur. Marchio autem Miſnenſis habita deliberatione, quia ſe cernebat impotẽtem (nã & arretica uexabat, licet iuuenis eſſet) abiecto Principum cõſilio, & à Carolo accepit decẽ

millia

millia marcarum, dehinc feudorum inueſtiturã, & iuramentum præſtitit fidelitatis. Hoc tamen excepit, ne unquam contra filios Ludouici auxilia præſtare cogeretur: idẽ Albertus Dux Auſtriæ fecit. Qui licet duobus filijs, Rodulpho & Alberto duas Caroli filias in uxores deſponderet, magnamq; amicitiam ini rent, excepit tamen Dux Auſtrię liberos Ludouici Imperatoris defuncti, quibus nollet unquam eſſe cõtrarius, cùm in uita huic fuiſſet colligatus, oppidoq; Norinberg, eiectis potentioribus fautoribus Caroli (nam populus ſe in eum 283
conſenſiſſe pernegabat) Marchionẽ Brandeburgenſem acceptauit. Dux itaq; Albertus ſummis uiribus moliebatur inter Regem atque Marchionem concordiam. Vocauit itaque Carolum Regem in Patauiam, aliosq; multos principes. Quò etiam marchio Brandeburgenſis cum duobus milibus equitum uenerat. Sed cùm de concordia tractaretur, increbruit fama Boëmum uelut Regem Romanorum, procurantibus Duce Brabantiæ, antiſtite Treuerenſi, & Comite Iuliacenſi, terras Hollandiæ & Selandiæ quas Vuilhelmus filius Ludouici Imperatoris tenebat, filijs Regis Angliæ Iuliacenſis contuliſſe, magnamq; factam eſſe inter Anglum & Boëmum amicitiam. Quod Marchio intelligens, publicè Boëmum regem Romanum non eſſe proclamauit, irritamq; eſſe, & nullam electionem illius aſſeruit. Inſuper Imperialia ſigna, aquilas ſcilicet, quę hoſpitio Bohemi affixa erant, deijci per familiares ſuos iuſſit. Sicq; re 284
infecta omnes à Patauia diſceſſerunt. Obijt tum uxor Caroli, regis Franciæ (cui Blanca erat nomen) ſoror. Effinxit interea Rudolphus Dux Saxoniæ (Bohemo fortaſſe urgente) dolum inauditum. Nam ſimilem quendam inueniens Vualdemaro Marchioni Brandeburgenſi defuncto, à quo Ludouicus Marchionatum ſortitus erat (quoniam ſine liberis Vualdemarus deceſſerat) ut ſuperius ſcripſimus. Hic Rudolpho auctore dixit, ſe olim cauſa pœnitentiæ abijſſe, mortuumq; ſe ſimulaſſe, multaq; ſigna corporis ſui oſtẽdit, populumq; fatuum eò perduxit, ut Ludouico luxuriam uxoris & filiarum obijcerent, liberosq; ſuos illegitimos indignosq; tanto principatu clamarent. Ob id multas ciuitates Marchiæ perdidit, quas Boëmus cum maximo exercitu occupauit. Sed Marchio etiam collectis copijs Marchiam ingreſſus, Francofordiam ſe recepit, à Carolo ibi obſeſſus. Cùm itaq; Carolus uxore careret, unicã filiam Rudolphi Palatini ex matre dè Carinthia, duxit uxorem. Quoniam ipſi duo, Carolus & Rudolphus, quõdam Rodulphi regis fuerant pronepotes, ipſeq; Rodulphus & quondam uxor eius mater ſponſę ſimiliter fuerunt eiuſdem Rodulphi regis pronepotes. Sperauit autem rex per hoc matrimonium concordiam aſſequi Principum imperij. Moritur interim Lucas de Mediolano occupator Longobardiæ, quem alij ſcriptores Luchinum nominant. Frater eius Iohannes archiepiſcopus Mediolanenſis dominium ui arripit, cum multis alijs urbibus ac potentatibus. Inde nuncij ad Marchionem uenientes, ad Comitatum Tyrolis aduocant. Quò cùm peruenijſſet, Tridentum & alia oppida quæ Boëmus eripuerat, in ſuam ſibi uendicat ditionẽ. Tridentinus autem intruſus præſul, clero & populo inuiſus, ignominioſè receſſit. Curienſis aũt antiſtes, quem olim captum Ludouicus Marchio carceri mancipauit, poſt liberationem, inter Marchionem & Margarittam uxorem diuortium ex commiſſione Clemẽtis Sexti Pontificis ob maleficium celebrat. Maximæ igitur quotidie ſuboriebantur inter regem & Marchionem diſcordiæ. Quas coram Pontifice ſummo uterque decidendas cogitauit. Sed cùm Mediolanenſis antiſtes Pontifici certiorem redderet de nouo Principum in Carolum conſenſu, res in ambiguo ſuſpenſa manſit. Romanus autem frater Ludouici in terra Brandeburgenſi conflictum cum hoſtibus faciens, tanquam miles ſtrenuiſſimè pugnans, triumphauit, captis pluribus, & multis occiſis: & ſi aliqui Marchionem infeſtare non ceſſarent. Rex autem cum uxore Anna Aquiſgranum uerſus tendens, præ multitudine flagellatorum qui tum ſuborti, totum mundum peruagabantur,

bantur,illic ire nequibat. In Bunna Aquenſibus omnia priuilegia corroborauit,& noua adiecit. Anna uerò Regina à Vuilhelmo Colonienſi archipræſule Aquiſgrani unctionem accepit.Hinc Spiram reuerſus,multis cõuocatis Principibus,de pace generali per imperium cœpit tractare: tametſi parum proficeret.Nam & Metenſes noluerunt eum regem agnoſcere,& pleræq; aliæ urbes, de quibus conquerebatur. Sed cùm impenſis careret, ad Bohemiam feſtinauit,relinquens imperium impacatum,Norinbergæ ſub gratia eſt receptus per magnam largitionem,& quodam mirabili aſtu. Nam ciuibus clàm omnia arma ſunt ablata. Quandoquidem Marchio aſſiſtentiam eis pollicebatur. Dum hæc fierent, tumultum etiam in Sueuia ſuſcitauit Comes de Vuirtenberg, Eberhardus, Duces Bauariæ & Comites de Oetingen contra ſe ſuſcitans. Sed ſedatus eſt furor uulgi per Rodulphum Ducem Bauariæ, qui Carolo ualdè familiaris, uicarius Regis dicebatur. Hic in Brandeburg, plurimùm pro pace laborauit. Vnde Rex Carolus & Ludouicus Marchio tandem poſt multas maximasq; lites (nam & in Germania & Boëmia undiq; erant diſcordiæ) Norinbergæ conueniunt ad concordiam firmam fixamq; ineundam. Habeo auctores qui ſcribunt eos conueniſſe in Iſenaco, & in cœnobio prædicatorum ſolos horis pluſquam ſex colloquutos, concordiam & amicitiam concluſiſſe. Nam & Ludouicus poſt Carolum incedens, ut regem ſemper uenerabatur: & inſignia imperialia, quæ pater ſuus habuerat,tranſmiſit. Carolus uiciſſim Ludouicum de principatu Brandeburgenſi, Bauariæ & Carinthiæ feudalia dando, condecorauit, Marchionemq; fictum (de quo paulo antè) banno imperiali execratus eſt. Ludouicus autem cum fratre Romano Marchione cum mille quingentis equitibus Marchiam ingreditur. Cui etiam Rex Daciæ trecentos miſit, & quingentos equites. Marchioq; Miſnenſis filius ſororis Marchionis per annum integrum ſuppetias ferebat, donec iterũ Marchiam omnem acquireret. Sicq; omnis tumultus inter regem Carolum & Ludouicum Marchionem ſublatus eſt. Facileq; admiſit Carolus, ut Ludouicus Margarittam Carinthiæ ducis filiam, quam fratri ſuo eripuerat, ut in Ludouico Quarto ſcripſimus,uxorẽ quietiſſimè haberet:licet Curiẽſis epiſcopus diuortiũ(ut diximus) moliretur. Vnde cùm poſtea Carolus Romã cuperet ire pro imperiali aſſequenda corona(nam hunc Veneti ſocijq; de Italia populi in Italiã euocabãt,ut copias è Germania educeret, extãtq; aliquot inſignes Frãciſci Petrarchæ epiſtolæ, quibus Carolum inuitat, ut Romam ueniat, & imperij libertatem à ſeruitute uindicet)miſſis legatis nobilibus, à Ludouico petit Carolus, ut ſibi cũ exercitu ſuo liceat per terras ſuas proficiſci. Qui ſi & primùm inſidias ſubuerebatur, tandẽ tamen nõ modò quod petebat Rex annuit, ſed auxilium ſuũ & ſeſe pollicetur itineris comitem. Carolus itaque cum Duce Bauariæ Ludouico in Italiam ueniens, Paduæ ſubſtitit, copias expectaturus. Cùm paulo pòſt Iohannes Mediolanenſis archiantiſtes moreretur,qui nepotibus ex Luchino fratre,Barnabæ & Galeacio dominatus ubique in Italia ſaluos reliquit.Dehinc ſe Carolus Mantuam contulit,uiſurus ſi qua in domina tum uicecomitum mouerentur. Diuturnamq; hic moram trahens, Lombardos belli ſocios cum uicecomitibus concordes effecit, ad ſolam ipſe anhelans coronationem. Mediolanum igitur delatus, ferrea eſt inſignitus corona de ueteri more. Dehinc Romam ueniens,à Romanis eſt regia pompa ſuſceptus, factioſis depreſſis. Et in die Paſchæ à Cardinali Hoſtienſi uel (ut alij ſcribunt) à duobus Cardinalibus conſenſu Pontificis Innocentij Sexti, in Imperatorem & Auguſtum conſecratus, ijs adiectis conditionibus, ne Romæ, néue in Italia diutius morẽretur. Paucos inde illic moratus dies, quaſi uenaturus elapſus ex urbe, Romanos (qui priuilegiorum ſuorum innouationem petebant)fruſtratus,Mediolanum peruenit, Longobardis in ſuam poteſtatem redactis,ac Gibelinis iam pridem Florentia exulantibus, in antiquum ſuum locum reſtitutis. Vicecomitibus

perpe-

perpetuum imperij uicariatum aurea bulla confirmauit, omnia ubique concedens, è quibus pecuniam abradere potuit. Sunt qui scribunt anno millesimo, trecentesimo sexagesimooctauo Carolum iterum Romam cum uxore ac filijs uenisse, cumq; Vrbano pontifice, expeditis propter quæ uenerat, tertio mense redijsse: sed nostri Annales de prima profectione scribunt. Tum in ciuitate Metensi maximum principum habuit conuentum. In quo præter electores & totius imperij Principes, cõuenerant Tusculanus Cardinalis de Francia, Delphinus Dux Viennæ primogenitus Iohannis Regis Franciæ, & archi 285
episcopi Senonensis & Rothomagensis, qui tum Cardinalis creabatur Impe-
ratore præsente. Item Dux Britanniæ & Comes Pictauiæ, cum multis baronibus. In qua congregatione Vuilhelmus Marchio Iuliacensis ab Imperatore creatus est Dux. Et Imperatoris frater Venceslaus Comes Lucelburgensis factus est Dux primus. Et Comes Barensis factus est Marchio. Fertur etiam Auinionem profectus regio apparatu ad Vrbanum Quintum Pontificem Maximum, & ab ipso quàm honestissimè acceptus, multósque dies quàm familiarissimè cum Pontifice conuersatus. Rhenum dehinc relinquens, per Sueuiam ibat, ibiq; Comitem Vuirtenbergensem (qui magna intumescebat superbia) bellicoso apparatu ad deditionem impulit atque subegit. Dehinc iussu Pontificis pernicioſam & superstitioſam Flagellatorum sectam, quæ iam
totàm penè Alemanniam penetrabat, armata manu, cum aliorum Principum auxilio, mactauit & eiecit. Boëmiam deinde reuersus, multa bona patriæ intulit. Nam & imperialia insignia, lanceã, clauos, partem crucis, quæ à Ludouico receperat, Pragam detulit: cùm Ludouicus illa uel Norinbergam, uel Franckfordiam deferri per cautionem præstitam postulasset. Pragam præterea mœnibus extendit, duploq; maiorem extruxit. Nam nouam ciuitatem muro, Visegradum propugnaculis cinxit, pontemq; inundationibus ruiturum restauravit, Ecclesiamq; Pragensem à Moguntino eximens, in Metropolitanam erigi impetrauit à Clemente VI. Dehinc ab Vrbano quinto archiepiscopum Pragensem legatum natum creari procurauit. Cuius legationi Ratisbonensis, Babenbergensis, Misnensis, Olomucensis & Litomisliensis Ecclesias, episcopos, clerum & populum subiugauit. Deinde Pragense templum diui Venceslai magnifico & miro opere ædificare cœpit, primo iacto lapide. Pòst generale studium instituit, artiumq; professoribus stipẽdia, libertates, domos insignes, magnificè largitus est & liberaliter; ac per Innocentium Sextum corroborauit. Multa insuper collegia canonicorum ac monasteria Pragæ fundauit & erexit. Ac in Ingelheym oppido Rhenano, Moguntinensis diœcesis, Canonicorum regulariũ instituit collegium, ad quod soli recipiuntur Bohemi, quòd hodie extat. Vir profectò religiosus, & qui in linguis quinq; erat expeditissimus: nam Italicam, Gallicam, Alemannicam, Boëmicam, & Latinam callebat. Et
ut patriam dilataret, Marchionatum Brandeburgensem & Lusatiæ, item Ducatum Slesiæ, Bauariæ, Mulberg, & aduocatorum terram, cum multis alijs dominijs, pro regno Bohemiæ obtinuit, partim emptione ac precio, partim bello & alijs artibus. Fratri suo Henrico Iohanni Morauiam possidendam dedit, ut iuri suo, quod in Bohemiam habebat, cederet. Ferunt id factum anno Christi millesimo, trecentesimo quadragesimonono, quando Iohannem & Albertum fratres dominos Magnopolenses Duces creauit, qui uulgò hodie de Mackelburg dicuntur, cùm antè Principes Vandalorum nominarentur. Et ut filijs etiam consuleret, multum diúque apud electores Principes, adiuuante Pontifice cum Cardinalibus, nixus est, ut filium suum Venceslaum Regem
Romanorum constitueret. Post multa, anno imperij sui trigesimosecundo, anno uerò salutis millesimo, trecentesimo septuagesimosexto, consensum Principum assequutus est, qui Venceslaum quindecim natum annos, post festum Pentecostes in Regem Romanorum elegerunt. Qui eodem anno à

Aduocatorum terra, das Vogtland.

Fride-

Friderico Colonienſi epiſcopo Aquiſgrani, Carolo & Principibus cæteris præſentibus,coronatus.Iohannam filiam Alberti comitis Hollandiæ,Hannoniæ & Selandiæ,ac ducis Bauariæ duxit uxorem: & comitem de Monte creauit Ducẽ. Altero dehinc anno,cùm iam imperaſſet trigintatribus annis Carolus,in caſtro Pragenſi ualetudine aduerſa correptus,obijt. Anno noſtræ ſalutis milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimooctauo, uiceſimoſeptimo Martij,il-
286 licq́; in monte diui Venceslai cum Imperatore exequijs ac lamẽtatione ingenti,honorificè ſepultus. Imperator equidem clarus,niſi maiorem regni ſui Boëmici,quàm imperij habuiſſet rationem. Nam dum filium ſibi ſucceſſorẽ parat, magnis pollicitationibus ac largitionibus electores corrumpit. Quas cùm exoluere nequiret, publica uectigalia illis oppignerauit, ac Romanorum imperium ad hanc calamitatem,in qua hodie adhuc eſt,deduxit. Quandoquidẽ electores imperij ea ſibi retinent, quæ Imperatoris ſunt, atq; ideo ſe Romanum imperium attollere atq; lacertos mouere uix poteſt. Nam tum Principes Imperatorem iureiurando coẽgerant,ne pignora reuocaret.

Habuit autem Carolus uxores quatuor, Elizabet prima Duciſſa Stetinenſis,quæ prolem habuiſſe fertur. Altera Agnes fuit filia Rodulphi Iunioris,Rheni Palatini, filij Rodulphi Senioris, ſterilis & infœcunda. Tertia Blanca erat comitiſſa Valeſij in Francia,filia Caroli comitis Valeſij,& ſoror Philippi de Va
287 leſijs, pòſt regis Franciæ. Quam Carolus rex Francorum tanquam amitinam ſuam, Carolo Boëmo tum Marchioni Morauiæ exiſtenti, uix ſeptennem deſponſauit. Anna quarta uxor Caroli fuit, quam alij Ioannam uocant: ſic enim in quibuſdam Annalibus inuenio. Cæterùm ordo coniugum mihi uidetur ex ſuppuratione temporum peruerſus atque ineptus. Quippe anno redemptionis uigeſimotertio, ſupra milleſimum trecenteſimum Carolus miſſus fuit in Franciam,Carolo regi Francorum,ac deinde ſequenti anno Blanca regis Franciæ conſanguinea ſeptennis ab eo ſibi deſponſata. Quæ tandem quadrageſimonono anno, poſt mille trecentos obijt. Trigeſimo autem nono anno poſt milleſimum trecenteſimum primogenita Caroli Margaritta naſcitur. Prima igitur mihi uxor fuiſſe uidetur Blanca. Anna uerò quam quidam ſcriptores Iohannam appellant,mater Venceslai ac Sigiſmundi Regum, ſecunda fuit uxor:quam eodem anno duxit,hoc eſt,quadrageſimonono,quo Blanca mortua eſt, cùm priori anno quadrageſimooctauo cum coniuge coronatus eſſet in regem Boëmiæ. Tum enim paulo pòſt cum fratre Iohanne Henrico tractatum fecit, ut iuri cederet,quod in Boëmia habuit,ac Marchionatum Morauiæ acciperet, quod & factum eſt. Cæterùm an Agnes filia Palatini (ut ſuſpicor) tertia fuerit, & Elizabeth Steninenſis quarta,non ſatis liquet. Hoc certum eſt, huius Elizabeth ſororem nomine Margarittam, primam fuiſſe uxorem Erneſti,ducis Auſtrię,patris Friderici Tertij:Ob id ea fertur relicta Caroli,anno nonageſimo ſecundo,poſt milleſimum trecenteſimum obijſſe. Plures autem habuit filias, incertum ex quibus uxoribus. Catharina enim Rudolpho Quarto, primo archiduci Auſtriæ ac comiti Tyrolis nupta,ſine liberis cum marito Viennæ,in templo diui Stephani ſepulta iacet. Elizabeth item filia Caroli,Alber
288 to tertio eius nominis,duci Auſtriæ,fratri Rudolphi deſponſatur,qui etiam ſine filijs mortui ſunt. Margaritta pariter filia Caroli, Ludouico regi Hungariæ & Poloniæ datur uxor:quæ ſimiliter nullam progenuit prolem. Sed & alia Elizabeth inuenitur filia Caroli, quæ uxor ceſsit Iohanni Galeatio Duci Mediolanenſi. E quibus Valentina filia nata eſt,uxor Caroli Franciæ regis. Margaritta item altera (quæ quibuſdam quinta Caroli filia dicitur) uxor data fuit Iohanni Burgauio Norinbergenſi. Qui ex ea filiam procreauit Elizabeth, quæ collocata matrimonio fuit Eberhardo Seniori, Comiti Vuirtenbergenſi. Inuenio & tertiam Margarittam filiam Caroli, quæ Marchioni Brandeburgenſi in antiqua Marchia coniunx data fuit. Anna filia Caroli, Otho-

ni du-

ni duci Bauariæ ac Marchioni Brandeburgenſi filio Ludouici Quarti Cęſaris uxor data:ſed hi nihil pepererunt. Helena quoq; filia Caroli locata eſt conſors regi Angliæ. Tot ego liberos Caroli inuenio in Bohemicis Annalibus, ſi non mendis ſunt deprauati. Te obſecro lector ſi inueneris & alios,nō graueris eos ſubiungere aut ſubſcribere. Cui hoc tetraſtichon adſcribimus:

Anglum, Miſnenſem, Thoringum Boëmus in orbis
Imperio, Quartus Carolus exuperat.
Principibus nam multa dedit, potiusq; coëmit
Inde magis patriæ, quàm ſtudet imperio.

GVNTHERVS COMES DE SCHVVARCENBVRG, REX ROMANORVM ELECTVS, competitor Caroli Quarti Bohemi.

PLVRES fuiſſe, qui in Caroli odium fuerant ad imperium uocati, ſuperius annotauimus. Nam & Edouardus Anglorum rex, et Fridericus Marchio Miſnenſis, et Ludouicus Marchio Brandeburgenſis, ſæpiſſimè citati, aſſumere illud recuſarunt. Guntherus autem de Schuuartzenberg, ſeu de Nigro mōte, Thuringiæ comes, uir robuſtus, ſtrenuus, & qui bello pluriműm ualebat, præclaraq; multa geſſit ſub Ludouico Imperatore: Henrici Moguntini antiſtitis olim familiaris, in cōflictibus multis uictor glorioſus, atq; ex ijs haud parū ditatus, annos natus quadraginta quinq;, à Principibus electoribus Carolo contrarijs, diu multumq; ſollicitatus ut imperiū aſſumat, crebrò recuſauit. Tandem ijs conditionibus annuit, ſi Principes imperij in Francofurt per ſententiam decernerent, uacare imperium. Maiorq; pars conueniret, qui ſe ius eligendi habere aſſererent. Seſe paratū eſſe, amore Dei immortalis pericula quæq; pro imperio ſubire, ut tyrannis & ſeruitute imperiū liberaret. Noluit aūt per ſimoniam ac largitiones quicquā facere. Congregatis igitur principibus in campis Francofordiæ, conuenerunt Henricus de Virnburg archipræſul Moguntinus, Ludouicus Marchio Brandeburgenſis, Rodulphus dux Bauariæ Palatinus Rheni conſentiente fratre ſuo Ruperto, & capto tum Roberto fratruele eorum, & Ericus dux Saxoniæ, cui etiam ius eligendi competebat tanq; filio fratris Senioris Rodulphi ducis Saxonię, qui Carolum elegerat, 289
unanimi conſenſu Guntherum comitem de Schuuarcēberg regē Romanum eligunt die purificationis Mariæ, anno milleſimo trecenteſimo quadrageſimo nono: eundemq; regem pronunciant & declarant, præſtitis iuramentis ac debito exhibito officio: datis inſuper ſentētijs uacare imperium, maioremq; principum electorum partem congregatam eſſe. Aliqui enim, uel non auſi comparere, latuerunt, uel uenire diſſimularunt. Electus itaq; Guntherus, cùm iam Francofordiam introire tanquam Romanorum rex uellet, à ciuibus eſt prohibitus: Mos enim eſt ciuibus (quam quidem conſuetudinem pro lege habent) ut neminem Regem in urbem ſuam intromittant, cui ſit æmulus imperij aut aduerſarius regni, niſi prius aliquot menſibus urbs obſeſſa uim patiatur, aduerſariusq; aut æmulus regni interim aut manus cum illo conſerat, aut diuiſioni finem inueniat: itaq; unus fortiter regnet, alter inglorius ac timidus abeat. Guntherus igitur ingenti coacto exercitu, potentiſſimè urbem obſedit duobus penè menſibus. Dehinc in urbem eſt regio more acceptus. Carolus hoc audiens, nec tamen aggredi auſus, ad Rhenum ſe tranſtulit, Treuerenſem ac Colonienſem archiepiſcopos alloquuturus: Leodienſemq; antiſtitem, & ducem Brabantiæ pro ſubſidio inuocans, à ciuitatibus quoque auxilia quærens, in uillam Caſtel eregione Moguntiæ, præſcripto die exercitū adeſſe iubet. Quo die Guntherus rex electus, uel ut potentiam Caroli minimè pertimeſceret, uel ut

eius subsidia contemnere uideretur, in derisionem militares ludos ac congressiones hastarum concursionesq; (torneamentum à nostris dicitur) indixit. Vbi magna conueniens militũ ac nobilium multitudo, dies plures non sine ingenti lætitia peregerunt. Cùm igitur uiribus nequiret Carolus uirum bellicosum ac fortem aggredi, dolo tentauit, ac primum mirabili eum astu circumuenire. Nam Rodulphi Palatini (qui Guntherum elegerat) ut in sui fauorem attraheret, unicam filiam in uxorem expetiuit atque duxit. Sed creuit indies potentia Guntheri, quæ Carolum impediuit ne quid moliretur. Alia itaq; ingressus uia, Principes Spiram conuocat. Hos quoq; adhortatur ut Gunthero scribant, ut ipse quoq; ueniat, tractatusq; fiat quo rixæ istæ ac diuisiones sedentur. Venerunt tum Spiram Treuerensis, Gerlacus Moguntinus, Comesq; de Vuirtenberg cum multis nobilibus ac ciuitatum imperialium Oratoribus, Gũtherum expectantes, cùm in propinquo esset: sed frustrà. Nam Frideburg castrum obsedit, & cùm castrenses rebellarent, mox expugnauit atq; deuicit. In principio itaq; Maij Carolus Spiram exiens cum exercitu, petentibus Spirensibus, castrum cui nomen erat noua Curia, funditus deiecit, ac terræ æquauit. Reuerso Gunthero in Francofurt leuiter cœpit ægrotare. Erat tum ibi insignis medicus magister Fridancus, comitibus de Nassauu antiqua iunctus familiaritate. Qui cùm Gunthero potionem, quam mirum in modum & laudauit & expedire asseruit, porrigeret, Guntherus prægustare medicum iussit. Qui etsi inuitus faceret, gustauit tamen, reliquũ Guntherus ebibit. Medicus statim faciem mutãs in colore, in terram prostratus decidit, ac tertio die moritur. Guntherus uomitu quantum potuit uenenum eiecit, sed non usquequaq;. Reliquiæ enim corpus regis inflabant, inutilemq; ad arma reddebant tractanda. Ferebatur autem famulus medici, iussu Caroli uenenum potioni miscuisse. Nam uiribus uir ille insignis & armis, deiici non potuit. Conuocauit autem Carolus exercitum in Moguntiam. Moguntini enim in odium Henrici archiepiscopi, qui eos læserat, & Francofordiensium, à quibus rex Carolus abstulerat nundinas, easq; Moguntinis tradiderat, Regem supplices orant, ut oppidum Altamuillam ab episcopo super Rheno constructum, deiiciat ac expugnet. Quod Guntherus intelligẽs, etsi infirmus esset, ac tractandis armis inutilis, se cum gente sua apud Henricũ episcopum in Altamuillam reposuit. Transeunte autem Carolo Rhenum, ducenti equites Guntheri cum impetu Carolum in fugam uertunt. Et nisi Vuirtenbergensis comitis equites celeriter subsequuti fuissent, actum erat de Carolo. Quam ob rem Carolus ex iis plures equites, quos uulgò auratos milites dicimus, creauit. Marchio autem Brandeburgensis sine exercitu ueniens, pro concordia tractanda, multa cum Carolo, plura etiam cum Gunthero colloquutus est. Qui ambo eum arbitrũ constituentes, huiusmodi acceptarũt cõcordiam: quòd Carolum Guntherus regem salutaret, seq; regno abdicaret. Vicissim Carolus Gunthero, suisq; heredibus uiginti duo millia marcarum argenti daret in mense proximo, ac duo Thuringiæ oppida imperialia pro uita sua. Guntherus indignatus super huiusmodi concordia, inualidum tum se uidens & letaliter ęgrum, inuitus consensit tandem, multa de perfidia principum Bauarorum conquestus, ac publicè lamentatus. Dum ergo hæc summa infra mensem congeritur atq; Gunthero offertur, Guntherus sexto mense imperij moritur Francofurt, ac regio apparatu à ciuibus regioq; monumento sepelitur in diui Bartholomæi æde. Quibus mox Carolus coactus est dare uiginti millia marcarum argenti, quæ à Iudæis extorta sunt, omnia q; eorum priuilegia confirmare, & ablatas nundinas restituere.

Fridancus

Medicorum famuli.

VEN.

VENCESLAVS CAESAR.

ENCESLAVS filius Caroli Quarti regis Bohemiæ, & Rom. Imperatoris, ac Iohannæ: in Romanorum Regem eligitur, Carolo patre ſollicitante, annos natus quindecim. Anno ſalutis noſtræ ſeptuageſimoſexto, ſupra milleſimũ trecẽteſimum. Die Baſilidis & ſociorum, hoc eſt, duodecima Iunij: quãquam alij ſeptuageſimumſeptimum ſcribant. Duobus enim annis tantum Carolus ſuperuixit, ut habent Annales Bohemici, non octo, ut cęteri. 290
Eſt autem electus in oppido Rens, Carolo patre præſente tanquam rege Bohemiæ, per Ludouicum de Miſna prouiſum Moguntinum, Fridericum Colonienſem, & Cunonem Treuerenſem archiepiſcopos, per Rudbertum Rheni Palatinum Bauariæ Ducem, per Venceslaum Ducem Saxoniæ, & Sigiſmundum Marchionem Brandeburgenſem fratrem ſuum. Et altera die Francofurt in æde diui Bartholomæi rex Romanorum per electores eſt declaratus. Sexta dehinc die Iulij, Aquiſgrani per Fridericum Colonienſem præſulem coronatus, cum Iohanna prima eius coniuge, filia Alberti Ducis Bauariæ ac Comitis Hollandiæ, Selandiæ, Hannoniæ, omnibus electoribus ſpectantibus, ac præſente genitore Carolo, Venceslao Duce Brabantiæ, qui frater Caroli Imperatoris erat, Ioannam Duciſſam Brabantiæ relictam Vuilhelmi Quarti Comitis Hollandiæ uxorem habuit. Fuit etiam tum præſens ſocer Venceslai regis Albertus Comes Hollandię & Dux Bauariæ, ac Ioannes archiepiſcopus Pragenſis, qui paulo pòſt Cardinalis factus eſt. Fuit autem Venceslaus tam corpore quàm animo deformis atque ineptus. Corpore quidem diſtortus, animo effœminato ac ſegni. Degenerans à patre atque auo, nihil unquam memoria dignum, aut cogitauit aut fecit. Norinbergæ natus, anno redemptionis milleſimo trecenteſimo ſexageſimoprimo, Septembris uiceſimooctauo die: matrem ſuam partu interficiens, & baptiſma primo ingreſſu fœdans ac coinquinans: ut prouerbium inde fieret, futurum malum uirum, quia puer baptiſma fœdaſſet. Quod & reipſa cùm adoleuiſſet comprobauit. Non ſolum enim ſacramẽtum baptiſmatis, ſed uniuerſam Chriſtianam religionem coinquinari homo ocioſus, ſomno Veneriq; deditus paſſus eſt. Inuſta equidem eſt noſtræ religioni macula cicatricoſa, ſub eo Sardanapalo & ſtulto rege, cum hæreſi Huſſitarum in Bohemia, quæ hodie durat, necdum ſanari poteſt. Etſi multi præſtantes ingenio uiri hanc curare ſummis uiribus nixi ſunt, non tamen potuerunt: ita radices longè lateq; transfudit hæc inſania. Cùm enim hic inſanus Venceslaus eſſet à pueritia in Bohemiæ ac Romanorum regem ſublimatus, ſtatim luxui deditus, ac deſidia corruptus, uoluptates omnes ſequebatur, uentri tandem ſtuduit. Maiorem curam uini ac gulæ habens quàm regni. In utramuis enim aurem ſecurus dormiens, errores qui ſuboriebantur minimè emendauit, laboresq; omnes fugiebat: neſciens difficilius nihil eſſe, quàm benè regnare. Quod olim Diocletianus dicere ſolebat. Cùm igitur multa fierent undique in Bohemia ſcandala atque enormia facinora, & nunc miſeri Iudæi (qui omnibus ſunt ſubiecti tempeſtatibus, præſertim ſi ditati parumper ſunt) populari tumultu ſpoliarentur ſine cauſa omnibúsque bonis priuarentur, nunc uiri inſontes ſine noxa exquiſitis nouis cruciatibus plecterentur: fertur nonnullos manu ſua ludibrij cauſa peremiſſe: nullum namque ſcelus intentatum reliquit. Nam & molitoris cuiuſdam coniugem (cui Sophia nomen erat) ad inſaniam uſque deperibat, licet uxorem haberet immenſæ pulchritudinis. Nimia igitur uſus tyrannide, tandem à Baronibus regni captus, quatuor menſibus & diebus ſeptem cuſtodiæ eſt traditus, donec per fratrem ſuum Iohannem Marchionem, Ducem Luſatiæ, & Procopium Morauiæ Marchionem liberaretur, non ſine Rei publ. ingenti iactura. Hi enim cùm pacem reformarent, nihilo eſt factus me-

lior. Cùm ergo tyrannide, ſocordia, luxu omnia fœdaret, prouinciales conque ſti Sigiſmundo fratri, qui tum rex erat Hungarorum, iterum eſt à fratre ſuo Sigiſmundo captus. Et ut ſecurius cuſtodiretur, Alberto Duci Auſtriæ traditus. Qui Viennæ in magnificè conſtructis ædibus, Danubio adiacentibus, quibus etiam hodie nomen eſt Praga (quòd Pragenſium hic rex fuiſſet captus) cuſtodiendum præcepit. Sed cùm negligenter cuſtodiretur, fuga elapſus, regnum repetijt, rurſuſq; eo potitur. Neq; uitam emendans, neq; mores mutans, iterum in antiquam tranſijt ſyluam, Vino, uentri, Veneri, dies noctesq; inſeruiens. Et ueluti porcus Epicuri, domi tanquam in ſtabulo clauſus ac ſaginatus, neq; regni negocia ſolerter ordinauit, neq; Eccleſiæ ſchiſma extirpauit, neq; imperij coronam acceptare curauit. Ab electoribus imperij igitur crebrò admonitus, cùm nil curaret, imperio eſt deturbatus: primumq; Fridericus Saxoniæ dux ſuffectus. Quo mortuo Rupertus Palatinus, rex eſt Romanorũ declaratus. Venceslaus domi torpens inglorius, non ſolùm illaudatam egit ſenectutem (nam annis propè ſexaginta uixit, ſi modò ſcortari, inebriari, crapulari eſt uiuere) ſed etiam Huſſitarum perfidiæ occaſionẽ & incendium dedit. Liçet autem abundè Aeneas lib. ij Bohemiæ hiſtoriæ originem huius inſaniæ recenſuit, breuiter tamen (ne ab inſtituto meo digrediar) paucula repetam: ut Principes cordi accipiant, quantum mali accreſcat, ſi fomitem mali non ab initio (ut debẽt) extinguant. Non ab re ille dixit: Principijs obſta, ſerò medicina paratur. Sic autem originem habuit perfida iſta Hæreſis. Erant in ſchola Pragenſi inſigniores, ac penes quos regimen fuit, Alemanni, ex uniuerſa qui illuc confluxerant Germania: quod mirum in modum Bohemos moleſtauit, qui omnem operam poſuerunt, ut Theutones ſupplantarent atq; expellerent. Duplici igitur uia illos aggrediuntur. Primùm enim quidam ex Boëmis Ioannis Vuickleſi ex Anglia attulerant libros de uniuerſalibus realibus. Quos cùm Ioannes Hus, qui cæteris & ingenio, & eloquentia præſtabat, lectitaſſet, peregrinis oblectatus opinionibus, cum cohorte ſua Theutonicos (quò eos abigeret) Vuicklefitarum ueneno imbutus, die noctuq; uexare laborauit. Quod cùm Germani eruditione muniti repellerent, minimeq; curarent, ad alias artes Boëmi confugiunt, Venceslaumq; regem ſocordiſſimum & uino inebriatum adeunt, noua priuilegia, nouasq; libertates petentes, Pariſienſe gymnaſium citantes, et à quibus et quo pacto gubernetur, multis uerbis narrãte Ioanne Hus, qui cæteris erat eloquentior, copioſiſſimè explicantes, ne exteri tantam habeãt inter Boêmos eminentiam. Conceſſit igitur fatuus & improuidus Rex Boëmis priuilegium, ut ſinguli duo haberent in omni re facienda ſuffragia, exteri unicum tantum. Quare omnis dignitas atq; magiſtratus ſcholaſticorum ceſſit Bohemis, exteriq; priuabantur. Quoties enim aut rector gymnaſij, ac Decanus aliquis eligendus erat, pluralitate uotorum Boëmorum, qui bina ſemper ferebant ſuffragia, Alemanni ſuperabantur. Commoti igitur Theutones ſcholaſtici atq; profeſſores, Pragam uno die quinq; millia reliquêre, ac Lipſenſem palæſtram hinc erexêre, ut Bohemi ſua gubernatione liberi eſſent. Quot autem ſubſequutæ ſint calamitates, quot quantæq; ſtrages, enarrabilisq; humani ſanguinis profuſio, dum Sigiſmundus frater Hungariæ rex, toties inuocatus non uenit, ſuperfluũ eſt enarrare: cùm Aeneas Syluius copioſiſſimè hanc rem ſit proſequutus. Et nos quædam inferius in Sigiſmundo dicemus. Dehinc cùm iam & Ioannes Hus in concilio Conſtantienſi cum Hieronymo combuſtus eſſet, & paſſim per totam Bohemiam quotidie malum ex malo creſceret, Venceslaus cùm uideret nouos indies fieri tumultus, nouasq; cogregationes, ſibi iam timere cœpit: ueritus ne aut in ſe arma conuerterent, aut regno deijcerent. Sed omnem eius timorem facundus quidam ſacerdos (Coranda huic nomen erat) longa oratione apud
291 plebem ſedauit: comprobans multis rationibus, prodeſſe illis ipſis regem ebrium atq; inertem habere, qui eos non perturbaret, nec perturbare alios ſineret.

Sic

Sic ergo factus est Rex iners, inertissimus, & ad quæcp̃ mala emendanda tepidissimus. Dignus profectò, qui non diadema in capite, sed laqueum in collo gestaret. Nec inter Reges, uel Romanos, uel Bohemos, sed inter histriones ac potius porcos enumerãdus. Cùm uerò quotidie hęreticorum insania augmentaretur, ac magis magisq̃ inualesceret, non cõtenti monasteria Christianorum in urbe Pragensi insigniora demoliri, ac sacramentum Dominici corporis per urbem circumferre, populoq̃ dementi ac sanguinario quotidie ostentare: sed Regem Venceslaum adeunt, ut sibi maiores amplioresq̃ ædes pro cultu diuino largiatur, orantes. Qui cùm populum in sequentem diem suspendisset, animo futuras turbas ac uenturas calamitates cogitans, primò in arcem Vissegradensem, deinde in castellum nouum à se constructum, Contratum uulgò appellatum, fuga se proripuit: fratris Sigismundi auxilium præstolaturus. Ibi cùm audiuisset Consultum Pragensium horribilem occisionem, ac è prætorio crudelem precipitationem, in iram commotus à Pincerna, qui se hoc pręsciuisse aiebat, pugione hunc nisi è manibus suis ereptus ui fuisset, interficere sordidissimus rex non erubuisset. Ex ira igitur in apoplexiam incidit: ac paralysi decem & octo laborans diebus, ueluti porcus in uolutabro animam exhalauit, anno ætatis suæ, quinquagesimo septimo, cùm regnasset quinq̃ & quinquaginta annos in Bohemia: In imperio autem uiginti. Anno autẽ Christi, millesimo quadringentesimo decimonono. Mos est apud Boëmos corpora regum aromatibus condita, per urbis sacraria circumferre diebus aliquot, ac ab amicis conclamari, priusq̃ sepeliantur. Quod regina Sophia ob frequentes hęreticorum tumultus facere quidem ausa non fuit. Delatum est igitur cadauer Venceslai primùm in ædem sancti Viti, & pòst ad aulam regiam, ibiq̃ sepultum monumento, quod sibi uiuus construi fecerat. Dehinc cùm hæretici monasterium euerterent, & sepulchra uiolarent, Venceslaus clàm à quodam effossus, sedata seditione, regio more est sepultus: Regina interim in Vissegradensi arce sedente anxia, ac Sigismundum sæpissimè uocante frustrà, quia Turcos inuadere diu antè cogitauit. Fuit autem hæc Sophia altera Venceslai regis uxor, filia Iohannis Ducis Bauariæ de Monaco, & soror Ernesti ducis Bauariæ. Mulier forma insigni, ac corpore ualde eleganti, sed nõ admodum religiosa: quia fertur Hussitarum perfidia commaculata fuisse. Postea anno salutis, millesimo quadringentesimo uicesimo octauo, in Posonio oppido Hungariæ, in æde sancti Martini sepulta. Sterilis tamen erat, & nullam genuit ex Venceslao prolem. Sicut nec prima uxor Iohanna, Alberti Senioris Ducis Bauariæ & Hollandiæ Comitis filia: quę pariter infœcunda, nihil potuit generare ex hoc teterrimo monstro: fatis fortasse ita uolẽtibus. Quandoquidem si prolem protulisset uirilem, fortè uniuersa Christiana periclitata fuisset religio: licet Annales Polonorum tradant Eufemiam filiam fuisse Venceslai regis Bohemiæ, quam Vladislao secundo regi Poloniæ quidam desponsare conabantur, sed ex qua fuerit uxore incertum est. De hoc libuit sequens scribere tetrastichon:

An non hoc est limen crœsæ majestatis? ô Cuspiniane.

Defenestratio Pragensis.

Venceslaus iners Epicuri de grege porcus,
A patrio penitus sanguine degenerat.
Imperium tenuit, regnum fœdauit auitum,
Attonitus tandem ceu fera fœta cadit.

IODOCVS BARBATVS, MARCHIO Brandeburgenſis & Morauiæ, Rex Rom.

Nepos Wenceslai ex fratre Johanne Henrico.

292 IODOCVS filius fuit Iohannis Henrici, Marchionis Morauiæ, fratris Caroli Quarti Cæſaris, ex Margaritta altera eius uxore. Habuit enim hic Iohannes Henricus pater Iodoci quatuor uxores. Margarittam ſcilicet Duciſſam Carinthiæ, & Comitiſſam Tyrolis: quæ cognomine Maultaſch dicta, diuortio ab eo ſeparata, Marchioni Brandeburgenſi nupſit, ut in Ludouico ſcripſimus. Altera autem uxor Iohannis Margaritta Duciſſa Opauiæ fuit, in confinibus Sleſiæ & Morauiæ. Ex qua genuit tres filios, Iodocum hunc regem Rom. Procopium uirum ſtrenuum & bellicoſum, qui in oppido Znoyma à Sigiſmundo rege & Alberto ac Erneſto Ducibus Auſtriæ obſeſſus, ſe uiriliter defendit. In monaſterio Cartuſienſium prope Brunnam, quod & pater fundauit, ſepultus. Et Sobeslaum Marchionem Morauiæ. Sed ij tres fratres nullam de ſe prolem reliquerunt. Tertia ſimiliter dicta Margaritta, Alberti II Ducis Auſtriæ filia, relicta Meinhardi Ducis Bauariæ & Carinthiæ, Comitis Tyrolis: quæ nullam ſobolem produxit. Vltima uerò Iohannis Henrici uxor, filia fuit domini de Vualſee in Auſtria, ex qua nullos liberos ſuſtulit. Hunc enim Ioannem Henricum Carolus (ut ſuperius ſcripſimus) Morauiæ & Brandeburgenſem Marchionem creauit, cùm cederet iuri quod in regno habuit Boëmico. Dehinc eius filius is Iodocus in Marchionatu ſucceſſit. Poſt cuius mortẽ eius conſobrinus Sigismundus Hungariæ & Boëmiæ rex, factus eſt Marchio Brandeburgenſis. Qui hunc Marchionatum Friderico Burgrauio Norinbergenſi, qui uxorem duxit Elizabetham Bauariæ Duciſſam, uendidit, Marchionemq; creauit, anno Virginei partus milleſimo, quadringenteſimo ſextodecimo. Hic pater fuit Alberti Marchiõis, cuius progenies hodie adhuc Brandeburgenſem gubernat Marchionatum. Iodocus aũt hic Marchio Brandeburgenſis, Barbatus eſt dictus, quòd barbam nutriuerat, qua ſola ſe uirum oſtentabat, cùm nullas alias animi haberet uirtutes. Homo alioqui inutilis, & qui ueritatem non amabat: promittens quæ neq; præſtare poterat, neq; ſi poſſet, ſeruare uoluit. Grandia intempeſtiuè loquutus, fidem mercatoribus & ore & literis promiſſam, minimè ſeruans. Quos ſæpius cùm tueri deberet, ſpoliabat ac cõquerentes deridebat. Hunc tradunt quidã ante Rupertum in regem Romanum electum, Venceslaoq; deiecto ſuffectum. Quem cùm ſalutatum olim tanquã patruelem ueniſſet, eſſetq; in penitiorẽ ædium partem à Venceſlao ductus, mirari ſe dixit, cur electores ipſum imperio indicta cauſa deieciſſẽt: quia niſi è familia mea talem mihi ſucceſſorẽ deſignaſſent, ſilerẽ minimè. Territus Iodocus, ad regis procidit genua, periculum uitæ timens: ſenex enim erat. Quem bono iubet eſſe animo. Pone (inquit) metum nepos, imperium nõ tantopere amo, ut inuitus deponã. Norinbergenſes à iuramento abſolui, qui me optimi uini Rhenenſis curribus quatuor donarũt. Imperium tibi mandatum, opibus & armis regni mei tuebere. Nec eñ ius ſanguinis uiolare illud ſuadet. Tum donatũ à ſe nepotem hilarem dimiſit. Sunt alĩ qui ſcribunt poſt mortem Ruperti, menſe Septembri in Franckfurt Principes electores cõueniſſe ad nouum eligendum Regem, ac tandem uigeſima die hunc Iodocum in æde diui Bartholomæi regem proclamaſſe. Virum quidem prouectioris ætatis, qui annum exceſſerat nonageſimũ. Rex Boëmiæ & dux Saxoniæ, ad electionẽ uenire recuſarunt. Sigiſmundus aũt Hungariæ rex, qui ſuffragiũ Marchionis Brandeburgenſis habuit, per Burgrauium Norinbergenſem uotum ſuum cum poteſtate ſui nominis eligendi miſit. Moguntinus aũt & Colonienſis hanc conditionem electo regi adiecerunt, ut Ioannem XXIII Ro. Pontificem ſequeretur, cæteris reclamantibus, qui Gregorio adhærebant. Ob quã rem interrupta electio

Δώδων.

Wenceslaus Vinoſus.

ctio diu ſtetit. Erant tũ em̃ duo ſummi Pontifices, Gregorius ſcilicet, ſub cuius obedientia Rupertus cum liberis ſuis omnibus quoad uixit degebat, ſchiſmati nullo pacto conſentire uolens: cùm Principes Oratores mitterent Piſas, ubi conuentus erat quorundam Cardinalium, cenſentium tam Gregorium quàm Benedictum deponendũ. Alter erat Ioannes XXIII, quem Mogũtinus & Coloniẽſis ſequebant. Non eſt igitur Iodocus coronatus, quoniã ſex menſes nõ exegit in imperio ſuo, Brunno oppido Morauiæ mortuus, et in monaſterio S. Thomæ cum patre ſuo, qui id conſtruxerat, ſepultus. De quo nihil memoratu dignum afferre poſſumus, Galbæ Seni comparandus: qui ſeptuageſimotertio ætatis anno Imperium adeptus, ſeptem menſibus gubernauit. Niſi quòd hic iuuentutem habuit laudabiliorem ſenecta. Abſtulit enim Procopio fratri minori natu paternam hæreditatem Znoymam cum cæteris adiacentibus oppidis, adiunctis ſibi multis latronibus atque ære alieno oppreſſis, qui per Morauiam atq; Auſtriam longè maximas agebant prædas, terras populando finitimas. Qua cauſa motus Albertus Quartus Auſtriæ Dux, cum ingẽtibus copijs tam diu Znoymam urbem obſedit, donec Sigiſmundus rex Hungarorum aduentaret. Qui cùm ambo pocula hauſiſſent ueneno infecta, Rex in pedes ſuſpenſus ope medicorum euaſit. Albertus dyſenteria fatigatus, obſidionem ſoluẽs, in Nauuburgo clauſtrali mortuus, Viennam eſt delatus. Atq; ibi cũ patre, cum Beatrice matre, atq; Iohanna coniuge ſepultus iacet. Sic impuniti latrones & ipſorum dux Iodocus, longè lateq; graſſabantur.

Habuit autem uxorem Reginam Hungariæ, ex qua nullam prolem genuit.

RVPERTVS BAVARIAE DVX, Palatinus Rheni, Rex Romanorum.

RVPERTVS, ſiue ut alij, Rueprechtus, quo dualet pacis turbatorem, ab Italis Robertus, Bauariæ dux, & Rheni Palatinus, cognomento Paruus dictus, filius fuit Ruperti Adolphi, qui dicebatur cognomine Tenax, & Beatricis uxoris ſuæ, filiæ Friderici regis Siciliæ, ac nepos Adolphi Palatini, qui filius erat Rodulphi Senioris ducis Bauarię, fratris Ludouici IIII Cæſaris, ut ſcripſimus. Qui tres reliquit filios, Rupertum Ruffum, Rudolphum Iuniorem, & hunc Adolphum, cuius nepos noſter Rupertus erat: alij enim duo fratres nihil genuerunt. Hic cùm ſocordiam atq; ignauiã Venceslai Boẽmi, toties moniti atq; adhortati uideret inemendabilem, cùm cottidie magis inuale ſceret ſordidiſſimi regis ingluuies uentris, & uita luxui dedita obſcuraret, ſuborirenturq; undiq; ſcãdala, & domi (id eſt) in imperio, & foris, hoc eſt, in Italia. Nam Venceslaus neglecto imperio, coronam contemſit Cæſaream, benedictionẽ ſpreuit: accepta pecunia, Galeatium ducẽ Mediolani perpetuum creauit. Qui autor deinde fuit totã Italiam laceſſendi ac in bella mouendi. Romæ inſuper ſchiſmata Pontificum & Cardinalium naſcebantur. Quæ omnia Rupertus Palatinus, ut naſcenti occurreret calamitati, cùm cordi reciperet, ex officio ſuo imperij Principes ad publica conuocat comitia. Nondum enim aurea bulla Caroli firmata erat, qua hodie electores in conuocãdis principibus utuntur, qua Moguntinus, defuncto Cæſare pro nouo ſubſtituendo, imperij proceres accerſit. Iam aũt diu antè tractatus ac deliberationes plures inter ſe habuerant, diuerſisq; ac mutuis literis imperij res diligentius diſcutiebãt. Tandẽ conueniunt Franckfort, menſe Maio, anno humanæ liberationis milleſimo, quadringenteſimo, ut imperij negocijs accuratius prouideãt, nouumq; regẽ de ueteri more iuxta ſtatuta ac conſuetudinẽ eligant. Eſt itaq; rex deſignatus Fridericus dux Braunſuuicẽſis, Princeps bellicoſus ac prudẽs, filius Magni Iunioris ducis in Braunſuuig ac Lunenburg, & Catharinæ eius uxoris, filiæ Vualdemari, ultimi Marchionis Brandeburgenſis, ex antiqua familia Marchionũ Brandeburgenſium.

293 Hertzog Rupprecht.

294 1400.

Habuit hic Fridericus uxorem Annam, filiam Venceslai Ducis Saxoniæ, de antiqua familia Saxonum, ex caſtro Leonis. Ex qua duas genuit filias, Annam
295 ſcilicet, quæ Friderico Seniori Duci Auſtriæ, Comiti Tyrolis data fuit altera uxor, mater Sigiſmundi Archiducis Auſtriæ, Vuolfgangi, Margarittæ & Heiduuigis. Mulier omniũ ſuæ etatis religioſiſſima, cum liberis omnibus in Stams ſepulta. Alteram uerò filiam Elizabetham, quę comiti Gunthero de Schuuartzenbŭrg in Thoringia copulata, plureis ei liberos peperit. Fridericus itaq; Princeps omnino dignus qui imperij habenas tractaret: ſed cui cum Moguntino antiſtite ueteres inimicitiæ erant. Dum itaq; reuertitur domum Fridericus per Haſſiam, reuerſurus ad coronationem, haud longè à Friſlaria in inſidias à Moguntino ſubornatas, improuidè incidit, & à Comite de Vualdeck iuſſu Moguntini impiè eſt occiſus. Quod homicidium per uniuerſam Germaniam magnum exciuit tumultum. Ferunt incolæ (ſiue fabula ſit, ſiue res geſta) hanc ob rem repertum ante fores templi Moguntini, lapidem cum maiuſculis inſcriptum literis: *VERTE ET INVENIES*. Quem homo quidam curioſus, lectis his uerbis: Thezaurum abditum ratus, noctu euertit, & alio latere eodem ſaxo ſcriptum reperit: *MOGVNTIA AB ANTIQVO NEQVAM*. Effoſſa terra fruſtrà, nullo reperto thezauro. Mox ob has inſidias Friderico illatas, cauillum hoc quidam ſculptum circumtulerunt, licet alij alias afferant fabulas. Circumferuntur rythmi uulgares, non admodum latini ac elegantes, ſed ueritatem exprimentes, ac ſyllabis quibuſdam nomen Friderici notantes, eius ſepulchro inſcripti. Qualeſcunq; tamen ſint, cùm Romanos non puduit aliquando Ethruſcorum & Oſcorum inſerere nomina, ſubiunxi. Quandoquidem tempora his in terris non aliam ferebant elegantiam.

Moguntia nequam

Regula non ficta, nequam Moguntia dicta,
Germen Pilati nunc denuò uiuificati,
Sicut dum uixit, iterum Chriſtum crucifixit:
Namq; Ducem ſtrauit Fridericum, qui quaſi Dauid,
Braunſchuuich protexit, gentemq; ſuam benè rexit,
Tranſtulit ad Chriſtum, Reſpublica dicitur iſtum,
Pro qua perrexit Franckfurt, heu tunc ſibi texit.
Traditio ueſtem, quem mortis poſtea teſtem,
Nequiter inflixit, prope Fritzlar uulnera fixit,
Heu heu heu mille, miles ualidiſſimus ille,
Cernitur ipſe fuga, qui ſæpius ardua iuga
Belli contriuit, ſpes eſt quòd in æthere uiuit.
Nunc iacet in crypta: de quo ſunt talia ſcripta,
FRE. fremit in mundo: *D E.* deprimit alta profundo.
RI. rigidum flectit: *CV S.* culpide mucroq; plectit,
Viuat ut in cœlis, Dux inclytus ille fidelis,
Optet ei quiſquis, qui ſcriptis condolet iſtis.

Ita mortem optimi Principis defleuerunt uerſificatores iſti: qui meliora procul dubiò præſtitiſſent, ſi nouiſſent. Sed diu multúmque ob mortem illius tumultuatum eſt in Germania, & aliquandiu ceſſatum ab electione, donec
ad Rhenum, ſupra Confluentiam. principes Bopardiæ conuenientes, Venceslao imperio deturbato, Rupertum hunc Ducem Bauariæ atque Palatinum, uirum armis exercitatiſsimum, ingenijq; acerrimi, ac inſignem iuſticiæ cultorem, ſtatura alioqui paruum, Regem declarant ac inſtituunt, Bonifacio nono ſummo Pontifice conſentiente ac approbante. Cùm igitur Aquiſgranum pro ſumenda corona proficiſceretur, ciues obſtiterunt, non ſibi licere ut in Rupertum conſentiant aſſerentes: cauſati ſeſe nondum à iuramento Venceslao præſtito abſolutos. Idcirco ne electio fruſtraretur, Fridericus Colonienſis archiepiſcopus, Coloniæ Rupertum regio diademate inſigniuit. Sunt eam ob rem Aquenſes præda, incendijs depopulati, ac

ti, ac mirum in modum uexati. Quemadmodum Moguntinos ferro ac igne euaſtauit, ut etiam hodie cernantur ruinæ. Henricus Friderici electi & occiſi Regis frater, qui omnes arces, ut fratrem ulciſceretur, oppigneravit, collecto inſigni exercitu, in terras irrupit, ac paſſim multos ſtrauit. Habuit enim Fridericus tres fratres, Othonẽ Hyldesheymenſem præſulem, & Bernardum, qui uenationi & libidini inſeruiebat, & hunc Henricum armis inſignem Principem. Cęterùm Rupertus reuerſus domum, accuratè imperij negocia cœpit tractanda, anno ſecundo poſt milleſimum, quadringenteſimum. 1402. Pontificis fauorem intelligens, Romam profecturus pro imperiali corona, exercitum coëgit, ac intra alpes ſubſtitit, Venetis (ut quidam tradunt) iter prohibentibus. Alij uerò ab incepto deſiſtere coactum ſcribunt à Iohanne Galeatio Duce Mediolani, quem confirmare in Ducatu recuſauit. Cùm autem Bonifacius Pontifex magno illum proſequeretur amore, ne impenſæ deficerent, Ruperto conceſſit à clero totius Germaniæ decimas exigere. Quod cùm tres archiepiſcopi, Moguntinus, Colonienſis, ac Treuerenſis recuſarent, imperium quod ſub Bohemis langueſcere cœpit, paulatim deficiebat apertè. Nam tota Italia à tyrannis uexabatur undique, qui imperij urbes ſubigebant, coarctabantq; ne imperio ſubeſſent. Ac ſic Italici Reguli potentia ac uiribus aucti, Romanis Regibus ingreſſum Italiæ intercludebant. Illi enim ſibi Veronam, hi Patauiam atque Teruiſium ſubijciebant, quæ urbes ſunt imperij, non Venetorũ. Nec ijs contenti, ad Forum Iulij uſq; & ad Hiſtriam perrexerunt Veneti, multasq; maris inſulas ac maritimas urbes ſuo ſubiecerunt Imperio, partem Orientis imperij cum Patriarchatu Aquilegienſi per fas ac nefas occupãtes. Florentini Piſas ſibi uindicarunt, longè lateq; finitimas urbes ſubegerunt. Nec Genuenſes ab alienis abſtinuerunt, ſed paſſim obuia quæq; occuparunt. Quantum uerò in urbe ſit trepidatum, nunc ob ſenatores, nunc ob tribunos, quibus poteſtas erat gubernandi Po. Rom. nunc ob Pontifices, qui aliquando Auinionem præferebant urbi Romanæ. Et partim Gallici, partim Italici Pontifices eligebantur, non ſine ingenti Po. Rom. tumultu, ſuperuacuum eſt altius repetere, cùm id abundè Italici ſcriptores Blondus, Platyna, & Sabellicus prodant. Cùm autem Florentini ante omnes à Vicecomitibus undique laceſſerentur, ingenti promiſſa pecunia Rupertum Romanũ Regem in Italiam accerſiuêre, hac adiecta conditione, ut quàm primùm Italiam attingeret, exercitu ſuo Galeatium regno ſuo deturbaret. Inceſſit libido Regi Italiam ingrediundi, ut hac ſcilicet occaſione Romam facilius proficiſci poſſet. Sed infortunatus Rex, fortunam habuit aduerſam. In fine enim autumni, tempore ſcilicet ad arma tractanda inepto, per agrum Brixianum ad lacum progreſſus Benacum, terras uicecomitum attigit, ut à Florentinis promiſſas acceptaret pecunias. Quæ partim ſolutæ ſunt, partim differebantur, cum copijs Florentinorum non nimis bello exercitatis. Ideoq; cõgreſſus cum uicecomite, ſuccubuit, fugaq; ſaluti conſuluit. Tridentum perueniens, è Venetis iterum eſt uocatus, Patauiumq; delatus. Nàm tum Colonien. prę ſul, & Leopoldus Auſtriæ dux, cum copijs quas in Cæſaris adduxerant fauorem, domum redierunt. Oratores Florentinorum cum maximo apparatu Venetijs reperit, & pecunias & copias multo uerborum ſplẽdore promittentes. Quas cùm uideret multo minores promiſſo, menſe uno altercatione abſumpto, re infecta, in Germaniam per alpes cum equitatu reuerſus, res Imperij cum diligentia tractauit, de Italia nihil amplius ſollicitus, eam permiſit ſuis uulneribus ſe conficere. Licet honorificentiſſimè eſſet à Venetis acceptus donatusq;. Sed cùm enarrata ſua clade Pontifici, Venetis, ac Florentinis, ſurdis fabulam occineret, Germaniam petijt, ut ſcripſimus. Albertus monachus qui uitas Pontificũ à Gregorio undecimo ad ſua tempora continuauit, tradit Rupertum Regem Romanorum, anno Virginei partus milleſimo, quadringenteſimo nono, conuentum habuiſſe Principum in Francofurt. 1409.

furt. Quò conueniſſe ferunt duos Cardinales, unum à Gregorio Pontifice, alterum à cardinalium collegio miſſos: altercantes coram principibus atq; inter ſe diſſidentes. Cardinalis Pontificis ſeſe obtulit, ut rex locũ deſignaret pro concilio futuro Vtinam Aquilegienſis diœceſis, ac tempus: modò Cardinales illuc ſeſe uenturos promitterent. Rurſus alter Cardinalis non cõſentiens, archiepiſcopos & principes in ſuam traxit ſententiam, Rex Pontificis Cardinali aſſenſit. Nam & priori anno octauo ſupra milleſimum quadringenteſimũ, Piſanum fuit celebratum concilium. Quod ex gymnaſio Viennenſi Franciſcus de Retza, & Petrus Deckinger inſignes theologi, publicò nomine adierũt. Dum rex & illis intentus, & cæteris imperij rebus diligenter inuigilat (nam rex Poloniæ paulo antè unà cũ Vuitoldo Lituaniæ Duce, infœliciter in Pruſſia cum militibus Teutonicis pugnantes, magnam hominum amiſerãt multitudinem) poſt pleraq; in imperio honorificè geſta, inſperatò diẽ ſuum obijt, decimo imperij anno, in Oppẽheym oppido, & Heydelbergæ in ęde S. Spiritus regio apparatu ſepelitur. Cuius monumento hoc inciſum legitur eulogium: *RVDPERTVS DVX BAVARIÆ, COMES RHENI PALATINVS, ROM. REX, IVSTVS, PACIS ET RELIGIONIS AMATOR, DIGNVS DEO VISVS, QVI PRO IVSTICIA PATERETVR, HVIVS SACRÆ ÆDIS ET COLLEGII INSTITVTOR, HIC CVM CASTISSIMA CONIVGE ELIZABETA NORICI MONTIS BVRGRAVIA QVIESCIT: VITA FVNCTVS, ANNO CHRISTI, M. CCCCX. KALEND. IVNII XV.*

Vdene prope Aquilejã.

296 Duas autem habuit uxores. Primæ nomen, genus, ac familiam hactenus inuenire (licet de illa haud negligenter per contatus fuerim) non potui. Ex qua tamen genuit Rupertum cognomine Pipan, Palatinum. Qui cum Ioanne duce Burgundiæ captus à Turcis tempore Sigiſmundi, poſt liberationem, ſine uxore ac liberis Ambergæ moritur, ac hic ſepelitur. Alteram habuit coniugem Elizabetam filiam Burgrauij Norinbergenſis, è qua quinq; ſuſtulit liberos, Fridericum, qui mortem patris præceſſit, ſuperſtites, Ludouicũ dictum cœcum, Stephanum Comitem de Veldentz, Iohannem ducem Bauariæ, dominum de Nouoforo, de Amberga appellatum, & Othonem ducem Bauariæ, cognomi natum Moſpacher, dominũ in Sinſzhaym & Nouoforo. Genuit & filias treis, Elizabetam, quæ Friderico Seniori Auſtriæ duci nupſit, quæ filiam Elizabetam peperit, in iuuentute mortuam. Habuit aũt hic Fridericus (ut ſuprà ſcripſimus) aliam quoq; uxorem, Annam Duciſſam Braunſuuicenſem, matrem Sigiſmundi Archiducis Auſtrię. Secunda filia Agnes dicta eſt uxor Adolphi comitis Cleuiæ, & hinc Ducis: quæ nullos reliquit liberos. Tertia Margaritta Iohanni Duci Lotharingiæ nupſit, quæ fuit Caroli Marcelli, Ducis Lotharingię mater. Habuit præterea inſignes duas ſorores, hic Rupertus Romanorũ rex, Annam Duciſſam de Monte, & Elizabetham Morauiæ Marchioniſſam. Fuit autem Rupertus Rufus Palatinus, noſtri Ruperti regis aui frater, fundator ſtudij Haidelbergenſis. E quo multi & inſignes docti prodiêre uiri. Multis aũt annis bonas literas illic eloquentiſſimus & doctiſſimus, utriuſq; linguæ uir nunquam ſatis laudatus, Rudolphus Agricola docuit. Cuius multa extant ingenij monumenta, quę impreſſa circumferuntur. Sed addamus noſtrũ tetraſtichon.

Italiam Rupertus adit Rex ſæpè uocatus,
Pollicitis credens, falſus ubiq; redit.
Conficiant (inquit) proprio ſe uulnere iniqui,
Fœdus ſi nullum, nulla fides q; ualet.

SIGIS-

SIGISMVNDVS DVX LVTZELBVRGENSIS REX BOEMIAE AC VNGARIAE, MARCHIO Brandeburgensis & Moraviæ, Rom. Imp.

SIGISMVNDVS filius Caroli IIII Imperatoris ex Iohanna coniuge, ab ineunte ætate fratrem Venceslaum, indole, uirtutum decore ac eruditione superabat. Adeò ut illud poëtæ: fratrum quoque gratia rara est, uerum dici possit. Creuitq; indies mirum in modum in principem strenuum, & ad fortissima queq; peragenda prõptissimum. Facilè æquaturus Carolos & Othones, si ad pacis artes (quibus excelluit) parem belli fœlicitatem addidisset. Nam & maiestate regia, quam in procero ostentabat corpore & liberalitate ac munificentia, quam multarum linguarum peritia insigniorem reddidit, omnes facilè suæ ætatis reges antecellebat. Quibus effecit ut Ludouicus Hungarorum rex, cui unica erat filia Maria, ultima proles diui Stephani Regis, hunc sibi optaret generum, eiq; eam despõderet puero penè. Sed priusquam adolesceret, Ludouicus diem suum obijt. At Hungarici proceres Carolum Siciliæ regem, filium Andreæ regis ac Ludouici ex fratre nepotem ex regno Neapolitano, cui imperabat, Iohanna cum uiro expulsa, euocabãt. Qui honorificè susceptus ab initio, quum se securum arbitraretur, populiq; fauore coronam regiam sortiretur, regina odium dissimulante tandẽ uenenato pharmaco miserè perijt. Elizabeth autem uxor Ludouici, mater Mariæ à Ioanne Horuuathio Bano clàm aquis submersa, moritur. Garsensis autem Palatinus autor necis Caroli, securi percutitur: interim Sigismundus uigesimo ætatis anno accedente, cum exercitu in regnum uenit, in Albáque Regali diademate regio insignitus, nuptias celebrat. Ac mox cùm regni negocia tractaret, Iohannem Horuuathium Banum captum, equóque tractum & forcipibus discerptum, in quaternas dissecat partes. Dehinc duos ac triginta regulos, quòd regiæ puellæ essent aduersati, & Carolum in regnum ea insciâ induxissent, securi percussit. Quorum monumenta hodie cernuntur ad Carmelitas Budæ. Ob quod facinus, cùm mortua esset illi uxor Regina, tanta est illi gentis (alioqui crudelis) conflata inuidia, tamq; inexpiabile odium, ut captus necandusq; magis quàm asseruandus, fœminæ uiduæ nobilis, cuius maritum interfecerat, in custodiam sit traditus, donec reguli de eius supplicio consultarent. Alioqui erant plerique in medio Senatu, eum, ut olim Iulium, discerpturi nisi pauci eius amici id prohibuissent. Actum erat de uita Sigismundi, nisi maiestate oris & blanda oratione, ac singulari qua pollebat facunda, uiduæ, quæ mater erat duorum filiorum ex nobili familia de Gara, persuasisset, satius esse & sibi & liberis suis se liberum dimitti, quàm mactandum impijs præbere aduersarijs. Cùm filios posset eò euehere, ut semper eius lateri adhærentes, primas in regno obtinerent partes. Elapsus igitur custodia, habitu simplici ac rustico ad Hermannum Comitem Ciliæ noctu uenit. Cuius ut sibi conciliaret fauorem, unam ex tribus maiorem natu filiam (Barbaram nomine) uxorem eligit magno cum stupore parentum, qui se primùm irrideri putabant. Alteram uerò filio maiori natu uiduæ, quæ eum seruauerat, cui paternum nomen Nicon Garius despondet, Palatinumq; regni creat. Minor autem natu Ioannes archiepiscopus Strigoniensis, primas regni ab eo designatur. Sic honoribus & opibus auctis uiduæ filijs, ex Moravia ingentem adducit exercitum, armisq; sibi uendicat regnum. Stephanum Vuaiiodam suæ captiuitatis autorem, trucidat: de alijs quoque supplicium sumit proditoribus. Cùm annos quatuor & uiginti natus Hungariæ regnum administrasset, decimo penè bellum aggressus grauissimum (quia iam Turci magnæ Europæ sese insinuauerant) Gallicis etiam auxilijs accinctus, dum imparatius imprudentiusq; in paratos hostes impetu ruit, iuxta urbem quæ Græcis Nicopolis dicitur, Francis nullo ordine bellum adorientibus, nec sequen-

Ouidij

Sigismundus Pragæ natus est, anno Christi 1368. ut quidem contendit M. Zachar. Theobaldus in historia belli Hussitici, die 15. Februar. Alij verò scribunt die 28. Iunij, Anno 1367.

297

in Danubium præcipitata fuit, anno 1395.

Coronatus rex Vngariæ anno Chr. 1387. ætatis 20.

Buchol cerus hoc refert ad annum Christi 1401. post conflictum Nicopolitanum. Pucerus antè.

Barbara uxor.

298

Anno Christi 1395.

Nicopolis Thraciæ urbs ad fluvium Νέστον. Turcis Schibaro.
Prælium illud describit Laonicus Chalcocondylas Græcus libro 2. de rebus Turcicis.

sequentem exercitum expectantibus, infœliciter ab Amurate Turcorum prin-
cipe graui prelio victus, castris exuitur: innumeris Christianis partim cesis, par-
tim captis. E quibus quidam sunt luminibus, quidam testiculis priuati, cæte-
ris turpissima fuga terga dantibus. Qua strage Ioannes Burgundiæ dux, frater
Catharinæ, quæ uxor Leopoldi ducis Austriæ fuit, à Turcis captus cum mul-
tis proceribus Sueuiæ, Bauariæ & Austriæ. Buda regia urbs Hungariæ, præ ti-
more fugientium suis ciuibus desolata. Sigismundus parua nauicula Byzan-
tium delatus, mox Venetæ classis occursu (cui Thomas Mocenicus, qui Mi-
chaëli Steno successit, præerat) incolumis de fuga euasit. Hæc ignominiosa cla-
des discordia ducum euenit, effecitq; ut victor hostis Hadrianopolim se reci-
peret. Sicitaq; Sigismundus ad gerenda bella infortunatus habitus, & sine ac
animus deesset nec industria, Hungarorũ iterum incidit odium, qui ob calami-
tosum Nicopolitanæ expeditionis infœlicem exitum eum persequebantur.
Interim sub somniculoso rege Venceslao Hussitarum oritur secta. Et cùm sæ-
pius uocaretur ab archiepiscopo Pragensi, bello Turcorũ occupatus, diu ad-
uentum suum differt. Interim imperij principes crebrò conuenientes, Vences-
laum tanquam ineptum, imperio deturbant: suffectis alijs principibus, nunc
Iodoco Marchione, nunc Friderico, nunc Ruperto. Sed hoc defuncto, Sigis-
mundum concorditer (suasu ut aliqui tradunt Iohannis XXIII Pont. qui ele
ctores rogasse fertur) Romanorum regem denunciant ac instituunt. Ad hunc
igitur electum Cæsarem, Iohannes Pontifex Maximus comitem de Nola
cum insigni duorum cardinalium legatione mittit, ut aptam aliquam Germa-
niæ urbem pro concilio futuro designaret: ob Ecclesiæ scisma, cùm tres Ponti-
ficatus gloria sese adorandos præberent: ob Gallicum fastum, & Italicum tu-
multum, quibus Christiana plebs labefactabatur. Cùm enim olim Vrbanum
VI Itali sequerẽtur, Galli & Hispani Clementem, Petrus Luna se Benedictum
XIII, Angelus Carrarius Venetus se Gregorium *XII*, Baltasar Cossa se Iohan-
nem *XXII*, Pontifices crearunt. Iohannes autem prius Bononiensis cardina-
lis, cùm ob uitam parum pudicam Bononia esset electus, Romam ueniens, à
Ladislao Apuliæ rege ab urbe fugatur. Cui Romani ueluti Imperatori accla-
mabant, eiq; obedientiã prompti offerebant. Qui muros urbis demolitur, ca-
stra pro tuitione construxit, arcem S. Angeli obsidet, tum capit atq; spoliat, sed
breui rex & puella quædam toxico moriuntur. Latitabant tum Ioannes Bono
niæ, incertus quò se uerteret. Sed Sigismundum audiens electum, rogat ut
urbem pro concilio assignet. Est itaq; Constantia urbs Germaniæ insignis, Ita-
lis, Gallis & Germanis apta, & uictualibus admodũ abundans, à Cæsare desi-
gnata pro futuro concilio. Ad quam omnis populus Christianus citatus est.
Egit dehinc facinus Augusto dignissimum, quod nulla unquam ætas obliuisca
tur. Peragratis enim uniuersæ penè Europæ prouincijs, toto triennio, omnes
Principes, reges ac põtifices adit, quo schisma Christiano nomini calamitosissi-
mum regum & uniuersæ Christianitatis principes & oratores, ingens homi-
num tolleretur, & concilium Constantiæ fieret omnes obtestatus, ut per se uel
suos oratores conuenirent, cũ pleno (ut aiunt) mandato. Veniunt itaq; impe-
ratoris Trapezuntini, aliorumq; catholicorũ numeris confluit, qui nonaginta
nouem millia excedere uisus est. Venerat & Ioannes pontifex: cui cùm grauis-
sima essent obiecta scelera, ueritus nequid in se decerneretur grauius, mutato
habitu, clàm aufugit: primùm in oppidum Friderici ducis Austriæ Schaffhau-
sen, qui ob hunc multa mala cum fratre suo Ernesto perpessus est. Dehinc Fri-
burgum, si posset Burgundię ducem attingere. Sed captus tandem in habitu
militari lorica indutus, concilioq; ostẽsus qualis nam esset Pontifex, in Augea
299 maiori peninsula, haud longè à Constantia, custodię traditur, atque Pontifica-
tu abrogatur: dehinc Ludouico Bauarię duci seruandus mittitur, qui Heidel-
berge triennio munitissima illum arce custodiri iussit. Pòst Gregorius XII.

per

per legatum ſuum Mantuæ ſe Pontificatu abdicat, paulocp̃ pòſt moritur. Supererat Petrus Luna, qui ſe Benedictum XIII cognominabat. Is ſe magiſtratu abdicare recuſat: licet enim ab Oratoribus regum Francię, Anglię, Scotiæ, Nauarræ, Arragonum, Caſtellæ, Legionis, Portugalliæ & Algarbiæ admonitus eſſet, qui omnes ſuę obedientię ſe ſubtrahebant, à Sigiſmundo perſuaſi, pertinaciſſimè tamen renitebatur. Ob id parato ſimulachro, veſtibus & ornamentis ordine ſpoliato, non ſine magna nominis ſui cõtumelia ſummo ſacerdotio dejicitur. Sed quid moror in negocijs concilij explicandis, quum ſit ingens opus de actis concilij Conſtantienſis editum, quod impreſſum circumfertur, deq; rebus Bohemicis extet Aeneæ hiſtoria Bohemica, quæ longè lateq; rem explicat. Dehinc omnium Cardinalium, totiusq; concilij aſſenſu, cum magna totius populi lętitia electus eſt Pontifex Martinus Quintus, cùm iam productũ eſſet concilium ad annum Chriſti milleſimum quadringenteſimum decimumſeptimum, annis quoq; duraſſet penè quatuor, compoſitis iam Principum Eccleſiaſticorum & ſecularium diſcordijs. Vt aũt mores corrupti uniuerſi orbis Chriſtiani emendandi commodiori & tempore & loco caſtigarẽtur, decretum fuit, ut à fine concilij Conſtantienſis ad quinquennium uſque denuò concilium celebraretur. Vtq; à quinquennali in ſeptenniũ aliud transferretur, ab hoc in decennium. Ita ut ſingulis quibuſq; decem annis concilium haberetur generale, in loco idoneo: eſtq; Papia urbs pro primo, Baſilea pro ſecundo concilio deſignata. Itaq; conſenſu Imperatoris, anno ſalutis milleſimo, quadringenteſimo, decimooctauo diſſolutum eſt concilium, Pontifice in Italiam ad componendos urbis tumultus proficiſcente, Cæſare uerò in Bohemiam, ad ſedandas Huſſitarum inſanas corruptelas. Creauit autem Sigiſmundus in hoc concilio Adolfum ſecundum eius nominis Comitem Ducem Cleuenſem, Hermannum Ciliæ baronem ſocerum ſuum Comitem, Amedeum Comitem Ducem Sabaudię, Fridericum Burgrauiũ Norinbergenſem Marchionem Brandeburgẽſem, Ericum uerò paulo antè Venceslai primi filium, Ducem Saxoniæ in Leuuenburg & Vuittenburg, ob aliquos exceſſus rebellionis ac inobedientię priuauit electoratu. Idq; ius Cæſarem eligendi ac Ducatũ Saxoniæ Marchioni Miſnẽſi Friderico cõtulit: cuius proſapia etiã hodie hoc iure utitur. Cęterùm cùm iam Sigiſmundus ſæpius uocaretur literis, & à fratre Venceslao qui morti appropinquabat, & à Sophia uidua, Vẽceslao defuncto, antea Turcos inuadere, qui prius caſtris eum exuerant, ulciſciq; illatam ſtragẽ cogitat. Bohemiam interim deſertam relinquens, & Hungariam nõ defenſam: ſatius eſſe ratus legatos mittere, qui regni gubernationem cum ciuitate Pragenſi conſtitutis inducijs acciperent. Quod cùm factum eſſet, reddita arce Viſſegradenſi, quam occupabãt cum alijs locis, & ciues Pragenſes Oratores ſuos Sigiſmundo mittere decernunt. Non multo pòſt Sigiſmundus Brunnam uenit, ſpem magnam Chriſtianis ſuo aduentu afferens: ſed neſcio quo iniquo fato Vratislauiam diuertit, nõ Pragam, ut ſperabatur. Qua re deſperantes de ſalute Chriſtianos fecit, ac pertinaces ſchiſmaticos: qui iam palàm Sigiſmundũ Dalmatice lingue hoſtẽ criminabantur, cui non eſſet cura alia quàm regni perdendi. Qui iam Ioannem Huſ cum Hieronymo in concilio perdere laboraſſet: Marchionatumq; Brandeburgenſem à corona Bohemiæ alienando perdidiſſet. Conuocatis tamen Sleſiæ Ducibus, Sigiſmundus Bohemiam ingreſſus, Græcium & Cuthnam hoſtili exercitu petit. Præfecto arcis Pragenſis, ab ſchiſmaticis obſeſſo, ſuppetias fert, igne obſidionem diſſoluens. Accerſitis deinde ex Imperio auxilijs, à Saxoniæ Duce, Brandeburgenſi Marchione, & genero ſuo Alberto Duce Auſtriæ, breui obſeſſa ciuitas expugnata eſt. Ipſe dehinc à Conrado Vueſtphalo archiepiſcopo Pragenſi, cerimonijs ſolennibus (ut Bohemiæ regem decet) diademate eſt inſignitus, anno humanę ſalutis uigeſimo poſt mille quadringentos, quum trigintaquatuor annis iam regno Hungariæ præfuiſſet. Sigiſmundus dehinc

1417.

Anno 1423.

1420

Cuthnam prõfectus, dimiſſa obſidione, cùm Ziſcha hæreticorum dux, omnes interea ſacras ædes Pragę crudeli deijciendas ſuaderet impetu, ſoli Deo dicti-tans ſacranda eſſe templa, in ædes ſacras mox ueluti furibundus leo, per Bohemiam undiq; ignem faces q; conijciens. Succurrit Sigiſmundus Viſſegradenſi arci, ſed fruſtrà: nam ex Hungaris Morauiſq; proceribus quos adduxit, deſiderati ſunt quàm plurimi. Acceſſerũt interea ex Germania nouæ copię, quas Moguntinus & Colonienſis Archiepiſcopi, Comes Palatinus Rheni, Saxonię duces, Marchio Brandeburgẽſis & alij ex Germania Põtifices ſubmiſerunt. Nam & tum Martinus Pontifex prędia mox & crucem aduerſus Thaboritas, nouam hæreticorum ſectam, ac contra inualeſcentem quotidie peſtem nominatim ſumendam decreuerat: Vintonienſem Cardinalem Anglũ in Germaniam mittens. Sed infœlici Marte pugnatum eſt, quanquam tres eſſent exercitus ex uniuerſo penè Germanorum Principum delectu. Quandoquidẽ multi ex noſtris in fugam fœdam uerſi, multi occiſi, multi in glacie diſſoluta pondere abſorpti ſunt. Debacchabantur enim longè lateq; ueluti rabidi canes ſchiſmatici, cęco ipſorum duce Ziſcha maximas ductante copias, & ſuorum & externorum. Victoriaq; inſolentiores facti, finitimas aſſiduis incurſionibus populantur terras: nunc Miſnam, nunc Auſtriam inuadentes. Et Ziſcha defuncto, etiam poſt pauidam noſtrorum fugam, Franconiam euaſtaſſent, niſi placati nummis abire ſpõte cœpiſſent. Sigiſmundus tum Morauiam, ne laceraretur penitus, quia nobiles quidam Huſſitarum ueneno infecti erant, Alberto Auſtriæ Ducí genero ſuo dono dedit, ut tutore ac defenſore non careret. Quanquam Magnus Procopius, qui Morauiã laceſſebat, magnam cladem Marchioni Miſnẽſi, ac Landgrauio Thoringię inferret. Norinbergæ tum Iuliano Cæſarino Cardinale altero ſuperueniente, Sigiſmundus noua Principum auxilia cogit. Huic ſecundæ expeditioni Fridericus Marchio Brandeburgenſis datus eſt dux belli, cum Iuliano Cardinali. Quos ſequebantur Albertus et Chriſtophorus Bauarię, Fridericus Saxonię Duces, Iohannes & Albertus Brandeburgenſes filij Capitanei. Tum Herbipolenſis, Babenbergenſis, Eiſtetenſis epiſcopi, cum ſocietate Sueuorum, & auxilijs Moguntini, Treuerenſis & Colonienſis archiepiſcoporum, ſupra quadraginta millia equitum, preter pedites qui pauciores erãt, Albertus item Auſtrię Dux copias ſuas agebat. Sed omnes iterum inſolitus pauor metuſq; fœdiſſimus inceſſit, abiectiſq; armis fuga ſalutẽ quęrunt. Quanquã Cardinalis atq; Duces multis ſuaſionibus trepidum mílitem à fuga reuocare ſummis uiribus anniterentur: manente interim Norinbergę Sigiſmundo. Tranſierat autem concilium Papię: quod peſte diſſolutum, ex ſententia Pontificis Senas fuit translatum: quod pariter prudentia Martini Pontificis, ne nouam calamitatem, ſchiſmatis & diſcordiæ ſemina Petrus de Luna adhuc ſuperſtes exuſcitaret, diſſoluebatur. Accedente tempore concilij Baſilienſis, quod Iulianus Cardinalis perfecta in Bohemiam legatione, iuſſu Pontificis inchoabat, anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo triceſimoprimo. Ad quod uocati Bohemi uenerunt cum trecentis equitibus. Principes autem huius legationis erant, Vuilhelmus Coſta inſignis ſacrilegus, Procopius Holi magnus ſcelerum et ingenioſus artifex, Thaboritarumq; ſacerdos, Ioannes Rochezana hereticorum Apoſtolus, imò Deus: Nicolaus Galecus Thaboritarũ Pontifex, & Petrus Anglicus patrię deſertor, Sophiſta captioſiſſimus. Cum quibus dum Iulianus Cardinalis, tanquam manſuetiſſimus pater errantes reducere conatus, multis egiſſet, audita'que eſſent ipſorum errata, quibus excęcati uerum neque agnoſcere, neque convicti rationibus, quinquaginta penè diebus, herbam porrigere uoluerunt: quum neque amicis tractatibus, qui per Oratores à concilio miſſi fiebant, aſſentire uellent, ciuilibus bellis ſubitò inter ſe coortis, hæretici confecti ſunt: contemptæ' que religionis pœnas dederunt, Maianardo duce atque auſpice. Augebatur tum indies Baſilienſe concilium, confluentibus eò Hiſpanię, Galliæ,

1431

Procopius Holi.

Galliæ, Germaniæ, Pannoniæq; Principibus. Quod Martino tunc defuncto; Eugenius Quartus Pont. max. literis patentibus (quas noſtri bullas uocant) non confirmauit modò, ſed & celebrare præcipit. Erat hic annus Chriſti mil- 1431.
leſimus quadringenteſimus triceſimusprimus, regnorum Cæſaris Hungariæ; Dalmatiæ, ac Croaciæ quadrageſimusquintus, Romanorum uigeſimusſecundus. Tum Sigiſmundus animum adiecit Italiam petendi, ac coronam imperialem cum benedictione aſſequendi: quod & literis quibuſdam regni Bohemiæ primoribus ſignificauit, ut intelligerent id Bohemorum nationi in maximam honeſtatem ceſſurum, quò feruentius eum tanquam naturalem dominum ſuſciperent. Aeſtuabat bello ea tempeſtate tota Italia: Florentini'que ac Veneti contra Philippum Mariæ Vicecomitem, Mediolani Ducem, & mari & terra copias agebant. Intelligens ergo Philippus Cæſaris aduentum, magnis pollicitationibus ad ſe pellicit, ut eum inimiciſſimum Venetis faceret. Sigiſmundus itaque magnas copias ex Germania adducens, Mediolanum peruenerat: à Nicolao Piccinnino, omnibusq; quotquot aderant apud Philippum nobilibus, ſumma pompa deductus. Nec Philippi potentia opibusq; fretus: utpote qui neque ad ſalutandum uenire, neque intra arcem cum exiguo etiam comitatu admittere dignatus eſt. Accepta de more Imperatorio, ferrea corona, ſexta kalend. Ianuarij die, Parmam Franciſco Sphortia comitante profectus, reliquum hyemis conſumpſit. Sequenti uere in Ethruriam concedens, Lucam ſe contulit. Quod Florentini uidentes ob Philippum Sigiſmundo infeſti, Lucenſium agros Cæſare ſpectante populati ſunt. Iterq; libenter Cæſari intercepiſſent: ſed tamen impedire non poterant, quin Senas cum copijs ſuis traijceret. Hic ſex menſibus moratus, quoniam pontificem intelligebat ſibi contrarium, dum placaretur. Itali enim, ac Veneti in primis, cum Florentinis Põtifici perſuadebant Baſilienſe concilium eſſe diſſoluendum, ac in Italiam transferendum: ut & urbes Italiæ ex pecunijs ditarentur, & Italia ab alienis non ſubiugaretur. Obidenim ueniſſe Cæſarem, ut ſe Italiæ dominum faceret. Miſſis igitur Oratoribus, ciuibus Senenſibus (ut quidam ſcribit) alij uerò, quod ueriſimilius iudico, Caſpare Slichio cancellario, & Laurentio Hungariæ mareſchalco, equeſtris ordinis præſtantiſſimis uiris, Cæſar cum Pontifice fœdus init: peracta concordia Romam profectus, à Pontifice ac Cardinalibus populoq; Romano perbenignè ſuſceptus eſt, & ad diem undecimum kalend. Iuniarum ad ſcalas baſilicæ diui Petri deductus, & ſolenniſſimis cerimonijs corona Cæſarea donatus, die ipſo Pentecoſtes, Aſcitiſq; in equeſtrem ordinem multis Italis Germaniſq; in Adriani ponte, ut mos eſt Imperatorum, abiens cum bona Eugenij gratia, per Tudertes & Peruſinos Ariminum peruenit. Inde Ferrariam atq; Mantuam diuertens, Ioannem Franciſcum Mantuæ dominum Marchionem creauit. Eius filio Ludouico, filiam Ioannis Marchionis Brandeburgenſis Electoris Imperij, uxorem deſpondet. Italiam relinquens, Baſileam, ubi concilium erat, peruenit, maximo populo effuſo humaniſſimè receptus. Cæterùm Eugenius concilium Baſilienſe à ſe prius confirmatum tollere annixus, & literis Apoſtolicis reuocat, & Ferrariam traducit: conſenſu ſuorum, quos ſecum habuit, Cardinalium. Sed Imperator cum Principibus qui tum Baſileæ erant, Præſidesq; concilij, non modò literas Pontificis cõtempſerunt, ſed eum bis terq; adhortati ſunt, ut cum cardinalibus ſuis eò proficiſcatur, quò Martinus anteceſſor futurum id denunciauerit. Quod niſi fecerit, ut præuaricatorem & contumacem abijcere ſummo ſacerdotio uelint, atque omni dignitate exuere. Inuenio in Annalibus Alberti Monachi (qui tum uixit) Eugenium Pontificem Imperatori Sigiſmundo (forte priuſquam coronatus eſſet) de hoc concilio ſcripſiſſe: reprehendiſſe quoq; loci & temporis ineptitudinem, tempus ſcilicet ſeptennij pręterijſſe, indigniſſimumq; eſſe, Boëmos ſupremo anathemate execratos ac cõdemnatos, Baſileam conuenire. Satius eſſe, transferendum in Italiam concilium, quò Im- Anno 1432.

perator Paleologus se uenturum promiserat. Sigismundum autẽ idem refert Pontifici rescripsisse elegantissime, ut ab insania ista cesset, ne periclitetur: incertum esse si Græci reduci possint. Nullum autem esse conuenientiorem locum ad sananda noua uulnera Bohemorum, quæ adhuc recentia sunt, quàm Basileam, Esseq; discordias Episcoporũ Madeburgensis, Patauiensis, Babenbergensis, cum suis ciuitatibus, quæ nullibi melius curari possint ac sedari, quàm Basileæ. Est dehinc Eugenius ter citatus, ac de contumacia accusatus. Atq; nisi dissolutionem concilij à se factam reuocet, ab administratione tandem suspensus. Incertus quid faceret, iterum concilium confirmat, ac eidem sese subijcit: quanquam postea denuò reuocauerit. Quam ob rem post aliquot annos fuit depositus. Sed Imperator Sigismundus ab initio cùm rediret, sedato quantum potuit patrum dissidio, quod cum Eugenio erat, cõcilium derelinquens, Vlmam uenit, in Bohemiam Oratores præmittens, qui aduentum sui denuncient. Vix Imperator Ratisponam attigerat, quum proceres magno numero adsunt, Regemq; salutant, ac de omnibus rebus actis certiorem faciunt, & ut regnum tutò ingrediatur cohortantur. Per Danubium dehinc uectus, Budam peruenit. Ordinatisq; ibi rebus, Iglariam pòst cum Bohemis, qui concilio interfuerant, & legatis concilij se contulit. Conuenientibus 'que de articulis ac punctis, de quibus in concilio tractatum erat, erecta in foro sede, ac Sigismundo pro tribunali sedente, circumstante Oratorum corona, Iohannes Rochezana cum alijs quatuor presbyteris, nomine totius cleri obedientiam Romanæ Ecclesiæ iurauit. Suntq; ab anathemate Ecclesiasticis 'que censuris per legatos cõcilij altera die absoluti. Sigismundus itaq; nostræ redemptionis anno sexto & trigesimo supra M. CCCC. Pragam in uigilia diui Bartholomei, tanquã Imperator & Rex Boëmiæ cum Barbara Imperatrice est ingressus, uniuerso regno exultãte, summisq; ac maximis est honoribus exceptus: obuijs & nobilibus & plebeis, certatim de obsequio Regi præstando cõtendentibus. Sunt postea Ecclesiastici ritus & sacerdotales dignitates iterum reductæ, altaribus ornamenta reddita, noua templis donaria data. Noluit Imperator pollutas intrare ædes, sed templum diui Iacobi fratrum Minorum restitui iussit, sacerdotibusq; ex fisco regio (quia redditus deerant) hebdomatim commeatus distribui. Cõgratulabantur Sigismundo uniuersæ Christianitatis principes, Eugeniusq; Pont. aureã rosam lætitiæ indicem misit. Restituisset omnia si diutius uixisset Imperator. Qui cùm ex senectute quotidie debilitaretur, atq; pedibus laboraret (nam lxx iam attigerat annum, qui natus ferebatur anno liberationis humanæ millesimo trecentesimo sexagesimo octauo, & mortem oppetijsse trigesimo septimo, post millesimum quadringentesimum) priusquã moreretur, Barbara imperatrix de regno sollicita, ad se clàm Bohemiæ cõuocat regulos: ijsq; multis sermonibus persuadet, ad cauẽdas turbas post mortuum Cæsarem futuras, eam esse quietis uiam, si se uiduam Poloniæ Rex ducat uxorem. Pollicentur operã Imperatrici Boëmi proceres. Quæ iã anus, filiæ unicæ oblita, nouas nuptias meditatur. Nõ ignorauit autem Imperator furentis libidine fœminæ consilia. Cùm iam sibi moriendum intelligeret, ex Bohemia in Morauiam amore uisendæ filiæ se uehi iussit, Bohemiæ non satis cõfisus ob incertam fidem. Znoymam uenit Imperator, subsecuta Imperatrix carceri traditur. Vocatis ad se utriusq; regni primoribus, illos rogat atq; obtestatur, si se suosq; ac regna salua esse uelint, Albertum Austriæ Ducem generum suum, uirtute, nobilitate, animi præstantia, omnium ea tempestate excellentissimum successorem suum nominent atq; eligant. Hanc esse supremam eius uoluntatem, ut illam expleant ac corroborent. Annuêre Barones, & Hungari & Boemi qui aderant, Albertumq; Regem salutant. Ordinatis dehinc Oratoribus, qui post mortem Bohemis ultimam suam uoluntatem, quam coram iussit proceribus aperire, patefacerent, inter manus amicorum ueluti lucerna oleo deficiente, extinguitur, non sine maximo astantium

1436.

1437.

Barbara pessima mulier.

planctu;

planctu, nona Decembris, milleſimo quadringenteſimo triceſimoſeptimo anno, imperij ſui uiceſimoſeptimo, regni Hungariæ quinquageſimoprimo, Bohemiæ decimoſeptimo. Corpus dehinc regio cultu in curru, quo etiam capta ferebatur Imperatrix, Varadinum delatum, ac honorificè eſt ſepultum. Vbi hij uerſus leguntur ſepulchro eius inſculpti:

CAESAR ET IMPERIVM TVVS EN EGO ROMA SACRATVM,
REXI NON ENSE, SED PIETATIS OPE.
PONTIFICEM SVMMVM FECI, SPRETIS TRIBVS, VNVM,
LVSTRAVI MVNDVM SCHISMA NEGANDO MALVM.

Ita autem auxit opibus hoc templum, ut cõtinuatis diebus ac noctibus, ſem per laudes Deo immortali perſonent cleri ac ſacerdotes. Fuit autem Sigiſmundus Princeps humaniſſimus, procere ac inſignis ſtaturę, pulchra facie, crinibus criſpis, barba prolixa: quam in fauorem Hungarorum (quibus olim à lõgis barbis Longobardorum nomen erat) nutriuit: liberalis ac munificus. Cui incredibile pietatis ac religionis augendæ ſtudiũ fuit. Facetiſſimus & ingenioſiſſimus Princeps. De cuius uita ac facetijs liber hiſtoriarum inſignis & grandis adhuc extat in Alſatia apud D. de Plumeneck, innumeras cõtinens & iucundiſſimas hiſtorias ac facetias, quas egit Sigiſmundus in iuuentute cum Argentinẽſibus mulieribus, quæ eius ſemper gaudebant ſocietate, alijſq; illuſtribus fœminis, quibus cum familiariter & honeſtè ſemper conuixit. Paſſim autem id de eo ſcribitur, cùm in concilio Conſtantienſi, lapſu fortè linguæ, alioqui diſertus ac facundus, multarumq; linguarum peritus, à Grammaticæ regulis deerraſſet, ſciſmaq; maſculino non neutro genere (ut Grãmatici docent) protuliſſet, eſſe tum à Placentino correptum Cardinale. Cui mox ex tempore dixit: Placẽtine, Placentine, ſi omnibus placeres, minimè nobis places, qui minoris nos autoritatis quàm Priſcianum Grammaticum, quem offendiſſe me aſſeris, exiſtimas. Maximo omnium qui aderant cachinno ſuſcepta eſt Cęſaris peccati commiſſi excuſatio. Multarum enim linguarum ſcientia (ut ſcripſimus) claruit, & linguam Latinam obſeruauit. Ob id doctos homines in primis fouit, & amplis dignitatibus honeſtauit: ſępius accuſans Germanos Principes, qui literas odiſſent Latinas. A quibus quandoq; reprehenſus eſt, quòd doctos homines foueret, ſed humiles familia: Ego (inquit) illos obſeruo, quos natura alios anteſtare facilè uoluit. Natura enim docti præſtant ignaris & idiotis. Illud ſilentio præterire non debeo. Fuerant Cæſari ex Hungaria allata quadraginta millia nummûm aureorum. Quæ ubi noctu aduentante, in quos conuerteret uſus, ſollicitè uſque ad ſomni deſtitutionem cogitaret, cubicularios ocyus iubet Conſiliarios omnes ac militum Duces ad ſe uocare. Qui dicto audientes, ne quid aduerſi Imperatori accidiſſet, maturè aduolant, ac repentè quid conſilij poſcat, exquirunt. Cęſar aperta archa: Ecce (inquit) crudeliſſimi hi hoſtes ac carnifices (nummos oſtendens) ſomnum mihi eripuerunt: accipite, ac inter uos diuidite, ut mihi tranquillè dormire liceat. Diſtributa itaque pecunia inter eos, cùm exirent uiri à conſilijs: Recedit iam (ait) à me tortor ille, qui me flagellauit, ſecurius iam quieſcam. Sed in immenſum creſceret opus ſi omnia de Sigiſmundo afferre cuperem: quæ longè plura ſunt quàm hic libellus capiat. Pleræq; etiam eius facetiæ, quas Germanica lingua protulit, ſi Latinè enuncientur, nullam penitus habent uenerem, neq; gratiam: tametſi lingua gentili non ſine maximo cachinno uel audiri uel recitari poſſint.

Duas autem habuit uxores: primam Mariam Ludouici regis Hungariæ & Poloniæ filiam. Ex qua nullam quidem prolem, ſed regnum conſequutus eſt Hungarię. Alteram Barbaram Hermanni Comitis Cilię filiam: ex qua unicam filiam Elizabeth genuit, uxorem Alberti Ducis Auſtriæ, Regis Romanorum, Hungariæ & Boemiæ. Fuit autem Barbara fœmina immenſę libidinis, & procacitatis inuerecundæ, quę ſæpius uiros peteret quàm peteretur. Sæpiſſimè in

Barbarę laudes.

Hem. Sigismundus adulteram deprehendit.

adulterio à Sigismundo deprehensa: Sed adulter adulteræ ignouit, quia et ipse crebro alienos uiolauit thoros, matrimoniaq; aliena tentare nullius rei duxit. Pari forma libidinem inexhaustã amplexabatur Barbara, nihil de castitate sentiens ac pudicitia. Vitam omnem censuit inanem, que non coitu, luxu, ac libidine conferretur. Nulla enim alia causa uitam sibi expetendam asserit, nisi ut uoluptati corporis sui inseruiret. De uirginibus sanctis fabulas esse dixit. Ob id Messalinæ Claudij quàm simillima, de qua Satyricus cecinit:

Et lassata uiris, nondum satiata recessit,
Ac resupina iacens, multorum absorbuit ictus. Non opus erat, tam stolidè criticum agere.

Deest enim hic uersiculus in plerisq; Iuuenalis exemplaribus, qui in uetustissimo codice nuper scriptus à me legebatur. Sed fortè ob pudorem expunctus. Nihil omisit procacissima mulier, quo uoluptatẽ explere intelligebat, animam cum corpore interituram iudicans. Atq; ob id stulti hominis esse, frustrà se macerare & ieiunijs & orationibus. Quod cùm passim reprehenderet in omnibus, maximè tamen in puellulis ac uirginibus suis, quæ sibi quotidianum præstabant obsequium, coarguebat, parui faciens religionem Christianam. Postquam igitur Alberto in Regem Hungariæ atq; Bohemiæ electo, libertati redditur, dimissis quæ possidebat in Hungaria inexpugnabilibus penè castris, duodecim millia aureorum, quoad uiuat, singulis annis ei constituuntur. Degebat tum postea in Græcio Reginæ dotali oppido Bohemiæ, magna ex parte uoluptuosissimam ducens uitam. Quotiescunq; enim uirum aliquem aut robustum aut libidini aptum cõtemplabatur, mox accersiri curauit: eoq; tam diu usa, quoad uix cruribus incedere posset. Inuenio olim, cùm uidua esset, religiosum quendam sacerdotem adijsse Imperatricem, admonuisseq;, ut amore futuræ patriæ pudicam ageret uitam, atq; nunc maximè cùm uidua esset, exemplo furturis. Quandoquidem uiduato compare, turtur solitariam & mœstam agit uitam. Respondisse ilico uiduam Imperatricem: Si pater religiose exemplũ mihi afferre ex auibus cupis, cur nõ mihi passeres affers, quarum cupidius uitã sequerer quàm furturum, cùm illæ semper lætæ atq; hilares cantant, hæ tristes ac mœste semper silent atq; mœrent. Cùm ergo in luxu ueluti sus in uolutabro dies penè omnes transegisset, atq; inter greges exoletorum, adulterorum, concubinorumq; cõsenuisset, nec dum uoluptatibus se explesset, peste infecta, (nam lues pestifera tunc Bohemiam populabatur, cùm Bohemi Ladislaum regẽ nuper genitũ à Friderico exposcebant) in Grecio moritur, atq; à Boëmis Pragam defertur, regioq; funere in sepulchrum Regũ conditur: atq; à Boëmis sacerdotibus (quibus omnia licẽt) ecclesiasticis cerimonijs est honorata. Indigna profectò cuius cadauer ullo debeat dignari honore, quæ sine omni honore uixit. Ex diuersis Annalibus hæc excerpsimus, & hoc tetrastichon subiungimus:

Koenigsgraitz oppidum Orientale ad Albim fluu.

Mortua est immunda Dæmonis cloaca anno Christi 1451. die 11. Julij. annos 14. fuit Vidua.

Sceptra Sigismundus felicia gessit in orbe,
Dum timet Ecclesiæ, ne labefacta ruat.
Relligione pius, Venus huic contraria, bello
Infortunatus, omnia nemo potest.

ALBERTVS DVX AVSTRIAE, MARCHIO MORAVIAE, REX HVNGARIAE, Bohemiæ & Romanorum.

ALBERTVS Quintus eius nominis Dux Austriæ, secundus autem Rex Romanorum: filius Alberti Quarti, & Iohannæ filiæ Ducis Bauariæ Alberti senioris, Comitis Hollãdiæ, Selandiæ, & Hannoniæ fuit. Cæterùm Albertus Quartus Princeps erat elegantissimi corporis, facie uirili, barba nigra, moribus integerrimis, ac multis animi uirtutibus ornatus: in primisq; religioni Christianæ in tantum deditus, ut non erubesceret publicè in ædibus sanctorum

ctorum cum ſacerdotibus & pſallere & cantare, ſolenniaq; ſacra quàm deuotiſſimè concelebrare. Quod impij et ſcelerati homines filio uitio uertebant, aſſerentes eum monachum, nõ bonum principem eſſe. Conuerſabatur enim quotidie cum doctis ac religioſis uiris, quibus cum familiariſſimè degebat. Præterea architectus ingenioſiſſimus, utpote qui dolare, tornare ac alia id genus manibus facere, ſiquando ſuppetebat ocium, mirum in modum geſtiebat. Tandem in obſidione Znoymæ, cùm Marchionem Iodocum Morauiæ obſideret cum Sigiſmundo rege Hungariæ, accepto letali poculo, dyſenteria in mortem reſolutus, relicto hoc Alberto Quinto filio, uix decem annis nato. Qui quum inhabilis eſſet ad gubernandam relictam Auſtriam, primùm Dux Leopoldus patris frater, dehinc Erneſtus tutores dantur: non ſine maxima iactura prouinciæ. Multæ enim & maximæ calamitates ſubſequutæ ſunt, dum fratres inter ſe digladiantur pro tutela iunioris Alberti. Ob quam rem non modò Auſtria lacerata atq; ſciſſa, ſed Vienna deuaſtata penè & deſolata eſt. Primores namque ciuium dum ſtudent alteri fratrum, plebs uerò alterum ſequitur germanum, in duas diuiſa urbs partes, magna clade afflicta eſt: multi ſecuri percuſſi, multi ſpoliati & trucidati: donec Albertus pubertatẽ egreſſus, tutelã abiecit ſuaſu domini Reinperti de Vualſee. Leopoldus quoq; dux Auſtriæ tutor ex fiſtula pedis mortẽ oppetijt. Reductus igitur in poſſeſſionem Ducatus, anno Chriſti decimo ſupra milleſimum, quadringenteſimum: ſexta Iunij, effuſa omni Viennenſi hominũ multitudine, nobilium ac ignobilium, ſumma lęticia principem ſuum excipiente. Qui iam è duriſſima ſeruitute ac tyrannide duorum fratrũ contendentium, ac magnis periculis liberati, ſuum uerum dominum et principẽ agnoſcebant. Quis enim duobus fratribus contendentibus ſaluus eſſe poteſt? Studium quoq; generale Viennenſe obuiam procedens, polita oratione, Principem ſuum ſalutauit, ſeſeq; illius tutelæ commendauit. Qui, ut pater ſuos filios, omnes doctos ardentiſſimè amauit. Erat tum Erneſtus Dux Viennæ in fratris Leopoldi exequijs (qui Viennæ ad ſanctum Stephanum cum fratre & maioribus ſuis ſepultus iacet) cum fratre Friderico, patre Archiducis Sigiſmundi Auſtriæ, qui ægerrimè ferebant ſe excluſos: multa in proceres ac nobiliores Auſtriæ clàm machinantes. Qui tamen nihil curabant principum inſolentiam, ſed Alberto duci fideliter omnia ſubminiſtrabant: conſiliũ conſtituẽtes, & curiam ſumma prouidentia ordinantes. Andreas plebanus Garſenſis, olim eius præceptor, & patris ſui epiſtolarum magiſter, qui in diſcordia Principum Patauienſe adijt ſtudium, reuocatus, in antiquum reſtituitur officium. Hic nobile cœnobium (quod adhuc extat) Canonicorum regularium diuæ Dorotheæ uirginis extruxit, ac redditibus locupletauit, Rege Alberto auxiliante. Reliquit igitur Erneſtus Dux Viennam, non ſine animi cruciatu; Hieroſolymam mox petiturus, Alberto iam quintumdecimum annum agente. Qui iam tener adoleſcens grandibus oculis, ac flaua cæſarie adeò cœpit adoleſcere, ut iuſta ſua ætate, omnes homines proceritate facilè ſuperaret. In qua quidem ſtatura eius procera, fuit neruoſum & ualidum corpus, facies uirilis, more gentis, barba ſuperiori labro extẽſa. Auctus igitur breui & diuitijs et honoribus, iuſtiſſimè imperauit. Rarò enim ueſte ſplẽdida utebatur, ſed baltheum geſſit auro grauem. Nec unquam enſis lateri ſuo defuit. Auſtriam, qui prius diu multumq; laceſſita, & latronibus & bellis inteſtinis fuit uexata, pacauit, ac ſingula reſtituit: ſceleru acerrimus uindex, ſummum adhibuit ſtudium, ut pax undique per Auſtriam inclareſceret. Deſpondit tum Alberto Duci unicam quam habuit filiam, octo natam annis, Elizabetham Sigiſmundus Hungarorum Rex, procurante Reinperto de Vualſee: quod conſanguineis quibuſdam diſplicebat. Hanc poſt milleſimum, quadringenteſimum uiceſimum ſecundum Viennæ in uxorem traduxit, matrimoniumq; multa ſolennitate conſummauit. Nam & Vladiſlaus Polonorum Rex & Lituaniæ Dux, crebrò unicam filiam uxo-

1410.

1422.

rem Alberto obtulit: quam facetijs abnuit, iniuriam patrui Vuilhelmi obstare causatus. Cùm autem paulo pòst consilium Basiliēse celebraretur, Fridericusq; Austrię Dux ob Ioannem uigesimumtertiū Pontificem deiectum & fugacem, incommoda nonnulla cum fratre pertulisset, Hussitarum tum furente ac debachante longè lateq; uecordia, Ernestus, Fridericus, & Albertus confœderati
1417. sunt, anno humanæ liberationis millesimo quadringētesimo decimoseptimo. Ob id Albertus cum Cardinale misso à Pontifice, qui Electores imperij ad extinguendam uesanam hæreticorum rabiem cohortatus, octoginta penè millia exuscitauit. His terga dantibus, Morauiam penetrauit, & Polonię fines attigit. Dehinc uerò cū Sigismundo socero Pragam obsedit. Ad quam etiam forti exercitu accessit Ernestus, Dux Austriæ. Verùm postq; Albertus nuptias cum Elizabetha perfecit, Morauiæq; insigniores urbes quandoq; dotis nomine suscepit, uirus Boëmorum tum primùm erupit. Qui fines Austriæ inuadentes,
Rexa Australior est Znaimâ. Retzam urbem expugnant atque incendunt. Iohannem Comitem de Hardeck captum abducunt, ac Pragæ in carceribus iugulant. Zuetiam pariter deinceps inuadunt, prædasq; multas abigunt. Albertus tanquam inuictus athleta Morauiam defensat. Et iterum fugiēte maximo imperij exercitu, solus cum copijs suis perstitit, seq; de hostibus ense ulciscitur. Cùm uerò prædones quidam duce Sockol per Austriam palantes, ac uagabundi oberrarent, ab Australibus capti, laqueis, igne, ferroq; mox absorpti sunt. Defuncto autem aliquot interiectis annis Sigismundo Imperatore, Albertus (ut suprà patuit) persuasione soceri, à proceribus regni Vngariæ unanimi consensu rex est salutatus. Et cùm iusta socero persoluisset in Varadino, Kalen. Ianuarij unà cum cōiuge Elizabeth in sella regali, applausu uniuersi populi fœliciter est coronatus, cū summa solennitate ac procerum consensu, anno nostræ redemptionis millesimo, quadringentesimo tricesimooctauo: cùm iam ingens & inauditus esset Budæ excitatus inter Germanos & Hungaros tumultus, quo multi trucidati occubuerant. Missi tum erant oratores ad Boëmiæ regnicolas, inter quos Caspar Slichus primus erat. Homo uersatilis ingenij, & ad omnia accommodati, facundiæ singularis, trium Cæsarum magister epistolarum: qui Sigismundi recitato publicè testamento, regnum deuolutum ad Albertum Austriæ ducem pluribus ex causis elegantissimè persuadet. Quòd ultima uoluntas Sigismundi, qua singulari iudicio, Albertus ex nobilissimo Ducum Austriæ stemmate potens, uicinus Bohemis & amicus foret, & gener Sigismundi dignus successor designatus, minimè infringenda, sed seruanda esset. Quia Elizabeth ex familia Regum, Iohannis, Caroli, Venceslai, Sigismundi, paterna non esset priuanda hæreditate. Quod uetus adhuc extaret inter Bohemiæ reges & Austriæ Principes fœdus, procerum consensu, & imperiali autoritate iamdudum corroboratum. Quo caueretur, deficiente in altera domo masculo hærede, ex altera fore regem postulandum, hoc fœdere regnum esse ad Albertum delatum. Ad hæc, cùm iam ab Hungaris receptus esset rex, pariter Bohemis cupidè esse suscipiendum. Assensêre protinus Bohemiæ proceres, eumq; Regem designatum: paucis, qui prius cum Barbara Regem Polonię Casimirum accersendum putabant reclamantibus. Quos paulo pòst Rex in castro Pragensi, diademate anno eodem, tertio Kalen. Iunij insignitus, cum copijs aggressus, nullo labore deuicit, Polonosq; è regno deturbauit. Thaboritas quoq; fudit ac fugauit. Vratislauiam totamq; Slesiam in manus suas recipiens, ab hostibus qui agros populabantur, securam reddidit, Christophoro Bauariæ Duce, pòst Daciæ rege, Alberto marchione Brandeburgensi, ac Friderico Saxonum duce auxilianti-
bus. Quem Fridericum, dum Boëmi ex insidijs adorti, in fugam uertere conantur, fugati, & castris exuti, pœnas dedêre maximas. Vacabat tum etiā Romani imperij solium, propter Sigismundi interitum. Ob id electores imperij de more Francofordiam eodem anno in quadragesima coëuntes, cōcordi omnium uoto,

uoto, nemine díſcrepante, Albertum Romanorum Regem eligunt. Non erat autem illi integrum rem Romanam acceptare, cùm antea Hungaris id promiſſet: qui Sigiſmundum aiebant ſua abſentia, dum Italiam Germaniamq; peragraſſet, haud parum Hungariæ obfuiſſe. Abſentia enim Principis multa patriæ infert incommoda, atque adeò noxia. Miſſi igitur Oratores cum legatis Pontificis & concilij cum decreto electionis. Præterea ſuaſionibus Ducum Auſtriæ, Friderici Seniorís Comitis Tyrolis, patris Sigiſmundi, & nepotum Friderici Iunioris, pòſt Cæſaris, & Alberti eius germani, uictis Hungaris, ac precibus prælatorum nobilium, ciuium, ac ſtudij generalis Viennenſis delinitis, inuitus tandem conſenſit: fortè animo inſtabilitatem uolucris fortunæ conſiderans. Quæ quò plura largitur, eò celerius eadem & rapidiſſimè aufert, non ſine tremendo horrendoq; ſtrepitu. Hæc nanq; Principi tam abundè pleno copiæ cornu arriſit, ut cùm uno eodemq; anno, immò paucis penè menſibus, ex Duce Auſtriæ Dux Lucelburgenſis, Morauiæ Marchio, rex Romanorum, Hungarorum et Boëmorum crearetur, duobuſq; tantum annis in ſummo rerum faſtigio gubernaret. Dum itaq; Boëmiam pacaſſet, Vlricum comitem Cilię illic reliquit. Qui cùm regnum affectare uiſus eſſet, hoc reuocato, regnum Mainardo & Vlrico Roſenſi commiſit. Ipſe Auſtriam conceſſit, ac Cellas beatiſſimæ uirginis Mariæ, ut uotum exolueret, petijt. Viennam rediens, hic paucis moratus diebus, literas à regina uxore ac magnatibus regni accipit, ut Hungariam petat, niſi uelit totam Turcis relinquere occupandam. Suadebant regi qui fideliores erãt, ne falſo rumori de Turcorum aduentu crederet, néue aperto ſe periculo committeret. Si tamẽ Hungariam uellet inuiſere, ne ultra Poſonium Budam ue progrederetur incautus. Verebatur etiam rex, ne regina regno eijceretur, ſi non maturaret iter, ſi Turci regno uim ullam inferrent. Quandoquidem magnus de Turcis increbuit rumor, & cottidie magis inualeſcebat. Fortè tum etiam Deſpotus Seruiæ, quam Raſciam uocamus, cum ſacerdotibus et nobilibus in Hungariam profugerat, Turcorum impetum metuens, relicto domi filio, qui caſtellum Scenderouiam in Danubij ripa ſitum, & à Turcis obſeſſum, tueretur. Quo expugnato, Deſpoti filiũ, licet eius ſororem in uxorem duxiſſet, crudeliſſimus affinis excæcauit, atque domum abijt. Albertus itaque rex Viennam relinquens, cum curribus falcatis, bombardis, cæteriſq; bellicis machinis pluribusq; impedimentis militaribus Hungariam intrauit, teſtinans ad Sindronium: & tandem ad paludes quaſdam, ubi pauci latitabant. Intelligens autem abijſſe Turcum, atq; Schenderoauiam expugnatam, copijſq; diſſolutis, Budam redijt. Calore autem feruentis Auguſti inſolito uexatus, dum ſedare eſtum peponibus elaborabat, in ſolutionem uentris incidit, & dyſenteria fatigatur. Cumq; ſeſe moriturum intelligeret, Viennam dulciſſimam inclamitans patriam, ſpem habuit unicam, illic tantum ſanitatem recuperandi. Pretergreſſus Strigonium, cùm inualeſcere morbum ſentiret, Chriſtiano ritu prouiſus, ſacramentisq; armatus eccleſiaſticis, edito teſtamento, ſexto Kalen. Nouembris, anno trigeſimonono ſupra milleſimum quadringenteſimum, in uilla Longa haud lõgè à Strigonio, Princeps liberaliſſimus ac religioſiſſimus obijt: cùm annum unum & menſes nouem, dieſq; uigintiocto imperaſſet: atque in Alba regali ſumptuoſiſsimè ſepultus. Fertur autem priuſquam moreretur, multa dixiſſe in eos, qui cauſa mortis ſuæ extiterant. Quibus non maledictionem, ſed ueniam imprecatus, exemplo Saluatoris, qui in morte pro inimicis orauit.

Habuit uerò uxorem Elizabetam Sigiſmundi Imperatoris filiam. Ex qua duas filias reliquit ſuperſtites, Annam quam Duci Vuilhelmo Saxonię, dum adhuc uiueret, deſponderat. Alteram uerò Elizabeth minorem natu, quę Caſimiro Polonię regi nupſit poſtea. Grauida tamen relicta uidua, cùm ex Hungaria Poſonium uerſus diſcederet, tempore partus accelerante, in caſtello Comarum

rum, octauo kalendas Martii, quadrageſimo anno poſt milleſimũ quadringenteſimum peperit poſthumum, Ladiſlaum filium. Fores cubiculi patulas Palatino Rheni, qui tum caſtrum poſſidebat, cuſtodiente contra pudorem fœmineum, ne ſuppoſiticius partus Hungaros falleret. Erat præterea Elizabetha teſtamento regis Alberti quàm honeſtiſſimè prouiſa, adiecta etiam cõditione, ſi maſculum pareret. Hungari priuſquã foret enixa regina, quæ nondum trigeſimum exceſſerat annũ, uehementiſſimè inſtabant, ut Vladiſlaum regem Poloniæ adoleſcentem, maritum et regẽ Hungariæ ſimul acceptaret. Miniſq; acterrore inuitã compulerũt, ſi ſe ſuoſq; ſaluos uelit, ut literis ac ſigillis illud ipſum promitteret. Quas tamen poſt partum miſſis oratoribus ad Cracouiam, reuocauit: adepta libertate metuq; ſoluta. Boëmi interea poſt Alberti mortem de nouo Rege ſolliciti, comitia Pragę celebrarunt. Quæ tamen Procopius de Rabenſtein, ne Ladiſlao nuper genito obeſſent, prorogat. Nihilominus tamen hunc infantulum regẽ aſpernantur. Albertum Bauariæ ducem regem poſtulant. Qui regnum hoc recuſauit, ſuaſione Friderici regis Romanorum electi. Quem Bohemi primùm, ut tutorio nomine regnũ accipiat, dehinc ut ſeipſum regem faciat, cohortantur. Vtrunq; Fridericus pernegans, ſe in Germaniam coronæ ſuſcipiendæ gratia profecturum cauſabatur. Surripuerat regina, Alberto uiuente, coronam diui Stephani regis ſacroſanctam, qua Hungariæ reges coronantur: dum theſaurum regni, diuitemq; regum ſupellectilem in arce Viſſegradenſi, haud longè à Strigonio, quibuſdam baronibus ad eam rem ſelectis præſentibus, recognoſcit, Gregorio Palotio Strigonum Pontifice defuncto, qui cuſtos theſauri erat, cæteriſq; omnibus obſignatis, hanc anui clàm cuſtodiendam tradens, ſecum detulit. Cumq; inſidias multiformes ſibi paratas aufugiſſet, nato filio, & per Archiepiſcopum Strigonenſem Dionyſium lauachro baptiſmatis abluto, paulo pòſt in crepundijs uagienti, coronam hanc iuſſit in Alba regali imponi, cùm nondum quatuor exegiſſet menſes. Alberto
301 Duce Auſtriæ, & Vldalrico Comite Ciliæ, Matthia Veſprimienſi, Benedicto Laurienſi Epiſcopis, ac quibuſdam baronibus & nobilibus præſentibus: ad Poſoniumq; cum ſalute reductus eſt. Quod obſidione cingunt Hungari, qui infantulo regi aduerſabantur, multa ciuibus incommoda inferentes. Affuit & Vladiſlaus magnus Dux Lituaniæ, frater regis Caſimiri è Polonia, nuper in Hungariam accerſitus. Qui anno regni quarto in bello aduerſus Turcos, iuxta Varnam cum octo millibus fuſus ac proſtratus, ac infeliciter pugnans, obtruncatus eſt. Cuius caput & dextra cum armis, Turcorũ Cæſari loco muneris miſſa ſunt à ſatellitibus. Sed obſidionem ſoluere Hungari, hyemis aſperitate ſunt coacti: quæ homines cum iumentis plurimis abſorpſit ac deleuit. Mortuo Vladislao Polonorum rege, iam incipiunt Hungari Ladiſlaum regem nominare, & electum à Friderico Duce Auſtriæ, cui iam alendus tanquam tutori quinq; natus annos, cõcreditus erat, ut coronaretur, repetere: cùm iam Iohannẽ Hunniadis regni gubernatorem in conuentu ſuo delegiſſent. Quibus Fridericus reſpõdit, electione nulla opus eſſe, cùm rex illis natus eſſet, neq; coronatione ulla, qui iamdudum ſemel foret diademate ritu patrio inſignitus: puerum tutore indigere, qui teneram curaret infantiam. Expectandam eſſe ætatem regno habilem. Interim habenas regni ab illis ipſis qui hoc præſtare poſſent, eſſe adminiſtrandas. Elizabeth enim, uel Hungarorum perfidiam timens, uel Fridericum ducendi maritum ſpem habens, in nouam ciuitatem Auſtriæ cum Ladislao filio ab corona regia & reliqua ſupellectile iamdudum confugerat: quo cum annis undecim in tutela manſit. Subortæ ſunt deinceps inter Hungaros & Fridericum Auſtriæ Ducem, ac regem Romanorum lites, quæ annis circiter duodecim calamitoſam fecerunt Auſtriam. De quibus Annales Auſtriæ, quos Thomas de Haſelbach à ſe ſcriptos reliquit, latiſſimè differunt. Cùm interim multę turbę eſſent ob hunc Regem excitę in Auſtria, nunc per

Vlricum

Vlricum Comitem Ciliæ, nunc per Vlricum Eytzingerum: essetq; sublatus à Friderico tutore Ladislaus Rex, primoq; in Austriam, dehinc in Hungariam deductus. Vbi Comes Ciliæ à Ladislao filio Iohannis Huniadis (qui pater fuit Matthiæ Regis, tyrannideq; Hungariã diu oppressit) in Alba regali mille con fossus uulneribus interijt. Ladislaus Huniadisq; securi percussus, & Matthias captus: in Austriam rex reuertitur. Cumq; iam proceres regnorum Ladislao Regi potentissimo coniugem tradendam diu consultassent, tandem oratores missi in Franciam, quorũ Princeps Vdalricus Patauiensis antistes, ducentos candidissimos duxit equos. Numerus autem aliorum equitum, qui in legatione fuerunt excessit septingentos, cum quadrigis inauratis ac regio apparatu. Qui Carolum Francorum Regem pro filia Magdalena in uxorem Ladislao Regi Bohemiæ atque Hungariæ orabant. Sed priusquam reuertuntur Oratores, rex Ladislaus Pragæ, ubi futuræ erant nuptiæ cum mirabili pompa celebrandæ, ueneno (ut ferè omnes attestantur) quandoquidem maculæ nigræ atq; alia ueneni accepti signa apparuêre, in fata concessit: cum maximo procerum mœrore atq; planctu. Verebantur enim hæretici, si Principũ totius imperij tantus eò conueniret numerus, qui ad nuptias uocati potentissimè erant uenturi, actum de se esse. Id morte innocentissimi & nobilissimi regis duxerunt præueniendum. Qui præceptis Ecclesiasticis sacramentis, anno ætatis decimooctauo mortuus est, in ipso flore iuuentutis atq; gloriæ culmine. Anno salutis millesimo quadringentesimo quinquagesimoseptimo, undecimo Kalen. Decemb. cum proauo suo Carolo Imperatore Pragæ, in æde sancti Viti sepultus: intermissa per urbem circũuectione, quæ patrio ritu fieri solet, ut suprà scripsimus; cui hoc tetrastichon damus: 302

Amo 1456.

Affuit Alberto fortuna celerrima Quinto,
Quæ posuit capiti mox diadema triplex.
Defuncto socero, duo regna paterna recepit
Coniugis, imperium tertia sceptra dedit.

FRIDERICVS TERTIVS, DVX AVstriæ, Romanorum Imperator.

FRIDERICVS eius nominis tertius (nam qui competitor Ludouici Quarti fuit, Cæsarum catalogo à multis non inseritur) dux Austriæ nõ in Forchem natus, ut delirat Antonius Sabellicus in Chrysippeis suis commẽtarijs, quos Aeneadas inscribit, deceptus quòd hic fratrem habuit Albertũ cognominem Marchioni Brandeburgensi, qui Theutonicus dictus fuit Achilles, sed non frater Cæsaris, qui Prodigi nomen dum uiueret habuit, non Achillis. Fridericus enim Marchio Brandeburgensis, quem Sigismundus Imperator inter charos habuit amicos, quatuor habuit filios, Ioannem Fridericum, Albertum, & alterum Fridericum. Sed condonemus Italo hanc ignorantiam, qui res Germanorũ parum intellexit, quiq; magis elegãtiæ uerborum studuit, q; rebus ipsis, quibus et ueritas patescit: quæ tamen in primis historiam scribenti cordi esse debet. Ob id C. Caligula narrante Suetonio, Liuium carpebat ut uerbosum, historiarumq; negligentem, utpote qui supressit triumphos Romuli habitos & partos uictoriâ Tuscorũ. Paululumq; abfuit, quin & statuas & scripta eius ab omnibus bibliothecis amoueret. Antoninus item Cæsar in Itinerario scribit, Liuiũ inuidisse præclaris gestis Volturnæ & ideo, ab eo carpiũ. Nam aliud est eloqui, aliud rectè narrare historias & origines. Sed redeamus ad rem propositam. Fuit hic Fridericus filius Ernesti Ducis, ex secunda uxore Cimburga. Duas enim habuit uxores Dux Ernestus, Margarittam scilicet filiam Ducis Stetinensis. Qua defuncta dum curam Cæsaris Sigismundi splendidissimo apparatu inuiseret Budæ, mox in Cracouiam concessit habitu mutato, ut Cimburgam ducissam Massouiæ Alexij (Polonis Semonitus dicitur) filiam

Non Aeneadas sed Enneadas.

liam contemplaretur, & uxorem duceret, multis hoc improbantibus ob iniuriam fratri Guilhelmo Duci Auſtriæ in ablatione regni cum uxore à Polonorum rege irrogatam. Nam cùm rex Polonorum mortuus unicam reliquiſſet filiam Heduuigam, quam Guilhelmus dux Auſtriæ in matrimonium reciperet, regnoq; præfectus eſſet, Polonis diſplicuit Rex Theutonicus, Vladislaumq; Lituaniæ Ducem, Vitoldi fratrem, Idola colentem, et hominem gentilem, euo cauêre. Qui coniugem & regnũ ſimul cum baptiſmate ſuſcipere nõ recuſauit, electo Guilhelmo Duce Auſtriæ. Ob quam iniuriam quidam ægro ferebant animo Erneſtum ad Poloniam proficiſci. Sed mox cognitus, & cauſa aduentus intellecta, Rex Cimburgam Erneſto copulat, nuptiasq; ſolennes inſtituit. E qua Erneſtus Archidux Auſtriæ hunc Fridericum genuit, anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo decimoquinto. Dehinc Albertum fratrem Friderici, & quos mors in pueritia abſorpſit, Erneſtum, Rodulphum & Leopoldum, & filias Annam & Alexandram uirgines, in infantia mortuas: dehinc Margaritam, quæ Friderico Duci Saxoniæ plures liberos protulit, & Catharinam quæ Carolo Marchioni Badenſi nupſit, pariter filios plures generans. Fuit autem Cimburga mater Friderici, mulier religioſiſſima, & ſupra muliebrẽ ſexum fortis, quæ digito ſæpè auellanam & iuglandem fregit, ac clauum parieti impegit. Cultui diuino deditiſſima. Quæ ieiunijs & orationibus corpus maceraret, ac loca ſancta religioſiſſimè ſæpè inuiſeret. Ob id uidua exiſtens cùm Cellas Mariæ in Auſtria peteret, in cœnobio Campi liliorum ægrotare incipiẽs, ilico moritur, & hic ſepelitur, anno uigeſimonono, poſt milleſimum quadringenteſimum. Cùm anno uigeſimoquarto Erneſtus Dux mortuus eſſet, qui in Runa monaſterio ſepultus iacet. Fridericus igitur ab adoleſcentia benè educatus, in religione Chriſtiana uſque adeò creuit, ut & terram ſanctam cùm adoleuiſſet, nullis territus minis ac maris tempeſtatibus, inuiſeret: & monaſteria plurima extrueret, cenſibusq; annuis ac redditibus prouideret. Cùm in iuuentute eſſet Principibus Auſtriæ traditus, cum eis tranquillitate ſumma uixit. Ob id tutor Regis Ladislai, tanquam proximior conſanguineus atq; ſenior Ducatus Auſtriæ exhibitus. Ferunt Elizabetham ad Fridericum detuliſſe filiũ & coronam, ſub ſpe, ſi fortè ſe uxorem duceret: ob quod & Hungari, & Auſtrales plerique indignati ſunt. Fuit autem Alberto Quinto eius nominis, patri Ladislai quàm familiariſſimus: adeò ut cùm Romanorum rex eligeretur, electionemq; aſpernaret, Friderici illius conſanguinei ſui, qui uehementiſſimè inſtabat, deuictus tandem precibus, in electionem aſſenſit. Quo deinceps mortuo, Auſtrales ſe Friderico commiſerunt ea lege, ut ſi prægnans regina maſculum pareret, tutor eius eſſet: ſi fœminam, terræ dominus. Francofordiæ deinceps poſt Alberti obitum eſt ab Electoribus imperij concorditer, circiter Kalend. Ianuarij, anno quadrageſimo, poſt milleſimum quadringenteſimum in Romanum Regem declaratus: dehinc Aquiſgrani menſe Auguſto à Theodorico Colonienſi archiantiſtite coronatus, præſente Ludouico S. Ceciliæ Cardinali, ac ſacri concilij Baſilienſis legato, electionem ac Regis coronationem nomine uniuerſalis Eccleſiæ approbante ac confirmante. Reſtitit tamen Leodienſis præſul, qui Cardinalem è ciuitate fugauit. Qui coactus extra muros urbis aduentum præſulis Coloniẽſis operiri, qui hanc turbam ſedauit, quæ ob ſchiſma Eccleſiæ originem habuit. Colonienſis enim Theodericus, ac Treuerenſis Iacobus Archiepiſcopi, ſacro concilio adhærebant, & ob id Pontificali dignitate priuabantur ab Eugenio, quos tamen poſtea mutata ſententia ad priſtinos reduxit honores, cùm Fridericus per Oratores obedientiam feciſſet. Alij uerò Eugenio ſtudebant, qui concilio repugnabat: quanquam binis prius patentibus literis cõfirmaſſet, & ante Pontificatum ſe concilio adhæſurum iuraſſet. Dum aũt Fridericus coronam regni Teutonici apud Aquenſem ciuitatem peteret, Vlricus Comes Ciliæ, & Albertus Imperatoris frater, coniunctis uiribus Laba-

21. Septembr.

Cimburgæ robur.

1429.

Electio Friderici.

bus Labacum insigne Carniolę oppidum, ex flumine cui adiacet dictum, obsidione cinxere, diuq; machinis omnis generis oppugnauere. Sed à Friderici militibus non sine clade repulsi, & castris exuti, diuitem supellectilem perdidere. Fridericus autem susceptа corona redijt in Austriā, multos perpessus labores, ingentesq; difficultates: partim ob tutelam regis Ladislai, partim ob paternæ hæreditatis cum fratre diuisionem. Nam milites qui sub Alberto meruerant, cùm stipendio se fraudatos dicerent, prouinciam latrocinijs ac incendijs uastauere. Eorum uexatio septuaginta millib. aureis à Friderico est redempta, cùm Boemi excursiones in Austriam facerent. Adhæc Iohannes Hunniadis cū frustra à Friderico coronam regni Hungariæ repeteret, cum duodecim millibus equitum Austriam ingressus, omnem agrum inter Viennam & Stiriæ montes diripuit atq; incendit. Multis igitur tractatibus habitis per principes qui concordiæ studuerunt, incessit libido tandem regi Friderico Romam petendi, ducendiq; coniugem. Ad utrumq; oratores destinat, qui iter in Italiam Pontificisq; animum pertentant, ac sponsæ formam ætatemq; contemplentur. Reliquit tunc Eduardus Portugalliæ rex tres natas, forma præstantes, & annis nubiles. Quarum maior natu annis sedecim, & circiter, Leonora, cæteras, Catharinam scilicet & Iohannam, forma ac corporis elegantia antecellebat. Hanc Cæsar expetens, & fratris regis Portugalliæ puellæq; consensum, & Alphonsi Arragonum regis puellæ auunculi, benignam uoluntatem facilè assecutus est. Tametsi eandem Francorū Delphinus Ludouicus, Caroli Septimi regis filius pariter peteret. Sed aspernata hunc, & Imperatoriam animo concipiens maiestatem, in hunc Fridericum Cæsarem mentem flectit. Summa igitur cura per oratores sponsalia apud regem Arragonum Alphonsum contrahit, oratoresq; Alphonso Portugalliæ regi, Leonoræ fratri mittit, ut Leonoram per mare in Telamonis deferant portū. Qui ab Alphonso cum fratre suo Fernando & patruo Henrico infante honorificè excepti, omnia desiderata impetrant. Ipse Fridericus per Italiam, Arragonum regis ac summi Pontificis consilio, prudentissimè rebus Austriæ ordinatis, ac assumpto secū rege Ladislao, iter ingreditur, 303
Anno Christi millesimo quadringẽtesimo quinquagesimo primo. Iussiq; sunt 1451.
qui comites itineris futuri erant, & quibus uiritim stipendia pollicitus est, ut Bohemi & Australes in Austria, Hungari ac Bauari in Carinthia, Sueui, Rhenenses, Francones & Saxones, in Ferraria conuenirent. Quàm grauia autē moliti sint Prouinciales aduersus Cæsarem absentem (nam & Australes ante eius iter in Italiam, Ladislaum ad paternam hæreditatem à Friderico euocabant, quibus negatus est) si quis scire desiderat, historiam Austriæ de Friderici gestis Syluij Aeneæ legat, quæ nondum edita, paucis est cognita: quartum item librum Thomæ Haselpach Theologi, de rebus Austriæ. Qui Australium partes secutus, ubiq; in Fridericum inuehitur indignè, immemor suæ professionis & honestatis. Mihi temperandum est, ne insons inexpiabile odium incidā. Satis est indicasse, fides penes autorem sit. Fridericus itaque per dominia Venetorum cum ingenti exercitu ueniens, perbenignè est susceptus, atque liberalissimè cum toto exercitu, per omnes eorum terras commeatibus prouisus. Dehinc per Ferrariam atq; Florentiam Senas concedens, Leonoram dilectissimā 304
suam sponsam ab immensis ereptam maris periculis, ex Pisano uenientem portu, iucundissimo amplexatus est aspectu. Cum qua uersus urbē tendens, ad No 305
nas Martias summo mane ex Sutrio Romā applicuit. Cui omnis effusa obuiā nobilitas, Columnensium, Vrsinorum, totiusq; cleri sacer Apostolicus senatus: maxima ab his est susceptus honorificētia, quæ paucis Cæsaribus diu antè exhibita fuit, postquàm scilicet Cæsarea maiestas minui cœpit, atq; attenuata uilescere. Quandoquidem priscis seculis, non Cardinales modò, uerùm summos Pontifices obuiam processisse Cæsaribus legimus. Vsq; Sutrium Pontifex Romanus Friderico Primo obuiam uenit: sed ubi Apostolicæ sedis indies potestas

auctior facta est, minor Cęsaribus exhibitus est honor: ut uicissitudo omnium rerum exigit. Mos est ut Cæsares coronandi, priusquam urbem ingrediantur, noctem unam in castris atq; tentoriis agant. siue ut Põtifici dies cedat ad prouidendum, ne Cæsare ingrediente tumultus fiat: siue ut Cæsares urbis statum explorantes, tutius ingrediantur: siue ut aliqua consuetudine antiqua id introductum est, quæ nunc pro lege habetur. Mansit ergo Fridericus cum Imperatrice ante urbem, paucis ingredientibus. Proxima die, octaua Martij scilicet, Cæsar inter legatos Italiæ, Imperatrix mirifico ornata cultu, Ladislaus Hungarię atque Bohemiæ rex speciosissimus, splendidissimo equitum ac armatorum comitatu omnium nationum referto, urbem ingrediuntur, Alberto germano Cæsaris ac militiæ ductore præcedente. Ad gradus basilicæ S. Petri progressi, à Nicolao Quinto Pontifice maximo perbenignè sunt suscepti. Dehinc multa colloquentes, de uario rerum statu, postremò Cæsar de rebus Australibus Pontificem certiorem fecit. Tum Idibus Martijs Cæsare rogante, rex Longobardorum ferrea corona à Pontifice est redimitus atque creatus, quum tyrannus iam Mediolanum contra ius & fas occupasset, & pestilens aer tabifica lue Mediolanensem depasceret agrum. Dehinc intra missarum solennia, per manus Pontificis decimosexto Martij, Leonora Friderico est desponsata. Sequenti die cum maxima solennitate Fridericus inunctus Imperator, Augustusq; acclamatus, benedictionem Apostolicam cum Leonora Imperatrice accepit. In pontem dehinc profectus Tibridis, Albertũ fratrem, ac trecentos alios nobiles militari honore insigniuit. Dehinc cum coniuge Neapolim diuertit ad regem Alphonsum, ubi humanissimè exceptus, usq; post Paschę solennia honorificentissimè ac liberalissimè cum uniuerso exercitu tractabatur. Nuptiasq; maxima solennitate peragit. Quibus perfectis, Imperatricem Venetias mittit, ipse Romam reuertitur ad Ladislaũ regem: quem illic interim reliquerat, ne tumultus aliquis fieret. quia Siciliæ rex, Hungariæ quoq; se regem scribit. Sed Ladislaus interim quorundam conspiratione ac consilio fugam meditatus, non sine magna Cæsaris ignominia aufugisset, nisi Aeneas episcopus Senensis per Pontificem admonitus, illud impediuisset. Quem post se relinquens Cæsar, præcepit ut cum Cardinalibus & Pontifice de rebus Christianitatis ordinandis, latiùs disputaret: ageretq; pro passagio, hoc est, militari expeditione numerosissima à Romano pontifice indicta, pro reatuum omnium absolutione cõtra impios Turcos faciundo. Cæsar autem Florentiam ueniens, legatos Australiũ & Hungarorum repperit, qui ui & dolis regem Ladislaum eripere conabantur, quos non audiuit. Ferrariam profectus, Borsium Estensem Marchionem, Ducem creauit Mutinæ & Rhegij, in multorum Italiæ totius oratorum cõspectu, cum maxima solennitate. Qui paulo pòst Ferrariensis à Paulo pontifice Dux primus creatus est. Inde nauigio per Padum Venetias delatus est. Incredibile penè est, quot, quantosq; honores Senatus populusq; Venetus Cæsari atque Imperatrici, ac regi Ladislao exhibuerint, quos ludos ac spectacula in mari foris, & domi in urbe Venetiarum fecerint. Vbertim enim omnibus Cæsaris familiaribus sumptus de publico præstiti, Imperator & Imperatrix liberaliter & munificè donati, totus exercitus Cæsaris honestissimè exceptus. Nihilq; non summa cum maiestate peractum est, adeò ut Venetos exinde summa semper amoris & beneuolentiæ significatione dilexerit. Deflexit hinc iter Cæsar per alpes in Germaniam. Cuius ubi attigit metas, turbidissima aeris facies, turbulentas res Austriæ præsagiebat. Nam & legati Australium à Pontifice iam reuersi, papam criminabantur: & Cardinalium cœtum Ladislao inuisum, Cæsari affectum prædicabant. Cogere igitur exercitum, & prælio Cæsarem aggredi decernunt Australes. Quum uerò nerui belli (hoc est, pecuniæ) deessent, ex Ludouico Bauariæ Duce, qui sorore Margarita patris Ladislai natus erat, mutuum petere (impignorata Austriæ parte)

non

non uerentur. Et ut in partes ſuas traheretur, miſſo ad ipſum oratore Iohanne Comite de Schaunburg, quem ferunt ingenioſè à quodam conſiliario Ducis illuſum, cum literæ legationis legerentur: En, inquit, generoſus hic Comes, quē olim inter Cæſaris primum uidebam conſiliarium, factum uideo nuncium Eytzingeri uilis hominis, quem terra noſtra uelut inutilem ab ſe repulit. Sed non ceſſabant Auſtrales, Morauos & Boëmos & Hungaros in ſuas partes aſciſcere, ut uim Cæſari inferrent. Qui in nouam ciuitatem cum Imperatrice & rege Ladiſlao delatus, primorib. Stiriæ præcepit, ut coacto exercitu, ſe ſuaq; tueantur: uideantq; ne quid detrimenti per Hungaros aut Cilienſes patiantur, præſtoq; ſint ſi in Auſtriam uocentur. Interea Albertus frater Cæſaris in Sueuiam pergit, ut cum ſorore Mechtilde Friderici Comitis Palatini, quam uxorem ante Italiæ ingreſſum duxerat, matrimonium cõſummaret: ſimulq; fratri, ſi opus eſſet, milites ex ijs adduceret regionibus. Paucis pòſt diebus, Albertus & Ludouicus Bauariæ Duces, & cum his Albertus Marchio Brandeburgenſis, cui cognomen Achilles Theutonicus fuit, oratores Cæſari mittunt, ut congratulentur de aduentu coronationeq; ſuſcepta, ſimulq; excuſent, cur non Romam profecti ſint, bellumq; Auſtraliũ deteſtentur, concordiæ ſe Duces (ſi placeret) offerentes. Quibus Cæſar gratias egit, omniaq; quæ geſta ſint paulo longius ediſſerit, belliq; Auſtralium temerarij enarrat ſeriem. Concordiam, ſi nihil habitura ſit turpitudinis, non renuit. Habuit tum Cæſar quatuor millia equitum, peditumq; non minorem numerum in armis. Expectabat à Georgio Bogiebratio gubernatore regni Bohemiæ non paruum militum numerum, cum Auſtrales & nummis & militibus carerent. Quòd ſi illis nondum paratis in campum deſcendiſſet, Eytzingerus capitaneus & factionis dux, ac Comes Ciliæ peſſum iuiſſent, inconſtansq; multitudo ſine rectore nutans, à propoſito diſceſſiſſet. Quoniam, ut Poeta ait,

Scinditur incertum ſtudia in contraria uulgus.

Cum igitur Eytzingerus caſtellum (cui Ort cognomen eſt) expugnaſſet, Rudingerus uerò de Starenberg Capitaneus Cæſaris, cũ ſuo exercitu tantam formidinem Viennenſibus incuſſiſſet, ut omnes ſuas diuitias terra obruerent: 306
nihilq; inde ſubſequutum, quod ſtulticiæ Viennenſium præmia digna contribueret, qui prius Cęſarem animoſum & fortem ducem formidabant, in cornua erecti, contemnere cœperunt magis. Suboriuntur mox bella, cædes, incendia, ſtrages, rapinæ. Hic Cæſarem uaſtant, illic Auſtrales diripiuntur. Omnia bello æſtuant, nuſquam quies, horrida & miſerabilis Auſtriæ facies. Fratres cõtra fratres, propinqui contra conſanguineos arma gerunt. Noua ciuitas (in qua Cæſar Fridericus erat cum delecto milite, & ad pugnandum impigro) ab Auſtralibus obſidetur. Qui copias habuerunt externas octingentorum peditum, & ducentorum equitum, quas ex Bohemia Henricus filius Vlrici de Roſis adduxerat. Ex alijs autem & internis auxilijs Auſtralium, habuerunt in ſumma coniuratores iſti circiter duodecim millia, equitum quatuor millia, præter illos qui quotidie affluebant. Habuerunt in hac obſidione Viennenſes quatuor millia militũ, & ingentes quaſdam bombardas, cum multo bellico apparatu. Sæpius conditiones pacis per oratores principum Saxoniæ & Marchionis ſupraſcriptos tentatę. Superuenerant pòſt paulo Sigiſmundus archiepiſcopus Salisburgenſis, Iohannes Friſingenſis, & Fridericus Ratiſponẽſis epiſcopi, de pace tractaturi. Qui unà cum oratoribus Ludouici Ducis Bauariæ, Alberti Marchionis & Burggrauij Norinbergenſis, ſæpius fruſtra conuenientes, tandem Fridericus furenti populo cedens, & neceſsitati præſenti inſeruiens, Ladiſlaũ regem pupillum adhuc tenerũ, in manus Comitis Ciliæ Vlrici ea lege tradidit, ut conuocatis utriuſque partis principibus, conſanguineis ac amicis, de tutela atque prouinciarum adminiſtratione Viennæ certo die definiretur. Ladislaus itaque ſumma populorum alacritate apud Viennenſes exceptus eſt, decima Septembris,

Noua ciuitas eſt intra Anaſum & Gamingum fluuios.

1452. bris, anno quinquageſimoſecundo poſt mille quadringentos. Cuncta deinde ex uoluntate Comitis Cilienſis adminiſtrans, qui ei arcem Viennenſem mox poſsidendam tradidit. Venerunt itaq; in proximo Nouembri Viennnam Duces ad cõſtitutum diem, de rebus omnibus tractaturi, & pro pace Auſtrię componẽda, Ludouicus Dux Bauariæ, Vuilhelmus Dux Saxoniæ, Albertus Brandeburgenſis, Carolus Badenſis, Marchiones. Ex Boëmia, item & Vngaria barones multi. Friderici quoq; Imperatoris legati, multum diuq; de iure tutelæ, deq; datis ſub fidem iuramentis diſceptantes. Sed cum uictor leges & omnia contemneret iuramenta, Auſtralesq; neq; literis neq; ſigillis fidem datam abnegare uererentur, apud quos dictum indictum fuit, rebus infectis diſceſſum eſt. Nimia igitur licentia omnia agebant. Nam & Ladislaus, etſi rex eſſet Hungariæ, in Auſtria tamen Viennæ, quod cõtra maieſtatem Rom. imperij fuit, in alto ſuggeſto iuxta Carmelitarum ædes Ioannem Huniadis Comitẽ Biſtricenſem creans, abſq; Hungarorum cõſilio ad principatus honorem euexit. Vnde plures pòſt in Hungaria ſubſecutæ ſunt calamitates. Non poſſum me continere, quin indignum facinus hoc loco Prouincialium in medium afferam. Accuſarunt clam Auſtrales Imperatorem coram ſummo pontifice Romæ, cum coronaretur, multaq; conficta obiecerunt crimina. Quæ quum Fridericus diſſueret, peteretq; ut ſub anathematis crimine Prouinciales ipſum in ſua tutela permitterent, conſenſit facilè maximus Pontifex: excõmunicationisq; pœnam, ſi aliter facerent, interminatus eſt. Auſtrales quid facerent anxij, ad ſcholam Viennenſem ſeſe recipiũt, quæ arma rebellibus facilè ſubminiſtrauit. Singulares opiniones, quæ cerebroſis inſunt capitibus, affert. Nam enutriti in cathedris à pueritia, elati magis q; docti plerũq; euadũt. Ob id Aeneas Pius in hanc ita ſcripſit formã: Docta Viennenſis ſchola indoctã ſententiam protulit: quæ per appellationem ad futurũ concilium interponendam, ſuſpendi poſſe Rom. præſulis mandata reſcripſit. O ingrata filia ſedis Apoſtolicæ, quę filios nouitatum cupidos, matri rebelles, ac magiſtros erroris non erubeſcit. Coegit me hæc ſcribere (quãquam & illius ſim gymnaſij alumnus) Thomas Haſelpach, inuerecundus theologus, auctor profectò huius ſtolidæ ſententiæ, ut reor: qui in ſuo quarto hiſtoriarum Auſtralium libro, Fridericum criminatur illud mandatum Apoſtolicum ſurrepticiè, omiſſa ueritate, & ſuggeſta falſitate, à maximo Pont. cõtra ius & fas impetrauiſſe. O maligne theologe, qui tuum principẽ falſò accuſas ac criminaris, à quo euectus es ad ſublimia: qui tamen in cathedra ſcribarum doces, non eſſe maledicendum principi. Nec enim amore ueritatis (quæ potiſsimũ in conſcribenda hiſtoria debet cunctis præferri) ſed adulator uoluiſti multis complacere rebellibus, & furioſis arma præbere, ſicut palàm prædicando dicere nõ erubuiſti. At ne nugæ illæ quas ſcripſerat, redarguerentur, teſtamento cauit aſtuta uulpecula, ne uiuentibus ijs principibus noſtris (putabat enim interiturũ Maximilianũ, priuſquam de ſe prolem gigneret ullam) amici librum publicarent. En honeſtatem theologicam. Quid meruit Fridericus, cum & rex & Cæſar multis te dotauit priuilegijs, quæ uidi, & hodie extant. Fecit te unum à conſilijs: credebat tibi ſecreta, ut ea inuerteres, & falſò omnia perſcriberes. Sed neque ijs contentus hic ſacer theologus, Pium etiam ſummũ Pontificẽ, quòd Fridericum à temeritate Prouincialium tutari literis nitebatur, incuſat peruerſo iudicio, ac criminatur, futurumq; concilijũ indicta cauſa appellat: homo cerebroſus, ac honoris cupidiſsimus. Cum tamen præter uanam hominum æſtimationem, quã adulando his rebellibus contraxerat, nihil habuerit ſolidæ literaturæ. Garrulus alioquin ſophiſta, duos & uiginti annos in primo Eſaię capite legens publicè, necdum finiens in ſtudio generali Viennenſi. Eſt iterum atq; iterũ tentata cum Imperatore concordia, & per præfatos principes & Albertum fratrẽ ſuum, ac Vlricum Eytzingerum. Qui Comitem Ciliæ iam eiecerat, & quendã baronem de Plonckenſteyn, unà cũ epiſcopo Varadienſe; ſed poſtea per prouinciales

O ingrate alumne, et inuerecunde pij Haſelbachij detractor.

Uah nimium iraſceris ô Cuſpiniane.

NB

NB

uinciales interrupta. Qui eò dementiæ uenerant, ut non erubescerent, absente Cæsare, Imperatricem puerperam in Noua ciuitate flamma, incendijs, atq; expugnatione terrere. Concesit tum Ladislaus Pragã, pro suscipiendo regni diademate. Imperator uerò Francofordiam Imperij principes uocauit, ut Germanorũ intestina sopirentur bella. Nam Turcus Mahometes iam elatus ob recentẽ uictoriã, insultabat undiq;, & superbiebat. Deinceps cum in Hũgaria Comes Vlricus (qui è re sua æstimauit, Imperatorẽ & regem & Austrię principes unanimes esse non debere) obtruncatus esset: & anno pòst quinquagesimoseptimo supra mille quadringentos, Ladislaus Pragæ mortuus esset, nouæ subortæ sunt calamitates Austriæ. Quum oratores Imperatoris, Friderico tanquam primogenito & seniori Austriæ principi, prouinciæ administrationẽ dandam censerent: Albertus frater Imperatoris contrà sibi & patrueli Sigismundo hæreditatem diuidendam, ob æqualem cõsanguinitatis lineam exposceret: cum tamẽ principatus diuidi legenõ debeat, ut ratio feudorũ ostendit. Cum uerò iam fratres concordati forẽt, trans Danubium latrones iuxta Morauæ fluminis ripam (quod alij Marcham uocant) consederunt, in Austriam excursiones facientes, Duce archiprædone Laduuencko: Albertus hos cæpit, & quingentos ac quinquaginta captiuos abduxit Viennam: octuaginta cruce sustulit, plerosq; securi percussit, alios fame inediaq; confecit. E' qua re inter Australes Albertus magnum & nomen & fauorẽ sortitus est. Qui paulo pòst etiam Vlricum Eytzingerum in carceribus macerari iussit: & Sigismundũ ex Athesi uenientem contra Imperatorem secum conspirare persuasit, ut Austriam sibi, inuito etiam Imperatore, subigerent. Erat accersitus Viennam Ludouicus Bauariæ Dux, qui cum Prouincialibus fraternas lites in hanc formam diremit, ut Imperator Austriam sub Anaso triennio regeret, præter Viennam. Albertus Austriam supra Anasum cum Stirensi oppido: & quòd Viennenses his tribus principibus fidelitatis sacramentũ præstarent. Postridie arx consensu Prouincialium in tres partes diuisa: duas accepere Albertus & Sigismundus, reliquã Imperator. Quinquagesimo igitur octauo anno supra mille quadringentos, Fridericus regimen Austriæ auspicatur, triennij sui initium faciens. Et item Albertus Ducatũ suum orditur: dum Osualdus & Stephanus ob Eytzingeri fratris captiuitatem, magnum contra Albertum Ducem ductitant exercitum: qui Austriam spolijs & præda populantur, cunctaq; flammis & incendio deuastant, accurrentibus undique ex Boemia atq; Morauia, Duce Georgio Bogiebratio, latronibus Austriæ hostibus ac inimicis: quos partim fusos fugatosq; aqua absorpsit, partim capti carceribus sunt condemnati. Interea Imperator Brunnæ Georgio Bogiebratio regalia dedit, tanquam Boemiæ regi, Marchioni Morauiæ ac Lusatiæ, & Duci Lucelburgiæ & Slesiæ, senioremq; Georgij filium Comitem Glocensem creauit. Illud à plerisq; nõ immeritò reprehendebatur, quòd Imperator regem humili natum origine contra maiestatem Cæsaream sequeretur, & regnũ Bohemiæ à domo Australium abalienasset: cum tamẽ ueteri inscriptione concordatũ esset, si uel rex Bohemiæ, uel archidux Austriæ sine mascula prole decederet, ad alterum prouinciæ deuoluerentur. Renuit tamen Imperator oblatum regnum Bohemiæ, cum ultrò ad ipsum uenissent proceres, illud ipsum offerentes. Pariter Morauiæ ciues Olomuntzenses, Brunnenses, Iglauienses, Morauię Marchionatũ cum prompta paratáq; obedientia Imperatori offerebant. Quæ omnia Cæsar acceptare recusauit. Vix scribi potest, quantum Prouinciales Imperatorem molestare dies noctesq; cogitarunt, cum plerique se regi Boemiæ addixerũt. Fronauuer aũt quidam, uniuersam Austriam igne & ferro coactam, sibi tributa dare impulit. In primis tamẽ Vlricus Eytzingerus, qui præter innumera scelera, quę in principem dominũ suum machinatus est, & factionib. alijs persuasit, aspirare etiam ad principatus Austrię honorem, publicè inter pocula testatus est: qui tamen peste iaculatus, interijt in Schretental. Sigismundus tum

1457.

1458.

Auſtriæ archidux, præſide Nicolao de Cuſa Cardinale procurãte, anathematis iaculo ferit. qui unà cũ Alberto fratre Cæſaris, cũ Eluetijs (quos Suitẽſes ſeculũ noſtrũ uocat) tum pacẽ pepigit. Albertus aũt deſcendens ad Lyntziũ, Prouinciales in ſuas partes deducit: ac pleriſq; oppidis Auſtrię ſubactis, coacto magno exercitu cõtra fratrẽ Imperatorẽ Viennã obſedit. quẽ Beſſarion Cardinalis, qui Viennę tunc erat, obſidionẽ ſoluere hortabat, ac arma in Turcos arripiẽda ſuadebat. At is amore patrię, quę laceſsita paſsim omnib. exponeretur latronibus, ſe contra fratrẽ lites agere cauſatus, nihili fecit Cardinalis admonitiones, & ſtudij Viennenſis perſuaſiones: à quo item oratores miſsi, uerba fecerũt Alberto. Diſſolutus eſt exercitus tum ingens, interuentu oratorum Imperatoris & regis Boemię, Albertusq; cum copijs ſuis Auſtriã reliquit. Hungari item domũ repedarunt. Sed nõ defuerunt, qui inter Imperatorẽ & Ducẽ Albertũ fratres diſcordiam ampliorẽ quotidie ſererent. Multi ſunt ciuiũ ac procerũ facti conuentus. Viennæ quoq; plebes impetũ in nobiliores ciues faciens, quos Cõſules uocamus, pleroſq; in carceres deijciunt, uimq; illis faciunt. Albertus habet qui eum ſequunt plures. Fridericus Imp. miſſo exercitu, Viennã accedit. ſed ob paratas inſidias urbẽ non ingreditur: quia ſeditione ciues inter ſe furibundi æſtuant, licet pacis (cuius ſemper fuit ſtudioſus) cõditiones afferret. quas Albertus frater ære oppreſſus alieno, recuſat: animosq; ciuiũ ſtimulat, ut fratris imperiũ exuãt, iugũ abijciant: quod & factũ eſt, dum immemores iuramenti, fidem principi datã abnegant, & Imperatorẽ ac Imperatricẽ cum filio in arce obſident, machinisq; bellicis infeſtant & perturbant. Multi aũt ex ciuibus Viennenſibus ſecuri percuſsi, multi obtrũcati, in exilium multi ſunt acti. Omnia namq; furore plena ac rabie flagrabant, donec Albertus fato functus interijt: qui anno Chriſti ſexageſimotertio ſupra milleſimum quadringenteſimum, anno uerò ætatis quadrageſimoquinto, dum familiariſsimos ſuos à ſe repuliſſet, ueneno dicitur tentatus expiraſſe: ſepultusq; in principum crypta Viennæ, in ęde diui Stephani decumbit. Credo Deum opt. max. mortem Ducis Alberti, ut fraternæ lites, quibus tot hominũ millia periere, totaq; penè prouincia deſolabatur, dirimerentur, ſua diuina ordinaſſe ſerie: non ueneno factum, ut plerique inuerecundo ore clamitabant. Poſt Alberti obitum tota Auſtria iure hæreditario ad Imperatorem deuoluta eſt. Nam Sigiſmundus archidux Auſtriæ liberè ceſsit, Imperatoriq; adminiſtrationẽ prouinciæ tanquam ſeniori detulit. Nam Cęſaris auxilio ab anathematis execratiõe, qua diu ob captum Nicolaũ de Cuſa Cardinalem uexabatur, iam liber erat atq; abſolutus. Vocatus eſt etiam Fridericus defuncto Ladislao in regnum Hungariæ, deſignatusq; rex à potentioribus ac nobilioribus, quòd ſacram coronã regni in manibus haberet, & nobiliſsimo ſanguine creatus eſſet Dux, & præterea Imperator Romanus. Auditi ſunt oratores in Noua ciuitate, quinquageſimonono anno, in media quadrageſima. Nam Matthias factione quorundã deſignatus rex, quòd humili eſſet proſapia, & homo nouus, contemptibilis, ac tanto regno indignus uiſus eſt multis, in quo principes maximi & Cæſares olim claruiſſent. Ob id etiam ab Hungaris moleſtata eſt Auſtria, quos Matthias Huniadis contra Cæſarem ſubmiſerat. Nec tamen coronam aſſequi, quæ penes Fridericũ manſerat, erepto ſibi pupillo, potuit, donec inita concordia, ſexto ſui regni anno à Cæſare coronã octuaginta millibus aureorũ redimeret. Tum inter utroſq; pax firmata eſt, & diademate regio Matthias inſignitus. Qui pòſt cum auxilio Cæſaris & Auſtraliũ iuxta Tirnam haud lõgè, quorundã latronũ (qui ſe fratres nominabant) ſpeluncas & foſſata diruit, ipſoſq; partim furca & laqueis, partim carceribus cõfecit: iterũ tum cum Cęſare Matthias in arma deſcendit, cùm Georgio Bogiebratio Boemorũ rege, à Pio ac Paulo põtificibus hæreſi damnato, ac regio honore priuato, Matthias à Paulo põtifice ſuffectus eſſet. Potiſsimũ aũt Friderico infenſus erat, ob negatã filiam Chunegundim, quam ſibi uxorem rogabat. Sed paulo pòſt mortuo Georgio rege, quum Vladiſlaus

Vladislaus filius regis Polonorum Casimiri & Elisabeth filiæ Alberti regis, de quo paulo antè scripsimus, rex designaretur Bohemorũ, Viennam ueniens, à Friderico susceptit regalia. Quod Matthias ægrè tulit, sibi regnũ Bohemiæ deberi causatus: ob id Cæsari bellũ indixit, multaq; Austriæ loca deuastauit, pluribusq; annis nunc hanc, nunc illam obsidione urbem cinxit. Donec res concordata in Gmundia sub Anaso, per duos summi Pont. legatos, Hungariam repedauit. Negauit aũt Fridericus, unquam uel uerbo uel literis Matthię factam regni Bohemiæ consequendi ullam spem, seq; literis (quarũ ego uidi exemplar) corã regnicolis expurgauit. Cur enim huic regalia promitteret Matthiæ, cùm Vladislaus à regnicolis Bohemiæ legitimè esset rex designatus? Nam & Fridericus hoc regnum assumere recusauit, quanquam ueteri fœdere, quod Bohemi & principes Austriæ pepigerunt, certissimus esset rex. Cæterùm recusauit ob multas causas, quas hoc loco recensere superfluum est. Vladislaus aũt regnum feliciter adeptus Boemorũ, cùm per factiones quorũdam procerum, suggestu Matthiæ eijci expectaretur, Matthia rege fatis concedente, anno nonagesimo supra millesimum quadringentesimũ, Hungarię quoq; regnũ assecutus est. Sic pientissimus ille rex, non modò insidias Matthiæ effugit, sed solium eius occupauit: licet & Maximilianus ad hoc regnum aspiraret, quod dubio procul esset assecutus, si non quorundã subditorũ esset neglectus peruicacia: quod alicubi est scribendũ apertius. Fuit aũt hic Vladislaus Casimiri Polonorũ regis filius, ex Elisabetha Alberti v regis Rom. filia, rarissimæ pudicitię fœmina progenitus, quę regis triplicis filia, soror Ladislai regis, uxor Casimiri regis, mater regũ IIII Vladislai, Ioannis, Alberti, Alexandri, Sigismundi, & Friderici Cardinalis ac Casimiri in sanctorum numero relati. Longè superat felicitate illam, quam Plinius filiam, uxorem & matrem regis fuisse commemorat, Lampedo dicta. Sed redeo ad Fridericum Cęsarem. Cui corpus erat egregium, species Imperatore digna, animus sedatus ac tranquillus, ingenium perspicax, memoria tenacior, religionis ardens zelus. Qui ob religionem, dũ principem adhuc ageret, Romam profectus, traiecit in Hierosolymam, ut terrã sanctam inuiseret. Et rex Rom. declaratus, schisma quod inter Eugenium ac Felicẽ, Sabaudię prius ducẽ Amedeum, ortũ erat, sustulit. Hortanteq; Aenea Syluio, qui tũ magister epistolarũ fuit, cõcilium Basiliense dissoluit. Quantę aũt strages tum à Delphino Basilienſib. illatæ sint, Annales Alsatici indicant. Præterea uoti reus, sub Paulo II Romam uenit, anno salutis 69. post 1400. honorificentissimè exceptus, ac regio munere donatus. Cum interim in prouincijs Stiriæ ab Andrea Paumkircher, cui commendauerat terras, quiq; ad Matthiam regem defecit, maximam passus esset iacturam. Conuocauit præterea principes Ratisponam, ut delectũ in Turcos agerent. Sed parum profecit: quia Fridericum Palatinũ Rheni contrarium habuit, qui alios duces à fauore Cæsaris alienauit. Ingens profectò erat amor pacis Friderico, bella undiq; quoad licuit detestatus. Ad Nussiã ergo profectus, quã Carolus Burgundionũ dux, eius martis fulmen expugnare, & Renatũ Lotharingię ducẽ uincere cupiebat, bellũ crudele extinxit, furorem sedauit, & hostẽ Carolum socerũ filio Maximiliano reddidit. Per inferiorẽ dehinc Germaniam uagatus, totũ imperium circuibat, pacem ubiq; principib. persuasit: filium ex Brugensiũ custodia liberauit, septuagesimum tertium tũ annum agens, maximis coactis copijs, sacrilegas ac sceleratas manus puniens, Flandria undiq; uastata. Et cum paci undiq; studeret, uix tandem in extrema potuit eam ætate consequi: utpote qui in uniuerso humano genere nullos æquè habuit exosos, ac legionares illos stipendiarios, quibus toto uitæ curriculo fuit implicitus atq; molestatus. Nã & Matthias rex Hungarorũ, annis penè continuis 16. Austriã lacessiuit, urbesq; pleraſq; ac castella expugnauit, ac ui obtinuit: quas tamẽ sine labore Maximilianus Cęsar paulo pòst, defuncto Matthia recuperauit. Et cum reliquiæ nonnullæ stipendiariorũ, seu latronũ potius, qui se nigros

nemini fuit formidabilis, pauciſſimis contemnibilis, propemodum à plurimis irriſus.

uocabant milites (uulgò nigra legio dicta) ſupereſſent, Auſtriam laceſſentes ex quibuſdam ſuis tabernis, coacto exercitu hos cepit: atq; paucis ferro extinctis, noningentos furca ſuſpendit, nonnullis traditis baronibus ijs quorum agros uaſtauerant: totamq; Auſtriam dehinc pacatam reddidit. Deficientem etiam ab imperio Ratiſponam reſtituit. Cum iam ingraueſcentem ætatem aſpiceret, filium Maximilianum conſortem imperij aſciuit clementiſsimus Imperator, regemq; Rom. declarari fecit. Quęcunq; uerò ſub Friderico geſta ſunt in uniuerſis penè regnis, Aeneas Syluius expreſsit in libro, cui fecit inſcriptionem Europam. Fuit autem uirtutum amantiſsimus, ſingularesq; uirtutes in quouis homine admirabatur, præmijsq; æquabat. Hortulis plurimùm oblectabatur, herbarumq; cognitionem ſummam habuit, ut medicos ſuæ ætatis facilè ſuperaret omnes in fruticum notitia. Latinè libenter loquebatur: licet poeticã atq; oratoriã non plurimi faceret. Juriſperitos mediocriter dilexit, quòd iuris æquitatem diceret ab ijs inuerti, iuſticiamq; fœdari: ob id librum de Vſibus Feudorum nouũ fieri iuſsit, qui extat apud Pyladem meum Gabrielem Eubolium Iureconſ. peritiſsimum. In quo rubricas omnes in antiquis confuſas, in pulchram ſeriẽ miro ordine reduxit, de feudisq; plenè tractauit. Id opus Beſſarione Cardinale atq; Angelo Reatino approbantib. Antonius de ueteri prato Bononiẽſis Iureconſ. cõgeſsit, Friderico pręcipiẽte. In primis tamen gẽmas, quas ſummo ſtudio conquiſiuit & collegit, plurimùm amabat. In gerendis rebus tardiorẽ ac remiſsiorẽ quidã accuſant plerique, ac tenacem: quia anteceſſores Sigiſmundus & Albertus fuerunt prodigaliſsimi, & Albertus frater decoctor paternæ hæreditatis. Sed ſicut quærendi æris fuit ſtudioſus, ita eiuſdẽ retinendi non fuit attẽtus. In uictu mediocris & penè abſtemius, adeò ut nullũ magis horreret uitiũ, quàm ebrietatem. Bibit tamẽ uinum, ſed dilutũ. Singulariq; amore abſtemios proſequebatur: ſępiusq; Leonoræ coniugi per Aeneam dicere conſueuit, quæ pariter uini non appetens fuit, malle ſterilem ſobriam, quàm temulentã ac fœcundã uxorẽ. In paterna enim domo prius Leonora uinũ non guſtauit: ſed ſuaſu medicorum in Germania bibere ob ſterilitatem coacta, nõ niſi leuiſsimo & aqua perdomito utebatur. Cæſariq; reſpondit, in hoc ſe pariturã ſponte: quòd ſi autem uinum iuberetur ingurgitare, aut mortem eligere, mortem malle: tam horrebat à natura copiam uini. Ex ætate igitur ac labore tandẽ, fluxuq; ueteri, in tibia gangrenã ulcus acquiſiuit, uel ἐρπετὸν ἐσθιόμενον. Nã pede illo ſæpiſsimè clauſtra foresq; ac portas omnes fregit ac diſiecit. Cum itaq; quatuor mẽſibus continuis acutiſsimo torqueretur dolore, medicis ſalutem, diuturnioremq; uitam promittentibus, tibia ferro deponitur. Inſtabat dies qui omnium Chriſtianorum uoto beatiſsimæ uirgini Mariæ celebrandus eſt, quam religioſius ſemper Fridericus conſueuerat uenerari. Ab omni ergo imprudenter cibo abſtinens, octo melones comedit, quibus quatuor occubuerunt Cæſares: aquamq; bibẽs, in ſtomachi incidit laborem. Qui calore deſtitutus, & frigore deficiens, reſoluit aluum Cæſari. Quod ubi ſentiret, acceptis iuxta Chriſtianorum inſtituta Eccleſiæ ſacramentis, deuotiſsimè animam Deo commendauit: pacata iam uniuerſa Germania, ac ſingulis principibus ſumma in tranquillitate degentibus. Quod pulchro diſticho & extemporaneo Paulus Amalthæus, qui tum Viennæ bonas literas profitebatur, expreſsit:

Melonum eſus.

Aſtra pius Cæſar pacato aſcendit ab orbe:
Talis uita fuit, qualis & interitus.

1493. In Lyntzio autem diem obijt, decimanona Auguſti, anno ſalutis 93. ſupra mille quadringentos: ætatis uerò anno 78. Imperauit annis 53. menſibus quatuor, ac diebus quatuor. Auguſtum Cæſarem in ætate tribus annis ſuperans, à quo in regimine tribus annis erat ſuperatus. Auguſtus enim quinquagintaſex annos rexit, mortuus ſeptuageſimoquinto. Exenteratum corpus (nam inteſtina in Lyntzio ſepeliuntur) maxima pompa Viennam per Danubium delatum,

delatum, tota urbe obuiam effusa, honestissimè exceptum, in ædem diui Stephani defertur, ac in crypta Principum reseruatur, donec sepulchrum, quod 20. annis cum uiueret, à se inchoatum erat, perficeretur. De quo quia res est posteritate omni dignissima, quædam paulo altius mihi sunt repetenda. Est illud è marmore uario, porphyretico ac candido mixto faberrimè factũ, ab ingeniosissimis architectis, statuarijs, ac sculptoribus, qui neq; Praxiteli, neq; Phidiæ, neq; Alcameni, neq; Scopæ herbam porrigerent: neque alijs quoscunq; uetustas commendat, cederent. Nam hi singuli singulis imaginibus nomen sibi peperere. hi opus hoc insigne, innumeris refertum imaginibus, & uiuis, ut ita dicam, signis, omnibus gentibus, nationibus & populis, qui ad nos usq; commigrarunt, admirandum & antea non uisum mausolæum extruxerunt: tanta arte, ut cum uetustissimo quoq; opere facilè possit certare. Nam ut sileam nobilium artificum ingeniosissimam artem, qua Cæsaris uiuam imaginem, cœnobia & noua monasteria à Cæsare fundata & hic sculpta, cum multarum Austriæ prouinciarum insignibus ac armis exornata, ita singula expresserunt, ut sine admiratione hoc monumentum possit contemplari nemo: hoc nemo satis pro rei dignitate admirabitur, quòd nobilissimũ illud marmor, longis è regionibus aductum, uarium, partim candidum, partim rubeum, ex infinitis portionibus agglutinatis ingeniosè ac mirè politum, tantam molem reddat usque adeò insignem, ut plerique docti uiri hanc molem stupidi penè aspicientes, ex tempore pulcherrima ediderint epitaphia. Hieronymus enim Nagorolus Comes Vicentinus sic scripsit:

Vnde tot annorum labor hic operosus? & unde
Tot cælata uno marmora iuncta loco?
Quis tegitur tantis opibus? superare quis ausus
Mausoli, Hadriani, pyramidumq; decus?
Austrius Hectorea Fridericus origine Cæsar,
Parte sui sacer hic deteriore iacet.
Nam meliore adijt sibi debita sidera, & orbis
Vix famam herois summaq; gesta capit.
Magnanimus, pius, armipotens, Augustus honori
Erexit patrio Maxmilianus opus.

Helianus item Ludouicus Francorum regis orator, cum quo inter cæteros comes fuimus in Hungariam ad Vladislaum regem, Cæsaris Maximiliani & Ludouici Christianissimi regis res acturi, cũ Domino Achille de Crassis, Pontificis summi legato, dum Viennæ Cæsareum cõspexisset sepulchrũ, sic cecinit:

Hæc Mausolæo moles æquata sepulchro
Fridrici magni Cæsaris ossa tegit.
Qui Romanum orbem placidè sanctéq; quietus
Circiter undenas rexit olympiadas.
Largus opes & templa dedit, secla aurea fecit,
Hinc inter diuos astráq; celsa micat.
Post domitos hostes, post prælia maxima, postquam
Accessit titulis Bætica terra suis.
Filius Augustus reeferens bonitate parentem:
Dedaleum posuit Maxmilianus opus.
Amborum pietas manet, æternumq; manebit,
Pyramis hæc quando saxáq; puluis erunt.

Cimbriacus item poeta nostri seculi haud contemnendus, raræ eruditionis ac doctrinæ, non potuit se continere, quin celebraret sepulchrum elegantissimo carmine:

En hæc Cæsarei moles spectanda sepulchri,
Quæ teget inuicti Cæsaris ossa mei.

Aequat

Aequat pyramides, æquat ſibi laude coloſſos,
Aequat Mauſoli nobile regis opus.
Non is cippus erat, quo magnus decubat Hector,
Talis in incerto non fuit urna rogo.
Vix ego crediderim Dictæa rupe ſepulchrum
Gnoſiaci quondam tale fuiſſe Iouis.
Sed ne Cimbriacum credas maiora locutum,
Tu cœlum inſpicias, artificumq; manus.
Quo magni uiuunt Friderici Cæſaris ora,
Suſtinet exciſum Sinnade marmor opus.
Et circumpoſiti ſpirant ex ordine patres,
Quos coluit Cæſar cum pietate uiros.
Vt nunc Cæſareos mirentur ab hoſte triumphos,
Poſt uerò in ſuperos accomitentur iter.
Cæſaris effigiem uideas ex marmore ductam.
Quid' ue ferant ſacri ſingula membra ducis.
Candida quos hilarat riſu concordia uultus,
Horreſcunt Daci Pannonijq; truces.
Et quicunq; uagi mirantur cornua Rheni,
Et quos occiduis abluit æquor aquis.
Hoc caput immenſi cognoſcunt ſidera mundi.
Quale ſub arctois non fuit ante polis.
Quam bene conueniunt humeris uictoribus arma,
Abiecta hoc pectus ægide Pallas habet.
His & fulminei manibus data gloria Martis,
Inuictum hoc nunquam terruit haſta latus.
Hæ plantæ Domini ſanctum tetigere ſepulchrum,
Et bis Tarpæij templa ſuperba Iouis.
Bella iuuent alios, & ſæuæ Gorgonis arma,
Cæſaris aſt propius ſit pietatis amor:
Quando Pelæos æquauit marte triumphos,
Et priſca inſignem relligione Numam.
Elyſijs alius uiuat nouus incola campis.
Ignea ſi noſter ſidera Cæſar habet.

Maximilianus uerò Cæſar pientiſsimus filius, imperfectum hoc opus à patre, ſumma cura annis penè duobus de triginta elaborare & perfici curauit: erogatis plus quadraginta millibus aureis nummis. Licet Fridericus priuſquam moreretur, ſupremam ſepulchri tecturam in uita ſua perfeciſſet. Anno dehinc Chriſti 1513. Calend. Nouemb. cùm ſtaret hæc moles, corpus Friderici è crypta Principum Auſtriæ, quæ in æde S. Stephani, in hoc eſt ſepulchro translatum, ſumma cum honorificentia, præſentibus Antiſtite Viennenſi, uniuerſoq; clero & proceribus Auſtriæ, procurante quæſtore Laurentio Sauurerio. Ego autem funebrem orationem dixi. Licet anno 1494. ſeptima Decemb. in eodem templo Maximilianus Cæſar iuſta perſoluiſſet patri, omnibus imperij Principibus & oratoribus regum ac pontificum coràm aſtantibus, ſumma cum celebritate Bernardo Pergerio præfecto Viennenſi tum funebrem dicente. Sunt autem duæ æneæ tabulæ deauratæ à Maximiliano in id ſepulchrum locatæ, quibus continentur anni uitæ & gubernationis Friderici, cum titulis regnorum & prouinciarum, aurei argenteiq; nummi, uultum Cæſaris referentes. Habuit autem Fridericus uxorem Leonoram, filiam Edouardi regis Portugalliæ, ut ſuprà ſcripſimus, & Iohānæ reginæ. Ex qua tres peperit filios: Chriſtophorum ſcilicet primogenitum, qui in infantia deceſsit: Maximilianum, qui ſacro Romano imperio triginta annis præfuit, habenasq; orbis moderatus eſt feliciter.

Et Iohan-

Et Iohannem, qui item in pueritia obijt. Genuit & duas filias: Helenam, quæ pueritiæ annos non egressa, cum matre Leonora Imperatrice, ac duobus fratribus, Christophoro atq; Iohanne in Noua ciuitate Austrię, in monasterio nouo Cistercienſium ſanctæ Trinitatis ſepulta. Kunegundis altera fuit filia: quam astu patre ignorante, Albertus Bauariæ dux ſibi uxorem copulauit, tresq; ex ea filios, Vuilhelmum, Ludouicum & Erneſtum progenuit: & filias quinq;, Sidoniam, quæ Ludouico ſeniori filio Philippi Rheni Palatini deſponſata, ut ſponſa obijt. Qui in locum defunctæ, ſororem filiam alterã Sibyllam duxit. Sed Sabinam tertiam filiam Vdalricus dux Vuirtenbergenſis uxorẽ accepit: qui mente captus, dum in omnes ſuos graui furore debacchatus eſſet, eiectus è prouincia, exulat. Vxor autem cum filijs ab eo diſceſsit, mœrore conſumpta. Suſanna quarta filia uirgo obijt. Sed tamen Suſanna quinta & ultima nata filia, Caſimiro Brandeburgenſi Marchioni deſponſata eſt. Eſt autem Leonora Imperatrix mortua, anno ſalutis 1467. tertia Septemb. cũ nata eſſet 1437. octauo Septẽbris. Trigeſimo igitur ætatis anno mortem oppetijt. Contulit profectò Fridericus Imperator omnibus penè Germaniæ principibus regalia, quod paucis accidit Cæſaribus: quandoquidem diu imperauit. Sed hac donatus ſingulari uirtute, ac diuina propemodum, quòd mortuus eſt in ſumma pace ac tranquillitate totius Germaniæ atq; uniuerſorum principum. Quod elegantiſsimè expreſsit C. Paulus Amaltheus, in Epicedio quod Cæſari ſcripſit, dum Viennæ profiteretur. Id quia elegans eſt, & à præceptore meo chariſsimo conſcriptum, dignum duxi ſubſcribere, ſi prius tetraſtichon appoſuero:

Auguſto propior Fridericus Tertius, orbem
Quinquaginta annis rexerat, atq; tribus.
Sed tribus hic uita Auguſtum ſuperauerat, æuo
Longior hic, ille eſt ditior imperio.

C. PAVLI AMALTHEI POETAE LAVREATI EPICEDIVM, in obitu Friderici Rom. Imperatoris, ad Maximilianum Regem inuictiſsimum, Imperatorem deſignatum.

Vnde mihi Cæſar lugubri in carmine Numen
Sollicitem? neq; enim Pimpleam impellere rupem
Fas erit, aut molli Bacchum deducere Nyſa.

& quæ ſequuntur. Non enim integrum carmen in archetypo deſcriptum eſt.

Lectori Cuſpinianus.

Poſtquam enarraui Occidentis Imperatores, qui ex Francis imperitabant annos circiter ſexaginta, donec in Germania finitum eſt interregnum, continua ſerie à primo Rodulpho, Auſtriacæ domus fundatore & principe, progreſſus ſum ad Fridericum III Auſtriæ præſtantiſsimum ducem, & domus propagatorem, obmiſsis Orientis Imperatoribus. Quos nunc ad ultimum uſque & VIII Conſtantinum, ſub quo totum corruit Orientis imperium, recenſebo. Narraturus dehinc Turcorum tyrannos, qui in id imperium (Chriſtianis principibus dormitantibus) ſurrepſerunt. Cæterùm, ut id recto ordine præſtemus, repetendum eſt quod ſuperius annotauimus, Imperatorem Alexium Angelum fratricidam, Theodoro Laſcari filiam deſpõdiſſe, dotisq; nomine imperij titulos genero tribuiſſe. Huic cum maſcula proles ex uxore nulla foret, ſed fœmina tantùm Irenæ filia, quam Ioanni Diplobatazio in matrimonium iunxit, imperium illi per manus tradidit. Cui poſtea Theodorus filius ſucceſsit, ex quo Ioannes. Quem cum Michael Palæologus puerum adhuc interfeciſſet, ipſe ſibi & poſteris, per ſummum ſcelus imperium uendicauit. De quo nunc uerba faciemus.

MICHAEL

MICHAEL PALAEOLOGVS, ORIENTIS IMPERATOR. Capit anno 1259.

Antequam imperator fieret Michael Palæologus, episcopus Thessalonicensis fecem ΜΑΡΤΟΥ ter audisse fertur, quam, sive ita sit, sive conficta, sive è libris Michaelis excerpta fuerit, quidam sic interpretati sunt: Μιχαὴλ Ἄναξ Ῥωμαίων Παλαιολόγος ὀξέως ὑμνηθήσεται. Michael rex Romanorum Palæologus cito celebrabitur. Excerpt. Georg. Pachymerij lib. 1.

MICHAEL Palæologus uir ingentis spiritus, & copiarum Dux, sub Theodoro Lascari Græcorum Imperatore (cui affinitate coniunctus erat) imperium per summum nephas arripuit, cùm illum fiduciariæ tutelæ pertæderet. Nã testamento filijs Theodori tutor datus, tanquam uir in armis strenuus, quo administratore scilicet dũ uiueret, ac duce utebatur. Vel, ut alij tradũt, ui ad se recepta tutela, quum Gregorius Imisolus tutor à Theodoro relictus esset, sacris operatus, à Palæologo interficitur. Sed pari iniuria pueros etiã sustulit, imperium ui occupans, expulsis eiectisq; Latinis. Multa enim in Latinos aggressus est, quæ Lascaris penè decrepitus intẽtata reliquerat. Guilhelmũ enim Achaiæ & Bithyniæ principẽ regno deturbauit, captiumq; Adrianopolim perduxit, atq; in uincula coniecit, quoad Maluasiæ castrum munitissimum Palæologo traderet, quo carcere est liberatus. Qua uictoria elatus, confestim Balduinum adoritur. Cuius copię cùm aduẽtarent, aufugit, ut superius scripsimus, ad Pontici maris angustias: ad quas omne robur copiarum, nullo relicto urbis præsidio, miserat. Hinc Graij quidam uetusta origine Græci, Gallici nominis pertæsi, per fidos nuncios cum Palæologo agunt, ut certa noctis hora cum copijs urbem sine ulla cæde recipiat: quod factum est, cæsis uigilibus, ac ducentibus proditoribus, Anno postquam à Venetis Francisq; capta est octauo & quinquagesimo: licet alij sexagesimotertio scribãt. Balduinus uerò Imperator & Panthaleon, Iustinianus Patriarcha, repentè cum suis omnibus (capta supellectile) ad Euripum profugerunt. Palæologus urbe potitus, pueros fidei suæ commissos iugulat, imperiumq; sibi uendicat. Byzantio capto, cum Venetis diu acre bellum gesit. Nam illis fœderatus erat Guilielmus Princeps: à quibus Michaele duce ac classis præfecto, & pòst Giliberto Dãdalo nouæ classis præfecto, facilè esset imperio deturbatus, nisi Genuenses obstitissent. Quorum suppetijs adiutus, in imperio durauit, & quibus ob meritum Peram ciuitatem donauit. Dehinc concilio Lugdunensi (inducijs initis) à Gregorio pontifice decimo indicto, Palæologus tanquam Græcorum Imperator interfuit, Romano pontifici gratificaturus. Eoq; concilio tertiodecimo Græci adducti sunt in sententiam Romanæ ecclesiæ, Palæologi autoritatem sequuti: altaq; uoce coram toto concilio symbolum Niceni cõcilij decantarunt. Quo testati sunt, à suo ueteri errore se recedere, & orthodoxæ ecclesiæ se conformare. Super qua re etiã decretalis promulgata est, Fideli ac deuota professione fatemur: in sexto decretalium. Iohannes enim uigesimus primus pontifex Max. Palæologum admonuit, nisi seruaret promissam unionem, Carolo regi, qui dominium aliquod in Achaia habebat, & alioqui ad imperium aspirabat, Siciliæ regnum datum iri. Martinus autem quartus, cùm iterum iam Græci à promissione facta recederent, eos unà cum Imperatore suo anathemate percussit, Carolo rege instante. Atq; ideo Imperator Græcus cum Petro Arragonum rege belli pacisq; societatem iniit: qui communi impensa classem armauit. Cuius causam cum Pontifex per legatum quæreret, respondit Petrus, interiorem tunicam se laceraturũ, si cordis sui cogitationum consciam esse suspicaretur. Ac mox in Aphricam duxit exercitum, usq; ad Ioppen littora populatus. Palæologus autem tantã Græcanicæ gentis contraxit inuidiam, ut ei uita functo nec iusta persoluerent, nec sepulchrum aut sepulturæ locum concederent, à sacerdotibus Græcis Calloge ris more maiorum concessum, quòd à patriæ ritu desciuisset. Fertur autem regnasse annis quadraginta quinq;. In quo quidem Palæologo, duæ clarissimæ domus Constantinopolitanæ, Lascarorum uidelicet & Palæologorum, commixtæ, altera óccidit, altera caput extulit. Nam, ut autor est Acropolites, Alexius

307

Mortuus anno 1283.

xius Murzyphus cognomento, filiam Annam Theodoro Lascari locauit. Fugatusq; deinde (ut diximus) à Francis unà cum coniuge Euphrosina & genero fuit. Theodorus itaq; tres tantùm filias ex Anna secum abductas, uix à Nicenis impetrauit, ut intra mœnia solas reciperẽt, cùm ei portas clausissent. Ipse manu qua poterat collecta, extemplò Hadrianopolim capit, Grẽcumq; imperium iure soceri hæreditario sibi arripuit: filiasq; Mariam regi Pœonum, Irenem Andronico Lascari Despoto: quo mortuo, Ioanni Batazæ cognominato, è gente item Lascarorum ducum, locauit (paulo antè Ioannem Diplobatazium nominauimus, ex Annalibus alijs) hic apud Zacynthum imperij titulum extra patriam annos tenuit triginta tres. Huic filius Theodorus Lascaris nomẽ aui materni referens fuit: quem Ioannes è uita discedens, Michaeli Palęologo cõmendauit. Hic autem illius dux & administrator diu fuit. Tãdem cùm esset moriturus Theodorus Hadrianopoli, duos alios quoq; puerulos huic, & imperium tutorio nomine gubernandum commendauit. Quod occisis pupillis per summum nefas rapuit (ut diximus) ac posteris usq; ad Constantinum octauum & ultimum ex ea domo, ad annum uidelicet millesimum, quadringentesimum, quinquagesimumtertium, per manus tradidit. Quæ familia ex urbe Viterbio dicitur ab initio genus duxisse. Mansit itaq; huic familię Imperium Grẽcorum annis circiter cẽtum nonagintaquatuor, donec in manus Turcorũ Mahumeti Othomanni tradidit potius, q̃ prolabi permisit, ut cõtinua serie enarrabimus.

ANDRONICVS SENIOR, ET MICHAEL FILIVS ORIENTIS

Imperatores.

ANDRONICVS Palæologus senior filius Michaelis, ex tribus maribus natu maximus, post patris obitum imperare incipit. Qui cùm mortuum patrem à Calogeris sacerdotib. & monachis eius gentis uidisset sepultura prohibitum, quòd Occidentalib. in concilio Lugdunensi catholicis consensisset, rursus ad Grẽcanicam sectam reuertitur: unionẽ in paternæ iniuriæ uindictam conseruaturus, ac libenter ecclesiæ Latinæ ob eam contumeliam adhęsurus, si Rom. pontificis auxilia tũc parata habuisset: quod postea facere & abnuit, & recusauit. Huic Guilelmus Montisferrati Marchio, Ioannis filius, Violantidẽ filiam uxorẽ dedit, è qua plures sustulit liberos. Quorũ unũ Theodorũ scilicet, testamẽto Ioannis sine uirilis stirpis aut fœmineæ liberis decedentis, pater Andronicus in Italiã misit, ut Marchionatũ susciperet. Id enim cõsensu procerũ, qui legati Constantinopolim uenerãt missi, factũ est. Sed clàm etiã subornati à Mõteferrato nũcij, Imperatori affirmãt, Ioannis uxorẽ grauidã post uiri obitũ aliquid in utero ferre, qui legitimus successor futurus sit, ac proinde filiũ domi retineat. Dubius igitur Andronicus, legatos sine filio dimissurus erat: nisi ex legatis unus cõmenticium partum ac fabulam, qua eludere & Imperatorẽ & legatos concupiuit, intellexisset. Censeo (is inquit) Imperator, ut nuncium mittas, qui uterum reginæ diligentius exploret, interim nobis hic manendum erit. Nam qui has excogitauit nugas, regnum hærede uacuum ceu caducum, si soli redierimus absque duce, inuadere cogitat. Missi igitur legati celeriter in Thraciam, reuersi ementita de conceptu reginæ omnia renunciant. Lętus Andronicus, comparatis ad iter necessarijs, Theodorum filium in Ligures cum legatis transmittit: cui Argentinam filiam Opicinus Genuensis, uir magni nominis, despondet uxorem. Quibus ex nuptijs ad hæreditatem adeundam accessio percõmoda facta est. nam in Ligurib. socer & opibus & armis haud impotens erat. Habuit aũt Andronicus filium Michaelẽ, matre Vngarica natũ, quẽ consortẽ imperij sibi asciuit. Quo mox uita functo præ dolore amissæ filiæ, &

generi, pater Andronicus Constantinũ Despotẽ Iuniorem ad imperij succes-
sionẽ inuitat. Quod Michaelis filius Andronicus Iunior ægrè ferens, in auum
insurgit, Genuensiumq; auxilio fretus, ius omne ad se trahit. Sed Veneti senio-
rẽ Andronicũ cùm restituissent, tandẽ prægrauantib. Bulgaricis auxilijs & Ge
nuensium, auus coactus, Venetos destituit, partesq; Liguſticas à nepote coa-
ctus amplectitur, & septuagenario maior tandẽ moritur, cũ 45. annos regnasset.

ANDRONICVS IVNIOR ORIENTIS IMPERATOR.

ANDRONICVS Iunior filius fuit Michaelis Imperatoris, qui Michael nulla alia re insignis fuit, neq; aliud quicquam præclari gesit, quàm quòd hunc filium Andronicum Iuniorem progenuit crudelissimæ impietatis. Qui auum suum Andronicũ seniorem collectis coniuratoribus, uiris pessimis, imperio deturbauit: quod Genuensium auxilio fertur fecisse, quibus in mercedem Tenedon insulam pollicebatur. Sed Veneti fortiores, Andronicũ Imperatorẽ in patriam reducunt, & ab eo Tenedon recipiunt. Ob id indignati Genuenses, etsi ultionem cuperent, ueriti tamen Pontificis anathema, qui utrique populo auxilia minimè ad eos pertinẽtia ferre sub grauissima censura prohibuit, uindictam in commodius tempus distulerant. Sed Iunior Andronicus hoc intelligens, Bulgaros accersiuit: quorum auxilijs auum coegit, ut cum Genuensibus fœdus iniret, Venetis contemptis. Qui cum grandem ab eo postulabant pecuniam, abnegabat. Sed mox missis septem & uiginti millibus, qui Græcas naues partim submergerent, partim Græcos laqueo necarent, ad Byzantium euecti, oram quæ à Pera est ad Argyrum, ferro & igni uastantes, metũ Imperatori tantum iniecerant, ut pecuniam debitam exolueret, & pacem supplex peteret. Iunior itaq; Andronicus, cum sex & amplius annos bellũ uarium & anceps cum auo gessisset, sæpe tamen reconciliatis animis amicorum interuentu, & gratia malè sarta coeunte: tandẽ cum Byzantium nepos clàm ingressus esset, in auum nihil ultrà molitus, illum secum imperare quoad uixit passus est. Eo mortuo, cum aduersus hostes Romani nominis res egregias gessisset, multis iam uictorijs clarus, undequinquagesimo ætatis anno moritur, febre capitisq; dolore intra quatriduum cõfectus. Decedens Ioanni Cantacuzeno, qui magnus domesticus, maximoq; in honore apud eum erat, tutelam Caloioannis & Manuelis filiorum mandauit.

24. Maij, indictione 11. Nicephor. Gregoras. Annus Christum fuit 1328.

IOANNES PALAEOLOGVS CALOIOANNES DICTVS, ET IOANNES *Cantacuzenus, Orientis Imperatores.*

ANDRONICI Iunioris Imperatoris magnus domesticus Ioannes Cantacuzenus, tutor filiorum à moriente Andronico creatus, cum in uita eius diu in magno honore habitus esset: eo mortuo, cuncta eius arbitrio agebantur, tanquam ab eo qui supremam obtinebat dignitatem. Cumq; aliquot annis Caloioannẽ & Mannelem educasset, omniaq; prudenter gererẽtur, Apocauci fraude, uiri obscurissimi, sed solertia & calliditate inter principis amicos præcipuæ dignationis, & Patriarchæ ambitione in exilium truditur. Ille uerò iniuriæ impatiens, bellũ quinquennale aduersus reginam & Ioannem gessit, Turcorum arma primus Europæ inferens. Cæterùm rebus indies pessum euntibus, proditur illi Byzãtium. Quod cum occupasset, nulli ferè molestus, imperij tantum principem egit, filia in uxorem Ioanni tradita, quem sibi generum fecit. Sed cum una in domo generq; socer uitam agerent (ut fit) in discordiam

diſcordiam ueniunt: quæ indies plus inualeſcens, tantum eos incendit, ut domi foriſq; alter alteri ſe hoſtē oſtēderet. Sed cum maior eſſet potētia ſoceri, ſeq; ipſum ſocer ui atq; armis ueluti Imperator tutaretur, Caloioannes in Tenedū ueniens, auxilio claſsis Genuenſiū in regnū patrium reſtituitur, pulſo armis Cātacuzeno, imperij cōtra ius & fas occupatore. Quod factū legimus auxilio atq; opera Frāciſci Cataluſij Genuenſis, uiri maritimarū rerū exercitatiſsimi, claſsis præfecti. Cui ne uideretur ingratus, dono dedit Mitylenē inſulā, quā Mahometus Turcus cum Conſtantinopolim atq; omnem Thraciam occupaſſet, Cataluſijs ipſis ui abſtulit, nō ſine ingēti multorū perturbatione: Nicolaumq; Catalu-
10 ſium principem Lesbi crudeliſsimè occidit, ut inferius ſcribemus latius, cū de Turcis agemus. Cæterùm per hæc tēpora Cōſtantinopolitanus Imperator Ioannes Cantacuzenus, rex Aragonū, & Veneti cōtra Genuenſes fœdera inierūt. Imperator 14. Veneti 40. Cathelani 30. triremes armauêre. Genuēſes, prę-fecto Pagano Aurio, 60. Pugnatū eſt inter Cōſtantinopolim & Chalcedonem, flante uiolentiſsimo Auſtro à ueſpera uſq; ad ſequentem diem hyemali tempore, Venetis à Galliopoli ſoluentibus, uentis adiutis atq; amicis. Genuenſes cō-tra uentum, contra mare, contra hoſtes potentiſsimos uictoria potiti ſunt. Grę-ci fugerunt: Veneti & Cathelani magnam cædem perpeſsi ſunt, præfecto Cathelanorum occiſo. Rurſus ſequēti anno Veneti Cathelaniq; Genuenſes apud
20 Corſicam aggreſsi, unam & quadraginta captas hoſtium triremes, uiris ut erāt armatis plenas demerſerūt, Nicolao Piſano Venetæ claſsis præfecto. Qua clade accepta, Genuenſes Ioanni Archiepiſcopo Mediolanenſi ſe ſuaq; permiſerunt: qui bellum aduerſus Venetos ſuſcepit. Ad quos Patauini, Veronenſes, Mantuani, Ferrarienſes & Florentini ſocietate facta, auxilia miſerunt. Deinde uerò Nicolaus Piſanus Venetæ claſsis præfectus, apud Peloponneſi promontorium à Pagano Aurio ſuperatus, captuſq;, cum millibus quinq; Genuam in carcerem eſt perductus. Itaq; Caloioannes in patriam rediit, per Cathaluſium Frāciſcum reductus: cui Lesbon donauit inſulam, ut paulo antè memínimus.
Cum autem ex Tenedo progreſſus, Byzantium ingreditur, Cantacuzenus im-
30 perio ſe abdicans, monaſticam uitam ſequitur. Sed Ioannes Palæologus Matthæum Cantacuzeni filium cōſortem imperij cum patre agentem, tandem imperium deponere coegit, cum fortiter multa adminiſtraſſet bella: moriens filio Manueli imperium reliquit, de quo nunc ſcribemus.

MANVEL PALAEOLOGVS ORIENTIS IMPERATOR.

40 MANVEL filius Ioannis Palæologi, patri in imperio ſucceſsit: qui nihil aliud præclari in ſuo imperio (quod ad poſteros ueniſſet) geſsit, niſi quòd ſeptem filios mares incolumes poſt ſe reliquit, qui etiam poſt patris interitum diu fuerant ſuperſtites. Primum Ioannem, qui morienti patri ſucceſsit in imperio, de quo mox ſcribemus. Secundus erat Andronicus: qui Theſſalonicam potentem quondam Macedoniæ urbem, & Pauli Apoſtoli epiſtolis, & Magni Theodoſij facinore inſignem, in partem hæreditatis accepit, poſſeditq;. Demum Ioannis fratris odio, qui patri in imperio ſucceſsit, Venetis tradidit. Amurathes uerò Turcorum princeps eripuit, ac reliquam Macedoniam uſq; ad montes Pœoniæ, & quam Albaniam uocant, imperio ſuo ſubiecit. Tertius Manuelis filius appellabatur Michael: Theodorus, quartus eſt dictus: quintus Demetrius, qui Peloponneſi regnum diu obtinuit, excelſo animo, ac
50 ſumma uirtute princeps. Sed quia Chriſtianiſsimus uir fuit, ob id maximis affectus eſt à Turcis iniurijs. Eſt aūt Pelopōneſus regio, adeò munita Ionio ac Aegæo pelago, & excellentiſsimis undiq; cincta promōtorijs, ut nihil queat eſſe munitius. Iſthmo ſecernitur à reliqua cōtinente: quē murus perpetuus ac inex-

pugnabilis ab altero ad alterũ mare sepit, fœcũdissimos intus habẽs, & uberrimos uictui humano accõmodatos cãpos. Cum uerò Albani, qui tũ plures Pelopõnesum incolebãt, Demetriũ & Thomã fratres regno deijcere anniterẽtur, nobilẽ quendã Grẽculũ ad regium fastigium excitabãt: utraq; pars Mahometi auxilium implorauit. Illi nobilior pars uisa est iustior, auxilia aduersus Albanos Demetrio fratriq; tradita. Albani subacti, priorib. dominis paruêre, & Mahumeto 1500. aureorũ tributũ pẽsum est. Sextus Manuelis filius, Thomas Pelopõnesi Despotus, qui etsi iure hæreditario Imperatorẽ se dicere posset, cuius maiores longa serie Græcorũ nomini imperauerãt, metu tamẽ Mahumeti abstinuit. Et cum Calixtus pontifex huic multa aduersus Turcos pollicitus esset, tributũ negauit: coactus tandẽ & tributũ & dona adijcere, ac deinde cedere. Post patriæ itaq; direptionẽ Romã cum quatuor liberis uenit (sancti Andreæ apostoli caput ex Pelopõneso secũ deferẽs) Manuele scilicet, qui post patris interitum ad Mahometẽ hostẽ inconsideratissimus se cõtulit, in carceremq; deiectus est, Andreaq; filio, qui Romæ decessit, cũ uulgare duxisset scortũ in uxorẽ: ac duabus filiab. Helena & Zoe. Helena Lazaro Seruię regi nupsit, qui filius fuit Georgij, & post patris obitũ gubernationẽ susceptit regni, fratre Georgio excluso: quem quondã Amurathes excæcauerat, ut inferius scribemus. Is cũ sorore, quę Amurathi Turco nupsit, ad opẽ Mahumeti cõfugiens, frustra eius auxilium implorauit. Obijt deinde Lazarus: de cuius hæreditate non parua contentio orta est. Georgius Turcorũ auxilio paternum regnũ uendicare nititur; uxor Lazari relicta Hũgaricas opes implorat. Nec Catecumzena, Vlrici comitis Cilię uxor quondã, à Georgij portione hæreditatis desperat. Zoe aũt altera Thomæ filia, Ioanni regi Roxolanorũ, qui dux Moscouiæ uocatur, nupsit: Helenã filiam peperit, uxorẽ Alexãdri regis Polonorũ, fratris Vladislai regis Hungarorum: de cuius familia in Friderico III scripsimus. Septimus Manuelis filius fuit Cõstantinus, qui postremus omniũ imperauit. Manuel itaq; Imperator moriens sine magnis & præclaris gestis, Ioanni natu maximo imperium reliquit gubernandum, distribuens cæteris filijs regiones, insulas, ac regna alia.

IOANNES II PALAEOLOGVS
ORIENTIS IMPERATOR.

IOANNES filius Manuelis primogenitus, post patris mortem imperiũ arripuit: auidior pacis ac concordiæ quàm belli, quietis admodum studiosus. Idcirco cum omnibus principib. tam sacris quàm prophanis summè cõcors, neminem molestabat. Cum concilium ea tempestate generale Florentinũ Eugenius pontifex celebraret, penè tota Græciæ nobilitate comitatus, Italiam petijt: Eugenij autoritatẽ secutus, concilio interfuit. ubi hæresis de processione spiritus Sancti, quæ pluribus concilijs prius agitata fuit, non solùm à Latinis, sed ab ipsis etiam Græcis damnata atq; explosa est. Cæterùm quanquã Iosippus patriarcha (qui in hoc concilio defunctus, & Florentiæ sepultus est) Iohannesq; Imperator unioni cõsentirent, & cum Latina ecclesia fidei symbolum concordibus animis acceptasset, Constantinopolitana tamen ecclesia cum Romana sentire nephas duxit: licet ipse pace ac concordia perpetua (ut sperabatur) inita, domum rediret. Reuersus tamen, haud diu superuixit. Sed illud sibi in gloriam Eugenius adscripsit, ob id in eius marmoreo sepulchro hi uersus subscripti leguntur:

Eugenius iacet hic Quartus, cor nobile cuius
Testantur uitæ splendida facta suæ.
Istius ante sacros se præbuit alter ab Ortu,
Alter ab Occasu Cæsar uterq; pedes.

Alter

Alter ut accipiat fidei documenta Latinæ,
Alter ut aurato cingat honore caput.
Quo duce & Armenij Graiorum exempla ſequuti,
Romanam agnorunt Aethiopeſq; fidem.
Inde Syri ac Arabes, mundiq; è finibus Indi,
Magna, ſed hæc animo cuncta minora ſuo.
Nam ualida rurſum Turcos iam claſſe petebat,
Dum perit, aſt illum ſuſtulit una dies.

Ex recentioribus ac neotericis ſcriptoribus, multi hunc Caloiohannem uocant, & neſcio quæ deliramenta de Andronico afferunt: quæ neq; refellere eſt animus, neque aſſerere. Sed cum apud receptos ſcriptores nihil de hac re inueniam, conſultius obmittenda cenſeo. Tutentur alij ſuos (ut uolunt) errores, ego ueritatem libenter amplector.

CONSTANTINVS OCTAVVS ET VLTIMVS ORIENTIS IMPERATOR.

CONSTANTINVS ſeptimus Manuelis filius, Ioanne fratre ſine filijs defuncto, ſucceſsit in imperium, ab initio princeps animi ingentis. 1448. Rex enim Peloponneſi ante ſuſceptum imperium, ſæpius cum Turcis congreſſus, eos fudit, fugauitq;, ac eis oppida ui abſtulit & expugnauit: unde Draconis cognomentũ ob militarem uirtutẽ accepit. Sed ubi Amurathes Turcorũ tyrannus Heracleam oppidum munitiſsimum expugnauit, murumq;, qui Græcos in Peloponneſo tutos ſeruaret, diſiecit, adeò animo conſternatus eſt, ut omnis roboris ſui immemor, tributũ Turcis daret, ac timore perculſus cederet: cum antea Iſthmũ, quem Hexamilium Græca uoce nuncupant, inſtaurandum curaſſet, quodam ſingulari Chriſtianorum ſucceſſu, tributumq; Turcorum tyranno reddere abnegaſſet. Verùm Hungaris & Polonis ad Varnam ingenti prælio uictis ac cæſis, pecunia ab Amurathe mulctatus, murum diruere iuſſus eſt. Quem poſtea locum Veneti tumultuario opere munire adorti, nihilo meliore euentu uſi ſunt: ſed ut uulgò dici ſolet, Nulla calamitas ſola: alteram enim alia parit. Sic Conſtantinus Imperator, ſiue animo ſuo excidens, opinione ſua deceptus, ſiue ſponte ſua inſaniens, haudquaquam unioni, quæ ſub fratre ſuo Ioanne Palæologo Imperatore cum Eugenio Florentiæ concluſa fuit, conſentire uoluit. Et ob id Gregorium Patriarcham priori Ioſippo, de quo ſcripſimus, ſuffectum, quòd iuxta fidei ueritatem ambularet, domo eiecit, bonaq; eccleſiæ ſurripuit. Nicolaus itaq; V, qui tum ſummum egit Romæ pontificem, Iſidorũ epiſcopum Sabinienſem Cardinalem, uirum induſtrium, natione Græcum, & qui Rutenorum eccleſiam iamdudum rexerat, mittit percontatum, quanam ratione Græca natio legatorum ſuorum conuenta Florentiæ cum Latinis habita reijceret. Pellexerat tum ſua perſuaſione & Imperatorẽ & Senatum in rectam ſemitam, cum Turcorum iam ingens impetus, ueluti inundatione quadã tempeſtuoſa, duce ſuo Mahumete Amurathis filio, Conſtantinopolim obſederat.

Eſt autem hæc urbs inclyta prius Byzantium, antea Lygos dictum, à Lacedæmonijs, Pauſania duce, in anguſtiſsimo Europæ Aſiæq; Euripo cõdita: quibus ab Apollinis Pythij oraculo dictũ fuit, ut cõtra cæcos ſedes locarẽt, id eſt, Megarẽſes: qui Chalcedonẽ ſterili ſolo, omiſſa locuplete ripa, eregione cõdiderunt, Strabone autore. Piſces enim ex Euxino in Propontidẽ illati, ubi ad Chalcedonẽſe littus incurrere, territi à candicãte ſaxo, quod à uado ad ſumma pellucet, aduerſum Byzãtij promõtorium ex ea cauſa Chryſoceras appellatũ, precipiti petũt agmine. Itaq; omnis captura Byzãtij, Chalcedonenſib. penuria. Hãc 308
urbẽ è ruinis Conſtãtinus Magnus, qui imperij ſedẽ ex urbe Roma in Orientẽ trãſtulit, ad Parthorũ excurſiones cõpeſcendas, nouis mœnib. cinxit, diuinitùs

admonitus: sublimibusq; turribus ac magnificentissimis ædib. ita exornauit, ut habitaculũ deorum potius quàm Imperatorũ crederetur. Dion septem turres tanta arte constructas in ea cõmemorat, ut si quis uni inclamasset, aut lapidẽ immisisset, sonitus ex omnib. redderetur æqualis, ita ut ex singulis proprius exaudiretur. Hanc cum Imperator Nean Romam nominari uellet, uulgus à cõditore Constantinopolim uocauit. Hanc Mahometes iniquo ferebat animo in medio Turcorum sitam, suo non parére imperio: animumq; adiecit, ut eam subigeret, quò progenitores suos omnes superaret & fama & nomine, qui sæpius tentantes, à cœptis turpiter resilire coacti sunt. Castello igitur iuxta littus ad ostiũ Bosphori mira celeritate extructo, bellum contra fœdera ac iusiurandum mirabili coacto exercitu (trecenta enim millia fertur habuisse militum) induxit, & simul gerere cœpit: frustrà Græcis opẽ à Christianis principibus implorantib. Terra igitur ac mari regiam aggressus urbem, cuniculis ac latentib. fossis altissimè actis, & aggere extructo tam excelso ut muros excederet, cũ turres admouisset ligneas, mœniaq; conquassàsset, Græcis strenuè pugnantibus: Iohannes Iustinianus Genuensis (qui solus urbem nuper defendisse ferebatur) uulneratus, cum ut medicum adiret, per portas quę obseratę erant, ne fugiendi facultas militi esset, introiisset, Græci simul irrumpunt. Is autẽ paulo pòst inglorius Peræ occiditur. Soli duo Theophilus Palæologus Græcus, & Iohannes Sclauus Dalmata, fugere turpe putantes, cum Turcorum multos obtruncassent, inter cadauera hostium cecidere. Constantinus Imperator dum ad portam trepidus se recipit, fugientium trepidatione oppressus, in portæ angustijs cõculcatus cecidit, paludamentoq; eius cadauer agnitum. Scribunt alij, Constantinũ ex desperatione manum sibi injcere uoluisse, antequam regiam egrederetur: id Christiani hominis non esse cum paulo diligentius secum reuolueret, suos hortatus, ut se ferro transfigerent. Sed ijs recusantib. positis Imperatorijs insignibus, posteaquam barbarũ uidit intra mœnia receptum, timens ne uiuus in hostium deueniret potestatẽ, ne' ue tantæ urbis excidio supereſſet, mutatis uestibus in aduersum agmen inuectus, hostili manu mortem oppetijt. Verùm quo quo modo perierit, post disturbatos bombardarum ictib. muros, fœdeq; dissectos, captamq; ui atq; expugnatã urbem, ne Perenses uicinis opem ferrent expugnati, Constantini Imperatoris caput Mahometis iussu abscissum, ac pilo affixũ per urbem & castra ad ludibrium circũuectum ac gestatum est. Quarto & quinquagesimo obsidionis die urbs ui summa capta, ingens cædes edita, in omnem sexũ atq; ætatẽ sæuitum: pueri, uirgines, matres ad stuprũ raptæ: stupra cædibus, cædes stupris additæ, Nihil illicitũ toto triduo fuit in urbe: templũ ingens ac sacrosanctum Sophiæ, Iustiniani Cæsaris opus, spoliatũ omni sacra supellectile ac donarijs sanctorum, omnib. patuit spurcitijs, lupanar factum scortorum, & equorum stabulum. Edixit autem tyrannus post captã urbem, ut regia supellex, omnisq; sacrarũ ædium ornatus, monimentaq; illæsa seruarentur, ne' ue milites ea diriperent. Inuẽta sunt tamen in cœnobio (quod uulgus de Petra appellat) dextra præcursoris S. Iohannis, ac monimenta Saluatoris nostri, spongia, calamus, ac lanceæ ferrum: cuius acies lima secata à Constantino VI Carolo Magno Francorum regi donata erat. quę superbus uictor inter regias gazas asseruari iubet. Quanquam autem multi magno ære has sanctas reliquias redimere sæpius annixi forent, adseruata tamen sunt à Turco ob mulierem quandã Graiam, quæ regis libidini inter pellices patuit, cum à cultu Christi non defeciſſet, quæ sese exoluturã precium pactioni offert, ne ad Occiduos transeant sacræ Byzantiorum reliquiæ. Sed ante hoc edictũ, Martyrum ossa canibus suibusq; sunt obiecta, sanctorũ imagines luto sunt defœdatæ, ferroq; laceratæ. Et quod meritò ignauiam nostrorum Principum mouere debeat, simulachrũ crucifixi (proh pudor & dedecus nobis æternum) tympanis præeuntib. per fora, per plateas, per uicos, ex urbe ad castra rapiunt, sputo, luto, iaculisin-

cessunt,

Obsidio cœpta 5. Aprilis, 1453. anno Chr. duravitq; dies 54. Expugnata est urbs die 29. Maij, feria tertia.

ceſſunt, pileo imaginẽ capitis dehoneſtant: En Chriſtianorũ crucifixũ Deum, ſummis blaſphemijs & conuicijs per irriſionem inclamitant. Cruci etiam eulogium inſcriptum paſsim legitur: HIC EST CHRISTIANORVM DEVS. Eaq; omnia ſunt repræſentata, quæ in illum Iudæorum gens olim impia patrarat: putantes maieſtatẽ ſummi ac maximi Dei Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ impaſsibilis eſt, & eius perfectionis ut nec laudibus efferri, nec conuicijs fœdari poſsit, dehoneſtare. O immenſum ſcelus: quid poteſt excogitari horribilius? quid dici crudelius hac ſæuitia, quam ſpurciſsimi & perfidiſsimi Turci impunè egerunt? Eruti deinceps ciuium theſauri abſconditi: quos ſi in commune uſum uertiſſent, non triumphaſſet ſceleratus uictor de Chriſtiano ſanguine. Triduò itaq; miſera ciuitas uexata, atq; ad arbitrium impotentiſsimi uictoris cuncta direpta. Inde quicquid regij ſanguinis, mares fœminæq; illuſtres ſuperfuere, aut inter epulas prægrauante uino fœdè iugulantur, aut uictoris libidini (quod morte grauius) reſeruantur. Rirelucas, quem alij Lucam Notaram uocant, qui poſt Conſtantinum Imperatorem ſecundus erat, cæſo ante oculos maiori filio, altero ad illicitos uſus reſeruato (duo enim alij eius filij bello ceciderant) in conuiuio ante tyrannum ſecuri percuſſus eſt, cum alijs filijs duobus, Iſaacio & Iohanne, illuſtri probitate adoleſcentibus: quum ſupplici uoce humi liq; fletu tyrannum perfidiſsimũ rogaſſet, ne caſtum atq; pudicum puerum Iacobum, quem abominabilis raptor ſuæ ſpurciſsimę libidini deſtinarat, à paternis complexibus auelleret. Iſidorus Cardinalis, qui tum Conſtantinopoli erat, (ut ſcripſimus) in tumultu primo captus, quũ ueſte mutata cognitus non eſſet, trecentis ſeſe redemit aſperis, id genus nummi eſt paſsim omnibus notũ. Dum deſæuijſſet ſanguinarius carnifex, conuiuatus, & mero præter ſolitum inebriatus, contra legem ſui Mahometi, optimates ciuium (qui in auguſtiſsimum Sophiæ templũ ueluti aſylũ confugerãt) educti in cõuiuio ſunt iugulati. Sunt tum multi Genuenſium, Venetorum, Latinorumq; partim gladio cęſi, partim auro liberati. Eſt eregionè Conſtantinopolis ciuitas Pera ſita, trans ſinulum illũ qui utriq; populo portũ efficit, uetus Genuenſiũ colonia: in qua olim Galatæ populi habitabant, ad quos diuus Paulus olim epiſtolas ſcripſit. Hi Perenſes cognita Byzantorum clade, Mahometo deditionem fecere. Muri cõtra fœdera diruti, bona direpta, fœminæ ac uiri ludibrio habiti, eandem experti ſunt ferarum ſæuitiam, ut Conſtantinopolitani. Eodem enim die literas dedit tyrannus ad Subaſsidem, id eſt, tribunum militum Galatię, quibus iuſsit Latinos ad unum omnes occidi. Quam facinoris atrocitatem quum Subaſsis obſtupeſceret, ob idq; paululum retardaſſet, ut qui ad ueſperam factum iri inſtituerat quod eſſet imperatum: interea temporis Mahometus, qui uinum obdormitando euomuiſſet, per literas contrarium mandat. Tantarum autem cladium enormitas hinc proceſsit, quòd tam ſæuus, immanis ac ſceleſtus tyrannus inſignes uictorias iam aliquot aſſequutus, eò inſolentiæ uenit, ut multos partim ueneno, partim ferro enectos, quos ſuſpectos tyrannidis habuit, tantam ſibi omnium cõparauit obedientiam, ut nemo ne hiſcere quidem auderet, interitum aut pericula mandata formidans. Hinc tanta creuit potentia, hinc fines ampliandi imperij cupido tyrannum inceſsit. Memini me puerum octennem, poſt illam cladem quæ adhuc recens erat, inaudiuiſſe, cum menſæ paternæ aſtarem, & crudelitatem ſæuitiæ ab alijs enarrari audirem, fuiſſe quendam Conſtantinopolitanum ciuem, opibus ac diuitijs clarum ac inſignem (ſed qui proditione uoluit clarior inſignior q; fieri) & ſuo Imperatori Conſtantino infeſtum, clàm ueniſſe ad Mahometem, qui ordinatum tum habebat exercitum, animumq; urbis obſidendæ: acſecum pactum, ſi ex filiabus ſuis (plures enim habent Turci & uxores & pellices, ac proinde multos liberos) unam ſibi uxorem deſponderet, cum ampla dote, portam urbis unam in ſua fore poteſtate, quam illi poſſet hora qua uellet aperire: aſſenſiſſe tyrannum, ac proditorem id præſtitiſſe. Quum itaque

triduum illud ſæuitia omni crudelius præterijſſet, à tyranno uxorem & proditionis præmium poſtulaſſe. Cui tyrannus: Meruiſti, inquit, quirem promiſſam integrè præſtitiſti, dignam te & facinore tuo mercedem: iuſſitq; magnum auri afferri pondus, quod illi daret. Sed quia, inquit, filiam meam tibi uxorem cum dote (quæ præſens eſt) poſcis, cum Chriſtianus ſis, uitam hanc exuas oportet. moxq; iuſsit carnificem cutem totius corporis illi detrahere, inſeruitq; illi cineres cum ſale calidos, moxq; lecto cooperiri iuſsit, ut noua illi cutis ſuccreſceret, quo aptior fieret ad nouam nouæ ſectę ſponſam accipiendam: quaſi indignum iudicaret proditorẽ ſuæ patriæ uel exoleto ſcorto. Scripſit de captiuitate Conſtantinopolitana Vbertinus Puſculus, ciuis Brixianus, cum ex hoc prælio Romam euaſiſſet, uerſibus libellum. Necnon Ioannes Bocatius de Cartaldo, ubi multa de Turcis inſerũtur, & alij neoterici. Eſt autem hoc uetuſtiſsimũ Græciæ imperiũ, quod mille centũ ac nonaginta amplius annis ſtetit. In quo tot principes Chriſtiani floruerũt, tanta religio uiguit, tot diuorum templa, tot ſanctorum reliquiæ conditæ erant. Vbi urbs Romæ ſemper æmula, pauciſsimis diebus deiecta ac crudeliter ſubuerſa, anno noſtræ ſalutis milleſimo quadringenteſimo quinquageſimotertio, quarto Calend. Iun. Qui dies funeſtiſsimus ac religioſiſsimus eſſe nobis ſemper deberet, non ſine lachrymis Chriſtiano populo memorandus: cum Nicolaus V. tum pontifex Romanæ præeſſet eccleſiæ, Fridericus autem III. imperio Romano potiretur. Eſt præterea in hoc excidio illud admirandum, quòd hanc urbem Conſtantinus Magnus Imperator, ex Helena matre progenitus, miro ornatu extruxit, & è ruderibus nouam penè reformauit: quam Conſtantinus VIII. qui eiuſdem nominis matrem Helenam habuit, Turcorum iugo ſubdidit. in qua nunc per ſeptuaginta penè annos nõ ſine graui & pudendo dedecore Chriſtianorum principum, Mahometes primùm, Bazaites dehinc eius filius, tum Selimus Syriæ & Aegypto formidoloſus, poſt Solomet imberbis tyrannus dominantur: effrenem libidinem in cunctos exercentes finitimos populos, ſiue ſacerdotes ſint, ſiue pudicæ honeſtæq; fœminæ. quibus non pro calonibus aut lixis, ut olim Romani, ſed pro iumentis utuntur: his uehunt, his arant, his fodiunt terram, his abiectiſsima quęq; exercent & erubeſcenda miniſteria. Quòd ſi ad pœnas ac ſupplicia peruentum eſt, per extremos corporis cruciatus ducuntur, excoriantur, uerubus ſuffiguntur, ſecantur, rota inſuuntur. Hæc Chriſtiani Principes ſciunt, audiunt, ſentiunt, uident, & animo tardiſsimo patiuntur. O infelix ſocordia, ô nimis miſera principum Chriſtianorum felicitas. nunquid illud ſcitis notum omnibus Poetæ prouerbium:

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet?

Nunquid uidetis, ô principes ſocordes, uniuerſam Aſiam à Phœnicibus & Medis, ad Helleſpontum uſq; Turcorum parêre tyrannidi? In Europam uerò, iam annos aliquot Helleſponto ſuperato, accerſiti ſunt à Theodoro Cantacuzeno aduerſus generum ſuum, quem execrabilis & ſocer & tutor, Conſtantinopolitano imperio fraudauerat: dum ſimulãt fallaciſsimi latrones Turci, auxilium ſe laturos illi deliro ſeni, Callipolim & Cherſoneſum primò, deinde totam propè Thraciam occupant, Myſos, Macedonas, Theſſalos omnes, Bœotios, uniuerſam Græciam, Aetolos, Epeirum, Illyricos ad intimam uſq; Dalmatiam, teterrima ſeruitute premunt. Inſulæ plures, quæ à ſinu Adriatico ad mare iacent Ponticum, uaſtatæ iam ſunt, & deſolatæ. Sed nec modò quieſcunt, aut ulla ex parte remittuntur efferatæ beluæ, ſed quotidie magis ac magis (ut ſunt & prædæ & cædis auidiſsimi) nunc in Getas, qui trans Iſtrũ incolunt, nunc in accolas Hungaros & Germanos impetum faciunt. Noſtri autem Principes, aut illos contemnentes, aut negligentes, in hanc decidunt calamitatem ac dedecus, ut ſuis ſenſib. ſua ratiõe priuati, neſciant quid agãt. Hungari, quorũ regnũ antemurale & Chriſtianitatis clypeus uulgò appellatur, inter ſe tam factioſi, tam diſcordes, tam ſegnes, ut in tanta rerum affluentia ex argento cœnent, ex auro bibant: capita

pita auro onerent,& torquibus & catenulis colla,pectora monilibus & fibulis ornant aureis ac argenteis: pedes item calcaribus ex argento condecorent,toti ſplendidi.Necdum luxus finis:onerantur & beſtiæ ac equi phaleris argenteis & aureis. Nec nobilis cenſetur, qui non abacum inſtruit auro argentoq; onuſtum.Alias autẽ nationes contemnunt,nec ſinunt ſuppetias niſi coacti afferre. quòd ſi tulerint rogati, tum in eos deſæuiunt magis quàm in canes, quos aliàs naturà odiunt,planè furibundi & dementes. Ac priuſquam ſe talibus ſpoliarẽt diuitijs,potius omnia ſua Turco reſeruant,breui omnia ablaturo:ut olim Conſtantinopolitani ciues ſuo Imperatori auxilium negantes, omnia Turco ſeruabant ſpolianda,ut ſcripſimus.Hungaris finitimi Germani,in conuiuijs bellaces & ſtrenui: præſertim cũ noctes ac dies bibendo æquauerint,ac omnes cyathos exiccauerint.Nullas poſſunt nuptias,nulla conuiuia,nullos celebrare conuentus, niſi ad extremam ebrietatem alter alterũ ad pocula inuitet, atq; ita repleat, ut(quod dictu etiam pudendum eſt) coram ſeruis ac uernaculis rurſum potum euomat uinum, ſub menſaq; impudicè meiat. Et cum ſemiamens, imò demens potius in ſtratũ collocatur,tum triumphus ingens excitatur, tum riſus, tum cachinnus exoritur. Atq; id inter nobiles, qui præeſſe debent reipublicæ, eamq; tutari atq; defendere,præcipuè fit: demoq; cẽſetur bellicoſus, niſi fiat & ebrioſus. Qui enim plurimum potant,iudicantur magis ſtrenui ac bellicoſi. Olim, etiam noſtra memoria, quum nobilium erat conuentus,ueluti pugiles, lucta, diſco, curſu,corpora exercebant ut fierent bello aptiores: nunc poculis certant alter alterum ſuperare ac deijcere. O' tempora, ô mores: his igitur artibus, his ſtudijs uincemus Turcos? Germanis meis,è quibus natus ſum, & Hungaris, quibus cum longo tempore uerſatus,quàm familiariſsimè hæc ſcribo. Non quòd cenſeam uitijs alias carere nationes quoque (quiſq; enim ſuos patimur manes) ſed quòd uellem hos uicinos & finitimos Turcis unionẽ quandam inter ſe inire,quòd Hungari ſuam ſoli luxui ſeruientem ſupellectilem ex auro & argento cum ampliſsimis ſuis diuitijs in eum conuerterent uſum,ut ſuos debellarent hoſtes: & Germani accepta ſobrietate,cũ Vngaris acies atq; exercitus inſtruerẽt, concordibus animis amneſtia celebrata,ſi alter alterum irritaſſet. Tum Turcus non modò à limitibus noſtrarũ terrarum arceretur,ſed mox è Cõſtantinopolitano deturbaretur imperio, atq; in aliquẽ Aſiæ angulũ,unde prodijt, reijceretur. Sed ijs moribus quibus hodie uiuitur,planè dubito ne breui lares cogamur patrios trepidi relinquere,aut in miſeram uenire ſeruitutẽ. Sed quid Imperij Principes? quid agunt? Sæpius uocati in comitia & à Friderico Cæſare & Maximiliano,ut generalis in Turcos fieret expeditio,antequam de ſeſsione decernitur uter alteri prælocandus, quibus ſubſellijs alterũ præcedat, annus tranſit. Tum fiunt haſtiludia,tũ adipales cœnæ. Veniũt oratores Rom.Pontificis,Principes adhortantes,ut lapſæ ſuccurrant Chriſtianæ reipub. Offert Põtifex cruciatam, offert indulgentias: ubi pecuniæ à miſera plebe ſunt corroſæ, inſtant fœneratores,qui paulo antè ſuos nummos in luxum Principum mutuarunt,& uſuram mutuatæ pecuniæ expoſcunt. Soluuntur ueſtes ſcortis coemptæ, & ſumptus hoſpitibus abliguriti: tum nulla poſtea Turcorũ memoria. Religioſi autẽ Principes ſacroſancti (de quibus loqui piaculũ eſt) quibus in annuos redditus centena millia nummûm uix ſufficiunt,ex pingui pane Chriſti caudatis ueſtibus & purpureis galeris Chriſtianam profitentur religionem. Tres epiſcopatus connectunt,ac abbatias in comedenda (cõmenda uolebam dicere) potius catamitos ac ſcorta alunt quàm milites,qui pro Chriſti fide tutanda arma induant. Interim Turcus tanquã uoraciſsima belua Ionium mare ingreſſus,Aſiæ primũ litora depopulatus eſt,ac minorẽ Aſiam occupauit: Ciliciam,Armeniam, Phrygiam poſsidens. Traiecto mari Macedoniam,Theſſaliam,Epeirũ,Dalmatiam cum Illyrico depaſcitur: & Europæ clauſtris fractis, Hungariam mox, ac deinde Germaniã uorabit. Num id uidetis Principes? num clauſis oculis more Andabatarum

Germanorum laus.

batarum id cernitis. Detrahite nubem oculis, qui ophthalmia laborant, & uidete primùm Christianorum cum Turcis infelicem ad Nicopolim cõflictum, Duce Sigismundo Hungarorum rege: qui anno uirginei partus fuit millesimo trecentesimo nonagesimosexto: ubi magna Christianorum strages facta, multi Duces capti, Sigismundus nauicula fugiens salutem quæsiuit. Attendite quid sub Alberto v. archiduce Austriæ, Romanorum, Hungarorum & Boemorum rege, anno Christi millesimo quadringentesimo trigesimonono acciderit, Christianis cum Turcis confligentibus: ubi penè omnes qui nõ fuga euaserunt, corruerunt. Animaduertite deinceps, ô Christiani Principes, crudelissimam cladem Christianorum apud Varnam, sub Vladislao Hungarorum & Polonorũ rege: quæ anno humani generis redemptionis accidit millesimo quadringentesimo quadragesimoquarto: quam mox subsecuta est millesimo quadringentesimo quinquagesimotertio Constantinopolitana ruina, sub Friderico tertio, quam iam scripsimus. Quæ omnia negligentia & socordia nostrorum Principum euenerunt, Christo Deo nostra scelera sic punietę. Quandoquidem cum mentio fit Turci inter conuiuales Principum sermones, tam pueriliter, tam leuiter de Turcis ut de muscis loquuntur: quum tamen nemo uane debeat de suo hoste loqui. ita pericula perpessa hactenus a Christianis nihili fiunt. Quòd si hæc omnia uos non mouent, numerate post captam Constantinopolim, abductam plebem ex Hungaria, Bulgaria, Croatia, Germania, & adiacẽtibus regionibus: in quas incursiones Turci nullo non anno cum impetu facientes, homines ut pecora ad seruitutem semper abigunt crudelissimi latrones. Nónne autem illud cordi est recipiendũ, quòd anno uirginei partus millesimo quingentesimo uigesimoprimo, post Cæsaris Maximiliani mortem, Carolo v. imperante, Solomet Turcorum imberbis & imbellis tyrannus, superato Histro, Sauo ac Drauo, fortissimas munitiones Nandaralbam, quod & Belgradum & Taurinum dicitur, tum Sabatz fortissimam arcem, cum uigintiduobus castris, oppidis & uillis per miliaria penè quadraginta, duobus uix mensibus occupauit: nemine repugnante, nemine patrios lares defendante? Ac mox lequeti autumno quinq; millia hominum ex Croatia abduxere impij latrones. O miseri Principes, quoad dormitabitis, quoad segnes arma uestra rubigine consumi patiemini? Et tu, ô magne Pontifex Leo, leonis fortissimi naturam quando indues? quando crucem Christi in uexillo erectam, abiecto pontificali fastu, manibus per orbem circumduces, præeunte Carolo Cæsare Augusto ense suo nudo, ut utramq; aquilam simul iungat & connectat? Quando cæteros orbis Reges ac principes gladijs accinges, ut hostẽ Christiani nominis trucident, pedibus conterant, à seruitute captos liberent? Excita, ô Cæsar Carole (uim nominis tui imitatus) sæua Germaniæ arma quibus præes, fortia Anglorũ pectora, quod potes: magnas Francorum uires, cum quibus bella geris: maximos Hispanorũ census, quibus imperas: ut has beluas consumas, & Græcia recuperata, imperialem sedem alteram ascendas, Orientiq; & Occidenti simul imperes. Olim quum iustum gereretur bellum, ciues relictis uxoribus & liberis, suo Imperatori obtemperantes, quę bonos uiros decerent, agebant honestissimè. Nunc uerò mercenarij isti milites, é quorũ numero & lanceati sunt pedites, rem suam lucro metientes, suos duces hostibus uendunt, proditionis precium sexaginta millia nummûm aureorum pro mercede inuerecundè recipiunt: uirtutis loco ducunt, reges & principes fallere. Eò cupidissimi fœneratores rem suam deduxerunt, ut nullus rex bellum aggredi audeat, nisi etiam infantibus stipendia in cunis largiantur. Ob id exteros hostes Turcos aggredi uetitum est principibus, cum domi & in uestibulis lateant hi carnifices, qui non sinunt nos contra crucis hostes arma sumere. Sed quid gratis hæc affero, quæ in triuijs quotidie decantantur? Plura possem in medium afferre, ut uos ô Principes ad arma contra hostes fidei sumenda excitarem: at nulla oratione compta ad persuaden-

dum

batarum id cernitis. Detrahite nubem oculis, qui ophthalmia laborant, & inidete primùm Christianorum cum Turcis infelicem ad Nicopolim cõflictum, Duce Sigismundo Hungarorum rege: qui anno uirginei partus fuit millesimo trecentesimo nonagesimosexto: ubi magna Christianorum strages facta, multi Duces capti, Sigismundus nauicula fugiens salutem quæsiuit. Attendite quid sub Alberto v. archiduce Austriæ, Romanorum, Hungarorum & Boemorum rege, anno Christi millesimo quadringentesimo trigesimonono acciderit, Christianis cum Turcis confligentibus: ubi penè omnes qui nõ fuga euaserunt, corruerunt. Animaduertite deinceps, ô Christiani Principes, crudelissimam cladem Christianorum apud Varnam, sub Vladislao Hungarorum & Polonorũ rege: quæ anno humani generis redemptionis accidit millesimo quadringentesimo quadragesimoquarto: quam mox subsecuta est millesimo quadringentesimo quinquagesimotertio Constantinopolitana ruina, sub Friderico tertio, quam iam scripsimus. Quæ omnia negligentia & socordia nostrorum Principum euenerunt, Christo Deo nostra scelera sic puniẽte. Quandoquidem cum mentio fit Turci inter conuiuales Principum sermones, tam pueriliter, tam leuiter de Turcis ut de muscis loquuntur: quum tamen nemo uane debeat de suo hoste loqui. ita pericula perpessa hactenus a Christianis nihili fiunt. Quòd si hæc omnia uos non mouent, numerate post captam Constantinopolim, abductam plebem ex Hungaria, Bulgaria, Croatia, Germania, & adiacẽtibus regionibus: in quas incursiones Turci nullo non anno cum impetu facientes, homines ut pecora ad seruitutem semper abigunt crudelissimi latrones. Nonne autem illud cordi est recipiendũ, quòd anno uirginei partus millesimo quingentesimo uigesimoprimo, post Cæsaris Maximiliani mortem, Carolo v. imperante, Solomet Turcorum imberbis & imbellis tyrannus, superato Histro, Sauo ac Drauo, fortissimas munitiones Nandaralbam, quod & Belgradum & Taurinum dicitur, tum Sabatz fortissimam arcem, cum uigintiduobus castris, oppidis & uillis per miliaria pene quadraginta, duobus uix mensibus occupauit: nemine repugnante, nemine patrios lares defendante? Ac mox sequenti autumno quinq; millia hominum ex Croatia abduxere impij latrones. O miseri Principes, quoad dormitabitis, quoad segnes arma uestra rubigine consumi patiemini? Et tu, ô magne Pontifex Leo, leonis fortissimi naturam quando indues? quando crucem Christi in uexillo erectam, abiecto pontificali fastu, manibus per orbem circumduces, præeunte Carolo Cæsare Augusto ense suo nudo, ut utramq; aquilam simul iungat & connectat? Quando cæteros orbis Reges ac principes gladijs accinges, ut hostẽ Christiani nominis trucident, pedibus conterant, à seruitute captos liberent? Excita, ô Cæsar Carole (uim nominis tui imitatus) sæua Germaniæ arma quibus præes, fortia Anglorũ pectora, quod potes: magnas Francorum uires, cum quibus bella geris: maximos Hispanorũ census, quibus imperas: ut has beluas consumas, & Græcia recuperata, imperialem sedem alteram ascendas, Orientiq; & Occidenti simul imperes. Olim quum iustum gereretur bellum, ciues relictis uxoribus & liberis, suo Imperatori obtemperantes, quę bonos uiros decerent, agebant honestissimè. Nunc uerò mercenarij isti milites, è quorũ numero & lanceati sunt pedites, rem suam lucro metientes, suos duces hostibus uendunt, proditionis precium sexaginta millia nummûm aureorum pro mercede inuerecundè recipiunt: uirtutis loco ducunt, reges & principes fallere. Eò cupidissimi fœneratores rem suam deduxerunt, ut nullus rex bellum aggredi audeat, nisi etiam infantibus stipendia in cunis largiantur. Ob id exteros hostes Turcos aggredi uetitum est principibus, cum domi & in uestibulis lateant hi carnifices, qui non sinunt nos contra crucis hostes arma sumere. Sed quid gratis hæc affero, quæ in triuijs quotidie decantantur? Plura possem in medium afferre, ut uos ô Principes ad arma contra hostes fidei sumenda excitarem: at nulla oratione compta ad persuaden-

dum

dum opus eſt, ſed armis. Plures ſunt dictæ elegantiſsimæ orationes à uiris eruditiſsimis, Pio, Campano, Philelpho, Callimacho, & alijs quos recenſere inutile eſt, quæ etiam lachrymas quibuſdam eduxerunt. Sed ijs non uincuntur hoſtes, armis opus eſt: ea affer, ô Cæſar, & Chriſtianæ calamitati ſuccurre cum tuis imperij Chriſtiani principibus. Quòd ſi certa erga Deum fide principes noſtri pugnarent, ſine dubio diuinitùs etiam uictoria illis à cœlo daretur, ut olim Conſtantino Magno, dum Maxentium, dum item Licinium, Chriſtiani nominis hoſtes, illum ad Miluium pontem, hunc in agro Byzantino armis obtriuit, ut ſuo loco ſcripſimus. Sed quum noſtri principes mutuò ſe laceſſant, quid aliud quàm bellum eſt ciuile putandum? Si modò noſtra Chriſtiana religio una eſt reſpublica, unica ipſius Dei urbs, cuius nos ciues ſumus omnes: quid ergo inteſtino odio pacem quærimus? dum furta, rapinas, raptus mulierum & puerorum ſine diſcrimine ætatis ac honoris committimus? Quaſi contra hoſtes fidei pugnaturi, neque templis, neque aris parcimus: imò ſacrilegi, ne mortuis quidē. Sic cacodæmones mentes noſtras perſtringūt, & oculos uelis obducūt, ut relictis ueris hoſtib. Turcis, atq; Chriſtiani nominis inimicis, in nos noſtrorumq; membra armatas & ſanguinolētas cōuertamus manus. Si aūt propoſito ueluti ſcopo, Deo immortali opt. max. omnes actus noſtros in illū dirigeremus: nō eſſet nobis mens tam hebes, tam obnubilata, tam cæca, quin ea uideremus quæ eò nos ducerent, unde ſalutem, non pœnitentiam ſperare liceret. Nam, ut & Græcanico prouerbio dicitur, Factum ſtultus etiā cognoſcit: &, Euentus ſtultorum dicitur magiſter atq; miſera prudentia. Expergiſcimini igitur iam Principes, expergiſcimini, ne oues Chriſti uobis concreditas, lupo deuorandas omneis condonetis: arreptis armis, abijcite ſomnum. Tempus eſt. Somnum Epimenidis ac Endymionis ſeptuaginta circiter annos dormiuiſtis: truculentā beluam proſternite, affligite, percutite, mactate, & acerbiſsimo ſupplicio mulctate: ne ardens illa peſtis, ac funeſta, latius indies ſerpat, flammarumq; uortices inextinguibiles exuſcitet: neue annus uigeſimuſquartus proximè uenturus, ſupra mille quingentos, afferat diluuium hominum horrendum ac ſtupendum, quem homines ob aquarum inundationem pertimeſcunt: ſed potius tranquillitatem, qui iam ſæuitiam peſtis crudeliſsimæ, & bellorum rabiem, ſatis ſuperq; experti ſumus. Quod ipſe ſolus poteſt Deus opt. max. qui Cæſarem cum ſuis principibus uniri faciat: ut & uni paſtori unū reædificetur ac conſtituatur ouile. Exurge itaque, ô Carole Cæſar, quum poſt tot regna hæreditaria, tibi Deus opt. max. etiam Romanum addidit imperium. Aequa Conſtantinum Magnū, qui ſigno crucis hoſtes uicit. Imitare Theodoſium, qui ardore fidei inimicos Chriſti proſtrauit. Pone ante oculos Heraclium, qui crucis lignū uendicatum humeris detulit. Incede ueſtigijs Caroli Magni, cognominis tui, qui tot annis pro fide Chriſti pugnans, inſignes reportauit uictorias. Non tibi opus eſt, qui tot regnis imperas, ut Godefridum de Bulliono imiteris, qui uēdito patrio cenſu, cum immēſo exercitu Aſiam expugnauit, ſepulchrumq; Chriſti Chriſtianis reſtituit. Tot habes regna, tot prouincias, tot regiones, tot populos quibus imperas, ut nihil niſi unione principum Chriſtianorum opus ſit. Id quod ſæpe auus tuus Maximilianus Cæſar ſuſpirans à Deo precatus eſt anxiè: & ut ſibi liceret uindicare Chriſtianitatis perpeſſa incommoda, atque poſt contritos uenenatos illius Othomanni dracones, peſtiferam que eius proſapiam, Deo immortali ſuam reddere animam optauit. Id quum Deus illi abnegarit, eius ſupplices. Pone ante oculos Athenarum urbem, omnium ſcientiarum inuentricem ac domicilium, oppugnatam: Conſtantinopolitanum imperium exciſum, & ab hoſtibus Chriſti poſſeſſum: Chalcidis & Euboiæ direptionem, Hydrunti expugnationem. Cogita, & Deum ſupplex ora, ut olim Tamberlanus è Perſia Scytharum Dux Baiaziten Turcum ſuperbiſsimum deuicit, incluſum cauea, & aureis uinctum cathenis circumduxit: ita ope Dei optimi maximi Ieſu Chriſti,

quem

quem tanto ludibrio proſequuntur ſpurciſsimi latrones iſti, Solometum Turcorum tyrannum (quem nuper obſtupuiſſe, & uelut in ecſtaſi poſitum dicunt, cum Nandaralbæ ſanctæ cuiuſdam uirginis corpus inſolẽs uictor poſt captam arcem attrectaſſet: ueluti olim Mahometum II. cum imaginem beatiſsimę uirginis cum S. Ioanne in cœlo aſpexiſſet in obſidione Rhodi) cathenis ferreis, nõ aureis, per Chriſtianitatem circumducas, oſtendasq; te ideo in ſolium locatum Aquiſgrani, ut Chriſti hoſtes ſubigas ac proſternas, ne uirus ſuum latius diſſeminent. Vide ne cum Tartaris fallaciſsimi hoſtes Turci arma iungãt, ac ruptis Chriſtianitatis obicibus, Hungaria atq; Polonia, inundationem in Imperiũ faciant (cum enim mihi dapſiles non ſint diuitiæ, minutulos hos quadrantes, id eſt, hanc admonitionem offero) timens ne plebem noſtram improuidam miſerasq; & imbelles gentes trucidẽt, ut olim ſæuus Attila, qui cum ſuis Hunnis ex Hungaria Franciam & Italiam euaſtauit inſperatò. Id fiet, ſi Chriſti nomine inuocato, bellis ciuilibus ſedatis, faſtu ſacerdotali poſito, principibus unitis, aciẽ coges, & uexillum Chriſti circumduces, paſtoribus iſtis fœdiſsimis ac bubulcis Aſiaticis, quos multi formidoloſi homines inſuperabiles exiſtimãt, manus conſeras, in nomine eius qui uictoriam largitur ſe timentibus.

Lectori Cuſpinianus.

VEnimus ad exitium Conſtantinopolitani imperij, quod iam ſpurciſsimi, & in omni genere luxus reſoluti ſemimares, ſeptuaginta circiter annis occuparunt: decreuimus eorum reges, quos ſua lingua Amyras uocant, ordine etiam recenſere, ab eorum origine in præſens uſq; ſeculum per annos quingentos circiter. Armenius item Aytonus Turcorum imperium anno M. LI. in Perſia cœpiſſe ſcribit. In Aſia uerò, anno Chriſti M. CCXCIIII. Nos tam ex Græcis quàm Latinis, ueteribus ac neotericis memoranda excerpſimus. Ex Aytono, Zonara, Nicolao Sagundino, Richardo, Ptolemæo Lucenſe, Sciliace, Segonio, Aenea Pio, Othone, ~~Nicolao~~ Ludouico Chalcondyle, Dandalo, Callimacho, Paulo Andrea qui Chalcidicæ oppugnationi, Coriolano Cepione qui Scordenſi expugnationi, Guilhelmo Coarſino qui Rhodiacæ obſidioni interfuerũt: Nicolao fratre Prædicatorum, qui in Baldaco urbe Saracenorum Arabicam linguam didicit, ut ſectam Mahometis reprehenderet: ac ex Felice Petancio, quo cum mihi inſignis familiaritas fuit, qui ſæpius in Turcia oratorem egit, & eorũ omnia cognita habuit, mihiq; familiariſsimè, cum & ego oratorem Cęſaris Maximiliani apud Vladislaum Hungarorum regem agerem, recenſuit. Quæ fide ſincera poſteris citra inuidiam dabo, modò boni conſulat lector, quiſquis hæc leget, ab origine Turcorum initium ſumentes.

DE TVRCORVM ORIGINE.

INueſtiganti mihi accuratè originem Turcorum, & neotericorum ſcripta diſcutere perneceſſarium duxi. Quod dum facio, inter Latinos primus occurrit Pomponius Mela, qui in fine Geographiæ libri, cùm Scythiæ populos, & qui Tanaidem paludẽ ac Riphæos montes incolunt, deſcribit: Iuxtà (inquit) Thuſſagetæ Turcæq; uaſtas ſyluas occupant, aluntur q; uenando. Quod Plinius repetit lib. 6. cap. 7. Thuſſagetæ & Turcæ, à quib. hodie, qui latè in Aſia imperitant, Turci orti quibuſdam iudicantur. Euſtathius Dionyſij poetæ interpres, aliam originẽ eorum cõmemorat: Poſt Scythas (inquit) eos qui mari Cronio uicini, Caſpiũ accolũt, Vnni ſunt, quos Simocatus hiſtoriarum conditor à Perſis uocari Turcos exiſtimat, ad Orientem uernum ſpectantes. Ob id magis probandos cenſet, qui ſcribunt Vnnos ſine th, quàm qui illos populos Thunnos uocant. Ptolemæus inter Sarmatas Aſiaticos ſupra Caſpias portas Tuſcos ponit, qui ĩdem uidentur cum Turcis. Neotericiomnes hanc ſecuti opinionẽ, illic prodiiſſe Turcos commemorant.

memorant. Antiſtes ille Friſingenſis Otho, diui Leopoldi filius, libro 5. Annalium ſuorũ, à Caſpijs portis egreſſos Turcos ſcribit, anno humanæ redemptionis ſeptingenteſimo quinquageſimonono, & circiter: ac cum Auaribus populis (qui hodie Hungari dicunt) multis profligatis conflixiſſe, Pipino apud Francos regnante, patre Caroli Magni. Martinus Segonius Nouomontanus ex quorundam opinione ſcribit, Turcos ex Caucaſijs portis egreſſos, primùm finitimas gentes, & in ijs Armenios inuaſiſſe. Inde minorem Aſiam ab ijs armis occupatam, anno à mundi origine tertio & ſexageſimo, ſuper noningenteſimum ac quinquies milleſimum. Anno uerò Salutis octingenteſimo quadrageſimo quarto, quum Byzantij imperaret Conſtantinus v. Leonis III filius, Stephano III. Pontifice maximo. Platina ſcribit, Turcos meliores ſedes poſtulaſſe: ac primò Alanos, mox Colchos & Armenios, inde minoris Aſię populos, poſtremò Perſas & Saracenos uiciſſe & oppreſsiſſe, anno Chriſti ſeptingenteſimo quinquageſimoquinto. Sunt etiam, ut ſubiungit, qui hos fuiſſe Scythas ſcribant, ex ijs præſertim, quos Alexander Macedonũ rex intra Hyperboreos montes ferreis repagulis clauſerit: hac metaphora uſi, quòd gentem indomitam in angulum illum tanquam in ergaſtulum concluſiſſet.

Inter Græcos authores Scilix, qui hiſtoriam Conſtantinopolitanam edidit, hæc de Turcis ſcripta reliquit, quæ cum prioribus conueniunt: Turcorum (inquit) genus Vnnicum eſt, circa Caucaſum montem, gens maxima atq; libera. Quum Saraceni latè dominarentur in Aſia, atq; inter ſe diſſiderent, Mauginet princeps Perſidis & Mediæ, contra Imbraelem, item Saracenũ Babyloniæ principem, auxilia Turcorum accerſiuit. Illi, duce Mucaleth uictoria potiti, ad imperium Perſiæ aſpirare cœperunt: præſidiaq; in Araxis ponte conſtituta à Saracenis, ne Scythæ tranſirent in Perſiam, dum amouere conarentur, prohibiti manu ualida prodromo, duce Strangolipe, contra exercitum Mauginet ueniunt, ac tandem potiuntur totius Perſiæ. Stragolix Sultanus efficitur: ruptiſq; Caucaſi clauſtris, Turcos alios euocat, uicinisq; bellum ſuſcitat. Babylonem Piſſaſirio rege ſuperato, in poteſtatem redigit. Contra Carbaſſen Arabiæ principem bellũ primùm per Cuelman legatum, deinde per Aſan fratris filiũ infeliciter geſsit, amiſsis copijs, ac profligatis. Verùm hi atq; alij huius nationis inſurgentes, totam Aſiam occupauêre, atq; cum Saracenis de una lege conuenêre: quum prius, uti reliqui Scythæ, idola colerent. Inſequentibus deinde temporibus, diuerſi ex ijs duces ac principes loca diuerſa cæpêre. SOLIMANVS Niceam uſq; ad Helleſpontum & Tarſum Ciliciæ occupauit: qui in prima expeditione Hieroſolymitana expulſus à noſtris cum tota familia fuit. DVCATH Damaſcum, omnem que regionem Decapoleos ſubegit. ASSVNGVR Alapiam, quam nunc Alepum dicunt, olim Epiphania dicta. ANEXIANVS Antiochiã, cum modicis finibus. Nam uſq; Lãodiceam Syriæ COLIPHA Aegypti è gente Saracenica poſsidebat regiones. Poſt annos deinceps circiter octuaginta, regnante apud Hieroſolymas ex noſtris Almerico, Syracinus Notandini Damaſceni principis dux, ſimulatione ferendi auxilij Caliphę Aegyptio, qui tunc à noſtris oppugnabatur, eum obtruncauit, Soldanumq; ſe primũ Aegypti conſtituit. Huius Saladinus ſucceſſor, Hieroſolymæ Syriæq; regnum noſtris expulſis in poteſtatem recepit: proceſſuq; temporis, & ipſi Saracenicum nomen ex Turcis, quòd inter Arabes uerſarentur, uſq; in hodiernum diem accepêre: perpetuaq; poſtmodum lege ſanxêre, ne quis Turcus aut in ſecta Mahumetana natus, Sultanus eſſet: ſed aut Chriſtianus fidei deſertor, aut alterius nationis captiuus ac ſeruus.

Zonaras, qui Ioannes Monachus dicitur, in Græcis Imperatoribus de origine Turcorum ſcribens, tradit eos tenuiſsimis primordijs, & obſcuris planè, ſeptingenteſimo abhinc anno ex Caſpijs montibus natali ſolo relicto, in Perſidẽ & minorem Aſiam primũ impetum feciſſe, uagosq; latrocinantes magis quàm

belligerantes prouincias uaſtaſſe: prima ſtipendia Baſilio Macedone imperante, ſub Muchumetio Saracenorum principe meruiſſe, quorum opera Babylonios Indoſq; ille uicerit. Sed peperit ijs uirtus inuidiã, prohibitiq; ad ſua redire, indignati primò ſecedunt. Inde uno alteroq; prælio Tangrolipicis Mucalecij ducis eorum auſpicijs feliciter aduerſus Saracenos geſto, tandem egregiè uincunt, Muchumetiumq; profligatũ acie obtruncant: ex quo res Turcica ad Tangrolipicem delata. Is alijs Turcis ad ſe accerſitis, Cucumetium nepotem aduerſus Arabas cum paratiſsimis copijs miſit. Qui prælio ab ijs uictus, cũ à patruo per ſummum contemptum exceptus eſſet, eius iracundiam ueritus, ab illo deficit, & Peſara Choraſmiorum urbe munitiſsima ſeſe includit. Tangrolipix interea prælio genti funeſtiſsimo in Mediæ finibus cum Romanis, Aſani alterius nepotis ductu, conflixit. Quo uicto & cæſo, indignatus ille, Aleimum fratrem iterum in Romanos miſit. Qui egregiam uictoriam, capto Liparite Græcorum duce, & cæſis etiam Iberis Romanorum ſocijs, retulit. Sed cum Liparitem primùm, mox & dona à principe miſſa facilè Turcus reddidiſſet, nec præſtarẽt Romani quod promiſerant, ingentibus copijs accinctus Tangropilix, Aſiam omnem ad Euxinum mare aut uaſtat, aut ſubigit. Variatum deinde in gẽte factionibus exortis, ad Gallorum uſq; memorabilem illam expeditionem, qua Franci ab ijs ſæpius magna etiam imperij parte mulctati ſunt, donec Othomannus ueterem gentis gloriam aſſerere eſt auſus.

Pius Senẽſis in Aſia ſua, & in libro quo quæ ſub Friderico tertio geſta ſunt, continentur, cui titulus eſt Europa, errore eos teneri magno docet, qui Turcos Teucros nominant, quòd Troiam poſsident, quorum origo ex Creta cõmemoratur: cum Turcorum gens barbara ſit, ac Scythica. Citatur ab eo Hetichus philoſophus (neſcio quis) qui tradit, Turcos in Aſiatica Scythia ultra Perichios montes & Taracuntas inſulas cõtra Aquilonis ubera, id eſt, ad ſeptentrionalẽ oceanũ ſedes patrias habuiſſe: quæ gens ſit truculenta, ignominioſa, & in cunctis ſtupris ac lupanaribus fornicaria: comedẽs quæ cęteri abominentur, iumentorum, luporũ & uulturum carnes, uixq; abortiuis hominũ abſtinet. Diem feſtum nullum colit, niſi menſe Auguſto Saturnalia. Romanũ imperium audiuit magis q; ſenſit, quamuis Octauiano Auguſto in auro littorio cenſum dederit: & id quidem ſponte. Nam cum uicinas undiq; regiones annua illi tributa reddere animaduertiſſet, nouum dierũ ac temporũ exortum eſſe Deũ arbitrata, munera illi quotannis miſit. Exin Pontũ Cappadociamq; tranſgreſſa, ad reliquas finitimas gentes ſenſim illapſa eſt, more latronũ, clandeſtinis excurſionibus uires ſibi uendicans, occupatis montibus & clauſtris opportunis, unde facilè irruptiones fieri poſſent, uſqueadeò emerſit ac ſublata eſt animis, ut palàm iam & pari marte aduerſum finitimos de agri poſſeſsione certaret. Denique tempore ſuccedenti, non ſolùm Pontum & Cappadociam, uerumetiã Galatiam, Bithyniam, Pamphyliam, Piſidiam, utramq; Phrygiam, Cilices, Cares, & eam Aſiam quæ Minor uocatur, ad oras uſq; Ionij & littora Græci maris occupauerit.

Nicolaus Euboicus Saguntinus, qui ab alijs Secundinus dicitur, uir græcè ac latinè peritiſsimus: qui Florentiæ ſub Eugenio quarto, ubi Græcorum cauſa concilium agebatur, eruditiſsimè diſputationes Græcorum interpretabatur, ac illuſtre nomen fidi interpretis conſequutus eſt: ad Aeneam Syluiũ, Senenſem tum præſulem, libellum ſcripſit terſiſsimum, de origine & familia Othomannorum. In quo differit, Turcorum gentem ab annis ſexcentis, & ſuprà, è Scythis, qui trans Tanaim Aſiam uerſus, nulla ſtabili ſede, nullis urbibus, nullis certis ac perpetuis domicilijs campos patentes, uagè paſsimq; coluêre, originẽ traxiſſe, & tanquam riuulum quendam è fonte inde emanaſſe. Argumentum autem affert, quòd primò Pontũ & Cappadociã tranſgreſsi, ad reliquas inde finitimas partes ſenſim illapſi ſunt. Accedit uitę morũq; ſimilitudo, habitus, cultus corporis, equitãdi ſagittandiq; ratio, & omnino rei militaris cõmunis quędã & patria diſcipli-

disciplina: & quod sine ulla dubitatione cuiquam probari possit, linguę ipsius ac usus loquendi cognatio. Hi parua manu primò latronum more clandestinis quibusdam excursionibus ac insultibus, uires sibi uendicare conati sunt. Confluenteq; subinde (ut fit) huiuscemodi generis hominum multitudine, occupatis opportunis quibusdam montibus clausterisq;, unde per occasiones facilè irruptiones fieri possent: usqueadeò emerserunt ac sublati sunt animis, ut palàm iam & pari marte aduersum finitimos de agri possessione certare nõ uererẽtur. Denique procedente tempore, siue negligentia Grecorum (quorum de re agebatur) siue fatali quadam necessitate, & rerum uarietate humanarum, siue permissu cœlestium aliter iam de huiusmodi imperio præscribentium, ob Christianorum crimina hæc crudelia posteris flagella missa sunt: ac ita celeri succreuére cursu, ut opinione omnium citius non modò Pontum & Cappadociam, uerùm etiam Galatiam, Bithyniam, Pamphyliam, Pisidiam, utramq; Phrygiã, Cilices, Cares, & eam Asiam, quæ Minor uocatur, ad oras usque Ioniæ & littora Græci maris occuparint, & in suam potestatem redegerint, uarijs ducibus usi, ut deinceps ostendemus.

Laonicum

Antonius Sabellicus sibi obtigisse narrat, ~~Nicolaum~~ Chalcocondylem grauissimum autorem, qui res Turcorum à prima origine ad nostra tempora usque decem uoluminibus complexus est: arbitraturq;, neminem ueterum scriptorũ demonstrasse, qui olim fuerint Turci, aut ubi terrarũ egerint: ut ne nomen quidem sit ab ullo uetustiorum literarum monimentis traditum: præter Pomponium, qui inter Scythicas gentes Turcas posuit. Cæterùm siue in uoce mutatio facta sit, siue omnino gens diuersa fuerit, communi omnium consensu hi, quorum opes hodie longè lateq; patent ac pollent, Turci nominantur, non Turcę, ut omnes Græci & Latini autores eos appellant. Verùm de ijs non unus est sermo. Ipsi de se ita prædicant, ut suæ gentis autores ex Caspijs montibus à finitimis pulsi in Persidem & minorẽ Asiam descenderint. Nec prius cœpisse apud eos regiam familiam, quàm sint ex Scythia profecti, quum antea sine duce, sine legibus uiuerent, uagi dispalatiq;, tantum præda & rapto uiuentes. Inde, ut sunt humanarum rerum uices, ex cuiusdam Othomanni successu celebrari familiam unam contigisse, ex qua reges creari consueuerint: idq; ita accidisse memorãt, ut tres numero fratres, in ampla & regia fortuna relicti, quum uicissim imperitare cœpissent, siue pudore impediente, siue metu, quia parum tutum esset non cedere ætati, duo minores natu Aleus & Othomannus, regno maiori fratri relicto, ac domo uterq; cum sua manu profecti, hic Cappadociam & Galatiam & Bithyniam occuparit: ille Caramaniam, Lycaoniam, & eas terras quæ Tauro monti adiacent. Et hæc Turci de se memorant, quibus se Scythas esse fatentur.

Chalcocondyles autem, qui plura de Turcorum rebus scripsisse à Sabellico memoratur, quàm Latinorum aut Græcorum quisquam: Multi (inquit) Turcorum linguam & mores secuti, Scythas eos autumant, qui ex Tanaide sint profecti, Parthis latè imperantibus, Persarum terram, Medorum & Assyriorũ inuasere. Postquam uerò in Asiam progressi sunt, fuerunt (ait) qui Parthorum progeniẽ existimarent: Parthi enim & ipsi à Scythis orti. Alij (nomen fortassis secuti) à Turce Persarũ urbe magna & opulenta, eam gentẽ ortam crediderunt.

Dandalus Venetus, scriptor Annalium, historiæ sacræ non ignarus, opinioni proximæ astipulari uidetur. Is quendam Bolzothemum prodidit, Orientis regem potentissimum, cum Romano (id enim nomen illi fuit) Cõstantinopolitano imperatore acrem pugnam depugnasse, Romanumq; post maximã suorum stragem fusum, porroq; fugatũ. Asiam à uictore hoste cum tota Syria subactam. Quibus prouincijs uictor Barbarus quatuor uelut compedes iniecerit: quippe qui Solymanno nepoti suo Turciam obtinendã dederit, inter Persidem & Imperij fines. & de Turcia siue Turce, hæc ille. Cætera loca, quæ presidijs sunt ab eo firmata, Damascus, Antiochia, & Alapia.

Non defuerunt præterea, qui Túrcos ex Arabia, quiq; ex Syria ortos arbitrarentur. Verùm quæcunq; illis origo eſt, ex Scythia utiq; eſt, & ut quidã adijciunt, ex Europęis Scythis, qui præ cæteris ad Orientem uergunt, ſedesq; circa Tanaim habent. Cuius cauſa inde profecti ſint, non facilè apud autores inuenitur. Hoc ſatis conſtat, paruam fuiſſe ab initio manum, ac turbam paſtoralem: quæ alia atq; alia appetendo, in Perſas & Medos proceſſerit: adeò interim obſcura fama, ut eo bello quod Heraclius princeps in Coſdroem Parthorũ regem geſsit, cum Hieroſolymã (quę ſemper hactenus ſub Rom. imperio fuerat) caperet, uix ſit eorum nomẽ auditum. Inde gentis opibus circa Perſidem auctis, Saracenos ad eam deſperationẽ deduxêre, ut Mahometi fide ab his recepta, paſsi ſint eos in Perſide regnare: ut neſcias, utra gens maiorem fecerit iacturam, qui tanto regno ceſſerint, an qui eam ſibi peſtem inculcari paſsi ſunt regnandi cupiditate. Vnius itaq; fidei uinculum ita utramq; gentem copulauit, ut Saraceni pro Turcis, & contrà Turci pro Saracenis indiſcreta appellatione aliquandiu uocati ſint. Nunc Turcorũ nomen adeò inualuit, altero penè abolito. Creuerũt inde plus nimio gentis opes, innumeris populis alijs poſt alios ſubactis, uſq; ad Othomanni tempus, ob Chriſtianorum diſcordiam. Et hæc de Turcorum origine ſatis.

DE MAHOMETE SARACENORVM PHYLARCHO ET PSEVDOPROPHETA.

Sed priuſquam Othomannorũ familiam, & quot inde ordine prodierint reges, quos uulgus Turcorum Cæſares appellat, ipſi patria lingua eos Amyras appellant, exequar, operæprecium duxi, Mahometis pſeudoprophetæ uitam, qui autor ſeducendæ plebis extitit, paucis prælibare: ut intelligant omnes, quàm fatua fuerit tam latè iam patentis inſaniæ origo: quàm turpis Chriſtianorum Principum ſocordia, qui naſcentem flammam uel amphora aquæ extinguere poterant. Omnis enim impietatis hic & ſuperſtitionis princeps, hoc humano generi malum ac ſeminarium errore inextricabili peperit, Mahometes Cyrenaicus, quem patria græcè uocat Monioſthenen: licet quidam Arabem, quidam Perſam ſcribant. Eſt autem natus anno noſtræ ſalutis quingenteſimo nonageſimoſeptimo, aut octauo, & circiter. notæ enim numerorum in Chronicis uariantur, & errorem inducunt: Mauricio imperante, & Gregorio ſedente. Sed ueluti propheta claruit anno humanæ redemptionis ſexingenteſimo uigeſimotertio, circiter Heraclij Imperatoris duodecimo, expeditionis Perſicæ ſexto, cum Coſdroen regẽ deuiciſſet. Homo nouus alioqui, humili ac obſcuro genere (ut refert Guilelmus Lateranenſis Bibliothecarius) nulla parentum claritudine cognitus, nullis opibus, ſolus prorſus, & nullarum uirium, nullorumq; neruorum, locoq; ſordido. Dicunt quidam, ei fuiſſe patrem multorum dæmonum cultorem: matrẽ Iſmaelitam, & ob id Hebraicæ legis nõ ignarã. Vnde & puer diſtractus ambiguúsq; effectus, dum pater ſuam, mater alteram illi legem ingerit ac inculcat, neutram ſanè amplectitur. Vtroq; igitur imbutus cultu puer, neutrum adultus recepit. Quin homo poſtea callidus, atq; ingenio uafer, inter Chriſtianæ pietatis uiros diutiſsimè uerſatus, rem pernicioſam humano generi (ut inferius ſcribemus) ex duabus legibus eſt commentus. Is puer parentes amiſit utroſq; puerilibus annis: captus à Saracenis, qui inſignes habentur inter Arabas latrocinijs, Abdemonaplimercatori Iſmaelitici generis uiro claro & pecunioſo uenditus eſt: qui eum primùm, quoniã carebat liberis, ob formam & ingenium liberaliùs tractabat. Qua re factum eſt, ut Abdemonaplis filius paſsim diceretur Mahometes. Factus homo uerſutus, rapax, impurus, omni ſcelere obnoxius, ſimulator et diſ

Buchalzerus habet annum 571. Martinus Cruſius 593.

ſimulator

ſimulator callidus, mercimoniſs ac negociſs præficit: camelos agebat per Aegyptum, Syriam, Palæſtinam, perq; alios peregrinos locos. Quibus itineribus iterum atq; iterũ repetitis, uſus ſæpenumero tum ludęorum conſuetudine, tum Chriſtianorũ, non tam diſcere quàm deprauare ſtuduit & uetus & nouũ ſacrarum Scripturarũ inſtrumẽtum, cum eſſet à parentibus diuerſas edoctus ſectas, ut diximus. Acumẽ enim ingenij ſi animũ facinoroſum occupauerit, peiora omnia faciet. Tum animũ adiecit furaci quęſtui, ac dominũ fallere (quod eſt ſeruorum propriũ) ſtuduit. Ob id cum & domino ſuſpectus & cæteris inuiſus eſſet, ex obſcuro ſeruo prodijt in inſignem latronem. Continuisq; furtis ac ſpoliſs inſignior factus, indies ſcelerũ participes ſocios plures & innumeros breui temporis curriculo cõparauit. Hæc iuuabant præterea, aſpectus trux, & uox terribilis, corpusq; gladiatorio robore metuendum. Sic itaq; in admiratiõe paulatim barbaræ gentis ueniens, autoritatem ſibi haud mediocrem cõparauit: adeò, ut hero ſuo ſine liberis defuncto, uiduam Iſmaelitici generis Gardigenã quinquagenariam (à qua educatus erat & nutritus) locupletem admodum uxorem ducit, iuuenis potens, pollensq; carmine. nam magicæ uanitati plurimũ erat deditus. Atq; hæc illum ſibi, incantationibus pellecta, maritum deligit. Vxoris opibus elatus homo furcifer, ad immaniſsima quæq; flagitia animũ adiecit, ſuo deprauato ingenio, alioqui ad audaciam omnẽ promptus ac paratus. Auxit autẽ hominis temeritatẽ Sergij monachi flagitioſiſsimi perfidia, ut breui apud Arabas omnes in tantam ueniret exiſtimationẽ (cum nunc ſe Hebręum, nunc Chriſtianũ ſimularet, cum tamẽ nihil omnino ſani ſaperet) ut maximus Dei nũcius, maximusq; propheta paſsim uocaretur & crederetur. Is autem Sergius monachus Neſtorianus hæreſiarcha, qui Acephalorũ hæreſim inſtaurauit, è Cõſtantinopoli eiectus, in Arabiã profugit, domumq; Abdemonaplis Iſmaelitæ, dum uiueret, frequentauit. Demum in Mahometis familiaritatem perueniẽs, malus magiſter & moderator, turpiſsimo & nefandiſsimo diſcipulo facilè cõiungebatur: malum enim malo additum, ſymbolum facit. Erat hic dicax, multiloquus, audax, temerarius, inſolens, uerſutus: in omnibus planè cum Mahomete cõuenerat. Noluit religioni cui erat addictus, inſeruire (nam nullius dignationis inter ſuos erat, præſentemq; uitę ſtatum pertęſus liberè euagabatur) ſed erupit apoſtata reiecto cucullo è monaſterio, & comparem ſuorũ morum Mahometũ, & qui tamen potens eſſet, & opem ferre poſſet, cuius iam nomen celebre eſſe cœperat, tandem ſcelerum ſentinã homo transfuga reperit. Quem edocuit malus magiſter Neſtorianam inſaniam, Chriſtianosq; ſacerdotes expellere Damaſco, Syria, Arabia paulatim omni perſuaſit: Iudaicam corrumpens legem, Chriſtianam inficiens. Dici uix poteſt, quot uafricijs miſeram plebem perfidiſsimus hic apoſtata ſeduxerit. Luſit noſtra ætate uir Germanus, Græcè, Hebraicè, Romaneq; haud triuialiter eruditus, Iohannes Capnion Phorcenſis, carmine Iambico comœdiam, qua & cum ueteribus poſſet de eruditione cõtendere, cui nomen eſt Sergius: qua monachi iſtius perditiſsimi mores explicantur. Cæterùm Mahometes à præceptore peſsimo flagitia quæque edoctus, quum ex uictus intemperantia, continuaq; ebrietate morbum comitialem (quem epilepſiam medici uocant) incideret frequentius, uxore hanc ægritudinem ægrè ferente, quo ſe ea infamia homo ueterator liberaret, Gabrielis nũcij Deiſplendorem, à quo ſecretiora in ecſtaſi poſitus hauriat, ſeſe ferre minimè poſſe mentitur, morbumq; eſſe diſsimulat: Deſine, inquit, mirari, chariſsima uxor, hoc mihi ex Dei ipſius ſpiritu me corripiente prouenit, qui mihi futura ſuggerit, ac commentandi gratia crebrò ad me uentitat. Diuulgatur fama, ac Propheta uulgò acclamatur: quam noua arte, nouóque dolo, ductu præceptoris ſui Sergij auxit. Columbam enim (quam ſpiritum ſanctum callidiſsimus deceptor uocabat) aſſuefecit in aure ſua paſci. Hanc ſibi ſecretiſsima Dei conſilia nunciare iactitabat mendaciſsimus nebulo, quoties ad aures pro nutrimento auis ſim-

Gardigena.

plex uolabat. Fortè hunc dolum à Quinto Sertorio didicit, qui ceruam circumduxit, ut milites falleret, quemadmodum hiſtoriæ Romanæ prodiderunt. Defuncta itaque coniuge, & hæres inſtitutus, opibus auctus, authoritate magna quotidie creſcebat. Legem igitur nouam condere cum ſuo magiſtro Sergio ac ſocijs quibuſdam Iudæis, potiſsimùm quodam Baheira cœpit, partim ab Hebræis, partim à Chriſtianis quædam mutuando: uolumineq; quodam ſectæ illius nouæ leges omnes conſcripſit, cui nomen eſt Alcoranus. Is liber tempore Sigiſmundi Cæſaris in concilio Conſtantienſi à Iohanne Hiſpano Segobienſi ſummo Theologo, qui ab Amedeo Cardinalatus inſignia accepit, in Latinum eſt uerſus idioma, deliramenta' que eius libri uiuis rationibus ab eo ſunt explo- 10
ſa. Recordatus autem Theologus, uir non contemnendæ inſuper doctrinæ Florentinus, ordinis prædicatorum, omnia eruditè refutauit peculiari opere, quod ex Arabica lingua, quam in Aſia dum peregrinaretur edidicit, in Latinam uertit: quod quidem commentarium rurſus Demetrius Cydonius in Græcam linguam tranſtulit. De hoc Alcorano paulo inferius plura, cum de religione Turcorum loquemur. Vt autem gentem uentri ac ſomno deditam, homo ſubdolus quibus poſſet uerſutijs ac peſtiferis cogitatibus falleret, taurum quendam nutriuit, qui conſueuit è manibus ſolius Mahometis pabulum ſuſcipere. Huic intra cornua librum hunc colligauit, & aſtante plebe miſera ac ſimplici, altiore quadam uoce ex abdito euocauit. Cum igitur iam multa de his legibus 20
diuinis homo loquaciſsimus declamaſſet, erupit inſperato taurus, multos in iti nere proſternens, uolumen' que illud (quod Alcoranum uocauit) intra cornua ferens, per mediam' que irruens plebem, in manus Mahometis (cui ſoli pepercit) tanquam nutritoris deponit, ueluti cœlitùs miſſum munus. Quod nebulo ille ſummo cum honore accepit, quædamq; ex eo mox populo interpretatus eſt. Hoc commento ſe regem, Sergium prophetam fecit. Columba enim literis aureis ſchedam ſic inſcriptam attulit in collo ſuo: Quicunque tauro iugum imponet, rex eſto. Sergius igitur iugum afferens, Mahometi detulit, qui tauro impoſuit facilè, & mox rex à ſtulta plebe uocatus, diuino munere hæc facta iudicante, ac uolumen illud aſſumente. In hoc præcipitur circumciſio ob nullam re- 30
ligionem, neque ob piaculum criminum originalium (quæ nulla arbitratur) ſed ob meram ſuperſtitionem: uel, ut aliqui dicunt, cum ſe lauant Turci, ne quid maneat ſordis ſub præputio. Tum abſtinentia carnis præcipuè & uini, quò facilius celaret ſuſpicionem illius morbi, qui ſe uino obrutum iampridem corripuiſſet. Vinum enim intemperantius ſumptum, meatus cerebri, ne reſpiratio fiat obturando, gignit fouetq; epilepſiam. Caro item porcina craſſos gignit humores, quibus facilè cerebrum oppilatur, & plures hinc morbi naſcuntur. Ieiunium etiam præcipit menſis unius continui, quo tamen nocte tota ueſci licet, ut diurna abſtinentia longa crapula compenſetur. Statuit inſuper, quò ab Hebræis Chriſtianisq; lex ſua diſſentiret, Veneris diem ſacrum, quòd in hac rex eſ- 40
ſet factus, & quòd cum nulla alia ſecta ſentiret. Et ex hac pariter cauſa, ſoli Turci contra aliarum gentium ritum ad Meridiem conuerſi, Deo ſupplicant. Vxores præterea ſtatuit quatuor de cognatione propria ſingulis: cõcubinas autem tot & ſeruas empticias, quot pro facultatibus habere liceret, repudio atque diuortio ſemper admiſſo: quo facilius rudem ac imperitum populum ad ſe traheret. Zelotypi adulteras capite plectunt: mancipijs pro libidine utuntur. Docuit inſuper uoluptates corporis futuræ felicitati minimè officere, cum legem ſuam ſeruantibus promitteret deliciarum ortum paradiſum, quo optatiſsimis fruituri eſſent delicijs. & omnis generis uoluptatibus. Puellis ueſtes ornatas, & angelorum amplexus, cæteris quas quiſque expetere poſſet carnis uoluptates: 50
qua uerſutia mollem ſuapte natura populum quò uoluit traduxit, cum omne genus libidinis ac uoluptatis promitteret. Hebræos incuſauit, quòd Chriſtum ex uirgine natum inficiarentur, quando id prophetæ uiri ſanctimonia præcipui, &

ſpui, & ſpiritu afflati diuino prænunciaſſent, expectandum q; ante longè præſagiſſent. Chriſtianos uerò ſtulticiæ coarguebat, quòd leſum crederẽt ex uirgine natum, Dei amiciſsimum, opprobria & cruciatum à Iudæis perpeti ſponte uoluiſſe, cum corpus id diuino conceptum flatu, prorſus fieret impaſsibile: cum potius Chriſtus cœlos aſcenderit, Iudas autem loco eius crucifixus ſit. Ridendos ergo Chriſtianos Sarraceni & Turci cenſent, qui conditorium Chriſti religioſius obſeruant, ac uenerabundi adorant. Tres inſuper tantùm prophetas, quos Razales uocant, Turci admittunt: Mahometem ſuum legislatorem, & Moſen quem Iudæi uatem Hebræorum de aquis extractum (unde nomen habet) adſerunt, & Chriſtum quem minimè Deum eſſe putant: licet ueterem legem recipiant, & angelos admittant. Multaq; alia in hoc uolumine Alcorano effinxit pſeudo ille propheta, ut malis legibus gentem ſuam imbueret. Ne tamen aliquis, ſanę mentis quanquam, his poſſet ire obuiam, legem tulit impiam; ſi quis de ea diſputaturus concertaret, cum myſterium tractare nephas eſſet, capitali pœna plecteretur: qua lege prodidit, nihil eſſe ſincerum in toto Alcorano. Nam ultima reſolutio probationis omnium quæ Alcoranus continet, eſt gladius. Sic cum Sergio fallaciſsimas ſcripturas Mahometes compoſuerat eleganti quadam concinnatione, & ſub rhythmo carmineq; quo blãditijs ad ſe traheret, dictamine ſuaui allectos, & ueras ſcripturas a dulterina interpretatione corrupit: licet Euangelicam hiſtoriam (quam alioqui laudabat) ab Apoſtolorum diſciplinis corruptam, ſuo Alcorano ſe emendaturum promitteret. Vetus Teſtamentum laudauit, etſi quibuſdam in locis mendas habere aſſereret. Vnde & in ſacris literis figuratur à Ioanne in Apocalypſi, beſtia eſſe duo cornua gerens: ut latius capite decimotertio ibidem ſcriptores explicant. Chriſtum tamen uirum ſanctum quidem fuiſſe, & omni uirtute præditum ſupra omne humanitatis faſtigium prædicabat. Et ex uirginis utero genitum, nunc uerbum, nunc ſpiritum, nunc Dei animam uocauit. Cum Sabellianis tamen Trinitatem negauit. Cum Manichæis binarium in diuinis numerũ poſuit. Cum Eunomio æqualitatem patris & filij inficiabatur. Cum Macedonio Spiritum ſanctũ creaturam dixit. Cum Nicolaitis multitudinem uxorum probauit. Et ut propheta conſeruator haberetur utriuſque teſtamenti, blanditus Chriſtianis, cum ſe à Sergio baptizari curaret, crebras q; lotiones ſuis indiceret, pro delictorum expiatione: Iudæis uerò, cum circumciſionem & abſtinentiam carnis porcinæ inſtitueret, cum tamen ab utroque manifeſtè deficeret. Nam circumciſio quę octaua fieri die præcipitur, in adultam protenditur ætatem. Baptiſmus autem quum iterari non debeat, quum ſpirituales immundicias tollat, quotidie ab eis repetitur. Quum ergo utriuſque teſtamenti ſe apoſtolum aſſereret, utriuſque fuit corruptor: ubique enim inſeruit corporis uoluptates. Sic peſsima res luxurioſa habuit incrementa, quum in ferenda lege incredibilem illecebram, & omnis uoluptatis uolutabra ſuis concederet: quum alioqui omnes ſimus naturà procliuiores ad luxum. Hæc peſtis ad poſteros, qui uſque hodie in humanis degunt, longè lateq; ſerpſit. Fertur autem opera uſum Iohannis Antiocheni cuiuſdam hæretici, & Aſtronomi cuiuſdam, quos unà adhibuit cum Sergio, cum hæc commiſceretur figmenta. Et cum Saracenorum animos hac ſuperſtitione armatus, cum infinita Arabum multitudine ſibi deuinxiſſet, iam non latrocinijs, ſed aperto matre aduerſus Romanum imperium arma cepit. Frater enim Ptolemæus Lucenſis ſcribit, Heraclium ob tyrannidem, qua cunctis Arabibus & Saracenis dominabatur, uectigaliaq; indebita, tributa intoleranda impoſuerat, populum feciſse rebellem: & tunc Mahometem occaſionem adeptum plebem ſeducendi, & ſecta ſua per ſuperſtitioſa inficiendi. Nam cum ex eius ſectatoribus non mediocris numerus in Romanis legionibus militaret, quo tempore Heraclius Imperator ſtipendia partiretur munera q; in milites diſtribuerẽtur, Saracenis ſtipendium petentib. reſpõſum eſt à

quæſtore, cui id negocium fuerat iniunctum. Vix eſt quod Græco & Romano militi detur, & hæc canum turba tam impudenter efflagitat ſtipendium. quaſi diceret, eam diſtributionem canibus minimè fore conſtitutam. Nam Saraceni quaſi Carehaceni, apud Arabes quoque infames eo tempore habebantur: quos Græci etiam opprobrij cauſa Agarenos, tanquam ab Agare Habraæ ancilla oriundos cognominabant: cum uetus opinio Saracenos à Sara Habraæ legitima uxore ortos putet, qui primum in Arabia Petrea (cui Aegyptus & Iudæa inſerta eſt) ſedes habuêre ſuas. Quam etiam anſam Mahometes amplexus, facillimè perſuaſit genti uaniſsimæ, ſolos eos omnium mortalium legitimos eſſe diuinæ promiſsionis ſucceſſores, & hac fraude in ſectam ſuam aſcripſit. Sed ut redeam ad hiſtoriam, Saraceni eo reſponſo, quo canes uocati ſunt, ira accenſi, irritatiq;, illicò in Arabiam ad Mahometem redeunt, ac Syriam uago rumore replent, facilè & illum & reliquos Saracenos ad defectionem & bellum concitant. Scenitæ enim Arabes per ea tempora Romanę militię aſſueti, ob negata ab Heraclio ſtipendia rebelles animos induerant. Qui facto ſtatim in Syria impetu, non tam ſuis uiribus quàm noſtrorum freti negligentia, Damaſcum petunt infeſtis ſignis, atque occupant, eamq; diripiunt primùm, ac inſigne templum Mahometi tanquam Deo dedicatum conſecrant, diuinosq; illi honores faciunt, ac nepharium illius cultum cum legibus accipiunt. Aucto dehinc exercitu Aegyptum ingreſsi, facilè ſunt ea terra potiti, uicinorum Arabum commeatu & auxilijs adiuti. Exarſit deinceps incendium latius: quia uictoria redditus elatior, & ſucceſsibus ferocior, uidens nihil à Romanorum Imperatore in ultionem illatæ contumeliæ aduerſus ſe parari: ita dormientibus Chriſtianis, bellum mouet aduerſus finitimos Perſas, à quibus ſibi maximè metuebat. Regnabat per id tempus in Perſis Coſrhoes, qui etiam ipſe (ut inſaniebat animo) diuinos ſibi honores præſtari uoluerat. Is conductis Turcis, qui tributarij & tanquam ſerui Scytharum intra Caucaſi clauſtra aſperrimas q; cautes incolebant, Saracenis occurrit. Concurritur undique, initur pugna ingenti & animo & apparatu: uulnerantur utriuſque gentis multi, capiuntur, occiduntur. Superatus tandem ingenti clade Mahometes, in fugam uertitur, deformi uulnere in faciem excepto, à Turcis ijs, à quorum poſteritate nunc maximè colitur ac adoratur. Nam hi paulo pòſt diſſolutiore uiuendi licentia pellecti, ſeſe nefariæ eius ſectę ſocios addiderunt: quanquã ſemper exoſos habuiſſent prius Saracenos: tum ut ſe Mahometicæ aſciſcerent ſuperſtitioni, hoc fuit in cauſa. Iam uniuerſa Africa parebat Saracenis, & magna ex parte Aſia, cum Turci non multo ſupra milleſimum annum à natali Chriſtiano cœperunt aperto marte uehementius eos urgere. Nã ubi eos diutius in Aſia eminere indignarentur, regẽ creant nomine Sabochum: qui de occupanda Aſia continuè cogitans, quo id facilius aſſequeretur, ſe Mahometis cultorem ſimulat: idq; nõ tam Dei quàm hominũ metu, quos ſibi cupiebat conciliare. Itaq; conteſtatus eſt illi Calipho, quẽ illi ueluti Pont. max. uenerabantur, ſe de cõſtituta Mahometi religione nihil omnino mutaturũ, cæterùm nolle erubeſcendũ Saracenorũ nomẽ in Aſia excellere. Quare breui cuncti illi Saraceni qui Arabes ſunt, à Turcis eijciuntur ex Aſia. Redacti ij ſanè ad priſtina latrocinia, quib. in hanc etiam diem maximè omniũ ſtudent, diſsipati atq; diſperſi, non per locos ſolùm aſperrimos Aegypto, Syriæ ac Paleſtinæ finitimos, ſed per omnẽ Africæ ſolitudinẽ. Pulſis profligatisq; Saracenis, res Turcorum per Virogriſſam, qui poſt Sabochi obitum regnũ excepit, non mediocre cœperunt incrementũ. Is enim tum reliquũ Aſiæ quodcunq; Saracenis ſeruierat, ſubegit, tum permultas præclaras urbes, quæ Romano parebant imperio, ui expugnauit, Bithyniamq; cedit. Succedit Virogriſſæ Archottus propinquus, qui primus ſubiugarat in Meſopotamia urbem ampliſsimam Rhobam. Deinde Seleucia ac Laodicea urbibus captis, & reliqua prouincia in deditionẽ accepta, regni ſedẽ Mendi conſtituit, ac regium

diadema

diadema induit, eſtq; Sultanus ſalutatus. Dehinc confeſtim, uel Turcorum diligentia, uel Chriſtianorum negligentia, Græcis ex Aſia eiectis, ad Helleſpontum uſq; omnia ſubiugarunt, in Europam traijcientes, ut inferius ſcribemus: ſic Saraceni ſubacti. Perſæ autem, ut reuertamur ad priorem hiſtoriam, cum Mahometem in fugam uertiſſent, nullis hortationibus minis ue flecti potuêre, ut legem reciperent, quam tum ſummus (ut ipſi aiebant) propheta ferret. Vnde Arabes Mahometi impulſu Perſas bello petierunt. Habuerunt Perſæ poſt Coſdroen regem Syrochim, cuius regnum ne annum quidem impleuit. Syrochis Adhiſeri filio regnum per manus tradidit: quo breui extincto, Perſæ Harmiſdã ſibi regem creauêre: hoc in pugna amiſſo, Perſe acie uicti, facilè ſubacti ſunt. At tum Mahometi lege accepta, nõ ſolùm imperium, ſed nomẽ etiam amiſêre: Saraceni iam inde pro Perſis appellati, & Turci contrà pro Saracenis, indiſcreta appellatione aliquandiu uocati. Poſt acceptas enim & illatas clades, cum de pace tractaretur, etiam de nomine conuentum eſt. Quoniam æquiore animo Saraceni in Aſia regnare Turcos paſsi ſunt, cum Turci qui in Perſide habitarent, Saraceni appellarẽt, anno ſalutis 632. ex quo gẽs ipſa regnare cœperat rerũq; potita eſt in Aſia, trecenteſimo atq; undetrigeſimo. Nunc Turcorum nomen inualuit altero abolito, ob innumeras eius gẽtis opes & infinitos populos ſubactos. Mahometes itaq; iam pluribus bellis geſtis, aliijs ſecundis, aduerſis aliijs, poſtquam annos in ſuis erroribus ac ſceleribus uixiſſet 40. ueneno periit à domeſticis dato in Arabia, per Gardigenæ uxoris coniuratos, & ſuum quendã conſobrinum, quo tempore ab eorum inſidijs rediſſet, qui cum mercatorum camelis è Syria iter faciebãt. Moriens autem prædixit ſe iturum in cœlum: quod diu expectãtes, tandem tetro coacti odore, ferrea arca, quam ſibi uiuus pro monumento extrui iuſsit, ſepelierunt: cum homines magnete lapide in tholo templi extructo fallere cogitaſſet, ut uidelicet eius ſimulachrum è ferro pendere in aere uideretur. Quod & Ptolemæus Arſinoæ ſorori, ut ei templũ extrueret concameratum de magnete, ingenioſus Dinocrates architectus Alexandriç iuſſerat, teſte Plinio: ſed mors negocium intercepit. Regnauit aũt Mahometes annis tantùm ſex: ſcribuntq; nonnulli, tantùm annis uixiſſe quatuor & triginta, alij ſeptem & triginta, cum natus anno Chriſti 595. fertur, perierit uerò 32. poſt ſexcenteſimũ: cum aliijs (ut ſuprà ſcripſimus) dicatur natus 597. & mortuus 637. uel circiter. Numerorum notæ multos gignunt huiuſmodi errores. Sepulchrũ autem eius in Mecha Perſidis urbe locatum ferrea arca inuiſitur à Turcis, ut à noſtris Hieroſolyma ob Chriſti Dei optimi maximi monumentum. Totus Oriens hoc colit ac ueneratur. Licet autem in Alchorano uita Mahometis ponatur, infinitis tamen mendacijs ſcatet: quia ut Moyſi ac Chriſto præferret, ipſum extollere nitebatur, qui hoc opus cõpoſuit, quod quaſi collectũ interpretatur: de quo etiam inferius plura. Mahometo autẽ Caliphas ſucceſsit: cui ob nimiam ſuperſtitionem imperium eſt abrogatum, atque eius loco alter eodem dux nomine creatus. Dicũt alij Mahometo ſucceſsiſſe Calipham, dehinc Achali, tum Itali: quem ut nimis ſuperſtitioſum occidentes, Calypham alium ſibi ducem creauêre. Plures itaq; principes eius gentis, partito inter ſe exercitu, alibi alij regnarunt, uarijs etiam nominibus appellati: Calyphi uidelicet, Amorrhei, Ammyrati, Meramedini, Sultani, quæ eſt apud eos ſumma poteſtas. Homar enim tertius à Mahomete poſt Perſas ſubiugatos, Hieroſolymam, omnemq; Syriam cepit: anno circiter ſexcenteſimo ſeptuageſimo, Conſtantino Quarto imperante. Deinde Aegyptum inuaſêre, conſtituto apud eam Calypha: quem Syracinus Turcorum dux interfecit, cum Turcorum uires tum quaqua uerſus præualerent, Almerici regis Hieroſolymorum tempore, Sultanus'que appellatus eſt. cui Saladinus ſucceſsit. Deſideranda tamen hac in parte Chronica Mahometis: extant quidem, ſed ad me hactenus non peruenêre. Sic perfidiſsimũ Mahometis ſeminarium lõgè lateq; pullulauit, & ad Othomannorum uſq; familiam

Mahomet ſive Muhammed Perſas ſubjugavit, occiſo ultimo rege Ormizda Jezdegird, anno Chriſti 632.

+ 632. cùm Perſæ iterum reges ſuos habuiſſent per annos 402.

mortuus anno Chriſti 632. 8. Junij.

Joſephus Scaliger ponit decem.

Poſt Mahometum regnabit per biennium Abucara, vel Abu-bacher, cognomento Juſtus. Poſt hunc decennium Ben-Omar Elkaleph, ꝛc anno Chriſti 634. Poſt hunc Othmon filius Aphan annos 12.

familiam ac ſucceſsionem temporibus ſuccedentibus propagatum eſt, ſubiugatis ſemper finitimis gentibus. De qua ſucceſsione nunc dicemus, ut ordine rem promiſſam exequamur.

DE ORIGINE OTHOMANNORVM, ET FAMILIÆ SVCCESSIONE, A' QVO DEINceps *Turcorum reges omnes Othomanni dicti ſunt.*

THOMANNVS, qui primus in ea gente hoc nomen tulit, uir acer, à Gallatiæ loco, in quo natus eſt, Othomānus dictus fuit. Nam anno circiter 1250. quatuor è Perſide familiæ, cum totidem ducibus ac exercitibus, latè per Aſiam, perq; Europā uagati ſunt, Aſſembecci, Candelori, Caramanni, Othomanni. Candelori Sinopem, regionemq; circa Pontum ceperunt. Caramanni Ciliciam: quorum ultimus Habraamus auxilium contra Othomānos à Pio pontifice per oratores petijt. Vtraq; familia à Mahometo Othomanno Cæſare Turcorum pulſa, ad opes Aſambecci confugit: cum Caramannus inter Mahometem & Soldanum Aegypti dominū medius, multa bella cum utroq; geſsiſſet, locorum difficultatibus & Ciliciæ gentis uirtute confiſus, odio Mahometi Chriſtianorū amicus, multa paſſus. Cum uerò minoris Armeniæ & Cappadociæ terras poſsideret, ſæpe quadraginta millia armatorum coegit: Aſambeccus Vſuncaſan appellatus ex illa familia, nuper anno milleſimo quadringētesimo ſeptuageſimoſecundo, in Perſide regnabat potētiſsimus, apud Tauros ciuitatem ab eis uocatam, regiam conſtituerat, ac Othomannis plures ademit urbes. Cum Venetis ex ea cauſa fœdus inijt, ſeptingenta millia hominum coegit, in caſtris ſylueſtres equos uenari ſolitus, quibus nonnunquam ueſcebātur milites. Pruſiæ ac Nataliæ regiones depopulatus, Cappadoces, Armenos, Meſopotamios, finitimosq; populos omnes ſubegit. Habuit hic Aſſembeccus uxorem Imperatoris Trapezuntij filiam, Chriſtianam: licet nomē uxoris apud Turcos non magni ſit momenti, cum liceat tot habere, quot cuiq; libeat. Expugnauit & hic Sarochum nepotem magni Tamerlani, qui apud mare Caſpium Samorcantem urbem proximam Amazonibus tenebat: Hienſelem regem Babyloniæ cum toto exercitu ſuperauit: Aegypti Sultanum ob formidinē ad fœdus ineundum compulit. Sed poſt eius mortem filijs non par felicitas ſucceſſit: nam multa illis Othomanni, multa alij de imperio ſuſtulerunt. Othomanni igitur quarta familia prænominata, eodem tempore Othomanno duce in Aſiam primùm minorem irrupêre, & paulatim deinceps cæteras omnes familias abſorpſêre. Ex iam longius enim repetitis hiſtorijs inclareſcit, circa annum ſexcenteſimum, Boniſacio Quinto ſedente, & Heraclio imperante, legem Mahometicam incepiſſe: floruiſſe autem ſub Leone Quarto, à quo Leonina urbs dicta, ac Lothario Imperatore, anno Chriſti octingenteſimo quadrageſimooctauo: quum immenſa multitudine Saraceni Hieroſolymam oppugnarent: dehinc mare traiecto, direpta Anchona, uexato'que Dalmatico ſinu, cum ingenti claſſe diripiendæ urbis cauſa, Neapolitanos & circumiacentes oræ maritimæ agros, totamq; penè Italiam popularentur, multa funditùs deſtruerent, Siciliam'que deuaſtarent redeuntes: nam Leonis pontificis exercitus circa Hoſtiam victor euaſit. Deinceps uerò anno humanæ ſalutis milleſimo ducenteſimo quinquageſimo, quatuor prædictas prodijſſe familias ſcribatur, Aſsembeccorum, Candelorum, Caramannorum, ac Othomannorum. Inueni autem (ne illud quoque præteream imprudens) opuſculum cuiuſdam fratris ex Hungariæ oppido Schebeſch, quod lingua Germanica Mulenbach cognominatur, qui poſt obitum Sigiſmundi Imperatoris, Amurathe Turcarum rege Hungariam irrumpente, captus puer ſedecim annorum, & uiginti annis ac duobus in Turcia ſeruiens, omnem'que eorum ediſcens

ſcens ritum ac morem uiuendi, liber factus, monachum egit, ac de ritibus eorũ opuſculum à ſe ſcriptum reliquit. In quo narrat, ſectam Mahometis & Saracenorum anno ſalutis 600. inchoatam, ſub Heraclio Imperatore, circa octingentesimum floruiſſe ſub Ludouico Imperatore, Leone IIII in tantũ, ut capta Hieroſolyma uenerint Romam, Siciliam atq; Italiam uaſtantes. Tum circiter annũ Chriſti 1280. Soldanum Magnum à Meridie egreſſum, contra Orientem, omnes regiones ad mare uſq; occupaſſe, terramq; ſpacioſam in ſeptem partes diuiſam, ſeptem ſuis ducibus, quos ſecum attulerat, diſtribuiſſe: quarum uocabula uſq; hodie durare ſcribit, quæ ab inhabitatoribus ſic ſunt nuncupata: Othmaneli, Ermeneteli, Germenteli, Garchaneli, Andingeli, Menteſcheli, Karamaneli. Quoniam primus dux lingua patria Othmanbeg, ſecundus Ermenbeg, tertius Germenbeg, quartus Garchanbeg, quintus Andinbeg, ſextus Menteſſebeg, ſeptimus Karamanbeg appellatus eſt. Primus autem Othmanbeg paulatim omnes ſuſtulit atq; deuicit, ac regionibus expulit, easq; poſſedit. Diu tamẽ reſiſtebat illi Caramanbeg, cum quo ſæpius congreſſus, ſemper re infecta domum rediit: ut Turci prouerbio quodam dicerent, Karamanbeg futurum perpetuum: cum tandem tota à Mahometo Amyrathis filio (ut infrà narrabitur) familia periit Karamannorum. Et Othmanbeg poſteris ſuis nomen dereliquit, ut uocarentur omnes Othmanagli, id eſt, filij Othman. Nos Latinè Othomannos eos dicimus.

OTHOMANNVS PRIMVS TVRCORVM REX.

OTHOMANNVS igitur Orthogrulai filius, ut ſcribit Calchõdyles, ex humili fortuna ac tenuis cenſus, obſcuri inter priuatos nominis & agrarijs parentibus, ob uirtutem rei militaris, magnum ſibi nomen inter Turcos peperit. Nam uir impiger, & bellorum appetens, calliditate ſingulari, cõflataq; per ſeditionem multitudine, ex collecticio ac gregario milite Turcica arma circumferre cœpit, & ſeipſum atq; ſuam familiam geſtarum rerum gloria illuſtrare. Nam ingenti primùm manu per ſeditionem conflata graſſari cœpit, & paſsim quæcunque poſſet uaſtare, prædabundus deinceps cunctos inuadere. Neque Chriſtianos ſolũ proſternere atq; uexare elaborauit, uerùm etiã homines ipſos ſuæ gẽtis ſine ullo diſcrimine armis petere, & ſi qua daretur occaſio, populari & ſibi ſubdere occepit, omnib. æquè infeſtus. Iam enim Turcorũ duces & principes, quos nominauimus, dominãdi cupiditate, & plura habẽdi libidine cõmoti, ſeſe inuicẽ infeſtare cœperunt: & eò uſq; ſuperãdi ſtudio ac uires hoſtiliter exercẽdi prouecti ſunt, ut bellũ domeſticũ inteſtinumq; omnibus uiribus gerere uiderentur. Hanc Othomãnus ille nactus occaſionẽ, quæ moribus utiq; & libidini ſuæ congrueret, ac idoneam uideret ſibi ei rei gerendæ ſuppeditari materiam, adſcitis undiq; omnib. qui pro ingenio prædæ rapinarũq; percupidi eſſent, quiue ſtudio quoſuis opprimendi ſpoliandiq; flagrarent, autoritatem breui adeptus eſt: oppida quædam per opportunitatem aggreſſus, alia ui cepit, alia deditione ſubegit, nonnulla ut metum incuteret diripuit atq; euertit, ut hinc futuri incrementi non admodum aſpernanda ſolerter ieciſſe uideretur fundamenta. Præſtitit his conatibus proſperum euẽtum Chriſtianorũ diſcordia, qua Othomannus occaſione uſus, Bithyniam & omnes circa Pontũ prouincias decem annorum ſpacio ſuæ fecit ditionis. Cum autem decem annis regnaſſet, filio ſuo Orchani, paternæ uirtutis æmulo, imperium reliquit. A'caſtello Galatiæ, quod à Pruſia Trapezuntem uerſus ſex dierum itinere diſtabat, à ſe capto ſic dictus Othomannus: licet alij id eius natale ſolum ſcribant extitiſſe. Claruit hic anno humanæ reparationis 1300. Bonifacio VIII ſedẽte, Alberto I imperante, circa exitum Michaelis Palæologi, & Andronici nepotis initia.

Sunt

Sunt qui ſcribant, octo & uiginti annos rerum potitum, quibus Bithyniam & adiacentia Euxino oppida non pauca ſuo imperio adiecerit, imperium Turcicum hinc auſpicatus. Obijt anno Turcico 727. hoc eſt, anno Chriſti 1325.

Orchan GiaZi, capit regnare anno Chr. 1325.

אורכאן גאזי

ORCHANES OTHOMANNVS, SECVNDVS TVRCORVM REX.

ORCHANES Othomanni filius, paternæ uirtutis æmulus, ambitione & audacia patri haud abſimilis, rei militaris diſciplina longè peritior, copijs apparatuq; opulentior & inſtructior: bellum paternum per manus acceptum ſtrenuè eſt executus, ſupra nidum paternum Thermodoontẽ & Bithyniam tranſgreſſus, caput extulit. Circa Pontum enim & Bithyniam plus nimio gẽtis imperium propagare cœpit. Nam liberalitate animi, facilitate morum, dexteritateq; quadam ingenij & felicitatis, tum bene probeq; imperandi opinione, ingentem ſibi undiq; multitudinem comparauit. Quorum animos ſemel ad ſe proſequendum allectos atq; conciliatos, populari deinceps facilitate & comitate quadam, perpetuaq; conſuetudine atq; largitionibus, mirum in modum in officio retinebat. Quo factum eſt, ut rem inchoatam à patre, ſuapte ipſe induſtria, diligentia, ſtudio, cura, prudentia, commodè proſequutus, auxerit, & longè prouexerit ac propagarit. Nam mira felicitate domuit Myſiam, Lycaoniam, Phrygiam, Cariam, regnumq; in Helleſpontum uſq; & Euxini littora protendit. Fecit hoc Græcorum Cantacuzeni & Palæologorum diſsidium, ut Othomannica res creſceret, & Pruſiam Græcis adimeret. Et dum Cantacuzeno magis quàm Palęologis fauet, primus ab eo in Europã accerſitus traiecit. Caramanum etiam, perfidia in illum uſus, cuius filiam in uxorẽ duxerat, interfecto eius filio adoleſcente, non exigua principatus parte exuit. Poſt uigeſimum ſecundum imperij annum, priuſquam uiuendi finem faceret, filium poſt ſe reliquit Amuratem, cum latè imperium paternum propagaſſet. Sed contra Tartaros infeliciter pugnans, cum multis copijs ſuæ gentis occubuit. Anno ætatis 69.

מוראד Morad.

AMVRATHES OTHOMANNVS MAIOR, TERTIVS TVRCORVM REX.

AMVRATHES Orchanis filius, patrẽ in imperio ſubſequutus eſt. Vir ſanè robore animi, laborũ tolerantia, diſciplina rei militaris, induſtria & ambitione maioribus ſuis, patre, auo & abauo haud inferior: quippe qui ſimulãdi diſſimulandiq; egregius eſſet artifex, & fallendi magiſter inſignis. Ea fortè tempeſtate de Conſtantinopolitano imperio ingens inter Græcos exorta diſceptatio ac diſſenſio, inteſtinas exuſcitabat diſcordias atq; cædes. Duo nanq; fuere Imperatores, diuerſis autoribus procreati: uterq; tamẽ ea ſtirpe ſe natum aſſerebat, ut ad ſe ius imperij ſpectare, & ſibi cõpetere affirmaret. Horum utrunq; cæteri pro ſuo quiſq; ſtudio & amore ſequuti, pertinaciter inter ſe dimicabant. Tum alter Caiacuſinus patricius, uir qui ſe uinci ſuperariq; uerebatur, cupiditati & ſtudio ſuo nimis temerè obſequutus eſt. Adeò enim ulciſcendi libidine cæcus, in pręceps tranſuerſusq; uiſus eſt agitari, ut honeſte ne & ex re ſua an ſecus id faceret, minimè cogitauerit. Amurathem ipſum ad partes ſuas tutandas precio (pacta Callipoli) facilè illectũ, ex Aſia accerſiuit. Neq; enim magni fuit negocij ei perſuadere, qui ſponte ad hoc iam diu inhiaret, totoq; propenderet pectore. Hunc itaq; & copias eius maturè in Thraciam per Helleſpontum traduxit, ea conditione, ut conſummato confectoq; bello, nauigio rurſus domum per Helleſpontum remitteretur. Hoc pacto Turcorũ gens, Amurathe principe, Græcorum ductu & opera, in Thraciam ex Aſia cum armis

mis traiecit. Verùm cum Amurathes ipſe nõ quid promiſerit, ſed quid ſibi poſſet cõducere, animo uolueret, ſagaciterq; longè proſpiceret, cõſultò bellũ protrahere, & indies cauſando differre, ꝓcraſtinareq; cœpit: ratus hinc fore, ut Grę corũ uirib. diuturnitate belli, & diſcordiarũ atrocitate utrinq; conſumptis eneruatisq;, ipſe integer fractos iam & defeſſos illos adortus, facilè ſuperaret atque opprimeret. Vbi igitur diuturno bello, mutuisq; contentionibus deficere Grę cos & infirmari animaduertit, domeſticisq; opibus exhauſtus nutare, & ſibi parum ſubſiſtere ſenſit, gentili aſtu arma in eos ſine ullo diſcrimine per occaſionẽ conuertit. Sic Europæis opibus illectus, dum ulciſci imperij hoſtes ſimulat, uſus Genuenſium nauibus, Helleſpõtum ad Abydum ſuperat. Occupato enim Callipoli oppido, peropportunè in Cherroneſo ad Helleſponti fretum ſito, cætera Græca oppida infeſtis armis petebat, agros uaſtabat, prædam agebat, cuncta paſsim inuadebat, anno humanæ ſalutis 1363. Nec iam amplius diſsimulanter rem agebat, ſed palàm ſibi & poſteris ſuis Grecorũ pollicebatur imperium: & ad id occupandum omnes cogitationes, conſilia, opes ac neruos intendebat. Hinc effectum eſt, ut nullis fermè obſiſtere audentib. facilè & ſine magno negocio magnã Thracię partẽ ditioni ſuæ ſubiecerit: mox & Myſiam adortus, armis ſubegit. Pari inde ſucceſſu Beſſos & Triballos domuit: loca infra Rhodopen & Orbelũ incolentes, intercepit. Seruiã Bulgariamq; ingreſſus, cũ Hadrianopolim prius occupaſſet, occurrentes ſibi cum paratiſsimis copijs hoſtes ingenti cęde profligat. Ac poſtremò ſuperiorem Myſiam ingreſſus, cum Lazaro Seruiæ Deſpota in Caſſo uijs campis acie congreſſus, ſub inguine confoſſus, occubuit à ſeruo Lazari in domini uindictam. Nec Europæis incruenta victoria fuit, Lazaro cum multis uiris fortibus cadente. Is itaq; uita defunctus, duos reliquit filios ad capeſſendam rerum adminiſtrationem, patriæq; expeditionis exequendas reliquias, tum ætate, tum diſciplina & ingenio peridoneos: quorũ alteri Solimannus, alteri Baſaites nomen erat. Solimannus in Aſia latè imperabat, cum Boemundus, Gotefridus, Balduinus, & alij Gallici Germaniq; nominis duces, Hieroſolymam petebant: cum quibus geſsit prælia, ut auerteret à cõ
30 ſilio. Sed Aytonus Armenius prodidit hunc Aſphaſalem appellatum, fuiſſeq; Aſphaſalis regis Perſarum nepotem: miſſumq; magno cum exercitu ad Cappadociam occupandam, huiusq; ductu Turcos (quos ille Turquimanos uocat) multa ex Græcorũ imperio loca occupaſſe. Quo ſucceſſu Aſphaſales Sultanus ſit poſtea factus, ipſeq; pro Aſphaſale Salamanſa dici uoluit: noſtri Solymannũ ſcribunt, qui Gotefrido & alijs Chriſtianis ducibus Hieroſolymam petẽtibus, ſeſe oppoſuiſſe credit. Et hęc Armenius ille. Cæterùm Solymannus hic noſter cum Baſaite fratre ex Aſia in Europã tranſgreſſus, hoſtiliter conflixit. Quo extincto, totius rei ſumma ad Baſaitem deuoluta eſt. Fuit autem Amurathes hic in Caramannum auum maternum non minus infeſtus, quàm pater. Sed quum
40 annos 23. imperium tenuiſſet, occiditur, ut ſcripſimus, à ſeruo.

BASAITES OTHOMANNVS, AMVRATHIS FILIVS, QVARTVS TVRCORVM REX.

Wilderim Chan Bajazet
וילדרים חאן בייא זיט
Cepit regnare anno Chriſti 1388.
Wilderim idem eſt quod Laelaps.

BASAITES, ſiue quod idem eſt Paiazetes, Amurathis filius, & Solmanni frater, poſt defunctos patrem ac germanum, quem per inſidias occidit, in imperio ſucceſsit: utpote ad quem res uniuerſa iure hæreditario deducta eſt. Vir erat ingenio peracri, rerũ maximarũ percupidus, in rebus arduis capeſsẽdis audax, in adminiſtrandis ſolers, in laborib. perferendis infatigabilis, in occaſionib. proſpiciendis acutus & ſagax, in exequendis celer ac perſeuerans: animo fortis, corpore ſtrenuus, belli appetẽs, quietis impatiens, gloriæ auidus, in periculis obeundis promptus atq; impauidus, in hoſtibus fallendis uerſutus, & uafer in dolis ſtruendis, & hoſte inſidijs opprimendo percallidus:

contrà uerò in hiſce præſagiendis euitandiſq́, ac hoſtium conſilijs præuertendis, cautus atq́ prouidus. In omni re nouãda, preſentia animi, laborum tolerantia, uſu, exercitatione, conſilio mirificè inſtructus, atq́ Imperio natus. Hoc ingenio, hac diſciplina, hoc uſu, his moribus, proſperos præterea fortunæ afflatus adeptus, uſq́ adeò nouelli regni fines breui temporis ſpacio produxit & extulit, ut circa Thraciam diu multumq́ uerſatus, penè uniuerſum (excepta Conſtantinopoli ac Pera) bello affligeret. Deinde in reliquam Græciam manus iniecit: Theſſaliam, Macedoniam, Phocidem, Bœotiam, Atticam occupauit, & ſui iuris fecit. Myſios quoq́, qui hodie Seruij: Illyrios, id eſt Boſnẽſes, Triballos, qui Bulgari communi uocabulo dicuntur, aſsiduis excurſionibus, oppugnationibus, prælijs deiecit & infirmauit: patriſq́ mortem ſic ulturus, Marcum Craieni cum Bulgarorum principem prælio ſuperatum interfecit, & alios quidem ſubegit, alijs tributa quotannis exhibenda indixit: nonnullos ut ad præſcriptum arma & milites darent coegit. Et tot, tantasq́ ac tam opulentas prouincias patrio & auito regno adiecit Boſniam, Croatiam, ulterioresq́ Illyrici partes uaſtauit. Byzantium deniq́ urbem regiam adeò omni agro ſuburbaniſq́ delicijs ſpoliauit, tã longa & perdifficili obſidione uexauit atq́ excruciauit, ut iam Imperator ipſe cum omnibus fermè ciuitatis principibus auxilia fidelium mendicaturus, profectus peregrè, in Italiam & uſq́ in ſuperiorem Galliam acceſſerit. Reliqui uerò ciues omni præſidio deſtituti, fame ualida ſupra modum urgẽte, & bello atrociſsimo, indies acrius hoſtibus undiq́ frementibus, deſperata ſalute de deditione agere cœperint: periſſentq́ nimirum, ac in hoſtis ſæuiſsimi poteſtatem ueniſſent (octo enim annos Cõſtantinopolim obſederat, & obſeſſam facilè expugnaſſet) niſi Hungarorum Gallorumq́ aduentum formidãs, illis ad Nicopolim occurriſſet, memorabiliq́ prælio noſtros ſuperaſſet, cæſis captisq́ magna ex parte Gallorum ducib. Ioanne ſcilicet Burgundię duce, & Sigiſmundo tumultuaria pugna fuſo, ut ſuperius ſcripſimus. Sed iterum ad Conſtantinopolitanam regrediens obſidionẽ, ſpei plenus, eam biennio denuò obſeſſam occupaſſet, niſi Tamerlanes ille Scytharũ præpotens rex, inſtar torrentis ipſo incurſu ac impetu cuncta proſternendo ac uaſtãdo, Baiaſeten ipſum omni apparatu & copijs occurrere & reluctari conãtem, in Aſiam reuocaſſet: ubi ad Stellam montem in Galatiæ Bithyniæq́ confinio inſtructa acie, collatis ſignis celeberrima illa pugna utrinq́ fortiter dimicatum eſt. At Baiaſetes ipſe impar profectò uiribus, etſi animus non deerat, infeliciter prælio commiſſo, ingenti ſtrage ſuperatur, tandem uiuus captus, & in cauea cathenis aureis uinctus ac circũductus, tandem dimiſſus, cæſis prius in bello ducentis Turcorum millibus, inglorius in Aſia paulo pòſt diem obijt. Incidit hæc clades Turcis in annum 1397 ſalutis noſtræ, Bonifacio IX Pont. Rom. & Venceslao Rom. rege. Sed operæ precium iudico, quis ille fuit Scytharũ dux, paùcis delibare. TAMBERLANVS cognomento Maſſegetha Tomyris fuit, humili loco inter Scythas ſiue Tartaros, ſeu ex Turcorũ genere (cuius ſectæ erat) genitus, primò bubulcus, dehinc miles gregarius, uirtute ſua paulatim effecit, ut ordinem primò, mox exercitũ ductaret. Eoq́ potentię euectus cùm ſolertia, tum corporis uiribus, bellandiq́ agilitate, ut magno fortunæ ludibrio multarum ſit gentium imperio potitus, Terror gentium appellatus. In cuius exercitu duodecies centena millia hominum fuiſſe traduntur, Xerxe ac Dario maior, quorũ copijs ſiccata flumina ueteres ſcripſerunt. Primùm enim in Parthis eum regnaſſe ſcribunt, mox Scythas ab eo ſubactos: Hyberos, Albanos, Perſas, Medos, Meſopotamiam dehinc inuaſit. Dehinc Armeniam ſubiugauit, armisq́ ſubegit. Traiecto demũ Euphrate cum ſexcentis millibus peditum, ac millibus quadringentis equitum, Aſiam minorem latè domuit. Cum quibus etiam Baiaſeten Cyricis patrem, & Mahometi Imperatoris proauum, paulo minore exercitu fines tuentem, in Galatiæ ac Bithyniæ confinio ad Stellam montem, uel, ut alij, in Armeniæ minoris confinibus

Tamerlanes priùs Sebaſtiam Cappadociæ cepit, ubi Bajazetis filius Orthobules, qui exercitui paterno præerat, occiſus eſt. Chalcoc.

Chronicon Turcicum refert, victoriam Nicopolitanam obtigiſſe anno Hegiræ Turcicæ 794. qui eſſet annus Chriſti 1391. Alij autem hiſtorici habent 1395. Bajazeten autem ſiue Wilderim captum anno Hegiræ 798. qui eſſet annus Chriſti 1395. alijs autem 1398.

Tamerlanes.

Bajazethes captus fuit anno Hegirae Turcicae 798. ut habet Chronicon Turcarum, et in captiuitate mortuus est anno hegirae 808. igitur vixit in illa miseria annos decem. De cabea ferrea memorat etiam Turcarum liber: verùm Chalcocondylas historicus Graecus, item Orgil Berger Germanus Bauarus, qui in exercitu Bajazetis fuit, et simul captus est à Tamerlane, ne verbulum habent de illa cabea. Capta etiam Prusiae in regia sede fuit uxor Bajazetis, Elyazari filia, et Sachruchus Bajazetis filius, qui à Tamerlane negligenter et in nullo respectu habitus, aufugit et in patriam venit. Pater verò captiuus in Ionia mortuus est in hybernis Tamerlanis. Chalcocondyl.

confinibus prælio uicit, ac cæsis ducentis Turcorum millib. uiuum in potestatem suam redegit. Dehinc more ferarum, aureis uinctum catenis in cauea, omnibus suis expeditionibus præse egit ac circumduxit: pro scabelloq; quoties equum conscendit, eo usus, & quasi canem sub mensa comedere iussit. Admirãdum rerum humanarum spectaculum, & fortunę regię ludibrium. De ludibrio fortunæ nostra ætate quidam doctus Poeta scribens, inseruit hanc quoq; historiam carmini suo, cum caneret:

Ad noua deuenio nostris uicinà diebus
Tempora: Turcorum princeps Mahometicus Ildris,
Arma ferens contra Scythicam Mauortia gentem,
Incidit in casses, caueisq; inclusus abenis
Admiranda dedit populis spectacula Parthi,
Armenij, Medi, Assyrij, quacunq; mouebant
Victores sua castra Scythae, uidere tyrannum
Squalentem in clatris, atq; in pedore sepultum.
Nec minus infelix natus fuit, utq; parenti
In regno, sic in rebus succesßit acerbis:
Pharsaliae cum se uictorem crederet, eius
Insidijs gentis deceptus & arte Pelasgà,
Praeda fuit mißis ad regia colla catenis.

Hunc postliminio nunquam reuersum scribunt autores. Tum domitum est armis Scythicis quicquid terrarũ est à Tanai ad Nilum: Smyrnas, Antiochiam, Sebastin, Tripolin, multasq; ualidissimas urbes ui expugnauit. Vicit inde prelio Tamburlanus Memphiticum regem, quem Sultanum uocant, uictumq; ultra Pelusium intra Nili fluenta compulit. Damascum cepit: in cuius arce oppugnanda, alteram ex aduerso arcem militari opere erexit, multa tamen suorum cæde. Cepit & Caphata Genuensium olim coloniam, quæ in Taurica Cherroneso sita est, non procul à Bosphoro Cymerico. Quã urbem cum inuadere statuisset, Scythas negociatores præmisit, qui precioßissimas animalium pelles minoris uenũdarent solito, sciens aurum abscondi posse, pelles minimè. Vrbe potitus, & aurum & pelles reperit, ac diripuit. Castra eius in urbis modum fuerãt ordinata, definito cuiq; artificio loco proprio, in partes suas distributis exercitijs, ut omnia uitæ usuiq; necessaria in promptu essent: rerumq; omnium tanta semper copia in his inueniebatur, ut nullus esset latrocinijs locus, tutoq; omnia afferri possent. Nihil enim unquam seuerius quàm latrocinia uindicauit: ut si ipse unus esset, qui latrocinari impunè posset. Cęterùm ut maiorẽ hostibus terrorem metumq; incuteret, triplici tentorio, si quam urbem oppugnare adortus esset, in exercitu uti consueuit: sic ut in unoquoq; dispar color, animi mutationem, prius non uiso stratagemate, intelligeretur. Primo enim die candido utebatur tabernaculo: quo significabat, nulla in re (si modò se dederent) iniuriam se aliquam illaturum: sed pacem, salutem ac ueniam, quam candor arguebat, cõcessurum. Sequenti die purpureo usus colore in tentorio, monstrabat cædem & sanguinem procerum in primis, & qui se patresfamiliâs agebant: quòd alteram diem expectassent. Quòd si res ad triduũ protrahebatur, atro colore in castris, excidium urbis, & omnibus miserabilem ruinam præmonstrabat. Tanta erat hominis sæuitia, ut cum in obsidione cuiusdam urbis populosæ, cum prima die deditionem neglexisset, agmen puerorum ac puellarum oleas in manibus gestantium, candida ueste egressum obuiam tyranno ueniam supplex deprecaretur, in illud immisso equitatu, crudeliter est eius iussu conculcatum, fœdeq; obtritum. Genuensis quidam, qui eius familiaritate annis iam pluribus longa consuetudine utebatur, cum rogaret, cur in supplices non mitior esset, cum facilius quæ uellet, si non tanta uteretur crudelitate, impetrare posset: turbato truciq; oculorum aspectu, furorem uultu distorto præ se ferente, respon-

Schildbergerus nominat Hispahan.

dit: Quid tu me hominem esse putas, & non Dei iram potius, ac orbis uastitatẽ ac calamitatem? Proinde ocius te hinc aufer, ni tu quoq; periclitari cupias, & interrogationis tuæ pœnas dare. Abijt Genuensis, nec amplius in conspectu Tamburlani uisus est. Et profectò talis fuit, qualem se prędicabat. Qui tota ferè Asia domita, deletisq; regionibus ac tyrãnis, pluribus uastatis prouincijs, cum uictore exercitu prædaq; onusto ad suos reuersus, urbem condidit ingentem, cui Marchanti (ut aiunt) nomen est, quam omnigenûm captiuorum multitudi ne referst, captarumq; urbium spolijs exornauit. Regnum moriens duobus filijs reliquit. Horum discordia amplissimi regni opes tanta arte cõquisitæ, dissipatæ sunt, imperiumq; Parthorum rursus extinctũ est. Dicitur ergo successisse Tamberlano Assenbeccus Hasuncason cognominatus, unus de quatuor familijs è Scythia egressis, ut prius patuit: qui si nactus fuisset idoneum suarum rerum gestarum scriptorem, utiq; inter clarissimos duces ac Imperatores numeraretur. Sed redeundum est ad Turcorum Imperatorem Baiasseten: qui ad regnum suum minimè reuersus, nihil memoria dignum gesit, sed inglorius in Asia perijt, pluribus relictis filijs. Qui post hanc acceptam cladem, eueſtigiò fugientes per Thraciam, in naues Græcorum, à quibus tum fretum & transitus custodiebantur, inciderunt, & à Græcis capti sunt. Emissi tandem, uaria usi fortuna, uarioq; itinere, ad regnum paternum consurrexerunt. Fuerunt autẽ præcipui Baiasetis filij, Calapinus, Moyses, Mahometus, & Mustapha.

Mortuus est in caede anno Hegirae 808. hoc est, Christi 1405. Huic successit Emir Suleiman, qui mortuus est anno Christi 1410. Post hunc Mose Gilibi obijt anno 1413.

מוסי גיליבי Muse Gilibi.

CALAPINVS QVINTVS TVRCORVM REX, ORCHANES EIVS FILIVS, MOYSES uerò frater, mutuò sibi in imperio succedentes.

CALAPINVS, quem alij Celapinum, seu Celepinum uocãt, Baiasetis filius & maximus natu, emissus à Grecis patrium regnũ obtinuit. Aduersus quem, rebus iam Turcorum cassatis & penè fractis, Sigismundus tum Hungarorum rex, pòst Romanorum Imperator (ut Nicolaus Sagundinus scribit, quem Senensis Aeneas sequitur) ingenti cõflato exercitu, Danubium traiecit. Verùm priusquam uniuersis copijs instructa ex ordine acie signis collatis cum hoste iam pauitante prælium iniretur, leuitate petulantiaq; Gallorũ, & præripiendæ pugnæ insolenti cupiditate irruentium (nam non tam uirtute hostium, quàm sua discordia & clade oppressi sunt) tumultuosè fusus, castra & impedimenta reliquit: & hostibus acriter insequentibus in fugam conuersus, uix per Danubium, lacrymanda rei Christianæ calamitate, paruo nauigio turpem sibi adinuenit salutem: ut in Sigismundo superius annotauimus. Scribunt autores annalium Hungaricorum, id non sub Calapino, sed eius patre Baiasethe factum: ut temporum supputatio, quam Sabellicus in sua decima Enneade affert, & hanc cladem sub Amurathe filio Mahometi factam scribit, penitus sit nulla. Nondum enim Sigismundus Imperatorem agebat, cum in Turcos bellũ id primum gesserat, qui & bis cum Turcis conflixit: sed regem Hungarorum. eratq; annus regni Hungarici decimus, salutis uerò humanę nonagesimus sextus, supra millesimum trecentesimum: cum Baiasithes Turcorum Imperator Mysios ac Illyricos, ut paulo antè scripsimus, qui sub ditione regis Hungariæ sunt, infestis armis inuaderet. Ob id Sigismundus oratores Basaithæ regi Turcorum mittit, qui Turcum ab hac iniuria cauenda adhortentur, ne sibi alienum non absque iniuria uindicet regnum. Callidus ac uafer Turcus rem differt, oratoresq; regis protrahit, donec Mysiorum terra tota potiatur tyrannus. tum demum oratores Sigismundi ad se uocat. Erat domus illa clypeis, pharetris, gladijs, frameis, ensibus, incuruis lanceis, ac diuersorum armorum generibus uarijs undique in parietibus adornata. Ingressis oratoribus, Turcus dixit: Dicite regi uestro, & mihi satis esse uirium, & hoc ius sufficiens

ciens ad terras, quas ſuas eſſe putat, manu arma hæc parietibus affixa oſtentãs. Quo dicto, ubi domum reuerſi ſunt oratores, Sigiſmundus ira accenſus, in ultionem ingentem parauit exercitũ ex uniuerſa penè Germania. Affuit & Gallorum numeroſus exercitus, & Iohannes dux Burgundiæ (non Philippus, ut Sabellicus falſò decipitur) copias adduxit nõ ſpernendas: qui captus, & Adrianopolim ductus, multo auro libertatem redemit. Cum ergo tam grandem ductaret rex Sigiſmundus exercitum, traiecto Danubio, quod pleriſq; uiſum eſt imprudenter factũ, dixiſſe fertur (ut erat facetiſsimus princeps) Quid metuendus eſt nobis hoſtis effœminatus ac mollis? pondus cœli ſi rueret, lanceis ac haſtis quæ nobis in hoc ſunt exercitu innumerabiles, facilè ſuſtentaretur. Cum itaq; Raſciæ & Bulgariæ oppida, ac munitiones Turcorum diripuiſſet & expugnaſſet, è manibusq; hoſtium iterum ſuſtuliſſet, caſtris erumpebãt crebrò Turci, regiumq; exercitum prouocabant. Tandem cum Turcorũ Imperator in ſua dominia (ut ipſe dicebat) exercitum ueniſſe intellexerat, fortiſsimo apparatu aciem inſtituit, ſub caſtro maioris Nicopolis. Franci uenientis hoſtis fama pellecti, à rege Sigiſmundo primitias belli petunt, primumq; congreſſum: hoc item & aliæ gentes. Interim dum cõſultatur, Franci præripiunt pugnam, priuſquam uniuerſæ copiæ in aciem ordinatæ collatis ſignis prodirent. Franci itaq; dimiſſis ſuis equis cataphractatis, pedites in turmas hoſtium irruerũt. Horũ equi cũ caſtra regia tranſuerſo curſu peterent, cæteri hunc morem pugnandi ignorantes, ad unum omnes arbitrabantur Francos cæſos, tergaq; uertunt. Oritur ingens in caſtris tumultus, relinquuntur impedimenta, derelinquuntur ſtationes militum, ac in fugam uertuntur. Editur magna utrinque ſtrages, multi cæſi, multi capti. Feruntur tum Chriſtianorum uiginti millia, Turcorum ſexaginta millia trucidata. Et niſi rex ſubſidio nauis euaſiſſet, iam de regno Hungariæ actum erat. Delatus igitur naui per Danubiũ, Conſtantinopolim uenit: inde ad Rhodum, tum ad Dalmatiæ & Croatiæ regna, cum fugæ comitibus Iohanne Archiepiſcopo Strigonienſi, ac Stephano fratre eiuſdem, mẽſes penè octo & decem ibi commoratus, priuſquam regnum intraret. Rumore interea incerto ferebatur, Stephanum Vaiuodam oratores Baiaſethi Turco, ut filiam Ladislao uxorem traderet, miſiſſe, contra Sigiſmundum regem: ob id agmina Turcorũ tum primùm Hungariã intraſſe, caſtraq; intra Sauum atq; Drauum flumina locaſſe: qui Turcorum ingreſſus calamitoſus in pleriſq; Siruię ciuitatibus hodie adhuc cernitur. Itaq; prior clades grandem notam ac tetram ignominiam Chriſtiano nomini intulit, uiresq; magnas ac robur ingens hoſtibus addidit: quo inſtauratis animis audaciores efferatioresq; effecti, ad maiora patranda induxerunt animum. Eſt deinceps rex Sigiſmundus, cum in Hungaria regnaſſet annos tres & uiginti, in Imperatorem Romanum electus: atq; ut priorem aboleret ignominiam, rurſus eſt cum Turcis congreſſus ſub caſtro Galambog, in rupe Danubij ſito, Calapino Imperatore Turcorum tunc magnas copias agente. Vbi iterum, etſi eius copiæ ante Turcorum Cæſaris aduentum ſuperiores eſſent, eo tamen præſente exercitus Cæſaris Sigiſmundi profligatus eſt infeliciter: denuò ipſe Danubium tranſijt, ut hoſtilem euaderet manum. Et cum in concilio Conſtantienſi ageret, tertiò eius exercitus, ducibus Iohanne de Gara, & Iohanne de Marothbauis, prælio ſuccubuit: duces capti, ſed tandem liberati. Vnde ſitibundi lupi ſæpe prædas cogitãtes, irruperunt in Hungariam, cladesq; finitimis intulerunt & in Boſna & in cæteris regionibus. Vnde inter autores de his conflictibus error factus eſt, cum Sigiſmundus & ſub Baiaſethe, & Calapino, & Mahometo, ut infrà patebit, ſæpe bella (licet infeliciter) geſſit. Cæterùm Calapino poſt hæc mortuo, Orchanes filius ſucceſsit, tenella ætate adoleſcentulus, Thraciæ regibus fauentib. ſed irritus fuit noui regni conatus. Nam Moyſes patruus pueri pupilli, & alter prædicti Baiaſethis filius, quem tutorẽ pater nominauit, defunctus, occultè Græcis iuuantibus, cupiditate arrepti imperij, infeſtis armis

ad Ebrum fluuium, magis proditione quàm pugna oppreſſum adoleſcẽtulum extinxit, ac de medio ſuſtulit: Gazaro eſt loco nomen. Nec admodum diu fuit Moyſes in humanis: quia haud multo pòſt & ipſe nullo ſuperſtite filio moriẽs, Mahometi fratri regnum per manus tradidit. Cæterùm alij aliter rem Turcorũ tradunt. Baiaziten (uel ut ipſi ſcribunt, Pazaiten) cum à Tamborlane captus circumductus eſſet, duos reliquiſſe filios mares, Orchanem ſcilicet, quem alij Calapinum, & Mahometem, quem multi Moyſen magno errore dicunt. Orchane autem intra biennium per inſidias à fratre interfecto, Mahometem rem Turcorum ſolum occupaſſe, de quo nunc ſcribemus.

Sultan Mehmed obijt anno Christi 1421.

MAHOMETVS PRIMVS, SEXTVS TVRCORVM REX.

PRiuſquam de Mahometo Turcorũ (ut uulgus loquitur) Cęſare ſcribam, illud prius præmittendum eſt, cur hunc in ordine Sextum ponam, cum alij Quintum hunc uocitent: ut Annales Hungarici, qui Amurathem primum Turcorum regẽ ponunt, quòd primus Thraciam inuaſerit: Baiaſethen eius filium Secundum, Calapinum Tertium: Orchanem filium Calapini, quem patruus interfecerit, Quartũ: & hunc Mahumetem Quintum. Alij omiſſo Calapino (quem in numerum regum non referunt) Mahometem hunc ſuperiorem quintum collocant. Felix Petancius Segnienſis cancellarius, poſt Baiaſethum à Tamburlano captum, quatuor Imperatores ſucceſsiſſe ſcribit, qui de gente Othomanna nõ fuerint, licet celeberrima bella geſſerint. Nam Celeb multorum populorum uictor, partem quoq; imperij Trapezontis ſubiugauit: Soleyman, cui Tamburlanus tributum rependit: Orchan ſecundus, qui multas urbes Aſiæ & Ponti expugnauit: Muſe aũt cum Orchanum dolo interemiſſet, magnam partem Aſię in ſuam ditionem redegit. Poſt Muſen, culmen imperij ad gentem Othomannam redijſſe refert, nam hunc Mahometum ex ea gente fuiſſe inquit. Qui potitus imperio, Saracenos, Gordianos, Perſas, Cappadoces, uarijs prælijs fudit, nomenq; Turcorum ita celebre reddidit, ut Europæ gẽtes illud reformidarent. Nos alium ordinem
512 ſecuti (quanquam non multum diuerſum) à primo Othomanno (ut patuit) poſuimus Sextum. Mahometus itaq; Baiaſethi quoq; filius, defunctis fratrib. regnum incruentè adeptus, ipſum tum armis & diligentia, tum dolo & aſtu terra mariq; non modò incolume tenuit, uerùm etiam adauxit uehementer. Flaccijs ferociſsimis, quos nunc Valachos dicimus, & bellicoſiſsimis nationibus trans Danubium, mare uerſus Euxinum latè dominantib. bello prius & crebris excurſionib. labefactatis atq; attritis, tributa grauia imperauit. Hic igitur primus Danubium traiecit, multasq; ciuitates tributarias fecit, Macedoniamq; bello domuit, promouitq; Turcorum ſigna ad Ionium uſque pelagus. In Aſia uerò nonnullos regulos Turcos ui armisq; oppreſſos, regnis penitùs ſpoliauit. Contra Lydos & Cilices multa præclarè geſsit. Cum quandã Mœſiæ partem (quã hodie Superiorem Boſnam appellamus) ſuæ ditionis feciſſet, placuit illi nouũ in terra hac regem deſignare. Conſtituit igitur hominem nouum, humili loco genitum, Iſaac regem Boſnenſem: qui ſucceſſu elatus, finitimas regiones popu labatur, prædas agebat, ac ſpolijs ſe ſuosq; locupletauerat. Et quia Sigiſmũdus Hungariæ & Bohemiæ rex ac Imperator tum aberat, quidã ſtrenuus miles Nicolaus filius Petri de Macedonia, reguli iſtius inſolẽtiam non paſſus, cum prædabundus omnibus inſultaret, etſi uiribus impar eſſet, expectata occaſione, cũ regem uideret egredi, in hũc mox animũ atq; oculos intendens, præcipiti curſu equo deiecit, ac in terram proſiliens enſe iugulum confodit: regius exercitus in fugam uerſus, militi huic palmam & multa uexilla atq; militaria impedimenta, quæ regi ſuo Sigiſmundo attulit, dereliquit. Pari audacia paulo pòſt cum Turcis

Turcis idem miles congressus, quanquam multo inferior esset, miro stratagemate hostes fefellit. Nam media nocte, quum per exploratores certior factus, Turcos in castris dormire compertum haberet, tympana multa equabus, quas uagabundas in campo cæperat, adalligauit, adiunctis suis militibus qui fistulis canerēt. Et ne se mutuò sui uulnerarent, tesserā belli dedit duobus uerbis uoce materna: quorum alterum Turci intelligebant, alterum ignorabant. Cum igitur sub noctis obscuritate tumultus esset exortus, & in prælium prouocati Turci strepitum audirent, partimq; tesseram belli intelligerent, ex ingenti clamore magnum adesse coniectantes exercitum, in fugam soluti sunt. Clade edita, uictoria penes Hungaros fuit. Mortuo autem Mahometo, qui Hadrianopoli recepta, post afflictos Bulgaros & Valachos prædis & cladibus, regiā ibi sedem statuit. cumq; septē & decē annos imperasset, Amurathus eius filius successit.

AMVRATHVS IVNIOR SECVNDVS, VVLGO MORATBEG DICTVS, SEPTIMVS Turcorum Imperator.

Murad Chan
מוראד חאן

AMurathum scribit Franciscus Philelphus, Cyricis fuisse filium, qui ab Hungaris & Valachis Philippo Scholare nobili Florentino duce pro Sigismundo rege prelio superatus, ac pugna nauali à fortissimo præfecto Petro Lauretano Veneto apud Callipolim classe munitissima cum magna Turcorum cæde spoliatus est. Ab alijs tamen fertur Amurathus filius Mahometi: nisi alio quoque nomine sic fuerit cognominatus. Hic patre defuncto in paternum regnum successit. Quum enim pater moreretur, in Asia degebat. Audita itaque patris morte, cum per Hellespontum in Thraciam trajicere conaretur, reliquum regnum occupaturus, Imperator Græcorum triremibus & maritimo apparatu diu prohibuit, ac iter intercluſit. Vbi autē eò penetrasse intellexit, Mustapham reliquum Baiasetis filiū, Amurathi patruum, & regno paterno spoliatum, ut rerum potiretur, emisit, & summa ope prosequutus est: quia suis rebus Græci fauebant. Mustapha igitur celeriter exercitum contrahit. Amurathus autem Genuensium opera in Thraciam delatus, cum Mustapha, qui Europæ res ad se trahebat, hostiliter cōflixit. Est pugna illa ab Amuratho feliciter depugnata, Mustapha in prelio occubuit: quo cadēte, regnum uniuersum illi cessit. Amurathus itaq; victor regnum consecutus, patrijs fretus opibus, fortunaq; propitia usus, quæcunque incepta eius mirificè secundante, clara facinora edidit. Incidit regni huius exordium in millesimum quadringentesimum decimumq; humanę salutis annum. Compos paterni regni effectus haud quieuit, sed Græcis infensus ob eam quæ Mustaphano bello aduersus se egerant, eorum fines hostiliter populatur. Primus Turcorum cum exercitu in Europam traiecit. Prouincias Græciæ finitimas adortus, agros incursat, urbes ui captas diripit. Quo metu perculsæ quædam nobilissimæ Græcorum ciuitates, ultrò in fidem Turcorum cessere. Thracia dein armis peragrata, Thessalonicam illustrem Græciæ ciuitatem, antiquitate, amplitudine, auctoritate, pulchritudine, amœnitate, religione, opibus, opportunitate situs tum terra tum mari, celebritate populi, præstantia dignitateq; ciuiū in primis insignem, in ora Macedonię sitam, quæ tum à Venetis tenebatur (nam Andronicus Hemanuelis filius eam ijs dedit possidendam) ui captam expugnatamq;, penitus diripuit. Templa pulcherrima & ditissima expilauit, sacra profanauit, opes ornamentaq; perantiqua exhausit. Quo rerum successu adhuc ferocior factus, per Tomarum & Pindum mōtes in eandem terrā trāsgreditur cum ualido exercitu, perpetuóque uictoriæ cursu Phocidem cum Attica regione, Bœotiam, Aetoliam, Acarnaniam, & omnes citra Peloponnesum gentes, usque ad Corinthiacum sinum, suo subiecit imperio. Gubernabat Epirum anno Christi 1429.

tum Iohannes Castriotus, cui omne Epiroticum nomen parebat. Vt ergo uim bellicam omnem amoueret, tres filios, cum Croia Illyriorũ oppido haud ignobili, obsides dedit Amuratho, Constantinum, Repositum, & Georgium, quem Turci Scanderbechum dixêre: quod lingua patria significat Alexandrum dominum, siue Magnum. Fuit enim puer hic nouem annorũ cum daretur obses: sed indole & uirtute creuit heroica, & robore corporis incõparabili. Quapropter Amurathes eum in suam sectam asciuit, Schenderbechq; uocauit. Stanisam enim maximum natu paucis antè annis cum plerisque adolescentibus Castriotus Amuratho miserat, cum Isachbegi ductu Epirum popularetur. Ob id pòst Epirum ac Aetoliam in deditionẽ suam redegit, Illyricorum oppida multa ui expugnauit, quædam in deditionem compulit, quædam funditùs euertit, agrosq; deuastauit. Sigismũdo Imperatori Georgius Despotus Seruiæ, quam communi uocabulo & Rasciam uocamus (hunc enim tractum uersus Macedoniæ montes Dardani olim tenebant, ut ueteres scribunt) seruiebat quàm liberaliter: quandoquidem curia Imperatoris multis semper repleta fuit principibus. Vt igitur Imperatoris emereretur fauorem, in obsidis loco sinceræ fidelitatis Nandoralbensem arcem prope confluenta Danubij & Saui sitam, ueteribus Taurinum ac Belgradum, recentioribus Alba Bulgarica appellata, Cæsari dono dedit: multis alijs in compensam receptis oppidis uicissim à liberalissimo Cæsare, ut impetus Turcorum hic facilè posset frangi, quum agrũ Hungaricum populari intenderent. Concessit tum Amurathus Turcus in Mysiam, nec precibus nec præmiorum pollicitatione ulla à Georgio Despota prius flecti potuit, ut secum pacem fœdusq; iungeret, quàm ex eo filiæ nuptias extorsit cum ingenti dote. nam more gentis plurimas uxores habuit. Verùm non diu pòst paucis interiectis annis, neque pax illa, neq; affinitas obstitit, quo minus iterum aduersus eum grauem ductaret exercitum, per occasionem intestini belli, Hungariam facilè ab se occupari posse ratus. Georgius impar genero, furentem potentiam ferre hostis truculentissimi non potuit, quum igni ferroq; terra ferax & opulenta uastaretur: urbes & oppida partim ui, partim metu caperentur, dederenturq;, inclinare fortunam animaduertens, cum uxore & liberis omniq; familia ac gentis suæ sacerdotibus in Hungariam profugit: uno relicto Gregorio filio: qui cum præsidio Synderouiam tueretur Seruiæ regiã, soli omnium Nouomontani & Samandrini memorabili fide & uirtute, hostium uictoriam diu remorati sunt: quadriennio assidentẽ hostem pertulêre, tantarum omnium inopia, ut super uetitos obscœnosq; cibos reperti sint, qui fame adacti, suas ipsi corroserint manus. Postremò inedia uicti, cum Gregorio principis filio ultrò in hostium potestatem uenêre. Sic Synderouia expugnata cum centum armatorum millibus. Scopia ac Nouomontum Mysiorum, quos Seruios etiam dicimus, oppida post longam obsidionem capta, Despoti filius oculis ac pudendis priuatus. Albertus tum Austriæ Dux, rex Hungariæ atq; Cæsar Romanus, timens ne regnum Hungariæ obrueret dirus hostis, ingentẽ habuit congregatum exercitum, ut Turco resisteret. Sed fato nescio quo malo exercitus profluuio uentris laborare incipiens, plerosque coegit castra deserere. Et Albertus ipse Budam urbẽ ualetudinarius repetens, eodem uentris profluuio paulo pòst est mortuus, ut superius scripsimus. Sed quum mors Alberti Turcum fugeret, oratores mittit ad Poloniæ regem, militem & pecuniam pollicitus contra Albertum. Nam pars Boemię Vladislaum Casimiri fratrẽ regem Boemiæ postulauerat, post mortem etiam Alberti in regnum Hungariæ uocatus. Ob id cum gratias oratoribus Turcorum egisset, iam maiorem occasionem ineundi fœderis oblatam, si suis finibus contentus esse uellet, respondit, si cordi ea res foret, Cæsari suo denunciarent. Vladislaus interim rex Poloniæ à quibusdam regnicolis Hungariæ accersitus, in Hungariam uenit, à Despoto per oratores rogatus, ut extorri, indigo, principatu ac patria eiecto, alienaq; uiuẽte

misericor-

miſericordia, ad fortunam priſtinam recuperandam auxilio eſſet. Quod promiſit rex, optimam ſpem Deſpotæ pollicitus. Interea Turcus per occaſionem intestini belli Hungariam facilè ab ſe occupari ratus (nam pars procerum Vladiſlao Polonorum regi, pars Ladislao Alberti poſthumo adhæſerant, mutuisque inter ſe flagrabant odijs regnicolę) oppugnare adoritur Belgradum oppidum, prope Danubium & Sauum (ubi commiſcentur hæc flumina) ſitum: obſidioneq; id cingit, & machinis militaribus turrium inſtar è ligno extructis, ac cuniculis ſubterraneis effoſsis, prorſus in ſuam ditionem trahere ſibi perſuadet. Sed arcis præfectus Iohannes Vranas ſuo ualido præſidio inanes reddidit omnes eius conatus, cuniculos puluere incendiario, pice, oleo ac ſulphure replens, omnesq; immiſſos milites cum iumentis interficiens. Dehinc rudere & gleba muros ui tormentorum deiectos reſarciens. Poſtremò cum incautius Turci oppugnationem adorirentur, ab oppidanis ita ſunt miſsilibus ac faculis obruti, ut ſeptem millia Turcorum in hac obſidione, quæ ſeptimum etiam attigit menſem, ſint deſiderata. Ea clade perculſus Turcus, obſidionem ſoluit. Nam graſſante etiam fame, tumultum & ſeditionem in exercitu ſuo uerebatur. Belgrado igitur relicto, Turcus abijt. Cum autem Ioannes Huniades pater Matthiæ regis pòſt Hungarorum, iam per arma clarus undiq; haberetur, utpote in quo ſingularis appareret ad res bellicas indoles, Vladislaus rex Tranſyluaniæ ducem declarauit, quem Vuaiuodam uocãt, Banumq; creauit Seuerienſem, ac Comitẽ Themeſienſem. Eaq; illi potiſsimùm oppida, quæ Turcis obiecta erant, commiſit: & tantum copiarum, quantum res tunc ſinebat, aſsignauit, ut nõ ſolum ſua defendere, ſed per occaſionem etiam fines hoſtium tranſcendere poſſet: quod & poſtea fecit, & Turcis magnum ſæpe terrorem incuſsit: adeò diuinitùs uir hic uidebatur delectus, qui rem Chriſtianã prolapſuram ſuſtineret. Nam cum exercitu Seruiã ingreſſus, pluribus cladibus Turcos affecit, eorumq; duces bis acie ſtrauit. Iſaac enim, qui Sinederouiam & adiacentes regni Raſciani arces dono Cæſaris Turcorum poſsidebat, cum uicos uillasq; Belgrado (quod Iohannes Huniades tum tenebat) circumiacentes exureret, animoq; elatus popularetur, ab Huniade fuſus fugatusq; eſt, opimaq; ſpolia in prædam Hungaris reduxit, multosq; captiuos ſecum abegit, haud parua cum gloria. Alter uerò Meſetbegus Turcorum regulus, uir ſæuus, animoq; tumidus, rerum tamen bellicarum haud ignarus, coacto ingenti exercitu trans alpes clàm erupit in Tranſyluaniã, omnia ferro igniq; deuaſtabat, prędam magnam & hominum & pecudum abigebat, priuſquam Ioannes Huniades cogere poſſet uel mediocres copias: imò quum longè impar eſſet, campo cedere, & hoſti locum ſæuiendi dare coactus eſt. Quum itaque occiſo quodam antiſtite, & abacta præda tumidus per Tranſyluaniam ferretur Turcus, Huniades undiq; tumultuarium militem colligens, edidicit per exploratores Meſetbeghi & copias exercitus, & pugnandi conſilia: mutato habitu, impetum in Turcos fecit, occidit ſtrauitq; exercitum, ac in fugam conuertit. Præfectum uerò Meſetbeghi cum filio interfecit, prędã prius abactam recuperauit, captos liberauit: & cum fugiẽtes perſequeretur, alpes penetrãs, Moldauiã prius per Turcos ablatã recuperauit, regnoq; adiecit, multaq; cum laude ac ſpolijs maximis onuſtus uir fortiſs. redijt. Omnes præterea occultos tramites, quibus Turci erumpere ſoliti erant, ita clauſit, ut omnẽ eis deprædandi occaſionem adimeret. Hoc cum Imperator Amurathus animo ſecum tacitus uolueret, toties ſuorũ actas ſtrages indignatus, & quòd Moldauia erepta eſſet, Baſſam, qui ſecundum poſt ſe locũ occupat, uirum ſtrenuũ & bellicoſum ad ſe uocat, eumq; cum octoginta millibus delectorũ militum tranſalpinas terras inuadere iubet, ut illatã ulciſcatur cladem, & Tranſyluaniam omnẽ populetur. Irruit igiẽ per alpes Baſſa, & abſq; pietate obuia quæq; neci dat, ac in miſeram ſeruitutẽ impellit. Huniades, etſi uirib. numeroq; militũ lõgè impar foret, militari manu ſtipatus, ſtragem ſuorũ uidere impatiẽs, uincere aut mori ſtatuit.

Coadunatis

Coadunatis igitur copijs ac ſuis præſidijs, hoſtẽ aggreditur intrepidus. Fit prę-
lium ingẽs, maxima utrinq; editur ſtrages, cadunt utraq; ex parte multi. Sed cũ
feruentius magis magisq; inſtaret Huniades, Turci fugam arripiunt. Subſecuti
Hungari, campi omnem planiciem cadaueribus ita implẽt Turcorum obſidio-
ne, ut breui pòſt aer infectus hominibus negaret illic habitationẽ. Fuſis tot mil-
lium hoſtibus, abactaq; ingenti præda, precioſiſsimis rebus ac ampliſsimo the-
ſauro ditatus Huniades, cunctis cœpit eſſe admirationi: ex rebus uerò ſtrenuè
geſtis, hoſti ſtupori terroriq;. Quinetiam & eius nomen adeò terrificum fuit, ut
plorantibus pueris, matresfamiliàs taciturnitatem nõ aliter impetrarent, quàm
Huniadis præſentiam minitantes. Creuerat interim Vladislai regis indies auto
ritas ac potentia, potiſsimùm ob mortem Elizabethæ reginæ, matris Ladislai
regis poſthumi: quę cauſa fuit, ut reguli alterius factionis facilè ſe Vladislao con
crederent. Iulianus itaq; Cæſarinus Cardinalis ab Eugenio miſſus, qui de pace
in Hungaria inter reges agebat: ratus commodum ſuadẽdi tempus expeditio-
nis contra Turcos, & publicè apud regem, & priuatim apud primores regni, cœ
pit eam rem agere. Accedebant principũ Chriſtianorum promiſſa & pollicita-
tiones. Mouebat præterea Deſpotus exul regem, qui calamitates Chriſtianis
inflictas, & pleraq; omnia cruciatus genera fœdaq; ſupplicia per crudelitatẽ à
Turco ſumpta, flendo dieſq; noctesq; uociferabatur. Præterea Huniades pro-
pulſandas tã crebrò illatas iniurias literis perſuaſit. His excitus rex Vladislaus,
tertio regni ſui anno grandem ſelectorum militum conflauit exercitum. Vene-
runt Poloni, uenerunt ex omni Chriſtiano orbe cruce ſignati milites. Traiecto
itaq; Danubio, rex cum exercitu ad Tibiſcum fluuium uenit. Quo ſuperato, rur
ſus ſe ad Danubium cõuertit, copiasq; ad Salſum lapidem traiecit in Bulgariã.
Mox rectà progreſſus eſt Sophiam urbem, famigeratam thermis, oppugnatũ.
Quo in loco Deſpotus cum ſuis regio exercitu ſe coniunxit. Huniades regno
Raſciano ſiue Seruiæ pertranſito, Bulgariæ regnum (quod Turci tum occupa
bant) infeſtiſsimis armis hoſtiliter ingreſſus, obuia quęq; aut ferro aut igne de-
leuit, deiectis Turcorum præſidijs Omnia itaq; oppida ac munitiones in fauil-
las mox redigebantur, à militib. prius omnibus ſpolijs direptis. Et licet magnã
Seruiæ partem recuperaſſet, non tamen Georgio Deſpoto omnia reſtituit: ſed
multa amicis, quòd ſua uirtute repuliſſet hoſtes, donauit Præterea cum Deſpo
tus medius inter Hungaros ac Turcos, nũc hos nunc illos fefelliſſet, in religio-
ne quoq; neq; Romanæ eccleſiæ auſcultaret, neq; Mahometis legem ſequere-
tur, erat Huniadi fides Georgij ſuſpecta. Pugnauit in eum diem quinquies col
latis ſignis Huniades cõtra Turcos, ſemper victor. Inſtabat ſexta victoria. nam
partito exercitu, rex Huniadi multitudinem electam cum decem millibus ar-
matorum conceſsit. quia per exploratores duo millia hoſtium aduentare ante
alium exercitum magnum nunciabantur, ut per ſilentiũ noctis nil tale opinan-
tes hoſtes adoriretur. Huniades itaq; flumen Morauam traiecit, relictisq; impe
dimentis Baſſam petebat, prælium initurus. Baſſa timuit, retroq; ceſsit. Hunia-
des uerò ad urbem Niſam profectus, obſidione eam cinxit, nec magno negò-
cio expugnauit. Inde Baſſa cum exercitu reuertitur, bellum petiturus. Cui ob-
uiam Huniades perrexit. Amurathus namq; omne robur coegerat, & florem
iuuẽtutis armauerat, ut magno belli apparatu ulciſceretur damna accepta, Baſ-
ſamq; Natolienſem affinem ſuum expeditionis ducem fecit. Fortè hic in itine-
re pauculos reperit Hungaros uulneratos & ſemiuiuos, quos Cæſari ſuo miſit
uinctos, tales aſſerẽs hoſtes, quos toties pertimuiſſent Turci. Cui Cæſar reſpon
dit literis: Felix ubi redieris, mihi nuncians quales ſint hoſtes noſtri, quos ipſe
etiam ſæpe fugi. Vbi Chriſtianorum exercitus numerũ longè maiorem Turco-
rum agnouit, trepidatio in caſtris exorta eſt: quos tamẽ uirili oratione Hunia-
des ita incendit, ut deſiderio pugnandi iam arderẽt. Trepidatio quoq; Turcos
inuaſit, malo augurio. Baſſa enim certamen in horam ueſpertinam diſtulit, ut ſi

bello

bello ſuperaretur, nocturnæ tenebræ ſubſidio fugientibus forent: deceptus ta
men eſt, quum luna pernox eſſet. Edito igitur maximo utrinque clamore, ini-
tur pugna, maiorq; longè cædes quàm pro numero eorum qui uicerunt, com- 314
miſſa eſt. ſiquidem ad triginta millia Turcorum ea nocte cæſa dicuntur, ut Im-
peratori Friderico tertio literis ſignificatum eſt: licet alij duo tantum millia cæ-
ſa tradant, & ſupra quatuor millia capta, cum nouem ſignis militaribus, ac tre-
decim ducibus. In quibus & Baſſa ipſe circa noctis medium ad caſtra Huniadis
captus ducitur. Tanta uictoria Huniades, haud ſanè magna ſuorum facta ia-
ctura, maximo cum gaudio ad regem redijt. ab eoq; collaudatus, regem horta
tur (qui iam ob itineris difficultatem, & hyemis ſæuitiã, qua intolerabili rigore
& homines & iumenta perierant, atq; ob pabuli penuriam retrogredi cogita-
bat) ut ſuperatis montibus qui imminebant, in Macedoniam atq; Thraciã du-
ctaret exercitum. Quod ueritus etiam Amurathus, accitis ad ſe ex Aſia nouis
copijs, anguſtias montiũ obſidere iuſsit, munireq; præcipitia Rhodopes, quo
Vladislaus ſub montibus retineretur. Principẽ exequendi conſilij fecit, ducem
Phrygiæ Carambum, uirum manu atq; ingenio promptum: ſed qui incautus
in Chriſtianos impetum faciens, capitur, caſtraq; Turcorum expugnantur. Cui
à Turcis ſubſtituitur Alibeus, qui fortes conatus Huniadis, excellentiſsimos
montes cum exercitu aſcendentis, eluſit. Vnde rex conſilium repetendi patriã
inuito Deſpoto capit, Belgradũq; attingit, exuſtis impedimentis, propter quæ
ſubſequentes Turci uelitares pugnas edebant. Maximoq; triumpho Budã eſt
delatus, receptis prius in deditionem urbibus, oppidis ac caſtellis Bulgarorũ:
in quibus & Sophia urbs fuit. Præeuntibus dehinc captiuis cum Carambo du-
ce, ſuffixis ſignis in tholo tẽpli, atq; ideo à Chriſtianis principibus per legatio-
nes crebras laudatus, atq; pro renouanda expeditione admonitus. Attulit Tur
cis ea uictoria plus pauoris q; damni, cum non tantũ Hungaricas, ſed Germani
cas quoq; uires experti eſſent. Et iam Caramannus Ciliciæ rex cũ ualidiſsimo
exercitu in Ponto ac Bithynia Turcos hoſtiliter inuaſit. Ob id conſternati, ac
metu perculſi, quaſi totus Occidens in eos cõiuraſſet, pacẽ petere cõſultabant,
miſſo clàm nuncio, qui Deſpoto perſuaderet pacem aſſumendã Hungaris: pro-
poſita libertate filiorũ, qui fœdo carcere uincti, & oculis crudeliter mulctati, lu
dibrijsq; quibuſq; erant expoſiti: promiſſo etiam regno Seruiæ, quod iam pri-
dem amiſerãt. ſciebat enim ſe imparem fore, ſi à tot hoſtibus aggrederetur, niſi
integer ad unum ſe conuerteret. Ideo hortabatur idem Deſpotum, ut cum rege
de redemptione Carambi ageret, pro quo quinquaginta millia obtulit aureo-
rum. Hęc Huniadi Deſpotus enarrauit, qui uarios inopinatosq; belli caſus ani
mo reuoluebat, cum Fridericũ etiam Imperatorẽ uereretur: ac plura aſſequẽda
oblata ſuo regi pace quàm bello intelligebat, qui etiam quibuſdam moleſtaba-
tur factionibus inteſtinis, quæ in Polonia fiebant. Ideo regi ſuadet, ut cum nu-
meroſo inſtructo exercitu ad Segedinũ moueat, quò Turci legati erant uẽturi,
de pace acturi. Diſſuaſit pacem Eugenius Maximus Pont. per Iulianum Cardi
nalem, ac Philippus Burgundiæ Dux, Venetiq;, qui claſſem ingentẽ (cui Fran
ciſcus Cardinalis Eugenij præeſſet nepos) ad Helleſpontũ ſe miſſuros promit-
tebant, ne ex Aſia in Europam trajicere Turcus poſſet. Diſſuaſit etiam Ioannes
Palæologus Gręcorũ Imperator, qui circumadiacentes in Aſia tetrarchas pro-
ligare Turcum nunciabat: ſe parte ex altera cum exercitu affuturum, ſi nouam
expeditionẽ rex ad Thracię Macedonięq; fines adduceret, quo ex Europa Tur
cus facilè deijceretur. Vladislaus tamẽ omnia diligẽter animo uoluens, audito
oratore Turci, pacẽ in decem annos cõcludit: ut omnia dominis ſuis ablata, ac
quomodocunq; à Turco oppreſſa, reſtituerent. Inprimisq; Deſpoto liberi ſui,
ac regnũ Seruiæ cũ Sinderouia, alijsq; regni Raſciani munitionibus, Bulgaria
tantũ in deditiõe Turci remaneret. Dies tunc cõſtituta, in qua oppida ciuitates
que, prout pactũ erat, traderent. Hæc ſingula ab utraq; parte iureiurãdo arctiſſ.

(heu

(heu proh dolor) sunt confirmata: adhibitæ de more ceremoniæ graues ac so-
lennes. Ea pax moleſtiſsima fuit Iuliano Cardinali, cui proſequẽda uictoria ui-
debatur. Et Eugenius pontifex certior factus: regis nullum ualere fœdus, quòd
ſe inconſulto cũ Chriſtianæ religionis hoſtibus percuſſum eſſet, reſcripſit. Fran
ciſcus inſuper Cardinalis, Turcum in Aſiam contra Caramannum traiecisse, li-
teris nunciauit. Sic etiam imperator Græcus omnia per dolum ac fraudem ab
oratore Turcorum in fœdere acta, Vladislao ſcripſit: & ut occaſionem tantam
non amitteret, cum hoſtis diſtractus multiplici bello mari terraq; ſibi ipſi non
conſtaret. Literis in regis ac procerum conſpectu lectis, Hungaros facilè in-
duxit Iulianus, ut pacis ſuſceptæ pœniteret: eamq; mox improbat, abrogatq; 10
iuſiurandum Quoniam Turcus ad conſtitutam diem neq; captiuos omnes ſol
uerat, nec oppidis urbibusq;, quibus oportuit, ex fœdere ceſſerat: licet paulo
pòſt iuſtis dominis omnia reſtitueret, & captiuos & filios Deſpoti. Vladislaus
igitur ijs commotus, exercitum minorem quàm anno ſuperiore habuerat, cum
Iuliano Cardinali, quem milites cruce ſignati ſequebantur, per Vualachiam du
cit: ac tranſito Danubio, in Myſiam & Bulgariam traducit exercitũ, ut per pla-
na ac campeſtria loca Romaniam attingeret: hoc eſt, loca illa maritima uerſus
Meridiem ad Boſphorum, Propontidem, & Helleſpontum, cuius prouinciæ
caput eſt Byzantium. Cum enim Conſtantinus princeps, Helenę filius, Roma-
ni Imperij partem unam huc tranſtuliſſet, coloniaq; deducta foret, ob frequen- 20
tem Romanorum cultũ, pars Thraciæ maritima Romaniæ nomen adepta eſt.
Sed cum à Nicopoli (quæ metropolis eſt Bulgarorum) ductaret exercitũ, fru-
ſtra eſt à fortiſsimo illo Vladislao Dracula Vualachiæ principe admonitus, ut
retrò iter uerteret: cum ſæpius ſe uidiſſe aſſereret, Turcum plures ſecum ſeruos
ad uenationem producere, quàm illic armatos ad bellum uideret. Sed caſtiga-
tus à Iuliano, quatuor millia equitum duce filio ſuo, copijs regijs adiecit, cum
uideret regem fato quodam ad interitum ſuum feſtinare. Milites autem in ſa-
cra Bulgarorum Græcorumq; graſſabantur, eorumq; templa ueluti prophana,
manu, ferro, igne uiolabant: quod certè impium erat. Dum ergo exercitus re- 30
gis tranſcendiſſet Hæmum, ueniſſetq; in planiciem, oppida circum littus adia-
centia recepit, ac præſidijs Chriſtianorum cõmuniuit, eiectis Turcis. Atq; circa
Varnam Romaniæ ciuitatem, tanquam natura munitum locum, caſtrametati
ſunt: ubi regio eſt naturali ſitu amœna & ſpectabilis, cum ſinu anguſto inter
duo promontoria. Vix autem illuc peruenerat rex cum exercitu, cum paulo an
tè nunciatus eſſet Amurathi Turcorum imperatoris aduentus, cum inſtructo
ac numeroſo exercitu. Amurathus enim cognito hoſtium aduentu, quum Gre
cis ac Turcis in Europa manentibus, nõ ſatis fideret, exercitum ex Aſiaticis mi
litibus, corruptis precio ſpeculatoribus, infra Callipolim, qua fauces Helleſpon
ti arctiſsimæ ſunt in Boſphoro, in Europam reportauit: cõiunxitq; ſuis, qui nõ 40
procul ab Iſthmo Thracij Cherſoneſi haud ſanè memorabili numero cõgrega-
ti fuerant. Dicuntur Genuenſes pro ſingulis capitibus aureum nummum acce-
piſſe pro uectigali, numerumq; ultra centum millia aſcendiſſe: tot enim milites
traduxit. Dehinc ab Iſthmo Adrianopolim profecti, ſeptimo tandem die iuxta
caſtra regia conſedere. Trepidatum eſt in caſtris regijs, dum inſperatum hoſtiũ
numerum cõtemplantur. Et dum Iulianus cum Agrienſi epiſcopo, alijsq; Hun
garis cenſerent intra currus exercitum muniendũ, Huniades ac Deſpotus ma-
nus conſerendas regi perſuaſerunt: horumq; uicit ſententia. Huniades igitur
ordinata acie, ac ſingulis ex militari diſciplina optimè diſpoſitis, Turcis (quorũ
ſex millia Amurathus præmiſerat, uel, ut Pius ſcribit, quindecim millia) in albis
ueſtibus alatis, ac aureis equorum ornamentis, qui pugnam prouocarent, licet 50
magnus peditum equitumq; ſequeretur numerus, obuiam prodire iuſsit Chri-
ſtianum exercitũ. Sed calamitatis futuræ ſigna mox aderant. Nam & terræmo
tus mox regionem inuaſit magnus, & impetus uentorũ turbine pleraq; deiecit
uexilla.

uexilla. Et cum armaretur rex manu armigeri, decidit galea. Equus etiam regis aſcenſuro inſolitè obluctabatur. Sed hæc nemo, fato ſic ducente, conſiderabat. Fit pugnæ initium. Elatus in cœlum ingens clamor. Itum eſt ferocibus animis in pugnam: nil omiſſum, quod electos deceret milites. Acies Chriſtiana primũ Turcos in fugã uertit, plurimis proſtratis ac iugulatis. Amurathus magno metu perculſus, prælio excedere ſtatuit, proditum exercitũ ſuſpicatus, ſed circumſtantis ſatrapæ manu, eius equi frenum comprehendẽte retentus, inuitus perſtitiſſe dicitur, cum eius ignominiam miles increpaſſet. Egregiũ facinus in illa funeſta acie edidit uir quidã Gallicus. Is quia erat præualido corpore, animoq; inuicto, haud mortem ullam pertimeſcẽs, mediis Turcorum agminibus cuneo reſciſsis, ad Amurathum uſq; peruenit: quem conto prius, mox gladio percuſſit. Cæterùm infeſto hoſtiũ occurſu à ſuis excluſus, poſt multa & præclara dextræ facinora, in confertiſsima hoſtium ſtrage cecidit. Amurathus metu perculſus, iterum bello excedere deliberauit. Sed cum longa duceret ſuſpiria, fertur uexillum S. Ladislai, quod Hungari ferebant, ac alterum quod cruceſignati milites, in quo imago Chriſti erat, uidiſſe, magnaq; uoce patria lingua exclamaſſe: Crucifixe, crucifixe, uide gentem tuam perfidam, quæ à me non laceſsita, cõtra iuſiurandum, æquũ, ius omne ac fidem uiolauit: ſi Deus es aliquis, fac ut periurij pœnam luant. Reuocata eſt pugna ſumma contentione, nunc Turcis nunc Chriſtianis cadentibus. Diu ancipiti marte pugnatũ, dum Chriſtiana acies ſua uirtute ſuſtentatur, Turci numero ſupplent: tantumq; ſanguinis utrinq; effunditur, ut in modum lacus campi ſtagnarent. Varadienſis epiſcopus Ioannes per paludes fugiens, fœda equi ac ſua luctatione in cœno uexatus, tandem ſubmerſus eſt. Agrienſis Simon nomine, qui pugna exceſſerat, cum rediret, nuſquam poſtea comparuit. Rex ad Ianizaros (ita pedeſtres milites Turci appellant) delatus, cum equus eius ingens in latus uulnus accepiſſet, per dextrum equi armũ præceps effuſus, à Ianizaris telorũ multitudine non tam cõfoſſus eſt quàm obrutus, anno regni ſui quarto, ſalutis uerò Chriſtianę quadrageſimoquarto, poſt milleſimum quadringenteſimũ: decima die Nouembris, quæ uigilia diui Martini fuit. Caput eius poſt detruncatũ ac infixum haſta, populis oſtentatum. Turci in eo loco columnam, quæ hodie quoq; uiſitur, cum inſcriptione rei geſtę ſtatuerunt. Huniades cum regium corpus recuperare nequiret, acceptis ſecũ Valachis, fuga ſalutẽ quęſiuit: haud quaq; nefas ducens, ſupereſſe aliquẽ poſt regis interitum, qui acceptam cladem ulciſci poſſet, afflictasq; Chriſtianorum opes tueri ac reparare, ignominiamq; delere: ne una funeſta pugna omnia extingue rentur. Cæteri qui ſupererant, omnes fugæ ſe cõmiſerunt. Sed partim in lacunas ac paludes dilapſi, ſubmerſi ſunt: partim in ſyluis uepribusq;, fame, frigore, ſiti, uigilia interiêre. Iulianus Cardinalis equo fugiens, dũ curſu fatigatus potu reficit, ſpoliatus ſeminudusq; in deuio ſaltu animã exhalans repertus eſt. Hunc Gregorius Sanocenus, ex proceribus non infimus, uidens quum obequitaret, cum execratione admonuit, quòd euentus belli tandem planum feciſſet, non fuiſſe Deo cordi ea quæ contra fœdus ac iuſiurandum, more magis argutorum hominum, quàm ex æquo ac bono conſuluiſſet, & ipſe & Pontifex. Culpa etiã Cardinali Venetorum imputabatur, qui neq; fretũ rectè cuſtodiſſet, neq; traiectos regi ſignificaſſet. Poloni acceptam eo prælio cladem, Huniadis uæcordiæ atq; ignauiæ tradiderunt. Si tamen Vladislaus rex, adoleſcens animoſus magis quàm callidus, unius Huniadis conſilium ſequi, quàm iuuenili temeritati obſequi maluiſſet, non tam miſeranda clade perijſſet. Fertur cõflictus ille trium dierum & noctium ſpacio continuatus. Quàm miſera aũt fuerit hæc Varnenſis clades, ſi quis copioſius ſcire uoluerit, legat P. Callimachi Experientis tres elegantiſsimos libros, quos Caſimiro regi Poloniæ ac fratri Vladislai inſcripſit. Cæterùm Huniades ſuperato Danubio, citatiſsimo itinere per Valachiam (quę olim Dacia dicebatur) dum in Hungariam properaret, ne malæ rei geſtæ fama ſedi-

tionem tumultúm ue exuſcitarent,à Dracula tranſalpinæ gentis Vuaiuoda captus eſt,quem non hoſtem timebat. Nam cum malè pugnatum in prælio Varnenſi intelligeret, & Huniadi obuiaſſet hinc redeuntí, quaſi hoſtem in uincula conſecit. Sed quum in animum reuocaſſet iniuriam fruſtra uiro forti præter merita illatam,è carcere cum grandibus muneribus emiſit.Nec diu pòſt Huniades gubernator regni Hungariæ cõmuni procerum cõſenſu eſt creatus. Actum condigna ſupplicia de Vuaiuoda tranſalpino,eiuſq; maiori natu ſuſcepit. In clade autem Varnenſi numerus cæſorum incertus eſt, quòd multi in paludibus ſubmerſi diſparuerunt. Triginta tamẽ millia Chriſtianorum cæſa à quibuſdam referuntur,cum multo maior numerus fuerit Turcorũ, qui ea ſtrage perierunt: nam circiter quadraginta millia uictor Amurathus è ſuis perdidit. Ob id neq; fugientes hoſtes inſecutus eſt,neq; gloriabundus inter ſuos aut magnifica uerba aut hilarem uultum præbuerat: ſed cum rogaretur,cur deuictis hoſtibus tam inſigni uictoria,nullum lætitiæ ſignum exultando exhiberet: reſpõdit memorabili uoce, Nolle ſe ſimili euentu ſæpius uincere. ſignificans eam pugnam magis ſuis quàm Chriſtianis fuiſſe funeſtam, atq; haud ſibi incruentam ceſsiſſe uictoriam. Idcirco colligere iubens farcinas ac impedimenta militaria, copias domum tranſmiſit.Ipſe Adrianopolim concedens,Deo ſuo uictoriæ uota perſoluit.Dehinc uel quia bellorum tædium cæperat,uel fortunæ inconſtantiã ueritus, uel quòd iam grauior annis quietem ac ocium bello præferret, accerſitis prouinciarum maioribus,Mahometem ex liberis ſuis maiorem,imperio præfecit. Ipſe in Aſiam reuerſus,priuatam deligens uitam,cum paucis ocij ſui comitibus,religioni cuidam ſolitariæ ſeſe addicere cogitauit. Cur autem ſeſe Amurathes religioni addixerit,mirandam inueni cauſam in quodam opuſculo, quod captiuus quidã Chriſtianus ſcripſit,dum uiginti annis miſera ſeruitute omnem eorum ritum, linguam ac religionem edidiciſſet, à quo iſta accepi. Orta enim contentione inter ſacerdotes, qui Tacuſmani gentili lingua, & religioſos qui Demrſchler nuncupantur,de quibus plura inferius ſcribam, cui potius uota & eleemoſynæ populi iurè deberentur. Sacerdotes ſibi deberi cauſati, dixerunt: Nos curam populi habemus conſultando,iudicando,regendo, docendo legẽ, tribuendo & obſeruando,& totius populi onus portando.Quum igitur miniſterium noſtrum uniuerſo regno magis ſit neceſſarium, meritò uota nobis debentur. Contrà religioſi: Nos, inquiunt, ſumus ſucceſſores & uicem gerentes eorum qui fundamentũ ſunt legis & gratię,qui & pro populo coram Deo aſsiſtentes,omnes neceſsitates eius ſuis meritis & interceſsione ſupplentes, regni pericula auertimus,bona operamur,omni facultate & ſtudio hominib.ſuccurrimus deficientibus,& auxiliamur: nobis igitur eleemoſynæ & uota populi iurè debentur. Diſſenſio iſthæc ad Amurathem, tanquam ad ſupremum arbitrũ, à quo prouocare abſq; omni cõtradictione minimè liceret, delata eſt. Qui perpenſo atq; diligenti iudicio rationes utriuſq; partis cum examinaſſet, ſacerdotum miniſterium regno magis neceſſarium cognouit,hiſq; meritò uota populi adiudicare cogitabat. Religioſi huius rei facti certiores, regem adeunt ſupplicantes,ne hanc ſententiam,priuſquam paulo diligentius ſecum hanc rem diſcuterent,promulgaret. Adiecit rex ſeptem dierũ inducias. Vna fortè nocte,paucis interiectis diebus,cum Amurathes in lecto quieſcens,cõmotionem ſentiret uiſcerum,ut opus naturæ excrementa deijciendo expleret, ſecretiorẽ petijt locum: ac ſedens, tabula quadam præcipitatus in cloacam,nec clamore ullo(quoniam undiq; clauſum erat cubiculum) nec labore proprio (licet plurimũ fatigatus omnia tentaſſet)preſens periculum effugere poterat. Mox ſanctũ aliquem, qui huic neceſsitati opitularetur,inuocauit:quoniã(ut Pliniusait)tũ precipuus uotorũ locus eſt, cũ ſpei nullus eſt. Et ecce habitu religioſorũ quidã apparuit, ô Amyra,inquit,ubi illi ſunt quos regno tuo perneceſſarios iudicaſti? cur huic neceſsitati nõ accurrũt? Nunquid illi præferẽdi, qui ubi uirtus humana defecerit,

inuocan-

inuocantibus ſe ultrò oſtendunt: His dictis regem lecto ſuo illæſum reſtituẽs, euanuit. Manè rex acta nocturna reuoluens, conuocatis religioſis omnibus quos habere poterat, ſingulos alloquens, cuicꝫ nummos aureos diſtribuit, diligentiſsimè unumquemcꝫ de facie intuitus, ſi fortè inueniret eum qui ſibi opitulatus eſſet. Quum autem rex talem non inueniret, quum iam ſinguli tranſiſſent, acceſsit maior inter religioſos Regem, dicens: Ne mireris, ſi ille qui nocte tibi opem attulit, hic non appareat: unus enim communem omnium cauſam egit, quoniam de noſtra ſalute fuit tractatum. Ex hac illuſione rex in eam uenit mentis alienationem, ut filio adhuc impuberi regno prefecto, in Mamiſſam urbem, ubi multitudo religioſorum eſt, ſucceſſerit, religionicꝫ operam dederit. Scribunt aliqui, Amurathum poſt Varnenſem pugnam Corinthiacum Iſthmum, qui uulgò hodie Hexamilium ex loci diſtantia Græca uoce dicitur, ſumma ui expugnaſſe ac diruiſſe. Nam Peloponnẽſes prædicta clade perculſi, adorti fuerant celeri & irrequieto opere Iſthmum munire, ac muro cingere: quemadmodum plures olim eum perfodere tentarunt, licet ſemper infeſto omine opus inchoatum infeliciter defecit. Quod ſatis ſupercꝫ liquet, ſi quis Demetrij regis, Iulij Cæſaris, Caij Neronis, & Herodis Attici inanes conatus penſitabit. Recentem igitur hunc Græcorum conatũ Amurathus diſcuſſurus, cum exercitu Iſthmum adequitauit, ac tandem cepit. Conſtantinus enim Palæologus, qui nouiſsimè Byzantij imperauit, inſtaurandam curauit quodam Chriſtianorum ſucceſſu, tributumcꝫ Turcorum regi minimè reddendum eſſe ſtatuit. Sed ab Amuratho mulctatus pecunia, murum diruere iuſſus eſt: licet aliqui Græcis reſiſtentibus obſidionem traxiſſe illinc ſcribant Turcum. Sic autem Peloponneſus ex fratrum diſcordia iniuriæ obnoxia, in ditionem Turci ceſsit. Cæterùm Huniades acceptam Varnæ cladem & contumeliam ſemper ante oculos gerens, ut priorem aboleret ignominiam, & illata reſarciret damna, ex Hungaria, cui iam annis penè quatuor præfuerat gubernator, quantas potuit maximas cogit copias, tum etiam ex Boemia item & Germania uicina, ut Turcum inopinatum & nil tale timentem peſſundaret. ferebatur enim Turcus tum ocio deditus, Calibaſſam, qui populo præeſſet, ſubſtituiſſe Imperatorem. Itacꝫ uirum arbitrabatur incondito populo defuturum. Rebus igitur gerendis ſolertiam ac celeritatem adhibuit. Deſpotus Seruiæ, quia exercitus Hungarorum terras ſuas uaſtauit, nec in eam expeditionem uocatus erat, Turcorum ducibus conſilium Huniadis patefecit, magnumcꝫ timorem genti incuſsit. Perculſi nuncio Turci, Amurathum iam religioni addictum (ut quidam ſcribũt) ex Aſia euocant: quòd filius tantã belli molem ferre nequiret: Calibaſſa uerò eius magiſter, obedientiam militũ (qua in bello nihil precioſius) minimè habiturus eſſet. Ianizari enim & puerum & pedagogum pueri contemnebant. A magnatibus igitur & principibus exercitus Amurathes, ne regnum in periculoſiſsimum diſcrimen ueniret, minis uictus & precibus, ad gubernationem redijt. Concurrit ergo utercꝫ exercitus in Caſſouio Myſiæ campo, quem alij campum Merulæ appellant, in Bulgaria, ubi atrociter infeſtis armis toto triduo dimicatũ eſt, primùm uictoria atcꝫ iterum Hungaris cedente: qui etſi numero impares eſſent, uirtute tamen præſtabant. Verùm quum uictori uictor inſurgeret, fuſis fugatiſcꝫ hoſtium copijs, Amurathis caſtra Huniades dum oppugnat, ſuperatur. Nam Mahumethes Cęſaris filius, proximo quodam tumulo extra aciem quadraginta habens electiſsimorum equitum millia, Huniadem paternis caſtris hærentem, tanta ui eſt adortus, ut poſt ingentem ſuorum ſtragem ægrè dux ipſe cum paucis ſit ſeruatus. Empta multo ſanguine uictoria, Amurathus (nam ducenta propè millia militum habuiſſe dicitur) domum ſe retulit. Huniades celeri equo fuga ſublatus eſt: abiectiſque armis grauioribus, in manus duorum Turcorum, qui eum non cognouerant, deuenit. Ab ijs expoliatus, dum de quodam amuleto, quod in collo fortaſſe geſtabat, inter ſe concertarent, alterum enſe ſtrauit, alter fuga

elapſus euaſit. Solus in ſyluam cum equo delatus, inuenit Raſcianum quendã, à quo Sinderouiam eſt deductus. Sed cum Belgradum peteret, à Georgio Deſpoto Seruiæ captus, uix filio ſuo Ladislao maiore natu in obſidẽ dato, aſſequi potuit, ut incolumis emitteretur: licet toties regnicolæ magnum auri pondus homini ingratiſsimo, qui ab Hungaris in ſuum regnum reſtitutus erat, pro redemptione gubernatoris offerrent: liber tamẽ factus, uaſtatiõe regni ſui, haud ſine parua pœna coactus eſt filium reſtituere. Quod cum Amurathus intelleꝛxiſſet, indignatus Deſpoto, quòd carcere hoſtem tantum emiſiſſet, regnũ hoc Seruiæ cuidam præfecto Fritzebecho tradidit expugnandũ. Duos enim poſt ſe duces priuſquam in Aſiam migraret, reliquit: hunc ſcilicet qui Dacas à Thra ciæ incurſatione prohiberet, Deſpotumq; debellaret: & Ioſebechum, qui Dalmatiam hoſtiliter popularetur. Georgius Deſpotus audiens in ſe concitari bellum, anxius ſe cœpit accuſare, quòd gubernatorem Hungariæ immerito læſiſſet carcere, in quo unico ſalus ſua eſſet repoſita. Abiecta itaq; uerecundia, ſupplex Huniadis genubus aduolutus, ab eo tandem ſuppetias impetrauit. Qui dicto citius noctu Raſcianos attingens agros, manè Turcos aggreſſus, in fugam uertit ac profligauit, capto duce Fritzebecho cũ multis electiſsimis militibus: quos Deſpoto carceri mancipandos tradidit. Ipſe exuſto Bidino Bulgariæ inſigniore urbe, cum triumpho in Hungariam uenit. Quidam Amuratho hanc ultimam fuiſſe cum Huniade expeditionem aſſerunt, cum paulo pòſt mortẽ obiret. Alij uerò narrant aſsiduis Macedonum querelis fatigatum, ſuſcepiſſe poſtremam aduerſus Caſtriothũ, cui Scanderbecho cognomen fuit, qui fines Macedonum ferro igneq; uaſtabat, cum à fide defeciſſet, fuſo in Tranſyluania Meſetbego, cuius ductu militabat. Primò enim in Theſſaliam ueniens tanquam regis negocium curaturus, nec prius profugam egit, quàm paterno regno ſit potitus: quanquam graui iactura affectus prouinciam reliquerit. Tum uires recuperans, Macedones continuè laceſsiuit. Quorum querela impulſus, licet ſenio confectus Amurathus, in Epirum tranſgreſſus, ſæua populatione omne ſolum ad Adriam uſq; afflixit: nullo tamen loco munitiore potitus. Sed dum Epirotæ anguſtias ſyluarum inſediſſent, in reditu quoq; magnam impedimentorum partem interciperent, cæſa ac profligata magna & præcipua copiarum parte, homo ſenex ex metu ac fuga & ex mœrore animi in morbũ incidit. Quo inualeſcente, paucis diebus mortem oppetijt, anno uitæ ſeptuageſimo quinto: ex quo regnare cœperat, quadrageſimo (uel ut alij ſcribunt) quarto & trigeſimo. Etenim Scanderbechus, poſtquam in ſuam ſectam aſcitus eſt, plures ei prouincias acquiſiuit. Inter quas & Mœſiam aſſecutus, Georgio Deſpoto, qui Vuchetruch dicebatur, ac Nouomõto eius regionis metropoli expugnato, ubi auri argentiq; fodinæ dicuntur eſſe, extincto patre ac fratre Coraguſio natu maiore, qui erat obſes in Adrianopoli, regnum ei paternum tradidit. Interim Eugenius Quartus audita fama, hunc per nuncios ac literas ad noſtros ac fidem priſtinã traducere conatur. Ille cõfeſtim obtemperat, ac rebellans tot pro religione reſ geſsit, quot antè contra. Ac deimprouiſo Croiam, Sfetigradum, Steluſium, Modriciam & Ternaciam oppida in ea regione occupat. Amurathus contra eum Ameſambech fratris eius filium, deinde Vranaum, duces cum copijs mittit. Croiam iam quatuor menſes obſidebat, cũ moritur. Ac filius Mahometus miſſis totidem ducibus, quos Baſſos uocant, fruſtra uires inſtaurat, cũ ille ſemper parua manu ingentes hoſtium cateruas funderet ac fugaret. Sed Venetis quoque moleſtus propter Albaniæ oppida, & debita tributa. Poſtquam pacatus eſt, Romam conceſsit: & domum rediens, ueneno abſumptus dicitur. Hic Caſtriothus Pyrrho aut Alexandro ſimilis, inſignis omnino princeps fuit. Sed & Amurathus ſic eo pugnante, mortuus eſt. Nec enim ullus inter Othomannos præter hunc diutius rexit. Corpus eius more maiorum delatum in Pruſiam Bithyniæ ciuitatem, quæ ante captam Conſtantinopolim Othomannorum regia erat,

cæt, à Prusia rege qui Hannibalem hospitio excepit, appellata. Licet etiam inter Mysios urbs sit Prusias in Olympo, condita ab illo Prusia, qui cum Crœso bellum gesit, quæ hodie Bursia corrupto uocabulo nominatur, emporium insigne Turcorum.

MAHOMETVS II. TVRCORVM REX OCTAVVS, QVEM PRIMVM CAESarem à deiecta Constantinopoli Imperiali sede appellant: uulgò Mechemetbeg dictus.

Sultan Mehmed.
Cœpit regnare anno Christi 1451. anno Mahometico 855.

MAhometus Amurathi filius admodum adolescẽs (uix enim uiginti natus annos, à patre iam senio fesso accepit) qui Calibassam ei inter satrapas Turcorum, opibus & authoritate uirũ insignem, quòd per ætatem imperio nondum esset aptus, gubernatorem dedit. Sed cum ad bellum grande, quod ab Hungaris imminebat, iterum reuocaretur pater sententia Calibassæ, Mahometus uehementer animo fuit offensus, cum se illa expeditione glorioſiorẽ fieri putaret, ueritus ne imperium amitteret, si rursus pater regnaret. Tum breui pòst mortuo patre imperium assecutus, dominandi libidine & ambitione inflatus iuuenis, gloriæ & nouarum rerum percupidus, scelera quæq; attigit, patre longè truculentior. Et ut regni initium parricidio auspicaretur, quo die Amurathus pater è uiuis excesit, fratrem nomine Thursinem, mensem agentem infantiæ decimumoctauũ, continuò iubet occidi, ne pater solus sepeliretur. Vix enim pater animam efflarat, cum cursim relicta omni celebranda funeris cura, petit ædes, ubi à nutrice infans alebatur. Ingressus igitur perinde atq; furore percitus, quærit infantem. Inuentum in cunis, & sibi risu ueluti blandientem, uiolenta manu abripit, ad proximum parietem inflicturus. Quam facinoris atrocitatem cõspicatus Moses, immaniſsimo tyranno & chariſsimus & æqualis, orat ne fraterno sanguine manus inquinet. Exorat ea lege, ut ipse continuò infantẽ interimat. Paret Moses, moxq; infantem & præsente & immotis oculis aspicente Mahometo, multa ui aquæ obrutũ suffocat. Infelix mater extincti Thursinis horribilitate scelerisaudita, accurrit ilicò, humi iacentem manibus infantem tollit, complet ululatibus omnia. Et quoniam uitæ mortem in tanto luctu præferebat, audax tyrannũ multis cum singultibus ita increpat: Hic est, inquit, frater tuus ille Thursines, ô Amyra, quem tibi moriens pater tantis lachrymis cõmendauit? Siccine decet tuum sanguinem iugulare, ac macerare innocentem? Siccine decet fraterno sanguine auspicari imperiũ? O nefas, ô crudele scelus, plus quàm tyrannicum & immane. Sic uitam tuam finies, crede mihi, nec alia te fata unquã manebunt. Hæc & similia dicens, nimio dolore perculsa, exanima cõcidit. Iubet mulierem attolli tyrannus, ob triumphalis facinoris magnitudinem. Tum hilaris ac lætus, simulatisq; ac fucatis uerbis dolorẽ lenire cupiens, necessitatem ferre æquo animo persuasit, cum factum infectum esse non posset: ueterem Othomannorum principum consuetudinẽ esse, ut cæteris interfectis, unus semper relinquatur in regno. nam ut neq; plures sunt dij, ita neq; plures deberi admitti reges: itaq; ut bono animo sit hortatur: nam ei se pro filio semper fore. Erat huic mulieri priuignus Mahometus, quæ genere erat Turca, & Amurathi uxor: cum ipse ex matre natus esset Albana & serua. Et ut insanientem mitigaret fœminam, adiecit, si quid uellet, audacter peteret: nihil enim se passurum petitum ab ea frustra posse iudicari. At mulier ut ira ardebat, animo ad ultionẽ parato, ad uindicandam innocui sanguinis iniuriam, facinoris ministrum impium Mosen expetiuit. Cui mox hunc familiarẽ suum immitis tyrannus uinctis post terga manibus, ac pedibus cathenatũ dedendũ imperat. Quem efferata mulier ut accepit, cultellulo qui ei pendebat è zona, pectus miseri hominis, frustra opẽ

domini aſtantis coràm implorantis, ad cor uſq; transfigit: nihiloq; cunctata, la
tus dextrũ aperit, iecur abſciſſum eruit, datq; canib. diſcerpendũ. Hac uindicta
mulier ſatiata, cõquieuit. Habuit itẽ Amurathus pater Mahometi uxorẽ, filiam
Sponderbei nobilis in Penderatia ſatrapis, ex qua natũ filium nomine Calapi-
num, ſextũ agentem menſem, Chalibaſſæ moriens cõmendauit. Ille Mahometi
gratiã initurus, & matrem & puerũ ei prodidit. Mahometus accerſitis triginta
(ut aiunt) matronis, quæ puerũ cognoſcerent, poſtq; certam Amurathi eſſe ſo-
bolem conſtitit, ſtrangulatũ matri filium reddidit, funusq; regio more fraternũ
duxit. Alij ſcribunt, Calibaſſam alienũ puerum Calapini nomine ſuppoſitũ, ac
pro filio Amurathi necatũ fuiſſe. Calapinũ uerò Conſtantinopolim translatũ,
ac clàm educatũ: poſt captiuitatem urbis inde ſubtractũ, ac primùm Venetias,
tum Romam Calixti pontificis iuſſu ductũ, ac pro fratre Mahometi in palatio
cuſtoditũ. Qui tandem lauacro baptiſmatis ablutus, Calixtus eſt dictus Otho-
mannus. Hic poſtea in Germania uenit in magnã familiaritatẽ cum Friderico
III. Imperatore, à quo regiè donatus, ac munificè redditibus annuis prouiſus, in
Auſtria pluribus annis uixit: uir manſuetus ac religioſus, & qui multarum rerũ
habuit experientiã. Hunc ſenẽ Viennæ cognoui ego iuuenis, eiusq; colloquio
(nam linguã latinã egregiè calluit) ſæpius uſus. Defunctus eſt in Auſtria, cũ iam
ſpecioſiſsimã puellam uirginẽ nobilem de Hohenfeld uxorẽ duxiſſet. Quæ ui-
dua facta antequã uxor eſſet, monaſterio ſe incluſit, ut uirginitatẽ perpetuò cu-
ſtodiret. Redeamus ad Mahometũ. Is ſuſcepto imperio, inſtituta maiorum pro
ingenio correxit, rem domi foriſq; legibus ordinauit, ærarium locupletauit, no
ua uectigalia homo auariſsimus excogitauit, copias auxit. In proceres & auli-
cos ſæuitia & contumelijs graſſari cœpit ſanguinarius tyrannus: quod iam ma
nifeſta crudelitate & fratris ſui & familiaris amiciſsimi patuit. Ad expugnandã
Conſtantinopolim animum adiecit. Cum enim hanc ſuis regionibus uicinam
uideret oculis ſæuis rapaciſsimus latro, nec diu nec noctu quietem animo ſuo
dabat, priuſquã ea potiretur. Licet urbs hæc annis & pannis (ut ita dicam) obſi
ta, longa ægrotatione languens, omni ui roboreq; fuit exhauſta, exanguis ac fe
rè exanima, antequam tyrannus eam expugnaret. Quã minimè tamen uiciſſet,
ſi & ciues ſuos abſconditos in terra theſauros in cõmune tutamentum erogaſ-
ſent, & Veneti ſuis claſsibus (ut Chriſtianos decuit, atque par erat) præſtò fuiſ-
ſent. Sed quàm incredibili celeritate caſtellum extruens ad Boſphorum, atq; a-
liud diſsimulans, urbem cæperit, crudeliſsimeq; in captos utriuſq; ſexus ſæuie-
rit, in Conſtantino ultimo Græcorũ Imperatore ſuperius latè diſſeruimus. Ca-
pta urbe triumphauit: & ut patre ſuo maior uideretur, Imperatorem ſe & Cæſa
rem declarari fecit. In omnes captos crudeliter ſæuiens, quos in miſeram ſeruitu
tem redegit. At quid mirum cruentiſsimũ hoſtem in exteros ſæuire, qui in ſuos
erat immaniſsimus & crudeliſsimus, ob nullum in ſe cõmiſſum flagitiũ, ſed ob
opum tantum ac nummorum magnitudinem? Cõſtituerat Amurathus pater
nefario iſti & abominabili Mahumeto filio ab ineunte uſq; pueritia tanquã pæ
donomũ quendam, atq; morum uitæq; magiſtrum, Chalin ſeu Chalibaſſam, ui-
rum & ætate & opinione hominũ inter Barbaros illos grauiſsimũ. Quẽ etiam
moriens eidem Mahometo, qui adhuc adoleſcentẽ ageret, tutorem eſſe uoluit,
ut ſuperius annotauimus. Monens identidem filium flagitioſum & impium, ac
iubens, nõ ſecus unum Chalin & audiret & obſeruaret, quàm ſi pater eſſet. Con
ſiderabat enim pater uiri prudentiam, amoremq; erga ſe atq; ſuos omnes, cum
repeteret ætates uſq; ſeptẽ ſuperiores, quib. maiores ipſius Chalis primarij ſem
per fuerant in Othomannorum tyrannide, & Turcis omnib. dilectiſsimi. Itaq;
poſt deuictum illud Orientale emporium Conſtantinopolim, cõtinuò in Cha-
lin tutorem, q; optimè de ſe ab infantia uſq; meritum, debacchari cœpit, quòd
Turcorum eſſet omnium opulentiſsimus. Sed ut honeſtiore obtẽtu id faceret,
Chalin cõfictis dolis inſimulat ſemper ſenſiſſe cũ Chriſtianis: cuius perſuaſio-

nibus

nibus factum fuerit, ut pater Amurathus nunquã sit ausus in tot Græcorum iniurijs Constantinopolim bello fortiter urgere, quam nullo quasi labore oppressserit ac diripuerit. Chalis enim prudẽtissimus, satius arbitrabatur Oriẽtale illud imperium ætate & longa ægrotatione confectum, sua interiore tabe paulatim ac sensim dissolui atq; deficere, quàm turbulenta ac repentina aliqua ui, qua fortè omnium Christianorum principum uires in extremam Turcorum calamitatem coactæ coniurassent, opprimere. Ob hanc ergo causam Chalin locupletissimum inopinatò captum, postuarios & acerbissimos corporis cruciatus strangulat. Ingentes enim quas cumulauerat diuitiæ, exitij causa fuerunt. Suffecit illi cò in eius locum Mahometum iuuenem industrium ac insolentem, natum parentib. Christianis, Triballo patre, & matre Constantinopolitana, eademq; Agarina: & sibi usq; à puero ut æqualem ac sodalem summa familiaritate coniunctum. Hunc non modò exercitui Occidẽtali (hoc enim nomine has copias uocant quæ colliguntur ex Europæ prouincijs) ducem præfecerat: sed omnia per eum quæ maxima & periculosissima erãt, gerebat: erat enim uersutus, callidus, strenuus, & nulla in re tardus. Permulta quoq; quotidie præclara facinora est adortus, ex quibus tum gloriam non uulgarem est adeptus, tũ tyranni dilectionem: qua se omnia posse quæ uellet, liquidò cognoscere uideretur. Quare ut se aliquando ex infami onere seruitutis redimeret (nec enim quãuis à puero Christum abnegasset, libertate donatus est) excipit Mahometũ magnifico regaliq; conuiuio, ubi nil defuit ad explendas omnium uoluptatũ illecebras. Affert dehinc auarissimo tyranno precio aureũm nummũm quinquaginta millia & amplius: uerbis usus appositis & submissis, libertatem supplex petens, ut se libero quàm famulo uti malit. Quo audito, ita excandescere cœpit, ut penè à puero sodalem, ac uitæ morumq; socium, ducẽ præterea insignem, ac uictorijs illustrem, humi prostratum, tãquam fugitiuum quendam seruum pedib. calcauerit, fuste ulmeo ad lassitudinẽ usq; tamdiu pulsauerit, ut etiam ipse ex humeris atq; brachijs laboraret, donec repetita sæpius uoce clamaret: Gratias ago tibi mi here. Similem sæuitiam exercuit in pueros quosdam exoletos, quos pluris facere uidebatur quàm uitam ipsam. Hos tamen quodam celebri conuiuio obtrũcauit omnes, quòd uini quippiã ebibissent, quod ex illius ebrietate superfuerat. Hac immani crudelitate se adeò cunctis terribilem præbuit, ut multos ob opes quas longo tempore cõparauerant, alios ut uxorib. illorum potiretur, alios ob aliam libidinẽ mactare iuberet. Etsi carnifex deesset, ipse suis manib. carnificis obiret facinus. Repletus igitur omnib. sceleribus, omnia contempsit: nullũ esse Deum putauit, Christianam fidem irrisit, Mahometum illum pseudoprophetam sui similem fuisse dixit: uel se illũ tãto inferiorem, quòd & Cyreneus fuerit seruus, & fur & latro, & à maiorib. suis cum inhonestissimo in faciem uulnere turpiter fugatus ex Perside. Propheras omnes atq; patriarchas pro nugis habuit. Solũ Alexandrum Magnum, potissimùm ubi de eius furore ac libidine scribitur, admirabatur: cui se similem asseruit. Magnusq; Mahometus dici à cunctis uoluit. Indies ferocior factus, tributum quod Memphitico regi sui maiores pendere cõsueuerant, negat se redditurum. Mittit inde circa finitimos qui imperata recusantib. bellũ indicerẽt. Auctus igitur opib. quas triennio congesserat, ex omni regno accersitis procerib. anno Christi 55. post 1400. successu tumens, expeditionẽ in Hũgaros instituit cũ maximis ac infestissimis copijs, superatis Thraciæ montib. ad Sauum fluuiũ cũ 150000. hominũ in Triballis, Belgradũ, quã Hũgari Nandoralbẽsem arcẽ, hodie Albam græcam uocãt, obsedit. Annales Hũgarici 400000. militũ in exercitu pedestri ac nauali habuisse Turcũ tradũt, incredibili superbia tumentẽ, quasi tota iam Hũgaria à se uicta esset: Latinorũ enim Imperatorẽ se obruere iactitabat, qui iam Græcorũ Cesarẽ neci dedisset. Germaniã atq; Italiã direptiõi militũ spopõdit: omnia parituro impio suo gloriose crebrò dictitabat, sese unũ esse, cui omnis terra cessura esset, si unus Deus cœlo pẽsset.

Quanquam autem Hungaria metu perculsa, ante oculos Constantinopolitanam ruinam uersabat, tamẽ aduẽtu Iohannis Cardinalis legati Apostolici, qui Iohannem Capistranũ professorem ordinis Minorum, Hungaris euangelizantem reperit, excitata ueluti somno, regio hæc Hungarica tertium Iohannẽ Huniadem Comitem tum Bistricensem commouit, etsi uix quinq; millia equitum in promptu haberet, ut aduersus crudelissimos hostes, quos prius sæpe fudit ac fugauit, exustis ac submersis illorum nauibus, irrumperet in arcem, ac obsessos sua præsentia consolaretur ac erigeret. Sequebantur cruce signati quadraginta millia, ex omni Christianorum orbe. Tam paruum numerum cõtemnẽns Turcus, Amuratho patri maledixit, qui septem menses frustra in obsidione huius arcis consumpsisset, se quindecim diebus arcem solo æquare, & in Hungariam omnibus ĩis ad unum cæsis, impetum facere iactitabat. Cum Christiani nomine Iesu inuocato, acriter prælium ineunt, ac primùm ancipiti pugna, hinc Turci, hinc Christiani, nunc uicti nunc uictores cruenta cæde (duce Huniade) primùm Bassam Nataliæ Carazam Thraciæ præfectum, uirum impigrum sternunt, primores'que exercitus duces occidunt. Tum Mahomctem sagitta, quæ sub papilla leua stringebatur, in pectore, in terram exanimum deiiciunt. Quem mortuum credentes Turci, nocte semiuiuum abducunt, omnes in fugam conuersi, uictoriam Christianis reliquerunt. A' quibus fusi, fugati & superati, relictis omnibus munitionibus, impedimentis, & cuiusq; generis tormentorum instrumentis, machinis bellicis, ac sarcinis militaribus, castris quoq; sunt exuti. Ignominiosa ac turpi fuga tam innumerabilis formidabilisq; exercitus per noctem obscuram abiit, non tamen sine cruenta pugna. Imperator Mahometus noctu ablatus, altero die ubi ex dolore uulneris ad se rediit, intelligens infamem acceptam suorum cladem, insperatamq; stragem, ueneno uitam uoluit sibĩ ipsi adimere, ne tanto cum dedecore in patriam inglorius remearet, uix à suis prohibitus. Nunquam post hac de illa clade aut dicere aut audire quenquam uoluit. Et quoties illius memoria subiit, semper barbam manu grauissimè demulcens, suspiria deduxit cum fremitu, hunc execratus diem inter atros computauit. Etenim quàm glorioſus erat eius aduentus, tam turpis ac fœdus eius discessus: optimi maximi Dei Iesu Christi iudicio sic ordinante. Multi crediderũt, si fusi dispalatiq; hostes tum fuissent acrius insectati à Christianis principibus, potuisse eo die Othomannorum imperium deleri. Seriem huius pugnæ Pius pontifex, & in Bohemica historia, & in Europa sua pluribus enarrauit, ac Iohannes de Thurocio scriptor Hungaricorum Annalium. Calixtus summus pontifex, qui se perpetuum hostem Turcis deuouit, & iuramento & chirographo ob rei perpetuam memoriam cum assiduo rogatu continuis'que supplicationibus instituit, ut octauo Idus Augusti, quo die tum erat festum sancti Sixti, transfiguratio Domini religiosè celebraretur: & addidit, post meridiem campanis signum dari fidelibus omnibus, ut orationibus eos iuuarent, qui contra Turcos continuò dimicabunt. Durat ea consuetudo hodie Viennæ Pannoniæ, & item Budæ, ac alibi: in qua hora paululum post meridiem prima, campana magna in æde diui Stephani signum datur hominibus, ut memores illius cladis, orent pro defunctis Christi fidelibus. In ea strage hostium quadraginta millia cęsa feruntur: sed maior Turco iactura inter fugiendum inflicta est. Aliter Iohannes Caruagralla Cardinalis S. Angeli ad pontificem, aliter Iohannes Capistranus, aliter Iohannes Huniades scripserunt rem gestam: quisq; gloriæ suæ innixus, laudem sibi usurpando ob operã suam. Sequenti anno post cladẽ, Huniades morbo correptus, nõ sine planctu uniuersæ Hungariæ, imò totius Christianitatis, diem suum obiit. Cuius mortẽ etiam hostis Turcorũ Imperator indoluit uehemẽter, cũ per Georgium Rasciæ Despotũ fieret certior, totũq; penè diẽ post nunciũ illud obticuisse mœstus fertur. Capistranus post paucos dies pariter senio mortuus est: qui uitæ mũdicia inter prędicatores Christianos

nos facilè primas assequutus est. De quo multa Pius in historia de rebus Friderici Cæsaris, quę cõsultò prætereo. Illud omittere nõ debeo, quod admiratione omnium posteritati dignum existimo. Cum enim Turcus post deuictam Constantinopolim Despotum Rasciæ Georgiũ è Seruia eiecisset, aut (ut alij dicũt) in eum exercitum ductare minaretur, secundò ad Hungaros pro auxilio confugiens, in Austriam profectus homo grandęuus, ad Ladislaum regem peruenit: ubi & Capistranus degebat, qui de religione Christiana ac sacris secũ disputãs eloquijs, ut errorem gẽtis suæ relinquerẽt maximopere cohortatus est. Cui ueterator ille respondit: Annos natus 90. patrum religionem teneo: quàm delirũ me senem cauillarentur ciues mei, si nouam assumerem, & antiquas patrum traditiones relinquerem: mortem ac laqueum malim. Itaq; cum indignatione discessit, domumq; reuersus, cum milites immisisset in Hungaros prætereuntes, & quadrigis uectos, in quibus erat Michael Zylogi, uir strenuus, & Albæ Grę cæ præfectus, & frater Ladislaus, quem in quadriga repertum confodit: nam equo alter aufugit. Paucis pòst diebus, Michael ut fraternam cædẽ uindicaret, hunc Georgium captiuum abduxit, abscisis duobus digitis dextræ manus inter defendendum. Et quanquam magno auri pondere redimeretur, ex truncæ tamen manus fluore, qui sistinõ poterat, breui mortuus est homo hic perfidus. Mahometus uerò Cõstantinopolim reuersus, classem reparat, nouã construit, Aegæi maris insulas proxima æstate inuasurus (nam Calixtus Pont. triremes 13. quibus Ludouicũ Aquileiensem Antistitem præfecit, ut maritima Asiæ occuparent, in Barbaros hostes emisit, qui etiam insulas aliquas Turco ademit) sed maior inde cura ab ea expeditione eũ conuertit. Quando quidẽ cum maritimũ bellũ moliretur, legati ab Vsan Cassano rege cum amplissimis donis, quæ in thesauris Demiri Persarum regis à se uicti reperit, Byzantiũ ueniũt, rogantes, ut à Cappadociæ finib. abstineat, ni bellum uelit, quam ille prouinciam ut dotalem sibi uindicabat: erat enim ex Trapezunte oriunda Cassani uxor, ut suprà ab initio scripsimus, cum de quatuor familijs Othomannorũ in genere narrationem instituimus. Mahometus fremens, legatorum auersabatur legata, bellum se suscipere uociferabatur: ac præmissa parte classis in Pontũ, Sinopem & Trapezuntem uersus, ipse cum terrestri exercitu omnium opinione celerius transit in Asiam, rectaq; ad Euphratem cõtendit. Persa cum Turco bis conflixit: Bassa Romaniæ cum Vsan Cassani filio congressus, uictus occubuit. 40000 Turcorũ ea acie conflixisse dicuntur, Persarum 30000. Rex uictoria elatus, castra Mahometi obsedit: quæ tantis erant munita machinis tormentorum, ut irritos facerent omnes Persarum conatus: filius Vsan Cassani plumbea glande traiectus occubuit. Itaq; Turcorum 40000, Persarum decem millia cecidisse dicuntur. Assimbecus Taurisium reuertitur: sensit enim terribilem Mahometi apparatum, concessitq; fuga confestim ad montes. Ac quãdiu Turcus fuit in prouincia, tenuit se ille munitiorib. locis, nihil ausus interea mouere. Mahometus Imperator confessione uictoriæ hostib. expressa, exercitũ in Paphlagoniam duxit. Sed aliquãto postea hæc acta sunt, breuiq; Sinopem, prouinciæ caput, omnemq; Paphlagonum gẽtem subegit. Trapezuntem inde terrestri naualiq; prælio oppugnatam pari successu domuit. Trapezuntium Imperatorem Dauid Comnenum cũ duob. itẽ filijs, qui omnes ad eius fidem confugerant, cum Ponticæ oræ & Cappadociæ principib. liberis, uxorib. Byzantium uelut in triumphum duxit, dehinc crudelissimè occidit. Nec post tam insignem uictoriam Turcorum arma quieuẽre, quin ea classe quam proximo anno in Propontide pararat, Mitylenem insulam (quæ & Lesbos dicitur) occupat, omni ferè insulanorum multitudine Byzantium, tanquam in coloniam abducta. Nicolaum Catalusium Lesbi principem immaniter trucidauit. Metellinum hodie insulam appellant, olim Genuensium, nunc Turcorũ. Non multo pòst in Daciam, quam Vualachiam hodie dicimus, profectus Mahometus, grauem ignominiam adijt, ut res bellicæ for-

cæ fortunæ arbitrio uariantur. Droulas Dacorum dux, Dracula ab alijs appellatur,cum sex millib.equitum,pariq; peditum numero, intempesta nocte Turcorum castra ferociter adortus, tantum iniecit terroris,ut nisi Mahometi ducis qui Chali successit (ut paulo antè diximus) consilio edictum esset , ut non ex equo,sed in uestigio quisq; stans ante suum tabernaculum pugnam capesseret, deleri potuerit uniuersus exercitus. Sic quoq; pars multo maxima cæsa est. Cæteri equorum pernicitate seruati sunt.Sed ferox hostis nihilo territus,Superiorem Mysiam , quæ nũc Bosna est,adortus, ex improuiso uniuersam terram fœdè populatur. Rex inopinato bello perculsus , ubi cuncta circa se uidit ferro & flamma ruere,fugam molitur.Iaica regni caput obsessa,captaq; ciues in prædã actí,prouincię duces cum fratre & sorore regis ad triumphum seruati, Byzantium mittũtur.Sed Matthias rex postea recepit,ac Sabatiam similiter noua munitione cinctam,redemit à Turco,quem multis tormentorum machinis spolia uit.Deinde Peloponnesum penè insulam,quę uulgò hodie Morea dicitur,iam reliqua Græcia domita,hostili exercitu aggressus est. Thomas & Demetrius fratres, ultimi Christianorum principes Palæologi, hanc possederant. Hi cum inter se dissiderent,Demetrius ad Turcum defecit:is filia Turco in uxorem data , hostem induxit. Thomæ conatus cum essent irriti , perditis rebus fugiens, Romam cum capite apostoli D.Andreæ ad Pium pont. uenit. Sublato è Peloponneso Græcorum principatu,retinuerunt Veneti quædã in ea terra oppida: è quib. etiam pòst sunt à Turcis eiecti. Nã Mysia potitus,ac reliqua Græcia penè omni,etsi in Macedoniam exercitum esset trãslaturus,cũ intelligeret Venetos Corinthiacum Isthmum summa ope munire(decẽ enim annis Veneti tum nullum gesserant bellum)qui tanta usi sunt celeritate,ut totam muri longitudinem , quæ ab Ionio ad Aegeum mare protenditur quadraginta circiter stadia, quindecim dierum spacio duplici fossa, subitariaq; molitione firmarint. Trigin ta millia hominum eo loco operata dicuntur,sed ueteris structurę saxa, quę ad manus fuere,materiam prębuerunt operis celerius consummandi: ut Venetorum Annaliũ scriptor attestatur,lib.tertię Decadis octauo. Veneti labore perfecto,Corinthum urbem medio Isthmi interuallo sitam,Ephyren quondam dictam,tripartito agmine frustrà egrediuntur.Mahometus ut cœptum disturbaret opus,ex Bosna ueniens,Isthmum cum 80000 equitum,strage & cæde agrestum ingressus,agros Coroneos ac Motonènses populatus: dehinc captis proditione agris , dum 32. triremes Veneti in Turcorum equitatum immitterent, magna suorum strage fusi fugatiq; sunt:mille & quingenti cęsi.Pari infelicitate pòst in Lesbo quinq; millia hominũ amiserunt. Sed omnium crudelissima fuit Chalcidis urbis in Eubœa insula (quę uulgò Nigropõtus dicitur)expugnatio. Hanc cum Mahometus 30 diebus obsedisset,& continenti insulam ponte coniunxisset, circa muros sæpius dimicatum est atroci pugna , ut cum Turcus quadraginta penè millia hominum perdidisset(habuit enim in exercitu centum uiginti millia)de fuga ac obsidione soluẽda cogitaret: sed admonitus à suis , cum Venetę triremes,quę ciues Chalcidẽses facilè liberassent obsidione,metu perculsæ substiterunt trepidæ,pręmia Barbarus hostis pollicitus, per integram noctem ad lucem usque oppidanos prælio fatigauit,atq; hinc oppido potitus est. Hinc crudelissimè sæuitum est sine discrimine in omnem sexum ac ætatem: crudele edictum propositum, ut puberes omnes ad unum obtruncarentur : ac capitale esset,si quis supra uiginti annos quenquam natum seruasset.Magistratus & ciues necati diuersis locis.In foro præfectus urbis,in ædibus legatus,prætor urbis per medium sectus fuit: quia cum sibi uenia esset promissa à tyranno , cauillatus pollicitum se ceruicí,non lateribus parsurum. Paulus Andreotius pulcherrimos commentarios de Chalcidico excidio scripsit.Sunt deinceps multæ insulæ,plures urbes à Venetis oppugnatæ: Turcis etiam crebræ illatæ strages, potissimùm Petro Mocœnico duce,qui magna felicitate usus, classis Venetæ

Imperator,

Imperator,hoſtibus multa ingeſsit incommoda, circa Smyrnæ urbis oppugnationem,ac Lyciæ Cariæq; prouinciarum depopulationem. Quanquam Turci interim & in Dalmatiam & in Forum Iulium ad Vtinum ciuitatem uſq; irrumperent,ac pecore hominibusq; abactis, ingentem prædam abducerent. Quomodo tum in Cilicia Veneti cum Caramannis bellum geſſerunt, Sabellicus tribus penè libris longè lateq; differit. Dehinc Turcus ſpe potiundæ totius Italię, Scodram urbẽ Dalmatię in ea parte quę Albania dicitur, nouo nomine 80000. armatorum oppugnare adortus eſt, duce Solimanno eunucho, qui Baſſa Romaniæ fuit,in defuncti locum in Perſico bello ſubſtitutus. Ac duobus menſib. urbem obſidens, tanto conatu oppugnare aggreſſus,quanto poſt Byzantium nullum Chriſtianorum oppidum:ſed non ſine ſuorum clade, quorum ad ſexdecim millia periiſſe narrantur, etſi alij quatuordecim ſcribãt. Coriolanus Cepio hanc oppugnationem Scodrenſem diligenter deſcripſit. Tertio menſe Solimãnus reuocatus ab Imperatore ſuo,quòd Veneti fœdus cum rege Mathia Hungarorum iam percuſſerant,annuumq; ſtipendium regi dantes, magnis uiribus Barbarum hoſtem Chriſtiano ſolo decedere coegit. Ea enim uictoria in Turcos uſus Mathias, qua olim pater ſuus Iohannes Huniades (qui non modò ſexies aduerſus Turcos dimicauit, ſed Sabazam etiam oppidum munitiſsimum cum mille ex regia cohorte Ianizaris Turco ademit) Solimannus Scodram relinquens, in Euxini ora Capham nobiliſsimam urbem Genuenſium proditione ſuſcepit. Adortus etiam fruſtrà Naupactum, quod nunc Lepanthum uulgò uocant,in Corinthiaco ſinu, poſt quatuor mẽſes coactus diſſoluere obſidionẽ, ſubita ui frendens, in Lemnum inſulam irrupit quidem, ſed nihil profecit: Lemniacæ puellæ Marullæ induſtria, dum oppidũ Coccinum Turcus oppugnare nititur: inuaſit tum Turcus in Epiro Croiam urbem,ubi Veneti haud contemnendam paſsi ſunt cladem. Sed longè maior fuit ſubſequuta Sontiaca cędes, quam Marbechus Venetis intulit, toto agro ferro flãmaq; ad Vtinum uſq; uaſtato. Sed indignatus Mahometes fruſtra obſeſſam prius Scodram,ad hanc expugnandam Alibechum cum 15000. Solimannum cum ſeptuaginta millibus præmiſit. Ipſe ſubſequutus cum triginta millibus electorum militum, Scodrenſes tã atroci oppugnatione adortus eſt, ut ex his,poſt multos fame ac ferro occiſos, Veneti coacti ſint pacem cum Turco tranſigere. Qua Scodra dedita cum Tenaro Laconiæ promontorio, & Lemno inſula: & quotannis 8000. aureorũ, ut Pontica nauigatio Venetis negociatoribus tutò patêret, polliciti ſunt dare. Poſt pacem cum Veneti iam 16. annis cum Turcis depugnaſſent, Mahometus Neritum (quæ nunc Maura eſt) Cephaleniam atq; Zacynthũ inſulas ſuo imperio adiecit,anno ſalutis 78. poſt 1400. Cum uerò poſt Conſtantinopolitanũ excidium ſæuiſsimus tyrannus ui & armis penè omnes dictas regiones annis uiginti octo ſubegiſſet,inſularumq; imperio potitus eſſet circumadiacentium,ægerrimè tulit Rhodum liberam eſſe. Eam igitur quatuor claſsib. oppugnare adorſus eſt fruſtra, ſemper clade affectus: cum partim ex ſuis captiui palo affixi, partim calamis peruſtis perfoſsi,partim membratim diſcerpti,terra mariq; trucidati ſuccubuerunt. Cum ergo hoc non procederet,uerſutia, dolis & proditione, ſubornatis qui ſe transfugas fingerent,rem tentauit:pacem ſimulat, ſi aut uectigal,aut munera Rhodij offerant. Generoſitate animorũ Rhodij milites utrũq; reijciunt,fœdus & munera contẽnunt. Cũ igitur triennio de proditione Rhodi conſultaſſet Mahometus, Petrus autem Daubuſſon princeps & Rhodiorũ militum magiſter, collapſos urbis muros ac mœnia reſtituiſſet, munitionibus egregiè cuſtoditis, tyrãnus ira incenſus,claſſem quàm potuit maximã,ut Rhodum perdat, cum centum millibus militum mittit. Ter urbem aggreſſus,ſeptingenti primo congreſſu periêre, multi uulneribus cõfoſsi. Dehinc duo millia & quingenti, cum à nocte media ad diei decimam horam conſtanti prælio eſſent dimicatũ, occubuêre, auro ueſtibusq; precioſis ſpoliati. Poſtremò ceciderunt

tria mil-

tria millia quingenti, cum penitus urbem diruere moliretur Turcus. Est tum crux aurea media oppugnatione in cœlo ab hoste conspecta, cum simulachro Deiparæ uirginis hastam uibrantis: uisa & Iohannis Zachariæ filij imago cum numerosa manu urbem tutari. Hinc Rhodus tum cœlesti, tum diuina ope defensa est à tam sæua crudelissimi hostis oppugnatione, obsidioneq; : quæ undenonaginta dies durauit. Qua trucidati sunt hostium millia nouem, uulneribus debilitati quindecim millia. Cum ignominia igitur abiens confusus Mahometus, dum denuò Rhodum aggredi statuit, insperatò suffocatus morbo, horribiliter occubuit. Ferunt tyranno, dum nemora prætergrederetur ac syluas, comparuisse iuuenem inter ramos forma augustiore, humanam speciem excedente, ornatumueste candida, manu ensem strinxisse, necemq; tyranno minitasse, atque dixisse: Hoc te confodiam ense. Quo uiso usqueadeò expauit, atque metu perculsus concidit, ut quasi furore attonitus, fœtidam repentè euomuerit animam. Apparuit eo die signum crucis in cœlo, quo frustrà Turci turrim in Rhodo globeo saxo concusserunt, cum mors Mahometi intellecta est. Sed de Rhodiaca oppugnatione cum Guilelmus Caousinus magni Rhodiorum magistri (ut nostri dicunt) uicecancellarius commentarios diligentissimè conscripserit, superuacuum censeo copiosius de hac re enarrationem protendere. Eo etiam anno Pirametus Caramannus fudit magnas Turcorũ copias. Priusquam tamen moreretur tyrannus, Hidruntem in Apuliæ & Calabriæ finibus (ubi Ionij maris & Ausonij discrimen modico aquarum interuallo iacet) subito incursu oppressit. Quo nuncio tota Italia ita timore territa prostrabatur, ut de salute dubitaret: nisi diuina prouidentia, ne pestis illa pestilentissima latius serperet, è medio draconem hunc submouisset: qui lõge antè debebat ignobilissima suorum custodum ac uigilum cæde interfici. Fuerunt nonnulli Ianissarij ac cubicularij, quos sui studiosos homo demens arbitrabatur, qui de interimendo tyranno consilium iniêre: perpetrassentq; cogitata, nisi unus ex conspiratoribus & Græcus & Constantinopolitanus Maudromenus, nescio quo infelici fato, tam salutare facinus è manibus uictorum extorsisset. Ingressi enim tentorium uinosi & stertentis domini probissimi adolescentes, cum iam contentis arcubus sagittas emissuri forent, perfidus ille Maudromenus, ueluti quodam afflatus infesto spiritu, conclamat repentè: Caue uitæ tuæ mi here Amyra, caue tibi, caue: suoq; illum consopitum corpore procumbens protegit. Et ita qui certò periturus erat, unius Christiani serui impietate seruatus est. Nã & reliqui impudici adolescentes, exoleti ac catamiti clamore excitati, confestim auxilium tulerunt. Experrectus tyrãnus suam funestam rabiem generoso conspiratorũ cruore satiauit: immanis alioqui, & ad omnem cædem feruens ac alacris. Ex ea hora omnes pòst suspectos habuit, neminemq; sibi fidum putabat (quis enim eum amet, quo nemo crudelior, nemo atrocior ac superbior? nemo ingratus magis unquam extitit?) neminem itaq; in cubiculum quiescendi tempore, qui duodecimũ ætatis annũ excessisset, admittebat. Narrant quidã aliter hanc historiam: Quòd scilicet in Oriente quidam magnus Tartarus, ob odium quod in Turcũ habuit, famosos quosdam artis necromanticæ atq; expertos incantationibus, precibus ac precio induxerit, ut caput Turci ei deferrent. Cum remotis omnibus arbitris regi curioso hoc pollicerentur, insignem priusq; non uisam magię experientiam putantes, regem solum si alios excluderet, facilè detruncaturum. Rex certior de insidijs factus, dum in habitu ac forma religiosorum, intus uerò armis bene muniti regiam ingrederentur, hoc quod in regem meditabantur, in se experti sunt: capti omnes obtruncati sunt. Cœpit deinceps religiosos omnes per edictum imperio expellere: nec ullum sinebat in habitu religionis captum euadere: omnes quotquot cepit, uita priuauit. Pauperes undiq; uerberare iussit. Commouebatur enim innumerabilibus flagitijs sceleribusq; suis inauditis: & pertimescebat ab illis pœnas, quos uel ipsos, uel eorum aut parẽtes aut

patriam

patriam tot iniurijs cõtumelijsq; affecerat. Et quod ratio antè non potuit, eum ſupplicij formido à quotidiano inſtantiq; periculo reddebat cautiorem. Sic qui antea negligentiſsimus erat ſui corporis cuſtos, qui nihil aliud neq; cogitabat neq; exercebat, quàm ſe uino exquiſitiſsimo obruere, ac obſonijs uarijs ingurgitare: ita ſe compoſuit poſtea, ut nemo ad cuſtodiendum eſſet eo diligentior, nemo ad ſuſpicandum ſagacior, nemo ad uindicandum ſeuerior. Homo naturà uerſutus, & uſu, non tam prudens quàm malitioſus. Et quãto corpore obturpiſsimas uoluptates fuit imbecilliori, tanto erat animo immanior ac crudelior. Voluit ſe palàm laudari, cũctisq; ſummis Imperatoribus ac regibus quotquot ſunt aut fuerunt uſpiam gentium gloria anteponi. Matthiam Hungarię regem ſolum excipiebat, quem etiam Principis nomine ſtrenui honorabat: ob id & Deum contempſit, & in cunctos homines per omnem ſæuitiam & contumeliam debacchabatur. Magnus ob id Turcorum Imperator appellari ex magnitudine rerum geſtarum uoluit: quòd cum Aſia potitus, auctis paterni regni uiribus, in Europam copias ingentes per Helleſpontum claſſe traiecerit, Byzantiumq; expugnauerit, Myſiam utramq;, Thraciam, Pelopõneſum, Acarnanos, Aetolos, Ambraciam, Epirum atq; Illyricum in poteſtatem redegerit, Aſiæq; minoris regna penè duodecim obtinuerit: Pontum deniq;, Bithyniam, Cappadociam, Paphlagoniam, Ciliciam, Pãphiliam, Lyciam, Cariam, Lydiam, Phrygiam, atq; omnem Helleſpontum. Ad ſolis ergo ortum & occaſum, plures terras, mariaq;, inſulas & regna imperio adijciens, plures victorias in Aſia atque Europa aſſequutus eſt. Cum igitur annis unum & triginta ſęuiſsimè regnaſſet, ab expugnatione Rhodiorum diſcedens, ignominiaq; confectus, mortuus eſt anno ætatis quinquageſimooctauo: Anno uerò ſalutis humanæ octogeſimo primo, poſt milleſimũ quadringenteſimum, quinto Nonas Maij. Tanta lęticia uniuerſam affecit Italiam (nam capto Hydrunto florem omnem Italię triennali bello penè abſumpſit) ut Sixtus maximus Põtifex, qui iam de fuga in Galliam cogitabat, urbemq; tutelæ ſanctis Apoſtolis relinquendam æſtimauerat, cum patribus totius curiæ, Cardinalibus, Epiſcopis, & omnis dignitatis ſacerdotib. ac cum plebe uniuerſa Deo gratias agens, tabernas claudi, iuſtitium ac triduale ſacrum indici iuſſerit, quòd de medio funeſtiſsimũ hunc draconem ſuſtuliſſet, lateq; manantem flammam rore ſuæ diuinæ prouidentiæ extinxiſſet. Vnde quidam ei tale finxit Epitaphium:

Qui uici innumeros populos, tot regna, tot urbes,
Solus & immenſi qui timor orbis eram:
Me rapuit, quæcunq; rapit mors improba. ſed ſum
Virtute excelſa ductus ad aſtra tamen.
Maior Alexander non me fuit, Hannibal & non,
Fuderit Auſonios tot licet ille duces.
Vici uictores Danaos, domuiq; feroces
Chaoniæ populos, Sauromataſq; truces.
Pannonius ſenſit quantum ſurgebat in armis
Vis mea, quæ Latio cognita nuper erat.
Arſacidæ ſenſere manus, has ſenſit Arabs q;,
Et mea ſunt Perſæ cognita tela duci.
Mens fuerat bellare Rhodum, ſuperare ſuperbam
Italiam, ſed non fata dedêre modum.
Heu mihi, nam rapuit mors aſpera: quæq; ſub alto
Pectore condideram, uertit & hora breuis.

Sultan Bajazet imperare coepit anno Christi 1483.

BAIAZETHVS II. OTHOMANNVS, NONVS TVRCORVM CÆSAR, QVI SE TALI TI-tulo inscripsit: Chan, est, *maximus maximorum, Imperator Imperatorum, Græciæ atque Asiæ Rex inuictus.*

BAIAZETHVS, quem alij Pazaiten uocant, filius Mahometi, regni paterni successor, per uaria bella & fraternas cędes imperium assequutus est. Mortuo enim Mahometo, subitò omnis (ut est mos gentis seditiosæ) perijt obedientia: publicum ærarium sublatum, commilitones ueterani ac tyrones, negociatorum ac Hebræorum fortunas diripuerunt: maiorq; in minorẽ nulla seruata honestate sæuiebat, intestina odia ac mutuas cædes exercebant. Reliquit nepotes quinq;, qui ad occupandam ditionum paternæ hæreditatis portiunculã aspirabãt, hi factiones suscitabant. Sed maior factio inter duos fratres exorta est: duos enim reliquit filios Mahometus, hũc scilicet Baiazethum maiorem natu, quem Hildrimi uocant, dicuntq; significare fulgur: minorẽ Zyzymum, quod amor sonat. Formidãs pater dũ uiueret hoc quod post eius mortem accidit, ut ex ephebis excessêre, diuersis locis disiunxit, ne imperio implicati, aut publicis negocijs intenti, alter alteri ob futurum imperium insidias strueret. Prouinciarum præfectos eos constituit, ut uterq; sua prouincia contentus, quietam transigeret uitam. Rarissimè se mutuò conspexêre. Baiazethus habuit Paphlagoniam ad Euxini maris littora, qui mollissimam agebat uitam. Zyzymus uerò minor natu, Lycaoniam possidebat: ac circa Iconium ueterẽ Lycaoniæ urbem, uenationi, thermis, natationibus, comessationibus, iuueniliter lasciuiebat. Cognita patris morte inopinata, uterq; ut prior imperio ac regia gaza potiretur, raptim Constantinopolim ad regiam sedem properabat. Hic Orientalium & Persarum uiribus in Asia confisus, ille uerò commilitonũ fauore. Sed iam tumultuatum erat Constantinopoli inter milites ducesq;, parte una militũ ad Baiazethum trahente summam imperij, altera ad Zyzymum. Cruentis gladijs dum inter se dimicãt, Bassa unus occiditur, tumultuante plebe. Achmatus Bassa Hydrũti expugnator, uir militaris, animo manuq; promptus, ut seditiones exortas sedaret, nihil prædæ intentus ut cęteri, turbulentum rerum statum, intrà audacia, nec minori calliditate, succinctus ualida manu eorum qui Baiazetho adhærebant, sic pacauit. Vnum ex liberis Baiazethi, qui tũ octauum & decimum agebat annum (plures enim habebat liberos) regio solio collocat, ignobiliq; uulgo irarum minarumq; plenus ostentat: huius patrem Imperatorẽ iam à nobilioribus declaratum esse affirmat, imperialiq; diademate dignum uultuosus proclamat. Byzantini anxij ac solliciti, uictoris gladium sæuũ iam pertimescebant: altera factio attonita, dolorẽ iramq; dissimulabat. Sic huic astruxit imperium Achmatus, autorq; fuit ut dum pater abesset, eius filius summæ rei præficeretur. Paulóq; pòst Byzantium Baiazethus celeri cursu uenit, paucisq; triremib. eò per Euxinum delatus, uí & armis imperium uindicaturus. Sedata domestica seditiõe, magnoq; plausu exceptus, Rex & Imperator salutatur: moxq; paternam gazam in suam redegit potestatem. cum quo pater priusquam ex humanis excederet, paulo antè plus quàm ciuile bellum meditabatur. Zyzymus uerò per Lycaoniam ac Bithyniam terrestri itinere, etsi pari festinatione acceleraret, uiarũ tamen dispendio moratus, principatu ac potiundi regni spe frustratur. A suis adhortatus, Prusiam Bithyniæ ueterem quidẽ regiam occupat, germanum in certamen prouocans, si posset, nondum fratris firmato imperio, animos quorundam in aliam & suam flectere partẽ. Regebat tum Cariam & Lyciam cum Bassæ cuiusdam filio alter Baiazethi filius, annos natus uix decem & quatuor: adolescens formæ elegantis, & supra ætatem moribus grauis & ornatus: cui auus Mahometus clemẽter indulserat has regẽdas. Is patruum audiens

exercitu

exercitu ualido aduentantem, ut patrem regno deturbaret, ſibi quoq; immine re pericula iam ex fraterna ſeditione colligit. Ac ne in inſidias præcipitetur incautus, equis pernicibus ad fugam paratis, cum ad Rhodios feſtinaret, hæſitabundus in littore onerariam inuenit, & Callipolim defertur, tum Byzantium deuenit. Licet aliqui eum delituiſſe autumãt, & poſt patrui diſceſſum rectà Byzantium contendiſſe ſcribant. Baiazethus, ne Aſiæ ueterem regiam amitteret, haud contemnendam imperij ſui portionem, Achmatum Baſſam cum inſtructo exercitu per Propontidem mittẽs, fraternis copijs obijcit. Qui cum Aſiatici omnes Europæos milites & audaciores & robuſtiores timerent, uicibus ſuis non fiſus Zyzymus, Pruſios relinquens in Syriam tranſit. Tum ſacrorum cauſa Hieroſolymis templũ Salomonis reuiſit. Dehinc per Arabiæ deſerta ad Suldanum Aegypti regem Memphim ſe contulit, quam uulgò Cairum dicũt, alij Carras: à quo non modò comiter eſt acceptus, ſed etiam in aduerſitatibus ſuis conſolatus. Cum peteret ab eo tanquam legis Mahometicæ cuſtode ac patrono per Mahometi ſacraria, ne ob fraterna diſsidia religio Turcorum periret, fratrem de ſua atrocitate ac ſuperbia caſtigaret, rebuſq; afflictis conſuleret: dum Sultanus fruſtra quidem fratrum diſcordias componere annititur, Zyzymus Mecham magno mercatorum ac peregrinorum comitatu ad Mahometi pſeudoprophetæ ſepulchrum uenit, religioſius & ſupplex Mahometem ueneratur. Reuerſus ad Sultanum, quia nulla pax inde ſequuta eſt, cum Baiazethus fratris contemneret imbecillitatem, maiore animo quàm ſpe imperij per uim recuperandi, meditatur bellum, defectionem ducum nouam per amicos clàm ſemper molitus. Donatus igitur ab Aegyptiorum rege, peragrata Syria, Iſthmum minoris Aſiæ, quam ætas noſtra uocat Turciam, penetrat, Ciliciæ regem Caramannum adit, cui à Mahometo Cilicia, Meſopotamia, paternæ regiones, ut ſuperius ſcripſimus, ablatæ erant. Qui Zyzymum aduerſus germanum ſollicitãs, multaq; pollicitus, Imperatorem ſalutat, cuius ope ſperabat amiſſa recuperare. Iunctis igitur caſtris, iuxta Laraudam ac Iconium caſtrametãtur, ut bellum Baiazetho inferant. Baiazethus in tanto diſcrimine etiamnum anxius, & fratris apertum bellum, & ducum occultas defectiones uerebatur. Achmatus enim Baſſa, ſimultates quaſdam clàm cum Imperatore, neſcio quam ob cauſam habuit, cuius in primis defectionem ad fratrem timuit, utpote per quem prius abſens imperium conſequutus fuit. Subſequutus igitur Achmatum, qui iam contra Zyzymum proceſſerat, magna auri profuſione inconſtantes Aſiaticorum animos ſibi cõciliando, & militiæ præfectos & milites omnes in officio tenuit. Zyzymus & Ciliciæ rex à profugis edocti de ualidiſſimo fratris exercitu (ducenta enim millia armatorum ad bellum hoc egreſſa feruntur) cum ſe uiribus impares agnoſcerent, mõtis Tauri iuga (quorum obiectu Syriam à ſe excludit Cilicia) ne obſiderentur penetrarunt, ut natura loci tutiores eſſent ab inſidijs. Nam literis ac nuncijs ultro citroq; miſsis & acceptis, ſtudium pacis Zyzymo frater præferebat: ducenta millia nummûm auri, & ſupellectilem regiam, ſi regni fines excedat, in fœdus pollicetur. Clàm autem dolos prætendit, ut uiuus in poteſtatẽ ſuam ueniret. Ob id ut fratris uerſutiam fugeret, Rhodijs ſeſe primùm per literas, tũ per Oratores cõmittit: ac paulo pòſt oneraria naue Rhodũ eſt delatus, perbenigneq; à magiſtrõ militum & regio apparatu eſt exceptus, anno noſtræ ſalutis 82. poſt 1400. cum id prius epiſtola quadam Baiazetho ſagittæ alligata, ac uiolenter arcu in exercitum excuſſa, ſignificarit. Qua perlecta, ita in lachrymas eſt reſolutus, ut amenti ſimilis, tacitus in tabernaculo diu ſederet, ægerrimè ferens fratrem ad Chriſtianos defeciſſe, ob quorum ignominiam pater eorum interiiſſet. Cæterùm par eſt, ut de moribus Barbari principis, & de corporis diſpoſitione, quantum ex his didicimus qui eum de facie uiderũt, aliqua depromamus. Fuit tũ cum apud Rhodios eſſet acceptus rex Zyzymus, annorum octo & uiginti, corpore procero, ualetudine proſpera, facie ferocita-

tem præ ſe ferente: oculis glaucis ac ſubobliquis, ſupercilio denſo, aquilo colo-
re, à naſi radice ferè utroq; cohærente. Siniſtrum in frontem eleuabatur, dextrũ
ad oculum uergebat. Naſus aquilinus, os paruum, labia craſſa, mentum exile,
barba rara, non promiſſa, ſed ad cutem forcipe tonſa. Ceruix obœſa, corpus pin
gue: uorare enim uerius, quàm mandere ſolebat. Brachia, crura, tibiæ ac pedes,
pro portione compacti. Non tamen pinguedine impediebatur, quo minus ſa-
liendo, equitando, uenando ac ſagittando habilis foret. Si quid concepiſſet in-
dignationis, oculorum motus & uox acuta, caprino ſimilis clamori, indicabãt.
Sed præſentibus uiris prudentibus faciem temperauit: ſimulator & diſſimula-
tor promptus. Cum quietus erat, loquebatur modeſtè & temperatè: nec à prin
cipis dignitate, quãquam profugus eſſet & extorris, ceſsit. Voraciſsimi ſtoma-
chi fuit, auideq; cibum ſumebat, bibebat auidius citra principis dignitatem. Vi
num aromatibus conditum diligebat, & aquam ſaccaro infuſam patrio ritu po-
tabat. Et aſſa & lixa faſtidiebat, & uinum auſterũ: quoniam aquam cum ſaccaro
in uſu habuit quotidiano. Vtebatur aſsiduè balneis thermiſq;, aquaq; gelida
crebrò perfundebatur. Natabat libenter cunctis aſtantibus in pelago. Obſer-
uantiſsimus legis Mahometeæ. Vbicunq; habitauit, ædium cellulas omnes lu-
ſtrauit, ac undiq; decubuit: nonnũquam etiam ſub diuo, etſi paratũ haberet cu-
biculum. Subtriſtis & cogitabundus ſemper uidebatur, nec ullum lætitiæ ſig-
num dabat. Turcorum lingua peritiſsimus, qui à cunis literis incubuit, ut etiam
geſta ſcribere doctus eſſet. Res naq; genitoris magnificè geſtas literis manda
uit, gentilium literarum non ignarus. Reliquit autem apud Carras matrem, in-
clyta regum Seruiæ familia natam, duosq; liberos tenellæ ætatis, maſculum ac
fœmellã. Baiazethus interea frater, cum iam principatus gubernacula teneret,
audiens fratrẽ quem regno ſpoliauerat, ac bello conſequutus erat, ad Rhodios
confugiſſe, ut confugij ſpẽ auferat, Rhodiorũ generoſitate allectus, pacẽ inire
cũ ijs molitur. Miſsis Oratorib. cũ inducias ſemeſtres ſuaſu præſidis Lyciæ ſta-
tutas eſſent, in his Achmatus Baſſa Imperatoris cõſiliarius, qui Hydruntum ex-
pugnauit, tã diu literis Rhodi Magiſtrũ ad pacẽ hortatus eſt, donec Rhodiorũ
legati cũ Turco fœdus haud ignobile, priusq; inauditũ percuſſerũt. Quod quia
ppetua memoria dignũ eſt, poſteris quoq; uolui manifeſtare. Baiazethus enim
Turcorũ Imp. iureiurando pro more Mahumeteæ religionis adactus ſic fatur:
Miles gladium ne ſtringito.
Clades inferre caueto.
Nec continenti, nec pelago armis locum dato.
Claſſem offenſam ſalutato.
Negociator tutò mercimonia exerceto.
Commeatus ſumito.
Seruum profugum ſi in lege uerſatur, reſtituito.
Si extra legem eſt, x x nummûm auri exoluito.
Arx ſancti Petri perfugis patens eſto.
Superſtite Baiazetho principe pacem ſeruato.

Hac forma pace ſtabilita, per Oratorẽ Baiazethus Turcorũ rex Magiſtrum
Rhodi precatur, ut Zyzymũ fratrẽ, quo fomes bellorũ penitus tollatur, ſub a-
lis ſuis foueat ac protegat, pro annuoq; ſumptu pollicetur 450000. nummûm au-
ri, quos Calend. Auguſti quotãnis Rhodi exoluere bona fide promittit. Quas
conditiones Magiſter Rhodi, ut tempori cederet, ne diſsidij materia peior ori-
retur, aſſumpſit. Interea Achmatus Baſſa, Hydrũti expugnator, qui fratris Zy-
zymi partibus fauere, nec pacẽ, ſed arma homo ferociſsimus, & Chriſtiani no-
minis atrociſsimus hoſtis expetere uidebatur, Baiazetho cõtrarius, qui pacem
amabat, ueneno in conuiuijs (uel ut alij uolunt) arcu collum traiectus, in cõcla-
ui periit, atq; occiſus eſt nece condigna, rege ſic procurante. Nam quia potens
erat, & auro grandi abũdabat, regi ſemper ſuſpectus fuit, qui uerebatur ne fra-

trem

trem Zyzymum in regnum (ut ſæpe iactitabat) introduceret. Nam quieturus non erat, qui clades ingentes finitimis illaturum ſeſe minabatur: cum animo audax, manu foret promptus, rerumq; bellicarum peritiſsimus. Miſſus eſt itaque Zyzymus, quo tutior eſſet, in Gallias ad Chriſtianiſsimum Francorum regem, licet ueteri conſtitutione Iudæi, alienique à fide catholica regno excluderentur. Cæterùm ut Baiazethus gratiam Magiſtri Rhodi, maioremq; amicitiam aſſequeretur, dextrã Ioannis præcurſoris dono mittit. Et cum anno ſequenti, octuageſimo ſcilicet quarto, poſt 1400. in Maio ingentem pararet claſſem, numeroſumq; exercitum, in Italiam per Helleſpontum mittendum, ſuadente Magiſtro Rhodi, ac minitante, ſi aliter faceret, fratrem contra ſe emiſſurum, exercitũ diſſoluit, iuramento adhibito. Dehinc eſt Zyzymus Romam perductus, anno octauo & octogeſimo ſupra milleſimũ quadringenteſimum; & Innocẽtio VIII ſummo pontifice, qui Sixto ſucceſsit, datus: arte & ſolertia Leonelli Concordienſis antiſtitis, Legati apoſtolici. Nam Baiazethes per legatos preter cętera, ſacratiſsimũ Chriſti ſepulchrum cum Hieroſolymis, & omni terra quæ Sancta dicitur, Chriſtiano nomini ſe daturum pro Zyzymo pollicebatur, & lanceam Chriſti pariter. Rex Hungariæ Matthias & hunc impenſè petebat, qui Zyzymo ſibi dedito, indubitatam de Turcis uictoriam pollicebatur. Vicit tamen facundia antiſtitis, ut Pontifici traderetur: ſub cuſtodia tamen militum Rhodiorum eſt detentus. Sub Alexandro tamen Sexto, cum Carolus Francorum rex urbem cepiſſet, ei obſes datus, cum duce Valẽtino filio pont. mortuus eſt uene no, Alexandro pont. haud ignorante. Qui cum infenſo eſſet in Gallos animo, omnia prius maluit, quàm res Caroli per eum fieri meliores. Carolus enim ea conditione pacem cum Alexandro ſanxit, anno ſalutis milleſimo quadringenteſimo quinto & nonageſimo, Idib. Ianuarijs, ut Zyzymum Baiazethi regis fratrem ſibi traderet, qui in Vaticano cuſtodiebatur, quem ut ueneno tolleret, ab initio Gallici tumultus per literas cum Alexandro egerat. Rex Barbarus magnum auri pondus, ſi eam ſibi operam nauaſſet, pollicitus eſt: nec ſolùm Zyzymus datus eſt regi, ſed in fœdere etiam poſitum, ut Valentinus quatuor mẽſes regia caſtra ſequeretur, ut omnia pontificis loca Gallis amicè paterent. Sed hęc de Zyzymo fratre hactenus: nunc ad Baiazethum Imperatorem reuertamur. Cum enim ab initio imperium & paternam adiret hęreditatem, domi (ut dictũ eſt) & foris tumultus undique excitati ſunt. Nam & in ora Macedoniæ Iohannes Caſtriotus Scanderbecchi filius, prælio apud Croatiam proſperè cõmiſſo, Baiazethi arma ſuis expulit finibus. Pari etiam ſucceſſu Iohannes Cernouichnis ſubita rebellione adeò Baiazethum perculit, ut tributo tantùm imperato, paſſus ſit eum obtinere, quæ poſt Mahometi obitũ armis receperat. Omnium uerò proſperrimè rem Chriſtianam Matthias Hungarorum rex in Turcos geſsit; ut ijs non minori eſſet terrori, quàm olim Huniades pater. Ingẽtem enim exercitum ab initio ſui regiminis, qui Sirmienſes agros uaſtabant, fudit fugauitq;, ac caſtra ab eis poſſeſſa redemit ac recuperauit. Valida etiam manu maiorem Seruiæ partem penetrauit, multa felicisimè geſsit, & multa ſtrenui militis ope ra atq; præclara facinora edidit. Boſnenſe regnum, quod uulgò hodie Romam uocamus, è Turcorum manibus ſubtraxit. Caſtrum laycza munitiſsimum, ui & armis ſubegit: finitima loca deditione cepit: captiuos plures cum inſigni & nouo triumpho abduxit. Dehinc iterum cum à Mahumeto Baiazethi patre arx layce obſideretur, tam cruento bello repulit Turcũ, ut coactus ſit impedimenta & machinas omnes poſt ſe in prædã & ſpolia Hungaris relinquere. Vt ſuprà ſcripſimus, Mahometus hunc ſolum Matthiam inter Chriſtianos duces Principis nomine dignabatur. Sabatiam inde arcem munitiſsimam ad littus Saui fluminis ſitam, ſtrenuè è faucibus Turcorum eripuit. Et licet iterum occupare annixi eſſent, ſunt tamen ab Hungaris denuò repulſi. Quòd ſi poteſtati Matthiæ traditus fuiſſet Zyzymus, credo equidem ex tota Europa omnem Turcorum

1484.

1488.

315

316

familiam facilè potuisse eíci, & ultra mare repelli. Moliebatur aũt Baiazethus bellum interea in Syriam Memphitico regi, qui olim fratrem consilio ac donis iuuarat, opulenta classe in mari parata: Venetos orauit, ut sua pace liceret Cyprum classem appellere. Venetis suspectum fuit, ne consilia Turci, quę ignorabant, subitò mutarentur, occasione aliqua reperta: ob id petitum Turco negatum est. Sed is nihilominus classe sua Lycię, Pamphilię & Ciliciæ oram prætertectus, Syriam attigit. In Ciliciæ finibus biduo dimicatum, Turcorum infelici exitu. Memphitici duces amissis priore prælio commeatibus, quos medio pugnę ardore locorum accolæ diripuerant, inopiam ueriti, si bellum traheretur: sequenti die in equum egressi, hostem ad pugnam eliciunt. Est hic à prima luce ad noctem tanta utrinq; strage certatum, ut pauci pro numero eorum qui in acie steterant, cædi superfuerint. Centũ millia Turcorum eo die conflixisse fama est, quorum uix tertia pars superfuit. Nec minor clades Aegyptios pro numero attigit: ex septuaginta millibus, qui in prælio fuerant, dimidium est desideratum: neutra parte pro uicta prælio cedente, tam obstinatè pugnatum est. Sequenti nocte Baiazethi duces per silentium in pacatum concessêre, relictis castris commeatibus refertis hostibus. Sed dum circa ostium fluminis Selphice (quod Orontem aliqui suspicãtur esse) classis staret, tẽpestate maris fœdè disiecta, miserum spectaculum hostibus præbuit. Paucis interiectis annis, iterum Othomannica classis Hellesponti faucibus egressa, non sine magno Venetorum terrore, præter Græciæ oram uecta, haud procul Corcyra tumultuosè consedit. Baiazethus rex tum ingenti exercitu terrestri in Epirum uenit. Tota hinc uis bellica in Chimerinos uersa est. Tenent ij arduum & inaccessum penè locũ in Acroceraunijs (Strabo Chimerium uocat, eminẽsq; id solum interpretatur) huius loci incolæ ferox & indomitum genus hominum, aliquandiu tributum Baiazetho abnegauerant, ob eam rem petiti sunt bello. Sed ij terrificos hostiũ apparatus ueriti, metu subacti cessêre. Chimerinis itaq; ad imperium retractis, Baiazethus retrò pacatus abijt, nihil molesti Venetis (quia pacem uiolare noluit) inferens. Dehinc est maxima clades à Christianis in Liburnia (quam nunc Croatiam dicimus) accepta, cum septem millia hominum sunt uno prælio interfecta. Conflixerũt in ea pugna nouem millia Hungarorum, Croatorumq;, quorum terram assiduis excursibus uastabant Turci. Sed Turcis uincentibus, cæsa est Christianorum acies, ex parte multo maxima. Vix duo millia media strage dilapsi, per saltus & nemora in pacatum abierunt. Victor hostis ut cæsorum numerus commodius iniretur, nares iacentium exectas, baltheolisq; infertas secum extulit. Cæterùm Baiazethus cũ Mahometeæ legis uiolator quotidie mero maderet, in omnem luxum resolutus, nullum insigne ipse gessit belli, naturà etiam formidolosus. Maximè tamen Gallum regem uerebatur, cũ quo primùm fratrem Zyzymũ esse inaudiuit. Sed is postquã ueneno sublatus est, & Alexander pontifex, Maximilianus Cæsar, Ferdinandus Hispaniæ rex, Ludouicus Sphortia, & Veneti nouum fœdus inierunt, Franco excluso, metu solutus, nihil timuit. Anno dehinc salutis humanæ nonagesimooctauo, post millesimum quadringentesimum, excursiones Turci in Carnorum regionem faciunt: octo enim millia Turcorum iam aperti hostes Italiam ingressi, per Foroiulienſem agrum cum metu ac trepidatione agrestium, Liquentiam usque prædabundi processere: uillæ passim direptæ ac incensæ, multi mortales capti, in captiuos sæuitum: transmissoq; Tiliauento fluuio castrametati sunt. Veritiq; ne ab hoste includerentur, aut grauem prædam pertæsi, ingentem captiuorum numerũ mares promiscuè & fœminas uno in loco fœdè trucidarũt, magnamq; uim hominum abduxerunt. Croatia quoq; igne ferroq; consumpta, & crebris incursionibus penè exhausta est. Sed & regnum Poloniæ uastatum à Turcis, sexaginta millia hominũ inaudita crudelitate abducta sunt. Maritima dehinc classe circa Pelopõnesum cũ Venetis Turcus mira fortunę uarietate dimicauit,

1498

nunc

nunc territus manum cõſerere fugiens, nunc in portu dum aquatum uadit intercluſus. Sed cum naualis pugna exoritur, naues ferreis manicis conſertæ, inſolubiliterq; inter ſe cohærentes, incendium accipiunt. Quo Turcorum plurimi territi, ex ſua naue in ſubiectum mare præcipitati deſiluerunt, ſuntq; ſuorum occurſu ſeruati. Quòd ſi ducem habuiſſent Veneti militari diſciplina exercitatiſſimum, de hoſtibus triumphaſſent hoſtiliter. Sed è manibus emiſſa fortuna, dum Turcum qui Peloponneſi dextrum littus legebat, ſubſequuntur, circa Naupacti fauces iterum elabi hoſtem fœdè ſine pugna permittunt. Naupactum deinde urbem uetuſtiſsimam, quam hodie Lepanthum uocant, Venetis ademit.

Sequenti uere Baiazethus rex terra mariq; bellum in Peloponneſo reparauit, hoc eſt, biennio poſt Carnorum euaſtationem, ualidiore quàm antea claſſe, & maiore terreſtri exercitu: ad centum enim & quadraginta armatorũ millia duxit. Quibus copijs Metonem terribili oppugnatione adortus, æneis machinis urbem undiq; concuſsit. Et poſt alteram oppugnationẽ, cum diu uiriliter Metonenſes in fide perſtitiſſent, fruſtra Venetis ſubueniẽtibus, urbs capta, direpta, ac magna ex parte incenſa, omnibus oppidanis ad unum cum præſule ſuo necatis, fœdiſsima cæde Metone capta, lunco deditione potitur, mox & Corone. Tum proficiſcitur domum. Claſsis Veneta ad Helleſpontũ ſubſecuta, biremes & alia nauigia aliquot ademit hoſti, inſulas quaſdam depopulata, Aeginã, Zacynthum, & Cephaleniam: quam poſt diſiecta mœnia adorti, oppido uniuerſaq; inſula tandem Veneti ſunt potiti. Corcyrã tum recipere cogitant, cum noua Turcorum claſsis ab Helleſponto profecta, in Ambraciũ ſinum, quem nunc Larte uocant, inſedit. Vbi Veneti direptis quibuſdam hoſti nauibus, quibuſdã incenſis, Corcyram cum præda onuſti redeunt. Turcum in Peloponneſo recipiunt, quã pòſt paulo iterũ amittunt. Sic bis eadem arx intra annũ metu hoſtib. dedita. Poſtremò Gallorũ claſsis ex Neapoli progrediens, per Ioniũ in Melum inſulam proceſsit, ut ſuppetias Venetis ferret. Duces coniuncti, Lesbũ inſulam inuadunt, Mitylenẽ uetuſtiſsimã inſulæ urbem ſubita oppugnatione adoriunt, parte muri magna diſcuſſa. Sed fruſtrà ab initio. Tandẽ cæſis qui auxilio mittebantur, ac partim fluctibus obrutis, obſidio cõtinuata. Sed aufugiẽte inde Gallo, eius prętoria nauis tẽpeſtate maris ac fluctibus abſorpta perijt. Veneti quoque obſidionẽ ſoluerunt, ac in Corcyrã delati ſunt, relicta hoſti inſula. Paucis dehinc interiectis annis, circiter ſecundũ uidelicet ſalutis noſtræ & quingenteſimum, poſt milleſimũ annum, mira formidine perculſus Turcus fama noui prophetæ Sophi, quẽ alij Eliã uocant, patria lingua bonũ interpretatũ, omnẽ exercitũ ne Natoliã ingrederet, ad ſe reuocauit, ut hoſti reſiſteret. Tantũ enim mouit hic propheta (licet alij bubulcũ ac idiotam uocitẽt) tumultũ, cum è Perſide excitatus, Armeniã uſq; immẽſo exercitu uenit, patris interitũ ulturus, ut quidã ſcripſere, ab Vſocaſſano interfecti, cum 40 millibus uirorũ: licet illius ex ſorore nepos feratur. ut ex quatuor filijs relictis Vſocaſſani unum occiderit, ac uiginti quandoq; millia ſtrauerit fuderitq;, tres reliquos captiuos abduxerit, pauloq; pòſt interfecerit. Dehinc Tauro tenus progreſſus, omnes urbes, uillas, oppida, totamq; Vſocaſſani regionẽ ſuo ſubiecit imperio. Deinceps finibus Turci terrorem iniecit maximũ, à quo Caramannorũ per oratores petijt regiones hæreditarias. Turcus enim fama reipſa maiore (ut nõnulli arbitrantur) cõmotus, imperio ſuo timens, plures domos in Cõſtantinopoli, ſupra ducentas uidelicet, igne iuſsit perimi, & in his inhabitatores, qui de hoc bene ſentiebant loquebãturq; propheta. Publicoq; edicto ſub capitis pœna uetuit, ne quis de hoc publicè loqueretur aut ſcriberet. Per oratores enim hic Sophi ſuos, qui miſerã ſeruitutẽ in Turcia ſeruiebant, repetebat: Turcumq; hortabatur, ut abiecta ueteri religiõe, ſuam aſſumeret, habitumq; immutaret. Eſt enim ei ornatus capitis roſeo galero cinctus, opertaq; facie more Moſeos populos audit, reſpõſaq; dat, ac ſe ꝓpphetã Dei nominat: uir alioqui iuſtus ac pius, qualẽ fuiſſe eius patrẽ uulgò prędicant,

qui ut deus aliquis terreſtris (dum uiueret) à plebe uenerabatur, immortalem Deum, qui mundum creauit, iubet adorare: cuius hæc uiſibilia ſint opera, ſol, luna, ſtellæ. Mahometem ſeruum empticium per contemptum publicè nominat: eius hæreſeos codices ubiubi reperit, Vulcano donauit caſtigãdos. Priuſquam enim tantum coegiſſet exercitum, in urbibus Perſiæ ſingulis, adiacentibuſq; regionibus, ob inteſtinas ſeditiones propter religionem ſubortas, multos diſſecuit. Plericq; neci dediti, cum à ſuis obruerentur, qui Mahometicam obſeruarẽt inſaniam. Tum templa etiam Mahometi dicata obrui iuſsit, ex ijs quoq; equis canibuſq; ſtabulum fieri præcepit. Antiqua uerò templa à Turcis diruta, exędificari inſtaurariq; : Armenos Chriſtianos ultrò obuiam ob metum procedẽtes, bona ſpe eſſe iuſsit. Habet enim ſecum tres Armeniorum ſacerdotes, doctrina & uitę integritate ac ſanctimonia inſignes, qui quotidie lingua Armenica, qua etiam utitur, ſacras hiſtorias ac prophetarum ſcripta prælegunt ac interpretantur. Aliàs quadraginta ſeniores rem ſuam gubernant, quorum conſilio omnia agit, & bello & pace. Victorioſus, auro, argento, gemmisq; potentiſsimus: nec unde habeat, quiſquam compertum habet. Ob id ſui, tanquam Dei amicũ obſeruant. Habet enim ſecum & pedites, qui corporis ſui agunt cuſtodiã, & equites pugnatores ſtrenuos, ac ſagittarios plures. Docet enim in primis ius naturale cũctis ſeruandum, omnia debere eſſe cõmunia: ne quod nolis tibi fieri, facias alteri. Summum Deum hunc dicit, qui mundum gubernat. Othomannis maximè aduerſus, quibus multa etiã abſtulit, eaq; antiquis poſſeſſoribus dominisq; Aſſembechi nepotibus tradidit. Vix dici poteſt, quo pacto motus ille totum penè Orientem partemq; Occidẽtis perculerit. Supra enim centum quinquaginta millia hominum hunc ſequũtur: impigri uiri, ſumma tranquillitate in caſtris degentes, manuq; prompti, & ad cuncta illius mandata obedientes. Omnes in bono ordine, optimè armis muniti, ac patrijs legibus. Nam & Sultanus huic arma, bombardas, cæteraq; bellica inſtrumẽta miniſtrauit. Licet ut Portugallię regem à Calocuta auerteret, id feciſſe memoretur potius, quàm ut Turcorum imperiũ (quod maximè conatur) ſubuertat. Et Veneti dicuntur Caramanno ſubſidia auxiliaq; polliciti. Hodie uerò quando hæc ſcripſimus, Sophi prædictus fertur eſſe mortuus, incerto tamen rumore. Siue igitur falſus ſiue uerus fuerit rumor ille, Turcus mox cum Venetis pacem pepigit: cum rege item Hungarorũ Vladiſlao in hunc uſq; diem, quo hæc ſcripſimus. Nam ſtrages plures ſuorũ uidit, ac cruenta prælia, quibus ſemper victor ille fuit. Quanquam quũ Ludouici XII. Francorum regis cognata, Anna filia Comitis Angoliſmi per Venetias ac Segniam duceretur ſponſa Vladiſlao, rumor allatus de excurſione Turcorum, qui circumuagabantur, metum aliquandiu Hungaris incuſsit. Eſt etiãm Nerithus inſula (quæ hodie diua Maura dicitur) olim à Corinthijs à terra cõtinenti, immiſſo Euripo, abſciſſa, à Venetis occupata & accepta. oppidoq; capto, fugatis Turcis, plurimis interfectis uulneratisq;, ingens pecunia reperta eſt. Fregit haud parum ferociam Turcorum hæc expugnatio. Sed populi mediterranei, ob maris commercia, diu propter continuum bellum intermiſſa, ad extremam redacti omnium rerum inopiam, pacem lõgioris belli tædio efflagitabant. Maritimæ itidem ciuitates multis cladibus afflictæ, ad pacem petendam flectebantur. Quam Baiazethes cum Venetis in hanc formam confecit: Vt Venetus Nerithũ relinqueret: Baiazethes res Venetis negociatoribus ab initio belli ademptas reſtitueret. Vt Pontica nauigatio his ut antea pateret: eſſetq; Veneti nominis magiſtratus Byzantij, qui antea fuit, ſuis hominibus ius dicturus. Vt res Venetæ ditionis certis finibus à Turcorum rebus diſcernerẽtur. Andreas Grittus Baiezethi perquàm notus ac familiaris, ad ſanciendam pacem à Venetis eſt Byzantium miſſus, paxq; confecta ac ſubſecuta eſt. Similiter cum Hungaris pacẽ Baiazethes firmauit, in annum uſque milleſimum quingenteſimum decimum noſtræ ſalutis. Eſt autem prorogata hoc anno per oratores Turci, qui cum rege Hunga-

Hungariæ erant Theodatæ (oppido nomẽ eſt, ab alijs Thatta corruptè dictũ) cum ego cum quibuſdam Cæſaris & regis Francię oratoribus illic eſſem, qui regem Hungarorum adhortarentur, ut Dalmatiam Venetis eriperet, inq; ius ſuũ (ut ſua eſt) uindicaret. Sed quum hæc ſcriberemus, falſus apud nos increbuit rumor de morte Baiazethi, ac contentione filiorum de Imperio, quum Baſſa Romaniæ mortuus eſſet, ut ex oratoribus Turci, qui Budam uenerant, didicimus: qui nobis etiam quatuor filiorum nomina Baiazethis explicauerunt: Primus enim filius qui circa patrem uicinam habet poſſeſsionem, Zultan Amath uocatur, alter Zultan Corcuth, tertius Zultan Selyniſſa, quartus Zultan Iimirzze: Chelebe nominibus ſuis dicuntur. Fœlix autem Petancius Segnienſis cancellarius, Baiazetho nouem eſſe ſcripſit filios, horumq; nomina hæc ponit: Primogenitus eius filius Mahomet Celebi, qui hodie præſes eſt in Amaſia. Secundogenitus eſt Churchut Celebi, qui præſes eſt in Domusli Charaman. Tertiogenitus eſt Synan Celebi, qui præſes eſt in Domusli circa Rhodum. Quartogenitus eſt Ahmath Celebi, qui præſes eſt in una ex prouincijs Huſon Caſſan in Perſia. Quintogenitus eſt Murath Celebi, qui præſes eſt in Trapezonte. Sextogenitus eſt Hallij Celebi, qui eſt præſes in Capha. Septimogenitus eſt Hallij Maſach Celebi, qui præſes eſt in Cheſtemoni. Reliqui uerò adhuc ſunt in curia patris, quibus aſsignata dominia ob infantiam non ſunt. Octo itidem filias huic eſſe ſcripſit idem Petancius: quarũ prima uxor eſt Ahmath Baſſæ, filij ducis Stephani de Boſna. Qui quidẽ Stephanus Boſnæ Deſpotus, olim à Iohanne Cardinali S. Angeli baptiſmatis unda perfuſus, & ſacris initiatus, à religione iterum defecit, & Turcis ſeſe addixit. Secunda filia eſt uxor capitanei laniſsiariorum, qui dicitur Agga. Tertia fuit uxor filij Huſunchaſſon, quæ uidua facta eſt. Quarta uxor eſt Muſtaphabegh, qui præſes eſt ducatus ſancti Sabbę. Quinta eſt uxor filij Tauth Baſſæ. Sexta eſt Iuſce Lahmath, qui præſes eſt Vaudoue. Septima eſt uxor filij Ioddiahmath. Octaua eſt uxor Muſtaphabegh, qui præſes eſt Chruſeuze. Sed interim fortè quo hic Petancius ad Vladislaũ Hungarorum regem ſcripſit, aliqui ex liberis Turci morte abſorpti ſunt. Deus immortalis maximus & optimus faxit, ut hi quoq; dracones cũ patre mox abſorbeantur, & à Chriſtianis Principibus lacerentur. Quod certè nunc fieret, ſi ſummus Pontifex cum Cæſare uictorioſiſsimo, Chriſtianiſsimo Francorum, catholico Arragonũ, potentiſsimo Hungariæ regibus fœdus ictum Cameraci proſequeretur, ac felicibus auibus contra Chriſti hoſtes perfidos auſpicaretur, non deeſſet auxilium diuinum. Quod certè diuina Maieſtas nuper nobis patefecit, anno ſalutis nono, ſupra milleſimum quingenteſimũ, decima quarta Septemb. terræmotu grauiſsimo, qui diebus decem & octo cõtinuis murũ Conſtantinopolitanę urbis, qua parte mare ſpectat, cũ omnibus adiacẽtibus domibus diſiecit, foſſatumq; ruderibus impleuit, ac terrę æquauit. Arcem in qua gazophylacium Imperatoris quinq; turribus munitiſsimis cuſtodítur, & inſignis domus qua leones nutriuntur tanquam in uiuario, deſtruxit. Cuniculos qui per montes ac longa itinera è Danubio aquas in urbem euehunt, maximis & laboribus & impenſis fabricatos, ita concuſsit, ut ingenti theſauro reparari nequeant. Sinus autem maris (ſiue brachium, ut uulgò loquimur) inter Conſtantinopolim & Peram, uiolẽtia terræmotus adeò infremuit, ut in utramq; ciuitatem mare ultra muros aquam inijceret. Domus uerò tributaria iuxta muros Cõſtantinopolis in mare tota decidit, ut nullũ illic appareat ueſtigiũ. Maxima item pars turris plumbeæ in Pera corruit. In Calliopoli munitiſsima arx penitus rupta eſt. Nec ulla domus illic integra manſit, totamq; Græciam ad Danubium uſq; hic terrę-motus longè lateq; peruagatus eſt. Feruntur Conſtantinopoli tredecim millia hominum tum obruta crudeliter interijſſe. Ex familia primi conſiliarij Cæſaris, qui uulgò Muſtapha Baſſa dicitur, trecẽti & ſexaginta homines cum equis interierũt. Gaija Baſſa alter cõſiliarius ferũt innumerabiles homines, equos & iumenta

menta amisisse. Qui autem Alba Bassa dicitur, domum habuit, quæ cum iumentis, equis ac hominibus, imbribus & fulmine & terræmotu, cum omnibus bonis penitus absorpta est. Et nisi Baiazethes imperator monitus fuisset à quodã Calligero monacho, Græco, sene, quẽ familiarius dilexit Turcus, secũq; crebrò detinebat, ut in hortos descenderet, præceps abijsset Baiazethes. Vaticinatus est hic senex, uẽturum terræmotum, interituramq; Turcorum sectam, propeq; esse illorum ruinam. Intrepideq; sæpe Cæsari hoc dixit. Nam cum rueret sepulchrum Mahometi imperatoris & patris Baiazethi, maximis extructum impensis, multæq; & Græcorum & Turcorum sacræ ædes seu templa, quæ sua lingua Meschetas uocant, collaberentur, Christianorum templa illæsa manserunt. Ingensq; illa Sophiæ ædes nihil mali sensit, prẽter turrim à Turcis post captam urbem templo in fine ornatus gratia annexã, quæ tota præcipitata perijt. Nemo tamen hoc sine admiratione audiet, quòd terræmotu illo calx & cementũ quo beatorum imagines post captiuitatem urbis coopertę fuerant, ita separatim ab imaginibus ceciderunt, quasi arte noua iam primùm suo splendori essent redditæ. Ostenta nimirum sunt hęc, & ut puto certissimum, Turcorum ruinam significantia: si modò Christiani Principes paulo diligentius id animo reuoluerẽt, & se cogitarent non natos ad gulam, ad corporis explendas uoluptates: sed ad labores, ad tutandam fidem Christi, & propagandam. Id quod sępissimè diuus Maximilianus noster Cęsar & publicè & priuatim illis dixit: hosq; cohortatus, diligentissimè me horum admonuit. Sed surdis fabulam concinuit, cum pientissimus ille Imperator nihil duceret animo suo felicius, quàm cũ hostibus Christi sua ultima ætate depugnare, & uires suas experiri. Sed inanis fuit omnis eius conatus, Principibus uel illum contemnentibus, uel, Deo sic uolente, cæcutientibus, & bellis ciuilibus intentis. Cum enim natura Baiazethes pacis quàm belli esset studiosior, & iam ocij appetens, filijs intestinis seditionibus occupatis, à Ianizaris suis (in quibus omnis eius spes sita erat) imperio deturbatus, summa cum ingratitudine uigesimaterria lunij, anno salutis duodecimo, supra millesimum quingentesimum ingressus religionem, ob mœrorem & animi cruciatũ, paulo q; pòst ueneno à filio iuniore dato, quum uno & triginta annis imperio præfuisset, moritur.

Sultan Selim
סלטן סלים

Cœpit imperare mortuo patre, anno Christi 1514. anno Mahometico 920.
Obijt anno Chr. 1519.

ZELYMVS OTHOMANNVS, DECIMVS TVRCORVM CAESAR.

ZElymus minor natu filius Baiazethis, ex tribus illis grandioribus natis (Zultan Achmat enim maior natu, & Zultan Corcuth medius erat: Zelym Zultan iunior quidem, sed bellicosior) imperiũ è manibus patris arte & dolo extorsit, ac sibi usurpauit. Cum enim Baiazethes pater senio confectus, maiori natu Achmat illud gubernandum commisisset, minor natu Zelym clàm aufugit, nemine sciente: patriaq; excedens, Tattaris se coniunxit. Impetrataq; filia reguli cuiusdam Tattari, quos etiam Cæsares uocant (plures enim habent) in uxorem, immensa breui collecta multitudine Tattarorum Hadrianopolim uenit, iræ minarumq; plenus. Baiazethes Imperator, qui diu filium amissum (ita enim credebat) luxit, audiens cũ exercitu adesse, obstupuit: missis nunc ijs quærebat quid peteret, cur tam ingentẽ in patriam aduexisset exercitum, suadebátque ut hunc dimitteret, missa magna pecuniarum summa, & preciosis uestibus, quibus stipendia militibus & dona posset dare honesta, ne indignarentur. Ferũt currus onustos asperis nummis & serico multiplicis generis patrem filio misisse, ut eum sibi conciliaret. Zelym placatus muneribus paternis, exercitum dimittit, ad technas confugit, & dolum comminiscitur. Quem Ianizari cum patre hoc pacto ordiuntur. Cum enim Baiazethes aduersa opprimeretur ualetudine, & podagræ morbo decumberet, Ianizari Imperatorem adeuntes: Te, inquiunt, ô Imperator, submissè

missè oramus, quia senio confectus ualetudinarius es, nec imperium pro dignitate dilatare, neq; pro necessitate satis defendere ac tutari potes ab hostium incursu, successorem nobis designes, qui locum tuum occupet, imperium possideat, idq; defendat ac tueatur: undiq; enim nobis imminent pericula, undique aduersitates. Sophi ab ortu instat, & magnas Persarum uires agit, adiacentesq; tuo imperio regiones multas occupauit. Quòd si Asiam minorem (ut decretū est) irrumpet, uerendum ne Christianorum Imperator, qui, ut audimus, crebrò in Comitia Imperij Principes conuocat, cū hisq; consultat, ut obruamur, ut debellemur, ut è regno Græcorum (quod pater tuus haud incruento prælio, magno labore, mira audacia parauit) excludamur: Principū & uniuersæ Christianitatis uires colligat, & insperatò nos obruat. Audimus enim iam bellum hūc agere cum Venetis, & magno diuersarū nationū coacto exercitu Patauium urbem insignem obsidere. Quòd si in gratiam redibunt Veneti cum Cæsare, congregatis ex Italia omni militibus, cum ijs quos secum habet per Adriaticum & Ionium mare, Euxinum ingredietur. Si Genuenses cum Romano pōtifice classem armabunt, ac Florentini accesserint, facilè Portugallię & Aragonum reges inducent ut uniuersi in nos conspirent. nō enim parua nobis suspicio est de Romanorum Imperatore, qui suis nuncijs semper Hungariæ regem sollicitat. Et quando ante aliquot annos hinc tecū suos habuisset oratores, nunquid credendum illos habuisse in mandatis, ut corpus tuum, ætatem tuam, uires tuas, paulo diligentius rimarentur, quo posset cum suis Principibus accuratius super singulis cogitare? Rogamus itaq; ut successorem nobis bellicosum, strenuum & impigrum, qui Mahometis legem ense possit tutari, sine mora designes. Nō possunt pericula longiorem ferre moram. Imperator his auditis, nihil suspicatus mali, sese dudum maiorem natu Sultan Achmath, qui ei succederet, designasse respondit. Qui cum eos haberet annos, quibus & prudentia & robore ualeret, non esse dubium, quin res Turcicas ex fide esset administraturus. Ianizari autē dolum suum non aperientes, ex uniuersa sua cohorte insigniores tres deligunt, qui Achmath adeant, qui tum erat in Natolia, ab eoq; noua stipendia postulāt. Quid enim (inquiunt illi) nobis Ianizaris dabis, si te Imperatorem constituemus? in manu enim nostra quem uelimus esse Imperatorem situm est, ea nunc potissimū tempestate. Indignatus Achmath & ira succēsus: Latrones ô perditi, respondit, uos me Cesarē statuetis? quem pater dudum designauit? ad quē iurè pertinet hæreditatis possessio? quasi scilicet opera uestra egeam, qui iamdudū uexilla hostib. erepta à patre possideo, qui me trophæis & habitu imperiali cō decorauit, hæredemq; ac successorem plurib. argumentis palàm testatus est. Ianizari rubore perfusi (technas enim suas occultabant) ad socios reuersi, conuicijs Achmath lacessebant, atq; hunc criminabantur, tanquam imperio ineptū: cum Zelymo enim dudum res suas definierāt. Quodam igitur die Ianizari seditionem Cōstantinopoli grauem mouent, dum Baiazethus cum suis consiliarijs summis de Rep. tractat, palatiumq; obsident, Cæsaremq; postulant importunis clamoribus suis dari. Principes uiri qui consilio intererant, de uita desperantes, quod fit in extrema necessitate, de more sudarijs suis colla uinciunt, quasi captiui indulgētiam à Ianizaris, si quid inscij peccarēt, petētes: ueniam emendicāt, sequuti sellam qua Baiazethus Turcus à pedib. laborans uehebatur. Qui milites quib. potuit uerbis blādissimis delinire studuit, beneficia in eos collata commemorans. Sed illi implacabiles, nulla re deliniti, Cæsarem clamant sibi dari, qui eos tutari posset & defendere. Cum autem Baiazethus respondisset: Nunquid Achmat Sultanum filium meum maiorem natu habetis, quē Cæsarē uobis designauit? quē aliū petitis? At illi, Nolumus hūc regnare super nos. Pinguis est, imbellis & ineptus: nō amat arma, sed pocula: minuet imperiū sub eo, ac destruet. Zelymū cupimus, strenuū & bellicosum: eductisq; ensib. nudis, quos sub uestib. occultabāt, impetuoso clamore Zelymū sibi dari postulabant.

Imperator

Imperator Baiazethus furorem militũ, quos ſedare nulla occaſio erat, animaduertens, cedendũ tempori ratus, noluit Ianizaris aduerſari. Zelymũ ſe daturum Cæſarẽ promittit. Quẽ Ianizari mox accerſunt ſumma alacritate, ac muris Conſtantinopolitanis (uti inter ſe multo antè conuenerant) appropinquantẽ, uniuerſa urbis multitudine obuiã prodeunte, magna lætitia ac publico gaudio excipiunt. Voto itaq; omniũ ſuſceptũ, ad palatium Cæſaris perducunt. Imperator aũt Baiazites in eo ſedens loco, quo pro tribunali iudicia exercentur, ad ſe uocato filio, qui à longè quodam ſeſe angulo occultabat, quaſi omniũ rerũ inſcius, cũ magnus eſſet diſſimulator: Quid, inquit, mi fili iam opus his erat armis (nam undiq; nudi enſes in palatio erant, quos Ianizari furibundi in terrorem Cæſaris & ſuorum conſiliariorũ oſtentabant) tali furore atq; impetu opus non erat, alia oportuit incedere uia. Hos'ne impius occides (Baſſas manu indicãs) per quos ego imperium auxi, cõſeruaui, & tibi & tuis dilataui, hanc illis tu ingratiſsimus reddes mercedem? At ego mi fili, ex quo fata mihi contraria, tibi propitia, res noſtras ſic inuerterunt, ut eo gradu res noſtræ procedant, audi obſecro, & obſerua quæ tibi præcipio. Ne ſis adeò præceps ac furibũdus: modeſtè agas, quicquid ages. Noli tuo obſequi furori, cede tempori, quod omnia occulta detegit: & cogita te eſſe hominem multis obnoxium periculis. Seniores hos Baſſas, in quibus conſilium & prudentia, reuerere, & ſemper honora. His dictis, quia lachrymis erumpentibus plura loqui non potuit, fellam ſuam qua uehebatur iuſſit amoueri, loco cedens eminentiori, quem filio Zelymo tanquam nouo Imperatori conceſsit. Eoq; in imperiali ſede locato, uexilla Imperij tradidit, Cęſarem eum deſignans: nam nullo utuntur diademate, uti noſtri. Tum ingentes excitæ ſunt acclamationes, Imperator ſalutatus ab omnibus, patre ſumma cum mœſticia abeunte, & religionem quandam ingrediente. Zelymus itaq; arrepto imperio, uiolenter & per ſummam ſæuitiam gubernationem adminiſtrauit: multis ex primatibus (quos pater diligebat) partim ueneno, partim ui ſublatis: ſuis autem, diuitijs ac honoribus elatis. Pater interiectis aliquot diebus, cũ iam Zelimus imperij habenas moderaretur, experiri uolens quónã pacto regimen ſuũ ordiretur, gazophylacium (ubi theſauri reconditi erant) ingreſſus, omnes diuitias reperit breui diſſipatas tempore. Dehinc armamentarium, ubi ſpolia hoſtibus adempta & prædæ reſeruantur, recenſuit, & pariter uacuum reperit: omnia enim ſuis iam donauerat. Luſtrauit deinceps camerã (ut noſtri dicunt) argẽtariã, ubi uaſa ac pocula aurea atq; argẽtea à principib. & regibus finitimis dono miſſa cuſtodiuntur: quæ pariter iam diſtributa euanuerãt. Poſtremò ſtabulũ regiorum equorum ingreſſus inuiſit, ubi delectos ac inſigniores equos nullos inueniens, altè ingemuit, & dolore exacerbatus, cœpit peſsima quæq; ſuſpicari de filio malè in imperium intruſo. Cogitabat itaq; uindictam quærens, cum reliquo qui ſupererat theſauro, abire in Natholiam ad maiorem filium, per hortum quendam maris portui uicinum, ubi naues quaſdam ordinauerat, quibus traijceret. Priuſquam igitur quæ nauibus erant neceſſaria præpararentur, ſuba mœniſsima conſidens arbore pyro, arreptis duobus lapidibus, ad Auſtrũ conuerſus, cœpit filio Cæſari omnia aduerſa imprecari, eumq; diris deuouere: ut eius cœpta infeliciter, ut hi lapides quos manibus concuſsit, ab aduerſarijs contũderentur: ut letalia uulnera & diſcrimina periculoſiſsima ſentiret, ut lapides illi quatiebantur: ut uxor aut infœcunda, aut filios parturiret debiles, nec diu ſuperſtites, quòd ſe patrẽ deſpexiſſet, Mahometi legem præuaricaſſet. Zelimus intellecta re de fuga patris, poſt imprecationem in hortum ad patrem ueluti mœſtus uenit, multa lamentatus, quòd ſic clandeſtinũ moliretur abitum, fugæ ſimilem, cum tamen imperij adminiſtrationem non expeteret, titulo contentus. Noli (inquit) mi parens, aut per impluuium aut feneſtras clàm egredi, qui per amplas urbis portas ad hoc imperiũ arripiendũ ingreſſus es. Noli hanc filio tuo, qui te unicè diligit, inurere notam. Ego nomine, tu re ſis Imperator.

Finem

Finem uitę tuę expectabo, quæ utinam diuturna ſit, patientiſſimè. Multa deinceps blandè eloquutus, ut patrem delineret, iuſſit afferre delicatiſſimas dapes, ſed uenenò mixtas: quibus parum deguſtatis, mox ſenſit ueneni tormenta. Atque ideò abiens, ultimum uale dixit: Malle, inquiens, ſe ſecedere, ac tot regna relinquere, quàm oculis ea cernere, quæ indies ipſum cruciarent. Et ut iubes; ſubiunxit, paucis meis familiaribus per portas urbis amplas egrediar, ut cuncti palàm intelligant paſſim, ſpontaneum me delegiſſe exilium. Egreſſus itaq; urbem Baiazethus, pluribus comitantibus & ululatu inſigni plateas replētibus; medio itinere à diro ueneno filij clàm patri dato, occubuit. Sic Zelymus imperium obtinuit, patre ſpoliato tam uita quàm imperio. Reſtabant fratres duo profligendi. Curckut uterinus frater tres habuit filios adoleſcentes, de more patrię egregiè inſtitutos, quos fratri prędmiſit, ut orationibus elegantiſſimis patruum placarent, ne in patrem ſæuiret, offerentes ſua ſeruitia & patris, qui eum ut Imperatorem adorabat. Crudelis autem Zelymus mox ingenuos hos nepotes ante ſe ſtrangulari iuſſit. Cenſent enim indignum Turci Cæſareum ſanguinem attingere terram, ob id cordis ex arcubus ſtrangulant, quoſcunq; Cæſarei ſanguinis eſſe norunt. Curckut pater audiens crudelem filiorum ſuorum necem, relictis ſuis dominijs, montibus ſeſe occuluit. Sed fame & inedía confectus, à familiare ſuo proditus, captus eſt & ſtrangulatus, mortuusq; Imperatori allatus. Extabat Achmath maior natu filius, qui patris fratriſq; morte audita, quindecim millium militum conſcripſit exercitum: incertus quid ageret, matrem prudentiſſimam fœminā conſuluit. Quæ filiò ſuaſit, rem eſſe enſe tranſigendam: Si enim (inquit) Arabiam petes, conſidera gentem perfidam et auaram, quæ parua accepta mercede te prodet. Si ad Chriſtianos confugeris, uolue animo quid Zyzymo patruo ab illo Romano Pontifice Alexandro Sexto euenerit; qui accepta ingenti pecuniarum ſumma, & à Baiazethe qui in annuum commeatum octuaginta millia aureorum quotannis pependit, & ab alijs qui eum poſtulabant, uno die uiuum & mortuum uendidit. Si uerò petes Regem Perſarum Sophi Iſmahelem, quo cum filius tuus Murath familiariter uiuit, & qui amico in te iam eſt animo, acri perpende iudicio, quid Rex ille ſi filium ſimul & te patrem habeat, qui ad imperium aſpirat, non qui imperio potitur, acturus ſit? Ne forte uoluntatem quam in te iam habet, mutet. Vndique te pericula manent, undique cędes imminent. Altius eſt cœlum quàm ut illuc fugies: terra tam patens, ut facilè penetrare haud poſſis. Enſem tuum conſule, is te aut ſummum aut infimum reddet. Maternis obſequutus conſilijs Achmath, coacto exercitu in Bithyniam feſtinauit. Erat tum in urbe inſigniore Bruſſia Imperator Zelymus cum ſeptuaginta millibus militū, ægritudinem ſimulans. Sed caſtris ante urbem locatis, rumore illo ab Achmath delato factus audacior, quodam patenti campo eductis ſuis copijs, aciem inſtituit contra fratrem, primoq; congreſſu uictoriam adeptus, tria milla ſtrauit, quum è ſuo exercitu uix octuaginta deſiderarentur. Qua ſtrage incenſus Zelymus, equo conſcenſo ueſte imperiali exercitum ſuum præcedens, ſpectandum ſeſe exhibuit. Quē conſpicatus Achmath, dolum iam intelligens, rebus ſuis diffiſus, cœpit ſe accuſare, & de ſua ſalute deſperare. Murathus autem filius, qui in exercitu quoq; patris erat, & à Sophi (cui ſeruierat) decem millia militum impetrauerat qui eū comitabantur, patri conſuluit prælium non fore ineundum, donec illi adeſſent Sophitæ. Erat uerò in caſtris Zelymi Chriſtianus quidam miles, ex Germanis captiuus, Cæſari ob ſingularem prudentiam plurimùm charus: qui Cęſari perſuaſit ut largiſſimo donatiuo animos militum ſibi conciliaret, ne uoluntate mutata, deficerent ad fratrem uictorem. Cui Zelymus obſequutus, nunc uiginti millia, nunc quadraginta millia nummûm ſparſit inter milites. Cùm itaque certo die exercitus inſtrueretur, Achmath de ſalute ſua deſperans, militibus ſuis ſuaſit ut fugam arriperent, neque ſe in aperta pericula præcipitarent: idem ſibi

faciendum esse ratus. Ingens enim erat fratris exercitus. Equũ itaq; ascendens ut fugam arriperet, procidit: in alium repositus equum, paruo decurso spacio, iterum decidit. erat enim corpore obeso. Noluit itaq; tertium (quanquam rogatus) ascendere equum, cùm iam fatum sibi imminere clarè prospexisset. In lapidem igitur quendam consedit moribundus & exanguis, omnibus alijs fuga abeuntibus, quos Zelymi milites insequebantur. Et quum iam senior militum præfectus, in lapide sedẽtem uideret Achmath Sultanum, honoris causa equo descendit, ac more patrio ut Cæsarem salutauit. Cui Achmath: Non opus est ut me reuerearis, qui sum, siue Deo ita uolente, seu malo fato meo, meis priuatus honoribus, ut me non Principem, sed miserũ mortalem agnoscam iam moribundum. Accipe igitur à me hos annulos, & à fratre faciliorem mihi mortem impetra, ut incisis uenis in balneo me mori sinat, nõ crudeliter in me grassetur, ut in alios. Sed Zelymus iamdudum de omnibus factus certior, carnifices submisit, qui ligatis in dorso manibus, per pedes in terrã prosternunt, ac mox chordis collum stringentes strangulant, cadauerq; currui imponunt, qui paratus nigro uelo astabat, ac honorificè Bursiam ad sepulturam uehat. Zelymus atratus, dolorem simulans, mœsticiam fingit, & more patriæ oriza cum lacte cocto uescitur. Ac sic tandem per summum nephas patre ueneno, fratribus ac nepotibus per uim sublatis, imperium adeptus, cœpit in quoscunq; grassari. Erat enim natura sæuissimus, qui nulla humanitate utebatur erga quoscunq;. Quod mirum in modum expertus est Vladislai Hungarię Regis Orator magnificus, Barnabas Belus, quem quadriennio secum in Turcia detinuit, nec expedire uoluit, donec pientissimus Rex Vladislaus mortem obiret, & iuniori Regi Ludouico suum Oratorem Balam Budam mitteret. Quem illic orantem in consilio uidimus & audiuimus, ubi etiam quinquennales factæ sunt induciæ. Dehinc coacto immẽso exercitu traiecit in Aphricam, occupauitq; magnam Aegypti partem, Syriæ, & adiacentibus infestus regionibus, eiecto Sultano potentissimo Principe. Pòst sanctam Hierosolymam cepit, magno pudore Christianorum Principum, qui terram sacrosanctam sæpè adeunt, ut uestigia Iesu Christi adorent, & permittunt sæuissimo tyranno hanc possidendam, pro qua potius sanguinem suum fundere, amissis omnibus suis rebus ac diuitijs deberent. Sed ita fortè Deus nostra punit delicta: quæ cùm nos agnoscere nolumus & emendare, ut flagellum suum Deus nobis mittat, necesse est. Perpessi sumus iam penè triennio sæuissimam pestem, quæ tertiam partem hominum in Christianitate abstulisse putatur. Imminet annus uigesimusquartus, quem omnes eruditi calamitates immensas afferre iudicant. Deus faxit ne diluuium afferat hominum, qui sanguinem superuiuentium lambant. Ita enim plerique timendum censent, quum iam hoc anno quo hæc scripsimus, Zelymi filius Solomet Turcorũ Princeps impunè incursionem in Hungariam fecerit, & uigintiquatuor arces cum oppidis & uillis abstulerit nemine repugnante. Priori enim anno millesimo quingentesimo uicesimo, mense Decẽbri, furiosa & crudeli morte Zelymus mortẽ obijt, hoc filio superstite relicto. De quo incertus quidam rumor circumfertur, quòd quum Nardalbam hoc anno uigesimoprimo occupasset, & in quodam sarcophago corpus sanctæ cuiusdam uirginis, quæ miraculis claret, friuolè attrectasset, ueluti ignea sagitta percussus, diram contraxerit ægritudinem, exclamauerit q; : Heu heu iuuencula hęc me morsu canino corripuit, atq; dein in itinere mortem obierit. Id ne uerum sit, mox edocebimur, si uitam Deus nobis prorogabit. Nunc de moribus Turcorum ac ritu domestico, deq; eorum religione, ut à plerisque accepimus, scribemus.

De mili-

DE MILITARI INSTITVTO, MAGISTRATIBVS PVBLICIS, AC MILITIA, DE QVE ORDINIBVS MIlitum, quibus Turci domi foriſq; utuntur.

FRANCISCVS Philelphus, uir utraq; lingua, & carmine & oratione exercitatiſſimus, & qui ſeptem annis in Græcia uerſatus, res Turcorum percalluit: multis epiſtolis multos Chriſtianos Principes cohortatus eſt, ut arma cõtra Turcos ſumerent. Prodidit deniq;, exercitum Turcorum ultra quinquaginta uel ſexaginta millia equitum, & decem uel uiginti millia peditum non extendi. Reliquum eſſe uulgus iners, inerme, ſeruile, ac ueluti hominũ perditiſſimorum ingentem colluuiem. Sed quòd tot tantaq; regna annis iam ducentis occuparint, ex anguſtiſſimisq; principijs, ac breui tempore ad tantum faſtigium peruenerint Turci, mirandum non eſt. Victi enim quales ſint ignorat nemo. Aſiatici ſemper fuerunt molles ac timidi, & ſeruire aſſueti. Græci effœminati, & inteſtinis odijs diſſidentes. Raſciani & Bulgari circa metalla & pecudes occupati, armisq; minimè exercitati. Boſnẽſes factionibus eneruati. Facile fuit hoſtem uigilem & exercitatum, Principibus maximè Chriſtianis dormientibus, hanc uulgarium & mollium gentium turbam paulatim uorare: ſiue Deo uolente hoc acciderit, ut ob ſcelera noſtra nos puniret. Quandoquidem multitudo Principũ Europæ odia & inteſtina bella generat, maximamq; inobedientiam ac rebellionem, ut relictis Chriſti hoſtibus, Principes Chriſtiani inter ſe digladiantur, & de terminis prouinciarum, nonnunquam de faſtu ac re inani certant. Siue quia ars militaris, qua olim Romani claruêre, ac orbem penè uniuerſum ſubiugarunt, atq; Lacedæmonij inſignes victorias reportarunt, hodie penitus eſt ſublata ac extincta. Nam quòd alij putãt, noſtro ſeculo multum artem eam creuiſſe, inuentione noua inſtrumentorum, machinarum bellicarum, armisq; æneis multis, quibus hodie ſplendidiſſimi quidem prodeunt milites, id ego tum maximè laudarem, ſi diſciplina etiam uterentur militari, quæ tota penè perijt hodie, qua uſi olim Romani, ardua quæq; ſuperarunt, hoſtesq; deuicerunt. Hęc apud Turcos locum habet primum, qua celeritatem in agendo, in periculis conſtantiam, in uictoria ſeruant mandatorum obſeruantiam. Imperij enim ſumma penes unum habetur Principem, uni Imperatori obediunt ac parent cuncta. Singula unus gubernat & dominus eſt, cæteri mancipia ac ſerui. Imperij obſeruatio tanta eſt, ut uel minima delicta capite uindicentur. Nullum eſt apud eos diſcrimen generis ac nobilitatis, longa ex ſerie maiorum, ſed qui fortior in bello pręclariores res ediderit, generoſior ac nobilor cęteris habetur (quod & apud Romanos obſeruatum eſt) præmiaq; plura & maiora ſortitur, quò quis ſtrenuè magis manum cum hoſte conſeruerit. Ob id iuſſi per æqua & iniqua uadunt pręcipites, profunda & uorticoſa tranant flumina, abruptos ſuperant montes, non uitæ, ſed Imperij memores. Peruigilij, inediæ, laborum omnium tolerantiſſimi. Rara ſeditio inter eos, rarus tumultus: Qui mox ſi acciderit, mulctatur tumultus autor. In caſtris noctu tã pertinax ſilentium, ut patiantur captiuos dilabi, ne tumultus excitetur. In prælio fremitu utuntur, nõ clamore: ut hodie meritò hi ſoli antiquam ſeruare memorẽtur diſciplinam militarem. Imperator uerò, ut in officio ſingulos cõtineat, ſua liberaliter erogat ſtipendia: addit donaria, quandoquidẽ uiritim tributum ſingulis pendunt annis Imperio ſubiecti, cùm ex Natolia, tum ex Romania, de bombice, oraza, ſerico, piſcibus ſalitis, ſale, decimis, paſcuis cunctorũ animalium, metallis auri, argenti & æris. Ex omnibus deniq; ſatrapis maioribus & minoribus habet circiter annui ac ordinarij redditus quadragies cẽtena millia nummorũ aureorũ, de quibus ſtipendia diſtribuit, curiãq; ſuam imperatorio decore ornat. Cęterùm ut ordine enarremus, quo pacto domi foriſq; imperiũ ſuum gubernet, à magiſtratibus initiũ ſumemus, priuſq; de militia ac ordine militari, deq; inſtruenda acie loquamur.

Summus Imperij magiſtratus eſt Quatuoruiratus, à quatuor uiris qui huic præſunt magiſtratui, dictus: hi patria lingua Viſierbaſſa uulgò appellantur. Principes ſunt conſiliarij, qui quater in hebdomada ſedent pro tribunali, in locō dicto Diuan, ut audiant Oratores legatosq; Principum: negociaq; & hominum ſupplicantiū libellos ad Imperatorem referūt, cauſas dijudicant, pro quibus ad Imperatorem prouocatum eſt. In demortui locum alter ſufficitur mox, ut Quatuoruiratus maneat.

Hinc Duumuiratus ſubſequitur. Hi quoq; lingua patria Beglerbeghi, hoc eſt, Principes præſidum, uel Domini dominorum dicuntur, præſidibusq; prouinciarum præſunt. Omnia enim regna quæ Turcorum ſubſunt imperio, bipartita ſunt. Orientalis enim pars Natolia dicta. Vltra Helleſpontum has habet ſub ſe prouincias, Bithyniam, Aſiam Minorem, Ciliciam, Phrigiam, Galatiam, Pamphiliam, Cappadociam, Paphlagoniā & Chariam. Inſulas præterea inſigniores quatuor: Aeoliam, Ioniam, Lesbū & Smirnam. Quę omnia paucis annis in iuriſdictionem Turcorum & linguam ceſſerunt. Vtitur etiam Natolia
317 undecim generibus linguarum. Nam habet Græcā, Italicam, Scythicam, Armenicam, Agnanicā, Cercaſicam, Egnaſſicam, Mengrelicam, Valachicam & Rutenam. Tenent autem totam Natoliam præſides uexillares triginta ſex, qui lingua gentili dicuntur Sangiacchi. Quibus Imperator autoritatem tribuit, uexilla in Prouincijs, quibus præſunt, erigendi. Habentq; loca reſidentiæ inſignio-
ra. In Amaſia, Trapezonte, Capha, Cheſtemoni, Burſa, Domusli uel Seteli, Sarchau, Karaman, Vſunchaſan, Aydin, Mentes, Langumi, Kermen, Enguri, Baliaſyria, Engheri, Iaya, Charaſarchengemi, Muſelincheſſe, Mitili, Emittili, Iiſchup &c. Occidentalis uerò pars regnorum Imperij Romania dicitur, quæ partem Daciæ, Thraciam, Dardaniam, Achaiam, Peloponneſum, Acarnaniam, Macedoniam, Epirum, Raſciam & Illyriæ partem prouincias in ſe continet. Vexilliferosq; pręſides, quos Sangiacchos diximus appellari, habet quinque & uiginti. Quorum reſidentię loca illa ſunt: Kilie, Nicopoglie, Bding, Callipoli, Seres, Salonich, Negroponte, Morea, Argyrocaſtro, Iamampriſtā, Ohrid, Vocetern, Coſtadin, Cernomen, Azigan, Scodri, Boſne, Verboſanie, Chruſſenze, Suonich, Sinedorouo ſiue Samandre circa Taurinum. Colliguntur itaq; ex ijs gentibus lxi prouinciæ: in Natolia uidelicet triginta ſex, in Romania uiginti quinque. In utraque milites ſunt, quibus agri aſſignati unde uiuant, ut paulò inferius dicemus, qui Thimarzi, ab alijs Thimarcini dicti, qui ſti pendiarij interpretantur. Beglerbeghi itaque ſiue Principes præſulum, quilibet in parte ſua præſidibus imperat. Vnus in Romania, alter in Natolia: alterq; Aſiæ, alter Europæ præſidet. Quos gentili lingua etiam Baſſas appellant alij. Hi diſcordias, ſi quæ inter milites ſuboriuntur, ſedant ac componunt: quorum iuſſa præſides nullo pacto detrectare poſſunt. Et licet ſolus Imperator militares poſſeſſiones collocet ac militibus donet, uterq; tamen Beglerbegh in ſuis prouincijs cui uult, poſſeſſionem locare poteſt, quæ ſummam aſprium quinq; millium, hoc eſt, ducatorum centum non excedat. Summa itaque Imperij his tribus magiſtratibus, per quatuor uiros, uidelicet, Baſſas, & Prouinciarum præſides optimè gubernatur.

Quum autem uariæ ſint linguæ in tam uarijs nationibus, neceſſe eſt ſcribas, & quos Cancellarios uocamus, ſecundum linguarum uarietatem plures eſſe, qui Græcis & Italis Græca lingua: Hungaris, Moldauis, id eſt, Valachis, Sclauis, Raguſeis, literis Raſcianis: Turcis lingua Agiamica, id eſt, Arabica uel Perſica ſcribant. Quibus tamen ſupremus præeſt Cancellarius. Cuſtos autem ſigilli Imperatoris Niſantibaſſa nuncupatur. Singuli uerò Principes Conſiliarij peculiare habent ſigillum.

Sunt præterea magiſtratus alij, quorum dignitas patria lingua Leſchercadij, hoc eſt, ſummi iudices exercitus (duo enim ſunt) appellantur. Qui omnes

cauſas

cauſas tam ciuiles iudicant quàm criminales,pro quibus ad Imperatorem prouocatio facta eſt:unus in Romania,alter in Natolia. Qui etiam retractare poſſunt ſententias per Imperatorem latas, ſi contra Mahometi legem, ſecundum quam omnia decernunt,latę fuerint.His ſemper ad Imperatorem aditus patet. Non poſſunt autem huic pręſidere magiſtratui,niſi qui ab origine aut Turcus, aut Busloman,id eſt,circumciſus fuerit.

Alter poſt hunc magiſtratus gentili lingua Muhthi,hoc eſt ſummus legis interpres dicitur.Qui quum de lege ambiguitas oritur,diſcernit,explicatq; legis naturam,& quid ius poſſit:à cuius non licet ſententia prouocare.

Sunt tum Moderis,hoc eſt,Legiſperiti ac doctores,quos conſulunt pro uariis cauſis ac neceſſitatibus.

Sunt & Thephterderi, hoc eſt, adminiſtratores rationum, quaſi quæſtores dixeris,quorum unum procurat rationes Natoliæ,alter Romaniæ, eximiæ dignitatis uiri. Qui nunquam ab aula Imperatoris diſcedunt. Quemadmodum quos diximus Veſierbaſſe,hoc eſt,Conſiliarij Principes.

MINISTRI CAESARIS.

NVnc uerò Imperatoris miniſtri qui palatio ſeruiunt, ſunt agnoſcendi. Hi omnes ſunt impuberes,eliguntur; eximię uenuſtatis in flore ætatis,nominanturq; patria lingua Sphagioglani, id eſt,filij nobilium. Et ſecundum uaria miniſteria uaria nomina ſortiuntur. Quidam enim ſunt dapiferi, quidā pincernæ,quidam cubicularij,quidam cuſtodes precioſarum rerum, quos Hazna dor uocant. Cumq; annos pubertatis exceſſerint, maiores ſortiuntur dignitates,iuxta uirtutes atq; merita.Plericq; Prouinciarum prędides efficiuntur,plerique cuſtodes corporis Imperatoris efficiuntur.Minus ita ſtrenui,priſtinum nomen Spahiogilani retinēt:magis uerò ſtrenui,Soluphtuarij dicuntur,qui egrediente Imperatore,latus undiq; Cæſaris ſtipant ſuis cateruis.In una enim parte ſunt Spahioglani,qui ſunt circiter mille et ſexcenti:in altera ſunt Soluphtuarij, qui ſunt circiter quingenti,omnes ex ſtipendio uiuentes. Ingrediuntur prętera quotidie Imperatoris palatium propter aulæ ornamentum filij magnorum Principum,circiter ſeptuaginta,qui appellantur Mutapharachi. Et hi ſunt liberi ab omni onere militię & aulæ.Niſi cùm Imperator eſt in exercitu,ipſos quoque militare neceſſe eſt:uiuunt enim ex ſtipendio. Habet ad hęc Imperator alios quoq; corporis cuſtodes,ex Ianiziariorum numero electos, optimos ſagittarios,qui Solacchi nuncupantur.Qui in equis nō uadunt,armati tamen phramea breui,arcu cum ſagittis promptis ad ictum,ſcuphias(id eſt bireta)in capite deferūt albas & rectas,circulis aureis redimitas,& ueſtimēta ſuccincta. Qui præcipui ſunt cuſtodes Imperatoris,numeroq; ſunt circiter ſeptingenti:ſuntq; diſtincti per centuriones,& ſtipendio uiuunt.Ianitores quoq; ex Ianizaris creantur,qui trecenti ſunt,Capitij dicti,& ſtipendio uiuunt. Sed & Mechteri tentoria & papiliones extendunt, & omnem ſupellectilem aulæ diſponunt, circiter ſexingenti.Sunt prętera artifices diuerſarum artium, quę ad ornamentum aulæ Imperatoris pertinent,qūi in aula Imperatoris degunt, & tanquam mancipia ex curia uiuūt.Imbrahorbaſſa magiſter agaſonum eſt.Imbrahali uerò qui diſtribuunt uexilla.Segmenbaſſa magiſter eſt uenationis.

MILITVM GENERA.

NVnc reſtat milites explicaſe,qui uariè ab authoribus deſcribuntur. Aliqui enim primùm diuidunt in equites ac pedites.Equitum autem non unum dicunt eſſe genus in uſu:ſunt enim Thimarcini, qui ſtipendiarij interpretantur,ad octoginta millia. Hi uicos,uillas, caſtella,ut quiſq; meritus eſt Cæſaris indulgentia poſſident ſtipēdij loco, præſtoq; ſunt Sanſacho Duci uidelicet 318
eius prouinciæ, cui attributi ſunt:in duos diuiſi ſunt exercitus,ut ſuprà ſcriptū

eſt, Aſiaticum & Europeum: ductu inde maiorum Ducum militaturi. Quorum hic Aſiæ, ille Europæ pręſidet, quos Baſſas appellant: ſunt & Aconiziæ fatales dicti. Hi ſine ſtipendio militant, ſemperq; agmen præcedunt prędabundi: quintam prædæ partem Imperatori debent manubiarum nomine. Sunt hi circiter quadraginta milia. Abit tertium genus in Charripos, Sphahiglanos, & Soluphtaros. Præſtantiſſimi horum Charripi, equeſtris dignitatis illuſtres, & circa Regem frequentes, octingenti numero. Nec ex alio genere electi in conſpectu Regis inſigniter dimicant, quum opus eſt. Spahiglani & Soluphtari ſunt, qui ab initio ad turpem uſum (pueri adhuc) apud Regem fuêre, mox adulti Regis indulgentia uxorem ducunt: auctiq; dote coniugis & ſtipendio, plu- 10
rimùm Oratorum utuntur officio. Regis latus dextra læuaq; ſtipant inter eundum. Ad præfecturas & cæteras dignitates ex hoc ferè ordine leguntur, mille ſunt & trecenti numero. Triplex in peditibus ordo: Ianizari, hi impuberes adhuc ex toto imperio leguntur à conquiſitoribus, atque aliquandiu militari diſciplina inſtruuntur ſub magiſtro in publicis gymnaſijs. Mox militiæ aſcripti, amiciuntur in breuiori ueſte, & pileo albo, ac ſurſum uerſus porrecto. Arma, ſcutum, enſis & arcus. Hi caſtra muniunt, urbes oppugnant, ſuntq; ad uiginti millia & amplius. Secundi ſunt ordinis Aſappi, leuis armaturæ pedites. Enſe, ſcuto, & longiore haſta inſtruuntur, rubro pileo à Ianizaris diſcreti: hoſtium equos in prælio confodiunt. Horum numerus ad belli magnitudinem accom- 20
modatur, minimum quadraginta millia cum Rege proficiſcuntur. His ſtipendium cum bello finitur. Ex hoc inſtituto regius habet exercitus ad ducenta armatorum millia. Cætera peditum turba ſine ſtipendio, uoluntariorum eſt aut euocatorum. Suntq; ijs calones mixti, lixæ, fabri lignarij, & qui pugnantibus neceſſaria miniſtrant. Sternunt uias per loca ardua & abrupta, pontes fluminibus aut ſtagnis imponunt, aggeres in hoſtes erigunt, cæteraq; ad expugnationes urbium utilia expediunt. Comitantur caſtra numularij, trapezetæ, inſtitores, atque aliorum id genus hominum colluuio, ne quid deſit eorum quæ humano uſui conducunt. Ita quidam militum genera apud Turcos definiunt. Fœlix uerò Petantius quum Raguſij eſſet, quæ urbs in confinibus ſita, ob plurima 30
quæ habent incolæ cum Turcis commercia, inueſtigandi ſingula optimam nactus occaſionem, copioſius de generibus militum ſcripſit. Cuius uerba non grauabor ſubiungere, ut noſtri omnem Turci militiam, uires, ac potẽtiam percalleant, minimeq; deterreantur, ſi re lõgè maior quandoque ad nos ueniat rumor, ut ad omnem uentum pertimeſcamus trepidi. Quin potius collectis uiribus, alacres contra hos bubulcos, præeunte uexillo Chriſti impigri proficiſcamur. Scribit autem ita Petantius: Sunt diuerſa apud Turcos militum genera, Thimarci, Ianizari, Aſſapij, & Accangi.

Thimarti ſunt milites equites omnes, quibus ager ab Imperatore attributus eſt, unde ipſe cum quatuor militibus loricatis uiuere poſſit. Quandoquidem 40
Thimar apud eos intelligitur ager unus, de quo quandoq; milites uiuũt ex decimis, per ſubditos prouinciarũ, de domibus & omnibus terræ naſcentibus frugibus datis, quamuis agri æquales non ſunt. Eſt enim aliquis qui in uiginti, alter in triginta aut quadraginta Thimar diuidi poſſit, ab uno tamen poſſeſſus. Sed pro magnitudine agrorum, agri ac prouẽtuum, talis poſſeſſor equites ſiue milites tenet. Sic computatis agris militaribus maioribus & minoribus qui habentur in Romania, numero ſunt quatuor millia & quingenti. In Natolia uerò cùm ſint quinq; millia & quingẽti Thimar, fiunt uigintiſeptẽ millia & quingenti milites. Ex quibus omnibus Thimar, in Natolia ſcilicet & Romania, reſultãt quinquaginta millia equitum, qui omnes obediunt ſuis præſidibus, & ſemper 50
ſtant parati ad bellum. Nec aliud alimentum habent quàm ex agris illis.

Alterum militum genus eſt, qui Ianizari dicũtur. Omnes enim pedites ſunt, & ex ſtipendio Imperatoris uiuunt, & Imperatori ſemper aſtant. Maior pars

horum

horum eſt ex Romania, et ab origine Chriſtiani. Quia ſemel in triennio (uel ut alij aſſerunt) ſemel in quinquennio fit delectus per totam Romaniam, ut colligantur filij ſubditorum quaſi decimæ. Hi in Natoliam miſſi, lingua & Turcorum ritu imbuuntur: cùm pubertatis annos attigerint, armis exercitantur. Magis ſtrenui ac exerciti, pro cuſtodia Imperatoris deputantur, peditesq; fiunt. In qua quidem cuſtodia penè ſemper ſunt numero nouẽ aut decem millia. Quorum capitaneus Agga dicitur, magnæ autoritatis. Inepti uerò militiæ deliguntur ad cuſtodiendas arces ac munitiones: quorum ſunt circiter triginta millia, qui obediunt ſuis Dazdari, hoc eſt, caſtellanis, uiuentes ex ſtipendio. Sunt aũt lanizari munimen ac robur Imperatoris, eiq; obſequentiſſimi, tuenturq; ipſum contra omnes tumultus ac ſeditiones.

Aſſapij uerò ſunt milites gregarij, minus exercitati ac precio cõducti. Quorum alij ſunt pedites, aliqui equites, hi etiã claſſem maritimam intrant, habẽtes pro ſtipendio uiritim aſpera quinq; per diem. De tali autem genere militum, quantum ipſe Imperator uult, tantum conducere poteſt, cùm ſint uulgares, & ad pugnandum inexperti, tam in pugna terreſtri, quàm nauali. Et poſſunt eſſe Aſſapij tam Chriſtiani quàm Turci ac aliæ nationes.

Accangij militant ad fortunam, ſine agris & ſine ſtipẽdijs, quintam partem prædæ Imperatori dantes. Et ſi qui ſtrenui apparuerint, Timarci uel alterius dignitatis nomen ſortiuntur.

Sunt qui exercitum ordinant, & clauis ferreis milites in ſtationibus ſuis ſtare cogunt: & ſemper præcedunt Imperatorem, eiq; uiam parant. Hi appellantur Zauſci, numero ſunt quadringenti, uiuuntq; ex ſtipendio.

Sunt præterea quidam milites prodigioſarum uirium, qui contra quinque pugnare perhibentur. Stipendium quoque pro quinque militibus ſumunt, quos Beſsly uocant, numero ſunt ducenti circiter, pariterq; ſtipendio Imperatoris uiuunt.

Sunt & Gemly, qui arte gladiatoria peritiſſimi habentur, maximaq; agilitata lanceis, ſagittis, gladijs exercẽtur, ſunt ſemper equites: quorum numerus eſt centum ſexaginta, uiuuntq; ex ſtipendio.

Muſelmi ſunt, qui munitiones, caſtra, & propugnacula conſtruũt. Quorum merces eſt diurna quinq; aſpriũ: quartus ex dicta prouincia intrat exercitum.

Sed laya ſunt Turcæ, qui proprijs expenſis militant, quia exẽpti ſunt ab omni alio onere. Ipſi quoq; uias mundant ſimul cum Muſelmi.

Sarohari habent ſtipendium ab Imperatore aſprium quatuor per diem. Homines ſunt agreſtes: ſequentes exercitum, omnia uilia opera exercẽt, ſicut Muſelmi & laya. His omnibus militia terreſtris efficitur. Habet autem Turcorum Imperator præter ordinarium hunc exercitum, alium quendam particularem triginta miliũ militum, aſtutiſſimorum magis quàm fortium. Qui quaſi graſſatores, nocte magis operantur quàm die. Hi ſingulis annis, nonnunquam ſemel, nonnunquam bis aut ter prędatum exeunt occultæ, miro ſilentio, ut ne uicini quidẽ egreſſum intelligant: tanta arte corpora ſua & equorum curãtes, ut labor nullus aut inedia illis poſſit officere. Cùm enim ex ocio diuturno ſaginati corpora pinguia habẽt, diebus quibuſdã quadam lege ac certa diſciplina exercitioq; moderato corpulentiam deponere curant, ut ſagina interior medullis inhæreat. Exituri aliud iter diuulgãt, ut fallant exploratores. Tum exeuntes duce aliquo itineris, tanto impetu, tam celeriter currunt die & nocte una, ut nemo abſq; admiratiõe audire poſſit, uel uidere talẽ exercitũ: frigoris, caloris, inediæ, uiarum difficultatis patientiſſimi. Nec impedimento leui commoti reuertuntur ſine pręda. Miram habẽt induſtriam cognoſcendi equos ſimplici intuitu, ac iudicandi homines de uiribus, quos citra ſanguinis effuſionẽ (niſi neceſſitate coacti) uiuos capiũt & abducunt. Malunt enim è uiuis tributum capere et uſuram, quàm fruſtrà occidere. Habent autem hi ſecum mercatores, qui captiuos

uos mox emptos cathenis includunt & abducunt, ut sint milites in suo itinere expediti. Quandoq; uerò deferuntur mercatoribus in oppidis habitantibus, qui captos emant: de quibus paulò inferius dicemus.

Classis Turcorum continet ad summum uela quadraginta, computatis nauibus, triremibus, biremibus, palãdrijs, grippis, & alijs generibus nauigiorum, quæ capit circiter triginta hominum millia. Quam parare solet Constantinopoli, Nicaoniæ, Callipoli, Nigroponto, & Vaulone. Sed cùm sint in ea homines ut plurimùm agrestes, et ad nauigandũ inexperti, magnas uires habere nõ potest. Cuius capitaneus semper est præfectus Callipoli. Et illi q ipsam intrãt, omnes sunt precio cõducti secundum distinctionẽ exercitij & officiorum.

MODVS CASTRAMETANDI TVRCORVM, *ac de instruendis aciebus.*

CVr non autem subiungimus morem castra locandi Turcis solitum? cùm omnes & Græci & Romani autores, qui rei militaris disciplinam scripsere, postquam eiusdem artis precepta posuerunt, scientiam instruendarum acierum subiungunt, quam ab Homeri temporibus initium sumpsisse compertum est. Homerus enim hanc scientiam ordinandarum acierum tenuit, & ab ea Principes laudauit. Quod uel hinc maximè patet, cùm de Mnestheo sic scribit:

Nulla quidem huic similem mortalem protulit ætas,
Ordine qui Martis turmas equitemq; locaret.

Vnde ex Homerica armorum disciplina scripserunt opera Stratocles, Hermias, Aeneas, Cyaneas Thessalus, Pyrrhus Epirota, Alexander eius filius, Pausanias, Euangelus, Polybius Megalopolitanus, uir in uaria doctrinarum eruditione exercitus, & Scipionis familiaris, Clearchus, Eupolemus, Iphurates, Bryon: Possidonius Stoicus artẽ instruendarum acierum abundè scripsit. Inter Romanos quoq; Frontinus, præter stratagematõ libros, quemadmodũ copiæ instrui deberent scripsit. Helianus præterea Græcus ad Hadrianũ Cæsarem opus pulcherrimũ, quod Theodorus Gaza Latinitate donauit, de instruendis aciebus scriptũ reliquit. In quo ex Mathematica disciplina docuit, quo pacto phalanx simplaris, duplaris, quadruplaris, Macedonica, cuneata, quadrata, trãsuersa, occeps & anceps statuenda. Quomodo Rhombus ordinandus, quomodo Cuneus, & id genus quascunq; turmas. Quæ cùm longè diuersæ sint ab eo ordine qui hodie fiunt, uolui Turcorum morem locandi castra, subijcere. Priusq; enim Imperator in castra descẽdit, qui huic officio præsunt, locũ aptiorem pro castris qui ab impetu hostium tutus sit, et ex quo hostes facilè possint expugnari, deligũt, ut uel monte, uel fluuio, uel palude munitior sit. Hunc descripto ambitu castrorum, fossatis altissimis circumdant ac muniunt. Post quæ sequuntur cunei acutissimi, in circuitu cathenis desuper colligatis. Sequitur dehinc ordo camelorũ, qui commeatum & impedimenta pro usu castrorum gestant. Post quos minor altera fossa fodit in ambitu, cum hastis pro maiori tuitiõe in circuitu affixis. Quo in loco Sarahori, Iaya, & Muselim habitationes suas habent. Post tot ualidas munitiones, pedites qui Ianizari dicuntur, per multiplices ambitus papiliones & tẽtoria sua figunt. In quorũ medio Imperator ipse cũ pueris & ministris suis ornatissima tẽtoria habet. Eminent præterea duo maxima cornua cõtra hostes, quibus cum pugnandum est, adhærentia circulo castrorũ. In quibus collocati sunt equites cum suis præsidibus. In uno em̃ cornu sunt milites Thimarci, qui agros possident in Natolia. In altero hi qui agros possidẽt in Romania. In capite uerò cuiuslibet præsidet princeps præsidũ Beglerbegh. At in medio horum cornuum locantur omnes custodes corporis Imperatoris, hoc est, Sphaioglani, Soluphtari, Solacchi, & cæteri aulici. Post quos situata sunt uaria genera tormentorum & machinarum. Quum igitur pugnandum est, in qua parte imperij, bellum gerendum est, Beglerbech illius partis cum suis

præsi-

præſidiſbus pugnam incipit. Quòd ſi contigerit milites illius cornu ab hoſtibus ſuperari, mox alterum cornu opem fert. Superatis ambobus cornubus pugnatur omni genere miſſilium & tormẽtorum. Deinde cuſtodes corporis manus conſerunt. Vltimo Ianizari Imperatorem ipſum in medio duorum cornuum collocant, ne fortè ipſe uertens terga hoſtibus, eſſet cauſa internitionis totius exercitus. Ineuntq; pugnam eo feruore, uelut in quibus totum robur exercitus conſtare uidetur. Tanta autem animi promptitudine tamq; alacres ad bellum (ſiquando cogitur exercitus) concurrunt, ut ad nuptias ituros putes. Nec tempus egrediendi præſcriptum expectantes, ſed illud ipſum præueniunt, pluresq; non uocati ſponte ueniunt, magnam iudicantes iniuriam domi ociosum manere. Cùm nihil habeant prętantius atq; excellentius, quàm inter hoſtes, enſes, ac ſagittas in campo mori, nõ domi inter eiulatus atq; lachrymas mulierculariũ. Tales nanq; prælio occiſi, ueluti uictores beati prędicantur ac uenerantur. Non igitur magni laboris eſt congregare exercitum Turcorum Imperatori, qui miſſis tantum nunciis Prouinciarũ præſidiſbus exercitum congregandum præcipit. Hi per præconem in ſingulis oppidis ad præſtitutum diem adeſſe proclamant milites. Qui dicto audientes, mox cum præſide ſuo ueniunt, ſine magno ſtrepitu: non curioſè ornati, ſimpliciter cum armis ſolitis. Vtuntur autem equites non niſi caſtratis equis, ut ſtrepitus fugiantur omnes. Nulla ephippiorum cura, ornatum omnem contemnunt. Arma in ſarcinis camelorum & mulorum deferuntur. Nullus diſcurrit aut cum equo ſaltat. Principes etiam tum ſimplici incedunt habitu, ut uix dignoſci poſſint. Neque uexillis utuntur magnis, ut noſtri, ſed Duces pro ſigno altam præferunt haſtam. In cuius ſummitate pili colorati pendent, quò facilius Ducem ſuum agnoſcant. Qui tympano quodam cum fiſtula, quoties pugna ineunda eſt, ſignum dat. Et illi patria lingua uocantur Izumbaſthi, quibus ſubſunt centuriones nonnunquam quatuor, nonnunquam decem, qui Tſcheribaſchi appellantur, iuxta exercitus magnitudinem. Si autem maior ingruat Imperatori neceſſitas, exercitum cogit, qui uulgò dicitur Tſcherihor, quo quartus quiſq; & quintus quiſq; bello aſcribitur: & tum immẽſa aduenit multitudo. Cæterùm quomodo caſtra ordinantur, & quo pacto Imperator ſeptus cuſtoditur, omnia hæc melius uiſu diſcuntur.

DE RELIGIONE TVRCORVM RITVQVE, *ac more uiuendi domeſtico in uniuerſum.*

EXigit res ipſa, ut poſteaquam militarem diſſeruimus Turcorm diſciplinam, qua domi foriſq; utuntur, nunc de quotidiano ac domeſtio loquamur uiuendi ritu. Atque primùm omnium de religione ipſorum, quæ ita longe lateq; radices egit, ut maximam Aſiæ, maiorem Aphricæ (nam & Saraceni Mahometis religioni addicti ſunt) haud paruam denique Europæ partem occuparit inſana iſthæc ſcabies. Hanc Mahometes ille pſeudopropheta inuexit, miſeramq; gentem ac ſtolidam fefellit lege ſua ineptiſſima, ſi modò deliramentum & aceruus mendaciorum (quæ Alcoranus ſuus continet) lex dici debet. Oſtendimus enim cùm de hoc ſeductore loqueremur ſuperius abundè, quemadmodum callidus iſte ueterator opera Sergij Monachi perfidiſſimi opus ediderit, cui titulum fecit Alcoranum, quo lex ſua continebatur. Qua perſuadebat nonnullas ineptias fatuæ plebi, non ut religionem ullam aut diuina præcepta animis hominum inſereret, à quibus animus eius longe erat alienus, utpote qui ſceleſtiſsimus omnia contempſit per peſſima quæque uitia, ueluti ſus in uolutabro uerſatus, ſed ut ſub ſpecie religionis decepta miſera plebe, imperium ſibi uendicaret, regnúmque conſtitueret. Aſtutus enim carnifex ſine religione ſciebat nil ſeſe proficere poſſe, quæ animis hominum naturaliter penè inſita uidetur. Hinc gladio legem ſuam confirmauit. Qui enim legem ſuam recuſarent, hos enſe ferróque interficere iuſsit. Licet, ut eſt Alcoranus ſuus

ſuus plenus mendaciorum, nunc Chriſtianam probat legem uehemẽter, ſumміſq; præconijs effert, nunc uerò Moſaicã. Atq; ut his laudibus decipiat Chriſtianos, in albo ueſtitos nominat, ac unumquemq; in ſua ſecta ſaluari planè aſſerit. Sunt aũt qui hunc librum legis Alcoranum ob pręceptorum collectionem dictum, atq; Alfurcanum ob diſcretam capitulorum (quæ Arabes azoras uocant) ſeparationem, à Mahomete collectum ſcribant, opera Sergij Neſtoriani. Quibus etiam tum acceſſit Iacobita Balteira, præterea Hebræus quidam Phinies, & Abdia nomine Salon, poſtea dictus Abdala. Alij uerò tradunt mortuo Mahomete, quatuor diuerſos libros legis Alcorani titulo repertos. Quidam Merban filium Elhecken autorem ſcribunt. Quidam Elgug uirum potentem, octoagintaquinq; ſententias libro detraxiſſe, & nouas totidem adieciſſe narrant. Legimus etiam apud quendam Arabem Chriſtianũ, Sergium monachum è monaſterio ſuo eiectum, Mecham applicuiſſe, & Neſtorianã hæreſim (eius enim ſectæ erat) ut illis aſſentaretur, ſeminaſſe, idololatrasq; ad fidẽ Chriſtianam conuertiſſe. Inter quos Mahometes fuit: qui à Iudæis tamẽ tribus aſtutis, ne ſyncerus fieret in fide, perſuaſus, nouã legem edidit. Cùm aũt defunctus eſſet Mahometes, Hebręi Hali filiũ Habitalix (cui Mahometes dimiſit collecti ones ſuas) perſuadere laborarũt, ut et ipſe prophetã ſe faceret, ac de libro legis quæ uellet tolleret, adijceretq; noua quęcunq; placerent. Sic mirãda eſt & magna inter Arabes de huius libri autore uariatio atq; diſceptatio. Communis tamen ſectę huius factio credit, Alcoranum à Mahomete ſcriptum, et à Deo ſibi inſpiratum: tam ſanctas leges continere, ut eſſet legatus ac propheta gẽtis Arabicæ, qui ab erroribus eam reduceret per reuelationes ſibi à Deo conceſſas, ut his ſeruatis legibus expectarent in Paradiſo remunerationem, dicerenturq; in hoc mundo Muſſilmanni, hoc eſt beati. Vtcunq; tamen res ſe habet, cùm hic liber multis ſcateat nugis ac inexcuſabilibus mendacijs, multi ac magni ingenio atq; doctrina uiri excellentes, Græci ac Latini, uiuis (ut aiunt) rationibus hunc examinantes librum, confutarunt ac condemnarunt. Ioannes inprimis Damaſcenus, qui paulo pòſt initium huius ſectæ fuit, acutè ineptias illas refutauit. Tum Ioannes Segobienſis Hiſpanus tranſtulit Alcoranum, ac contra deliramenta ingenioſè commentatus eſt. Petrus abbas Cluniacenſis pòſt Baſileę Nicolao de Cuſa cardinali hunc Alcoranum translatum tradidit, ac librum quendam alium de generatione Mahometis, & duodecim ſucceſſoribus eius in regno, cum centum quæſtionibus de doctrina eius. Hunc uir ſagaciſſimus ut intelligere poſſet, Conſtantinopolim perrexit, ac in Pera doctos fratres ſciſcitatus de dubijs, ubi redijt, librum ſcripſit de Cribratione Alcorani eruditiſſimum, qui impreſſus circumfertur cum alijs eius operibus oppido quàm eruditis. Excitatus & Dionyſius Carthuſienſis, opus inſigne contra Alcoranum Nicolao Pontifici nuncupauit. Alij præterea fratres plures, cardinalisq; quidam S. Sixti. Omnes tamẽ Ricardus ordinis prædicatorũ, quem alij Ricoldum uocitãt, qui Arabicis literis in Baldaco operam dedit, ſuperare ingenio uiſus eſt: in Baldaco enim generale ſtudium eius ſectæ eſt. Vbi inhibetur publicè Euangelium legi ac philoſophia, timentes ne Alcoranus pòſt contemnatur. Superfluum igitur eſſet, quæ de religione ſanxiuit Mahometes, longioribus argumentis, & refellere, & improbare: ſatis eſt ueluti digito quędam religionis pręcepta ſignare. Cur uinũ interdixerit, cur uxores plures cõceſſerit, abundè ſuperius enarrauimus. Geniales enim delitias uitę, obſeruatoribus legis ſuę undiq;, & hic & in Paradiſo poſt mortem liberaliſſimè ſemper promiſit. Docuit autem orationes quinq; in die offerre, quo lex ſua media eſſet inter Moſaicã, quæter in die iubet orare, & Chriſtianam quæ ſepties. Vt autem mundiciam perfectam aſſequerentur, ſtatuit manus, brachia, os, nares, aures, oculos, capillos, infimos pedes mundari. Voluptati id magis corporeæ conuenit, q̃ animę purgationi, quæ alio indiget lauacro ut mundetur. Iuſsit in domum Dei illicitam,

quæ

quæ in Mechia eſt ſemel peregrè proficiſci, iliaq; inconſutilibus tegumẽtis circumdare: tum ſaxa per media fœmora retrò proijcere. Quæ conſuetudo ab Indis ad Arabes manauit, & à Mahometo corroborata permanſit: addito tantum lintheo ob uerecundiam, Veneri inſeruire per hoc clàm inſinuans. Dicebat autem primum parentem è paradiſo eiectum hanc domum ſtruxiſſe, & poſteritati ad Abrahæ uſque tempora pro loco orationis conſignaſſe, ſacrificiaq; oblata illic eſſe, uſque ad Mahometis Iſmahelitæ tempora. Hinc domus hæc pro orationibus deputata fuit. Narrat in Alcorono fabuloſiſſimè, quomodo una nocte ab oratorio Mechæ in ſanctam domum Hieroſolymam iumento delatus ſit, ut hinc in cœlum Duce Gabriele aſcenderet: quemadmodum uetulæ pueris ſolent aniles narrare fabulas, faciens iumentum uti lingua humana. Cæterùm multa huius ſectæ deliramenta abbas Ioachim, dum in Apocalypſeos librum commentatur, deridet: eorumq; prognoſticatur dementiam ex Iohannis Euangeliſtæ uerbis.

Vnde ex hoc Alcorano edocti Turci, hunc hodie obſeruant uiuendi morem, ut frater ille, qui duos & uiginti annos illic ſeruierat captiuus, prodidit. In primis imagines omnes, ſeu pictas ſeu ſculptas abhorrent ac deteſtantur uſq; ádeò, ut Chriſtianos quoniam his oblectantur Idololatras, dæmonumq; cultores & uocitent & firmiter credant. Superſtitionem inſignem & potiſſimùm ridendam Chriſtianorum cẽſent, qui arma atq; inſignia ſua in templis, ædibusq; ſacris ſuſpendũt, cùm ipſi ne ſigillo quidem utantur, etiam in literis regijs, contenti nudis literis ſi nomen aſſit mittẽtis, aut ſyngrapho, cætera inutilia uanaq; reputantes. Ex eadem cauſa uſum campanarum nequaquam admittunt, illis ipſis etiam Chriſtianis qui ſub ditione eorum uiuunt. Neminem enim cogunt fidem negare ſuam: nec magni æſtimant perſuadere alicui ut abnegata priori religione, nouum aſſumant.

RELIGIO TVRCORVM SPECIALIS ET *de ſacerdotibus eorum, ac peregrinis.*

QValis ſit hodie Turcorum profeſſio particularis, frater is qui captiuus duos & uiginti annos miſeram ſeruiuit ſeruitutẽ, oblitus patriæ linguæ, Turcorum idiomata plenè aſſequutus eſt, ac literaturam, qua etiam ſacerdotio dignus uiſus eſt multis, opuſculo quodam expreſſit. Quod ne periret, excerpſi, & notatu digniora decenti breuitate cõſcripſi. Profeſſio itaq; ſuper quam fundata eſt lex Turcorum hęc eſt: Hillayl haha hillalach Mehemet erczullach, id eſt, Deus eſt unus & Mahometes eſt propheta eius maior. Vbi ſub ſpecie pietatis dum ſe uniusDei cultorem pollicetur, clàm uenenum miſeris infundit animabus Pſeudopropheta iſte Mahometes. Credunt enim Turci primùm magnum prophetam à Deo miſſum fuiſſe Moyſen, cui datus eſt liber Tefrit, quem nos Pentateuchum dicimus: ac homines omnes qui legem hanc cuſtodierunt, fuiſſe ſaluatos. Cùm autem lex illa per ſocordiam ac hominum maliti am fuiſſet corrupta, magnus iterũ propheta à Deo miſſus Dauid, librum Tzabur attulit, quem nos Pſalterium uocamus. Sed iterum ad interitum eunte plebe, Ieſus tertius propheta magnus à Deo miſſus, nouam legem cum libro cui nomen Ingilis, hoc eſt, Euangelium, cauſa ſalutis apportauit. Deficiente uerò & hac lege, quartus electus eſt propheta Mahometes, qui legem cum libro cui nomen Alcoranus eſt, à Deo accepit. Hæc itaque lex Alcorani primum præceptum hoc habet, ut ne cuiuſcunque ſexus dignitatis ac eminentiæ fuerit, prouectam aſſequutus ætatem, extra matrimonium uitam agat. Deinde magno rigore quinquies in die prẽcipit orandum, horis & temporibus aſſignatis certis. Prima eorum oratio patria lingua Dangnanias uocata, per quatuor Erket, & duo Czalamat perficitur. Eſt autem Erket geminata inclinatio, cum totidem proſtrationibus. Czalamat uerò eſt ipſa ſecreta oratio, quam ſedendo perficit poſt quodlibet Erket, cum ſalutatione à dextris & ſiniſtris, & im-

& impreſſione pacis, quam utraq; manu in faciem obducendo facit. Fit hæc oratio in ortu ſolis mane, nullo habito reſpectu artificialis horologij: Secunda oratio quę circiter meridiē fit Orientalis dicta, continet decē Ercket, & quinq; Czalamat. Tertia oratio Kyndinanias lingua gentili nūcupata, in declinatione ſolis ueſpertino tempore fit, cōplexa octo Ercket & quatuor Czalamat. Quarta oratio Achſamnanias uocata, quinq; Ercket & tria Czalamat in ſe tenens, circa Occaſum ſolis fieri conſueuit. Vltima & quinta cæteris prolixior (nam quindecim Ercket, octo Czalamat complectitur) poſt cœnam tardiori ſolet fieri hora, dicta laczinonias. Has orationes unuſquiſq; cum parrochiano ſuo in proprio templo tenetur orare, niſi occurrente impedimēto legitimo, ob quod in alio loco hæc explentur: quandoquidem licet etiam neglectas ſupplere, ſi non debitum tempus fuerit ſeruatum. Dies Veneris (ut ſuperius annotauimus) eſt apud Turcos celebris, quemadmodum apud nos dies ſolis, quo attentius orant: non tamen uacant ab ullo labore. Singulis autem ciuitatibus principale eſt quoddam templum, patria lingua Enemeſgit appellatum, quo die Veneris omnes conueniunt: Rex quoque in primis, & alij Principes. Oratione meridiana perfecta, fit prædicatio & eleemoſynarum regalium diſtributio. Vix autem dici poteſt quanto ſilentio ſacras ſuas orationes perficiant. Habēt etenim inquiſitiones, qui accuſatos de orationum omiſſione multis afficiant ignominijs: ut per urbem circumducentes, ac tabulam cum caudis uulpinis collo appendentes, non ſine mulcta pecuniaria dimittant: potiſſimum ſi orationes illas tempore ſuæ quadrageſimæ intermittant. Præparant autem ſe, ut paratiores ſint ad orationem faciundam lotione, quæ apud eos triplex eſt. Prima gentili lingua Zeoagirmeg uocitatur, quę perfuſio eſt totius corporis cū aqua tam diligens ac curioſa, ut nullus penitus in uniuerſo corpore locus illotus maneat, alioqui inualida eſſet lotio. Solent ob id radere pilos in omni parte corporis, barba in uiris excepta, & crinibus in capite mulieris. Quos tamen multo ſtudio lauant, & pectinibus crebrò diſcriminant, ut aqua penetrare poſſit. Incidunt pręterea ungues manuū ac pedum, & utuntur ob hanc rem circumciſione, ut hęc lotio non ſit inualida, ne ſub pręputio ſordes remaneant. Non em̄ in remedium alicuius culpę talis fit circumciſio, ut Hebræi facere conſueuerūt (quandoquidē originale peccatum apud eos ignoratur) ſed quandam ob ſuperſtitionem. Nam probri loco ducunt, ſi quis cuiquā dicat Czunetſz, hoc eſt, non circumciſe. Solent em̄ cæteris ignominiæ loco dicere: Vos incircumciſi, quaſi dicant immundi homines. Quanquam maior pars filiorum ſine circumciſione moriantur, adeò nulli ſaluti putant prodeſſe circumſionem, ſi ſuperſtitio tollatur. Vt igitur ad lotionem reuertamur, primam putāt perneceſſariam poſt quamcunq; pollutionis maculam, uel etiā naturalem. Nec enim cuiquam loquitur, uel aliquo tractat̄, ſi poſſibile eſt, etiam uix ab ullo cernitur, niſi prius in aqua merſus aut perfuſus aqua mundetur. Sunt itaq; in ciuitabus inſignioribus balnea, quibus continuè utuntur. Vbi non ſunt, ſecretum locum aliquem ad lotionem præparatum habent in domibus, ut poſſint aqua perfundi priuſquam domum exeant. Pollutum enimuerò ſi agnoſcant, Tſchump per contumeliam uocant, per quod immundiciam tanquam execrabilem reprehendunt. Altera lotio uulgò Tachriat dicitur, quæ neceſſaria eſt cùm opus naturæ exercetur, uel uentoſitates erumpunt: tum enim aliquo ſecreto loco uerenda abluunt. Maxima etenim ſollicitudine curant, tam domi quàm foris uel caſtris, dum naturæ opera perficiunt, ne corpus denudent. Vtuntur nanque fœmoralibus amplis, quibus ſolutis (nam antè aperiuntur) reijciunt curuati in terram ueſtes ſine corporis nudatione, ut uix quiſpiam quid agat deprehendi ualeat: erectus enim & ſtans nunquam quis cernitur naturæ opera exercere: piaculum id foret maximum. In primis tamē cauet, ne faciem in meridiem uertat hoc agens, quo ſe orantes uertere conſueuerūt. Tertia lotio Abdas dicitur,

alij

alij Aptam uocant, quinq; ſenſuũ organis perneceſſaria: qua manus & brachia ad cubitos uſq; abluunt: dehinc os, nares & tota facies ad aures uſq;. Tũ manu cum aqua ſuperducto capite, deſcendit ad pedes, ablutisq; cruribus ad tibias hæc lotio proficiſcitur. In omni loco licitum eſt hanc facere, nec neceſſum ut præcedat unamquamq; orationem, niſi immundicia aliqua hãc exigeret. Satis eſt enim una lotio ante orationes omnes, ſi caueatur immunditia omnis. Licet aliqui ob maiorem cautelam ac deuotionem frequentius eam repetant.

Ieiunium habẽt in anno ſemel per menſem integrum. Accipiunt enim lunationem unam inter duodecim lunationes anni cõmunis, in qua ieiunant. Cùm enim annus ſolaris non concordet in menſibus cum anno lunari ſine embolyſmo, huius ignari ſupputationis, duodecim lunationes pro anno capiunt. Menſis igitur ieiunij eorum nunc in hyeme, nunc in æſtate contingit. Abſtinent aũt ipſo ieiunij die ab omni genere cibi & potus. Noctu autẽ quoties libuerit crapulantur. In fine ieiunij unum paſcha celebrãt, in quo memoriam mortuorum agunt peregrinantes, ac commeatum ſecum deferentes, quo ueſcantur. Oſculantur ſe inuicem mutuò, & bonũ imprecantur paſcha alter alteri. Poſt XL autem diem ab hoc alterum paſcha celebrant, quo eorum peregrini ad Mecham ueniunt cum multis alijs nationibus, quæ huic ſectæ adhærẽt. Etenim Arabes, Saraceni, Tartari, quandoq; etiam Chriſtiani, qui ob id maximopere ueneran-
tur, tanquam uictores & uiri digniſſimi, multisq; utuntur priuilegijs, cognominati Hatſchilai, annuatim uiſitant memoriam mortuorum, & ſepulchrum Mahometis in Mecha ciuitate, quæ XL dierum itineris ſpacio à Hieroſolyma diſtat, uenerãtes. Quod iter camelis (quoniam terra eſt aridiſſima, & hinc arenoſa admodum) perficitur, à Soldano in hunc uſum ordinatis. Sunt ijs peregrinis duo cõſtructa xenodochia, quæ nos hoſpitalia dicimus: in itinere unum, quod Czeinmenczercij lingua dicitur patria, capaciſſimũ multorum hominum, exædificatum in locis deſertis, ubi habitatores non ſunt. Alterum in ciuitatibus Ymarat cognominatum. Sunt autem à Regibus & Principibus extructa, & poſſeſſionibus dotata plurimis, ut redditibus illic ali poſſint abundè bis in die,
non modò peregrini aduentantes, ſed & ſtudentes quidam aſcripticij & ſacerdotes nonnulli, qui pro fundatoris anima officium quotidie dicunt.

Gymnaſia præterea habent, in quibus leges ciuiles à Regibus editæ pro regno conſeruando docent: in quibus qui proficiunt, honorantur, & ad iudicandum ac populum gubernandum eliguntur: Inſigniores Muderis, minores Minetſthum uulgò dicuntur, minus uerò docti Taurſman. Quibus ſufficit, ut Alcoranum ſciant, & cerimonias quę ad orationem & cultum legis pertinent, benè intelligant: exempti à ſeruitute, & liberi ab oneribus communis populi. Iudices enim Regiſtrarij & Iuriſconſulti, qui Caliphe dicuntur, alijs ſunt pro neceſſitate prouiſi ſtipendijs. Nullam tamen liberalem artem addiſcunt. Ab omnibus honeſtis diſciplinis & ſcientijs ſunt ita alieni, ut nec nomina noſcant, nec myſteria ac ſacramenta cerimoniasq; legis ſuæ aliqua ratione confirmare poſſint, innixi ſolis conſuetudinibus. Sacerdotes eorum nullam habent occupationem circa curam animarum, ut noſtri, in audiendis confeſſionibus, exhibitione ſacramentorum, & cuſtodiendis reliquijs ac ædibus ſacris: quandoquidem nullas habent. Nihil enim eccleſiæ eorum à domibus differunt communibus, ut nec ſacerdotes à communi populo. Sacerdotes nanq; nec meditationibus, nec ſtudijs literarum uacant, ſed uxoris ſolatio & filiorum cõmunisq; familiæ. Iumenta enim curant, mercantur, uſuram capiunt in poſſeſſionibus, uenationi incumbunt, aucupio & canibus operam nauant: nihil eſt eis illicitum
prohibitum úe. Qualis enim lex ac cultus, tales & ſacerdotes & miniſtri. Quãuis enim multam coram hominibus religionem ſimulant, clàm tamẽ omnibus ſe flagitijs immergunt. Literas pecunia corrupti ſcribunt libertatis, ut ſerui capti fugiant. Magicas item uanitates literis ſignãt, ne quis in prælio uulneretur,

aut enſe aut ſagitta. Quas literas gentili lingua uocant Haymayly, multis omnino nequitijs coinquinati.

Habent autem religioſos multos habitu exteriori differentes, & arte diabolica (cuius filij ſunt) miranda facientes: quibus rebus miſeram plebem, dæmone malo ſuffragante, decipiunt. Quidam enim incedũt nudi, operientes uerenda tantũ: tantam præ ſe ferentes patientiam, ut quaſi impaſſibiles, neq; hyemis fæuitiam frigore, neq; æſtatis ardorem calore ſentiant: ſtigmata, cicatrices, inciſiones cutis, ulcerationes æquè ferentes, ſi quis faciat, inſenſibiles penè. Quidã eò deueniunt abſtinẽtiæ, & tantam induunt perfectionem, ut rariſſimè cibum ac potum, nonnunquã penitus ſine cibo & potu degant. Alij magnam pauper tatem profeſſi, nil de terrenis rebus cogitant, nec in craſtinum aliquid reſeruãt. Alij rurſus perpetuum ſilentium tenent ut muti, Czamutlar dicti, nullam cum hominibus conuerſationem habẽtes: ac ne prouocati quidem ſummis iniurijs ac tormentis ad loquendum cogi poſſunt. Dicunt alij ſe uiſiones ac reuelationes, alij raptus ac extaſes ſupernaturales habere. Quicunq; aũt in hoc ſtatu degunt, Dermſchler nominantur, ſignaq; diuerſa profeſſionis geſtant. Aliqui in capite pennas, quibus ſignificãt ſe meditationibus ac reuelationibus deditos. Aliqui inaures, quibus notant obedientiam in ſpiritu, propter raptus frequentiam. Nonnulli cathenas in collo aut brachijs, quibus uiolentiam, quam in extaſi patiuntur, notificant. Nonnulli habitum uarijs coloribus ex pecijs conſutum, quo paupertatẽ repręſentant. Varios tamen habentes uiuendi ritus. Quoniam aliqui inter homines cõuerſantur, alij ſeorſum congregati in modũ uillæ, pleriq; in nemoribus ac locis deſertis. Quidã in ciuitatibus aquam baiulant in utribus, ad bibendum optimã, nihil inde mercedis expoſcẽtes, ſed hoſpitalitatis officium exhibẽtes. Habitant aliqui circa ſepulchra mortuorũ, & ex oblationibus populi uiuũt. Hi omnes non ſeruãt leges Mahometis particulares, quia uxores aliqui nõ habent, nec lotiones nec orationes ſecũdum cerimonias prędictas faciunt. Fœminæ autẽ quædã his ſeſe religioſis clàm cõmiſcentes, dicuntur natos ſine uirili ſemine parere, qui Nefeſogli uulgò uocantur: quanquam diabolico id fieri ſuggeſtu feratur. Quorum ſemper duo in magna illa ciuitate, quæ Burſia corruptè, Pruſia ab antiquis dicta, capillis uel ueſtimentis ſuis omnes infirmitates dicuntur depellere: quia eorum & actio & uita mirabilis & ſupernaturalis cenſetur. Ob id Chriſtianis illudentes, minimè mirum eſſe dicũt, ſi Ieſus Chriſtus ex Maria uirgine natus dicatur. Omnes uerò religioſi illi, qui Dermſchler uulgò nominantur, in magna habentur ueneratione, quaſi ſanctorum ſuperſtites ac ſucceſſores, regniq; totius cõſeruatores, & amici Dei ac Mahometis. Horum opinio eſt, legem nihil prodeſſe, ſed gratiam Dei qua hominem ſaluari oportet, quæ ſine merito & lege ſufficiens eſt ad aſſequendam ſalutem, quam ipſi Rach Matallach nominant. Sed nulla ratione, nulla autoritate opinionem ſuam, prodigijs tantum & ſignis aſſerunt: multos in ſui fauorem trahentes, potiſſimum qui ſpirituales & deuoti ſunt. Sunt qui Czofilar appellantur, quaſi meditatiui uel ſpiritualibus exercitijs dediti. Hi quaſi ſucceſſores Prophetarum & patrum, qui hanc ſectam fundarunt, magnæ autoritatis habentur, traditiones patrum allegantes, & per meritum homines ſaluari aſſerentes, ſine gratia & lege (quod Pereketallach uocant) intẽti orationibus particularibus, exercitijs ſpiritualibus, uigilijs, & meditationibus. Nunquã enim orationem intermittunt continuam, quam ipſi Izillaraitmach uocitant. Nocte conuenientes in circulo conſidunt, ac commotione capitum per aliquod tempus repetendo dicunt Laylachillabach. Subiungũt deinde crebrò item repetendo Lahu. Tandem repetunt iterum Huhu, & quaſi exanimes cadunt & obdormiunt. Hos maximè illi uenerãtur, qui generis antiquitatem & ſtemma nobilitatis referũt, Efflier Embieler dicti, quorum genus eorum alterius nationis commixtionem non accipit, nec à patrum ſanctione huius ſectæ unquam

recef-

receſſit. Sunt præterea qui Horiſe, quod hęreſim ſonat, patria lingua dicuntur, aſſerentes quenq; in ſua lege ſaluari à Deo data, cum tales æquè bonæ ſint ſeruantibus: nec ulla ſit alteri præferenda. Hi quaſi ſchiſmatici & Turcis ſuſpecti, nonnunquam deprehenſi affliguntur. Quandoquidem occultè docẽt, & Chriſtianorum eccleſias ſubeunt, aquaq; benedicta ſe conſpergunt, ſigno ſe crucis muniunt, legemq; Chriſti tam bonam quàm Mahometis aſſerunt. Religioſi autem Turcorum feſtiuitates quaſdam agunt, uel propter uota populi eis oblata, uel ad aſſequendam pluuiam, ſerenitatem, uictoriam, uel propter prædeceſſorum memoriam. Quæ quidem feſtiuitas Machia, ludus autem quem faciunt Czamach patria lingua dicitur. Congregantur enim finitimi unius regionis, occidentes (ſi habent) animalia. Sin minus, ex leguminibus & oriza cœnam inſtituũt. Refectione peracta, qui primus inter eos eſt tympano accepto, modulatur, cæteri ſurgentes, ordine ludunt quadam regulata totius corporis agitatione, motibus, honeſtis omnium membrorum & ualde decẽtibus, ſecundum modulationem menſuræ inſtrumenti muſici. Tum in modum uertiginis quodam motu uelociſſimo circulariter rotatione ac corporis reuolutione (in qua uis ludi conſiſtit) ita celeriter reuoluuntur, ut homo ne ſit an ſtatua haud facilè diſcernas, oſtendentes ſe in hoc quaſi ſupernaturalem habere corporum agilitatem. Licet autem quiſpiam eos poſſit in cæteris ludi geſtibus imitari, hanc tamen reuolutionis rationem, quantumuis agilis, nemo facilè ſequetur. Finito ludo ſurgunt omnes, & ordine confuſo imprecationis uoces pro ſalute eorum, à quibus eleemoſynas acceperunt, emittunt. Aiunt Prophetas antiquitus ijs ludis uſos, cùm Dauid dicatur ante arcam Domini luſiſſe. Loquuntur autem inter ludendum ſermones quoſdam obſcuros à patribus ſibi traditos, qui ad eos dum in raptu & extaſi ſunt, in ſpiritu locuti ſunt. Qui quibuſdam breuibus ſententijs materiam complectuntur de qua tractant, uerſibus & rythmis, quibus myſteria cerimoniarum ſuarũ ſpiritualiter explicant. Ob id ſacerdotes alij hos inuiſos habent tanquam ſimulatores, improbantes ipſorum & ludos & imprecationes tanquam inutiles, cùm legem minimè obſeruent: Licet maximam uitæ ſanctimoniam tam dictis quàm factis oſtentant, Angeliq; ex moribus, non homines iudicantur. Quamuis enim ſpiritualis maieſtas de facie exprimitur, ſit tamen ſuperbiæ uenenum occultum intrinſecus. Volunt enim ab omnibus obſeruari: offenſi parum, indignationẽ Dei imprecantur, ſæpeq; uindicta ſubſequi uiſa eſt: omnes itaq; cauent, ne hos offendant.

Mortui enim illi in numerum Sanctorum referuntur, & ſignis quibuſdam ac mendacibus prodigijs cùm uenerentur, plebem ſeducunt. In tota uerò Turcia primæ uenerationis habetur, cui nomen Sedichaſi, quod interpretatur ſanctus uictor, uel uictorioſus inter ſanctos. Cuius ſepulchrũ eſt inter limites Caramannorum & Othomannorum. Quem tanta religione colunt, ut neminem deſiderio ſuo fraudatũ, qui opem illius implorarit conſtantiſſimè credant: præcipuè ſi bellorum ac uictoriæ uota fiant. Ob quam rem, maxima donaria à Principibus quotannis uiritim ad huius ſepulchrum deferuntur.

Eſt alius apud hos ſanctus Hattſcipetteſch cognominatus, hoc eſt, peregrinationis adiutor, quem implorant peregrini.

Qui uerò Aſcik paſſa dicitur, patronus amoris extat, & in matrimonio inuocatur prolis cauſa, uel in partus periculo, uel maritatis litigantibus.

Vair paſſa, diſcordantibus concordię patrocinium conferre dicitur, nunc ſe iuuenem nunc ſenem hominibus oſtendens.

Schleychpaſſa conturbatis & tribulatis ſolatium præbẽre dicitur.

Chiridirelles uiatoribus neceſſitatem patientibus auxilio eſſe ſolet. Quem in forma uiatoris equo inſidentem apparere inuocantibus aiunt.

Venerantur & quidam, qui pecorum & cæterorum animalium curam habent, & qui pro pluuia aut ſerenitate aſſequenda inuocant, quorum alter Goi-

uelmirſchin,alter Bartſcumbaſſa nuncupatur:his butyro litant & calido pane, quem paſſama uocant.

Fuit inter religioſos illos quondam ſuſpicio Regis de proditione,quocirca indignatus Amyras,hoc eſt,Rex,omnes comburi iuſſit. Cùm autem ſenior ex illis pro excuſatione multa dixiſſet fruſtra, primus ardentem introiuit furnum intrepidus,illæſusq; manens,incendium reſtinxit, ac miraculo illo Regis iram mitigauit,ut ſe ſuosq; à mortis redimeret periculo. Omnes illius poſteri hunc tanquam ſanctũ uenerantur,eiusq; ſoleas, quæ in furno cum ipſo intactæ manſerunt,pro teſtimonio ueritatis hodie oſtendunt. Omnia tamen hæc uelamine ſimulationis obteguntur.Nam quur faciant ſacerdotes prædicta,reddere cauſas nequeunt,de futura uita omnes æquè dubij. Antichriſtum Tetſchel uocãt, & friuola multa de purgatorio cõminiſcuntur, abſurdaq; multa fabulantur de inferno, è quo dicunt Mahometem poſt iudicium cuiuſcunq; ſectæ homines omnes liberaturum,ob autoritatem magnam,quam apud Deum gerit.

DE CAETERIS MORIBVS DOMESTICIS TVRCORVM.

NVLLA maior cura Turcos ſubit, quàm ut plures homines capiant & abducant,uendantq; & lucrẽtur.Nam Barbarum genus ſæua rapacitate aurũ appetit, ob nullamq; rem magis Regem obſeruant,quàm ut aureos præbeat indies nummos: Licet in Regios natos miro amore ſint affecti. Nec audent regiũ ſanguinem perſequi,niſi regia domo natus quiſpiã,in propinquum impetum crudeliter primum faciat. Ob id Regi ſuo ualde obſequioſi, cum iubentur,dicto citius ad bellum exeunt. Siquando hoſtibus congrediuntur,ingẽti clamore & ſono tympanorum uoces ædere,ut terrori multitudo ſit, conſueuerunt. Tum Mahometẽ deum ſuũ inuocant, corpus lauant purgantq;, priuſquam præliũ ineant. Tum quotidie in aurora ac ſolis occaſu fiſtula,& tympanis cantant,de futura uictoria exultantes. Principes autem Turcorum, cum mutua ſeſe reuerentia afficiunt, ter digito labellum compeſcere ſolẽt. Mos deniq; eſt apud Regem Turcorum,ne Oratores ac legatos ipſe audiat,ſed Principes qui Baſſæ dicuntur, tanquam interpretes ac interceſſores ad Regem referunt,more Regum Perſarum, familiaritatis uitandæ gratia, quæ faſtidium parit. Quantum autem Reges in uita uenerantur, tantum ijs mortuis in tumultu ac ſeditionibus excitandis ſunt parati. Aeraria diripiunt,domos ſpoliant,& nihil quod ad locupletandũ profit,omittunt. Mercatores in oppidis habent, qui priuilegijs à Rege muniti,captiuos quoſcunq; emunt,uendunt,impignorant, redimunt, iuxta regalia ipſorũ decreta, ſine cuiuſcũq; obſtaculo. Bellum quoque ea cauſa adeunt, ut homines mercentur, ac publicè in foro uendãt ut pecora,ingenioſiſſimi ad noſcendum,qui uiribus ualeant, cui labori adaptãdi. Tum palàm ſine pudore homines nudi utriuſq; ſexus proſtituuntur, currunt,ambulant,ſaltant,ut hinc ætas,uirtus,robur diſcernatur. Siqui inobediẽtes aut uerecundi pudenda tractari recuſarint colaphiſantur,& flagellis cæduntur. Hic filius uenditur matre uidente,hic mater abducitur in confuſionem filij,hic marito erubeſcente uxor ut ſcortum eluditur,alioq; uiro traditur. Hic uxor maritũ uidet aratro alligari. Hic paruuli è ſinu matris rapiuntur (Abducunt enim non prouectæ modo ætatis homines,ſed paruulos & lactantes infantulos) Deniq; nec dignitatis,nec ſexus,nec ætatis,uel minima habetur ratio. Miles, paganus, ſacerdos,plebeius,nobilis,ignobilis pari libra æſtimantur. Serui empti mancipãtur teterrimæ ſeruituti,tanquã perpetuis carceribus: ubi nulla ſpes amplius libertatis,ſed labores intolerabiles cum maximis obprobrijs. Auidiſſimè enim omnes,ſeruos & ancillas poſſident,quia credunt egeſtatem ſe nullam uiſuros,

ſi

si seruios habeant. Quonia cùm serui multiplicantur, cum ancillis iungunt con nubio. Villas ergo totas exædificant, & agros ijs colunt, ac inde ditantur. Serui itaq; nil aliud cogitant, aut nulla alia de re colloquuntur, nisi de consilio fugiendi. Heri hoc animaduertentes, cibum subtrahunt, ne uiaticum parent. Raro autem fuga elapsi, euadunt, præsertim qui ultra mare abducuntur: tam solliciti sunt Turci requirendi inueniendiq; profugos. Inuentis & reductis, duplicatur miseria. Si iterum reducantur profugi, cruciantur & affliguntur sine omni humanitate. Nunc enim uictus, nunc habitus negatus, mortẽ accelerat. Quibusdam compedes, quibusdã cathenæ annectuntur. Sunt quibus nares, aures, neruos pedum abscindunt, ut deformes noscãtur. Prudentiores tamen seruos ut retineãt, pacto & termino seruitij statuto, Iudici ordinario illius loci præsentant, acceptoq; syngrapho de libertate assequenda securos reddunt. Perfecto tempore seruitutis, iudex Imperiali autoritate donat libertatem literis publicis (quas instrumenta solennia consueuimus appellare) tum licebat olim patriam petere. Nunc non licet etiam assequuta libertate, sed liberũ est in Turcia quæcunq; negocia obire. Quandoquidẽ in itineribus impediuntur edicto Regis, ne patriam petant. Sunt tamen sacerdotes, qui accepta pecunia à seruis, adulterinas literas miro astu fabricant, quibus nõnulli fortuna propitia euadũt. Sunt item fures quidam, qui se mercatores fingũt, ut seruos & ancillas fugitiuas abducant, & in remotioribus locis uendunt: & hinc iterum furtim abigunt, donec propinquiora & finitima loca contingant, tum accepta pecunia, literas donant, quibus possint (si habuerint fauentem fortunam) euadere: licet paucissimi ad patriam reuertantur. Verum ex Bosna, Albania, Sclauonia, adiacentibusq; regionibus, ob paupertatẽ (quia ob annua tributa ac uectigalia ad summam egestatem redacti sunt) cum se nutrire uix possint, sponte ad Turcos ueniunt & seruiunt, nonnunquam in magna multitudine: qui facilè persuadentur, ut perpetuò maneant. Horum maxima est copia in Adrianopoli regia urbe, quia facilè linguam patriam ediscunt. Licet Sclauonica passim penè omnes utantur lingua, & Imperator & curiales. Ex hac multitudine Turcus decimam colligit, & è Græcis quibusdam adhuc Christianis, ut sibi custodes corporis Janizaros efficiat, ut suprà abundè narrauimus. Sic itaque tria genera hominum Christianorum in captiuitate Turcorum inueniuntur. Primum est illorum, qui in pura simplicitate uitam agunt, nihil de factis eorum aut solliciti aut curiosi, timentes ne ab erroribus decipiantur, Christianamq; suam religionem pro uirili in seruitutis iugo custodiunt. Alterum genus illorum, qui curiosè secretissima quæq; indagant & scrutantur. Atq; hi pericula nonnunquam experiuntur, dum incautè se ingerunt. Id autem faciunt, ut errata ac deceptiones huius perfidæ sectæ in scripta redigant, posterisq; mittant, ne seducantur. Sic plures legimus captos, qui omnem iliorum superstitionem curiosè disquirentes, hęc quæ scimus nobis nota reliquerunt. Tertium genus medium quoddam tenet. Cùm enim illi incautè eorum facta considerant, ab erroribus eorum capiuntur, fidem suam perdunt Christianam, & superstitioni se addicunt. Quorum magnus ibi est numerus, quoniam ad dignitates deinceps & diuitias perueniunt. Hoc facit simulata illa simplicitas, quam in uestitu, habitu, equitatu ostendũt: deridentes in primis Christianos, qui uestium uarietate gaudent, cum apud ipsos ta uiri quàm fœminæ, tam nobiles quàm ignobiles, nihil curiositatis aut leuitatis in habitu ostendant: Quod item in equitatu faciunt, cùm prælium ineunt. Quinimo & Imperator illorum nonnunquam uidetur cum duobus aut tribus balneum ingredi, ac templum religiosè adire, ubi non in cathedra ac solio regali, sed in terra substratis tapetibus sine reliquo ornamento, ut cæteri, sedet. Ante omnia autem student Turci mundiciæ. Omnia enim suspecta de munditia reijciunt. Ob id & uinum minimè bibũt, quòd olim causa magni mali angelis fuit, qui inebriati uino, coitum cuiusdam pulcherrimæ mulieris petierunt;

tierunt,& iterad cœlum docuerunt. Ipſi uerò in puteum quendam profundiſſimum damnati ſunt. Sed & carnes porcinas non comedunt, qui dicunt hominem illis in mundum fieri. Et uinum in terra calidiore, ut in Arabia, parum habet uoluptatis, cùm frigidis delectẽtur potius poculis. Nec in parte domus ubi comedunt, aut canes aut pullos admittunt, ne loca fœdentur. Nec ſi uas aliquod, uel canis uel pullus contingat, ex eo amplius ueſcuntur. Solent enim pullum funeligatum diebus ſeptem ac amplius tenere, ut purum tantum granum comedat. Nec morticinis ueſcuntur ac ſanguine ſuffocatis. Niſi enim ferro uiderint gulam animalis ſecari, carnes nõ comedunt. Hinc etiam poſt quãcunque pollutionem, ut ſuperius latè diſſeruimus, balneantur ac mundantur. Simplicitatem præterea oſtendunt ædificijs ſuis, nullam penitus habentes delectationem in conſtruendis domibus: licet ſint auro atq; argento ditiſſimi, ſuperfluitatem tamen eſſe iudicant. Raro enim ex lapidibus, frequenter ex lignis domus conſtruunt. Rident itaq; mirum in modũ Chriſtianos, cum tanta uidẽt ædificia: quæ ideo putãt extructa, quaſi credant ſe perpetuò uicturos. Nobiliores autem æſtatis tempore relinquentes urbes, in campo ſub papilionibus degunt, uenationibusq; utuntur. Qui uerò pecudibus operam dant, nullas penitus habent domos, ſed cum pecoribus terras pro paſcuis quærunt: hyeme calidiora & inferiora loca, æſtate ſuperiora, quamuis ditiſſimi ſint in auro. Tugurijs exilibus contenti: oſtendentes ſe mundi peregrinos. Luſores pro pecunia quocunq; genere ludi, ignominia afficiunt, ac deinceps grauiori ſupplicio puniunt. In terra comedentes omnes ſedent, nec ſcamnis nec ſedilibus utentes: quadam tamen decenti compoſitione, multum naturæ ipſi deferentes. Menſam habent ex corio ceruino, plerunq; attonſo ac rotundo, latitudine quinque aut amplius palmarum, cum circulis ferreis, quibus introducta corrigia inſtar burſæ clauditur, aperitur & portatur. Diſcalciati autem & in templis & in menſa ſedẽt. Inhoneſtum enim uidetur, ſi ſedeat aliquis calceatus. Vtuntur ergo genere ſolearum (quas planellas dicimus) ipſi ſua lingua bathmag uocãt: his fœminæ præcipuè utuntur. Vbi uerò ſedent, tapetibus loca ſternũt, uel laneis uel ſcirpeis, uel iuncinis. Exigente tamen neceſſitate ob humiditatem uel immundiciam, tabulata à terra parum eleuata ponunt.

Quod uerò ad augendam prolem attinet, licet unicuique ſecundum legem duodecim habere uxores legitimas, ancillas uero ſine numerò quot libuerit. Et ſecundum eandem legem omnes filij & filiæ ancillarum habẽtur æqualiter hæredes cum uxorum filijs. Solent enim pluribus in locis ac uillis ſingulas habere uxores. Nam ob inquietudinẽ ac iurgia, raro in una domo duæ ſimul manent uxores. Poſſunt autem dimittere uxores quando uolunt. Quoniam ligamen illud matrimonij, quod ſuo idiomate Kebni uocant, in poteſtate uiri eſſe dicunt, non mulieris. Interuenit tamen huic etiam matrimoniali uinculo ſacerdotis autoritas. Aequaliter penè etiam omnibus utuntur, concipiendæ prolis gratia, ne amorem impetuoſum in aliquam transfundant, licet duodecim habeant. Vtuntur fœminæ ſimpliciſſimo habitu, nullum luxum repræſentante. Nec unquàm ſine uelo aut aperta facie, in conſpectum uirorum, uel domi uel foris prodeunt. Mitræ caput tegunt, extremitas ueli faciem tegit, ut ſoli oculi emineant. Hoc tam uillanæ quàm nobiliores faciunt. Nulla enim in publicum prodit nobilis, niſi ſubtili uelata ſit ſerico. Vt homines ipſa uidere poſſit omnes, à nemine autẽ facies eius uideri. In die Veneris quæ apud eos ſacra eſt (ut diximus) ad meridianam horam nobiliorum uxores templum ingrediuntur. Vbi locus ſecretus ſolas mulieres capit, quẽ uiri uel non debeant, uel non poſſint adire. Colloquiũ uiri & mulieris in publico perrarum eſt. Rariſſimum maritum cum uxore ſedere aut equitare in publico. Cauent enim in domibus, ne coram familia ullum laſciuiæ indicium oſtendant: tanto rigore non modò in familiam, ſed uxores quoq; utunt̃. Nobiliores eunuchis uxores ſuas cuſtodiũt,

ne

ne uiris alijs miſceantur. Magna ſeueritate omnino erga mulieres uti cõſueuerunt, etiam conſanguinei. Facta enim deſponſatione, ſpõſus uſq; in nuptiarum diem non comparet in faciem ſoceri aut ſocrus, quod item & ſponſa obſeruat. Tanta eſt apud iſtos uerecundia, qua non modò plebeios, ſed & ſapientes decipiunt, ut apud ipſos conuertantur. Conuerſis ſacerdotibus et religioſis ad ſe; multas prouiſiones faciũt, ut cæteris exemplo ſint. Sic multi uidentur religioſi Minores, Prædicatores, & cæteri, qui fide Chriſti abnegata Mahometem adorant, miſeramq; plebem ſeducunt. Hęc omnia tendunt in deceptionẽ, quemadmodũ tota lex Mahometis deceptionibus eſt pleniſſima: in his enim eſt fundata, & amotis his, tota corruit. Nam quæ de circumciſione ac lauacro præcipit, eò tendunt, ut Hebræos Chriſtianosq; decipiat. Cætera omnia quæ lex illa (ſi modò deceptio lex dicenda eſt) complectitur, de mundicia, carne porcina, uino, & id genus alijs, ut luxum expleant & Veneri inſeruiant, excogitata ſunt. Omnia alia ſimulata & ficta, ut uno uerbo complectar ſingula. Si quis uerò latius quæ contra hanc legem dici poſſint ſcire deſideret, Nicolaum Cuſam in Cribratione Alcorani adeat: Et pulchram relegat, ſed longam Pij Pontificis ad Mahometum Turcum epiſtolam, quæ incipit: Scripturus autem quæ pro tua ſalute, &c. In qua potiores legis Mahometis deceptiones recenſentur, & ridendæ ineptiæ. Sed in oratione quoq; habita in conuentu Mantuano, ſexto Kal. Octobris, Anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo quinquageſimono no, Pius Secundus Pontifex maximus, uanitates legis Mahometicæ plures numerat: adhortans ſimul Principes (quod & in bulla magna facit, quæ ſic exorditur: Ezechielis Prophetæ magni ſententia eſt, &c.) & uniuerſos Chriſtianitatis proceres precibus flagitat, ut contra Turcos proficiſcantur, & bellum ſumant. Suaſit quidẽ, ſed non perſuaſit Orator ille Pius & Pontifex. Et ob id ſemper latius ſerpſit hoc malum, uſq; in ætatem noſtram. Negligẽtiaq; Principum res iam eò deuenit, ut neq; Pontifex, neq; Cęſar, nec Reges, nec Principes, nec ciues, nec communitates de Turcis cogitent, loquantur, aut conſultent. Dormimus omnes in utramq; aurẽ ſecuri. Vereor ſanè ne nos excitaturus Turcus olim oſcitãtes ita obruat, ut ne ſpatium quidem fugiendi nobis relinquat. Ego quod poſſum omnem moueo lapidem; ſingula oculis ſubijciens. Fœlicis Petancij commentarium, quibus itineribus Turci ſint aggrediendi, ueluti Corollarium ſubiungo. Quo cum magna olim mihi fuit familiaritas, cùm Oratorem Cæſaris Maximiliani Budæ agerem. Hic etenim & ad Baiazetem II, & Zelymum aliquoties iuit Orator, & planè multa Turcorum nouit, quę oculis uidit: Sed iam ô lector hunc audias.

FOELICIS PETANCII CANCELLARII SEGNIAE, QVIBVS ITINERIBVS TVRCI SINT aggrediendi: Ad Vladislaum Hungariæ & Bohemiæ Regem.

ACCEPIMVS ſereniſſimè Rex, maiores noſtros cùm de inferẽdo bello conſultarent, priùs itinera quibus tutò in hoſtes pergerent, multorum & ſcriptis, & documẽtis accuratius inueſtigaſſe. Qua ex re ſæpe cõpertum eſt, eos fuſis ualidioribus copijs, ampliſſima regna atq; opulẽtiſſimas Prouincias ocius fuiſſe adeptos. Ea propter operæpreciũ erit maieſtatem ueſtrã cõmonuiſſe, quos terrarũ limites, quáſue gentiũ regiones adeat, in Turcos expeditionẽ affectãs. Et quãuis decenti & matura perſuaſione ad prouiſionẽ ruſne Chriſtianæ opus eſſet exordiri prolixioribus uerbis, tamen ſtatus perturbatiſſimus rerũ me prohibet, eoq; maximè, quòd maiores noſtri (quorũ exẽplis innitimur) in huiuſmodi arduis & maturè nauandis rebus, impigri ac ſemper

citiſſimi extiterunt. Igitur dimiſſis oris maritimis, quæ uerſus Aſiam navigantibus patent, referam qui tramites ex Septentrionali plaga in Thraciam & Orientem dirigant. Primùm igitur ex Pannonia ad Hiſtri & Saui confluentem traijcitur in ſuperiorem Myſiam, prope Belgradum oppidum ubi duæ concurrunt uiæ. Altera ſuperior in Thraciam ſiue Romaniam, altera inferior ad Dardanos & Macedones mittens. Sed ſuperiorem uiam ſequēdo, patentibus campis Godomiri, præter celebre phanum Reſſane, Regum atq; Principum illuſtratum ſepulchris, non procul pertranſito amne maioris Murauæ, relictisque ſiniſtrorſum agris Brailoue, per pagum Branicerum pergitur ad Niſum, olim (ut ex ruinis cernitur) ciuitatem peregregiam, nūc inſtar uici redactam, à Turcis & Bulgaris habitatam. Adiacet altiſſimis montibus ex finitimo Rhodope progreſſis fluuio Niſaua, à quo denominatur, magnaq; uenalium copia rerum inter alios Myſiæ & Triballorū pagos cenſetur præclara. Abeſt à traiectu Belgradi cxx millibus paſſuum. Ex ea aſcendendo ad uicum Pirothi ſitum in montanis, peragrato uaſto montis Curiorouize iugo, arduo atque difficili, cùm ob profunda circum eminentium rupium concaua, tum propter denſiſſimum nemus longioresque amphractus, fit per quinquaginta milliaria acceſſus ad Sophiam metropolim Triballorum, emporium noſtris ſeculis memorandum. Iacet in plano ſpectans ab Oriente inferiorem Myſiam, hoc eſt, Sagoriam, ex Cyabro flumine circa Bionium & Nicopolim oppidum porrectam per limites Hiſtri ad mare Ponticum. A Meridie Thraciam, ab Occaſu & Septentrione Cordiſcos, Triballos, & excelſos montes Vaſiglize alpes. Hinc Rhodope præ alijs quàm plurimis quos habet, uerticibus eſt eminentior, quaſi omnibus finitimis montibus imperitans. Quod ex ipſa Græca denominatione planè innuitur. Per cuius aſperos & anguſtiſſimos aditus, biduo pertranſitur ad plana Philipopolis uel Romaniæ. Hæc Romani Aſiæ quondam imperium ſibi uendicantes, iter habuêre: quorum inſigne ad hæc uſq; tempora in montis medio marmoreis erectum columnis conſpicitur. Hinc & Gotefridum de Bulionis, dum terram promiſſionis recuperaturus pergeret, ad Helleſponti ſiue Callipolis traiectum ex ſuperiori Myſia tranſcendiſſe memoriæ proditum eſt. Hiſce etiam anguſtijs Vladislaus Pannoniæ & Poloniæ Rex, olim ab Amuratho Turcorum Principe obſeſſus, retrocedere, & in Pannoniam ire fuit compulſus. Ex Philipopoli uia triduí & campeſtri continuè ad latus Marize ſiue Hebri fluminis, peruenitur ad Drinopolim, uocatam apud priſcos Odriſum ſiue Horeſtiada. Ea quantum pulchritudine & geſtarum gloria rerum inter omnes Thraciarum urbes ſemper claruerit, hinc uel maximè deprehēditur, quòd eius fœcunditate ueteres Bithyniæ Reges allecti, ex Aſia in Europam commigrantes, ipſam ſibi domicilium atq; imperij ſedē diu ante Byzantij expugnationem tenuêre. Ab ea in Propontidem & Helleſpontum ſiue Callipolim, miliaria ſexaginta: in Conſtantinopolim uerò cxx computantur.

ALTERA VIA INFERIOR, QVAE EX EODEM Belgrado per Dardanos & Triballos montes Emum tranſgreſſa prope Hebrum, cum ſuperiori uia coniungitur.

ALtera inferior uia eſt, acceſſu perfacilis. Patet enim ex Belgrado ad limites Myſiæ & Dardanorum cclxxx millibus paſſuum, progrediens circa Oſternize oppidum & Rauanicenſe monaſterium. Adducit primùm ad Morauam, olim Moſchium dictum, ad latus arcis Cruſceue fluentem, quandoque imbrium exundatione inuadabilem. Dehinc ad Baſilicam albam & Appenninì montes Myſiam inuicem ſeparans. Raſcani enim primi huius prouinciæ populi feroces ac bellicoſi, eam partem incolunt, quæ ad Drauum, Sauum & Hiſtrum flumina ſpectat: Valachi montana, genus hominū agreſte. Hi gregibus tantū pollēt & armentis. Aliā aūt quæ ad Dardanos, Macedones, & Triballos uergit,

uergit,Seruianæ gentes habitant,usu mitiores, & syderum aspectu benigniori:eo quod magis ad meridiem tendant, & frequentiam commeantium mercatorum habeant. Pertransitis itaq; montibus, sequitur planum Dubotize, frequenter inhabitatum. Sed dimisso aliquantisper ad lęuam tramite, qui ad uillam magnam Procopiæ & Nisum dirigit, non procul offert se uallis Cossouiza cum Labo flumine per medium eius decurrente, procedens ad latissimum Cossouum campum,celebratum toties diuersarum gentiũ certaminibus. Verum ex multis quæ hic præclarè gesta in antiquis narrantur Annalibus, pauca in huius campi memoriam repetam. Galli olim Græciam atq; Asiam occupaturi,illic primo tumultuantes,cum circumfinitimis populis prælium iniere:nõ sine magna strage,ut ex eorum monumentis apparet.Precibus nanq; uix inducias obtinuerant,donec traditis sepulturæ occisorum corporibus, à prouincia abirent.Præterea anno iam centesimo quinquagesimo Amuratho Turcorum Regi magna cum Barbarorum multitudine ex Thracia in Mysiam irruẽti,Lazarus Despotus huic cum multis milibus obuians, fuit occisus, paucis ex suo exercitu superstitibus,apud Turcos uictoria remanente: nõ incruenta tamen, perempto ibidem eorum Rege. Vbi eius adhuc intestina marmoreo condita tumulo iacent. Cadauer enim in Bursiam siue Byrsam Bythiniæ Metropolim deportatum est, cum alijs ex Othomannorum familia Regibus sepeliendum. Postremò hic fuit illa infausta, & omnibus seculis execranda clades, Iohannis Hunniadis genitoris diui Matthiæ,Pannoniorum Regis, ex conflictu habito cum Amuratho & Mahomete Calepino eius filio, qui fuit pater moderni Turcorum Imperatoris. Huius campi planicies portenditur circiter lxx millia passuum, usq; ad uiam Cuzamici & fauces Clissuræ quæ ad Scopiam ducit: posita inter duo flumina Sithnizum & Labum, uallata undique montibus. Quorum extrema perabundat uicis & pagis, habens ad latus opulentissimum pagum Pristinam, qui ob maximam ubertatem fuit quondam Mysiæ dominis in summis delitijs. Est insuper ad decem milliaria Nouomantana ciuitas, Germanorum colonia. In principio namq; Saxones in Mysiæ partibus metalla & argenti materiam reperiere. Cæterum iuxta Horauize lacum & paludes, diuertendo ab ea uia quæ ducit per Binzum Morauiam ad montes Criuicinæ infra Mysiam & Dardanos iacentes,itinere unius diei ab ingressu Clissuræ,patet accessus ad Scopiam,caput Dardanorum,& terminum Macedoniæ. Hæc ciuitas est ferax & abundans omnibus precios terræ fructibus,plena diuitijs, diuersorium peculiare Principis, irrigua salubri flumine Vardaro, scaturiente ex iugis altissimis Orbelli montis, qui imminet Macedoniæ, Triballis,Mysiæ, Dalmatiæ ac Epyro:propterea opportuna ad conuocandum exercitum. Inde iter arripiendo per planitiem Gegligone,uallem Corropnize, balnea Beobusci,pontemq; Strimonis,dirimẽtem Macedones à Triballis siue Bulgaris prope uillam ripæ rubeæ perlustratis campis Samoceni, syluis & uastis solitudinibus montis Emi uocati, apud Triballos eius accolas Costegnazo, difficili admodum uia descenditur ad Marizam,hoc est,Ebrum fluuium & campos Philipopolis siue Romaniæ. Vbi hæc uia inferior distans à Scopia ccxxx millibus passuum,coniungit cum superiore ex monte Vasigliza siue Rhodope,ad hæc plana progrediente.

TRACTATVS DE COGNOMINE, ET *situ Romaniæ.*

ROmania autem, de qua paulò supetius mentionem fecimus, est regio aprica, affluens omnibus quæ ad humanum expediunt usum. Ab Romanis olim ob immensam situs amœnitatẽ diu inhabitata. Vnde propter frequentes in ea prouincia Romanorũ colonias,& præsertim Constãtinopolim, quasi altera Roma uulgo nominari consueuit. Eius longitudo à littoribus Aegei æquoris & Strimone fluuio cccxc millibus passuũ progressa,ab Oriente Ponto, à Se-

à Septentrione Hiſtri ambitu non longè à Rhodope, iuxta Ciabrum amnem cum inferiori Myſia finitur. Latitudo uerò ex uicinis Emi lateribus incipiens, ad Meridiem clxxx, uerſus Calliopolim protenditur.

ALIVS LOCVS, VNDE EX PANNONIA TRAIICITVR IN MYSIAM, IUXTA SASLON OPPIDUM.

SEcundus autem locus unde ex Pannonia tranſitur in Myſiam, eſt prope Saslon, ſiue Sabacum oppidum, non procul inde, ubi Drina ex Dalmatia decurrens, Sauo immiſcetur. Vltra Sauum duæ ſequuntur prouinciæ, Beligna & Maza: relictis ad dexteram flumine Albo, & his montibus, Sacero, Chriber nico, Crupno & Saeza: et tunc iter ad famoſum uicum Vaglem, montesq; Lar zi, exercitibus propter currus & alia impedimenta immeabiles. Ex parte ſiniſtra ſit progreſſus ad uadum maioris Murauí, abluentis ibidem Cruſſeuam arcem, adhærendo ſemper alijs itineribus ſuperius memoratis.

VIA QVAE EX PANNONIA PER TRANSSYLUANIAM MITTIT UERSUS THRACIAM & PONTUM.

ESt & iterum tertium iter opportunius minusq; laborioſum, ducẽs ex Pannonum finibus in Thraciam, & ad alia loca uicina Põto. Verùm quia tam ipſos Pannones, quàm reliquos trans Danubium commorãtes populos illud minimè latet, cùm ex concurſu commeantium inuicem mercatorum, tum ob continuum bellum, quod circa oram Hiſtri & eas regiones Turcos propulſando exercent, pauca tantummodo ad hanc uiam neceſſaria aggrediar. Buda itaq; abeſt à Varadino lxxx millibus paſſuum, interiacentibus Cumannorum locis, & flumine Tibiſco. Hinc ad Rhium oppidum prope Chriſſiam amnem, eſt uia unius diei ſemper campeſtris. Ex eo patet acceſſus per uallem longam in Coluſuar, ſiue Themiſuar: Inde ad Sibinium pari ſpacio itineris & perfacili. Hæc ciuitas eſt principalis ex ſeptem caſtris, quæ regio uulgò Tranſſyluania ſiue Herdelia appellari conſueuit. Bello inſuperabilis: parit enim ſtrenuos ac fortiſſimos milites. Eſt in ea Huniad oppidum, loci natura munitiſſimum, unde Iohannes pater diui Matthiæ Regis oriundus fuit. Qui fuſis hic primùm Turcis, eorum Duce Mecusbecho interfecto, melioribus ſemper auſpicijs victoriam proſequendo, adeò hoſtibus terrori & ſuis admirationi extitit, ut omnium ſententia in regni gubernatorem depoſceretur. Ex Sibinio ſequitur corona ſiue Breſouia, ultimum oppidum Tranſſyluaniæ, adiacens montibus qui diuidunt eandem prouinciam à Maiori Valachia ſeu Dacia. Hinc tertia die aditur Targouiſcus Metropolis Valachorum, & ſedes peculiaris Principum inacceſſibilis: non muro, non mœnibus cincta, ſed foſſa, uallo, & aggeribus tantum, cum ſudibus præacutis externis poſitis, ſita inter paludes obductas lutoſis ſyluis & lacunis aquarum, ita quod hyeme tota penè circumfinitima regio immeabilis ſit. Hæc eſt prouincia Dacia dicta apud ueteres, Romanorum colonia. Vnde eius aborigenes hac etiã noſtra tempeſtate paſſim Latino utuntur colloquio. Eſt ea gẽs barbara, crudelis, diuinationibus & augurijs dedita, rapinis ſemper & prædæ inhians. Ex his locis declinando uiã, ad traiectum Bidinij & Nicopolis dirigentem, ad lęuam offert ſe Vaſillum caſtrũ, medium fermè cõſiſtens inter Valachiam Maiorem & Minorem, ſiue Moldauiã, ubi ſæpè cum Turcis certatum eſt. Dracula enim cum paucis ſed electis militibus, Mahometum Turcorũ Imperatorem, potitũ iam Maiori Valachia, & ad Minorem occupandã maturantem, hic ad ſecundam uigiliã noctis aggreſſus, conuerſum in fugã, ad Danubiũ cum magna ſuorũ cæde & ignominia regredi coëgit. Hic deniq; Stephanus Moldauiæ Princeps, Suleimanũ Baſſam & Ducẽ Romanię ſic proſtrauit, ut ex triginta Turcorũ millibus, pauci admodũ (qui fortè uelocioribus equis inſederant) euaſerint. Ex Vaſillo circiter xxx millia paſſuum pertranſitur Hiſter ad Brilagum, ſiue Braillouũ oppidum, ultra quod

occurrit

occurrit Græcia, procedens ultra ſeptem ora Danubij uſq; ad Pontum, ubi eſt campus Varne, celebratus primo conflictu Imperatorum Sigiſmundi & Ducis Burgundiæ. Poſtmodum cæde Vladislaui Pannoniæ & Poloniæ Regis, atq; Legati Apoſtolici.

VIA PER QVAM EX VARBOSANIA *itur uerſus mare & montes Corbauiæ.*

RElíquum eſt, ut quàm breuiſſimè enarretur, ex quibus Dalmatiæ partibus Turci irruant in Germaniam, & in alias circumfinitimas nationes. Eſt igitur in ea prouincia locus qui Varboſaniæ dicitur, caput & ſedes principalis Ducis eius gentis. Quò omnes ex Aſia & Europa barbari, prædæ ac rapinarum auidi confluũt: propterea quod inde facilius diſcurritur, ſiue ad oram maritimam, ſeu per Lichã & montes Corbauiæ in Liburnos, Hiſtros, Lubianam & forum Iulium. Vel ex monte Adrio, qui fermè medius inter Boſnã & ſinum Adriaticum conſiſtit, ad Croatiam declinando in Carniolam, Ciliam, Carinthiam, Stiriam, uſque ad Auſtriæ penetrat fines. Sed ex declinatione itinerum, quibus ad eas tranſitur gentes, ubi quæque dictarum ſit regionum plenius apparebit. Hoſtes itaque ex Varboſania ad planitiem Thime ſiue Sethiæ diſtantem clxxx millibus paſſuum, & ad alia loca proxima mari diſcurrere uolentes, & ſi plures aditus habeant, duos tamen continuis excurſionibus ſibi magis cognitos, & quaſi faciliores frequentant. Altero circa Viſochij Ganzan & Proſor oppida deſcendunt ad Cliſſam, Spaletum, Thragurium & Scibenicum. Altero autem longius ad Cluci arcem porrecto preti, Biſtrizam intrant in Italiæ plana patentia uſq; ad fretum, dirimẽs inſulas adinuicem à promontorio Corbauiæ, cæteriſq; mediterraneis locis. Verùm regrediendo ex iſtis campis ad Cluci oppidum, & montes, unde in hæc littora diuertitur, duæ offerunt ſe uiæ. Alia uerſus Bichachium & Hun, ſiue Hunani fluuium, pergens Alpinum Corbauiæ per anguſtias pleriſq; in locis, tranſitu difficili & arcto, uix pedibus peragrando: dimiſſis ad lęuam Nouij & Buchari oppidis, cum Hiſtria, Tergeſto, & Montefalcon feruntur. Ex limitibus Boſnę ccccxx millibus paſſuum ad Hiſ ſumtium amnem.

VIA QVAE EX CLVCI OPPIDO VERSVS *Hun fluuium progreditur, & per quam itur in Germaniam.*

SEd ſuperiorem uiam tenendo, traijcientes Hun fluuium ad latus Bichachij, relicta Cruppa ad dexteram ſemper, locis campeſtribus, ſpacio quinquaginta milliarium offendunt omnem regionem Croatiæ circa Modruſium, uſq; ad Crappam & Sauum fluuios. Hinc etiam in Lubianam excurſiones fieri poſſunt per eoſdem montes Corbauiæ, uia ſtricta, lapidoſa & aſpera. Poſt Cuppam amnem ſequitur Metlica, in cuius finibus eſt mons arduus, tranſitu difficilis, porrectus ad quatuor miliaria. Vbi paruo admodum præſidio, iter hoſtibus præcluderetur. Inde ad Sauum & ad Carniolam tranſcurrunt, & ultra Sauum per Ciliam, Carinthiam, et Stiriam, prouincias, Drauo flumini adiacentes, depopulaturi. Dextera Muram & fluuium & Auſtriam adoriuntur.

VIA EGNATIA EX EPIRO SIVE DYRAchio, *per Emathiam in Thraciam progrediens.*

DVxi præterea peropportunum forè, ſi noſtræ ætatis hominibus ſimul atq; poſteris notum fieret, per quæ itinera olim Romani exercitus ex Epiro in Macedoniam, ſiue in Orientem tranſibant: præſertim cùm & aſſiduæ bellorum uaſtitate, & temporum uiciſſitudine nomina urbium & locorũ obliterata, omninoq; hodiernis Chriſtianis militibus incognita exiſtant. Proinde duæ ſunt uiæ, altera Egnatia ex Dyrachio in Orientem, quam Strabo Geographus ad Ebrum fluuium Thraciæ, per millia paſſuum quingentos atq; triginta

quinq;

quinq; menſus eſt. Altera autem ex Apollonia, quæ Cundauia à monte Illirici denominatur, in Macedoniam ducẽtos ſexagintaſeptem, Theſſalonicam uſq; progrediẽs. Sed prior Egnatia, ex Dyrachio per Pharſalicos & Emathiæ campos, linquendo ſiniſtrorſum Fandam fluuium & montes Ducagmorum circa Liſum Emathiæ, quondam nobiliſſimam ciuitatẽ, & frequentiſſimos Vrachiæ & Dibri pagos, pergens ad Belgradum oppidum, fermè medium inter Emathiã, Theſſalos, & Macedones, dimiſſis ex parte dextera Theſſaliæ montibus, læua uerò Drina fluuio, peragratis ſyluis & nemoribus finitimorũ montium, deſcendit in planiciem Macedoniæ, extenſam uerſus Ebrum & Thraciam.

VIA CANDAVIAE MARITIMA EX APOLlonia, ad fauces Propontidis extenſa.

SEcunda uerò uia, quæ Candauia dicitur, ex Apollonia, unde ſumit initium Epirus, ad ſinum Ambratium, præter Aulonis ſiue Valone lacum, procedens dextrorſum, adiacent ſibi gentes Epiroticæ, quas Siculũ mare alluit. Hæc regio uulgo Arbanus nuncupatur, diu ſub Aranitorum dominio habita cum Acheloo, uel ſecundum accolas, Pachicolamo amne è Pindo decurrente coniungitur. Illic terminus Epiri ab eo per Accarnanes ad Euinum ſeu Phidarim fluuium, qui in os ſinus Corinthiaci influit, dirimentis Aetholiam à Peloponneſo, ad Anthirium flumen Iſthmi pertinet. Verùm tota hæc uia ſuperius memorata continuò extenditur per oram maritimam, aditu quibuſdam in locis aſpero, & longius à mari ambiendo, ob crebros prominentes in hæc littora montes. Ea poſt Iſthmum ab Aegeo excepta pelago, per Locros, Phocenſes, Boëtios, Atticos, & Megarenſes Græciæ maritimos populos, circa Euboeæ atq; Theſſalonicę ſinus, dimiſſa ad lęuam Lariſſa, deſcendit, uſque Theſſalonicam clariſſimam Macedoniæ urbem. Dehinc rurſus ad latus eiuſdem freti, uerſus meridiem, Athos montem declinando, per plana & montes, Strimonem tranſgrediẽs (qui Macedones à Thracibus diuidit) locis ſemper maritimis ad Emio oppidum extenditur, ubi Ebrus Thraciæ fluuius Aegeo immergitur æquori. Hinc duo patent itinera: Alterum per LX miliaria uerſus Andrinopolim, alterum autem ad lęuam per pontem Egine, ſupra paludes & lacus miro artificio tribus milibus paſſuum extenſum, præbetur acceſſus ad Callipolim. Ex ea in occaſum diuertendo, facilè ad fauces peruenitur Propõtidis, ſiue Dardanellum.

EPILOGVS EXHORTATORIVS AD inuadendum Turcos.

HAec ſunt itinera, à Romanis olim toties peragrata exercitibus, nunc à Chriſtianis obnixius affectanda, ſi pulſis ex Europa Barbaris, perpetua pace potiri concupiſcunt. Non eſt itaq; expectãdus hoſtis, neq; dimicandum cum eo in limitibus & gremio Italiæ: in Epirum ſiue Macedoniam tranſportandæ ſunt copiæ, uno atq; eodem momento. Hinc & ex Pannoniæ oris bellum Thraciæ inferendum eſſe nemo iam ambigit: Non defuturum enim militem, neq; commeatum, imò omnia neceſſaria præſtò fore. Aderunt ex circunfinitimis prouincijs undiq; fideles populi, ſolam expeditionem Chriſtianã præſtolantes, parati hoſtes undiq; adoriri, quàm primùm ſenſerint Chriſtianorum caſtra Hiſtrum, & ex Italia exercitũ Adriæ fretum traiecíſſe: Hæc eſt una atque extrema uia debellandi hoſtem. Legimus nanq; Alexandrum Magnum cum Dario Perſarum rege in Aſia decertaſſe: Xerſes ne ab Athenienſibus in regno ſuo circunueniretur, prior ipſe Græciam inuaſit. Hannibalis quoq; una atq; eadem ſentẽtia ſemper erat, ut in Italia bellũ gereret: neq; ab ea uictor iam prius reuocari potuit, quàm translato in Affricam bello. Cęſari etiam tanta in opprimendis hoſtibus celeritas inerat, ut plerunq; ipſe famam ſui aduentus præueniret. Sed prætermittenda ſunt tot exterarũ gentium exempla. Solũmodo unum relinquitur dignum memoria ac celebrandum poſteris documentum Iohãnis Hun-

Hunniadis qui nunquam passus est Turcos aduersus Christianos expeditionem mouisse, quin eos in ipsa Thracia aggrederet. Cuius præclara ac sanctissima pro defensione orthodoxæ Reipublicæ inceptâ, nostræ tempestatis Principes imitari Dominus Iesus Christus Deus Opt. Max. faxit.

CVSPINIANVS LECTORI.

ABsolutis iam Cæsaribus Romanis, Græcis, Germanis ac Turcis, uenimus ad clementissimum illum principẽ Maximilianum, cuius præclarissima facta tot tantaq; sunt, ut ingenuè fatear me imparẽ gestis illius candidissimi Principis, quę à pueritia mea usq; in eius mortem uidi, scribendis. Asciuit me à scholis in suum senatũ, misit me Oratorẽ suum in Hungariam, Boëmiam, & Poloniam, annos continuos duodecim: clemẽtissimè mecũ ac simul humanissimè pleraq; de uarijs ac diuersis commentatus est, multa etiam secretiora concredidit, adeò ut quicquid scripsero etiam cautissimus, adulationis suspicionẽ effugere uix ualeam. Nam emerendi fauoris gratia iam, postquam ex hoc seculo sublatus est, præterijt, qua mè calumniari possent æmuli. Sed cùm omnes scriptores huic aleæ subiectos uideam, ac huic sorti expositos, ferendum statui, quicquid de me sentiant, ac loquantur inuidi, mihi conscius. Hoc seruabo temperamentum, ut simplici ueritati innixus, ea tantum prodam; quæ publicè gessit usq; in eius obitum. Eius enim bella quæ à teneris annis gessit, & prima iuuentâ, peculiare opus exigunt. Quemadmodum Frisingensis Præsul Otho, dum Annales ab exordio mundi ad suã tempora scriberet, Friderici Primi res gestas quatuor seorsùm libris complexus est, nec ijs omnem rerum gestarum seriem comprehendere potuit. Sic extat ingens uolumen Sigismundi Imperatoris rerũ gestarum: sic Aeneas Syluius Friderici Tertij res gestas peculiari opere orsus, morte præuentus, absoluere non potuit. Scripsit Maximilianus Cæsar patria lingua eadem manu, qua ensem tractauit, res proprias, Iulium Cæsarẽ imitatus, opere quodam insigni, cui titulum fecit, Albus rex quod extat: quò omnia eius bella graphicè describũtur: sed nondum editum est, quia imperfectum. Ego Deum rogo, ut diuo Maximiliano condignus rerum suarum scriptor eueniat, qualis Achilli erat Horus, cuius laudes etiam hodie decantantur: qualem sibi Alexander Macedo optabat, qui ob posteritatẽ hoc maximè curabat edicto, ne quis se pręter Apellem pingeret, ne quis alius se, pręter Pyrgotelem scalperet, néue alius præter Lysippum æra duceret uultum suum exprimentia, cùm tamen in Cherilum scriptorem incautus incidit. Cùm aũt hodie sint in Germania nobilissima in omni doctrinarũ genere ingenia, exercitaq; literis Græcis ac Latinis, spero non defuturos, qui clarissimum hunc Cęsarem sint celebraturi, cùm sub eo, tanq; fœlicissimo sidere, omnes bonę artes, omnes honestę disciplinę, omnia studia in Germaniã cõmigrarunt, quę diu ijs caruit rudis & egena. Ego simpliciter quæ uera ijs oculis uidi, & ab illis didici, qui cum eo à cunabulis anteq; illum noscerem creuêre, ordine recẽsebo. Erat Ioannes Stabius iudicij acutissimi uir, raræq; doctrinę, qui pluribus annis sub eo militarat, multa adiecturus allaturusq;, quæ posteritas fuisset admirata: utpote, qui castra eius sequutus, semper lateri adhęsit annis iam assiduis sedecim. Et quum Austriam, Carinthiamq; graphicè depinxerat, ac stemma domus Austriacę ingeniosissimè in lucẽ produxerat, deprompturus adhuc multa & speciosa & insignia, potissimum nunc aulicis liberatus tempestatibus & tranquillitati redditus, ecclesiæ Viennensis factus Decanus. Sed eminẽtioribus omnibus inuidet inuida mors, quę hũc insperato, cùm moliretur ingentia, quędam, Grętzij in Stiria nobis abstulit, kalend. Ianuarij, uigesimisecundi anni post millesimum quingentesimũ, cùm Maximilianum scribendũ suscepissemus eius ductu. Erat mihi nanq; animus exemplo Plutarchi Suetonijq; & aliorum hic subsistere, alijsq; scribendum hunc relinquere. Sed hic me uicit, ut modis omnibus hunc pium ac fœlicem Principem scriberem. Studiosi boni consulant, quicquid de illo scripsero.

MAXIMILIANVS CAESAR
IMPERATOR AVGSTVS.

MAXIMILIANVS filius fuit Friderici IIII Imperatoris ac Leonoræ Eduardi Regis Portugalię filię, in Noua ciuitate Auſtrię genitus, anno humanę reparatiõis quinquageſimo nono poſt milleſimũ quadringenteſimum, XII die Martij. Ab infantia penè in in nonum ætatis annum elinguis, ut pleriſq; mutus iudicaretur: tanta difficultate primũ uerba enunciabat, non ſine matris ingenti dolore. Sed quantũ difficultas illa loquẽdi in pueritia fuit pleriſq; moleſta, ita in perfecta eius ætate, facundia omnibus etiã externis fuit admirabilis. Qui ſupra patriam linguã, Latinè, Gallicè, & Italicè eleganter loquebatur. Quod non modò Oratores uniuerſæ Chriſtianitatis Regum ac Principũ ingenuè ſæpe confeſſi ſunt, ſed inſuper in publicis cõuẽtibus & diætis Imperialibus ac prouincialibus, electores ac principes imperij, nec non uniuerſa hæreditariarum terrarũ nobilitas teſtata eſt, In quibus ſæpenumero ſine interprete lõgiſſimas, de rebus admodum arduis, habuit orationes, liberius loquutus. Res magni quoq; momẽti ſic tractauit, ut ex arte omnia uideretur agere: quod ſola illi natura conceſſit. Ante mortem uerò ſuam triennio, in conuentu Viennenſi regũ Hungariæ, Bohemię, ac Poloniæ, duorum cardinalium, archiepiſcoporum, principum, antiſtitum, ac baronum, quàm diſertè, quàm comptè, quàm elegãter uarijs tum nationibus preſentibus loquutus ſit, paulò inferius latius differemus. Adeò ut illam in pueritia ſua loquendi tarditatẽ, tandem loquendi promptitudine ac facilitate benè compenſauerit. Vnde cùm Francofordiæ in Regem Rom. eligeretur, collaudantibus eum certatim principibus coram Friderico Imperatore, & potiſſimùm quòd expeditè latinè loqueretur et legeret, reſpõdit Fridericus aſtantibus: Neſcio, inquit blandè, quo pacto uel legat, uel loquatur, hoc mihi certe conſtat, quòd cùm duodecimũ ętatis ageret annũ, ſubuerebar ipſum aut ſtultũ futurũ aut mutum. In eius infantia, quemadmodum in omni uitę ſuæ curſu, aduerſitates grandes & pericula multa expertus eſt. Nam patri Friderico, fraternæ tum ſemper erãt lites ac diſcordię cum Alberto Auſtriæ duce. Qui prodigus & paternę heredi tatis decoctor, ſuæ ſortis nobiles ac ciues ſemper ſuo lateri adhærentes habuit, quibus cum cõmeſſabatur, ac in noctem multam potabat, eoq; induxit Viennenſes ciues, ut fidei ſuæ ac preſtiti iuramenti immemores, Fridericum Ceſarem cum coniuge Leonora ac filio Maximiliano in arce Viennẽſi, ueluti in ſeptis clauderent, ac longa inedia macerarẽt. Fertur tum Maximilianus puer matrem rogaſſe, ut ei perdicem aliquando daret, poſtquam iam hordeo pluribus diebus ueſceretur. Quæ illachrymata: Vtinam (inquit) mi fili, panis nos non deficiat. Erat quidam tum ſcholaſticus ex Tranſyluania Cebinienſis Viennæ, qui operam literis in publico gymnaſio nauabat. Is indignè ferens ciuium Viennenſium erga ſuum principem perfidiam, quantũ duobus tribus ue aureis nummis, ex uolatilibus, perdicibus, capis, ac carnibus ferinis cõparare potuit, ſuccinctus ac ſuffarcinatus, ſuperducta longiori ueſte ſcholaſtica, foſſam arcis inſiluit, & per cuniculum (quem ille fortè ex quodam didicit) ingreſſus, Maximiliano hæc dona quantulacunq;, piè obtulit. Hunc deinceps Ceſar liberalius perpetuò dilexit ac fouit. Vbi uerò habilis per ætatẽ ad literas addiſcẽdas fuit, magiſtro Petro, qui poſtea Noue ciuitatis antiſtes erat, traditus, aliquot annis cum nobilium quorundã filijs contubernalibus latinas didicit literas. Sed cùm eius preceptor ſolis dialecticis argutijs doctus, ſophiſmata illi inculcare uellet, ad quę capeſſenda aptus nõ erat, ſępius atrociter uerberatus ab eo, magis ipſe uerberandus, cùm uerbera ſeruos deceant nõ liberos, tandem effecit, ut literas magis odio haberet q; diligeret. Quod tamen precipuum eſſe debet addiſcẽti literas,

Anno 1486. die 16. Februar.

Anno 1463.

Petrus Engelbrecht, ſophiſta moroſus.

literas, quemadmodum omnes docent boni præceptores. Audiui ex ore diui Maximiliani hoc uerbum, quod nunquam è memoria mea excidet, quod iam Romanorum Rex factus, in mensa (ut solebat de uarijs loqui) multis astantibus, dixerat: Si (inquit) hodie preceptor meus uiueret Petrus, quanq; multa præceptoribus debeamus, efficerem ut se instituisse me pœniteret. Quàm multa enim bonis pręceptoribus, qui rectè instituunt pueros debemus, tam multis plagis sunt onerandi indocti pædagogi, qui precioſissimum ætatis tempus perdunt, & ea docent, quæ dediscere multo labore necesse est. Si enim (quod omnes fateri debent, nolint uelint, qui Maximilianum rectè norint) à pueritia rectè fuisset institutus, breui enclyclopędiam omnem edidicisset, tã insigni fuit ingenio, tam acri iudicio, tam tenaci memoria. Primus enim inter omnes Principes nostra ætate, singulorum genealogias indagauit, missis per Italiam, Franciam, & Germaniam nuncijs, qui omnia cœnobia, omnes bibliothecas, omnia archiua Principum disquirerent, euoluerent, ac perscrutarẽtur. Atq; ob id Annales singularum prouinciarum, qui situ delitescebant ac squalore tineis absumebantur, eius opera reuixerunt, & in lucem commigrarunt. Quotusquisque enim Principum nostri seculi atauum suum norat? Philosophabatur nonnunquam, & ingeniosè de rebus sæpè naturalibus disputauit, in nulla re socors. De rebus sacris nonnunquam acriter, sed non sine lumine (ut Pythagoras docuit) disseruit. In medicinis sæpè magna quædam experimenta exhibuit. Solis iureconsultis, qui Bartoli Baldiq; opiniones pro oraculis asserebant, contrarius. Eius insuper ductu literæ Hebraicæ, Græcæ, ac Latinæ elegantiores quoq; disciplinæ, quasi in Germania primùm ortæ sunt, ac paulatim succreuerunt, & tandem ui ac impetu quodam eruperunt. Quia bona studia fouit, literatos amauit euexitq;, ac præmia digna largitus est: agnoscens sese in pueritia malè institutum. Prouectiori ætate doctos libenter audiuit, cum ijs commentatus liberius in secreto, multa ab ijs perdidicit. Animum dehinc ad scribendum, seq; patria lingua, adiecit. Etsi licet palàm (quia malè in pueritia institutus) poëticam asperneretur, ad poëticam tamen natus, poëtice opus de diuersis suis periculis edidit, cui gentili lingua Dewrdanck indidit. Fingẽs inuidiam & curiositatem, quasi personas quasdam comicas, quas ratione & prudentia sua uitauerit uicerit q; ac prostrauerit, ut olim Hercules, qui relicta uoluptate, laborem secutus est per saxa per ignes. Pulchrumq; opus cõfinxit: quod Portam honoris appellauit à Strabio uiro erudito eruditè concinnatum, & picturis uenustatum. Quare effecit, ut docti omnes nostræ Germaniæ undiq; abditas eruerent historias, omnes schedas perlustrarent. Et quę diu auos nostros latebant, prodirent in lucem. Eius à sacris Ladislaus Sunthemius ex Rauenspurgo, Viennensis canonicus, Franciam atq; Germaniam omnem diligẽtissimè perlustrauit, ut nostrorum Principum genealogias cum rebus gestis perdisceret, & Cæsari offerret. Qui me testamento hæredem suorum laborum scripsit, è quibus etiam in hoc uolumine haud pauca congessi. Chunradus Peutingerus Augustensium Archigrammatæus, uir haud indiligens & antiquitatis studiosus, omni studio curauit uetustissima chronica euoluere, & quod mentem Cæsaris plurimùm afficeret, congerere, & Principi offerre. Friburgensis ille Iacobus Manlius, quicquid summo labore assequutus est, illi obtulit. Nauclerus item, & innumeri alij qui in literis uersati, Cæsari complacere studuerunt. A quibus edoctus Cæsar Maximilianus, multa profectò intellexit, multa cognouit, multa proprio marte adinuenit. Quæ quidem indicia sunt magni ingenij: quod à primis annis habile fuit atque capax ad arduas res capessendas, si doctorem habuisset, qui bonarum artium semina spargere nouisset. Sed ab indocto imbutus præceptore, 322
castrense Latinum, uel (ut uulgus loquitur) militare didicit. Cùm interea Fridericus, ob duos competitores episcopatus Colonienſis, Lotharingiæ ducem & Palatinum Rheni graue exortum esset bellum, anno septuagesimo primo post

mille quadringentos, ad Nuſſiam deſcenderet, ubi Carolus Burgundiæ Dux, bellum gerebat Palatino infeſtus, per Cardinalem Hesler Herbipolenſem, qui Patauienſis fuit epiſcopus, mira arte effecit, ut unica Caroli filia Maria Maximiliano filio deſponderetur. Occiſo itaq; paulo pòſt in prælio Carolo, cùm Maximilianus decimumoctauum ætatis attigiſſet annum, ex Vienna honeſto comitatu nobilium in Flandriam à patre mittitur, ut nuptias cum ſponſa perficiat ſua. Quæ ilicò eo uiſo, ipſum ardentiſſimè amare cœpit, atque paucis annis, quibus ſimul concorditer uixêre, Philippum, Franciſcum, Georgium filios, ac Margarittam peperit, ut paulò inferius narrabimus. Sed quum poſt obitum Caroli, inſignis quidã Baro dè Cordis, qui Artheſij & Picardiæ preſes fuerat, ad Ludouicum Francię Regem defeciſſet, uxore Maria, ex bellicoſiſſimo Principe nata, inſtigãte, Maximilianus prima belli auſpicia orſus, Ludouicum bello aggreſſus, fortunam habens propiciam, ad Terbonam uno die uiginti millia militum Francorum cum paruo exercitu ſuo ſtrauit, fudit, fugauitq;. Et cùm caſtra eius, quibus octo millia militum tenebantur, ab hoſte eſſent capta, cæſiq; milites, ea forti manu recuperauit denuò, hoſtemque ſuis caſtris exuit, ac uictor eo die maxima præda abacta triumphauit, quo primogenitus Philippus ſibi natus eſt, anno noſtræ ſalutis milleſimo, quadringenteſimo ſeptuageſimooctauo, cùm paucis ante menſibus tota Gelria in eius deditionem uenieſſet, una cum capto Duce per ſuos milites. Quid plura? fortunatiſſimus in bellis extitit in hac ſua iuuentute, quæ uno libro ſcribi non poſſunt, aliud opus exigunt, & quidem inſigne. Vixit cum hac ſua coniuge tranquilliſſimè, nec unquam poſt eius mortem uſque in obitum ſuum, illius memoriam ſine lachrymis habere potuit. Nam paucis ea uoluptas annis durauit. Quippe cùm ſexto anno matrimonij iterum eſſet imprægnata, ex equo delapſa caſum facit. Quem quum occultaſſet, uerita amantiſſimi coniugis dolorem, in morbum incidit, quo extincta eſt, ut infrà ſcribemus. Mutata eſt Maximiliani fortuna, cum morte uxoris. Nam & paulo antè Franciſcus filius diem ſuum obijt, atque Georgius. Flandrenſes filium Philippum in ſuam acceptarunt tutelam inuito patre. Margaritta filia Carolo Octauo, Ludouici Regis Franciæ filio deſponſata, in Galliam iam abducta erat. Omnes prouinciæ quas in dotem ab uxore receperat, ab eo alienati ſunt. Imò deficientes contempſerunt, adeò ut qui paulo antè fortunatiſſimus omnium Princeps habebatur, amiſſa coniuge, liberis ſpoliatus, deficientibus prouincialibus, omnium eſſet ſua tempeſtate miſerrimus, inediam ſæpè perpeſſus & irriſionem à ſuis, ne dicam grauiora. Non tamen animo conſternatus, æquiſſimè tulit aduerſitates. Mulctatis ciuibus qui authores defectionis fuerant ac caſtigatis, poſt biennium omnes recuperauit prouincias. Ab his denuò homagium accepit, filium ſuum Philippum complexus, eius ſe tutorem geſſit, omnia dominia ſua rexit fœliciter, & iam fortiori omnino freno gubernauit. Egit interea Fridericus Imperator cum Electoribus imperij, ut Rex Romanorum eligeretur. Cùm itaque Principes imperij Franckofordiam conuocaſſet, anno ſalutis humanæ milleſimo, quadringenteſimo octuageſimoſexto, decimaſexta die Februarij, unanimi Principum conſenſu Romanorum Rex eligitur. Ac poſtea reuerſus in Flandriam, ſe adornauit ad futuram coronationem, publico gaudio à ſuis exceptus. Dehinc cum mille quingentis electiſſimis ac ornatiſſimis equitibus rediit, coronam accepturus. Vbi pater Fridericus filio non ſine ingenti lætitia occurrit, paternè ab eo amplexatus. Ac ſimul urbem ingreſſi, mox Aquiſgrani honorificè inunctus coronatur. Repetens itaque patriam, biennio poſtà ſuis eſt captus, milleſimo, quadringenteſimo octuageſimooctauo anno, ac Brugis in Aromatarij cuiuſdam domo cuſtodiæ per nouem menſes datus, decollatis pleriſque in eius conſpectu nobilioribus aulicis ſuis, non ſine horrendo ac ſtupendo quodam timore. Credebatur enim & ipſe mox uitam amiſ-

ſurus

furus ſuam, ita ſæuiebat ignobile uulgus. Ipſe rex noctu priuſquam caperetur; ſingula artificū collegia adibat, ſubmiſſè rogans, ne in ſuum naturalem Principem ſæuirent. Habuerant eīm in media urbe caſtra ueluti in campo, & ne elaberetur clauſis portis omnia cuſtodiebant. Eius autem nobilitas quæ euaſit manus ſanguinolentas perfidorum Brugenſium, omnes urbes ac uillas ferro ac flammis populabatur, euaſtabat cuncta, omnia diripiebat, quoad Fridericus Imperator genitor, cōmoto uniuerſo imperio, cum nōnullis imperii Principibus aduenit, adducens triginta duo millia militum. Gandauum obſidens, filium redemit, ac ex faucibus perfidorum Brugenſium eripuit. Quos Deus ac natura dein adeò puniuit, ut mare, quod ſuo uado ripas ciuitatis alluebat, retrò ceſſerit, nobileque emporium (quod prius celeberrimum omnium Flandriæ erat) deſtituerit. Sunt etiam ciues nonnulli factionis Principes puniti, & in perpetuam damnationem deiecti. Vno enim die cepit Fridericus Imperator cum ſuo exercitu ſeptingentos ciues Brugenſes, præter eos qui hac ſtrage fuerant occiſi: qui à militibus poſtea ſunt uenditi & diſtracti. Excita ſunt tum undique bella & cum Rege Franciæ & Duce Gelriæ. Cum quibus plerunque parua manu magnas copias hoſtium ac uires ſtrauit, & victor Maximilianus abijt. Carolus aūt Rex Franciæ, Ludouico patre defuncto Margaritam filiam Maximiliani ſibi deſponſatam, remiſit in Flandriā, ac Annam Franciſci Ducis Britanniæ filiam Maximiliano deſponſatam, ui eripuit, ac in uxorem duxit: Alexandri ſexti Roman. Pont. diſpenſatione interueniente, qui Carolum uehementiſſimè timuit, & accepta pecunia liberaliſſimè theſauro Eccleſiæ uſus eſt. Habuit tum Maximilianus Rex comitia Principum imperij Norinbergæ, quum mors Matthiæ Regis Hungariæ nunciaretur, qui Viennæ anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo nonageſimo, in uigilia cœnæ Dominimortuus eſt, quum iam Auſtriam annis penè ſexdecim occupaſſet, libenterq; cum Rege Maximiliano, ſi pater admiſiſſet, ante mortem ſuam conueniſſet. Coactis igitur copijs deſcendit in Auſtriam, dehinc in Hungariam: expugnatáque Alba regali urbe inſigni, in qua Reges Hungariæ coronari conſueuerunt, Hungaros eò penè redegit, ut ſe Regem Hungariæ agnoſcerent. Et ſi peditum pertinacia, qui ulterius progredi recuſabant, ditati præda quam in Alba regali ceperant, non obſtitiſſet, capta Buda regni Metropoli, uiolenter regnum occupaſſet. Iudex enim Budenſis, cum nonnullis ciuibus iam urbis claues, obuiam progreſſus, afferebat, quod eius ex ore ipſe audiui. Sed cùm fata obſtarent, reuerſus in Auſtriam Maximilianus, cùm Hungari ductu Beatricis reginæ, uiduæ Matthiæ Regis in Vladislaum conſentirent, quem illa optabat maritum, anno Chriſti milleſimo quadringenteſimo nonageſimoprimo, in Poſonio facta eſt compoſitio & tractatus unionis, quòd ſi Vladislaus nullam ex lumbis ſuis maſculam prolem produceret, ut ad hoc regnum Hungariæ ſolus Maximilianus, aut ſui hæredes recta linea deſcendentes, liberè ſine omni impedimento tranſirent. Interea titulo uteretur, quemadmodum tractatus Poſonienſis, longè latéque in ſe continet. Subſequuta eſt deinceps mors Friderici Tertij, anno ſalutis noſtræ milleſimo, quadringenteſimo nonageſimotertio, menſe Auguſto, Maximiliano tum exiſtente in Flandria. Qui mox Auſtriam petijt, multis imperij Principibus comitantibus: ac dein menſe Decembri, feſto Sancti Nicolai confeſſoris, pientiſſimè patri parentauit, Viennę honorificentiſſimis exequijs habitis: aſtantibus Oratoribus ſummi Pontificis, Regis Franciæ, Cardinale Rothomagenſi, Duce Auraniæ, Eduardo Rege Angliæ iuniore, Regis Hungariæ Oratoribus, Thoma laurienſe tum Epiſcopo, Cancellario regni, pòſt Cardinale: ac alijs proceribus, Alberto Saxonum Duce, Alberto Bauarorum, omnium que penè totius imperij Principum Oratoribus. Quemadmodum peculiari quodam opuſculo exequiæ ille magnificentiſsimæ ſunt deſcriptæ, quo ordine ſint peractæ, & qua ſerie cuncta or-

dinatissimè processerint. Hinc pestis ingens Austriam uastauit, quæ totam penè Europam circuibat. Maximilianus autem cùm iuisset ad Oeni pontem, hoc est, in Insprugk, secundas nuptias cum Maria ducis Mediolanẽsis filia splendidissimè toto mense celebrauit. Iam enim Sigismundus archidux Austrię, Maximilianum heredem suarum prouinciarũ instituit. Priusquam enim Fridericus Imperator ex imperio, in quo quinq; annis semper cum octingentis equitibus oberrabat, dum Matthias Hungariæ rex Austriam euastat ac populatur, rediret ad Insprugk, archidux Sigismundus, Alberto Bauarorum duci filiam Friderici Kunegũd in uxorem collocauerat, inscio & inuito patre. Comitatumq; Tyrolis cum adiacentibus superioris Austrię regionibus promiserat, quod Fridericus ægerrimè tulit, coëgitq; Sigismundum ut omnia in publica diæta reuocaret, cùm non liceat alicui Austrię archiduci, uendere dominia sua, uel alienare alteri extraneo. Ob id Sigismundus pietate motus in Maximilianum, cùm uideret hunc suis inuisum, sponte omnes suas terras (uiuente adhuc Friderico Imperatore, qui nullum Ducatum durus pater filio dare uoluit) illi donauit, reseruatis sibi unde uiuere posset redditibus ac censibus. Sed uix biennio superuixit: Sigismundus enim post Fridericum mortem obiit, anno nostræ redemptionis millesimo quadringẽtesimo nonagesimoseptimo, relicta omni sua hæreditate Maximiliano Regi. Itaq; curiam ex Principibus tum habuit, qualem ætas nostra neq; uidit neq; uidebit. Seruiebat tum Regi Maximiliano Fridericus dux Saxoniæ, iam imperij elector, Ioannes eius frater, Bauariæ dux Georgius, Guilelmus dux Iuliacensis de Meckelburg, comites de Anhalt, Nassauu, de Zolnaren, Oetingen, Furstenperg, Dierstein, Sunnenberg, Pitsch, & innumeri alij, quos enarrare magnus labor esset. Celebrata sunt inde comitia Vuormaciæ, quibus comes Eberhardus Barbatus, Vuirtenbergensis creatus est primus Dux, ac Henricus Pruesthenck Baro, Comes factus de Hardeck, & Maximilianus Rex cum Claudio de Batre duello congressus, in omni Principum conspectu stupendum, sed fortitudinis suæ non leue argumentum ac spectaculum exhibuit.

Sunt deinceps à Maximiliano Rege grauissima & uaria gesta bella, quibus ancipitem expertus est fortunam: ac nonnunquam insignem perpessus cladem, periculum mortis uix euasit. Vt Italicum quod Pisis contra Carolum Francorum Regem egit, Liburnum aliquot dies oppugnans, ab Alexandro Benedicto Veronensi in suo Diario descriptum. Vt Helueticum, quod cum Suitensibus, hominibus bellicosis, non sine graui suorum iactura gessit, anno nostræ salutis nonagesimonono, post mille quadringentos. Vt Bauaricum, quod in fauorem suorum nepotum ex sorore Ducum Bauariæ Guilielmi, Ludouici & Ernesti, contra Rupertum Palatinum Rheni strenuè egit. In quo sua manu Bohemos haud longè à Ratisbona strauit fudit'que & fugauit, Virginei partus anno millesimo quingentesimo quarto. Vt Hungaricum, quod tamen sua natiuitate Ludouicus Rex (qui iam Hungariæ & Bohemię moderator præest) diremit, sexto anno post mille quingentos. Vt Venetum quod octauo anno post mille quingentos inceptum, uario euentu, non sine suorum incommodo tractauit, ut alia obmittam, quæ in Frisia & Gelria cum perpetuo hoste gessit. De quibus succinctè ideo scribo, immo digito tantum signo, quia peculiari egent (ut ab initio dixi) opere, quo clarius describantur. Cur gesta, quo ordine, quot annis, quibus uiribus, quanto exercitu, quibus Ducibus, quæ alijs narranda relinquimus, contenti perstringere paucis actę uitę seriem. In hoc Veneto bello implicitus, cùm regem Franciæ atq; pontificem Rom. in fœdere haberet contra Venetos, maximoq; exercitu Patauium obsideret, occupata iam Verona & toto agro Vicentino, cum omnibus adiacentibus oppidis & uillis, ne urbem hostili manu ingrederetur, Pontifex Romanus ueritus, illi Tridentum usq; bullam obuiam misit, Cęsaremq; electum ac Imperatorem declara-

declarauit. Sunt deinde cum Venetis inducię actæ, redditis quibuſdam urbibus. Cæterùm cùm Maximilianus Philippum haberet filium, & filiam Margaritam, ut poſteritatem ſuam propagaret, animum adiecit, quo honeſtis ampliſſimiſq; familijs inſereret, filioq; Philippo Iohannā Ferdinandi ſenioris Aragonum Regis filiam ex Iſabella deſpondit uxorem, regnaq; Caſtellę, Legionis ac Granatæ in dotem ſuſcipit. E qua filios peperit & filias, Carolum ſcilicet Cęſarem potentiſſimum Chriſtianitatis Principem, & uigintiocto regnorum Regem, et ſacrum hodie Imperium Romanū fœliciter moderantem, & Ferdinandum Hiſpaniarum Principem, Auſtriæ Archiducem, qui hoc anno quo hæc ſcripſimus, Annam Vladislai Hungarorum Regis filiam uxorem duxit, in Lynzióque nuptias celebrauit. Filias quoque quatuor progenuit, Leonoram primogenitam, Emmanueli Portugaliæ Regi deſponſatam, Iſabellam quam Chriſtiernus Daciæ Rex coniugem duxit, filiósque procreauit, generaturus plures. Mariam Ludouico Hungariæ Bohemiæq; Regi deſponſatam, quarta Decembris hoc anno uigeſimoprimo, ſupra millequingentos, coronatam in Alba regali, ac Catharinam poſthumam Iohanni Friderico Saxoniæ Duci deſponſatam, quæ nondum mare traiecit. Sed non diu lætatus eſt hac fœlicitate Philippus Rex, qui paucis annis uiuens, uigeſimumoctauum ætatis annum quum attigiſſet mortuus, parenti Maximiliano grauem poſt ſe luctum reliquit. Cometa mortem eius in Auguſto, anni ſexti ſupra mille quingentos portendente. Margaritæ autem filiæ eiuſdem Ferdinandi Regis Aragonum filium Iohannem dat maritum: qui intempeſtiua morte ſublatus, nullam poſt ſe prolem reliquit. Sed poſt illius obitum Philiberto Sabaudiæ Duci deſponſata, quum tranquilliſſimè ſimul degerent, breue eorum fuit gaudium, mox ex humanis Principe ſublato. Idcirco infortunata mulier, quum primùm ſponſum Regem Franciæ Carolum complecti non poſſet, & à duobus ſequentibus maritis morte fuiſſet intempeſtiua ſeparata, noluit deinceps alteri nubere, licet potentiſſimi Principes hanc peterent, & Vladislaus Hungarorum Rex, priuſquam Annam coniugem duceret, à Maximiliano hanc uehementer efflagitaret. Defuncto itaque Philippo Rege, ex uniuerſa Flandria, Hollandia, Selandia & alijs regionibus Oratores inſignes ad Maximilianum miſſi ſunt, ut tutelam nepotum ſuſciperet cum ducentis electis equis: quos ipſe audiuit benignè in Irnſt oppido, Cancellario Brabantię perorante elegantiſſimè & doctiſſimè. Quibus obſequutus Maximilianus, poſt celebratum Principum Conſtantiæ conuentum, ingreſſus Flandriam tutoris nomine, res ordinauit ſumma cum diligentia, ne quid nepotibus accideret mali, miſſo in Hiſpaniam Carolo, & ducto in Flandriam Ferdinando. Non autem ſine magna prudentia nepotes atque neptes in diuerſa regna ſic diſtribuit, ut ſuam familiam propagaret ac extenderet. Hac enim re effecit, ut totam penè Hiſpaniam, in qua uirilis antiquorum Regum Hiſpanorum iam ſexus defecit, ſua familia ex domo Auſtriæ inſtauraret. In qua iam longè lateq; dominatur, mariq; traiecto inſulas ac maritima Aphricæ loca occupauit, occupatura, ut ſperamus, ac in Deum confidimus, breui Orientis imperij partem haud contemnendam: modò Deus ſuum nobis largiatur auxilium. Semen præterea in Daciam miſſum, ſi radices (ut cœpit) altius egerit, Septentrionem implebit. Nec puto defuturam in Hungaria uerſus Orientem, huius proſapiæ fertilitatem, debita fœlicitate accedente. Haud enim mediocriter pius parens laborauit, ut hęc quoq; matrimonia fœliciter ſuccederent. Pro quibus ego cum quibuſdam meis collegis decem annis legationes plures, non ſine periculo (quibuſdam refragantibus Regulis) obiui. Et Maximilianus, ut res tantas firmaret, inſignem conuentum Viennæ fecit cum regibus Hungariæ & Bohemiæ, Vladislao patre Ludouico filio, Sigiſmundo fratre Poloniæ, cui eſt tum reconciliatus: nam ſimultates prius illi cum eo interceſſerant. Incidit autem hic conuentus in

Carol. V.

annum milleſimum quingenteſimum decimumquintũ, in menſem Iulij. Deci moquinto enim menſis Iulij egreſſus Maximilianus Cęſar Viennã, occurrit regibus in Auſtrię & Hungarię cõfinibus, campo quodã latiſſimo, cui patria lingua Hart eſt nomen inditum: fraternisq; ſeſe amplexibus mutuò ſalutatis, non ſine ingenti triumpho reuerſi ſimul altera die in Viennã, matrimonia Marię neptis cum Ludouico, Annæ cum altero nepote concluſerunt. Quàm grauiter aũt ac prudenter in quadam arcis Viennenſis aula, Senatum Regum & Principum, archiepiſcoporum & antiſtitum, conuocãs, perorauerit de ſtatu uniuerſi imperij et Chriſtianitatis corã ijs tribus regibus, Thoma Strigoniẽſe, Matthęo Salisburgenſi cardinalibus, archiepiſcopis Bremenſi, Gregorio Colocienſi, ac alijs epiſcopis, Ladislao Vacienſe cancellario regni Hungarię, Patauienſi Vuigileo, Ratisbonẽſi Ioanne Palatino Georgio, Quinqueeccleſienſi, Ioãne Boſnanienſe, Matthia Vladislauienſi, Stanislao Olomucenſe, Petro Primislaenſe regni Polonię cancellario, coramq; Principibus Bauariæ, Guilelmo & Ludouico fratribus, Vlrico duce Vuirtenbergenſe, ac innumeris comitibus, baronibus ex imperio, regnis Hungarię, Boëmiæ & Polonię conſiliarijsq; ſuis, quos enumerare faſtidium generaret: quàm prudenter, inquam, dixerit clementiſſimus Cęſar, quo pacto ſe purgauerit, cur in eum uſq; diem nunquam ſibi licuerit contra Turcos progredi, ac cum ijs manus conſerere (ęmulis ſuis renitentibus) hoc ſatis ſit argumenti, quòd pluribus lachrymas eduxerit, fletumq; mouerit ſua oratione. Poſteaquam aũt regibus ac principibus cõuiuia inſtituit, ac ludos militares exhibuit, Cęſareis muneribus donatos ſecum in Nouam ciuitatẽ duxit, uenationes ceruorum, hinnulorum, damarumq; exhibuit, illisq; deinc ualedixit: Vladislao Rege per Sempronium oppidum in Hungariã cum filio redeunte. Sigiſmundo uerò per Viennam in Poloniam. Ipſe uerò Maximilianus Imperator conceſſit in imperium, ac ſequenti anno comitia Principum imperij Auguſtę celebrauit: ſummo ſtudio enixus, ut in ſua uita Carolũ nepotem conſortẽ imperij faceret. Nihil enim æquè curauit, ac ut nepotes potentiſſimos poſt ſe principes relinqueret. Quod ſanè dies q; noctes q; meditabatur, ac omnes eò conatus ſuos tetendit, effecitq; ut electores imperij bonam ſpem illi futuræ electionis darent. Quæ ſuum effectum deinceps ſortita eſt, poſt Maximiliani obitum. Succeſſit dehinc mors uxoris regis Polonię Sigiſmũdi, cùm à Vienna domum repedaret. Ob id Cæſar curauit ut illi D. Illuſtriſſima Bona, Mediolanenſium et Barri ducis filia collocaretur uxor, quam per ſuos accepta uit, in oppido S. Viti, in flumine per mare fœliciter huc appulſam, comitante ipſam Proſpero de Columna: & per Stiriam Auſtriamq; in Crocauiã uſq;, per Caſimirum Brandeburgẽſem Marchionem alioſq; (quibus ego quoq; adiunctus fui) honorificentiſſimè traduxit. Nec diu poſt Viennẽſem regum conuentum, Vladislaus Hungariæ Rex ſuperuixit, relicto filio Ludouico annos uix decem nato ſuperſtite impuberi: editóque teſtamento, quibus Maximilianum Cæſarem & fratrem Sigiſmundum Poloniæ Regem tutores filij conſtituit. Et licet Hungari proximo poſt mortem Regis conuentu eoſdem acceptaſſent, Oratoribusq; utriuſq; Principis tutelam addixiſſent, ſemper tamen deinceps abnegauerũt. Qua re effectum eſt, ut dum timẽt Hungari, nequid auctoritatis ſibi hi principes in regno uendicent, dũ ſuos conſiliarios (ut benè rex educaretur, ut regni cenſus debitè Regi conſignentur, ut confinia cum limitaneis militibus, machinis bellicis, commeatibus cæterisq; neceſſarijs benè prouideantur) in curia Regis Ludouici habere in rem ſuam moliuntur, neutri confidentes, regnum penè deſolatum, ab omni parte hoſtibus prædæ fuit, undiq; confuſiones, undiq; factiones regulorum ſubortæ ſunt. Rex autem egenus, in ſuis ſæpè neceſſitatibus, uix annos pubertatis egreſſus, ſæpè defectum patitur, mille periculis obruitur, infirmitate moleſtatur, & partem regni (amiſſo prius patre genitore, dehinc Cæſare Maximiliano altero parente) improuidè amittit.

323

amittit. Turci enim post Cæsaris Maximiliani obitum, uidentes nullum esse Principem, qui res Hungaricas curet, quum Sigismundus Poloniæ Rex infestetur à Tartaris, à Moschis, à Prutenis, triplici que oppressus bello, patrueli succurrere nesciat, licet inuitus, impetum in Hungariam faciunt, Belgradum fortissimum omnium arcium munimentum, in Saui & Danubij confluente situm, adoriuntur, incendio uastant, incolas inedia macerant longa obsidione, donec expugnent: quod prius nunquam à Turcis fuit oppugnatum, sed sæpius inde profligati ac cæsi, crudelissimas passi sunt strages. Latius hinc serpunt; & nemine resistente Schabatiam fortissimam arcem, cum multis adiacentibus oppidis & uillis, paucis diebus expugnant, ui rapiunt, incendijs dehonestant; homines ut pecora abducunt. Et licet Rex haberet exercitum, Ferdinandus pariter Princeps Hispaniarum, & Archidux Austriæ, sorore Regis Ludouici Anna, eius coniuge instante, etiam pro auxiliaribus tria milia electissimorum peditum mitteret exercitum, cum machinis bellicis necessarijs, qui malè non ab hostibus, sed ungaris sunt tractati. Licet etiam ex Polonia, Bohemia, Slesia alijs que regionibus auxiliares uenirent copiæ, & tamen nemo ex ijs ullum unquam uidit Turcum, nemo manus conserere cum Turco tentauit, inclusi omnes uelut oues in septis, non ensem, non lanceam in hostem torserunt: sed in seipsos ob odia priuata arma uerterunt. Hæc non fuissent facta, si Maximiliano uita hactenus fuisset prolata, & si primates regni dum uiueret, non excæcati odio, suos à consilijs admisissent, quibus cura fuisset hæc omnia prouidendi. Sed dum isti sine ratione, sine Ducibus, sine machinis bellicis, sine militibus, omnia contemnentes externa, se satis esse ad omnia falso putantes, omnia tamen sibi friuolè usurpant, in eam rediguntur necessitatem, ut patriã perdant insci, sese & suum Regem periclitantes. Et nisi insignis & præstãs ille Caroli Cæsaris Orator Andreas de Burgo, prudentia singulari, industria ac ingenio eminenti, Regi Ludouico astitisset in hac necessitate, sine dubio inter Germanos Bohemósque milites, qui simul erant iuncti & Hungaros, miserabiles fuissent suborti cõflictus, ut inde hostibus uictoria multò facilior cessisset. Sic eius quoque dexteritate coronatio Mariæ Reginæ Hungariæ honestè processit, alioqui tumultuosa & seditiosa: Non hæc assentandi gratia scribo, quòd multa mihi familiaritate junctus, etiam collegabis in legationibus fuit, sed quòd uiro nunquam satis laudato, uerum testimonium perhibere ueritas ipsa me cogit & impellit. Quod si Dux Mediolanensis Maximilianus huius uiri paruisset consilio, non amisisset simul cum uita Ducatum & omnem (ut sic dixerim) domus suæ splendorem. Cæterùm, ut ad Maximilianum Cæsarem reuertar, dum post Viennensem Regum conuentum in Imperio, pro Carolo nepote cum Principibus agit, quo Rex Romanorum creetur, ac cum Romano Pontifice, Cardinalibúsque res magnas tractat, interim anno Virginei partus millesimo, quingentesimo decimooctauo, mense Iunij, horrenda oritur Solis eclipsis, genesim Maximiliani uehementer offuscans, eiq; periculosa ac letalis. Quæ ubi in cœlo Viennæ apparuit, ea ipsa hora horrendum excitauit incendium, qua platea amœnissima urbis, quæ Cantorum dicitur uulgò, magna parte depurgata est. Maximilianus autem in Oeniponte cum suis agens, in iram commotus, febrim incidit occultam. Quam animi angustiæ auxerunt, adeò ut quum Vuelsam superioris Austriæ oppidum attingeret, apertè languescere cœperit. Moxq; ad se accersitis ex uarijs cœnobijs uiris religiosis, de salute animæ cœpit sollicitè cogitare (omnibus secularibus negocijs relictis) his scelera sua confessus. Dum à suis admoneretur, ut Christiani Principis opera perficeret: Dudum (inquit) quæ uos admonetis sponte perfeci. Petijtq; sibi sacram offerri eucharistiam, quam deuotissimè & summa cum humilitate accepit Christianissimus Princeps. Adeò autem de salute suæ animæ anixus, ut quamprimum corporis defectum sentiret, licet,

Tales sunt Germanorum milites.

die 7.

licet,ut paulo antè meminimus, religioſos pleroſq; ſecum haberet, tamen pro Gregorio quodam Cartuſienſi,uiro doctiſſimo & ſimul religioſiſſimo confeſſore ſuo ueteri, Friburgum uſque miſit. Quem aduenientem in lecto decubans,ubi aſpexiſſet,animo exhilaratus, leuato capite:Hic (inquit) uiam mihi in cœlum præmonſtrabit. Manuq; hominem complexus, affabiliter eum ac humaniſſimè excepit,ut erat ſua ætate omnium humaniſſimus Princeps. Cum eo multa commentatus, religioſè & Chriſtiane multa diſſeruit: & quæ ad animæ ſalutem ſpectabant, cottidie tractabat. Noctu autem, quia graui inſomnio laborabat, audiuit Iacobum Manlium res ſuas & maiorum ſuorum geſtas prælegentem, quibus oblectabatur; erat enim & hiſtoriarum ſtudioſiſſimus. Et cùm familiam ſuam præclaram Auſtriæ, diu in tenebris obſitam ac iacentem, in lucem produxiſſet, afficiebatur plurimùm, ſi in pulchram redacta ſeriem ſcripta ſibi prælegebantur. Affuerunt duo eruditi ac inſignes uiri medici Viennenſes, Gulielmus Polymnius, ac Georgius Collimitius mathematices etiam peritus, quos per ſuos familiares aduocari fecit ex Vienna, quaſi Gymnaſij publici res acturos, non ipſum medicaturos: ita ſuum occultabat morbum. Qui uiciſſim uigilando noctu cum eo multa conuerſabantur ac diſputabant, quos multum amabat tanquam doctos & eruditos uiros. Quandoquidem eorum agnouit doctrinam & eruditionem cum diligentia, quam ſtrenuè & impigrè impendebant. Libenter enim ſuum Principem ſeruaſſent, ſi Deus ſuam attuliſſet opem. Semper autem in ſua ægritudine admiſit & Conſiliarios & Oratores, nixus premere altum (quem ſub corde gerebat) dolorem. Sed cùm ineuitabile fatum nulli parcat, intelligens fatalem adeſſe horam, ultimam uoluntatem ſuam in ſcriptis redigi fecit. Qua cauit,quid fieri poſt eius obitum cum corpore, quid cum ſepultura, quæ in pium uſum conſtitui debeant. Sanxit præterea ut ſuarum Prouinciarum rectores ac præſides, cum omnibus officialibus in ſuo quiſque ſtatu, quoad alter nepotum huc commigraret, perſeueret. Multa deinde de ſepultura ſua (pro qua hactenus multa milia aureûm nummorum erogata ſunt) ſtatuit, Dehinc ſecretius multa cum ſuo confeſſore Cartuſiano commentatus, quæ ſuperſtitioſa multi arbitrantur, ſed non ea eſſe Cartuſianus ille doctus ac religioſus pater, cui ea concredidit, optimè nouit, qui eius ſecreta tenet. Præcepit enim ut mox ſibi ſubligaculum indueretur, ne pudẽda eius poſt mortem quiſpiam uideret. Erat enim omnium mortalium uerecundiſſimus, adeò ut nemo unquã ex cubicularijs ſuis uiderit nature opera exercentem. Nemo neque meiere, neque egerere. Pauciſſimi medici eius urinam, dum ægrotaret, uiderunt, tantæ erat uerecundiæ. Dehinc præcepit, ut poſtquam animam efflaret, pilis eius tonſis toto corpore, omnes dentes euellerentur, in foueaq; ſuppoſitis carbonibus ac igne in cimiterio obruerentur. Corpusq; eius flagellatum triplici ſacco, ex lino, ſerico albo, ac quod uulgò uocamus, damaſco inuolueretur cum calce ac cinere mixto. Impoſitus pheretro, quod ſecum annis quinq; & amplius in eum uſum facto circumduxit, interius ferramentis optimè munito. Licet quidam à ſecretis pro repoſitorio rerum ſuarum geſtarum eo uteretur illis annis, neſcius cur Cæſar ita fabrefactum ferreis tot repagulis munire iuſſiſſet. Tandẽ egit, ut poſtquam animam Deo reddidiſſet: hoc corpus ſuum integro die palam omnibus ipſum adeuntibus oſtenderetur, ac poſtremò incluſum pheretro, in Nouam ciuitatem Auſtriæ ductum, in ſacello arcis, Sancto Georgio dicato, ſub magno altari ſepeliretur, ita ut à pectore ad caput foris cadauer extenderetur. Sacerdos autem diuina myſteria celebrans, pedibus pectus calcaret. Omnia cùm ritè ordinaſſet, ſalutatis omnibus ſuis familiaribus, Chriſto Deo poſt percepta ſacramenta, ſuam animam commendauit; ſtrenuè ipſum adhortãte Cartuſiano ſuo confeſſore, cui uiriliter reſpondit. Et cùm uox deficeret, ſignis ſe militem Chriſti profeſſus eſt. Prędixerat hanc Cæſaris mortem futuram, uir inſignis, mathe-

matices

matices peritissimus Georgius Tanstetter annis penè sex integris ob solis eclipsim, quæ anno xviij euenit, & episcopo Viennensi Georgio, Laurentio Sauurer quæstori Cæsaris & mihi, quos testes adhibuit futurę huius calamitatis. Et ideo iussus Cæsarem ægrotum adire, ægrè obtemperauit, sciens se frustrà iturum, Sic itaqꝫ duodecima Januarii, post noctem mediam hora tertia, anno humanæ salutis millesimo, quingentesimo decimonono, spiritum suum Deo reddidit: profluuio uentris, ut olim Fridericus eius genitor, anno eius etatis quinquagesimonono, mẽse nono, die uicesimaprima. Imperij uerò trigesimosecundo, mense undecimo, non sine maximo luctu omnium astantium, qui et lachrymis & fletu recedentem ex hoc seculo prosequebantur. Positus dehinc in lectum, ut iusserat, ab uniuersa plebe urbis Vuelsæ est cum dolore conspectus: nonnullis ululatum emittentibus præ dolore. Inclusus deinceps pheretro, primùm in templum de more delatus, parentatum est ei. Dehinc per uillas ac oppida Viennam allatus XXIIII eiusdem mensis, in Diui Stephani templo, astante uniuersa Austriæ nobilitate, & Viennensi antistite Georgio sacra celebrante, exequiæ peractæ sunt cum maxima omnium astantium tristicia. Post triduum in Nouam ciuitatem delatus, sub ara Diui Georgij sepultus, à Philippo Gundelio professore humanitatis Viennensi, elegantissima oratione funebri ac artificiosissima decoratus est. Mortuus est autem pientissimus princeps, cùm in uniuersa Germania, Francia, Italia, Hungaria, & penè toto Christiano orbe pax esset, quod nemo sperauit, quum in omni ætate sua bellicosissimus princeps innumera gessisset & atrocia bella. Sola patria sua Austria intestinis & ciuilibus seditionibus æstuauit. Cùm enim corpus Diui Maximiliani in Noua ciuitate (ut iusserat) sepelitur, Viennæ in publico Prouincialium conuentu tumultus suboritur. Rectores Prouinciarum, quos odio habuerãt, plerique suo magistratu priuantur, noui eliguntur sine Archiducum fratrum consensu ac uoluntate. Qui arreptis redditibus ac Prouinciæ censibus, moderari Austriam cœpêre. Veteres autem Prouinciarum præsides furorem uulgi insanientis timentes, in Nouam ciuitatẽ abierunt. Nam et cives Viennenses, nobilium sequuti dissensionem, in duas scindebantur partes. Quidam em̃ Principis defuncti uoluntatem sequi cupientes, libenter obtemperassent mandato Cęsaris ultimo. Alij uerò furibundi & nouitatis cupidissimi, grauiter abeuntes Præsides criminabantur. Erant qui hoc temperamentum suaderent, ut ueteribus adjcerentur gubernatoribus ex uniuersa Prouincialium multitudine, quotquot uellent, sed ij irridebantur. Electi igitur sexaginta ex Baronibus, nobilibus, prælatis, in quibus & Cartusiensis Mauuerbacensis Prior quidam, atro refertus ueneno, cùm potius nemore & solitudine iuxta suæ religionis professionem gaudere deberet, quàm subsellijs & strepitu forensi, quantum potuit factiones auxit. Ex ciuibus pariter illis assidebant, qui odio, rancore, & inuidia laborabant. Missi sunt ex ijs aliquot in Hispaniã ad Carolum. Sed quantum placuit Regi illa dissensio, ex sua responsione, quam in omnes terras hæreditarias antè præmiserat, quàm hi fines Germaniæ attingerent, satis constat. Tumultuatum est itaque biennio in Austria, nonnullis antiquis regentibus, nonnullis nouis adhærentibus, non sine periculo urbis Viennensis. In qua plerique boni uiri & innocentes insolentiam factiosorum trepidi indies expectabant, sibi'que de seditione plurimùm timebant. Non fuit pax aut quies urbis, quoad Carolus nepos Maximiliani ab Electoribus imperij unanimi consensu in Franckofurt legittimè iuxta auream bullam Caroli Quarti designatus est Rex Romanorum. Sperabant enim factiosi ipsum mare non traiecturum, sed triennio in Hispanijs ob bella intestina permansurum. Ob id non quieuit omnino in Austria seditio (quoniam Carolus nondum mari traiecto ad coronationem uenerat) sed pertinaciter quisque suam tutatus sectam, horribiliter tumultuabantur, literis'que se proscindebant famo-

324

famoſis. Et ignauiſſimus quiſq; inter ciues Viennenſes gubernaculum urbis appetebat. Boni ſenatores coacti ſe ſubmittere, factioſis obtemperabant, his blandiebantur, adminiſtrationem urbis iſtis permittebant. Quandoquidem mãdata commiſſariorum ſupremi regiminis, quos Carolus rex abſens his ſuis terris dederat, contemnebantur, ſpernebantur, & nihili fiebant. At poſtquam Carolus traiecit mare, Aquiſgrani ſplendidiſſimè coronatus, diuertit Vuormaciam, publicum celebraturus electorum & Germanię Principum conuentum (in quo feruntur, quod hac hominum ætate nunquã contigit, affuiſſe ſexaginta duo Principes) miſſis literis, præcepit Viennenſibus factioſis deponere adminiſtrationem, quam ſibi ui uſurpauerant, ac uiuere moribus magis compoſitis. Paulo pòſt dehinc Auſtriam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam fratri traditis. Ferdinando Principi Hiſpaniarum, Archiduci Auſtriæ poſſidendas. Qui Annam Vladislai Regis Hungariæ & Bohemiæ filiam uxorem duxit, ac illas iam fœliciter Auſtrales regiones moderatur. Deus Optimus Maximus illi talem concedat ſobolem, quæ, quemadmodum ipſe Maximilianum in facie refert, ita eius prudentiam, iuſticiam, magnanimitatem, ac heroicas uirtutes imitetur, ut hæc fœliciſſima domus Auſtriæ, quæ per nouem generationes à primo Rodulpho Rege Romanorũ creuit, ſeptemq; Cæſares in hunc diem produxit, decimam etiam ſortiatur generationem, productura multos adhuc Cæſares et Chriſtianitatis principes, qui Chriſti hoſtes abigant, cruce Chriſti proſternant, conculcent, ac conterãt: Chriſtoq; Deo Optimo Maximo ſuum adornent mundum, fidemq; augeãt, ut eiectis Chriſti hoſtibus, uni paſtori, unum conſtituatur ouile, Amen.

Habuit autem (ut ordinem ſcribendi noſtrum etiam huc uſque obſeruatum ſic finiamus) uxores treis. Primam Mariam Caroli bellicoſiſſimi Burgundionum Ducis filiam, qua cum unanimis uixit, ſumma cũ uoluptate, corporis forma elegãtiſſimam. Cuius in omni ſua uita nunquam ſine ſuſpirio & lachrymis meminit. Ex hac genuit Philippum primogenitũ, Caſtellæ, Legionis & Granatæ Regem. Qui ubi adoleuit, uxorem duxit Ioannam Arragonum Regis filiam, ex eaq; Carolum V Imperatorem Rom. & Ferdinandum Auſtriæ Archiducem, cum quatuor filiabus progenuit, Leonora, Iſabella, Maria, & Catharina, Regibus Portugaliæ, Daciæ, Hungariæ, ac Saxonũ Duci deſponſatis. Genuit & Maximilianus ex hac Maria filiam Margarittam eleganti forma fœminam primùm Regi Franciæ Carolo, tum Aragonum Iohanni, dehinc Philiberto Sabaudiarum Duci deſponſatam. Quæ hodie uidua, ſumma fœlicitate moderatur Flandriæ prouincias. Genuit tum Franciſcum & Georgium filios, qui in pueritia mortui ſunt. Mortua ipſa ex caſu equi. Nam cùm equitaret imprægnata, currẽtibus alijs nobilibus, equum ipſa ſuum moderari neſcia, quoniam effrenis erat & laſciuiens, ſoluta ſella, in dorſum decidit, in gremio à ſella equi multum moleſtata. Dolorem diebus multis diſſimulauit, donec intempeſtiuè immaturum ederet partum. Verebatur enim Maximiliano dolorem ingerere, ſanam ſe ſimulans, donec fati neceſſitas eam ex hac uita ſubtraxit. Alterã uxorem accepit Annam, Franciſci ducis Britanniæ filiam, quã per Vuolffgangum de Polhaym Auſtriæ baronem, & deinceps Auſtralium terrarum ſupremum capitaneum, ſuum Oratorem condormiuit: ſed non traduxit. Quandoquidem Carolus Octauus Rex Franciæ uiolenter illam ſurripuit, remiſſa eius filia Margarita, quã prius ſponſam aliquot annis in Francia habuit. Tertiam duxit uxorem Mariam Blancam, Galeacij ducis Mediolanenſis filiam, cum qua annis ſedecim tranquilliſſimè uixit, ſed ſine ſobole, in Stams monaſterio ſepulta. Promiſit inſuper Viennæ in conuentu Regum Bohemiæ, Hungariæ & Poloniæ ſe ducturum Annam Vladislai Regis filiam, niſi alter nepotum infra anni ſpacium illi deſponderetur. Miſſis itaq; Oratoribus cum mandato & conſenſu regis Caroli, Ferdinando deſpõſatur. Qui uigeſimoprimo ànno poſt mille quingentos,

gentos,matrimonium cum ea Lincij in ſuperioris Auſtriæ oppido cõſumauit, ut paulo antè ſcripſimus. Duo admiranda cenſeo in huius Maximiliani morte obſeruãda:quòd,ut olim pater Fridericus Cæſar,in ſumma pace obijt:& quòd poſt eius mortem,biennio tanta ſequuta eſt mortalitas,qualem ætas noſtra nõ uidit. Nam poſt Friderici genitoris obitum, qui nonageſimo tertio anno poſt mille quadringentos obijt, peſtilitas nonageſimo quarto & quinto, multas ciuitates & uillas penè deſertas reliquit. Poſt mortem uerò Maximiliani,tam crudelis,tam ſęua,tam ſtupenda biennio pòſt oritur peſtis, quę oppida integra depaſcitur, ac deſerta facit, adeò ut frumenta in agris non ſecta maneant, à nemineq; colligantur,nullam arcem,nullum caſtrum,nullũ oppidum,uillam,uicum abſq; tabe relinquat. Aeſtimatur tertia pars hominum in Auſtria eſſe hac peſte ſublata. Deus opt.max.noſtri miſereatur,& iram ſuam iam auertat à nobis.

Hæc habui quæ ſuccinctè & obiter de uita Maximiliani Cęſaris pij, fœlicis, Chriſtianiſſimi & religioſiſſimi Principis perſtringerem. Quis enim uno uolumine eius res præclarè geſtas triginta tribus annis,quibus prefuit Imperio,cõprehendere poſſet? Vt ea etiam intermittantur, quæ in iuuentute geſſerat fortunatiſſimus Princeps. Cuius eximia bonitas cum ſumma liberalitate fuit coniuncta,adeò ut pleriq; nihil in eo reprehendendum duxerunt,q; quòd ſępe ob penuriam rei pecuniariæ res magnas proſperè inchoatas, deſerere coactus ſit. Non tamen unquam, etiam in ſumma neceſſitate uoluit auream argenteamq;, & ex gemmis multis ſeculis cõgeſtam ſupellectilem,à patre,auo,ſocero,ac maioribus ſuis diſtrahere aut alienare, ſed integram in Noua ciuitate Auſtrię reliquit nepotibus, donec Ferdinãdus Archidux iuſſu fratris Caroli Cęſaris,aperto theſauro ac uiſo,obſtupuit tremebundus,atq; incredibilẽ ac inæſtimabilem thefaurum,fratri ſuo in Flandriam traduxit. Adeò ut qui eum pauperem ex tot bellis geſtis arbitrabantur,mirati ſunt tantas poſt ſe reliquiſſe diuitias. Fuit aũt humaniſſimus Princeps,ſtatura quadrata, in qua Cęſarea Maieſtas eluxit ac reſplenduit. Nemo non hunc Imperatorem eſſe, etiam externus inter triginta maximos Principes,antea non uiſum agnouit,tanta erat oris probitas. Corpus erat laborum patientiſſimum, adeò ut in multam noctem crebrò ſcriberet, conſuleret, res magnas ageret, ſæpe etiam arma tractaret, haſtis concurreret cum Principibus in ludis,& ſerie cum hoſtibus:æſtum ac frigus,inediam & commeatus penuriam iuxtà ferret. Erat alioqui par uictus,frugalitas: licet quotidie ueſceretur ſplendidè,adeoq; mundè,ut nemo non ipſum uideret non ſine magna animi uoluptate aut cœnantem aut prandentem. Inter prandia rarò bibebat,in menſa ut plurimum ter: atq; ideo ualetudo illi uſq; ad periodum uitæ proſpera ſemper fuit. Si quis uerò cum eo cõuerſatus eſt,humaniſſimũ & affabiliſſimum reperit Principem. Qui ſæpe uerecundos & timidos ſua humanitate adeò confortauit,ut reiecto timore,liberius cum eo quæcunq; cupiuerant,pertractarẽt. Memoriæ tam tenacis,ut cùm ſemel aliquem ſecum loquentẽ uiderit,poſt longam temporis intercapedinem deniuò agnouit. Ingenij acerrimi ac cõſilij propè diuini. Non ueritus tamen in rebus arduis minimos quoſq; conſulere & rogare quid ſentirent. Prudẽtiam uerò ſuam quiſq; intelliget, qui uidet familiam ſuam ſua induſtria in Orientem,Occidentem,Septentrionem,& Meridiem ab eo tranſplantatam,ut hodie domus Auſtrię uniuerſo ſit Chriſtiano orbi decantatiſſima. Et cùm præterea paulò diligẽtius aliquis animaduertit, quoties æmuli abrogare illi imperium moliebantur fruſtrà, prudentiam non uulgarem inueniet. Ita enim eos eluſit, ut quum olim Principes conuenticulum celebrarent contra eum,quò adminiſtrationem Imperij illi auferrent,in caſtrum illius principis ſponte ingreſſus,qui autor factionis erat,cum uxore eius pranſus eſt hilariter & intrepidè. Vt olim Traianus fecit Cæſar,qui Licinij Suræ domũ ingreſſus eſt,& cum eo pranſus poſt delationem factam. Si autem prudentię eius argumenta copioſius recenſere uellem,quæ cum Rege Franciæ,ſummoq; Pon-

tifice fecerat,nouũ ſurgeret opus. Omnes ad hæc bonas diſciplinas plurimùm uenerabatur:Muſices uerò ſingularis amator.Quod uel hinc maximè patet, ꝙ noſtra ætate muſicorũ principes omnes, in omni genere muſices, omnibusq; inſtrumẽtis in eius curia,ueluti in fertiliſſimo agro ſuccreuerint,ueluti fungi una pluuia naſcuntur. Scriberẽ catalogum muſicorũ quos noui,niſi magnitudinem operis uererer. Pari ratione militarem diſciplinam excoluit,ut quaſi abolitã reuocaret ab inferis. In qua miro ingenio,mira arte nouas excogitauit machinas,noua inſtrumenta,quibus turres deijciuntur,muri ſolo æquantur,mœnia conquaſſantur,adeò ut nulla arx tam excelſa, tam munita ſit, uel arte uel natura,quę tuta ab his ſubſiſtere poſſit. Nolo afferre teſtimonia,ne bilem quibuſdam moueam: ſed unicus fuit in terris(pace aliorum dixerim)qui exercitũ cogere,aciem inſtituere,& arma tractare nouerat. Verus Dux & Imperator,patientiſſimus ſimul & uigilantiſſimus, adeò ut ſi particulatim priſcorum Imperatorum uirtutes enarrare liceat,ſingulas congeſtas in hoc uno oſtendam, quem poſteri ueluti ſtatuam Polycleti, in ordinandis aciebus, & omni militari diſciplina obſeruare debent. Criminantur autem plerique, quòd nimium uenationibus indulſerit, quodq; eas ita exercuit, ut ſæpe periculoſiſſimis obiectus periculis, dum in altiſſimis rupibus capreas ſectaretur,de eius uita dubitatũ ſit. Pariter quòd aucupijs plurimùm oblectatus ſit, multa prodegerit nutriendis canibus & falconibus,multa uenatoribus ſit largitus. Sed ij non animaduerterũt Regum hæc eſſe & Principum exercitia, quibus non in plateis aut uicis obambulare(ut populares ſolent,qui ſibi hinc ex motu famem aſciſcũt)licet, ſed potius ceruos,hinnulos, damas,urſos,apros ſectari,ut corpora hinc reddantur uegetiora,audaciora,& ad pericula quæq; ſubeunda paratiora.Nunquid pręſtat in his captare uoluptatem Principi,quàm alienos uiolare thoros,parẽtibus rapere filias,aut lenonũ opera in his abducendis abuti? A quibus ſceleribus pudiciſſimus Imperator lõgè multumq; abfuit. Quòd ſi honeſtas matronas ac uirgines, aut in cõuiuium uocabat aut choream, pudicè cum his aut luſorijs luſit, aut coram illis mimos egit in oblectamentũ omniũ, citra omnium pudorem. Quòd ſi illud quoq; æmuli uitio uertant, cogitent ipſum hominẽ fuiſſe, qui ſine uoluptatis ſpecie uiuere nequiuit.Omnes aũt mulieres cuiuſcunq; conditionis fuerint, quę illũ adierunt, uerecundè affatus eſt,nec unquam imperioſè deterruit,familiariter illis uerba faciens, ut timorẽ abijcerent:nec ſingulari numero eas alloquutus,ut ſuperbi faciũt Principes.Oblocutiones uerò & detrectationes inuitus & ſurdis(ut aiunt)auribus audiuit,Alexandrũ Macedonem imitatus:qui ſemper alteram aurem delatori,alterã reo reſeruauit, & ob id ſibi Cleobuli unius ex Grecię ſapientibus uerbũ uſurpauit,peculiareq; fecit ac ſemper in ore habuit:Mediocritas optimũ. Omnem itaq; ætatem ſuam ſic egit, ut nemo etiam ex capitalibus hoſtibus,ſi eum alloquebaẽ non deamaret. Vidi pleroſq; qui domi indignati horrenda contra clementiſſimũ Principem uerba effutirent, ubi de facie ipſum aſpexerunt, poſito furore, ſolo uerbo mitigati ſunt. Sic in bello,cùm milites ob penuriam nonnunquam ſtipendij, horribiliter clamarent,benignè hos allocutus,dicto citius placauit. Quantũ autem gaudebat factis ſuis præclaris apud poſteros fieri percelebris, tantum uerebatur laudari in faciem:id ego ſanctè deierare poſſum. Cùm aliquando uiri eloquentiſſimi ac ſimul doctiſſimi Panegyricos coràm dicerent, inſigniterq; (ut fit) efferrent immodicis laudibus,egoq; ab eo iuſſus, illis ex tempore reſponderem: Caue, inquit, ne me laudes, ſordeſcit enim in ore laus illa propria (ut uulgus loquitur) Sed quid pergo ſingulas recenſere clementiſſimi Principis uirtutes fruſtrà? Qui bello acerrimus,uirtute eximius, aliquando fortuna,animo ſemper maximus, conſilijs Dux,miles manu,odio in hoſtes, ut olim in Romanos Hannibal? Vno uerbo omnia complectar,& quidem Virgiliano parum mutato: Fuit enim hic Maximilianus

Vir

Vir bonus & ſapiens, qualem uix repperit ullum,
Millibus è cunctis hominum, noſtra aut prior ætas.

De quo etiam noſtrum de more ſubſcribere libuit tetraſtichon, ut ſic opus noſtrum eodem tenore finiamus:

Eximius bello Princeps & pace, uerendâ
Maieſtate oris Maxmilianus erat.
Maiores ſuperans, priſcos æquauerat, atq; hinc
Regnandi norma hic poſteritatis erit.

IACOBO VILLINGER
CAESARIS MAXIMILIANI THE-
ſaurario, Ioannes Cuſpinianus Præfectus Viennenſis, felicitatem, ac S. P. D.

MEmini inter Philoſophos magnam eſſe altercationem: an conueniat ſic uiuere, ut nemo te uixiſſe ſentiat, ut ille dixit: Crede mihi, benè qui latuit, benè uixit. Et illi potiſſimum qui cæteris uolunt eſſe religioſiores hoc ſuadent, quaſi ſic uideãtur humanam contemnere gloriam, cùm ipſi ſint ambitioſiſſimi & glorię auidiſſimi. Hi qui etiã libellos de contemnenda gloria ſcripſerunt, cùm ſuum nomen proponunt, nunquid ipſi gloriam affectant? Nempe hoc ſudamus, ob hoc laboramus, ob hoc mille pericula & in mari, & in terra ſubimus, ut quaſi merces laborũ gloria nos ſequatur. Cur igitur arbitrantur illi ſic eſſe uiuendum, ut nemo nos uixiſſe ſentiat, quaſi omnia debeãt ignorantia & tenebris occultari, cùm nihil magis exoptet homo quàm ſcientiam, & natura ſcire deſideret, et animi etiam nobilior pars ſit lux ac lumen: quandoquidem planè omnibus inſita eſt cupiditas cognoſcẽdi, nõ modò mundana, ſed & quæ ſupra nos ſunt, ac quæ uix capere intellectu noſtro poſſumus. Sed ex plebe nemo eſt tam excors, qui non uelit aliorum regnorũ ac prouinciarum non libenter indagare, et ritus, et mores, et res geſtas, ſi habere copiam poſſit. Ob id cum Plutarcho ſentio, hominem nihil omnium æque refugere, ac ignorantiam et tenebras: atq; ideo nõ eſſe uiuendum, ut nemo nos uixiſſe ſentiat. Sed ita potius uiuere, ut aliquo nũmento, ſi fieri poteſt, nos uixiſſe teſtemur. Hic poſt ſe liberos, hic libros relinquit, hic prędia, hic poſſeſſiones, hic ædificia, hic bonam famam, omnes bonum nomẽ conemur poſt nos relinquere, alioquin uita noſtra mors potius eſt. Ego ita pro uirili ſemper elaboraui, ut me uixiſſe teſtarer, quibuſdam monimẽtis, quæ extant. Nec paſſus ſum illud etiam ignorari, quod hic nobiſcum iam actum eſt, quod certò ſcio, multi homines utriuſq; ſexus, libenter etiam in remotiſſimis regionibus uehementiſſime exoptabant. Quis enim bono ingenio prædituſ nollet ſcire, quomodo ille celeberrimus Regum conuentus inchoatus, ac perfectus eſſet? & quo pacto mutuò ſeſe amplexi eſſent, clementiſſimi illi Principes, qui ſe de facie prius non nouerant, & ſi ſanguinis uinculo prius erant aſtricti? Licet autem tu mi Iacobe tanquam cõſiliarius Cæſaris, non inter poſtremos numerandus, affueris, & oculata fide omnia intelexeris, tamen aliquando ea quę faciliora ſunt è memoria labuntur, quæ libenter in ſenectute relegimus. Amore tui omnia collegi, quæ & uidi, & quibus interfui. Quinq; enim annis, ut ſcis, uoluo hoc ſaxum, quibus uigeſies & quater in Hungariam Orator iui, atq; hæc negotia tractaui. Quantum igitur potui rem ueriſſimè, ſimpliciter tamen, ſine turgida oratione perſcripſi. Quicquid id eſt boni conſules, & me ut ſoles, amabis. Ex Vienna, uigeſima Auguſti.